

6. ECONOMIA

6.1. CONTEXT

Pentru o strategie ancorată în realitate, este important să se pună un diagnostic asupra evoluțiilor economice din ultimii 7 ani pentru a putea vedea ce anume trebuie realizat în următorii 7 ani. De asemenea, este foarte importantă poziționarea județului Timiș și compararea acestuia în raport cu principalul județ concurent județul Cluj. Comparația este extrem de benefică, iar relația poate fi văzută mai degrabă ca o coo-petiție, mai mult decât o competiție, fiind foarte bună pentru a stabili exact direcțiile viitoare de dezvoltare și pentru a atenua decalajele.

Economia județului Timiș este susținută de tradiția industrială, poziția geo-economică favorabilă și de forța de muncă înalt calificată. Mediul de afaceri este multicultural, având o deschidere spre cultura antreprenorială occidentală, aspect confirmat de prezența a numeroși investitori autohtoni și străini. Economia s-a transformat treptat din una preponderent industrială, în una de tip terțiar, bazată din ce în ce mai mult pe servicii.

MECANISM DE COOPERARE

Evoluțiile economice recente nu sunt dintre cele mai îmbucurătoare, iar la nivelul Consiliului Județean, aceste trenduri reprezintă preocupări pe termen lung. Din acest motiv, definirea strategiei județene de dezvoltare implică un dialog real între administrație, mediul universitar și reprezentanții corpului consular, ai mediului de afaceri. Susținerea mediului de afaceri este absolut necesară pentru a asigura dezvoltarea sustenabilă a Timișului. O strategie nu se poate face într-o manieră auto-suficientă, ci trebuie să fie rezultatul unei consultări reale cu vectorii de dezvoltare economică și socială din județ. De aceea, pentru a stimula dialogul și consultarea, mecanismul propus de Consiliul Județean Timiș se numește **Consiliul de Strategie și Consiliere Economică**, un mecanism care se bazează pe task-force-uri care să poată să ofere o perspectivă sectorială și proiecte pe care administrația să le poată susține. Scopul și obiectivele Consiliului de Strategie și Consiliere Economică sunt următoarele:

- Implicarea stakeholderilor în strategia de dezvoltare economică și socială a județului și implicarea pe domeniile de activitate specifice;
- Fundamentarea unor strategii sectoriale la nivelul județului;
- Angrenarea stakeholderilor în proiectul Timișoara capitală culturală;
- Sprijin în internaționalizarea universităților din Timișoara;
- Sprijin pentru problemele curente ale mediului de afaceri și comunicarea acestora către administrația centrală;
- Colaborarea în accesarea fondurilor nerambursabile în domenii eligibile și de interes comun, mai ales din perspectiva existenței Mecanismului de redresare și reziliență, Politicii de Coeziune, Politicii Agricole Comune sau Fondului Tranziție Justă;
- Colaborarea și stimularea dialogului pentru dezvoltarea antreprenoriatului, a industriilor creative și a turismului din județ.

Au fost propuse 13 task-force-uri:

1. Industrie și Cercetare-Dezvoltare
2. IT&C
3. HORECA și Turism

4. Antreprenoriat, IMM și Start-up
5. Cultură
6. Energie și Mediu
7. Mediu asociativ și ONG
8. Educație
9. Sănătate
10. Fonduri Europene
11. Infrastructură și Construcții
12. Agricultură și industrie alimentară
13. Muncă

Formele asociative trebuie angrenate și ele în acest demers.

- Camera de Comerț, Industrie și Agricultură Timiș
- Clubul de Afaceri Româno-German
- Camera de Comerț Italiană pentru România
- Clubul Economic Nord-American
- Clubul Oamenilor de Afaceri Româno-Francezi

Este necesară o interacțiune constantă între aceste task-force-uri atât pe verticală, cât și integrat, bazată pe proiecte și idei care să creeze această emulație de care este nevoie la nivelul stakeholderilor județeni. Fiecare coordonator de task-force va avea un mandat de un an, fiind ales de către membrii task-force-ului respectiv, iar membrii task-force-urilor pot propune un nou coordonator la începutul fiecărui an. La nivelul administrației publice județene se va constitui un Birou Permanent al Consiliului pentru Strategie și Consiliere Economică format din 5 reprezentanți ai mediului de afaceri, 2 rectori, președintele CJ Timiș, Primarul Municipiului Timișoara și Primarul Municipiului Lugoj, un Reprezentant al Corpului Consular din Timișoara.

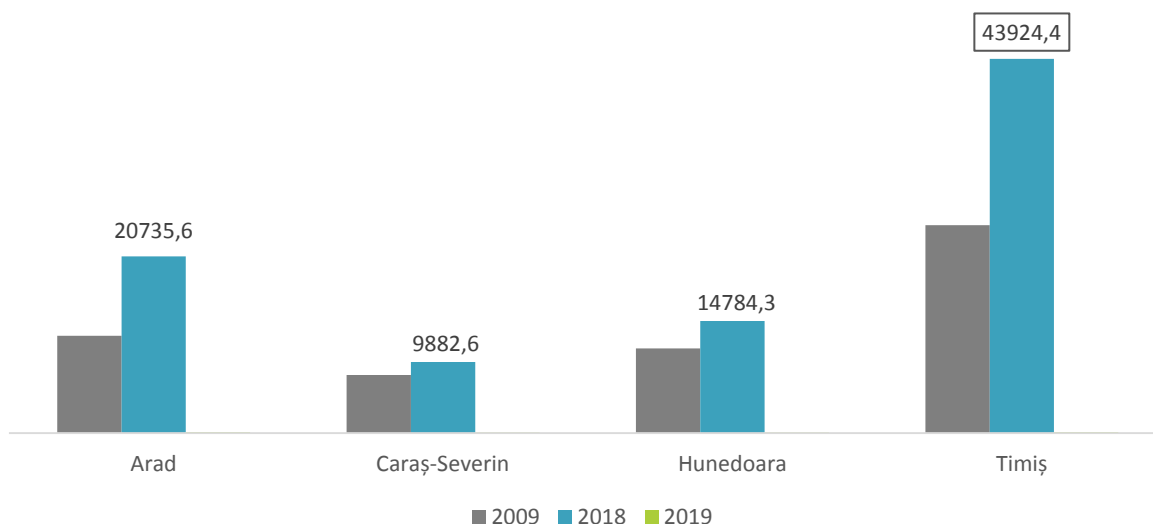
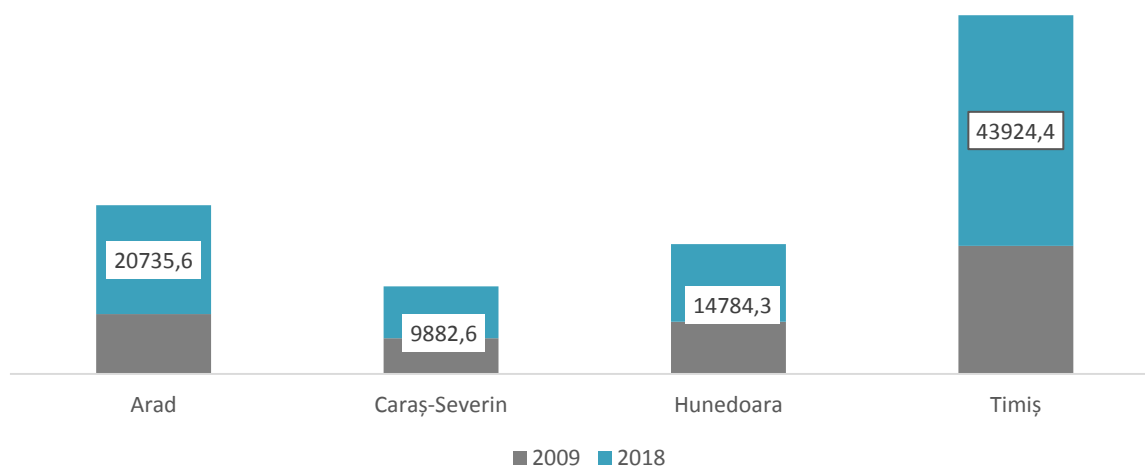
6.2. ANALIZA PRINCIPALILOR INDICATORI MACROECONOMICI DE LA NIVEL JUDEȚEAN

Evoluția Produsului Intern Brut, în ultimii șapte ani, este ascendentă în cazul județului Timiș. Prin raportare la principalul competitor județul Cluj ritmul de creștere al PIB-ului nominal este mai accelerat în cazul celui din urmă (83%), în timp ce județul Timiș a înregistrat o creștere nominală de doar 67%.

Cele mai recente date ale Institutului Național de Statistică, aferente anului 2018, plasează județul Timiș în rândul unităților teritoriale NUTS 3 cu o dezvoltare economică ridicată în context național, poziționat fiind pe locul 3 în clasamentul național. Astfel, PIB-ul total se ridică la 43924.4 mil. lei, ceea ce reprezenta aproximativ 49% (față de 46% în 2009) din PIB-ul regiunii de dezvoltare Vest și 4.61% (față de 4.59% în 2009) din cel al României. Din perspectiva volumului activității economice, Timiș se plasa pe primul loc la nivel regional.

Din anul 2017, județul Timiș a pierdut poziția secundă din clasamentul național, iar în anul 2018, se poziționează pe locul 3, situându-se după municipiul București și județul Cluj, care l-a devansat pentru prima dată după anul 2002.

FIGURA 67. PIB-UL JUDEȚELOR REGIUNII DE DEZVOLTARE VEST, ÎN 2009 ȘI 2018, MILIOANE LEI

Sursa: Baza de date INS TEMPO

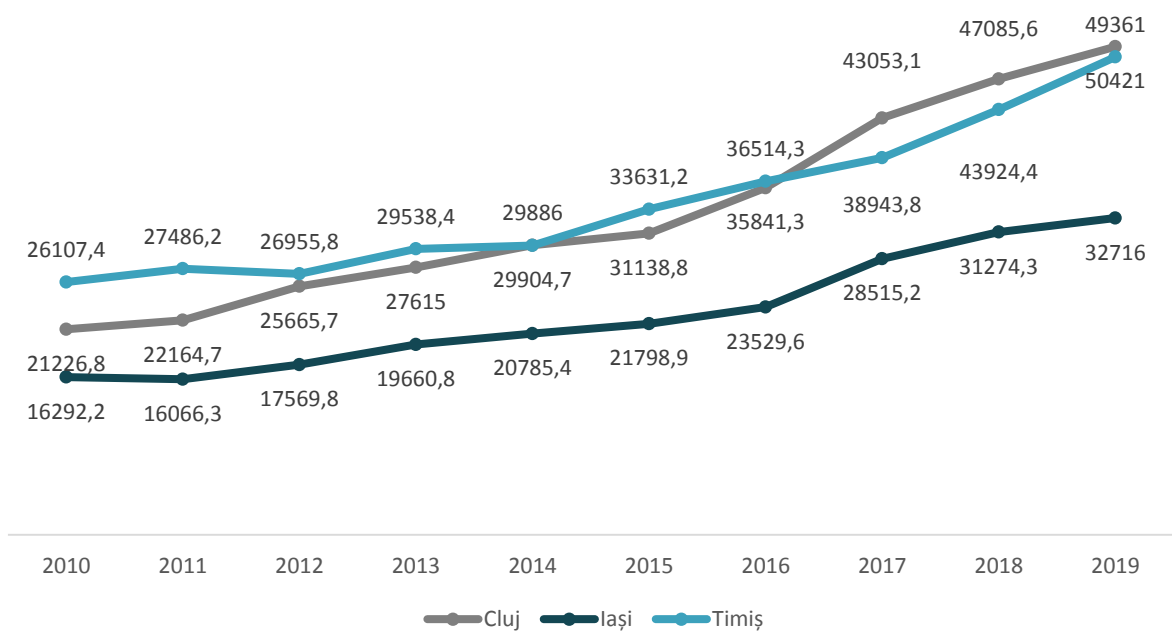
Privit în dinamică în perioada 2009-2018, Produsul Intern Brut al județului Timiș a înregistrat un ritm de creștere fiind similar celui național (79%), însă peste cel înregistrat la nivel regional (70%). Spre comparație, PIB-ul județului Timiș a crescut în această perioadă cu 79%, al Municipiului București cu 95%, al județului Cluj cu 117%, iar al județului Arad cu 81%.

Creșterea nominală a PIB-ului mai temperată în cazul Timișului.

În ceea ce privește evoluția PIB-ului, se poate observa că în ultimii 7 ani, evoluțiile sunt ascendente, însă ritmul de creștere al PIB-ului, în cazul Clujului, este mai accelerat. Între 2013 și 2019⁶⁹, Clujul a avut o creștere nominală de +83%, în timp ce Timișul o creștere nominală de +67%.

⁶⁹ https://cnp.ro/user/repository/prognoze/Prognoza_profil_teritorial_toamna_2019.pdf datele pentru anul 2019 au fost preluate din analizele teritoriale ale Comisiei Naționale de Prognoză. Estimarea din toamnă 2019 este diferită de cea din iarnă 2021, în sensul în care diferențele dintre cele două județe sunt mai accentuate.

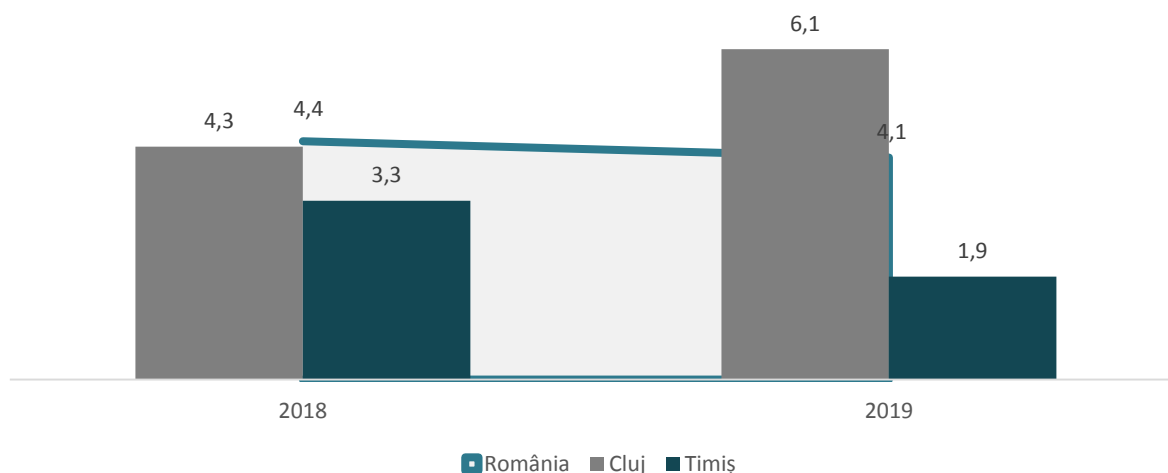
FIGURA 68. PIB-UL NOMINAL PE JUDEȚE 2010-2019, MILIOANE LEI

Sursa: Baza de date INS Tempo

Din perspectiva ritmului de creștere, ajungerea din urmă a mediei UE catching-up policy județul Timiș se situează sub media națională. În ceea ce privește creșterea economică pentru anul 2019, Clujul înregistrează o creștere economică de 6.1%, iar Timișul de doar 1.9%. Este foarte probabil ca în următorii ani, ecartul dintre Cluj și Timiș să se adâncească.

FIGURA 69. CREȘTEREA ECONOMICĂ PE JUDEȚE VS. ROMÂNIA (%)

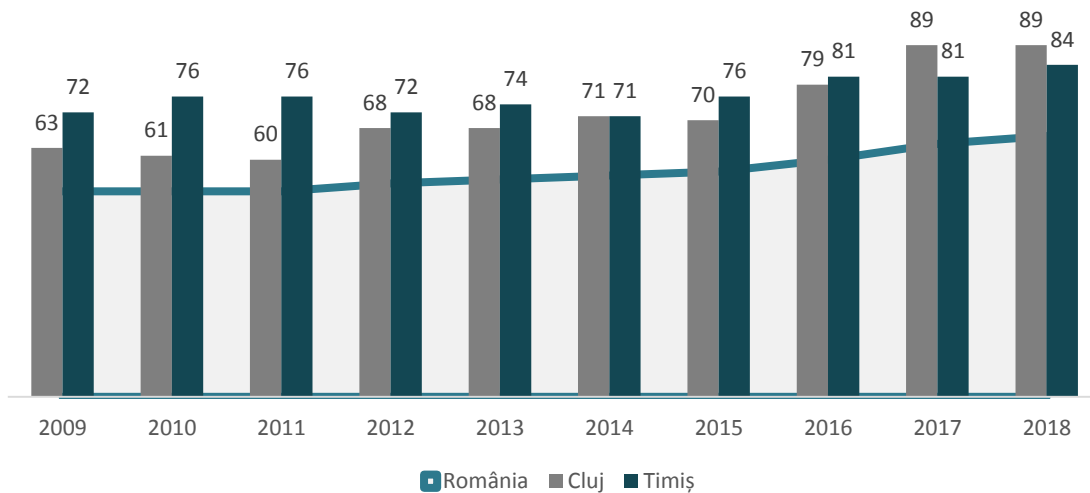

Sursa: INS, Comisia Națională de Prognoză⁷⁰, 2021

⁷⁰ https://cnp.ro/user/repository/prognoze/Prognoza_2020_2021_varianta_vara_2020.pdf

În ceea ce privește convergența reală, ultimii 7 ani au adus o creștere a PIB-ului/capita la standardul puterii de cumpărare de la 68% din media Uniunii Europene, la 84% (județul Cluj, în termeni de convergență reală, a câștigat 21 puncte procentuale, în timp ce Timișul a câștigat doar 12 puncte procentuale). În cazul României, creșterea a fost de 14 pp, așadar, din perspectiva ritmului de creștere, Timișul se situează sub media națională.

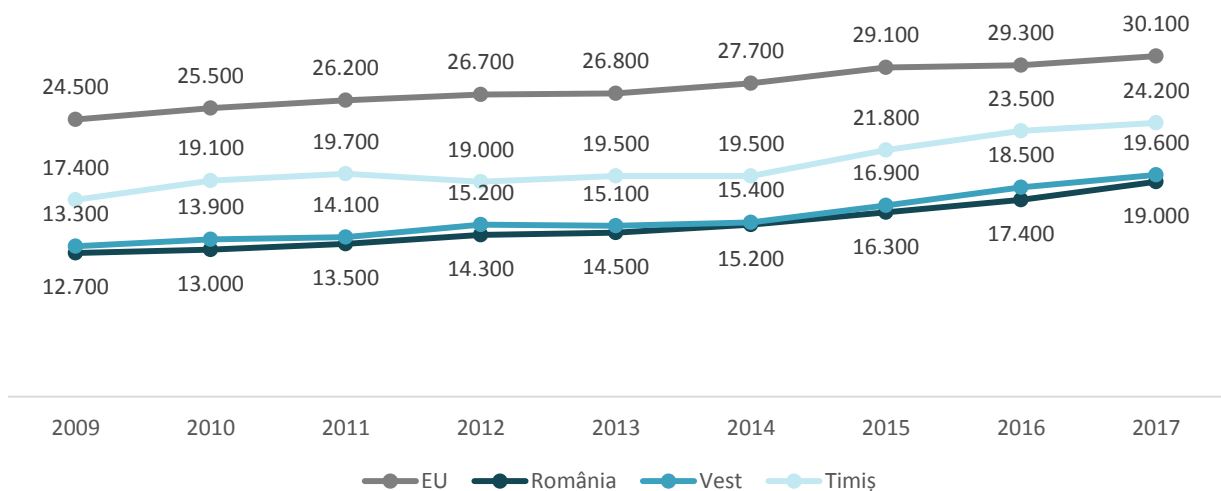
FIGURA 70. PPS/CAPITA DIN MEDIA UE, LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ȘI CLUJ VS. ROMÂNIA (%)

Sursa: Eurostat, 2021

În comparație cu anul 2009, dezvoltarea economică a județului Timiș poate fi observată și la nivelul statisticilor oficiale, astfel că în termeni de putere de cumpărare per capita, valoarea PIB-ului/capita a crescut cu 39%. Creșterea Timișului devansează cu mult, media europeană (22%), însă nu și pe cea națională (aprox. 49%) sau chiar regională (aprox. 47%).

FIGURA 71. DINAMICA PIB/LOCUIITOR (PPS) LA NIVEL EUROPEAN, NAȚIONAL, REGIONAL ȘI JUDEȚEAN, ÎN PERIOADA 2009-2017

Sursa: Eurostat Database, 2021

S-a luat în calcul rata de creștere a PIB-ului în Purchasing Power Standard (PPS) în intervalul 2009-2017, conform ultimelor date oficiale publicate de Eurostat. PPS presupune o "monedă" comună artificială utilizată pentru a

compensa diferențele de nivel de preț între țări. Are ca efect o nivelare a datelor în comparație cu seriile bazate pe euro, deoarece țările cu PIB foarte mare pe cap de locuitor în euro au niveluri relativ ridicate ale prețurilor. Comisia Națională de Prognoză estimează o creștere continuă a PIB-ului județean cu 50%, ajungând la valoarea de 65746 milioane lei, în anul 2023.

Valoarea adăugată brută (VAB)⁷¹ înregistrată la nivel județean a atins, în anul 2017, valoarea de 7726.93 mil. euro, în creștere nominală cu 48% față de anul 2009. Spre comparație, la nivel regional, aceasta a crescut în același interval de timp, cu 42%, iar la nivel național cu 49%.

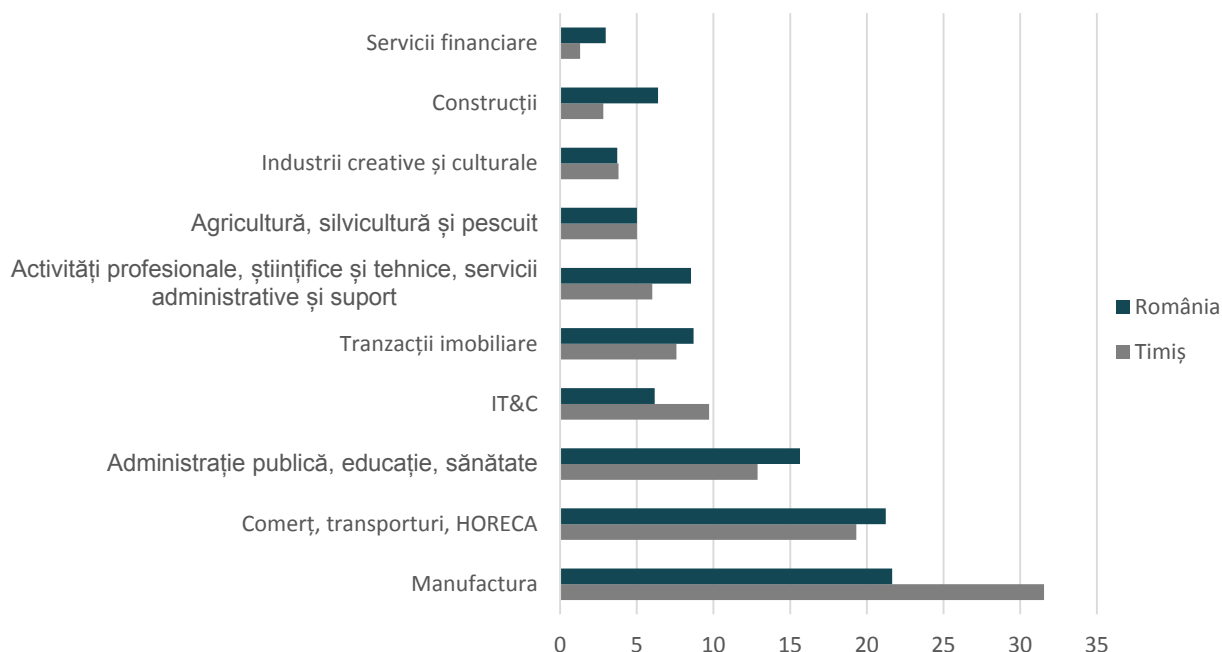
FIGURA 72. DINAMICA VAB (MIL.EURO) LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2009-2018

Sursa: Eurostat Database, 2021

Economia județului Timiș se bazează, din ce în ce mai mult, pe sectorul terțiar, având o structură complexă în care industria are încă un aport semnificativ, de peste 30%.

FIGURA 73. STRUCTURA VALORII ADĂUGATE BRUTE DIN JUDEȚUL TIMIȘ ȘI ROMÂNIA, ÎN ANUL 2018

⁷¹ Produsul Intern Brut reprezintă rezultatul final al activității de producție al unităților productive rezidente, în decursul unei perioade. Valoarea Adăugată Brută este soldul contului de producție reprezentând valoarea nou creată în procesul de producție.

Această diferență poate să apară sub influența altor variabile, precum: impozitele pe produse, inclusiv taxa pe valoare adăugată, taxele vamale și subvențiile pe produse.

Sursa: Eurostat Database, 2021

În perioada de analiză, județul Timiș a înregistrat creșteri ușoare în cazul anumitor ramuri intensive în know-how high-tech, cum ar fi IT&C o creștere cu peste 121% în cei 10 ani analizați în sectorul public, mai exact în administrația publică, educați și sănătate o dublare a valorii și în servicii de piață intensive în cunoștințe, cum ar fi activitățile profesionale, științifice și tehnice o creștere cu 238%, conform clasificării KIS (knowledge-intensive services). Aceste 3 ramuri au generat 28% din Valoarea Adăugată Brută județeană.

Pe de altă parte, manufactura este un pilon important al structurii economiei județene, contribuind cu peste 30% la VAB-ul județului Timiș. Industria extractivă, producția și furnizarea de energie electrică și termică, distribuția apei au ponderi reduse la dezvoltarea industriei, per ansamblu, așadar cea mai mare contribuție o are industria prelucrătoare (manufactura). În comparație cu anul 2009, valoarea adăugată din manufactură a crescut cu 53%. O tendință de descreștere pronunțată în intervalul de analiză se întâlnește în construcții (-47%). Ponderea acestor ramuri în VAB județean rămâne relativ scăzută: 5.01% - agricultură, silvicultură și pescuit (mică, dar mare în comparație cu alte județe), respectiv 2.81% - construcții. O pondere relativ mică în VAB județean o au și industriile creative și culturale 3.81%, în creștere ușoară față de anul 2017.

Ponderi importante dețineau comerțul, transporturile și hotelurile și restaurantele (19.32%) sau tranzacțiile imobiliare (7.58%). În perioada de analiză, ambele domenii au înregistrat creșteri: comerțul, transporturile și hotelurile și restaurantele 67% și tranzacțiile imobiliare 13.5%.

În context regional, județul Timiș este forța economică, ocupând locul 1 în ceea ce privește valoarea adăugată din toate activitățile economice, la diferențe mari față de restul județelor din regiunea de dezvoltare Vest.

Comparativ cu restul județelor din țară, Timișul înregistrează, următoarele performanțe economice, din perspectiva Valorii Adăugate Brute:

1. Agricultură și pescuit locul 1
2. Manufactură locul 2, după Municipiul București (în anul 2018, a devansat și județul Prahova, urcând un loc în top)
3. Construcții locul 14 (în comparație cu locul 10 2017)
4. Comerțul, transporturile și hoteluri și restaurante locul 4, după Municipiul București, județele Constanța și Cluj
5. IT&C locul 3, după Municipiul București și județul Cluj
6. Servicii financiare locul 3, după Municipiul București și județul Cluj
7. Tranzacții imobiliare locul 5, după Municipiul București și județele Cluj, Iași și Constanța
8. Activități profesionale, științifice și tehnice locul 4, după Municipiul București, județele Ilfov și Cluj
9. Sănătate, educație și administrație publică locul 4, după Municipiul București și județele Iași și Cluj
10. Industрии creative și culturale locul 3, după Municipiul București și județul Cluj.

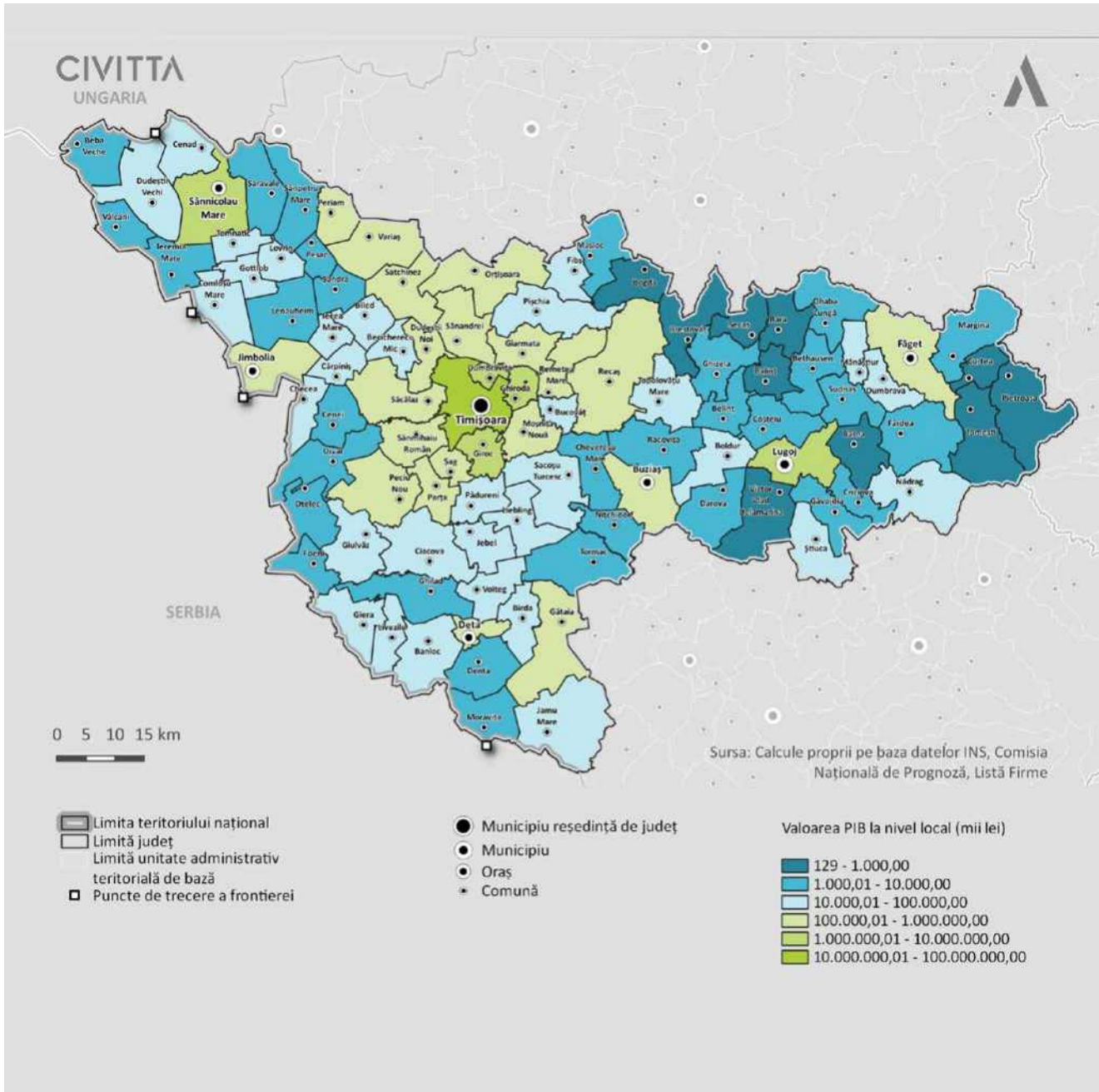
În strategia de dezvoltare județeană aferentă perioadei de programare 2014-2020⁷², se menționau câteva aspecte care pot influența "rămânerea în urmă" a județului Timiș, în comparație cu alte unități teritoriale similare:

1. Lipsa folosirii fondurilor naționale și europene care să stimuleze sectoarele cu productivitatea mare a muncii valoarea adăugată ridicată produsă de un salariat;
2. Un grad scăzut de ocupare a forței de muncă, simultan cu lipsa rezistenței la presiunea crescândă a forțelor concurențiale, datorită lipsei unor produse competitive, care să înglobeze inovație și cercetare;

⁷² Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a Județului Timiș 2015-2020/2023

3. Eficiență scăzută a utilizării fondurilor alocate, generată de o mărime relativ mai ridicată a costurilor noilor produse, precum și un nivel redus al inovării și cercetării științifice.

FIGURA 74. PRODUSUL INTERN BRUT LOCAL⁷³

Sursa: Baza de date INS Tempo, Comisia Națională de Prognoză, Listă Firme

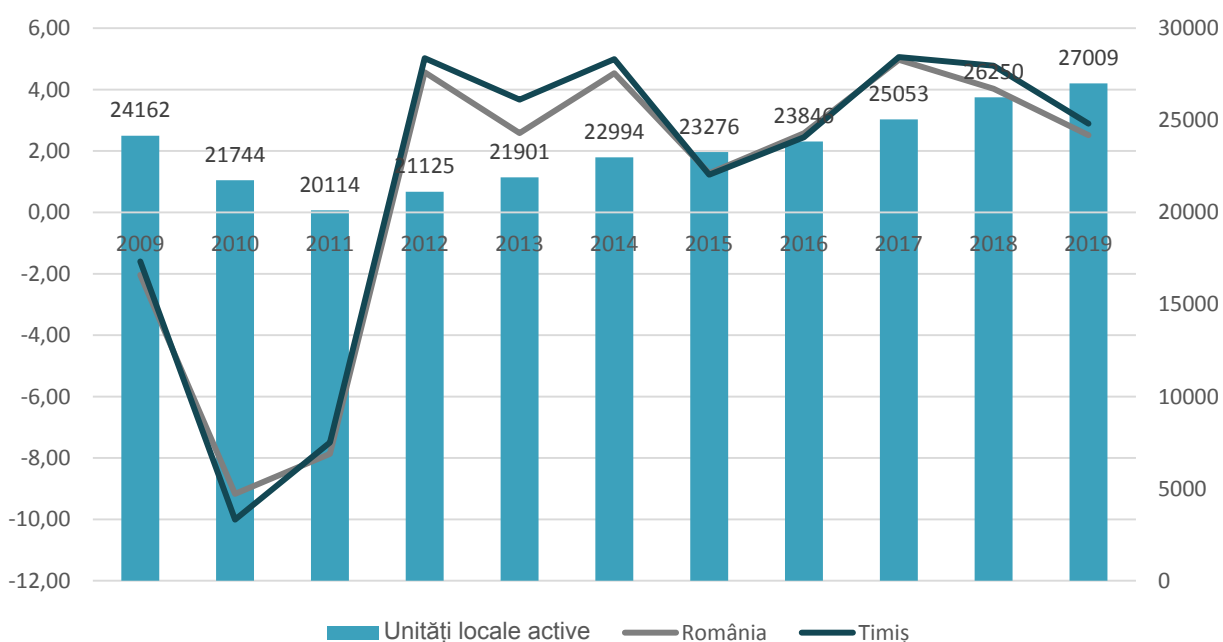
⁷³ Metoda de estimare a PIB la nivel local se bazează pe ponderea cifrei de afaceri la nivel local în totalul județean, întrucât acest indicator este puternic corelat cu activitatea economică dintr-un anumit teritoriu. Urmând acest principiu, a fost analizată comparativ cifra de afaceri la nivel local și raportată la valoarea PIB județean, rezultând o valoare PIB la nivel local proporțională cu contribuția la cifra de afaceri din județ.

6.3. ANALIZA MEDIULUI DE AFACERI JUDEȚEAN

Concentrare antreprenorială în județul Timiș, aproximativ jumătate din companiile din regiunea Vest au ales ca destinație pentru afaceri Timișul.

În județul Timiș, în 2019, ultimul an pentru care există date oficiale, erau inventariate 27.009 unități locale active (agenți economici cu sediul social în județul Timiș sau cu sediul în alte zone din țară, dar cu sucursale și puncte de lucru în zonă). Numărul acestora a crescut continuu după anul 2011, situație înregistrată în majoritatea județelor din țară. Din graficul de mai jos se observă o creștere cu aproximativ 12% în intervalul de analiză. Din totalul unităților locale active înregistrate la nivel regional, în județul Timiș își desfășoară activitatea aproximativ 49%, ceea ce demonstrează o orientare antreprenorială a județului, asta și datorită faptului că talentele sunt concentrate aici, ca urmare a localizării principalelor universități din județ⁷⁴.

FIGURA 75. NUMĂRUL UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE DIN JUDEȚUL TIMIȘ ȘI ROMÂNIA, ÎN PERIOADA 2008-2019

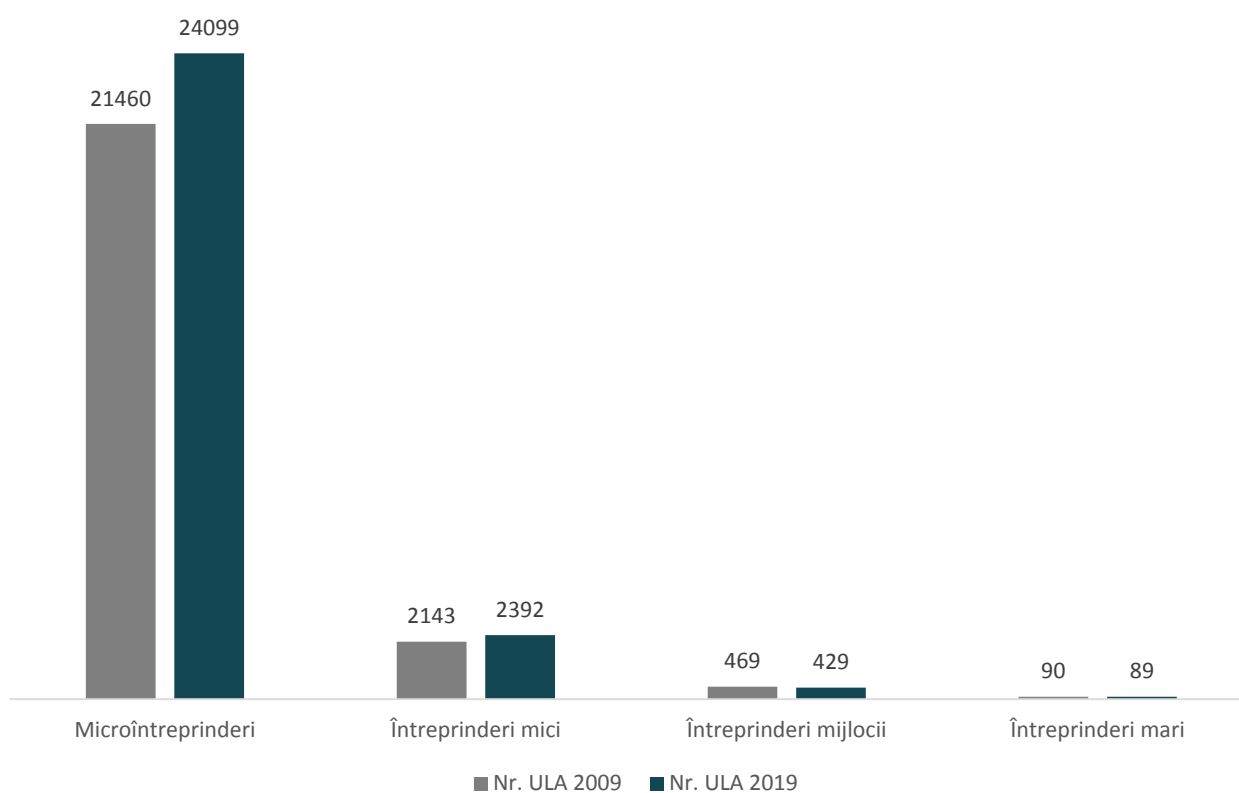
Sursa: Baza de date INS Tempo

Conform strategiei aferente perioadei de programare 2014-2020, s-a evidențiat că mediul de afaceri județean era dominat, în perioada 1997-2008, de firme mici, cu o productivitate a muncii semnificativ mai mică, exprimată în valoarea adăugată brută/salariat. Capacitatea de finanțare a bugetului local este dependentă de diversitatea și de efervescența mediului antreprenorial. Situația nu s-a schimbat, mediul de afaceri județean fiind, în continuare, dominat de microîntreprinderi și companii mici.

⁷⁴ Provincia Groningen, din Olanda, are o populație de 775.000 de locuitori și concentrează undeva la peste 31.000 de companii. Timișul are 758.000 de locuitori și concentrează undeva la 27.000 de locuitori. Orașul Groningen are o populație de 230.000 de locuitori, peste 18.000 de companii cu peste 140.000 de locuri de muncă, iar Timișoara are 325.000 de locuitori, peste 17.000 de companii și peste 125.000 locuri de muncă.

Conform Institutului Național de Statistică, din totalul unităților locale active⁷⁵ din județul Timiș contabilizate în anul 2019, 89% sunt microîntreprinderi, 9% întreprinderi mici, 1.6% întreprinderi mijlocii, iar 0.3% (89 de unități) sunt întreprinderi mari cu peste 250 de salariați. Față de anul 2009, se remarcă creșterea numărului de microîntreprinderi cu 12%, a numărului de firme mici cu 12% și o scădere a numărului de firme mijlocii cu 40, în valoare absolută. Raportat la numărul unităților locale active, județul Timiș s-a poziționat, în anul 2019, pe locul 4, după MB, Cluj și Ilfov. Față de intervalul 2009-2018, a pierdut locul 3 de pe podiumul național.

FIGURA 76. NUMĂRUL UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE CLASE DE MĂRIME, ÎN 2009 ȘI 2019

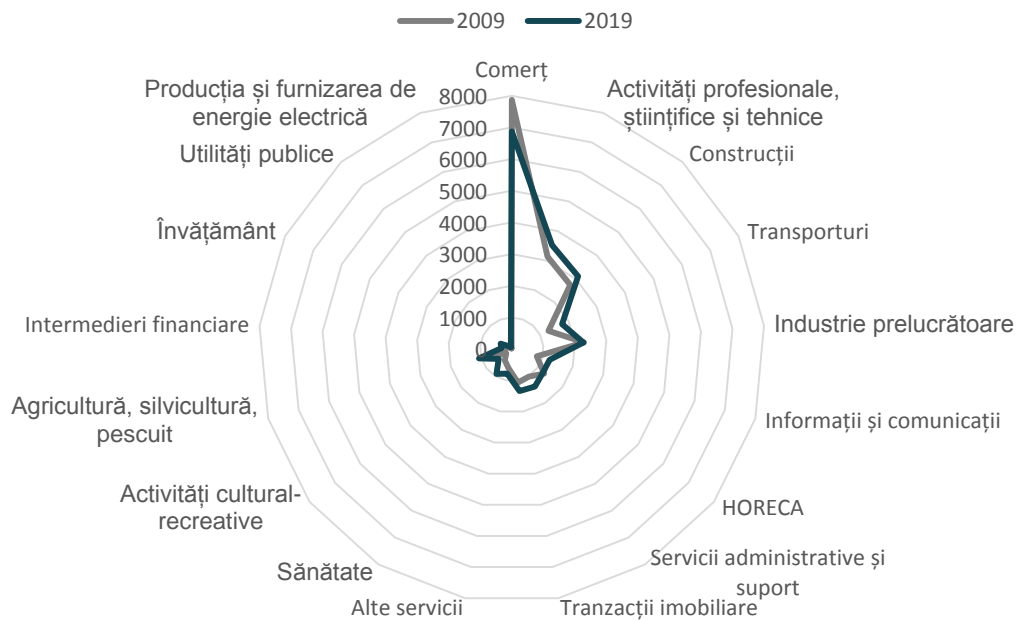

Sursa: Baza de date INS Tempo

Pe domenii de activitate, cele mai multe unități locale active își desfășoară activitatea în domeniul comerțului (25% din total), activităților profesionale, științifice și tehnice (13%) și construcțiilor (11.5%). Pe de altă parte, cele mai puține unități active se înregistrează în domenii precum industria extractivă, producția și furnizarea de energie electrică, utilitățile publice și intermediari financiare.

⁷⁵ IMM-urile sunt reprezentate de acele companii care angajează mai puțin de 250 de angajați și sunt împărțite astfel: microîntreprinderi (0-9 persoane), întreprinderi mici (10-49 persoane) și întreprinderi mijlocii (50-249 persoane).

FIGURA 77. UNITĂȚILE LOCALE ACTIVE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE DOMENII DE ACTIVITATE, ÎN ANII 2009 ȘI 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

În perioada 2009-2019, se constată o scădere a numărului de unități locale active din județul Timiș care funcționează în domenii precum industria extractivă, comerț, HoReCa și industria prelucrătoare. În celelalte domenii, numărul unităților a crescut, cele mai mari creșteri s-au înregistrat în: învățământ, producția și furnizarea de energie electrică, activități de spectacole, culturale și recreative și sănătate, creșteri de peste 100%.

ZONE CU POTENȚIAL DE CREȘTERE ECONOMICĂ DISTRIBUȚIA CIFREI DE AFACERI

În comparație cu restul județelor din regiune, județul Timiș are o cifră de afaceri mai mare/firmă, însoțită de o productivitate a muncii și o productivitate a capitalului mai mare.

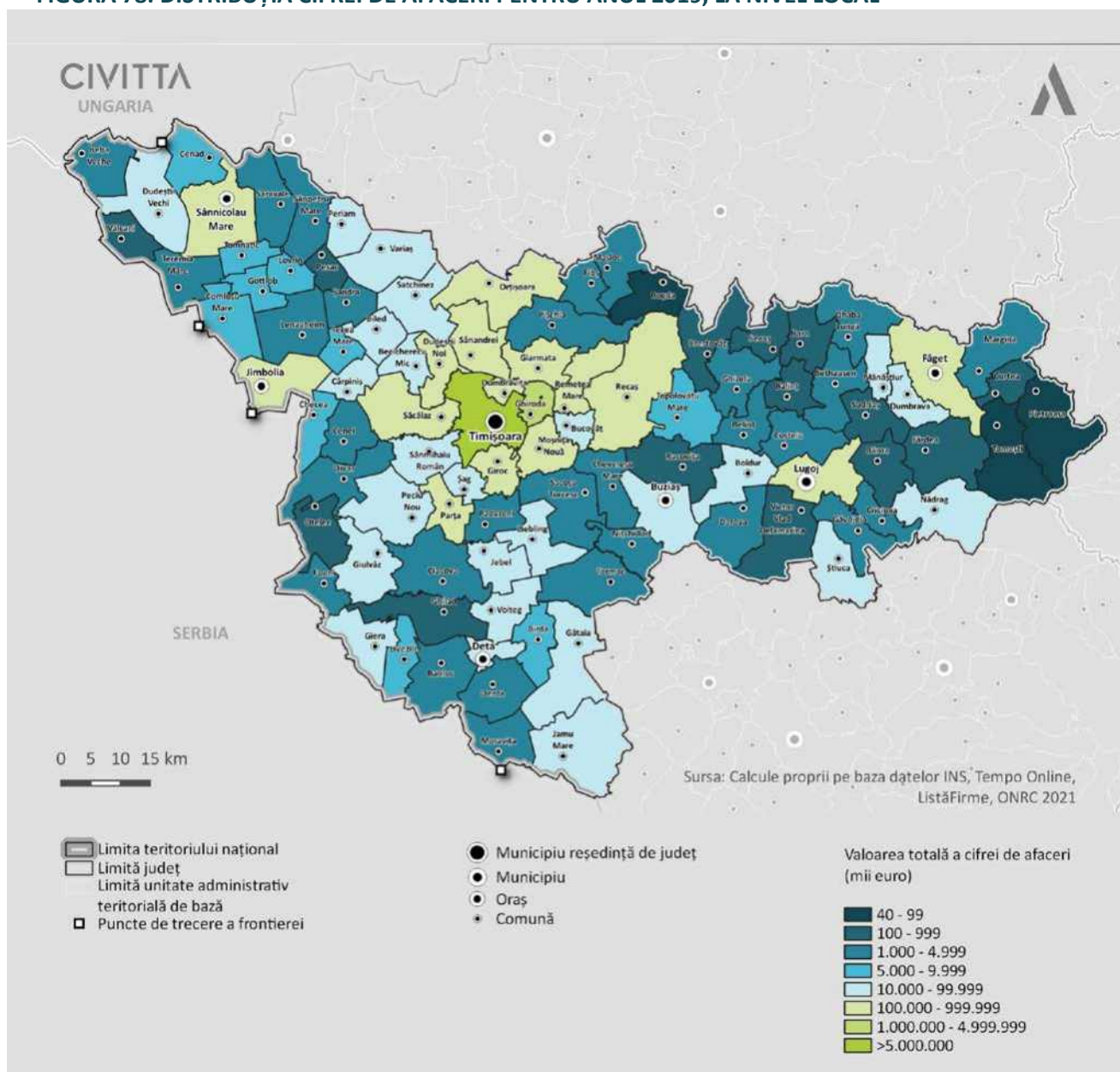
Conform INS, cifra de afaceri înregistrată de companiile din județul Timiș în anul 2019 a ajuns la valoarea de peste 69 miliarde lei, ceea ce reprezintă undeva la 14 miliarde euro, mai mare de aproape 3 ori față de cea înregistrată în anul 2009 (pentru valoarea în euro). O analiză mai detaliată a acestui indicator este oferită în capitolele sectoriale. Cu toate acestea, este important de menționat că cifra de afaceri are câteva caracteristici evidente:

- este distribuită relativ similar pe tipuri de companii, cu nivelul național, în sensul în care, este realizată în proporție de peste 35% de companiile cu peste 1.000 de angajați (mid-caps-uri și companii mari), urmate de cele mici (19%) și mijlocii (17%);
- se poate deduce că în sectorul industrial, întreprinderile mari realizează cifre de afaceri mai ridicate. Astfel, peste 59% din cifra de afaceri din industrie este realizată de companiile cu peste 1.000 de angajați, cu alte cuvinte, aproximativ 1% din totalul companiilor din manufacturing realizează 59% din cifra de afaceri județeană;
- în sectorul comerțului predomină întreprinderile mici și mijlocii. O pondere de 93% din numărul total de companii cu acest profil din județ realizează 23% din cifra totală de afaceri din județ, datorită distorsiunii consumului/circulației intermediar/e.

- În sectorul serviciilor, microîntreprinderile și întreprinderile mici au, de asemenea, o pondere ridicată. Acestea realizează peste 56% din cifra de afaceri din servicii.

Încă din strategia aferentă perioadei de programare 2014-2020, se menționează faptul că economia județului s-a transformat treptat din una preponderent industrială uneori cu pierderi semnificative prin neutilizarea forței de muncă și a dotărilor de capital în una de tip terțiar (bazată mai ales pe servicii). Aspectul este demonstrat mai ales în anul 2019, când deja cifra de afaceri din servicii a ajuns să reprezinte peste 50%, demonstrând o evidentă înclinație către terțIALIZARE. Cu toate acestea, nu s-a reușit egalarea din 2008, când ponderea cifrei de afaceri realizată de sectorul de servicii era de peste 53%. Anul 2020 va fi diferit față de intervalul de analiză și vom observa, cu siguranță, o creștere a ponderii cifrei de afaceri din servicii, în condițiile în care industria a fost afectată mai puternic de pandemia de COVID-19.

FIGURA 78. DISTRIBUȚIA CIFREI DE AFACERI PENTRU ANUL 2019, LA NIVEL LOCAL

Sursa: Baza de date INS Tempo, Listă Firme, ONRC 2021

La nivel teritorial, se fac remarcate câteva zone cu potențial de creștere economică din județ și zone aflate în dificultate, clasificate pe mai multe niveluri de importanță în funcție de nivelul de evoluție existent susținut prin diferența relativă înregistrată pentru anul 2019 raportat la anul 2008 a indicatorului cifră de afaceri totală.

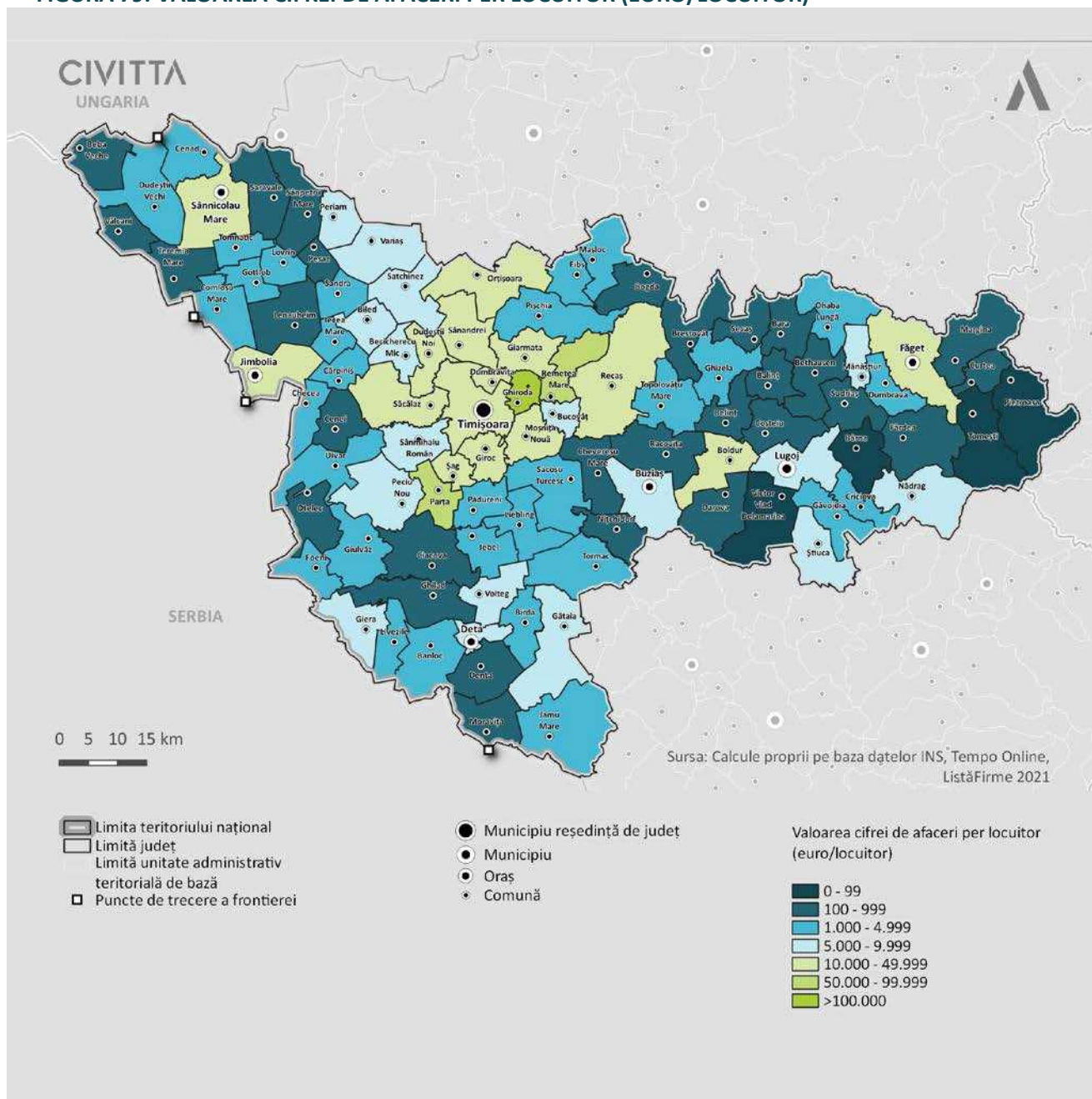
Zone cu **potențial de creștere economică**:

- **Potențial foarte ridicat:** Bucovăț, Boldur, Giera, Dudeștii Noi, Jamu Mare, Știuca, Iecea Mare, Pișchia, Fârdea, Sănandrei, Variaș, Checea, Remetea Mare, Ghizela;
- **Potențial ridicat:** Ghiroda, Jimbolia, Lenauheim, Peciu Nou, Orțișoara, Moravița, Giarmata, Dumbrava, Liebling, Mănăștiur, Victor Vlad Delamarina, Teremia Mare, Voiteg, Racovița, Săcălaz, Criciova, Moșnița Nouă;
- **Potențial moderat:** Livezile, Otelec, Făget, Nițchidorf, Bara, Biled, Jebel, Lovrin, Fibiș, Gavojdia, Topolovățu Mare, Belinț, Sandra, Banloc, Sânpetru Mare, Uivar, Pesac, Periam, Dumbrăvița, Sânmihaiu Român, Ghilad, Dudeștii Vechi;
- **Potențial redus:** Curtea, Comloșu Mare, Becicherecu Mic, Darova, Ohaba Lungă, Recaș, Chevereșu Mare, Șag, Gottlob, Ciacova, Beba Veche, Birda, Vâlcani, Giroc, Tomnatic, Timișoara, Margina, Bethausen, Gătaia, Sânnicolau Mare, Parța, Foeni, Giulvăz, Tormac și Cărpiniș;
- **Potențial foarte redus:** Pădureni, Cenad, Nădrag, Denta, Mașloc, Lugoj, Satchinez, Cenei, Traian Vuia, Buziaș.

Merită punctat faptul că se observă o dezvoltare ridicată în perspectivă mai ales a localităților din zona de sud-vest, poziționate la graniță cu Serbia (ex. Giera, Checea etc.), a celor care beneficiază de dezvoltarea polului de creștere Timișoara, a cărui dezvoltare radiază și în localitățile învecinate (ex. Dudeștii Noi, Ghiroda, Dumbrăvița etc.), a celor din sud (ex. Jamu Mare) și sud-est (ex. Victor Vlad Delamarina, Boldur etc.), care s-au dezvoltat mai ales pe seama valorificării potențialului agricol existent.

Zonele considerate a fi mai puțin atractive din perspectiva atragerii de capital, dar și din perspectiva perspectivelor de dezvoltare economică, putându-le numi **în dificultate economică** sunt: Deta, Coșteiu și Barna.

FIGURA 79. VALOAREA CIFREI DE AFACERI PER LOCUIITOR (EURO/LOCUIITOR)

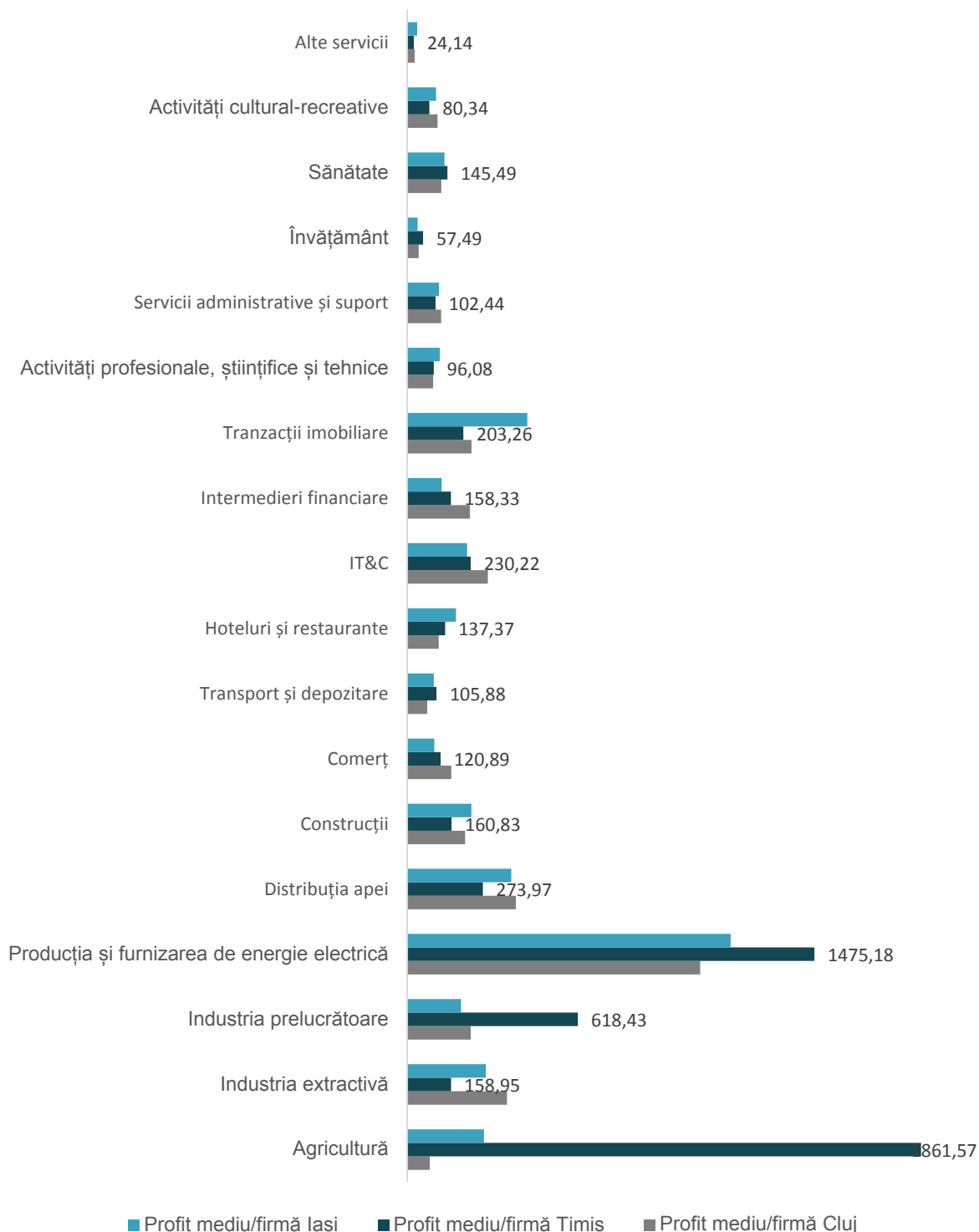

Sursa: Baza de date INS Tempo, Listă Firme

PROFITUL NET

În ceea ce privește profitul net, conform ListăFirme, valoarea cumulată la nivelul anului 2019 a fost de 5 miliarde lei, de 5 ori mai mare față de valoarea cumulată din 2009. Mai jos sunt prezentate valorile indicatorului pe principalele activități economice, în comparație cu rezultatele înregistrate de principalii competitori naționali. În cazul județului Timiș, raportat la celelalte 2 județe de comparație, se poate observa că, din perspectiva profitului mediu/firmă, sunt mai profitabile companiile din domeniile: agricultură, industria prelucrătoare, producția și furnizarea energiei electrice, transport și depozitare, învățământ, sănătate.

FIGURA 80. VALOAREA PROFITULUI MEDIU/FIRMĂ ÎN JUDEȚELE TIMIȘ, IAȘI, CLUJ, PE PRINCIPALELE ACTIVITĂȚI ECONOMICE, MII LEI, 2019

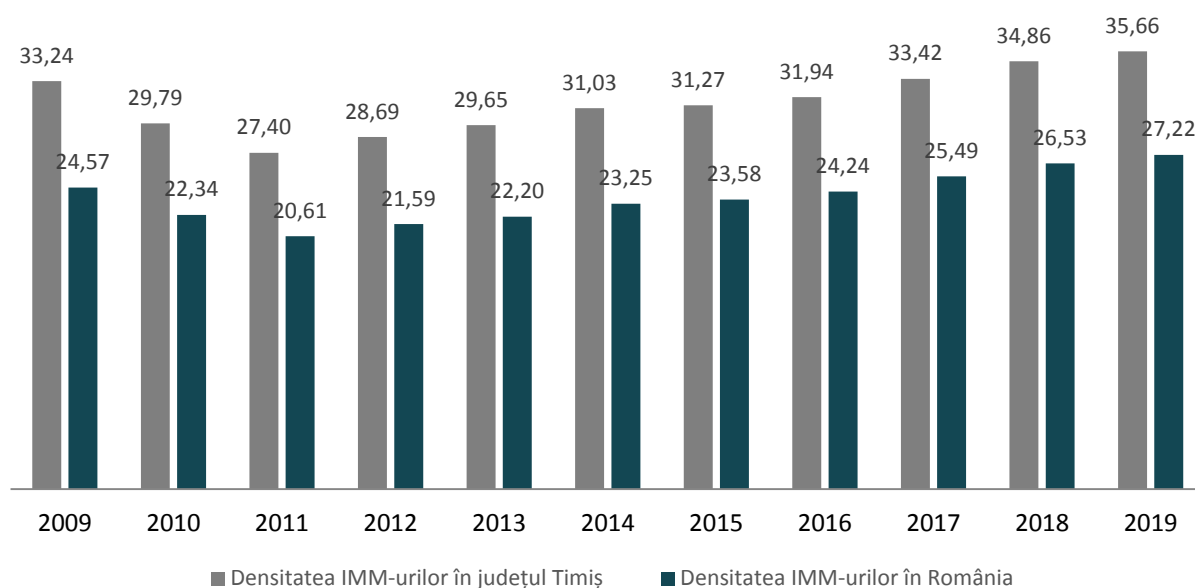
Sursa: Listă Firme, 2021

DENSITATEA ANTREPRENORIALĂ

Densitatea IMM-urilor (numărul IMM-urilor la 1000 de locuitori) este un indicator relevant pentru comparația cu media europeană și cu media națională. La nivel național, densitatea IMM-urilor este foarte redusă,

comparativ cu media europeană, respectiv 27 IMM-uri la 1000 de locuitori, în anul 2019, conform ultimelor date statistice publicate de INS. Aceeași situație se întâlnește și la nivelul regiunii de dezvoltare Vest, care a înregistrat o densitate relativ scăzută, de 27 IMM-uri la 1000 de locuitori, în același an - 2019. Județul Timiș înregistrează cea mai ridicată densitate antreprenorială din regiunea de dezvoltare Vest înregistrând în anul 2019, 36 IMM-uri la 1000 de locuitori.

FIGURA 81. DENSITATEA IMM-URILOR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ȘI ROMÂNIA, PE PERIOADA 2009-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Este important de menționat faptul că, în general, în lipsa inițiativelor antreprenoriale autohtone atractive și efervescente, companiile multinaționale nu ar fi fost atrase de județul Timiș, cu alte cuvinte o densitate ridicată de firme cu capital românesc stimulează atractivitatea investițiilor străine, așadar măsurile de sprijin ale investițiilor străine și locale trebuie privite în mod sinergic și în paralel. Trebuie însă subliniat faptul că firmele cu capital autohton din județ sunt slab dezvoltate, iar asta se reflectă mai ales în capacitatea acestora de a plăti salarii mai mari. Mediul de business este puternic dominat de multinaționale.

Din acest punct de vedere, redăm mai jos câteva din companiile cu capital autohton din județ.

1. **Elba SA** (Timișoara) producător de corpuri de iluminat
2. **Redoxim SRL** (Timișoara) distribuitor de inputuri pentru agricultură pe segmentul de ferme mici și mijlocii, și unul dintre cei mai importanți jucători pe segmentul fermelor mari
3. **Fartud SRL** (Orțișoara) transport internațional de marfuri, deserving mai ales industria automotive
4. **Side Trading SRL** (Timișoara) furnizori de produse pentru curățenia și îngrijirea casei
5. **Simultan SRL** (Orțișoara) procesator de lapte
6. **Almira Trade SRL** (Timișoara) comerț cu ridicata al produselor alimentare
7. **Maxagro Farm SRL** (Gătaia) cultivarea cerealelor, plantelor leguminoase și a plantelor producătoare de semințe oleaginoase
8. **Glissando SRL** (Timișoara) deține o rețea națională de 18 depozite cu peste 20.000 mp suprafață destinată depozitării și o rețea de 49 fitofarmacii, cu peste 3.000 mp suprafață de vânzare cu amănuntul
9. **Maracana SRL** (Biled) transport rutier intern și internațional de mărfuri

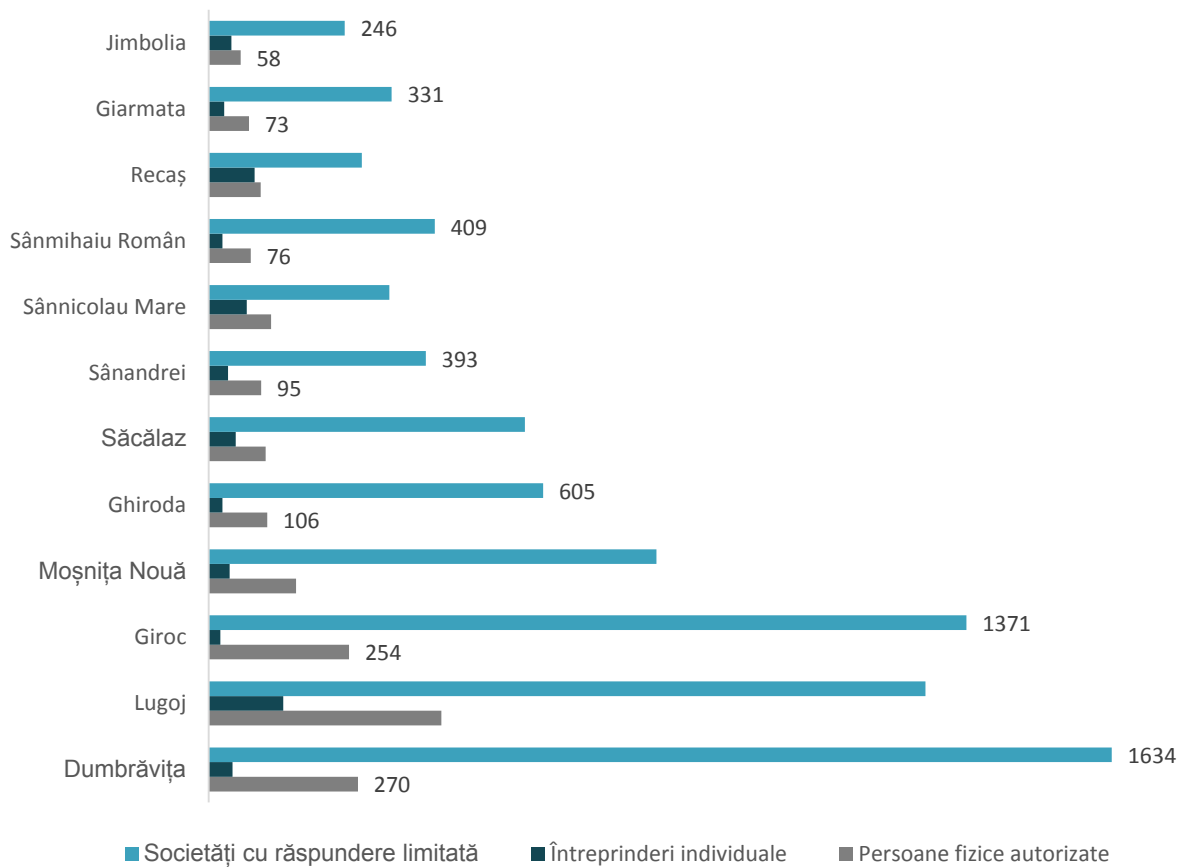

10. **Ice Dyp Balas SRL** (Cărpiniș) producția și distribuția înghețatei industriale și artizanale
11. **Agil SRL** (Timișoara) prelucrarea și conservarea cărnii
12. **Flexik Automation SRL** (Timișoara) instalații HVAC, sisteme de ventilație industriale, sisteme de protecție la incendiu
13. **Poltergeist SRL** (Timișoara) instalații pentru construcții civile și industriale
14. **Egeria TM SRL** (Timișoara) comerțul materialului lemnos și a materialelor de construcție și echipamentelor sanitare
15. **Lasting System SRL** (Timișoara) tehnologii de business
16. **Agasi SRL** (Timișoara) realizarea instalațiilor complexe HVAC din domeniul rezidențial și industrial
17. **Merpano SRL** (Săcălaz) comerț inputuri agricole, cultivarea cerealelor
18. **Eurocas Tehnica Alimentară SRL** (Lugoj) distribuția ingredientelor și utilajelor pentru industria de panificație, patiserie, cofetărie
19. **ETA2U** (Timișoara) integratori de sisteme și soluții IT complexe și furnizori de produse și servicii IT
20. **Agroland Business System SA** (Timișoara) comerț cu produse pentru creșterea animalelor

În județul Timiș erau activi, la sfârșitul lunii decembrie 2019, un număr de 42.499 de profesioniști (4.3% din totalul celor existenți la nivel național). Conform datelor statistice puse la dispoziție de Oficiul Național al Registrului Comerțului, în județul Timiș au fost înmatriculate în anul 2019, 5.882 firme noi. După o scădere accentuată a numărului de firme în perioada 2009-2010, pe fondul crizei globale, numărul persoanelor juridice a crescut continuu, cea mai accentuată creștere fiind observată între anii 2016-2017.

Municipiul Timișoara este în topul clasamentului atât la nivel județean, cât și la nivelul regiunii de dezvoltare Vest din perspectiva numărului profesioniștilor activi la sfârșitul anului 2019, ceea ce înseamnă că există un mediu propice pentru dezvoltarea antreprenorială, iar concentrarea de talente, accesul la resurse și la o piață mai mare, precum și efervescența academică sunt caracteristici cheie care contează. Municipiul Timișoara are peste 22.000 de profesioniști activi (dintre aceștia peste 17.000 erau SRL-uri, peste 4.100 PFA-uri, aprox. 600 - ÎI) la sfârșitul anului 2019, reprezentând 52% din numărul total înregistrat la nivelul județului (2% din numărul total de la nivel național). În figura de mai jos este prezentată situația înregistrată în localitățile cu cei mai mulți profesioniști activi din județul Timiș.

FIGURA 82. PROFESIONIȘTII ACTIVI JURIDIC (ÎN FUNCȚIUNE ÎN DECEMBRIE 2019), ÎNREGISTRAȚI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, DUPĂ FORMA JURIDICĂ PERIOADA 2009-2019

Sursa: ONRC, 2020

Dumbrăvița, Lugoj, Giroc sunt localitățile cu cei mai mulți profesioniști activi juridic. Cu toate acestea, profesioniștii activi din punct de vedere economic, care și-au depus situațiile financiare aferente anului fiscal 2019, sunt mai puțini: Dumbrăvița 1.512, Lugoj 1.503, iar Giroc 854. Raportat la profesioniștii activi juridic, este foarte interesant că dintre localitățile menționate, Dumbrăvița (152 profesioniști la 1.000 de locuitori) și Giroc (104 profesioniști la 1.000 de locuitori) au cele mai ridicate densități antreprenoriale, spre deosebire de municipiul Lugoj care pare problematic din acest punct de vedere (40 profesioniști la 1.000 de locuitori).

Un aspect important care trebuie avut în vedere legat la analiza mediului de afaceri din județul Timiș este că nu toți profesioniștii activi juridic sunt activi și din punct de vedere economic. Dacă în ceea ce privește persoanele fizice autorizate nu există date statistice disponibile cu privire la starea lor economică, INS și unele companii private (de ex. ListaFirme) colectează date statistice cu privire la activitatea economică a persoanelor juridice din județul Timiș.

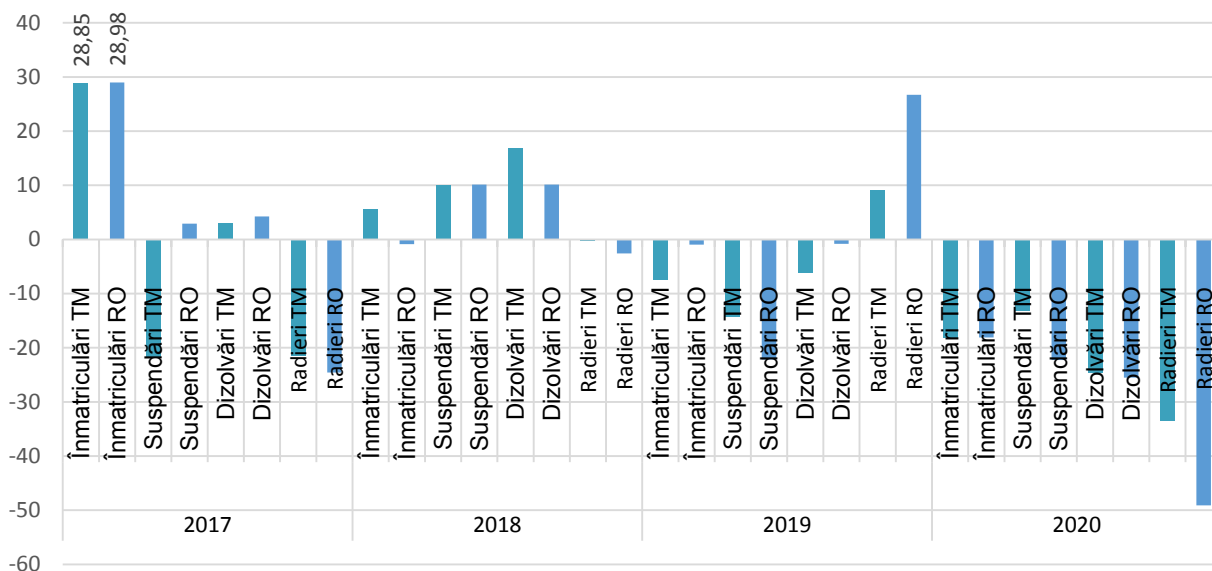
Astfel, din cei peste 45.000 de profesioniști activi juridic persoane juridice, în anul 2019, în județul Timiș, conform bazei de date ListaFirme, circa 29.000 (64%) și-au depus situațiile financiare aferente respectivului an fiscal. În plus, dintre aceștia doar 62% au înregistrat profit. Așadar, cam 16.000 de persoane juridice din județ sunt inactice economic. În altă ordine de idei, doar 17.700 (57%) au personal angajat, din care 49% sunt microîntreprinderi (0-9 salariați).

În anul 2020, erau în funcțiune, în total, 2.244 SRL-D-uri, un număr care-i conferă județului poziția a treia la nivel național, după municipiul București 5.327 SRL-D-uri, Cluj 4.899. În același an, 2020, au fost înființate numai 22 SRL-D-uri, inițiativele antreprenoriale fiind, probabil, temperate de pandemia de COVID-19. Numărul acestora a înregistrat o ușoară scădere între 2019-2020 (de la 2.299 la 2.244).

În ceea ce privește freelancerii (PFA-urile și întreprinderile individuale), se constată o scădere a înmatriculărilor între 2019 și 2020 (în județul Timiș au fost înmatriculați cu 22% mai puțini freelanceri în 2020 comparativ cu 2019), însă trendul pozitiv revine din 2021 (în 2021 față de 2020 au fost înmatriculați cu aproape 60% mai mulți freelanceri, în Timiș, peste creșterea de la nivel național de 46%). Numărul PFA-urilor active la sfârșitul anului 2020 era de peste 13.500, în creștere cu 3%, sub procentul de creștere înregistrat la nivel național (aproximativ 4%).

Privite în dinamică, numărul înmatriculărilor din Timiș a crescut de la 4.169, în anul 2009, la 4.859, în anul 2020 (o creștere cu 16.5%), în timp ce, la nivel național, trendul a fost negativ (numărul înmatriculărilor a fost de 111.832, în anul 2009, iar în anul 2020, de 109.939 înmatriculări). Pandemia de COVID-19 nu a inhibat spiritul antreprenorial, astfel că, în martie 2021 se înregistrează o creștere cu aproximativ 59% a numărului înmatriculărilor în județul Timiș, mai mare comparativ cu situația înregistrată la nivel de țară, care a înregistrat o creștere cu 52%. Cu toate acestea, pandemia a determinat ca 141 de companii din județul Timiș să-și suspende activitatea în perioada ianuarie-martie 2021 (cu 23% mai mult față de aceeași perioadă a anului 2020), în timp ce la nivel național, numărul suspendărilor a crescut cu 9% în același interval de referință. În ceea ce privește dizolvările, trendul este descrescător, astfel că atât în județ, cât și la nivel național, s-au înregistrat mai puține dizolvări în perioada ianuarie-martie 2021 comparativ cu ianuarie-martie 2020. Graficul de mai jos arată că între 2020 și 2019 se observă o scădere a înmatriculărilor, similară ca pondere în România și în județ, dar și o scădere a operațiunilor de încetare a activităților de afaceri (suspendări, dizolvări sau radieri). Spre exemplu, în anul 2020, și-au sistat activitatea 4.058 de companii, în comparație cu 5.711 în anul 2019 (adică cu aproape 29% mai puține încetări de activitate). Comparativ cu criza anterioară, numărul companiilor care și-au încetat activitatea este mai redus, la nivel județean, ceea ce poate semnifica o oarecare reziliență și stabilitate a mediului de business din județ.

FIGURA 83. DINAMICA DEMOGRAFIEI PROFESIONIȘTILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ ȘI ROMÂNIA, ÎN PERIOADA 2017-2020⁷⁶

Sursa: ONRC, 2021

⁷⁶ A se înțelege că, în județul Timiș, în anul 2017, au fost înmatriculate cu 28.85% mai multe companii comparativ cu anul 2016.

6.4. ANALIZA RESURSELOR DE MUNCĂ

În ianuarie 2020, resursa umană potențială a județului a fost de 473.5 de mii de persoane. Resursa actuală de muncă (populația în vârstă de muncă aptă de lucru), prin excluderea persoanelor cu incapacitate permanentă de muncă și pensionarii în vârstă de muncă ce nu lucrează, a fost de 450.8 mii de persoane. Dintre aceștia, populația ocupată civilă este de 347.8 mii de persoane. Județul Timiș se află pe locul 9 din perspectiva numărului de patroni, lucrători pe cont propriu, lucrători familiari neremunerați, în condițiile în care din perspectiva efectivului de salariați se află pe locul 3 la nivel național, ceea ce subliniază faptul că statutul de salariat este un fenomen puternic urbanizat (populația este concentrată în proporție de 58% în mediul urban, cu toate că de-a lungul ultimilor ani se observă o ajustare a fenomenului și o distribuție care tinde spre echilibrul urban-rural), în timp ce statutul de lucrător pe cont propriu sau lucrătorii familiari neremunerați sunt fenomene rurale, ținând cont de faptul că aceștia sunt fie ocupați în agricultură, fie apar ocupați, dar lucrează în străinătate, fie lucrează la negru sau au afaceri individuale. În județul Timiș există undeva la 90.000 de lucrători pe cont propriu, reprezentând 26% din populația ocupată și 256.000 de salariați, reprezentând 74%. Acest lucru înseamnă că 74% dintre locuitorii apti de muncă sunt salariați. Salariații reprezintă doar o parte din populația de vârstă activă și, alături de patroni, una din cele două categorii de populație cu venituri stabile.

FIGURA 84. DATE SINTETICE REFERITOARE LA DISPONIBILUL DE FORȚĂ DE MUNCĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, MII PERSOANE, IANUARIE 2020⁷⁷

POPULAȚIA REZIDENTĂ		
705		
Resursele de muncă	Populația în afara resurselor de muncă (pensionarii, copiii, persoane cu dizabilități care nu pot munci)	
473.5 ⁷⁸	231.5	
Populația activă civilă (oferta potențială de forță de muncă)	Populația în pregătire profesională și alte categorii de populație în vârstă de muncă (elevii și studenții în vârstă de muncă la cursuri de zi și alte categorii de persoane neincluse în populația activă)	
350.6	122.9	
Populația ocupată civilă	Șomerii înregistrați	
347.8	2.8 (4.4) ⁷⁹	
Salariați	Patroni, lucrători pe cont propriu, lucrători familiari neremunerați⁸⁰	
257.7	90.1 ⁸¹	
Industrie, construcții, logistică	Servicii	Agricultură
116.32	257.86	6

Sursa: INS, BFM2020

Datele INS indică faptul că în județul Timiș, la nivelul anului 2020, erau contabilizate 473.500 de persoane în vârstă de muncă, dintre care 243.900 de bărbați și 229.600 de femei. Spre deosebire de anul 2008, numărul de

⁷⁷ Datele au fost calculate folosind metodologia INS privind Balanța forței de muncă, ianuarie 2020.

⁷⁸ Din care, populația în vârstă de muncă aptă de lucru este de 450.800 persoane, iar persoanele sub și peste vârsta de muncă aflate în activitate sunt 19.200 persoane.

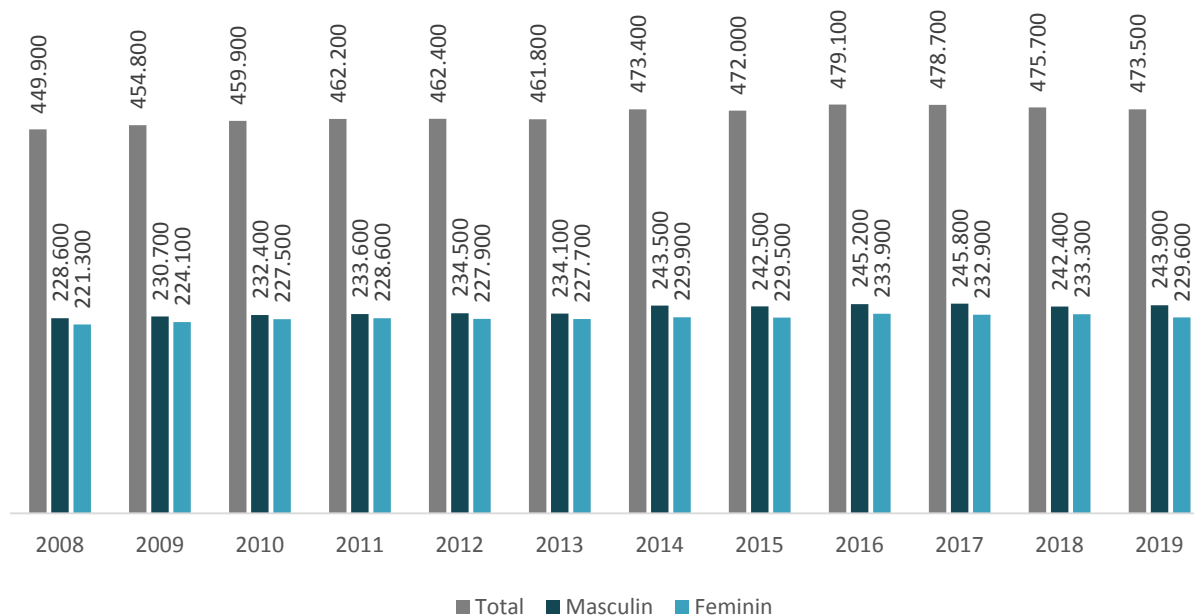
⁷⁹ Datele pentru anul 2020 arată o creștere a numărului șomerilor cu peste 1.400, ca urmare a pandemiei COVID-19, ajungând la 4.446.

⁸⁰ În această categorie sunt persoanele ocupate în agricultură, lucrează la negru sau au afaceri individuale.

⁸¹ Dintre aceștia, undeva la 13.200 sunt PFA-uri active, conform ONRC. Din aceste informații, putem estima o ofertă potențială de forță de muncă, pentru Timiș, de 81.000 persoane (presupunând că 77.000 sunt persoanele ocupate în agricultură și doar 13.000 cu afaceri individuale, plus șomerii), excluzând studenții sau alte categorii de populație care sunt apte și în vârstă de muncă.

persoane apte de muncă a crescut cu circa 13%, deși valoarea indicatorului a scăzut din 2016, de la un an la altul. Diferența dintre populația după domiciliu în vârstă de muncă și resursele de muncă (27.443 persoane pentru anul 2019) reprezintă persoanele cu incapacitate permanentă de muncă și pensionarii în vârstă de muncă, dar care nu lucrează.

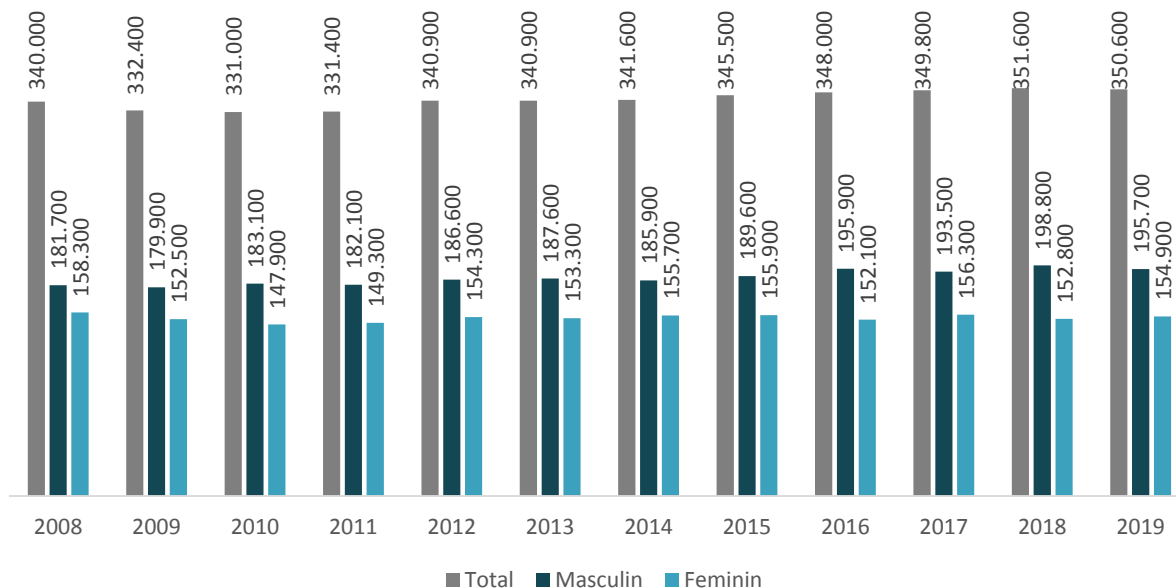
FIGURA 85. RESURSELE DE MUNCĂ ALE JUDEȚULUI TIMIȘ, PE SEXE, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Populația activă (cuprinde populația ocupată plus șomerii), care este prezentă pe piața muncii, a avut o dinamică pozitivă (numărul persoanelor active a crescut cu 10.600), în intervalul de analiză. Astfel, din cele 473.500 de persoane apte de muncă, 350.600 sunt active economic, adică 74% din total. Restul sunt, în general, elevi de liceu, studenți, persoane casnice, persoane care lucrează în străinătate, persoane pensionate anticipat etc.

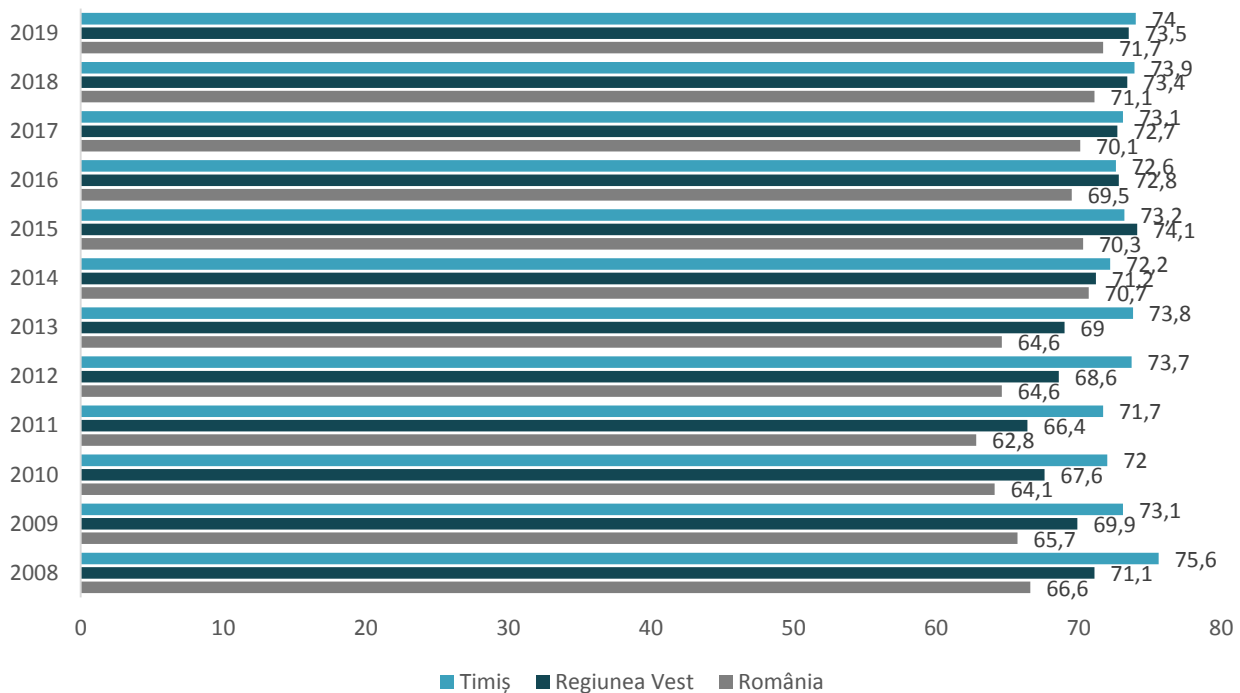
FIGURA 86. POPULAȚIA ACTIVĂ A JUDEȚULUI TIMIȘ, PE SEXE, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Rata de activitate a forței de muncă de la nivel județean era de 74% în anul 2019, peste cea înregistrată la nivel regional (73.5%) și național (71.7%). Aceasta a scăzut cu 1 punct procentual față de anul 2008, în condițiile în care o bună parte din excedentul de populație aptă de muncă a emigrat (din 1990-2008, rata de activitate a scăzut cu aproape 8 puncte procentuale).

FIGURA 87. RATA DE ACTIVITATE A POPULAȚIEI ÎN VÂRSTĂ DE MUNCĂ, LA NIVEL NAȚIONAL, REGIONAL, JUDEȚEAN, ÎN PERIOADA 2008-2019

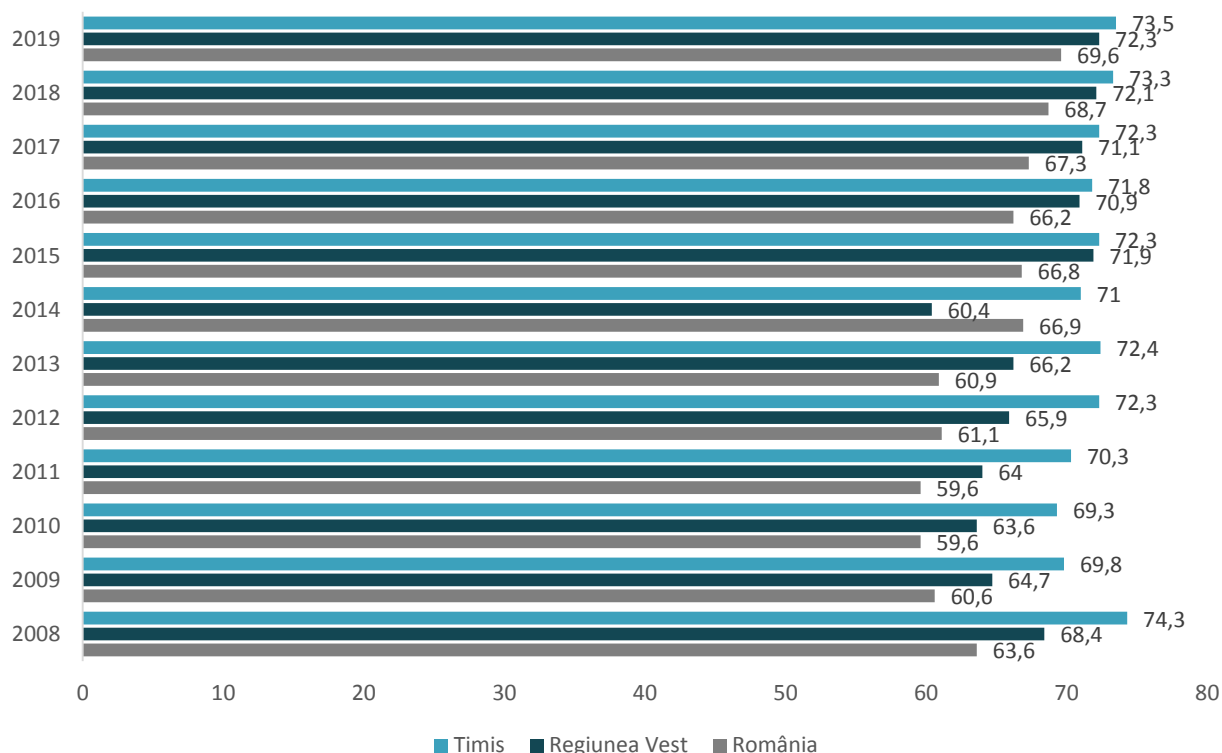

Sursa: Baza de date INS Tempo

În anul 2019, conform estimărilor INS, la nivelul județului Timiș se înregistrau 347.800 de persoane ocupate, dintre care 194.400 de sex masculin și 153.400 de sex feminin. Față de anul 2008, se remarcă o creștere a numărului de persoane ocupate cu circa 4%, cauzele fiind legate mai ales de o componentă economică (oportunitățile decente de ocupare de la nivel local).

Rata de ocupare a forței de muncă din județul Timiș era estimată de INS la 73.5% în anul 2019, peste media regională (72.3%) și cea națională (69.6%). Din perspectiva acestui indicator, județul se plasează pe locul 9 la nivel național.

FIGURA 88. RATA DE OCUPARE A POPULAȚIEI, LA NIVEL NAȚIONAL, REGIONAL, JUDEȚEAN, ÎN PERIOADA 2008-2019

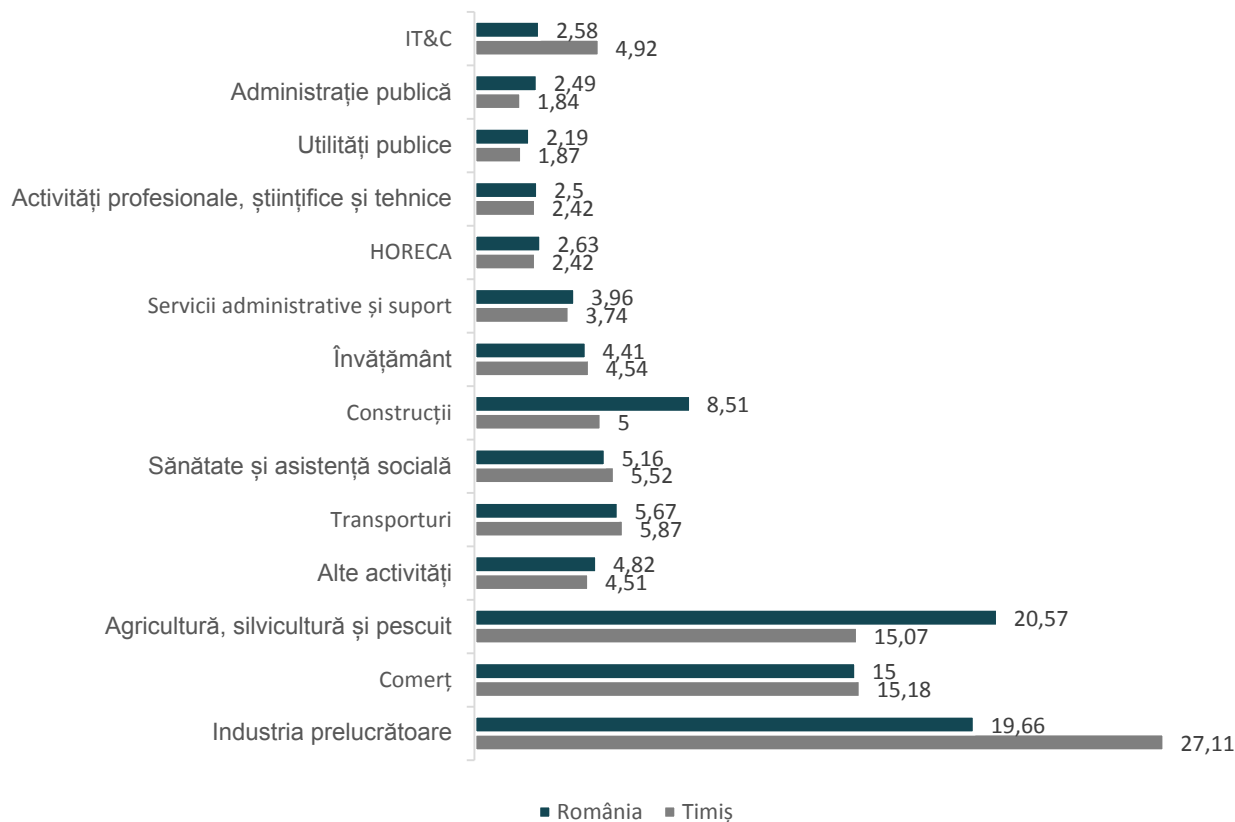

Sursa: Baza de date INS Tempo

Pe domenii, cele mai multe persoane ocupate se înregistrează în industria prelucrătoare (27%), comerț (15.18%) și agricultură (15.06%). Spre deosebire de industrie, comerț și construcții, care generează și o bună parte din valoarea adăugată brută de la nivelul economiei județene, agricultura se remarcă printr-o pondere foarte ridicată a ocupării corelată cu o pondere mică în PIB (5%), cu toate că plasează județul pe primul loc, la nivel național, din perspectiva valorii adăugate brute obținute în agricultură. România rămâne țara cu cea mai mare pondere a populației care lucrează în agricultură din Europa. În județul Timiș, una din șase persoane de vârstă activă de muncă este ocupată în agricultură, plasând județul în categoria celor cu ponderi mai reduse, alături de București, Brașov, Sibiu, Ilfov, Cluj.

Această situație este specifică mai ales zonelor rurale, unde, încă predomină practicile agricole de subzistență, practicate cu mijloace rudimentare de către fermieri fără pregătire teoretică în domeniu și cu o medie de vârstă ridicată, pe loturi individuale de mici dimensiuni și care este orientată mai ales către satisfacerea autoconsumului. Prin urmare, acest sector nu are o poziție competitivă favorabilă la nivel european, dovadă fiind faptul că România este încă importator net de produse agroalimentare, cu toate că sunt câteva recomandări de luat în calcul care ar putea crește competitivitatea sectorului (a se vedea în capitolul dedicat sectorului primar).

FIGURA 89. STRUCTURA OCUPAȚIONALĂ A POPULAȚIEI DIN JUDEȚUL TIMIȘ ȘI ROMÂNIA, ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

În comparație cu anul 2008, se remarcă la nivel județean o creștere a numărului de persoane ocupate în domenii precum servicii suport (pe fondul tendinței de externalizare a unor procese de către firme și instituții), IT&C, activități profesionale, științifice și tehnice (domenii care sunt dependente, în principiu, de prezența companiilor străine), transport și depozitare etc.

Pe de altă parte, în intervalul 2008-2019, a scăzut numărul de persoane ocupate în industrie extractivă (pe fondul automatizării proceselor, dar și a scăderii volumului de resurse minerale disponibile), agricultură și silvicultură (pe fondul modernizării treptate a fermelor, dar mai ales a migrației externe a forței de muncă ocupate informal în propria gospodărie) etc.

Structura ocupațională a populației variază mult între mediile de rezidență și localitățile din județ. Astfel, datele recensământului din 2011 (cea mai recentă sursă exhaustivă de date la acest nivel teritorial de bază⁸²) indică o concentrare a persoanelor ocupate în principalele activități economice, după cum urmează:

- agricultură și silvicultură: unitățile teritoriale care sunt dependente de sectorul primar din perspectiva ocupațiilor și înregistrau o pondere de peste 50% a populației ocupate în agricultură erau, în ordine descrescătoare, Ohaba Lungă (80%), Bara, Bogdan, Ghizela, Barna, Pietroasa, Secas, Stiuca, Bethausen, Belint, Racovita, Traian Vuia, Brestovat, Gottlob, Jamu Mare, Giera, Tomnatic, Curtea, Victor Vlad Delamarina, Dumbrava, Sacosu Turcesc (50%);
- industrie: o singură unitate teritorială era dependentă în proporție de peste 50% de industrie Saravale, restul având în general undeva la 30% din persoane ocupate în sectorul secundar: Jimbolia (48%), Sănnicolau Mare, Teremia Mare, Dudestii Vechi, Municipiul Lugoj, Cenad, Valcani, Oraș Deta,

⁸² Pot exista disparități majore la momentul actual față de datele prezentate la Recensământul Populației din 2011. Din păcate, nu există o altă sursă oficială care să ofere detaliile de interes.

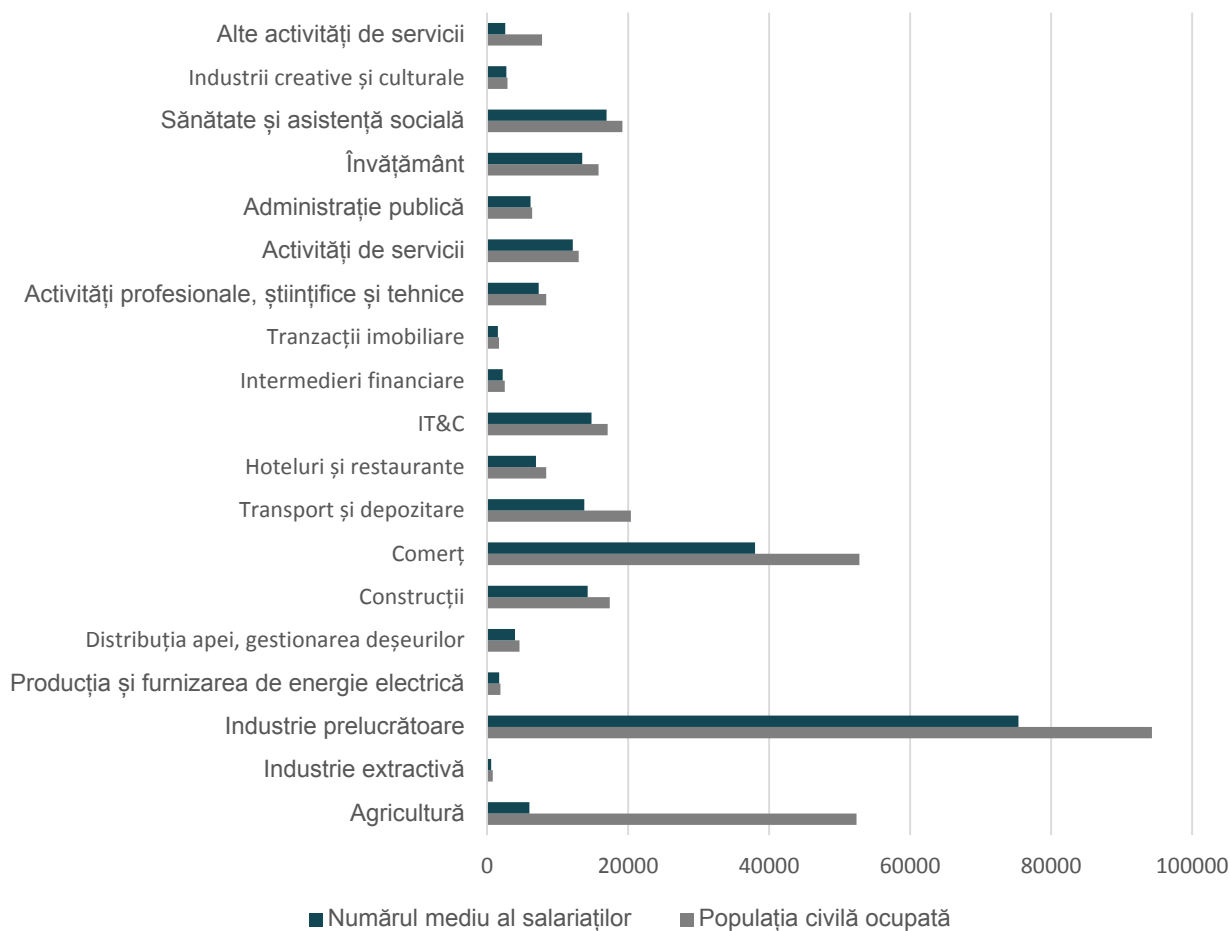
Satchinez, Denta, Pesac, Sanpetru Mare, Oraș Faget, Cenei, Foeni, Varias, Nadrag, Oras Recas, Sandra, Comlosu Mare, Oras Buziaș, Carpiniș, Livezile, Sânmihaiu Roman, Oraș Ciacova, Lenauheim, Dudeștii Noi, Biled, Boldur (30%);

- construcții: nu este o activitate dominantă la nivelul județului, însă sunt câteva unități teritoriale cu ponderi mai mari: Darova (16%), Voiteg, Stiuca, Nadrag, Sanandrei, Pietroasa, Birda, Barna (10%);
- servicii: unitățile teritoriale cu peste 50% a populației ocupate în sectorul terțiar sunt Dumbrăvița (67%), Municipiul Timișoara, Giroc, Ghiroda, Oraș Buziaș, Moșnița Nouă (50%).

Ca și regulă generală, comunitățile cele mai dezvoltate din județ sunt cele care au acces facil la locurile de muncă din industrie și servicii, iar cele mai sărace sunt cele care depind aproape exclusiv de agricultura de subsistență.

La nivelul anului 2019, în județul Timiș erau înregistrați oficial, conform datelor INS, 240.673 de salariați, mult mai puțini decât populația ocupată, estimată de aceeași sursă 347.800 de persoane. Diferența este reprezentată de persoane care activează pe cont propriu în țară și străinătate, mai ales de cei ocupați informal în agricultură din zonele rurale. Această categorie este cea mai vulnerabilă din punct de vedere social, veniturile lor fiind incerte, iar asigurarea subsistenței fiind dependentă de volumul producției agricole realizate. În intervalul de analiză, numărul mediu de salariați a crescut cu 11%, ceea ce demonstrează o creștere a oportunităților de joburi de la nivel județean.

FIGURA 90. POPULAȚIA CIVILĂ OCUPATĂ ȘI NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI PE SECTOARE ECONOMICE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Conform PATJ Timiș⁸³, un aspect negativ care creează o problemă în raport cu ciclicitatea economiei îl reprezintă zonele de dependență ocupațională față de o activitate dominantă. Distribuția teritorială este următoarea:

- Zone cu salariați dependenți de activități agricole: Bara, Giera, Foeni;
- Zone cu salariați dependenți de activități industriale: Mănăștiur, Criciova, orașul Făget, orașul Jimbolia;
- Zone cu salariați dependenți de activitățile de construcții: Nițchidorf;
- Zone cu salariați dependenți de activități comerciale: Secaș;
- Zone cu salariați dependenți de activități de servicii: Dudeștii Noi, Balint, Iecea Mare.

Pentru acest zone este necesară diversificarea oportunităților ocupaționale în unitățile economice existente sau atragerea unor investitori străini care să rezolve acest gap.

O analiză comparativă a numărului de angajați în anul 2019, a populației civile ocupate și a numărului mediu de salariați, ne oferă o imagine de ansamblu a gradului de folosire a timpului de lucru în sectoarele economice din județul Timiș.

TABEL 13. POPULAȚIA OCUPATĂ CIVILĂ, NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI PE SECTOARE ECONOMICE, ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

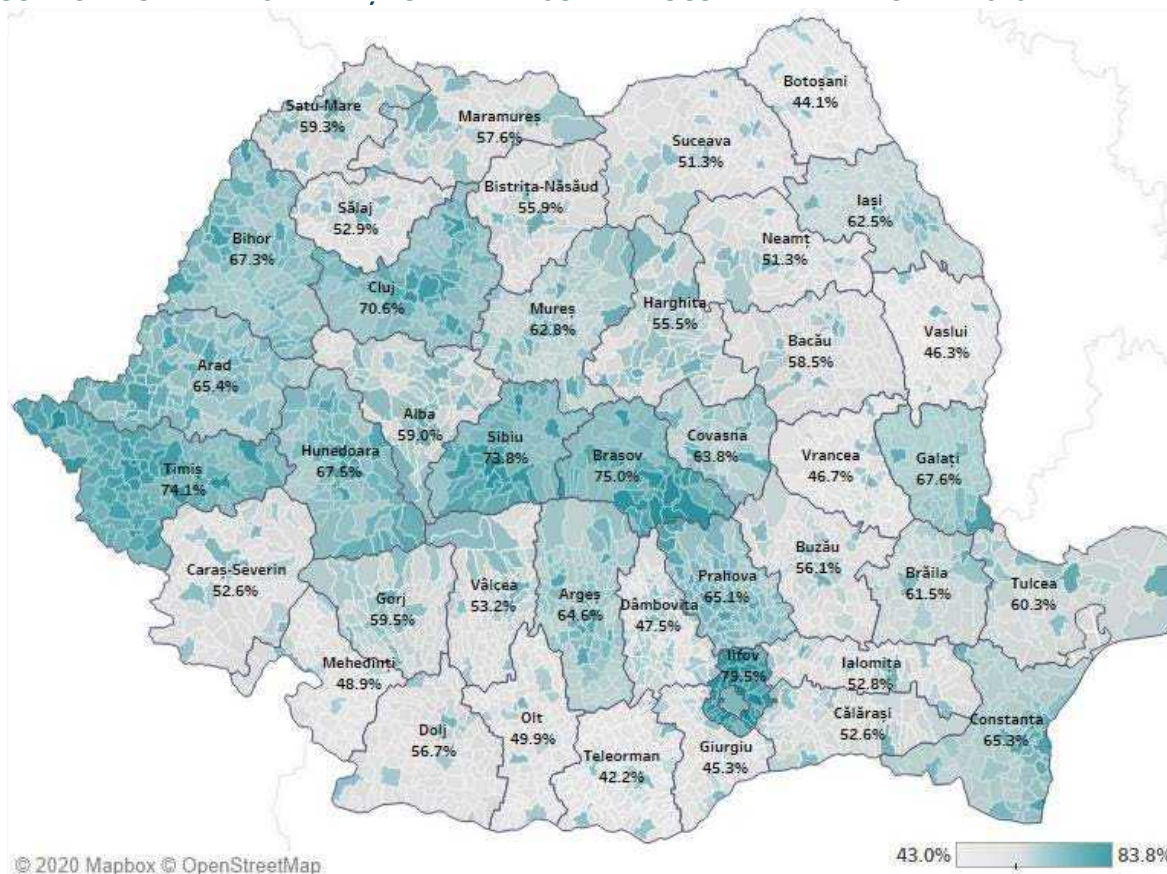
SECTOR	POPULAȚIA CIVILĂ OCUPATĂ (PCO)	NR. MEDIU DE SALARIAȚI (NMS)	GRADUL DE OCUPARE A TIMPULUI DE LUCRU (%)	PONDEREA ÎN TOTAL PCO (%)	PONDEREA ÎN NMS (%)
Total	347800	240673	69.19	100	100
Agricultură	52400	6015	11.48	15.07	2.50
Industrie extractivă	800	591	73.88	0.23	0.25
Industrie prelucrătoare	94300	75362	79.92	27.11	31.31
Producția și furnizarea de energie electrică	1900	1727	90.89	0.55	0.72
Distribuția apei, gestionarea deșeurilor	4600	3956	86.00	1.32	1.64
Construcții	17400	14275	82.04	5.00	5.93
Comerț	52800	38015	72.00	15.18	15.80
Transport și depozitare	20400	13799	67.64	5.87	5.73
Hoteluri și restaurante	8400	6927	82.46	2.42	2.88
IT&C	17100	14815	86.64	4.92	6.16
Intermedieri financiare	2500	2221	88.84	0.72	0.92
Tranzacții imobiliare	1700	1544	90.82	0.49	0.64
Activități profesionale, științifice și tehnice	8400	7326	87.21	2.42	3.04
Activități de servicii	13000	12146	93.43	3.74	5.05
Administrație publică	6400	6174	96.47	1.84	2.57
Învățământ	15800	13505	85.47	4.54	5.61
Sănătate și asistență socială	19200	16952	88.29	5.52	7.04
Industrii creative și culturale	2900	2737	94.38	0.83	1.14
Alte activități de servicii	7800	2586	33.15	2.24	1.07

⁸³ PATJ Timiș, Prezentare sintetică, noiembrie 2013

Analiza ne oferă un prim rezultat: gradul de folosire a timpului de lucru este de 69.19%, în anul 2019, în creștere cu 9 puncte procentuale comparativ cu rezultatul aferent anului 2011, care a fost calculat în strategia aferentă perioadei de programare 2014-2020.

Gradul cel mai redus de utilizare a potențialului de timp de muncă se menține, la fel ca și în anul 2011, în agricultură, în procent de 11.48%, în creștere de la 7.15%. La polul opus se află administrația publică, activitatea cu gradul cel mai ridicat de utilizare a potențialului de timp de muncă, în scădere comparativ cu anul 2011.

FIGURA 91. PONDERA SALARIAȚILOR DIN PERSOANELE OCUPATE LA 1 IANUARIE 2020

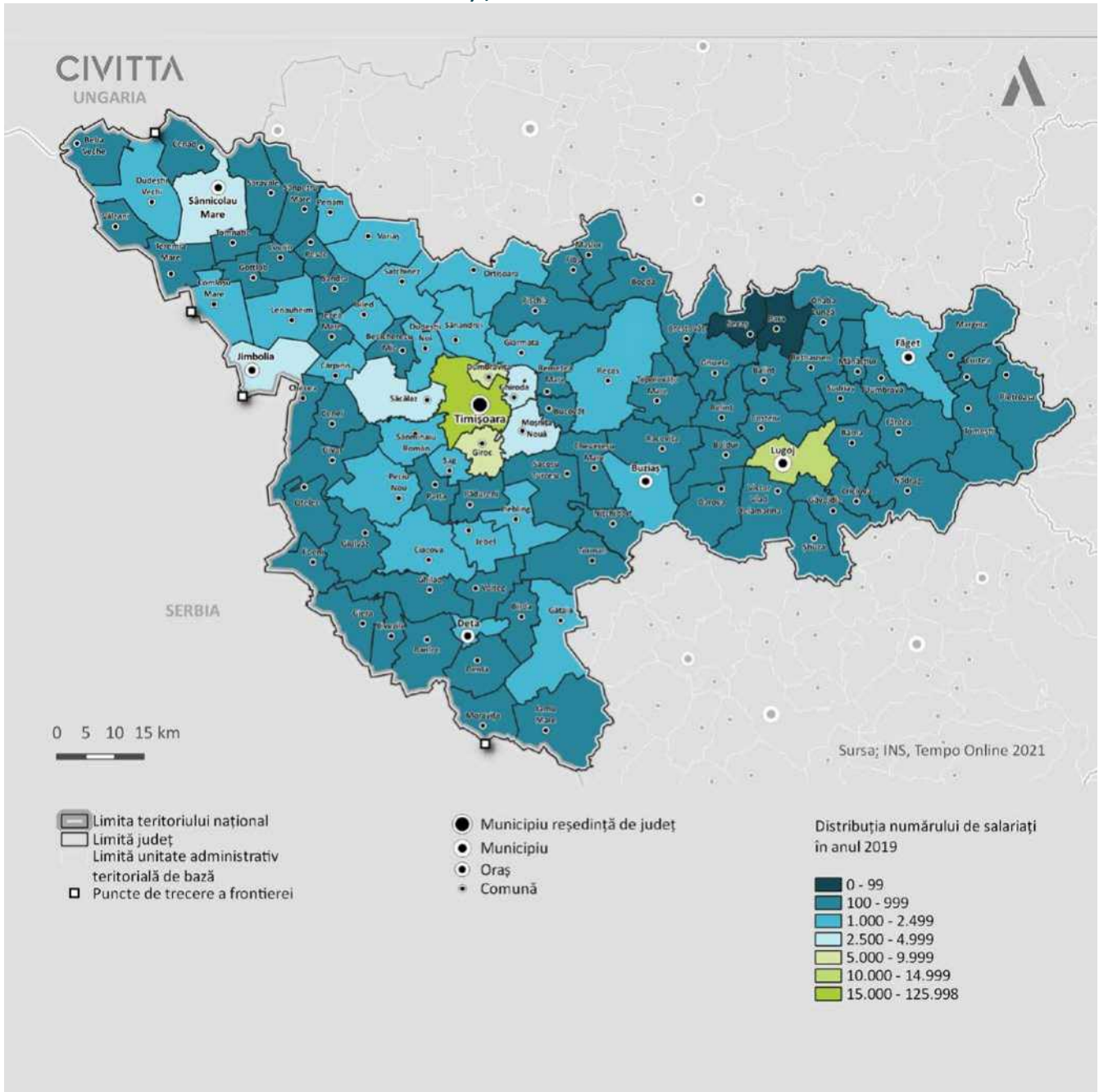

Sursa: Datele la nivel de județ provin de la INS BFM2020⁸⁴, datele la nivel de localitate provin de la INS Tempo Online

Unitățile teritoriale care au înregistrat o creștere a numărului mediu de salariați în intervalul de analiză sunt: Dumbrăvița, Moșnița Nouă, Giroc, Bucovăț, Sânmihaiu Român, Ghiroda, Dumbrava, Saravale, Chevereșu Mare, Vâlceni, Dudeștii Noi, Secaș, Brestovăț, Sânnandrei, Giarmata, Ohaba Lungă, Ciacova etc., iar localitățile cu cele mai puternice contracții numărului de salariați sunt Deta, Lugoj, Timișoara, Sânnicolau Mare a căror număr al salariaților a scăzut cu -38%, -24%, -15%, respectiv cu -3% față de 2008. În zonele periurbane, care servesc drept zone rezidențiale pentru cei care lucrează în orașe, structura ocupării seamănă destul de mult cu cea a unui oraș.

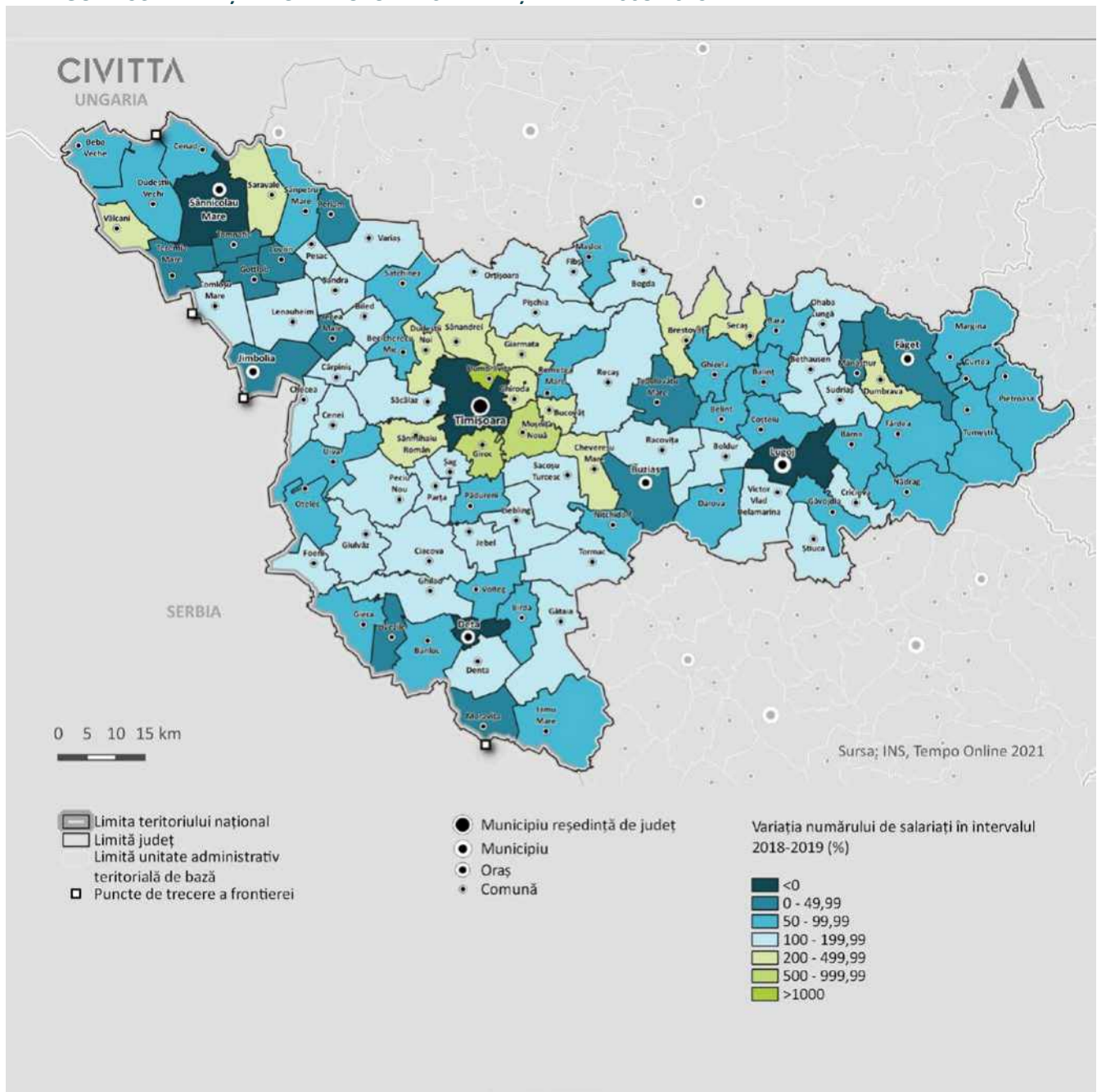
⁸⁴ Harta este realizată de CISD Cluj-Napoca.

FIGURA 92. NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI, 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

FIGURA 93. VARIAȚIA NUMĂRULUI DE SALARIAȚI ÎNTRE 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Județul Timiș are o rată a șomajului subunitară, ocupând a doua poziție, după județul Ilfov, în topul județelor cu cea mai scăzută rată a șomajului (0.8%). Strategiile anterioare au identificat câteva probleme din sfera forței de muncă, însă o parte din ele nu mai sunt valabile (ex. scăderea numărului mediu de salariați din ruralul județului în intervalul 2008-2019 s-a înregistrat o creștere în majoritatea localităților; scăderea ratei de activitate și de ocupare de asemenea nu mai sunt de actualitate, conform statisticilor). Rămâne în continuare o problemă faptul că piața forței de muncă din județ nu satisface cerințele și nu acoperă nevoile angajatorilor, mai ales a celor industriali care sunt dependenți de volum de capital uman.

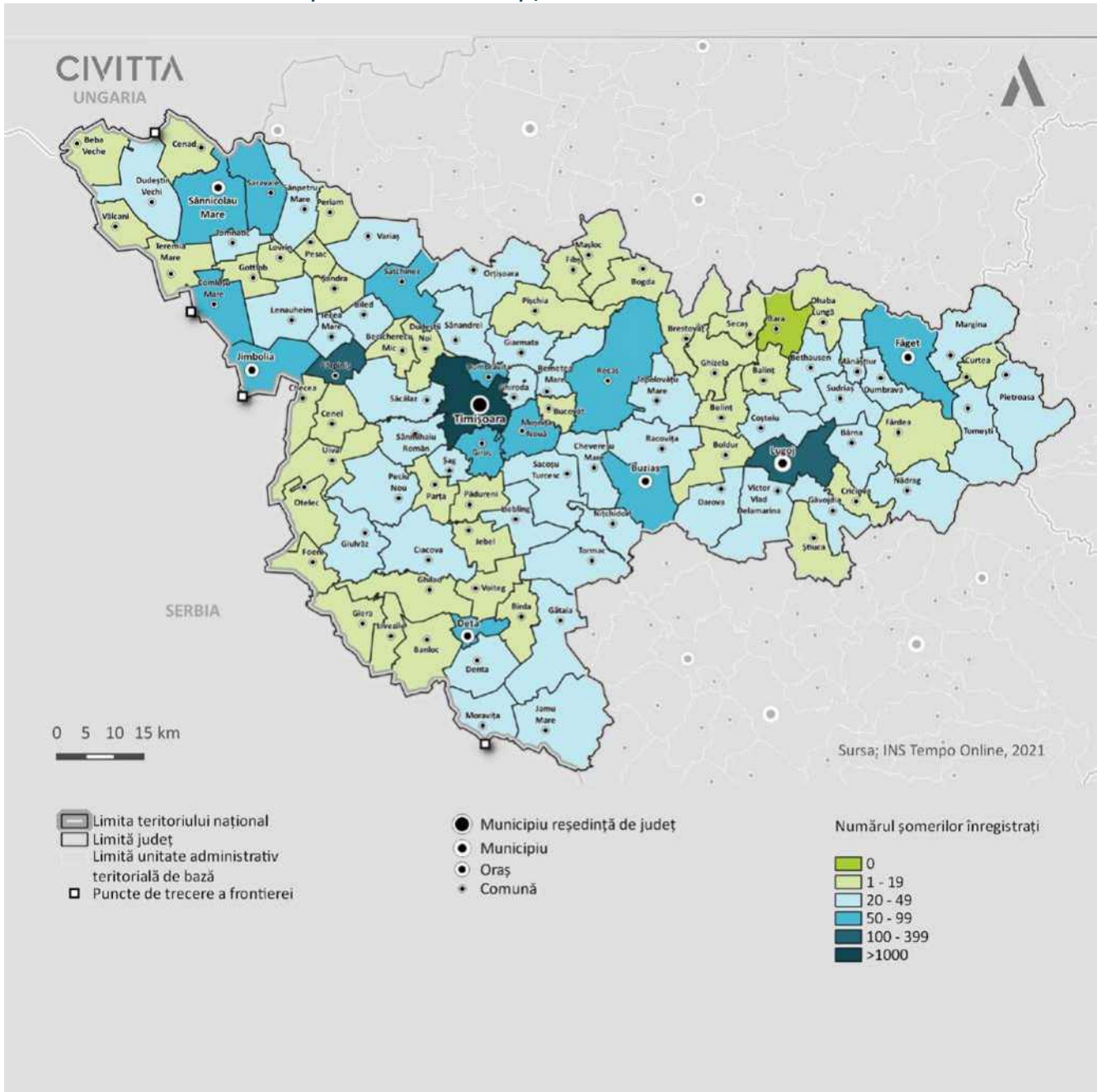
FIGURA 94. NUMĂRUL DE ȘOMERI ÎNREGISTRAȚI OFICIAL ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2020

Sursa: Baza de date INS Tempo

La nivelul anului 2019, 1.300 din șomerii din județ (47%) nu beneficiau de drepturi bănești, aceștia fiind în general beneficiarii de venit minim garantat care au obligația să se înscrie la agențiile de ocupare a forței de muncă, deși în multe cazuri nu ajung să ocupe un loc de muncă ani de-a rândul. Din totalul șomerilor aflați în evidență, 53% aveau studii de bază (primare, gimnaziale sau profesionale), 31% aveau studii liceale, iar 15% superioare. Raportat la resursele de muncă, cei mai mulți șomeri se înregistrează în comunele Mănăștiur (3.6%), Pietroasa (3.5%), Cărpiniș (3.2%), Barna (2.9%), Saravale (2.8%), Moravița (2.7%), Curtea (2.6%), Nădrag (2.3%), Ohaba Lungă (2.2%), Tomești (2.1%) etc.. La polul opus se află localități precum Bara, Vălcani, Pădureni, Mașloc, Secaș, Jebel care au ponderi subunitare ale șomajului. În anul 2020, cei mai mulți șomeri se aflau în Timișoara (1.496), Lugoj (342), Cărpiniș (119), Giroc (89), Recaș (81) etc.

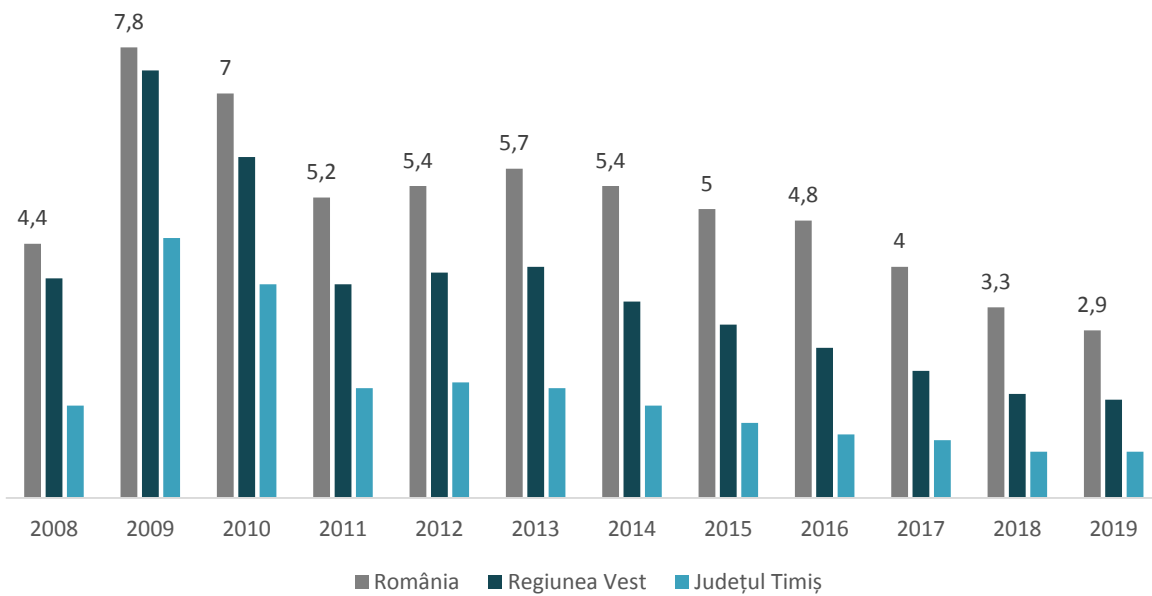
FIGURA 95. NUMĂRUL DE ȘOMERI ÎNREGISTRAȚI, 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

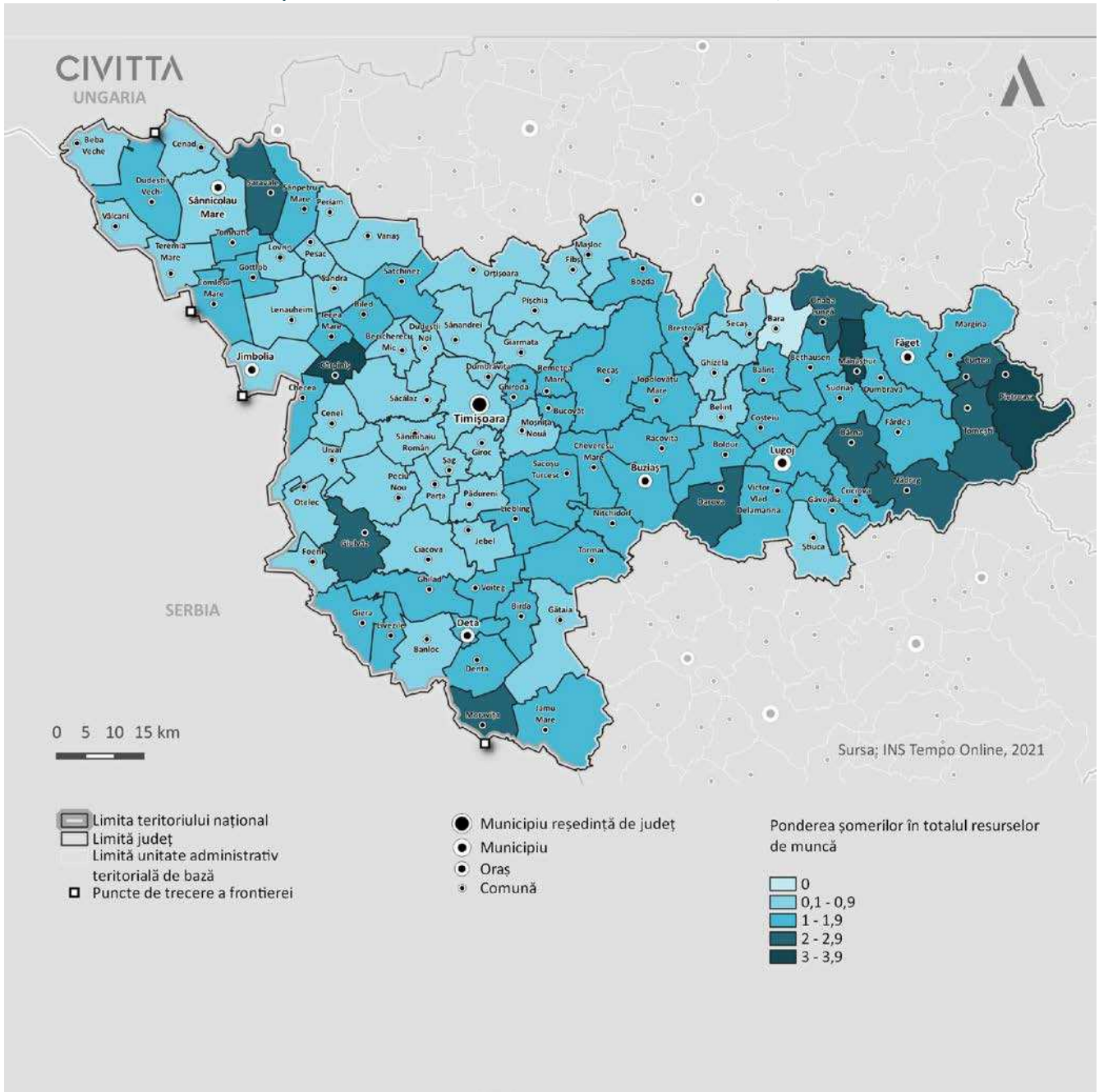
Rata șomajului înregistrată în județul Timiș în anul 2019 era de 0.8%, sub media regională (1.7%) și națională (2.9%), fiind mai ridicată în rândul femeilor (1%) decât în cel al bărbaților (0.6%). Față de anul 2009, momentul de maximă intensitate a crizei globale, rata șomajului a scăzut de 5 ori.

FIGURA 96. RATA ȘOMAJULUI LA NIVEL NAȚIONAL, REGIONAL ȘI JUDEȚEAN, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

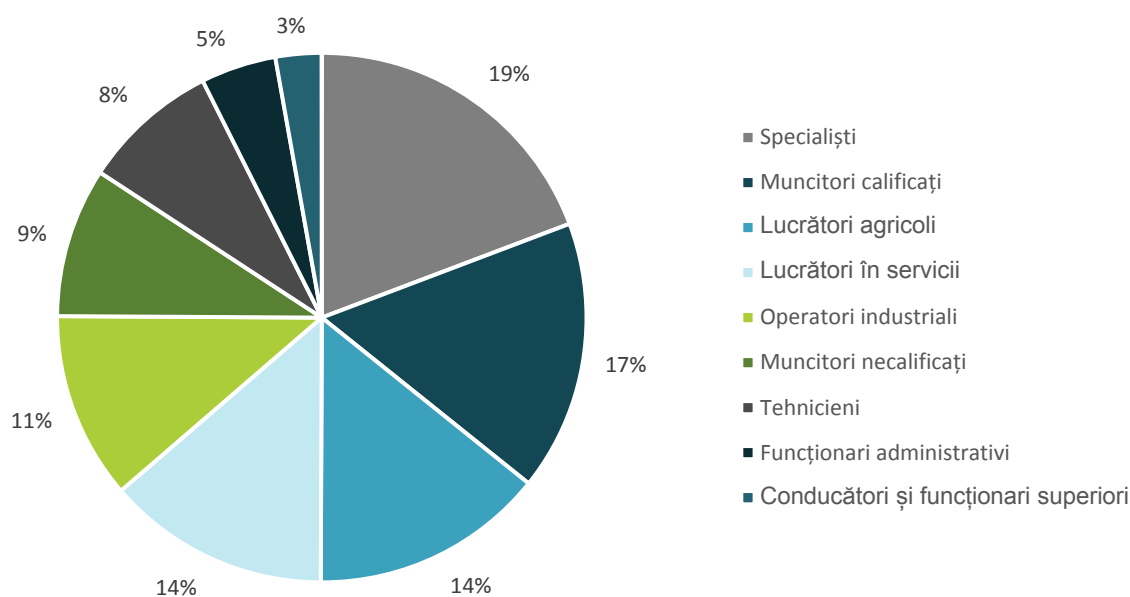
FIGURA 97. PONDERRA ȘOMERILOR ÎN TOTALUL RESURSELOR DE MUNCĂ, 2020

Sursa: Baza de date INS Tempo

Recensământul din 2011 oferă în exclusivitate informații legate de ocupațiile timișorenilor. Astfel, 19% sunt specialiști în diverse domenii de activitate, 16.5% erau muncitori calificați (rezultat influențat de profilul manufacturier pe care îl are județul), urmași de lucrători agricoli (pondere care ajunge la circa 80% în mediul rural). Mai puțin de 11% dintre aceștia ocupau poziții care necesită studii superioare, precum manageri sau tehnicieni.

FIGURA 98. STRUCTURA POPULAȚIEI OCUPATE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE GRUPELE DE OCUPAȚII, LA RECENSĂMÂNTUL DIN 2011

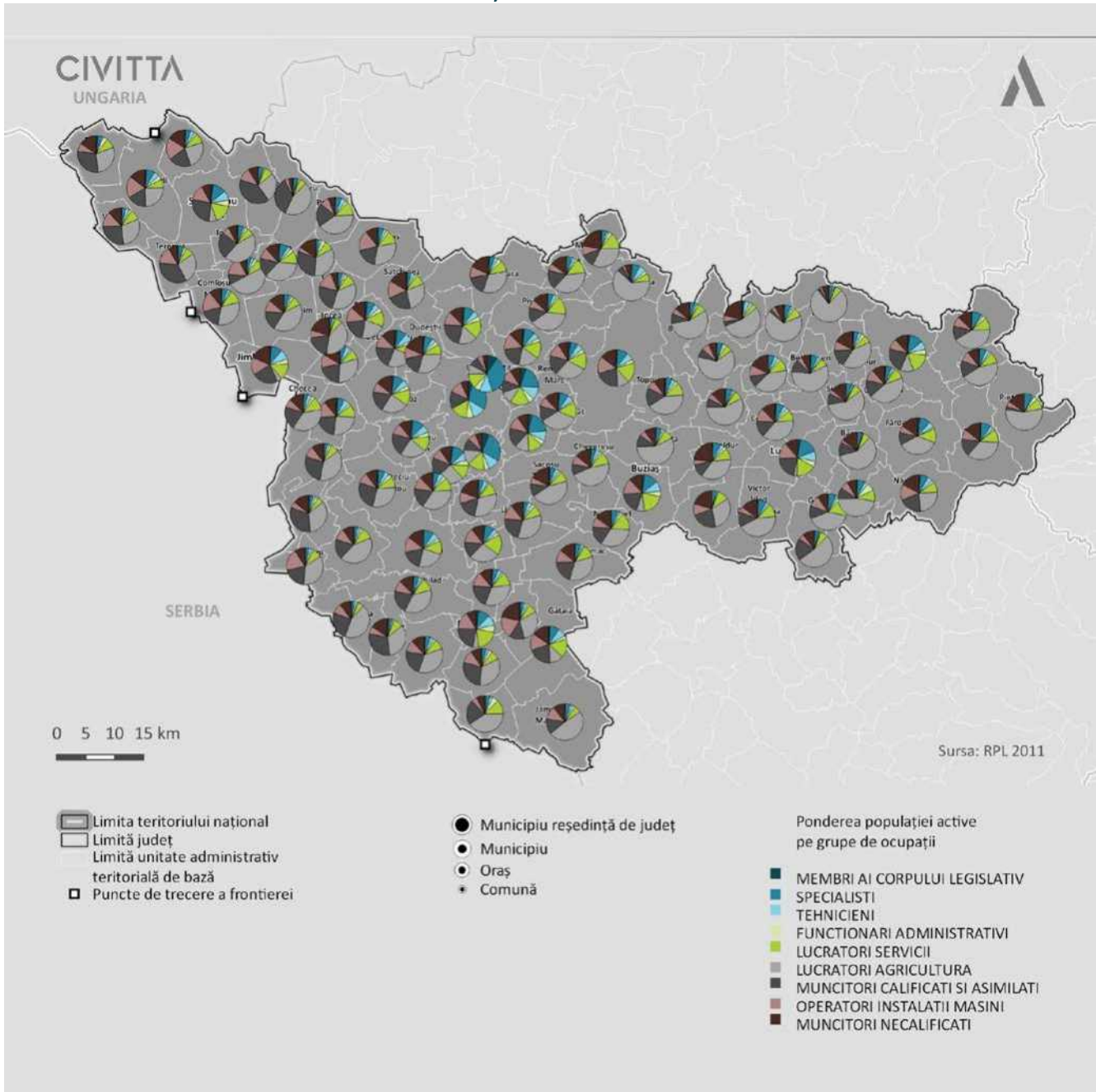

Sursa: Baza de date INS Tempo, rezultatele definitive ale RGPL, 2011

La nivel de UAT, agricultorii reprezintă peste 50% din totalul forței de muncă în circa 18 comune, iar muncitorii calificați și operatorii industriali reprezintă peste 50% numai în Saravale. Muncitorii calificați și operatorii industriali reprezintă peste 30% din totalul forței de muncă în 45 de comune, în timp ce în municipiul Timișoara circa jumătate din forța de muncă este reprezentată de conducători și funcționari superiori, specialiști, tehnicieni și funcționari administrativi.

Per ansamblu, putem afirma că pentru persoanele cu un nivel ridicat de calificat, oportunitățile de angajare sunt concentrate în orașele mai importante, și în localitățile periurbane: precum Dumbrăvița, Timișoara, Giroc, Ghiroda, Moșnița Nouă etc.. Aici funcționează cele mai multe companii private, dar mai ales instituții publice care recrutează astfel de specialiști, de la profesori, la funcționari publici, medici, juriști, economiști etc.

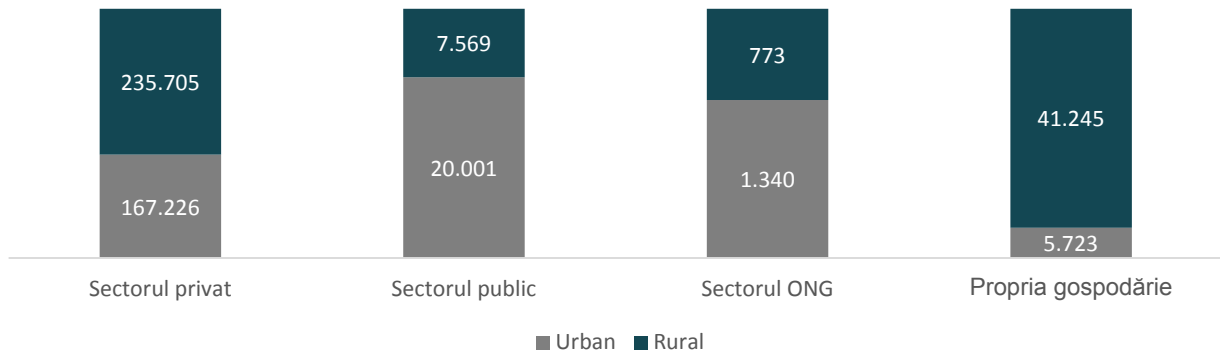
FIGURA 99. OCUPAREA PE GRUPE DE OCUPAȚII

Sursa: RPL 2011

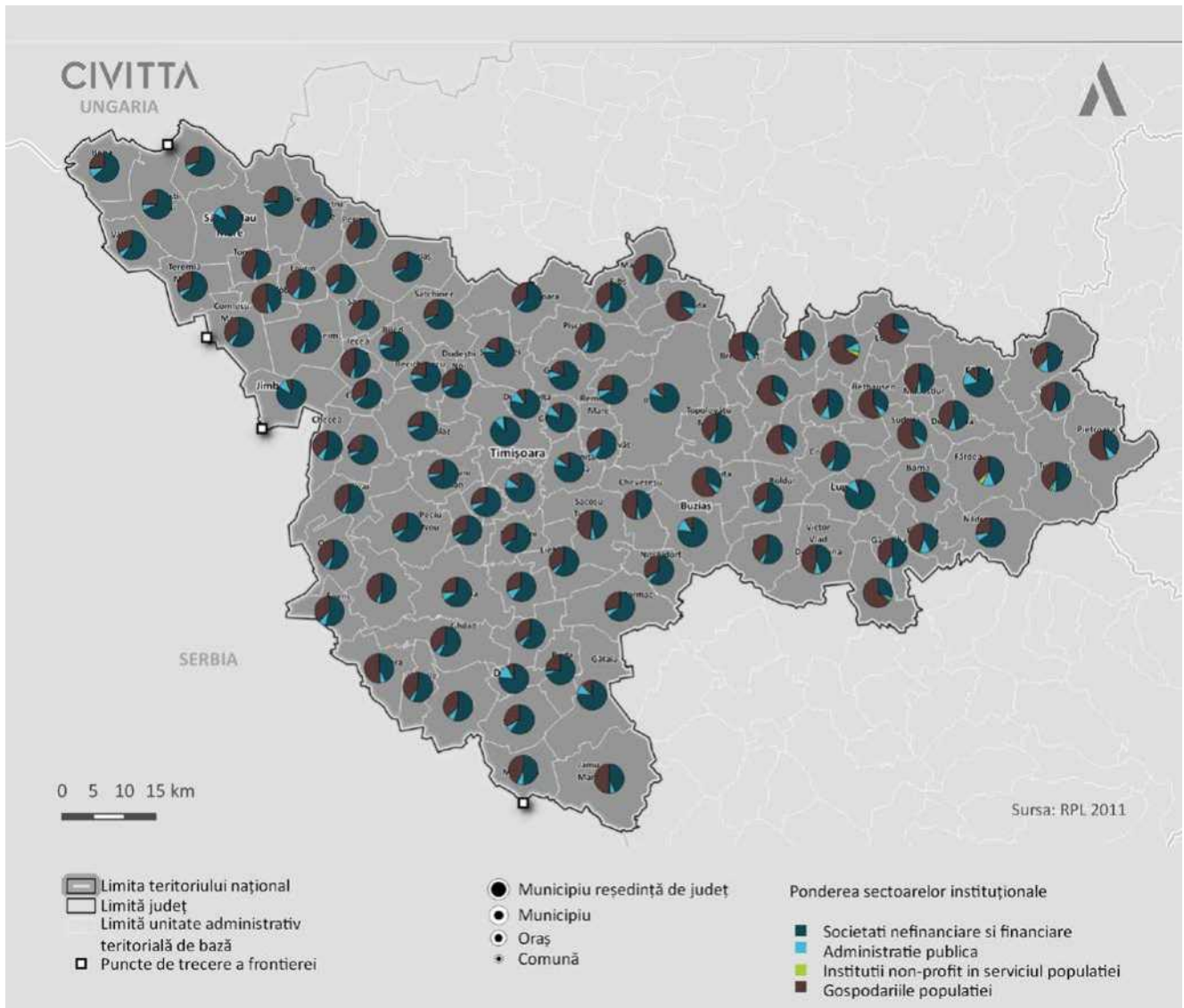
Din totalul populației ocupate la recensământul din 2011, 84% lucrau în companii private, 6% în administrația publică, 0.4% în sectorul ONG, iar 9.6% în propria gospodărie. Această din urmă cifră indică faptul că ocuparea informală atinge o pondere importantă în județul Timiș, existând un amplu fenomen de șomaj „mascat” de practicare a agriculturii de subsistență în mediul rural. Astfel, în comunele județului 1 din 3 locuitori apti de muncă lucrează în propria gospodărie. În orașe, mai ales în cele mai mari, această situație se întâlnește la mai puțin de 3% din forța de muncă totală.

FIGURA 100. STRUCTURA OCUPĂRII PE SECTOARE ȘI MEDII DE REZIDENȚĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, LA RECENSĂMÂNTUL DIN 2011

Sursa: Baza de date INS Tempo, rezultatele definitive ale RGPL, 2011

FIGURA 101. OCUPAREA PE SECTOARE INSTITUȚIONALE

Sursa: RPL 2011

Conform ITM, la sfârșitul anului 2020, cei mai mari angajatori din județ sunt prezentați în tabelul următor:

TABEL 14. LISTA PRINCIPALILOR ANGAJATORI DIN JUDEȚUL TIMIȘ

DENUMIRE	LOCALIZARE	COD CAEN	FORMA JURIDICĂ	NR. CONTRACTE ACTIVE ⁸⁵	NR. SALARIAȚI ACTIVI
Profi Rom Food SRL ⁸⁶	TIMIȘOARA	4711	Societate Comercială	19345	19315
SC Continental Automotive Romania SRL	TIMIȘOARA	2931	Societate Comercială	5664	5657
HELLA România	GHIRODA	2931	Societate Comercială	4542	4537
Spitalul Clinic Județean de Urgență	TIMIȘOARA	8610	Autoritate sau Instituție Publică	4216	3808
SC Flextronics România SRL	TIMIȘOARA	2611	Societate Comercială	3581	3581
Sucursala Regională de Căi Ferate Timișoara	TIMIȘOARA	5221	Companie Națională	3164	3082
TRW Automotive Safety Systems S.R.L.	TIMIȘOARA	2932	Societate Comercială	2756	2752
Sucursala Regională de Transport Feroviar de Călători Timișoara	TIMIȘOARA	4910	Societate Națională	2710	2344
Spitalul Clinic Municipal de Urgență Timișoara	TIMIȘOARA	8610	Autoritate sau Instituție Publică	2705	2450
Continental Automotive Products SRL	TIMIȘOARA	2211	Societate Comercială	2644	2580
Zoppas Industries Romania SRL	SANNICOLAU MARE	2751	Societate Comercială	2634	2634
Smithfield Romania SRL	TIMIȘOARA	1011	Societate Comercială	2462	2461
Universitatea de Vest din Timișoara	TIMIȘOARA	8542	Autoritate sau Instituție Publică	2391	1542
Universitatea Politehnică Timișoara	TIMIȘOARA	8542	Alte Persoane Juridice	2318	1766
C.N. Poșta Română S.A. București Sucursala Timișoara	TIMIȘOARA	5310	Companie Națională	2290	2288
NOKIA Networks S.R.L.	TIMIȘOARA	6120	Societate Comercială	2061	2036
SC IHM Total Consult SRL	TIMIȘOARA	7820	Societate Comercială	2048	2044
Valeo Lightning	GIARMATA	2229	Societate	1730	1730

⁸⁵ Diferența dintre numărul contractelor active și numărul salariaților activi este dată de următoarele situații: contracte fără salarii, concedii de maternitate, contracte suspendate etc.

⁸⁶ Sediul social al Profi Rom Food este în județul Timiș, ceea ce înseamnă că reunește toate informațiile financiare de la nivelul tuturor punctelor de lucru din țară. Așadar, nu toți cei 19.000 de angajați sunt din județul Timiș.

DENUMIRE	LOCALIZARE	COD CAEN	FORMA JURIDICĂ	NR. CONTRACTE ACTIVE ⁸⁵	NR. SALARIAȚI ACTIVI
Injection SRL			Comercială		
SC ContiTech Romania SRL	TIMIȘOARA	2932	Societate Comercială	1474	1473
Bosch Service Solutions SRL	TIMIȘOARA	6399	Societate Comercială	1432	1430

Sursa: ITM, 2021

Conform ITM, raportat la anul 2020, mediul privat avea activi 230.580 de salariați, iar mediul public 53.293 de salariați, iar entitățile mixte 4.495 salariați.

6.5. INFRASTRUCTURA ȘI SERVICIILE-SUPPORT PENTRU AFACERI

Infrastructurile suport pentru afaceri pot fi împărțite în următoarele categorii: parcuri industriale, științifice & tehnologice, logistice; incubatoare, acceleratoare, centre de afaceri; spații de coworking, clădiri de birouri.

Conform Planului de Dezvoltare a Regiunii Vest 2021-2027⁸⁷, majoritatea dintre aceste infrastructuri (mai ales parcurile industriale) nu oferă servicii inovatoare, ci doar administrative și de mentenanță. Acest lucru limitează dezvoltarea durabilă și nici nu stimulează crearea unor produse și servicii noi de către firmele rezidente în parcurile respective, mai ales că, majoritatea acestor companii au capital străin și preferă să își importe tehnologia din propria țară decât să o dezvolte local. În continuare, județul, dar chiar și întreaga regiune, rămâne atractiv mai ales pentru forța de muncă ieftină, dar și pentru buna conectivitate cu Vestul Europei. Câtă vreme parcurile nu oferă servicii prin care să se diferențieze reușind, în timp, să se autosustină din punct de vedere financiar și să renunțe la dependența de autoritățile publice locale, nu par a fi investiții foarte rentabile. Este de la sine înțeles că, în viitor, industria va fi automatizată și computerizată și va necesita din ce în ce mai puțini oameni, iar cei care vor fi activi în sectorul industrial, vor trebui să fie calificați.⁸⁸ Acest lucru înseamnă că, dacă într-un parc activează mai multe astfel de companii, nu mai este suficient ca managementul parcului să asigure doar spațiul sau să ofere serviciile administrative și/sau de mentenanță, ci trebuie să gândească în termeni de business și să rezolve problemele cu care companiile se confruntă, pentru a le reduce costurile și a le crește eficiența. Soluțiile ar putea fi încadrate în mai multe categorii: stimulente pentru energie, servicii de training de scurtă durată și de formare profesională, dezvoltarea unui lanț de valoare local etc.

În perioada crizei anterioare, oferta a fost relativ constantă în 2009 și 2010, pe fondul unei scăderi a cererii pe segmentul de spații noi, de peste 1.000 mp. Firmele au preferat să se relocheze în spații mai vechi, de sub 1.000 mp, de obicei recondiționate, cu mai puține facilități. Acest trend s-ar putea să se repete și acum, post-COVID-19, astfel încât spațiile vechi, recondiționate, s-ar putea să fie preferate. Dat fiind acest trend, potențat și de cel

⁸⁷ Planul pentru Dezvoltare Regională al Regiunii Vest, 2021-2027, elaborat de Agenția de Dezvoltare Regională Vest

⁸⁸ Conform studiului "Impactul automatizării și digitalizării asupra muncii și capitalului, realizat de Centrul Interdisciplinar pentru Știința Datelor, în cadrul proiectului "Future of Work", derulat de municipalitatea Cluj-Napoca la nivelul Zonei Metropolitane Cluj, se constată că industria are cel mai mare risc de computerizare și în jur de 71% din locurile de muncă pot fi afectate sau înlocuite prin computerizare, mai exact activitățile industriale cu cel mai mare risc de computerizare sunt: salubritate, produse de metal, minerit 78%; **automotive** 75%; materiale de construcții și îmbrăcăminte 74%; industria alimentară 73%; mobilă 72%; utilaje avansate 71%; industria chimică 64%. Așadar, cum în județul Timiș, industria asigură cele mai multe locuri de muncă, trebuie găsite soluții pentru a diminua riscul și pentru a face față provocării determinate de computerizare, trend care se manifestă deja. Pe lângă acesta, circularitatea și transferul de tehnologii vizând adaptarea la schimbările climatice și reducerea emisiilor sunt necesare pentru o dezvoltare durabilă.

al muncii de acasă, trebuie analizată cu atenție dezvoltarea unor spații industriale noi. Din cele 90 de parcuri industriale existente la nivel național, constituite conform O.G. nr. 65/2001 și L. nr. 186/2013, în regiunea Vest sunt localizate 6 parcuri industriale cu titlu acordat prin Ordin al Ministrului și Hotărâre a Guvernului, iar în județul Timiș, 3 au titlu de parc industrial.

TABEL 15. PARCURI INDUSTRIALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

TITLU PARC	STATUT	ADMINISTRAT DE	ASOCIAȚI
Parcul Industrial Artemis Sănandrei Timiș	Privat	Artemis Real Estate SRL administrat de Cioca Adriana Elena (RO), Michael Pieper (Elveția), Michael Soormann (Germania)	ARTEMIS BETEILIGUNGEN III AG 100%
Parcul Industrial Giarmata Timiș	Privat	Artemis Real Estate SRL - administrat de Cioca Adriana Elena (RO), Michael Pieper (Elveția), Michael Soormann (Germania)	ARTEMIS BETEILIGUNGEN III AG 100%
Parcul Industrial Sănandrei II Timiș	Privat	Banat Park Services SRL administrat de Bardeau Georg (Austria), Michael Soormann (Germania), Steinbrecher Johann (Austria)	GRIMMING IMOBILIARE SRL 50% BARDEAU IMOBILIARE SRL 40% B.BRAUN PHARMACEUTICALS SA 10%
Parcul Industrial Freidorf	Public	Consiliul Local al Municipiului Timișoara	-
Parcul Industrial și Tehnologic Timișoara	Public	Consiliul Județean Timiș	-

Sursa: Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației

Parcul Industrial Freidorf este un parc public cu o suprafață de 63.3 ha, din care suprafața ocupată de 21.3 ha. Gradul de ocupare este de 33.6%, iar entitățile din parc sunt următoarele:

DENUMIRE	SUPRAFAȚA OCUPATĂ (MP)	NR. DE ANGAJAȚI
Kromberg & Schubert Romania SRL	22.883	1.043
R-Coating SRL	7.897	46
Contitech Romania SRL	69.282	1.522
ELBA SA	80.000	1.016
Serviciul Public de administrare a Centrului Regional de Competențe și Dezvoltare a Furnizorilor în Sectorul Automotive - CERC	8.000	5
Teatrul Național "Mihai Eminescu" Timișoara	10.000	12
Varroc-Elba Electronics	10.000	7
Administrare parc	0	0

Sursa: Parcul Industrial Freidorf, 2021

Conform răspunsurilor primite de la administratorii **parcurilor industriale Giarmata și Artemis**, au fost obținute următoarele informații referitor la statusul acestora:

- **Parcul Industrial Giarmata** nu este dezvoltat, există doar un teren fără construcții, care în acest moment este de vânzare.
- **Parcul Artemis Sănandrei** se află în dezvoltare, este finalizată infrastructura, s-au construit 2 clădiri industriale, și se vor mai dezvolta în 3 clădiri. În acest moment, în parc lucrează 30 de persoane.

Parcul Tehnologic și Industrial Timișoara (PITT), situat în Calea Torontalului km 6, este proprietatea privată a Județului Timiș și se află în administrarea Consiliului Județean Timiș, fiind realizat în perioada 2001-2004. Oferta PITT de tip *greenfield*, cu facilitățile specifice de infrastructură industrială realizate prin fonduri PHARE, se adresează firmelor mici și mijlocii, românești și străine, care desfășoară activități productive puțin poluante, fiind realizat în vederea susținerii mediului de afaceri din județul Timiș și creării de noi locuri de muncă.

Suprafața totală a PITT este de 18.37 ha, incluzând 25 de parcele, căi de acces, spații verzi, spații administrative și de deservire a infrastructurii urban edilitare și industriale. Suprafața utilă a PITT destinată concesiunii este de 10.87 ha, împărțită în 25 de parcele dotate cu rețele de energie electrică, gaz, canalizare, telecomunicații, adecvate construcției de hale/clădiri, destinate activităților productive puțin poluante și serviciilor-suport ale acestora.

Gradul de ocupare PITT:

- Din punct de vedere al numărului de parcele ocupate = 84% (21 parcele din 25);
- Din punct de vedere a suprafeței ocupate = 86% (15.319 mp din 108.699 mp);
- 22 de contracte de concesiune în derulare;
- 20 de companii, dintre care 5 cu capital străin.

Numărul locurilor de muncă nou create în PITT este de 520, la data de 31.12.2020. La acest moment sunt disponibile 4 parcele libere pentru concesiune, în suprafață totală de 1,53 ha, cu suprafețe individuale cuprinse între 1.437 mp și 6.020 mp, conform topografiei, formei geometrice și dimensiunilor individuale. Proiectele de investiții aflate în derulare în Parcul Tehnologic și Industrial Timișoara:

- "Centrul de Perfecționare Profesională", realizat pe parcela denumită generic C1/Lot 1, în suprafață de 4.035 mp;
- Parcare CJ Timiș în suprafață de 6.963 mp, realizată pe parcela denumită generic C5, în suprafață de 6.963 mp, destinată parcării TIR-urilor și/sau altor autovehicule care deservește activitățile din PITT.

DENUMIRE	DOMENIU	CAPITAL
SC FARTUD SRL	Transport rutier	Român
SC STADA HEMOFARM SRL	Producție produse farmaceutice	German
SC SSM PREST SRL	Logistica pentru mărfuri	Român
SC GENUINE ADVERTISING SRL	Producție utilaje industriale publicitate; Prod. etichete	Român
SC ELECTRIC SYS SRL	Producție panouri electrice	Român
SC CONFORT SA	Fabricarea de uși și ferestre de metal	Român
SC PROSPERO SRL	Producție panificație - patiserie	Român
SC The BLACK ROCK 2013 SRL / "Fabbrica Morichetti"	Producție cofetărie și patiserie; noul dobânditor: producție încălțăminte	Italian
SC F&W Molding and Packaging Service SRL	Producție contacte pin	German
SC WALLY JUNIOR SRL	Confecții metalice	Român
SC ORNELLA DESIGN SRL	Tipografie și ceramică	Român
SC PRO SAMAC CONSTRUCT SRL	Proiectare cercet-dezv. act. de inginerie și serv. logistice	Român
SC STANTOBANAT PRODUCTIE SRL	Confecții metalice	Român
SC LUCARDI MARAMURES SRL	Producție și distribuție parchet	Român
SC DEMARK CONSTRUCT SRL	Producția de copolimeri	Român
SC ATLANTIS ENGINEERING SRL	Lucrări de instalații electrice și rețele de telecomunicații	Român

DENUMIRE	DOMENIU	CAPITAL
SC CONCITA SRL	Producția de utilaje industriale, automotive	Român
SC NEW TRICOT SRL	Fabricarea prin tricotare	Italian
SC EPS Romania SRL	Activități de realizare a softului la comandă	Irlandez

Se poate concluziona că încă există disponibilitate în parcurile industriale, așadar alte infrastructuri de acest tip nu mai sunt necesare. Cu toate acestea, îmbunătățirea celor existente și sprijinul pentru diversificarea serviciilor astfel încât managementul parcurilor să ofere servicii cu valoare adăugată ridicată ar putea să prezinte interes pe termen lung.

Pe lângă acestea, pentru a sprijini startup-urile tech, au fost dezvoltate spațiile de coworking:

1. **INCUBOXX** Infrastructură regională de afaceri în sectorul IT&C aflat în proprietatea Primăriei Municipiului Timișoara, administrat de FITT Resources SRL. În momentul de față, găzduiește 40 de startup-uri.
2. **Centrul Regional de Afaceri Timișoara CRAFT** centru important logistic și de resurse, administrat de Camera de Comerț, Industrie și Agricultură Timiș. Centrul are în componență 4 săli dedicate congreselor, simpoziunilor, expozițiilor, concertelor, însă nu pare că ar avea un focus sectorial.
3. **IncubART Makerspace** care se promovează ca cel mai mare spațiu de tip makerspace din Timișoara, dedicat mai ales artiștilor, având în dotare ateliere pentru prelucrarea lemnului, ceramică, metal, ceară, textile, complet echipate cu: strung, mașină de frezat CNC, imprimantă 3D, laser CNC și vopsitorie.
4. **DevPlant Cowork** spațiu de coworking, frecventat mai ales de IT-iști.
5. **Cowork Timișoara The Garden**
6. **Cowork Timișoara Tineretului**
7. **Workify și Workify 2.0** spațiu de coworking
8. **Incubatorul de afaceri de la Dumbrăvița**

Din analiza infrastructurilor de sprijin a afacerilor/startup-urilor, pe lângă că majoritatea acestora sunt concentrate în Timișoara, par a lipsi acceleratoarele și incubatoarele.

Acceleratoarele sau programele de accelerare pot fi oferite și virtual, dar cele mai multe dintre acestea sunt atașate unui spațiu fizic, unde există o masă critică de startup-uri care lucrează împreună pentru a-și dezvolta ideile pe o perioadă limitată de timp. Acceleratoarele pot să fie legate unui spațiu de coworking sau incubator. Acestea susțin antreprenorii și întreprinderile nou-înființate în etapele timpurii ale dezvoltării și au cel puțin următoarele caracteristici: (i) un proces de aplicare competitiv dedicat antreprenorilor; (ii) investiții de tip seed; (iii) focus pe echipe mici, mai degrabă decât pe fondatori individuali, (iv) sprijin intensiv pentru o perioadă limitată de timp (de obicei 3-6 luni), cu mentorat activ și networking.

Incubatoarele sunt spații care susțin startup-urile prin furnizarea unor birouri și servicii de asistență administrativă. Cele mai tipice servicii oferite sunt cele juridice, de recrutare, IT, contabilitate, PR etc. În plus, incubatoarele pot oferi coaching, mentorat și asistență pentru acces la finanțare. Startup-urile plătesc chirie (care de obicei este sub prețul pieței), pentru spațiul de birouri, neexistând neapărat o limită de timp prestabilită pentru startup-urile care stau în incubator (în medie variază de la 18 luni la 5 ani).

Cum poți să dezvolți un ecosistem inovator în cadrul orașelor cu un spirit antreprenorial?

Pas 1. Crearea de spații de colaborare (spații de coworking, fablab, incubator etc.) pentru a crește ecosistemul spațiul va conecta antreprenorii și va genera evenimente de networking (întâlniri) pentru sprijinirea comunității. Pot fi coordonate

printr-un hub de inovație cu misiunea de a promova comunitatea și membrii săi. De obicei, un hub de inovație va coordona actorii ecosistemului.

Pas 2. Instruirea abilităților pentru tinerii antreprenori autoritatea publică poate organiza diferite competiții crowdsourcing, cu bootcamps, permițând însușirea rapidă a calificărilor necesare. Rezultatele competiției vor rezulta în câteva proiecte de start-up (adică cel puțin un produs viabil, un business plan și o prezentare). Competițiile pot oferi conexiuni la o rețea de mentori internaționali.

Pas 3. Transformarea industriilor tradiționale pentru a genera noi produse și procese această activitate va facilita legătura între start-up-urile din domeniul tech și antreprenorii tradiționali pentru crearea de proiecte comune care integrează respectivele tehnologii în sistemele lor de producție; pot dezvolta programe de schimb cu experții din cadrul altor ecosisteme inovative din întreaga lume (cercetătorii, antreprenorii, start-ups, scale-ups în special din țările cu un număr mare de inovații radicale și disruptive etc.). În paralel, autoritatea publică ar trebui să creeze spații care să încurajeze coliziunile - spații verzi, parcuri etc.

Există câteva inițiative emergente care vin totuși să sprijine sistemul antreprenorial: Timișoara Startup Kids, Startup Weekends, Innovation Labs, Creative HQ etc.⁸⁹

6.6. POTENȚIAL DE SPECIALIZARE

COEFICIENT DE LOCALIZARE (LOCATION QUOTIENTS)

Specializarea și concentrarea județului într-un anumit sector se măsoară prin „**Coeficientul de localizare**” (Location Quotients) bazat pe ocupare⁹⁰. Un LQ mare indică faptul că județul este specializat în *sectorul analizat*. Totodată, indică faptul că sectorul este concentrat în județul Timiș.

LQ reprezintă punctul de pornire în ceea ce privește măsurarea **specializării și concentrării sectoriale a județului**. Pentru a evalua specializarea județeană trebuie comparată structura economică a județului Timiș cu structura economică a României. Dacă structura populației ocupate a județului seamănă cu cea națională, atunci îl numim *județ diversificat*, iar dacă structura populației ocupate a județului este foarte diferită de cea a României (mai multă agricultură, mai puține textile, mai multe utilaje etc.), atunci îl numim *județ specializat*. Pentru măsurarea specializării județului, ne uităm la valorile LQ. Dacă județul are majoritatea valorilor apropiate de 1, atunci are o structură similară cu cea națională, și deci este diversificat. Dacă județul are multe valori ale LQ peste 1, este considerat un județ specializat. (Thissen, 2013) La un calcul simplu al acestui indicator, caracteristic strategiilor de specializare inteligentă, au fost obținute următoarele rezultate:

DENUMIRE	LQ 2008	LQ 2019
Calculatoare și produse electronice și optice	6.83	6.18
Industria automotive	2.81	2.60
Echipamente electrice	3.84	2.36
Cauciuc și mase plastice	2.04	2.33
Servicii informatice	2.81	2.07
Produse textile	2.49	1.77
Substanțe și produse chimice	1.12	1.59

⁸⁹ Proiectul IEER Interreg Europe

⁹⁰ În cazul de față, s-a luat în calcul efectivul salariaților, întrucât este singurul indicator la nivel de secțiuni și diviziuni și este colectat de statistica oficială.

DENUMIRE	LQ 2008	LQ 2019
Telecomunicații	1.86	1.58
Industria de încălzăminte și marochinărie	2.85	1.41
Colectarea și epurarea apelor uzate	1.61	1.39
Agricultură	1.54	1.19
Transporturi aeriene	3.57	1.17
Depozitare	Nu	1.08
Transporturi terestre și transporturi prin conducte	Nu	1.07
Băuturi	1.06	1.03

Sursa: Calcule proprii pe baza datelor de la INS pentru anul 2019

Se observă că județul Timiș este specializat mai ales în industria calculatoarelor, automotive și echipamentelor electrice, înregistrând cele mai mari valori ale coeficientului. De asemenea, acestea sunt concentrate la nivel județean. Aceeași situație se întâlnește în cazul următoarelor activități: cauciuc și mase plastice, servicii informatice, produse textile, produse chimice, telecomunicații, încălzăminte, colectarea și epurarea apelor uzate, agricultură, transporturi aeriene, depozitare, transporturi terestre, băuturi. Putem trage astfel concluzia că mai ales aceste activități sunt competitive, deserving și zone din afara ariei lor de localizare. Este important să punctăm că acestea contribuie cel mai mult la produsul intern brut județean, generând venituri ridicate și un flux de personal cu competențe specifice și pregătire superioară. Diferențierea economică pornește de la **know-how-ul localizat** existent în aceste industrii prin exploatarea „varietății conexe” (related variety⁹¹). Varietatea conexă se bazează pe **tehnologiile generice esențiale** care presupun „utilizarea intensivă a cunoștințelor și care sunt asociate cu o activitate intensă de cercetare-dezvoltare, cu cicluri rapide de inovare, cu cheltuieli de capital ridicate și cu angajarea de personal înalt-calificat. [...] Sunt multidisciplinare, afectând numeroase domenii tehnologice și tind spre convergență și integrare. [...]” (COM(2012) 341 final) Spre exemplu, spre a fi utilizate în realizarea vehiculelor electrice, aceste tehnologii generice esențiale trebuie să fie adaptate, combinate și conectate cu mai multe tehnologii, cum ar fi cele din mecanică sau electronică. La nivelul Uniunii Europene au fost identificate următoarele TGE: *tehnologii avansate de fabricație* (robotica, printarea 3D și 4D), *materiale avansate*, *tehnologii pentru științele vieții, fonică și micro/nano-electronică* (inclusiv semiconductori, electronică avansată), *inteligență artificială și securitate și conectivitate*, considerate ca fiind TGE cu aplicabilitate transectorială. Județul Timiș are potențialul de a le aplica pe toate.

HACHMAN INDEX

Un alt indicator al diversității economice este Hachman Index, care arată cât de similară sau aproape de structura economică națională este economia locală. O economie diversă are o valoare a indexului Hachman mai apropiată de valoarea 1, în timp ce una mai puțin diversă are o valoare a indexului mai aproape de zero. Formula este următoare:

$$Hachman\ Index = \frac{1}{\sum_{i=1}^N \left[\left(\frac{S_i^{Timiș}}{S_i^{România}} \right) * S_i^{România} \right]}$$

⁹¹ Related variety presupune sectoare industriale care se înrudesesc în termeni de competențe

Unde N este numărul industriilor, $S_{iTimiș}$ măsoară procentul de ocupare la nivel județean din fiecare industrie și $S_{iRomânia}$ măsoară procentul de ocupare de la nivel național, din fiecare industrie.

Dacă $S_{iTimiș} = S_{iRomânia}$, atunci indexul Hachman e egal cu 1, ceea ce indică cât de asemănătoare este distribuția ocupării forței de muncă a economiei locale comparativ cu cea națională. Deoarece economia națională este mai diversificată decât economiile județene/locale, distribuția națională este utilizată ca reper. Valoarea indexului variază de la zero la unu, în sensul în care este 1 dacă distribuția de la nivel județean este aceeași cu cea de la nivel național (adică economia locală este foarte diversificată) și este mai apropiată de 0 dacă economia locală este nediversificată.

La nivelul județului Timiș, a fost calculat acest index⁹² pentru municipii și orașe și au fost obținute următoarele rezultate:

TABEL 16. HACHMAN INDEX

DENUMIRE	HACHMAN INDEX
Municipiul Timișoara	0.557789
Municipiul Lugoj	0.459431
Oraș Buziaș	0.435073
Oraș Deta	0.27552
Oraș Jimbolia	0.184297
Oraș Sânnicolau Mare	0.163169
Oraș Ciacova	0.493063
Oraș Făget	0.297867
Oraș Gătaia	0.472927
Oraș Recaș	0.562401

Sursa: calculele consultantului

Cele mai puțin diversificate economii locale sunt cele ale orașelor Sânnicolau Mare, Jimbolia, Deta. În unele cazuri, trebuie tras un semnal de alarmă asupra existenței unui profil de tip monoindustrial (ex. Sânnicolau Mare în industria automotive sau Jimbolia în calculatoare și produse electronice).

Națiunile, regiunile sau județele tind să se specializeze în ceea ce știu să facă cel mai bine. Din punct de vedere istoric, amplasarea industriilor în anumite locații a fost determinată de accesul la resursele naturale, conexiunile de transport și apropierea de centrele de populație. În economia postindustrială, forța de muncă calificată, clusterelor industriale și ecosistemul de inovare au crescut ca importanță. Firmele autohtone și străine caută locații care să le ajute să furnizeze produse de calitate la prețuri competitive, folosind procese inovatoare. Aceste firme vor căuta locații cu un climat de afaceri bun, care le oferă acces la muncitori calificați, infrastructură de calitate, economii de aglomerare, instituții de cercetare de talie mondială și un cost operațional redus.

CARE AR PUTEA FI ROLUL ADMINISTRAȚIEI ÎN PROMOVAREA DIVERSIFICĂRII ȘI SPECIALIZĂRII ECONOMIEI JUDEȚENE?

Administrația poate juca un rol pozitiv în diversificarea industrială și poate susține eforturile de competitivitate prin:

- identificarea și promovarea avantajelor competitive ale Timișului;

⁹² Au fost utilizate datele referitoare la populația ocupată din RPL 2011.

- realizarea unor investiții în infrastructura publică, resurse umane și cercetare și dezvoltare în învățământul superior pentru a profita în continuare de avantajele competitive identificate;
- furnizarea de asistență tehnică și stimulente financiare întreprinderilor.

De asemenea, administrația poate sprijini competitivitatea prin menținerea unui climat pozitiv de business. Deoarece clusterelor industriale se formează adesea la nivel regional, mai degrabă decât la nivel național sau județean, este esențială cooperarea și colaborarea locală și metropolitană pentru construirea și susținerea resurselor comune, punând accentul pe rolul guvernantei multi-nivel. Administrația publică poate juca un rol de facilitator, consolidând capacitatea organizațiilor și stimulând în continuare cooperarea la toate nivelurile teritoriale. Totodată, administrația poate promova comerțul și investițiile străine. Asistența poate lua forma investițiilor în infrastructuri critice de export, cum ar fi aeroporturile (preluarea Aeroportului Internațional "Traian Vuia" în administrarea județului ar aduce beneficii multiple), infrastructura rutieră (proiectele de infrastructură care vor avea un impact major în dezvoltarea economică a Timișului: centura de sud și vest a Timișoarei sau conectarea municipiului cu autostrada spre Moravița); construirea de relații globale prin misiuni comerciale internaționale, dar și interne (în cadrul unor centre expoziționale în cadrul cărora companiile să-și poate promova și testa produsele și serviciile noi, inovatoare) și birouri comerciale și de reprezentanți externi; sensibilizarea cu privire la oportunitățile de export și investiții prin analize de piață; și oferirea de asistență tehnică, de formare și financiară (subvenții și împrumuturi) pentru întreprinderile de stat pentru a-și dezvolta capacitățile de export.

INDICELE DE COMPETITIVITATE ȘI DE ATRACTIVITATE

Pentru a încerca o analiză a competitivității și a nivelului de atractivitate⁹³ a orașelor și municipiilor din județul Timiș, am construit mai mulți indicatori compuși. Astfel, prin comparație cu restul municipiilor și orașelor din România, unitățile teritoriale de același rang din județul Timiș se poziționează astfel:

TABEL 17. INDICELE DE COMPETITIVITATE ȘI DE ATRACTIVITATE

DENUMIRE	INDICELE DE COMPETITIVITATE	POZIȚIONARE LA NIVEL NAȚIONAL	INDICELE DE ATRACTIVITATE	POZIȚIONARE LA NIVEL NAȚIONAL
TIMIȘOARA	3.52	6	4.45	4
LUGOJ	1.02	97	0.81	135
BUZIAȘ	0.76	158	0.46	293
DETA	0.72	175	0.48	279
JIMBOLIA	1.74	28	0.47	288
SÂNNICOLAU MARE	1.04	95	0.53	251
CIACOVA	0.93	116	0.39	314
FĂGET	0.76	164	0.59	220
GĂTAIA	0.73	171	0.402	313
RECAȘ	0.89	123	0.403	312

⁹³ Indicele de competitivitate a luat în calcul indicatori economici, sociali și tehnologici, iar cel de atractivitate a luat în calcul accesibilitatea, abundența de forță de muncă, nivel de calificare al populației.

După cum se poate observa din tabel, cu excepția Timișoarei, restul unităților teritoriale nu sunt plasate pe poziții „ofertante” la nivel național. Aceeași situație se înregistrează și din perspectiva atractivității sectoriale. Municipiul Timișoara este poziționat pe primele locuri la nivel național, astfel:

1. Industria automotive locul 2 la nivel național
2. Produse chimice locul 4 la nivel național
3. Echipamente electrice locul 6 la nivel național
4. IT&C locul 4 la nivel național
5. Transport și logistică locul 4 la nivel național.

Este clar că administrația județeană trebuie să creeze o identitate la nivelul județului, promovând-o ca atare. Identitatea merge mână în mână cu viziunea (poate fi de ordin sectorial, poate fi legată de o poziționare avantajoasă, de existența unor resurse naturale pe care administrația dorește să le valorifice etc.).

6.7. ACTIVITATEA DE R&D ȘI INOVARE

Conform Strategiei de Specializare Inteligentă Vest 2021-2027, potențialul de dezvoltare la nivelul regiunii Vest al infrastructurii de cercetare este unul ridicat. Acestea sunt concentrate mai ales în județul Timiș și acoperă domenii cu tradiție precum: agricultură, sudură și testarea materialelor, chimie și electrochimie, fizică, silvicultură, construcții, sănătate, mașini hidraulice etc.

TABEL 18. INSTITUTE, CENTRE DE CERCETARE ȘI ENTITĂȚI DE TRANSFER TEHNOLOGIC ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

DENUMIRE	LOCALIZARE	DOMENII
INCD pentru Electrochimie și Materie Condensată	Timișoara	Electrochimie și materie condensată
INCD pentru Ecologie Industrială (ECOIND)	Timișoara	Ecologie Industrială
INCD în Sudură și Încercări de Materiale	Timișoara	Sudură și Încercări de Materiale
Institutul de Cercetări Socio-Umane "Titu Maiorescu"	Timișoara	Științe socio-umane
Institutul de Chimie	Timișoara	Chimie
Centrul de Cercetări Tehnice Fundamentale și Avansate	Timișoara	Hidrodinamica turbomașinilor
Centrul de Cercetări pentru Dezvoltare Rurală Durabilă a României	Timișoara	Dezvoltare durabilă
Laboratorul de Chimie Anorganică	Timișoara	Chimie
Stațiunea de Cercetare-Dezvoltare pentru Pajiști	Timișoara	Agricultură
Centrul de Transfer Tehnologic TEHIMPULS	Timișoara	Automotive, eficiență energetică, agrofood, biotehnologii
Stațiunea de Cercetare-Dezvoltare Agricolă	Lovrin	Agricultură
Centrul de Transfer Tehnologic ETA2U INNOVATION	Timișoara	IT&C
Centrul de Transfer Tehnologic INTELIFORM	Timișoara	Inginerie mecanică, industria auto
Centrul de Transfer Tehnologic în Sudură și Încercări de Materiale CENTA ISIM	Timișoara	Sudură și procedee conexe îmbinării sudării materialelor

Sursa: Strategia de Specializare Inteligentă a Regiunii Vest 2021-2027

Pe lângă acestea, universitățile au un rol important în ecosistemul de inovare: Universitatea de Vest, Universitatea Politehnică, Universitatea de Medicină și Farmacie "Victor Babeș", Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului. Sistemul educațional stimulează creativitatea, spiritul antreprenorial și cel inovativ.

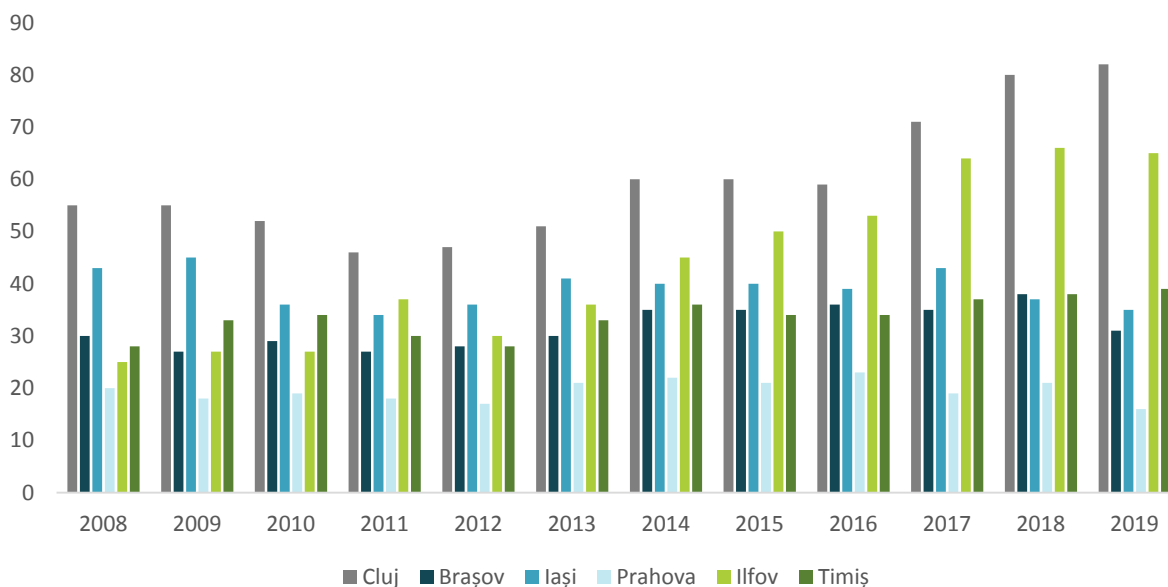
În funcție de obiectul principal de activitate, cod CAEN, regăsim unitățile publice și private care se înscriu în cele 3 categorii:

- Cercetare-dezvoltare în biotehnologie CAEN 7211
- Cercetare-dezvoltare în alte științe naturale și inginerie CAEN 7219
- Cercetare-dezvoltare în științe sociale și umaniste CAEN 7220

Conform Institutului Național de Statistică, în anul 2019, în România activau circa 876 astfel de unități locale active. Dintre acestea, 63 sunt localizate în Regiunea de Dezvoltare Vest, iar 39 sunt localizate în județul Timiș. De remarcat este, de asemenea, faptul că aproximativ 62% dintre entitățile R&D din Regiunea de Dezvoltare Vest sunt localizate în județul Timiș, iar marea majoritate în Municipiul Timișoara, care concentrează majoritatea institutelor naționale de cercetare din regiune, dar și laboratoarele și centrele din cadrul universităților, conform Strategiei de Specializare Inteligentă Vest 2021-2027⁹⁴.

Majoritatea entităților R&D din județul Timiș (31 din 39) se subscriu științelor naturale și ingineriei (CAEN 7219). Toate din cele 39 de entități R&D din județul Timiș sunt asimilate IMM-urilor, 82% fiind încadrate în categoria microîntreprinderi, având sub 10 salariați.

FIGURA 102. DISTRIBUȚIA ENTITĂȚILOR DE R&D LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, COMPARAȚIE CU ALTE JUDEȚE DIN ȚARĂ, 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Trebuie menționat că, luând în calcul faptul că activitatea de R&D este concentrată în municipiul Timișoara, toate concluziile și recomandările care au reieșit din Strategia de Specializare Inteligentă Vest 2021-2027 sunt

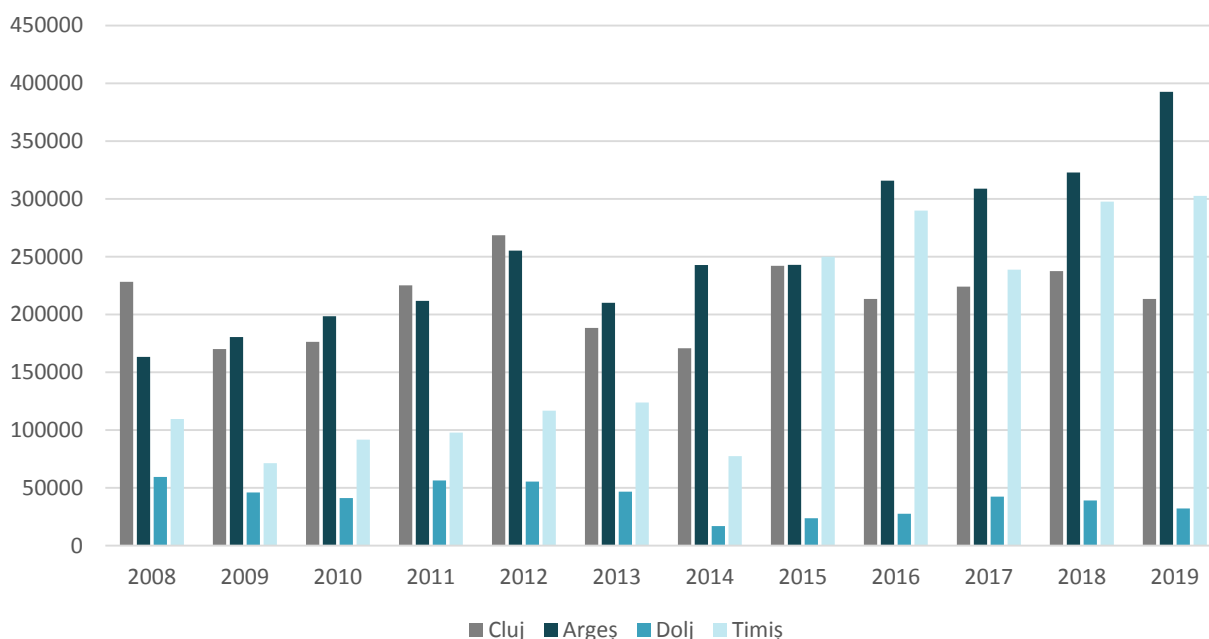
⁹⁴ Regiunea Vest Strategia de Specializare Inteligentă 2021-2027

perfect valabile, iar urmând **principiul guvernancei multi-nivel**, județul Timiș ar trebui să contribuie la îndeplinirea obiectivelor stabilite în respectiva strategie. Identificarea altor sectoare cu potențial de specializare inteligentă nu e o acțiune strategică, cel mult județul poate să propună nișe de specializare care să le completeze pe cele deja existente și propuse în strategie. Nu trebuie omis faptul că obiectivul principal al strategiilor de specializare inteligentă este de a identifica noi piețe pornind de la potențialul local, ceea ce presupune și existența unei mase critice de actori preocupați de activitățile respective astfel încât schimbarea și transformarea nișelor în piețe să se producă la un moment dat.

Merită punctat faptul că ecartul chiar și față de celelalte județe din țară este mare (ex. Cluj), însă instrumentul de politică Programul Operațional Regional 2021-2027, Axa 1 trebuie exploatat pentru a crește nivelul performanței indicatorilor.

Deja companiile mari din județ au început să-și dezvolte „sateliți” de R&D (vezi ultima investiție Continental⁹⁵). Cu toate acestea, cheltuielile de R&D nu sunt foarte mari. Unitățile de R&D din județul Timiș au alocat, în anul 2019, 302.618 mii lei în cheltuieli curente și de capital R&D, plasând județul pe locul 4 în context național după Municipiul București, județele Ilfov și Argeș. Cheltuielile din Timiș reprezintă 79% din cele realizate la nivel regional, respectiv 5.97% din cele naționale.

FIGURA 103. CHELTUIELILE R&D REALIZATE ÎN CÂTEVA JUDEȚE DIN ȚARĂ

Sursa: Baza de date INS Tempo

Din graficul de mai sus, se observă contribuția puternică a industriei auto în ceea ce privește cheltuielile R&D, de aici rezultatele foarte bune, mai ales în ultimii ani, ale județului Argeș care beneficiază de prezența uzinei Dacia, sau ale Timișului, cu prezența Continental & Co.

⁹⁵ Continental a demarat lucrările pentru extinderea centrului de R&D din Timișoara, cu zone de testare și validare complete a produselor care vor fi create în cadrul companiei. Clădirea a fost proiectată pentru o capacitate de 1.700 de locuri. Centrul va absorbi angajați STEM cu competențe în AI, cloud, securitate cibernetică, orașe inteligente, Industry 4.0.

Ceea ce este tipic pentru majoritatea județelor este că cheltuielile curente (cu personalul, cu materialele) reprezintă peste 90% din cheltuielile totale, iar cheltuielile dedicate investițiilor sunt reduse.⁹⁶

Putem să presupunem că acestea nu au investit în construcții, în achiziționarea de aparate, instrumente, mașini și echipamente de R&D cu ajutorul cărora să realizeze cercetare aplicativă, pregătirea dezvoltării unui produs sau dezvoltare experimentală și industrializare. Unele companii din industria automotive, cum ar fi Dacia, aleg să își externalizeze dezvoltarea de noi produse, deoarece este un proces costisitor și implică riscuri foarte mari. Astfel, facilitățile din Codul Fiscal pentru stimularea investițiilor private în activitățile de R&D ar merita să fie readuse în discuție, deoarece ar putea contribui la creșterea numărului de companii care inovează.

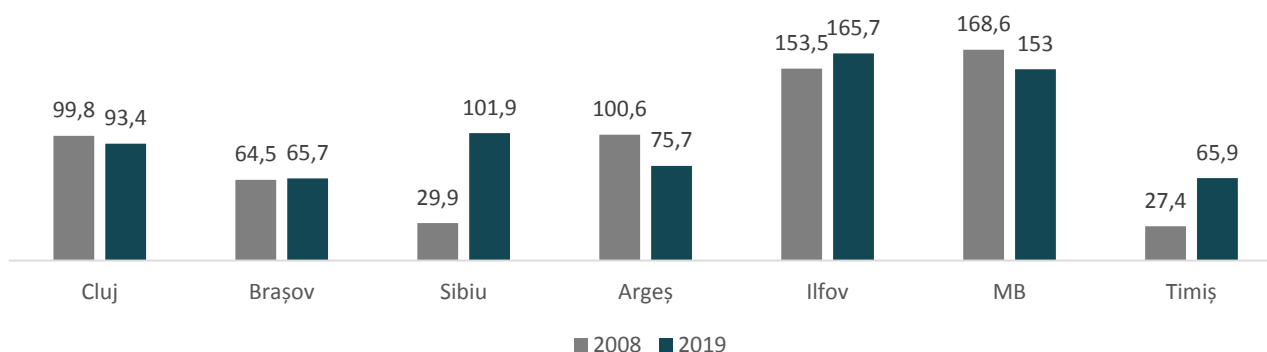
Din perspectiva cheltuielilor R&D/capita în anul 2018, județul înregistrează o valoare de 107 euro/capita, în creștere față de anul 2017 (70 euro/capita), peste media națională și cea regională.

Conform Strategiei de Specializare Inteligentă a regiunii Vest, o problemă a structurii R&D este reprezentată de lipsa personalului calificat, mai ales din cauza faptului că salariile sunt necompetitive, majoritatea tinerilor absolvenți preferând să lucreze pentru companiile multinaționale, să emigreze pentru a-și finaliza studiile sau să lucreze în mediul privat, în alte țări. Lipsa cercetătorilor îngreunează progresul entităților private sau publice.

O altă problemă menționată în cadrul strategiei de specializare inteligentă regională care se aplică și la nivelul județului Timiș vizează asigurarea unei forțe de muncă calificată și mediu calificată, astfel că și școlile de formare profesională necesită îmbunătățiri pentru a furniza atât tehnicieni calificați (forță de muncă specializată) cât și tehnicieni mediu calificați pentru sectoarele de specializare inteligentă. Lipsa muncitorilor calificați care să poată folosi utilaje de medie și înaltă tehnologie aduce cheltuieli suplimentare întreprinderilor și mărește costul de producție. Accesul la o rezervă mai mare de forță de muncă specializată, completat cu tineri absolvenți universitari mai bine instruiți ar consolida avantajele comparative ale regiunii.

În anul 2019, în județul Timiș își desfășurau activitatea 2.293 de salariați R&D, reprezentând 65% din numărul total înregistrat la nivel regional. Creșterea, în intervalul de analiză, este mare de la 915 salariați în 2008, la 2.293 în 2019. Cei mai mulți salariați sunt cercetători (1.747).

FIGURA 104. SLARIAȚII DIN R&D LA 10.000 DE PERSOANE OCUPATE CIVILE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, COMPARAȚIE CU ALTE JUDEȚE, 2019

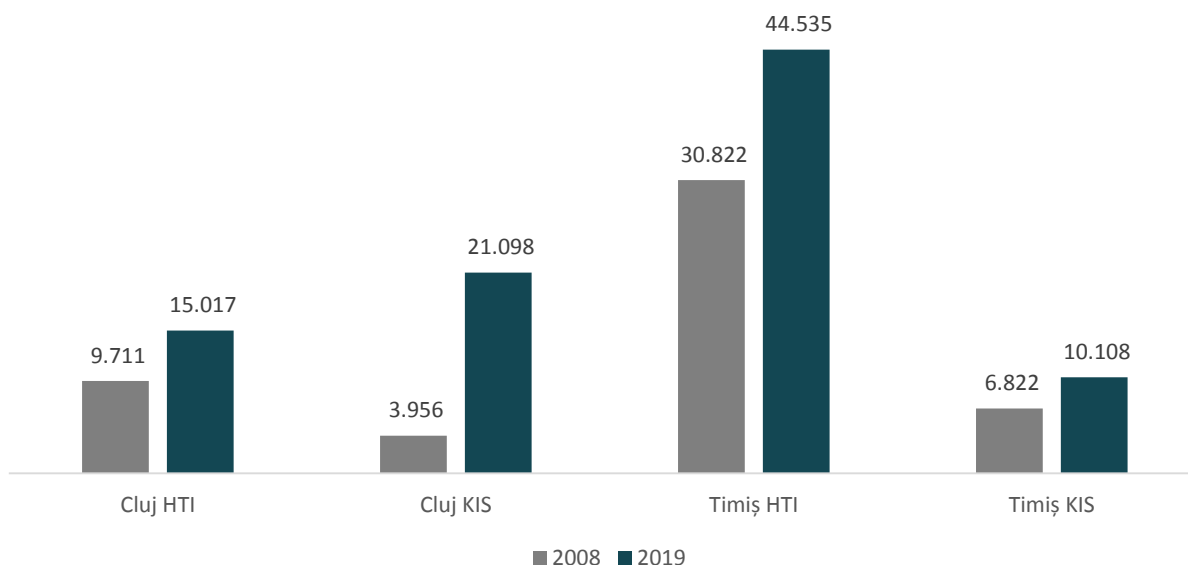

⁹⁶ Conform KPMG ("Cercetare, dezvoltare și inovare – Stimulente fiscale și creșterea economică în România"), în România sunt în vigoare 3 tipuri de facilități fiscale pentru stimularea investițiilor private în activități de cercetare-dezvoltare: deducerea suplimentară la calculul profitului impozabil a cheltuielilor eligibile de cercetare-dezvoltare, scutirea de impozit pentru venitul salarial obținut de angajații implicați în activități de cercetare, dezvoltare și inovare și scutirea de impozit pe profit pentru contribuabilii care desfășoară activități de cercetare-dezvoltare, inovare. Acest tip de facilități s-ar putea aplica pentru următoarele tipuri de activități: cercetare aplicativă, pregătirea dezvoltării unui produs (definirea tehnică și validarea produsului inovativ), dezvoltarea experimentală (proiectare, realizare prototip, testare, validare etc.), suport tehnic inginerie în etapa de industrializare. Din păcate, aceste facilități sunt incluse în Codul Fiscal, însă nu au norme metodologice de aplicare, astfel că nu sunt folosite de companii.

Sursa: Baza de date INS Tempo

Un indicator relevant pentru specializarea inteligentă și pentru activitatea de inovare este reprezentat de numărul angajaților din industriile intensive în tehnologie și mediu-intensive, precum și al celor din serviciile intensive în cunoștințe tehnologice⁹⁷.

FIGURA 105. RESURSELE UMANE DIN INDUSTRIILE HIGH-TECH ȘI DIN SERVICIILE INTENSIVE ÎN CUNOȘTINȚE HIGH-TECH, JUDEȚELE TIMIȘ ȘI CLUJ, 2008 VS. 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

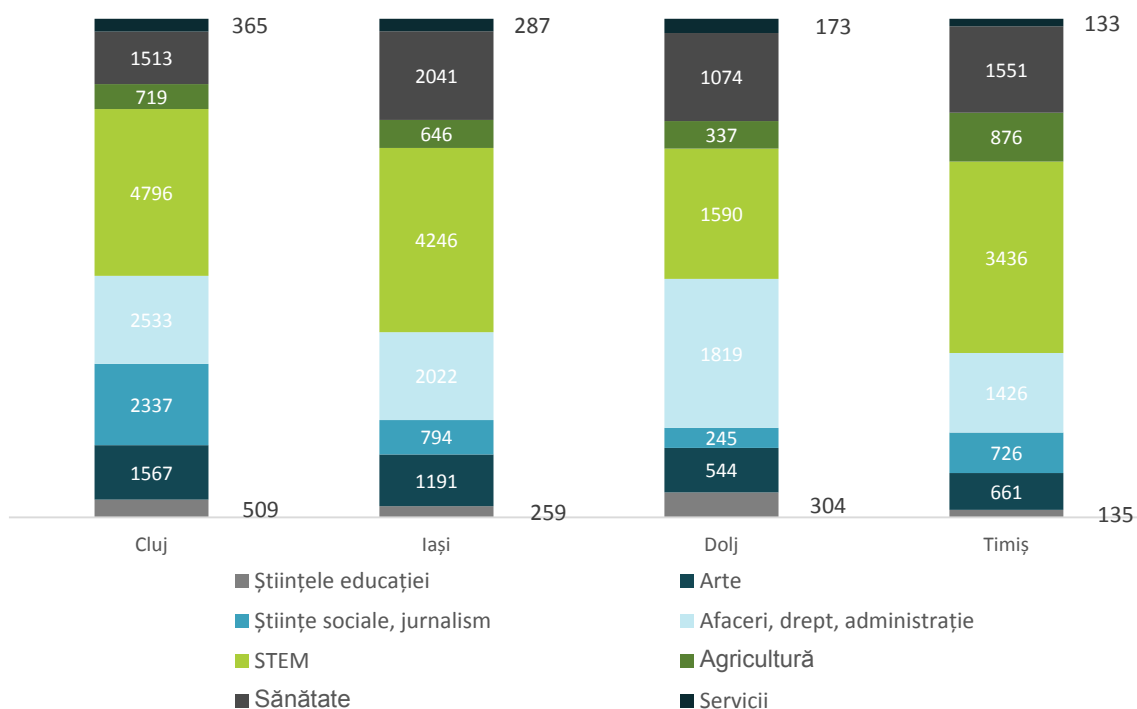
Ce se observă din graficul de mai sus este că Timișul are de aproape 3 ori mai multe persoane care lucrează în industriile high-tech, care sunt considerate intensive în angajați STEM (science, technology, engineering & math) și de 2 ori mai multe în serviciile intensive în cunoștințe high-tech (servicii de soft, telecom etc.).

Trebuie menționat că Timișul e pe primul loc la nivel național din perspectiva numărului de angajați din industriile și serviciile high-tech, depășind lejer chiar și capitala. Acest lucru subliniază faptul că Timișul are potențial de specializare inteligentă pe termen lung, pentru că are capital uman bine pregătit (punctând încă o dată importanța acestui indicator în activitatea de inovare pentru că se bazează pe specialiști cu profil tehnic, cu competențe în dezvoltarea de produse noi). Cu alte cuvinte, Timișul are 1.571 de angajați high-tech la 10.000 de persoane ocupate, iar raportat la populație, 1 din 9 persoane lucrează în industrii și servicii high-tech.

Un alt indicator important care trebuie consolidat pe termen lung pentru specializarea inteligentă este cel referitor la absolvenții de specializări STEM. Cei mai mulți absolvenți de studii superioare din centrul universitar Timișoara sunt specializați în domeniile STEM (IT&C, inginerie, matematică și statistică) 38%, sănătate (17%), afaceri, drept, administrație (16%). La polul opus se află absolvenții din servicii (1.48%), științele educației (1.5%) și, la mare distanță, cei din industriile creative și culturale (7.39%).

⁹⁷ Conform Eurostat, aici intră următoarele coduri CAEN: 20, 21, 26-30, 59-63, 72.

FIGURA 106. NUMĂRUL ABSOLVENȚILOR DE STUDII SUPERIOARE (NIVEL LICENȚĂ, MASTERAT, DOCTORAT), PE JUDEȚE, ÎN ANUL 2018

Sursa: Baza de date INS Tempo

În anul 2018, cei mai mulți studenți din județul Timiș au absolvit specializări STEM (mai ales inginerie, prelucrare și construcții), plasând județul pe locul 4 în clasamentul național, după Municipiul București, județele Cluj și Iași. Județul se plasează pe locul 2 din perspectiva absolvenților de agricultură, după Municipiul București, și pe locul 3 din perspectiva absolvenților în domeniul medical.

Între anii 2017-2018, cel mai mult au crescut numărul absolvenților din specializările STEM, depășind creșterile celorlalte județe concurente. Practic, absolvenții STEM din județul Timiș au cea mai mare creștere de la nivel național, validând încă o dată importanța județului ca pol tehnic. Acest atribut trebuie folosit în promovarea județului pentru a atrage talentele pasionate de domeniile tehnice, asigurându-se baza specializării inteligente. O atenție sporită trebuie acordată specializărilor din științele naturale, unde se încadrează chimia, biologia, științele mediului, care au perspective de a oferi knowledge-ul necesar pentru dezvoltarea economiei circulare (trendul este de descreștere la nivelul întregii țări, nu doar la nivel județean unde în anul 2018 au absolvit mai puțin cu 14% aceste specializări).

Numărul de brevete de invenție eliberate entităților din județul Timiș a fost de 26, în anul 2020, în creștere cu 5 față de anul 2019, plasând județul pe locul 4 în context național. În ciuda performanței aparent bune în România, județul Timiș este cu mult în urma unităților teritoriale cu care se compară din UE, în ceea ce privește protecția proprietății intelectuale pentru invenții.

Ținând cont de faptul că o bună parte din punctele slabe care au identificate atât în cadrul Strategiei Regionale de Inovare a Regiunii Vest 2009-2013, cât și în Strategia de Specializare Inteligentă 2021-2027, sunt de foarte mare actualitate (ex. dificultăți în realizarea transferului de tehnologie și know-how, dotare tehnică adesea depășită tehnologic, număr redus de tineri care rămân în universități și unități de cercetare pentru a lucra în cercetare, ei preferând alte locuri de muncă mai bine plătite etc.), se consideră că autoritatea județeană ar trebui să încerce să găsească soluții pentru provocările comune.

Astfel, pentru a facilita transferul tehnologic dintre actorii cheie, administrația poate să creeze infrastructuri care să răspundă acestei nevoi însă care ar trebui să respecte minim următoarele condiții: să fie structuri agile, rapid schimbabile, care să permită personalizarea, să implice cetățeanul sau potențialul utilizator în procesul de

co-creare, să fie deschise (să permită accesul companiilor private sau startup-urilor pay per use sau pe bază unor contracte de închiriere). Totodată, administrația mai poate lua în considerare dotarea școlilor generale sau liceelor cu echipamente de ultimă generație (robotică, printare 3D etc.), deoarece curiozitatea tinerilor, alimentată în mod corespunzător, poate avea o influență foarte mare asupra potențialului de inovare și asupra creativității. Printre aceste infrastructuri menționăm:

- Laboratoarele vii cu componentă de transdisciplinaritate, pentru co-creare de noi produse și testare împreună cu consumatorii finali, fab labs centre de prototipare;
- Crearea unor platforme de inovare deschisă în parteneriat cu restul administrațiilor, ca parte componentă a implementării strategiei de specializare inteligentă.

Pe lângă aceste infrastructuri, administrația poate dezvolta și servicii dedicate inovării și transferului tehnologic:

- Lansarea unor concursuri de soluții pentru diferite tipuri de grupuri țintă (studenți, startup-uri etc.) pe marginea unor provocări județene
- Derularea unor programe de vouchere pentru companii⁹⁸.

⁹⁸ Un posibil exemplu: <https://commerceri.com/incentives/innovation-incentives/> - Programul Voucherelor de Inovare Rhode Island (50.000 USD pentru companiile mari)

6.8. INVESTIȚII STRĂINE DIRECTE ȘI COMERȚUL EXTERIOR

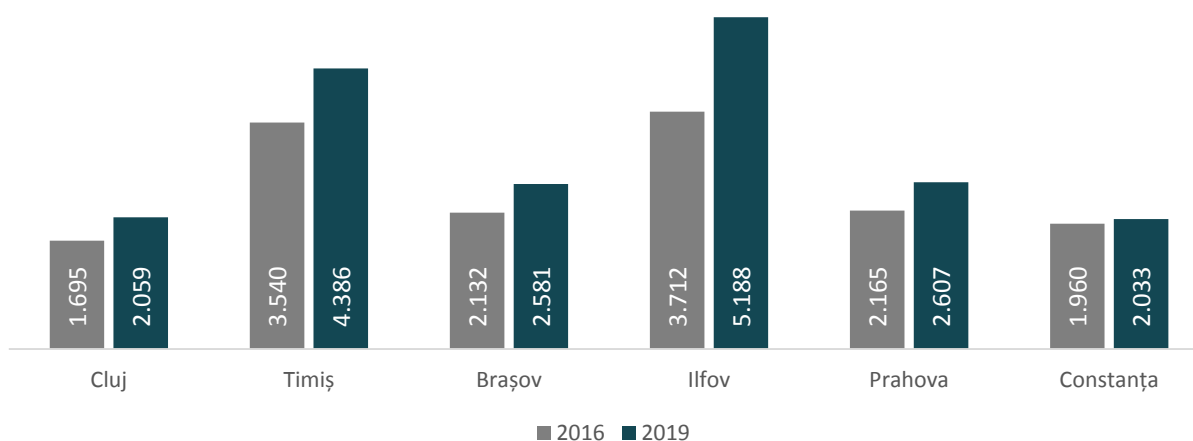
Există cel puțin 2 variante prin care o țară, un județ poate să atragă resurse externe: prin intensificarea comerțului exterior și prin atragerea de investiții străine directe.

6.8.1. INVESTIȚIILE STRĂINE DIRECTE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Dacă ne raportăm la stocul investițiilor străine directe, se constată că Timișul dispune de un stoc al ISD de 2 ori mai mare decât cel al Clujului, respectiv 4.4 miliarde euro vs. 2 miliarde euro în cazul Clujului.

Conform celor mai recente statistici publicate de Oficiul Național al Registrului Comerțului (ONRC), județul Timiș ocupă locul 2 din 42 la nivel național, respectiv primul loc la nivel regional din perspectiva numărului de agenți economici cu participare străină la capitalul social, cu aproximativ 16.686 de firme, respectiv locul 3 la valoarea capitalului străin subscris, care se ridică în 2019 la circa 6.2 miliarde lei, ceea ce ar putea să semnifice și investiții mare de tipul construcțiilor sau investițiilor în echipamente, cel mai probabil în domeniul industrial, unde Timișul este dezvoltat. Județul a atras 3.3% din fondurile totale investite de străini în companiile românești. Deși soldul investițiilor străine a crescut de aproximativ 6 ori față de anul 2008, observăm că trendul este fluctuant de la un an la altul, din perspectiva societăților comerciale cu participare străină la capital. Timișul și-a menținut în tot intervalul de analiză locul 2 pe podium din perspectiva numărului de societăți, fiind surclasat doar de municipiul București, iar din perspectiva capitalului social, pe locul 3, începând cu anul 2011, după municipiul București și județul Ilfov.

FIGURA 107. REPARTIZAREA PE JUDEȚ A SOLDULUI ISD, 2016⁹⁹ VS 2019

Sursa: BNR, 2021

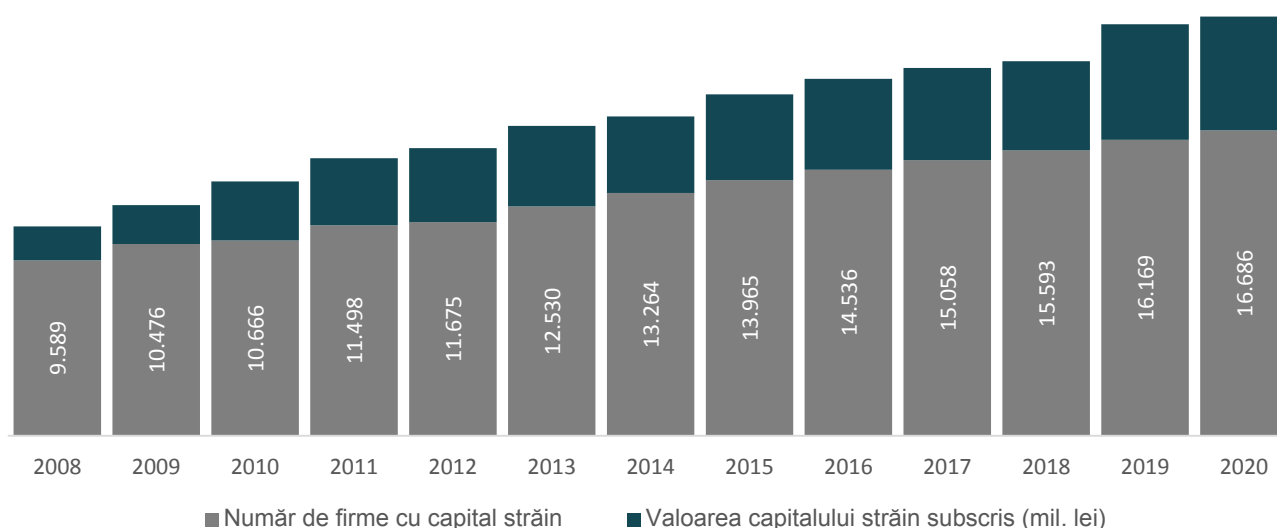
Acest magnetism pentru investitorii străini este un atu pe care județul trebuie să-l valorifice, ca element de diferențiere față de principalul concurent județul Cluj. Totodată, administrația trebuie să marșeze pe valorificarea statutului de pol regional de dezvoltare economică. Cele două județe atrag investitorii în mod specializat, în sensul în care județul Cluj atrage mai degrabă investitori din servicii, iar Timișul atrage mai ales investitori din domeniul industrial, unde și valoarea investițiilor este mult mai mare. Practic acesta este și

⁹⁹ Datele sunt prezentate fără a lua în calcul Municipiul București, care este pe primul loc, din acest punct de vedere, mai ales din cauza faptului că o mare parte din companiile străine își înregistrează sediile sociale prin cabinetele de avocatură din municipiu, chiar dacă operează în alte județe ale țării. Creșterea va fi raportată tot în București. BNR raportează acest indicator la nivel de județ din 2016.

motivul pentru care există o diferență mare între Cluj și Timiș, din perspectiva valorii capitalului social subscris vărsat, în sensul în care, în județul Timiș majoritatea investițiilor vizează preponderent mari proiecte industriale, eforturile investiționale al companiilor străine fiind mult mai mari (ex. proiecte care implică achiziții de terenuri, construcții de clădiri etc.). În județul Timiș se conturează un lanț de valoare local important în domeniul auto, parte din acesta high-tech, profitând de prezența companiei Continental¹⁰⁰ la Timișoara care funcționează ca o locomotivă în domeniul softurilor pentru automobile.

Ca pondere a numărului de firme cu capital străin în total național, județul se învârtă în jurul pragului de 7%, la mare diferență față de Municipiul București (104.023 societăți) și la una apreciabilă față de județul Cluj (10.340 societăți).

FIGURA 108. NUMĂRUL DE FIRME CU CAPITAL STRĂIN DIN JUDEȘUL TIMIȘ ȘI VALOAREA CAPITALULUI STRĂIN SUBSCRIS, SOLD EXISTENT LA SFÂRȘITUL FIECĂRUI AN

Sursa: ONRC, 2021

Atractivitatea județului Timiș este determinată de o multitudine de factori, printre aceștia numărându-se și înalta calificare a forței de muncă, mai ales a celei STEM (știință, tehnologie, inginerie și matematică) mai puțin costisitoare comparativ cu alte zone din țară. Ceea ce caracterizează Banatul este faptul că aici prima universitate înființată a fost una tehnică, astfel că tradiția pentru activitățile ingineresti este extrem de importantă și reprezintă unul din avantajele competitive ale județului. Investitorii străini au înțeles acest avantaj, investind în mod deosebit în sectoarele puternic intensive în angajați STEM. Există o modificare și în ceea ce privește producția, aceasta a început să devină tot mai mult intensivă în competențe profesionale de specialitate. Cu toate că forța de muncă este specializată, există o problemă la nivel județean în ceea ce privește disponibilitatea acesteia, mai ales în Timișoara. Județul Timiș are totuși un potențial imens pentru investițiile private, cu avantaje ce țin de existența unui parteneriat de succes cu administrația, universități active, mai ales cele tehnice, care colaborează cu mediul privat, poziționare geografică, fiind un județ de graniță, are o infrastructură care crește potențialul de progres, toate aceste avantaje folosite într-un mod mai structurat, vor duce la creșterea calității vieții locuitorilor. Timișoara este și orașul cu cei mai mulți consuli 18, care reușesc să promoveze mediul de afaceri local și județean către investitorii străini.

Astfel, în anul 2020, au fost înmatriculate, în județul Timiș, 305 societăți cu participare străină la capital, cele mai multe fiind înființate în luna iulie 2020. Raportat la anul 2019, numărul acestora s-a diminuat cu 100 de companii, nefiind sesizată o situație dramatică, luând în calcul efectele negative ale pandemiei COVID-19. Topul

¹⁰⁰ O treime dintre angajații săi sunt ingineri și specialiști IT care modelează felul în care va arăta mobilitatea în următorii ani: conducere autonomă, electro-mobilitate, conectivitate.

primelor persoane juridice neradiate din registrul central computerizat al comerțului până la data de iunie 2020, în funcțiune, ordonate descrescător în funcție de participarea străină la capitalul social subscris se prezintă în felul următor:

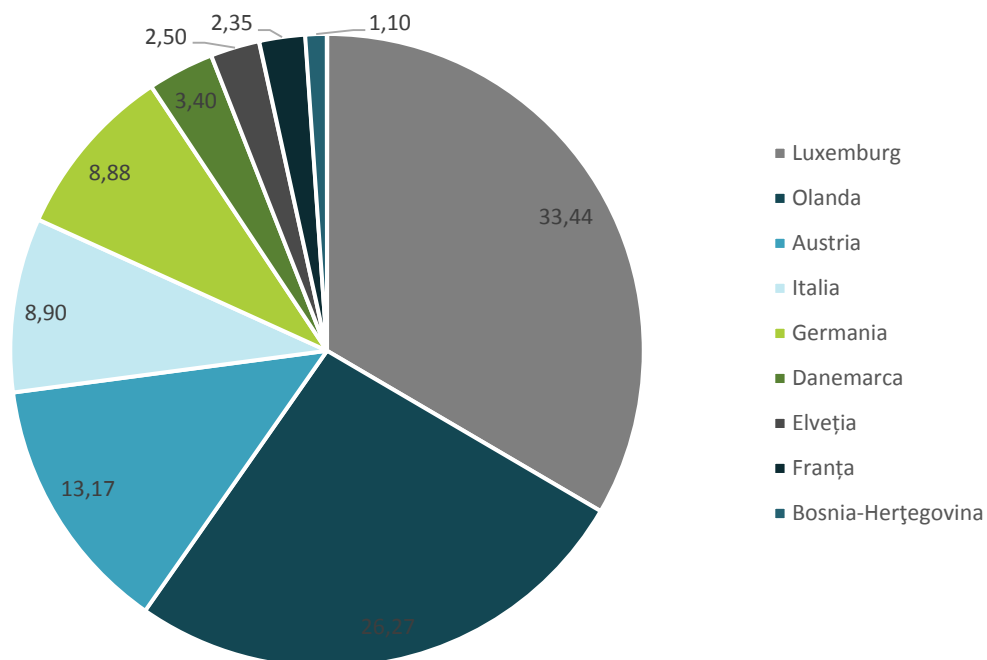
TABEL 19. LISTA PRIMELOR 30 DE PERSOANE JURIDICE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ORDONATE DESCRESCĂTOR ÎN FUNCȚIE DE PARTICIPAREA STRĂINĂ LA CAPITALUL SOCIAL SUBSCRIS

FIRMĂ	LOCALITATE	PARTICIPARE STRĂINĂ LA TOTAL CAPITAL (ÎN LEI)	COTA DE PARTICIPARE STRĂINĂ ÎN TOTAL CAPITAL	ȚARA DE REZIDENȚĂ	COD PRINCIPAL DE ACTIVITATE
PROFI ROM FOOD SRL	Timișoara	898633600	100	Luxemburg	4711
SMITHFIELD ROMANIA SRL	Timișoara	697022880	100	Olanda	1011
MAHLE COMPONENTE DE MOTOR SRL	Timișoara	346850100	100	Austria	2932
E-DISTRIBUȚIE BANAT S.A.	Timișoara	194912340	51	Italia	3513
TRW AUTOMOTIVE SAFETY SYSTEMS SRL	Timișoara	145958240	100	Olanda/ Germania	2932
APTIV TECHNOLOGY SERVICES & SOLUTIONS S.R.L.	Sănnicolau Mare	134300040	100	Luxemburg/ Germania	2931
FBR BIOMASS ONE S.A.	Giulvăz	134251950	99.99	Luxemburg	0119
GENAGRICOLA ROMANIA SRL	Sănnicolau Mare	130570520	100	Italia	0111
TROVATORE SRL	Gătaia	120840610	100	Luxemburg/ Cehia	0111
CONTINENTAL AUTOMOTIVE PRODUCTS SRL	Timișoara	100881150	100	Germania/ Olanda	2211
VALEO LIGHTING INJECTION SA	Giarmata	96695160	100	Franța	2229
INGLEBY ROMÂNIA SRL	Olosag	92544700	100	Danemarca	6420
FBR FOREST ONE S.A.	Timișoara	90570060	99.99	Luxemburg	0210
FLEXTRONICS ROMÂNIA SRL	Timișoara	88950470	100	Olanda	2611
B.BRAUN PHARMACEUTICALS SA	Timișoara	72677000	99.99	Austria	2110
TERRA AGRICULTURE LAND S.R.L.	Timișoara	66800280	100	Germania	0111
IMRU SRL	Lugoj	65000000	100	Elveția	6820
BARDEAU HOLDING ROMANIA SRL	Timișoara	63190100	100	Austria	0150
DS SMITH PACKAGING ROMANIA SRL	Timișoara	61112631.44	100	Olanda	1721
DM DROGERIE MARKT SRL	Timișoara	60227853	100	Austria	4775
DALLI PRODUCTION ROMANIA SRL	Timișoara	60000000	100	Germania	2041
OBRIST EASTERN EUROPE SRL	Pața	54178810	100	Germania/ Luxemburg	2222

FIRMĂ	LOCALITATE	PARTICIPARE STRĂINĂ LA TOTAL CAPITAL (ÎN LEI)	COTA DE PARTICIPARE STRĂINĂ ÎN TOTAL CAPITAL	ȚARA DE REZIDENȚĂ	COD PRINCIPAL DE ACTIVITATE
CONTINENTAL AUTOMOTIVE ROMANIA SRL	Timișoara	50053680	100	Olanda/ Germania	2931
FIRSTFARMS S.R.L.	Deta	47460831	100	Danemarca	0111
PREVENT AUTOMOTIVE ROMÂNIA SRL	Deta	45213000	100	Bosnia- Herțegovina	1392
HELLA ROMÂNIA SRL	Ghiroda	43613090	100	Germania	2931
PADUREA NORDULUI SRL	Timișoara	41328620	100	Italia	4110
DAR DRAXLMAIER AUTOMOTIVE SRL	Timișoara	40420000	100	Germania	2931
KIMBALL ELECTRONICS ROMANIA SRL	Remetea Mare	40040020	100	Olanda/ SUA	2611
CORNU BOULANGERIE SRL	Mănăștiur	38119050	100	Elveția	1072

Sursa: ONRC, 2020

FIGURA 109. STRUCTURA CAPITALULUI STRĂIN PE ȚĂRI DE PROVENIENȚĂ, JUDEȚUL TIMIȘ¹⁰¹

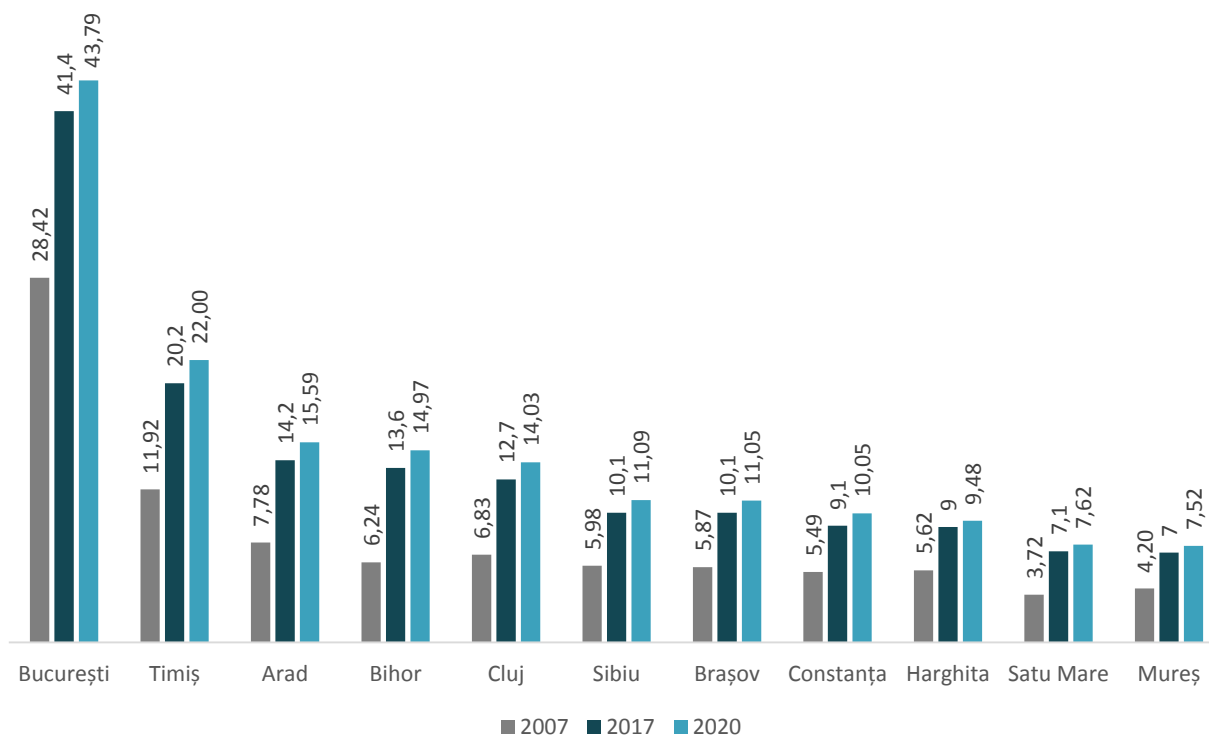
Sursa: ONRC, 2020

¹⁰¹ Figura ia în calcul informațiile din tabelul 5 care cuprinde cele mai importante companii străine cu cele mai mari valori ale capitalului străin investit.

Din tabelul de mai sus, se poate observa că majoritatea investițiilor străine sunt realizate în sectorul industrial, în activități medium high-tech, mai ales. Sunt observate investiții și în agricultură, localizate mai ales în Deta, Giulvăz, Gătaia sau Sănnicolau Mare sau în comerț, cu concentrare în municipiul Timișoara. Cu toate acestea, distribuția lor nu este echilibrată în teritoriul județean, în sensul în care există teritorii fără nicio investiție străină localizată. Se mai constată, de asemenea, că localizarea acestora nu este neapărat corelată cu poziționarea parcurilor industriale din județ (private sau publice). Excepție face Banat Business Park, cel mai mare parc industrial din vestul României, aflat în comuna Sînandrei, la o distanță de 5 km de Timișoara, la care asociați sunt și investitorii străini din domeniul medical - B.Braun Pharmaceuticals SA 10%.

În general, prezența companiilor străine contribuie la dezvoltarea mediului local sprijinind și companiile autohtone să se dezvolte (ex. Uzinele Dacia preluate de către Grupul Renault a atras după sine o dezvoltare a mediului de business local). Cu toate acestea, în județul Timiș companiile cu capital autohton sunt foarte slab dezvoltate și fără putere economică.

FIGURA 110. DENSITATEA FIRMELOR CU CAPITAL STRĂIN LA 1.000 DE LOCUITORI, 2007-2017 ȘI 2020

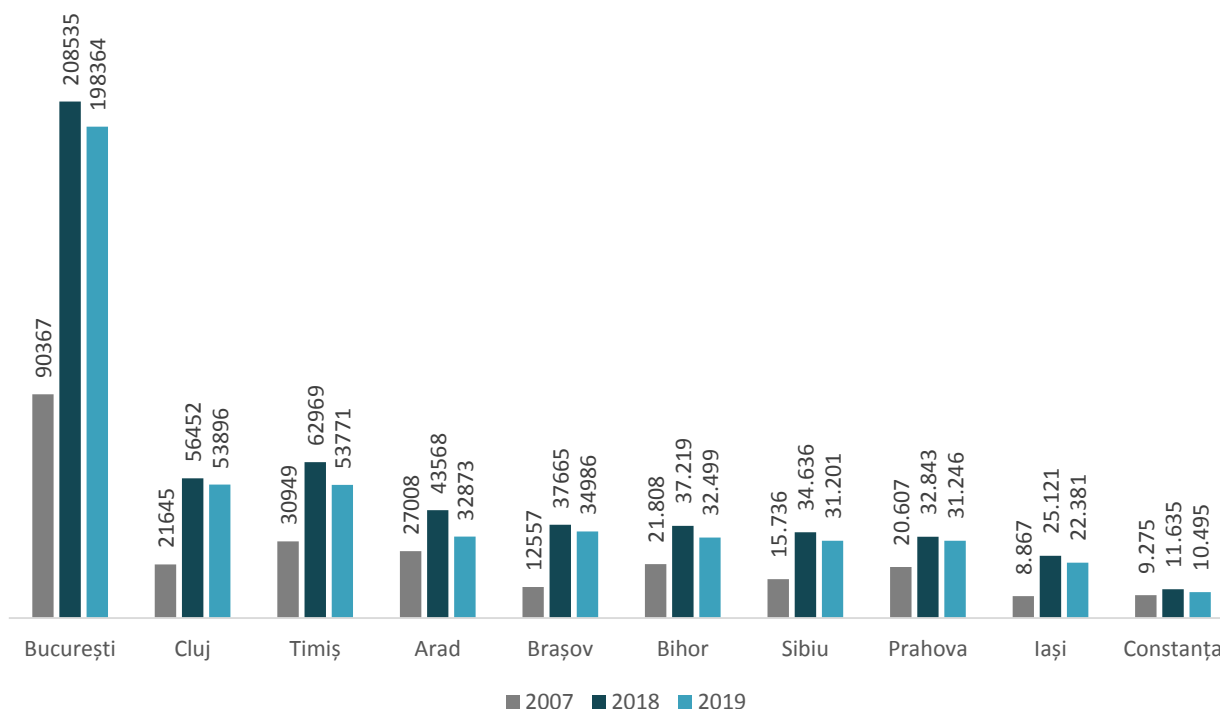
Sursa: Baza de date INS Tempo

Un alt indicator important care plasează județul Timiș pe locul 2 la nivel național, după Municipiul București, este legat de densitatea firmelor cu capital străin la 1000 locuitori. În perioada analizată, se constată o dublare a densității, ceea ce demonstrează o atractivitate a județului pentru investitorii străini.

Un indicator care însă reflectă mai bine impactul investițiilor străine este **numărul de angajați din companiile cu capital străin**. Astfel, în anul 2019, 53.771 de angajați lucrau în companiile cu capital străin din județul Timiș, ceea ce îl plasa pe locul al III-lea, la nivel național, după Municipiul București și județul Cluj. Din păcate, între 2018-2019, a scăzut numărul acestor angajați, Timișul fiind depășit de județul Cluj din perspectiva acestui indicator (o scădere de peste 9.100 angajați¹⁰²). Peste 22% din angajații județului Timiș lucrează pentru firme cu capital străin (diferență de 4% față de 2018).

¹⁰² În anul 2018, s-au închis mai multe companii cu capital străin, mai ales în industria automotive: EneC Automotive SRL, Takata Deta etc. În anul 2019, compania Nestle România a închis unitatea de producție din

FIGURA 111. NUMĂRUL DE SALARIAȚI CARE LUCRAU ÎN FIRMELE CU CAPITAL STRĂIN, 2007 VS. 2018 ȘI 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

6.8.2. COMERȚUL EXTERIOR

Județul Timiș este unul dintre puținele județe care înregistrează excedent comercial, având un rol de stabilizator în ansamblul relațiilor economice și comerciale ale României.¹⁰³

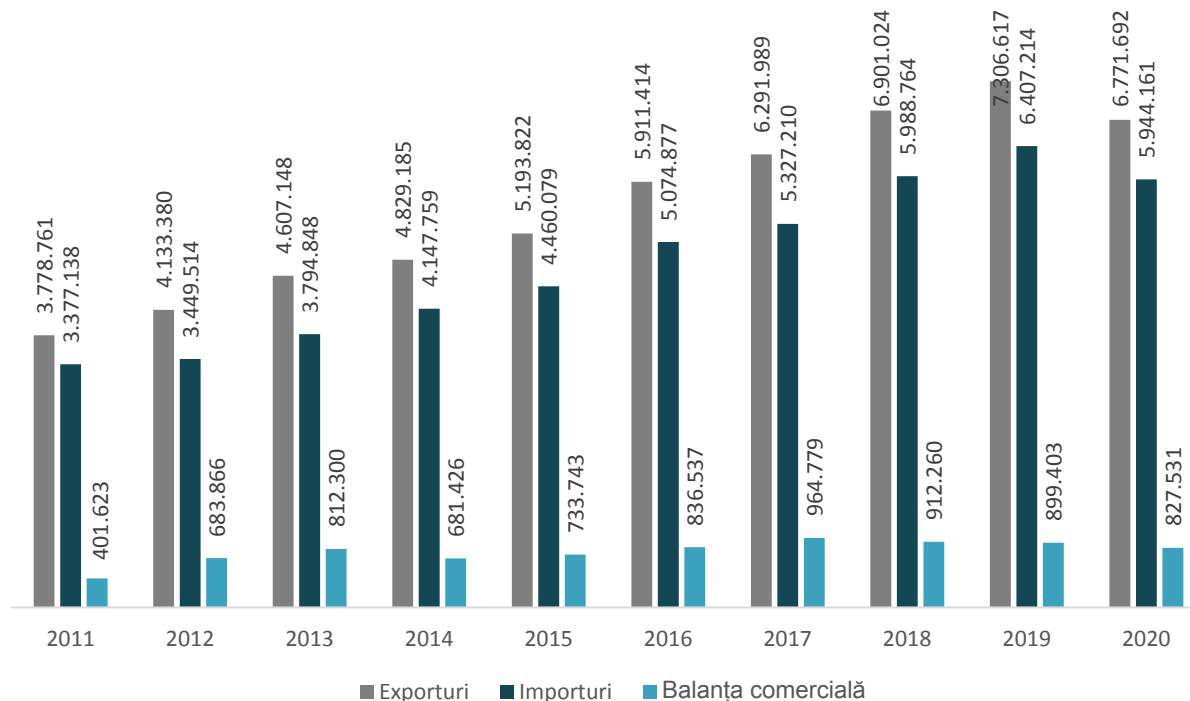
Un element important al nivelului de dezvoltare județean este reprezentat de evoluția comerțului exterior, reflectat prin volumul exporturilor și importurilor, precum și de structura acestora pe piețe de desfacere și

Timișoara și aproximativ 400 de angajați au rămas fără job. Este foarte probabil ca pandemia să afecteze serios mai ales companiile străine din industria automotive (în orașul Deta deja două companii Takata Deta și Prevent s-au închis sau au fost preluate), astfel că sute de angajați ar putea fi puși în pericol în următoarea perioadă, pe fondul reducerii comenzilor din partea furnizorilor principali. Orașele care sunt dependente din punct de vedere al încasărilor la buget de astfel de investitori trebuie să-și facă un plan B pentru a reacționa agil în condiții de criză (să atragă investitori din alte industrii preferabil din industria chimică, echipamente electrice, electrocasnice etc.). În acest sens, existența unui birou județean care să atragă investitori în funcție de profilul economic existent și să reprezinte companiile la târgurile din exterior, ar fi o măsură necesară.

¹⁰³ Programul de guvernare locală Timișul la nivel european”

produse. Se poate observa, din graficul următor, evoluția comerțului internațional al județului în perioada 2011-2019, date prelucrate din buletinele statistice lunare ale județelor.

FIGURA 112. DINAMICA EXPORTURILOR ȘI IMPORTURILOR JUDEȚULUI TIMIȘ (MII EURO), ÎN PERIOADA 2011-2020

Sursa: Baza de date INS Tempo și Direcția Regională Vamală Timiș

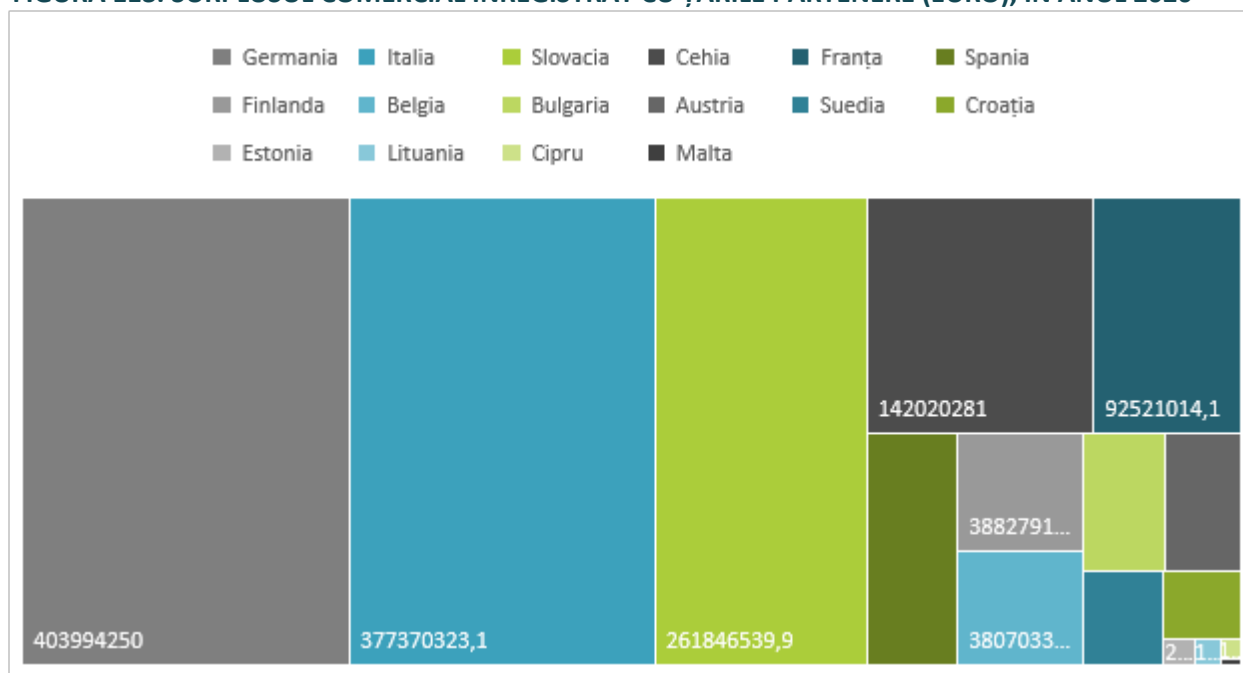
Este evidentă tendința de creștere a volumului exporturilor la nivel județean de la un an la altul. La nivel județean, în perioada 2011-2020, exporturile FOB au crescut cu 79% atingând în anul 2020, valoarea de 6.7 miliarde euro. Pe de altă parte, creșterea importurilor CIF a fost și ea susținută pe întreg intervalul de analiză, acestea au atins pragul superior în anul 2020, când s-a înregistrat o valoare de aproximativ 6 miliarde euro.

Din perspectiva exporturilor, județul Timiș se plasează pe locul 2 la nivel național, după Municipiul București, având și companii exportatoare puternice care reprezintă județul în topul exportatorilor din România, majoritatea dintre acestea având capital străin. În anul 2020, se observă o diminuare a volumului comerțului, cel mai probabil, ca urmare a pandemiei de COVID-19, care a afectat mai ales ramurile industriei prelucrătoare.

Cu toate acestea, în anul 2020, conform datelor de la Direcția Regională Vamală Timiș, s-a obținut un surplus comercial în relația cu țări, precum: Germania, Italia, Slovacia, Cehia, Franța, Spania etc. În cazul relațiilor comerciale cu unele dintre țări, se observă o creștere a surplusului comercial între anii 2019 și 2020, chiar și cu 80% (Croatia), 62% (Germania), 52% (Cehia).

În cazul unor țări, precum Italia și Germania, prezența puternică a capitalului străin în județ dictează și influențează relațiile comerciale, astfel că se observă un surplus comercial mare cu țări care sunt reprezentate de companii străine pe teritoriul județului. Sunt și excepții în care prezența capitalului străin în județ demonstrează chiar un deficit comercial, cum este cazul Luxemburgului sau Olandei.

FIGURA 113. SURPLUSUL COMERCIAL ÎNREGISTRAT CU ȚĂRILE PARTENERE (EURO), ÎN ANUL 2020

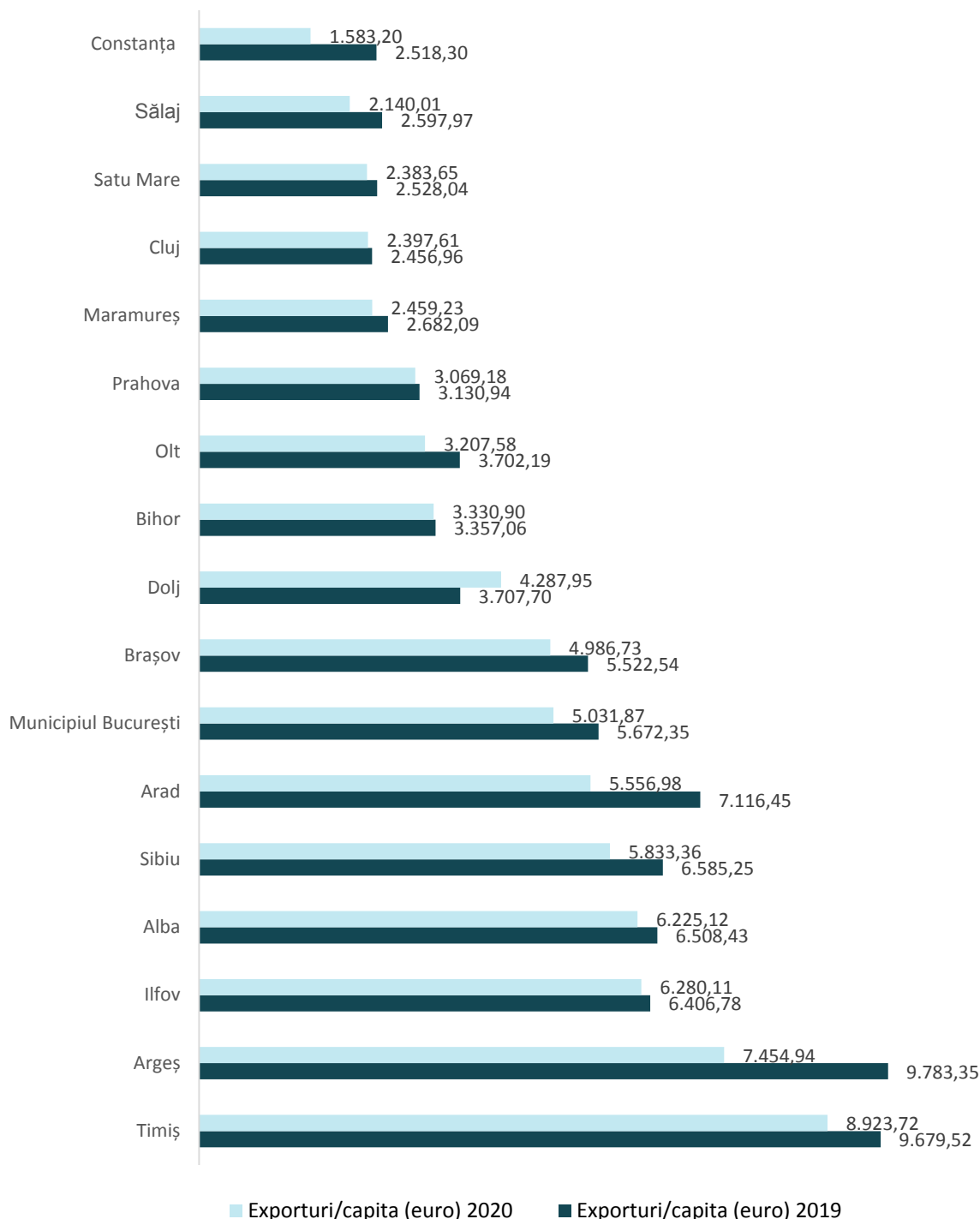
Sursa: Direcția Regională Vamală Timiș

Este important să menționăm că activitatea de atragerea a investițiilor străine ar trebui să fie una continuă, evident echilibrată prin măsuri de sprijinire a capitalului autohton. Efervescența și concentrarea capitalului autohton, densitatea antreprenorială reprezintă factori de atragere a investițiilor străine, așadar indicatorii trebuie văzuți în corelare.

Investițiile străine generează multiple oportunități de dezvoltare pe verticală și pe orizontală și pot oferi salarii mari, chestiune care se transpune în creșterea calității vieții salariaților și a nivelului de trai.

Soldul balanței comerciale a județului Timiș este pozitiv pe întreg intervalul de analiză. Între 2011-2020, exporturile județului au crescut cu 79%.

FIGURA 114. VALOAREA EXPORTURILOR/CAPITA, PE JUDEȚE, ÎN 2019 ȘI 2020

Sursa: Baza de date INS Tempo

Din figura de mai sus se observă că județul Timiș s-a plasat pe locul 2, în anul 2019, și din perspectiva valorii exporturilor/cap de locuitor, ceea ce întărește și mai tare poziția strategică pe care o are din acest punct de vedere la nivel național, fiind depășit doar de județul Argeș care se bucură de prezența celui mai mare exportator din România - Automobile Dacia SA - de existența căruia depind alți zeci de furnizori TIER 1 sau 2 din majoritatea orașelor cu 10-15k de locuitori (furnizori mase plastice, textile, sticlă etc.). Este crucială o gândire strategică deoarece dependența actorilor din automotive de producătorii principali este mare, iar o prăbușire a sursei determină o reacție în lanț periculoasă, la nivel național. Facem această precizare, deoarece industria

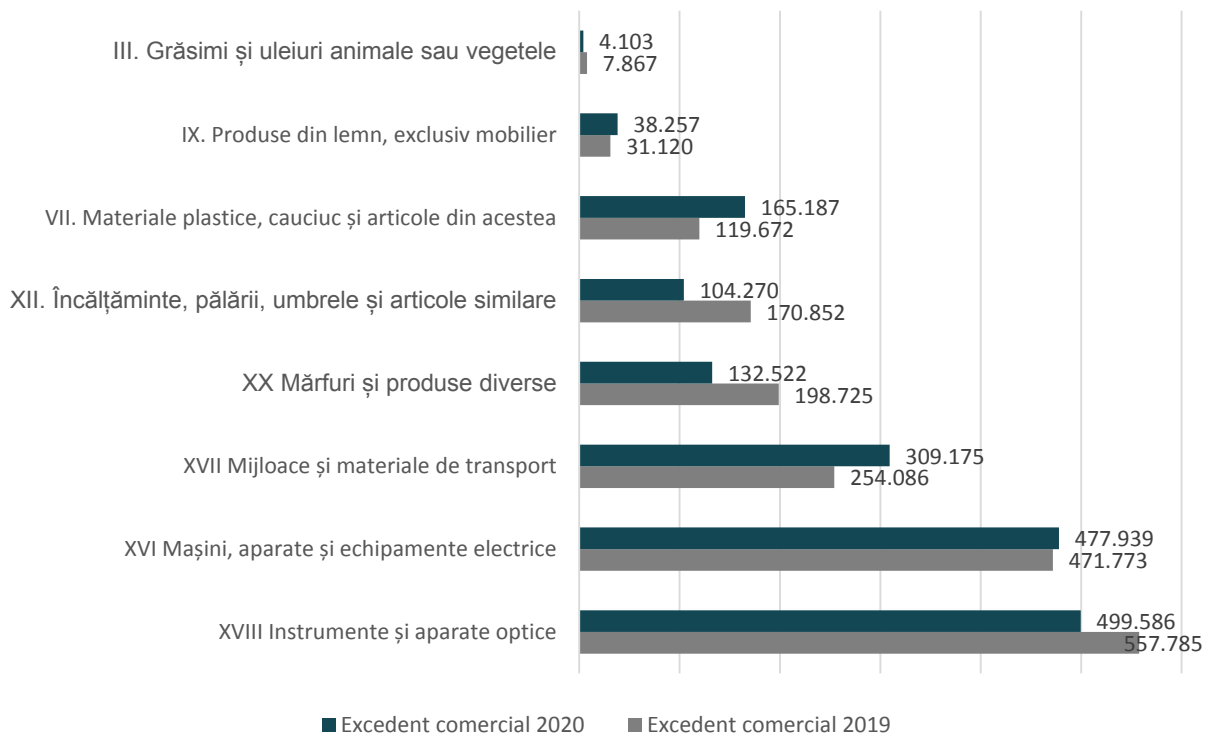
automotive este una prioritară pentru județul Timiș, cu un lanț de furnizori cu tradiție, puternic înrădăcinată în structura economică județeană. **Pandemia de COVID-19 a afectat mai tare performanța producătorilor din județul Argeș, astfel că în anul 2020, județul Timiș a ajuns pe prima poziție din perspectiva valorii exporturilor/cap de locuitor.**

Totuși, merită menționat faptul că județele care exportă mult nu sunt și cele mai atractive, în general. Județele Argeș sau Arad, se numără printre județele cu cele mai mari exporturi din țară, dar nu se numără printre cele mai atractive zone din țară. În principiu, acestea atrag un număr mare de navetiști, dar nu și de migranți definitivi. Județul Cluj nu se află printre județele fruntașe din perspectiva exporturilor, dar este pe primul loc în ceea ce privește numărul relativ de migranți atrași și în ceea ce privește ponderea celor care s-ar muta la Cluj. Județul Timiș, în schimb, are rezultate foarte bune și la exporturi, iar Timișoara este pe locul 3 din perspectiva celor mai atractive zone din țară.¹⁰⁴

Combinăția aceasta este una câștigătoare, fiind un avantaj competitiv pe care județul ar trebui să-l exploateze pe termen lung prin sprijinirea firmelor exportatoare pentru ca acestea să-și mențină cel puțin același ritm de creștere, cât și prin promovarea unor măsuri active de atragere a altor investiții cu potențial de export și care oferă salarii mari, crescându-și astfel și magnetismul pentru talente.

La nivel județean, Timișul înregistrează un excedent al balanței comerciale pentru următoarele secțiuni ale Nomenclatorului Combinat, în 2019 și 2020:

FIGURA 115. BALANȚA COMERCIALĂ POZITIVĂ, PE SECȚIUNI DE MĂRFURI CONFORM NOMENCLATORULUI COMBINAT, MII EURO, 2019-2020

Sursa: Baza de date INS Tempo

Se poate observa că cea mai mare valoare a balanței comerciale (unde se înscriu cele mai mari valori ale exporturilor) se înregistrează în cazul Secțiunilor XVIII Instrumente și aparate optice, respectiv XVI Mașini,

¹⁰⁴ "România Metropolitană", Banca Mondială, 2019

aparate și echipamente electrice, categorii de produse cu un grad al complexității mult mai ridicat. Trebuie menționat un aspect important: complexitatea produselor exportate este în conexiune cu complexitatea economică. Complexitatea produselor din domenii precum industria chimică, mașini & echipamente (sunt considerate cele mai complexe industrii) este determinată mai ales de acele companii care au o concentrare mare a angajaților înalt calificați și ale căror competențe nu pot fi replicate cu ușurință, oferindu-le un nivel ridicat de diferențiere¹⁰⁵. Pentru a fi competitiv pe termen lung, Timișul trebuie să continue să producă și să exporte produse complexe și cu consumuri intermediare mai reduse.

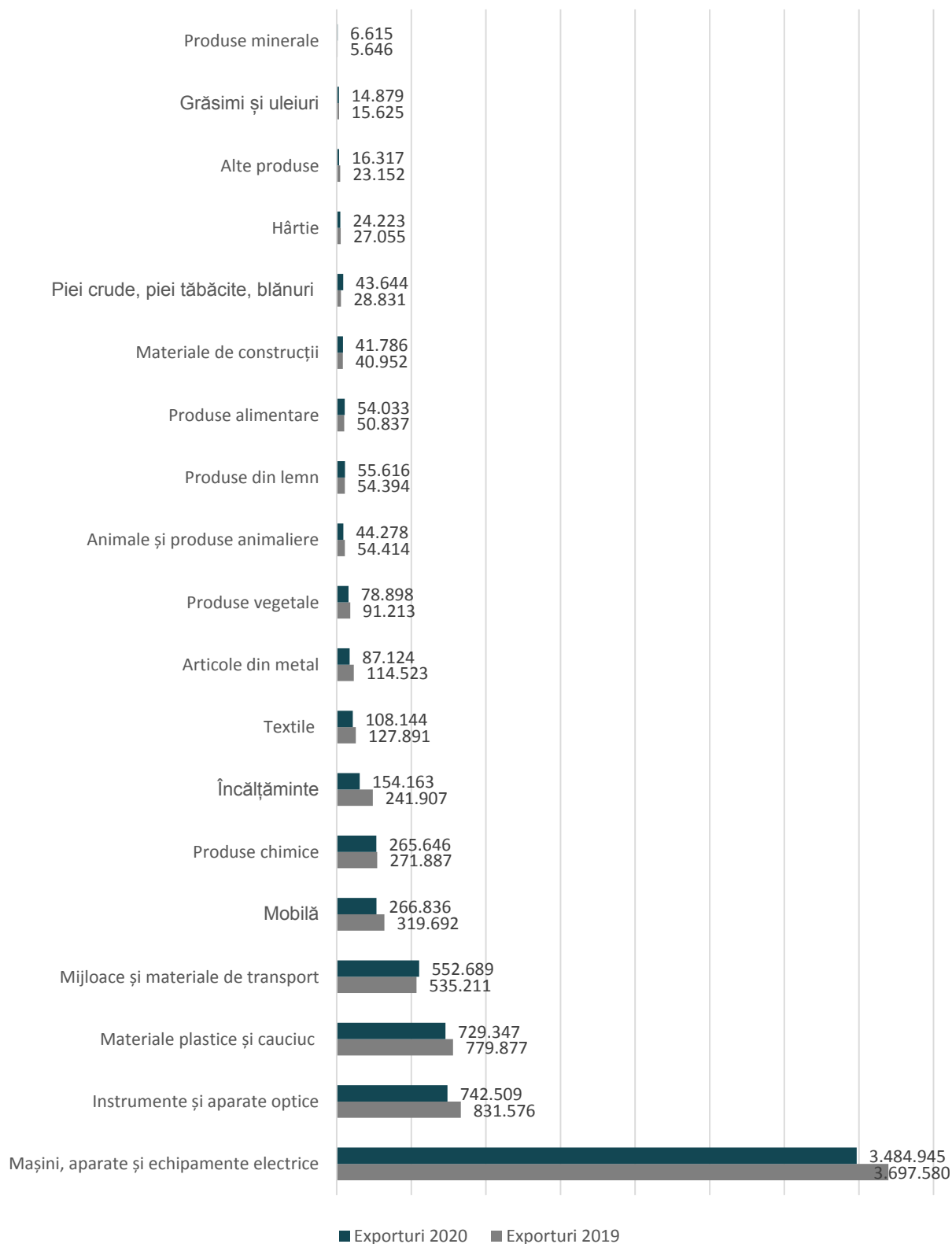
Mai specific, în anul 2020, ultimul an pentru care există date disponibile la nivel de capitole cu balanță comercială pozitivă, situația, similară cu cea înregistrată în anul 2019, stă în felul următor:

- pentru Capitolul 85 "Mașini, aparate și echipamente electrice și părți ale acestora" (din Secțiunea XVI), pentru Capitolul 40 "Cauciuc și articole din cauciuc" (din Secțiunea VII), pentru Capitolul 87 "Automobile, tractoare și alte vehicule terestre" (din Secțiunea XVI), pentru Capitolul 94 "Mobilă; Mobilier medico-chirurgical; Articole de pat și similare; Aparate de iluminat nedenumite" (din Secțiunea XX), pentru Capitolul 64 „Încălțăminte” (din Secțiunea XII), pentru Capitolul 44 Lemn (pentru Secțiunea IX) etc.se înregistrează cele mai mari valori ale soldului balanței comerciale.

Timișul contribuie cu 11% la exporturile României, poziționându-se, după cum spuneam mai sus, pe locul 2 la nivel național după Municipiul București, iar din perspectiva importurilor, pe locul 3 după Municipiul București și județul Ilfov. În context regional, în anul 2019 și în 2020, Timișul se poziționa pe primul loc, din perspectiva valorii exporturilor.

¹⁰⁵ The Atlas of Economic Complexity Mapping paths to prosperity, The MIT Press

FIGURA 116. STRUCTURA EXPORTURILOR JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN ANUL 2019 ȘI 2020, MII EURO

Sursa: Baza de date INS Tempo

Comaniile din județul Timiș au exportat în anul 2019, dar și în 2020, mai ales mașini, aparate și echipamente electrice (51% din totalul exporturilor), instrumente și aparate optice (11%), materiale plastice (11%, mai ales

cauciuc). Conform Direcției Regionale Vamale Timișoara, topul celor mai mari exportatori din județul Timiș este următorul:

TABEL 20. PRINCIPALII EXPORTATORI AI JUDEȚULUI TIMIȘ (EXTRA UE¹⁰⁶)

	DENUMIRE EXPORTATOR	LOCALITATE EXPORTATOR	TOTAL VALOARE STATISTICĂ (LEI)
1	APTIV TECHNOLOGY SERVICES & SOLUTI	SÂNNICOLAU MARE	649,863,735
2	CONTINENTAL AUTOMOTIVE PRODUCTS	TIMIȘOARA	643,384,143
3	DRM DRAXLMAIER AUTOMOTIVE SRL	TIMIȘOARA	552,384,006
4	ELSTER ROMETRICS SRL	GIARMATA	179,635,989
5	CONTINENTAL AUTOMOTIVE ROMANIA SRL	TIMIȘOARA	153,998,536
6	ADIENT SRL	JIMBOLIA	129,580,335
7	HELLA ROMANIA SRL	GHIRODA	124,975,189
8	ZOPPAS INDUSTRIES ROMANIA SRL	SÂNNICOLAU MARE	117,777,763
9	HAMILTON CENTRAL EUROPE SRL	GIARMATA	117,671,614
10	TRW AUTOMOTIVE SAFETY SYSTEMS SRL	TIMIȘOARA	110,167,158

Sursa: Direcția Regională Vamală Timișoara, 2021

O bună parte dintre exportatorii de mai sus se află în topul celor mai mari 100 de exportatori din economia României.

Față de anul 2011, se constată scăderi importante în ceea ce privește exporturile de încălțăminte, textile, piei crude. Creșteri semnificative în intervalul de analiză sunt înregistrate în ceea ce privește exporturile de grăsimi și uleiuri animale, produse chimice, produse alimentare, instrumente și aparate optice, mașini, aparate și echipamente electrice, produse minerale, metale, mobilă. La nivel național și din perspectiva valorii exporturilor pe secțiunile din Nomenclatorul Combinat, județul Timiș se poziționează după cum urmează:

TABEL 21. POZIȚIONAREA JUDEȚULUI TIMIȘ DIN PERSPECTIVA VALORII EXPORTURILOR PE SECȚIUNILE DIN NOMENCLATORUL COMBINAT

COD NC	SECȚIUNI, CAPITOLE DIN NC	POZIȚIE LA NIVEL NAȚIONAL, 2019	POZIȚIE LA NIVEL NAȚIONAL, 2020
I	Animale vii și produse animale	8	7
II	Produse vegetale	4	3
III	Grăsimi și uleiuri animale sau vegetale	4	6
IV	Produse alimentare, băuturi, tutun	5	6
V	Produse minerale	11	7
VI	Produse chimice	3	4
VII	Materiale plastice, cauciuc și articole din acestea	3	1
VIII	Piei crude, piei tăbăcite, blănuri și produse din acestea	4	2
IX	Produse de lemn, plută și împletituri din nuiele	8	9

¹⁰⁶ Datele au fost primite de la Direcția Vamală Timiș și se referă doar la importurile Extra-UE.

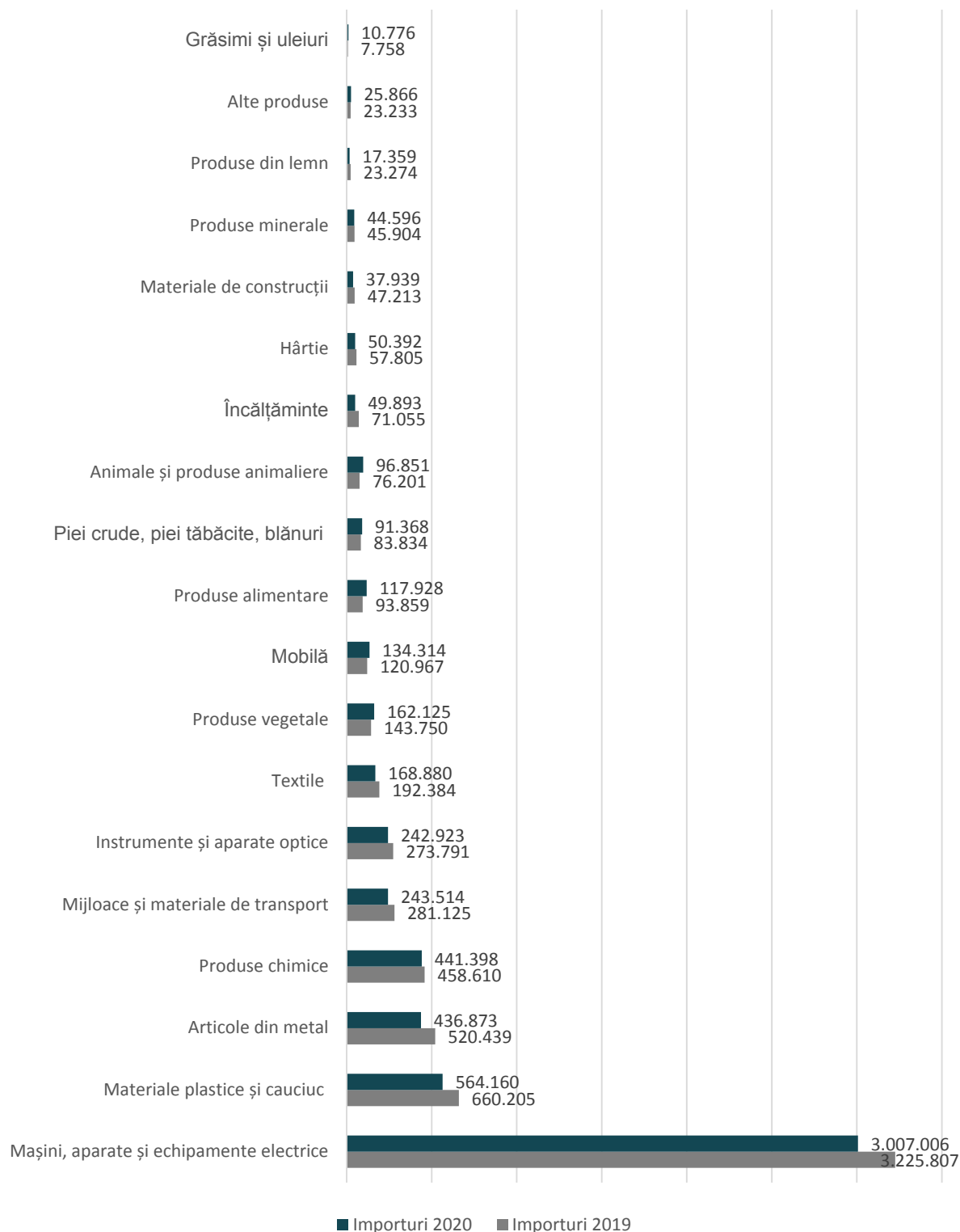

COD NC	SECȚIUNI, CAPITOLE DIN NC	POZIȚIE LA NIVEL NAȚIONAL, 2019	POZIȚIE LA NIVEL NAȚIONAL, 2020
X	Hârtie și articole din acestea	5	8
XI	Textile și articole din acestea	5	11
XII	Încălțăminte, pălării, umbrele și articole similare	1	3
XIII	Articole din piatră, ciment, ceramică, sticlă și alte materiale similare	4	4
XV	Metale comune și articole din acestea	14	16
XVI	Mașini, aparate și echipamente electrice; aparate de înregistrat sau de reprodus sunetul și imagini	1	1
XVII	Mijloace de transport	7	7
XVIII	Instrumente și aparate optice, fotografice, cinematografice, de măsură, de control sau precizie	1	1
XX	Mărfuri și produse diverse (mobilă)	3	3

Sursa: Baza de date INS Tempo

În ceea ce privește importurile realizate de companiile din județul Timiș în anul 2020, cea mai mare pondere o aveau mașinile, aparatele și echipamentele electrice (50% din total), materialele plastice (10%), metalele comune (8%), produsele chimice (7%), mijlocele și materialele de transport (4%).

FIGURA 117. STRUCTURA IMPORTURILOR JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN ANUL 2019 ȘI 2020, MII EURO

Sursa: Baza de date INS Tempo

E important să punctăm faptul că între 2019-2020, importurile au scăzut mai ales în cazul produselor complexe. S-a remarcat mai sus faptul că județul exportă semnificativ produse ale industriei construcțiilor de mașini, cea a componentelor, echipamentelor electrice și accesoriilor auto, mărfuri cu o valoare adăugată mare, dar în același timp, importă bunuri din aceleași categorii, aducând componente necesare lanțului de valoare intern sau pentru

mărirea capacităților de producție existente. **Recomandarea prezentată în strategia anterioară 2014-2020 este valabilă și în prezent: producția locală ar trebui să se dezvolte în vederea înlocuirii parțiale a importurilor de mașini, iar integrarea locală, reprezentând dezvoltarea unui lanț de furnizori în proximitatea producătorilor, este o prioritate.**

TABEL 22. PRINCIPALII IMPORTATORI AI JUDEȚULUI TIMIȘ (EXTRA UE¹⁰⁷)

	DENUMIRE IMPORTATOR	LOCALITATE DESTINAȚIE	TOTAL VALOARE STATISTICĂ (LEI)
1	DAR DRAXLMAIER AUTOMOTIVE SRL	Timișoara	1,235,687,879
2	CONTINENTAL AUTOMOTIVE ROMANIA SRL	Timișoara	825,201,832
3	APTIV TECHNOLOGY SERVICES & SOLUTI	Sânnicolau Mare	823,641,931
4	MADIROM PROD SRL	Timișoara	249,941,151
5	CONTINENTAL AUTOMOTIVE PRODUCTS	Timișoara	216,899,222
6	HELLA ROMANIA SRL	Ghiroda	210,757,257
7	TRW AUTOMOTIVE SAFETY SYSTEMS S.R.	Timișoara	115,782,497
8	VALEO LIGHTING INJECTION SA	Giarmata	94,812,640
9	ZOPPAS INDUSTRIES ROMANIA SRL	Sânnicolau Mare	85,331,210
10	FLEXTRONICS ROMANIA S.R.L	Timișoara	82,293,314
11	SUMIDA ROMANIA SRL	Jimbolia	74,062,156

Sursa: Direcția Regională Vamală Timișoara, 2021

Conform informațiilor primite de la Agenția Națională de Administrare Fiscală (ANAF)¹⁰⁸, principalele țări partenere, non-UE, cu care operatorii economici din județul Timiș au derulat operațiuni de export și import, în anul 2020, sunt prezentate mai jos în funcție de valoarea statistică a bunurilor exportate și importate.

TABEL 23. PRINCIPALELE ȚĂRI PARTENERE NON-UE - EXPORTURI

BUNURILE EXPORTATE	ȚARA PARTENERĂ	PONDEREA EXPORTULUI BUNULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ DIN TOTAL EXPORTURI	VALOAREA EXPORTULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ (LEI)
40 Cauciuc și articole din cauciuc	Turcia	33%	215,221,618
85 Mașini, aparate și materiale electrice	Turcia	24%	120,627,102
90 Instrumente și aparate optice	Emiratele Arabe Unite	32%	130,546,842
84 Reactori nucleari, boilere	Elveția	19%	49,109,798
87 Automobile, tractoare	Turcia	65%	109,860,826
94 Mobilă	Mexic	61%	82,442,845
39 Materiale plastice	Serbia	30%	20,038,657
73 Produse din fontă, oțel	Serbia	42%	22,274,866
34 Săpun	Elveția	32%	12,801,910
44 Lemn brut	Turcia	17%	5,864,540
01 Animale vii	Bosnia și	67%	20,271,209

¹⁰⁷ Datele au fost primite de la Direcția Vamală Timiș și se referă doar la importurile Extra UE.

¹⁰⁸ Agenția Națională de Administrare Fiscală (ANAF) colectează și prelucrează declarațiile vamale de export și import.

BUNURILE EXPORTATE	ȚARA PARTENERĂ	PONDEREA EXPORTULUI BUNULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ DIN TOTAL EXPORTURI	VALOAREA EXPORTULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ (LEI)
	Herțegovina		
48 Hârtie	Serbia	87%	17,305,015
15 Grăsimi și uleiuri animale	Elveția	72%	12,631,262
30 Produse farmaceutice	Serbia	99%	13,397,150
63 Alte articole textile	Serbia	89%	11,825,087

Sursa: Agenția Națională de Administrare Fiscală, 2021

TABEL 24. PRINCIPALELE ȚĂRI PARTENERE NON-UE - IMPORTURI

BUNURI IMPORTATE	ȚARA PARTENERĂ	PONDEREA IMPORTULUI BUNULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ DIN TOTAL IMPORTURI	VALOAREA IMPORTULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ (LEI)
85 Mașini, aparate și materiale electrice	China	56%	627,693,421
84 Reactori nucleari, boilere	China	38%	93,196,764
90 Instrumente și aparate optice	China	52%	117,909,149
87 Automobile, tractoare	China	50%	103,254,823
40 Cauciuc și articole din cauciuc	Malaysia	23%	42,049,819
39 Materiale plastice	Serbia	29%	44,945,705
73 Produse din fontă, oțel	Belarus	28%	29,056,007
72 Fontă, fier, oțel	Japonia	31%	16,440,739
08 Fructe comestibile	Costa Rica	65%	30,989,452
76 Aluminiu	China	73%	33,347,685
59 Țesături impregnate	Republica Coreea	76%	33,316,912
94 Mobilă	China	58%	23,915,366
27 Combustibili și uleiuri minerale	Serbia	83%	28,135,657
64 Încălțăminte	Serbia	49%	15,129,697
63 Alte articole textile	China	77%	19,333,455

Sursa: Agenția Națională de Administrare Fiscală, 2021

Conform datelor din sistemele INTRASTAT (pentru comerțul intra-UE) și EXTRASTAT (pentru comerțul extra-UE), se poate concluziona că doar 8% din exporturile județului Timiș sunt realizate cu țări partenere extra-UE și aproximativ 10% din importuri sunt realizate cu țări non-UE.

Cele mai pronunțate deficite comerciale sunt înregistrate pentru următoarele categorii de bunuri și cu următoarele țări partenere:

1. Mașini, aparate și materiale electrice dependență de importurile din China
2. Materiale plastice dependență de importurile din Serbia
3. Produse din fontă, fier și oțel dependență de importurile din Belarus

4. Fontă, fier și oțel dependență de importurile din Japonia
5. Fructe comestibile dependență de importurile din Costa Rica

Comerțul extra-UE nu a fost afectat de pandemia de COVID-19, valoarea totală rămânând aproximativ aceeași atât în cazul importurilor, cât și în cel al exporturilor. De asemenea, nu s-a schimbat nici situația comercială cu partenerii de comerț din prisma bunurilor importate și exportate.

Pentru categoria de bunuri "Mașini, aparate și materiale electrice", importurile se realizează preponderant din China, Hong Kong, Tunisia, Elveția, Taiwan etc., și se exportă în Turcia, Serbia, China, însă în valori mai mici. Comerțul cu aceste mărfuri înregistrează un surplus comercial mai ales în relația cu Turcia, Serbia, Elveția, Statele Unite, Republica Coreea, India etc.

Ca regulă generală se constată o preferință pentru importurile extra-UE de bunuri din China, Serbia, Hong Kong, Turcia, Taiwan, Elveția, Thailanda, Republica Coreea. Exporturile extra-UE sunt orientate mai ales către Turcia, Elveția, Statele Unite, Serbia, Mexic, Emiratele Arabe Unite, China etc.

INDICATORUL AVANTAJULUI COMPARATIV¹⁰⁹ POTENȚIALUL DE SPECIALIZARE DIN PERSPECTIVA COMERȚULUI EXTERIOR

Deschiderea economiei județene către cea internațională a determinat conturarea unor specializări noi, în care cunoașterea avantajelor comparative și a celor competitive capătă o importanță primordială. La baza specializării sectoriale pe produse și servicii stau avantajele comparative.

Specializarea unei anumite unități teritoriale, fie că e localitate, județ, regiune sau țară, într-un anumit sector poate fi măsurată prin intermediul mai multor indicatori, printre care și "avantajul comparativ aparent sau revelat"¹¹⁰. Prin intermediul acestui indicator se pot determina sectoarele slabe sau puternice ale unui județ. Rezultatele obținute din formula de calcul a avantajului comparativ sunt favorabile dacă valoarea indicatorului este supraunitară, caz în care grupa de produse sau produsul considerat este mai eficient comercializat comparativ cu comerțul pe țară, și nefavorabile atunci când acesta are valori subunitare, situație în care apare un dezavantaj comparativ. Astfel, indicatorul RCA (Balassa) raportează exporturile înregistrate la nivelul unei categorii de produse la valorile totale ale exporturilor, făcând în același timp corelația între nivelul județean și cel național.¹¹¹

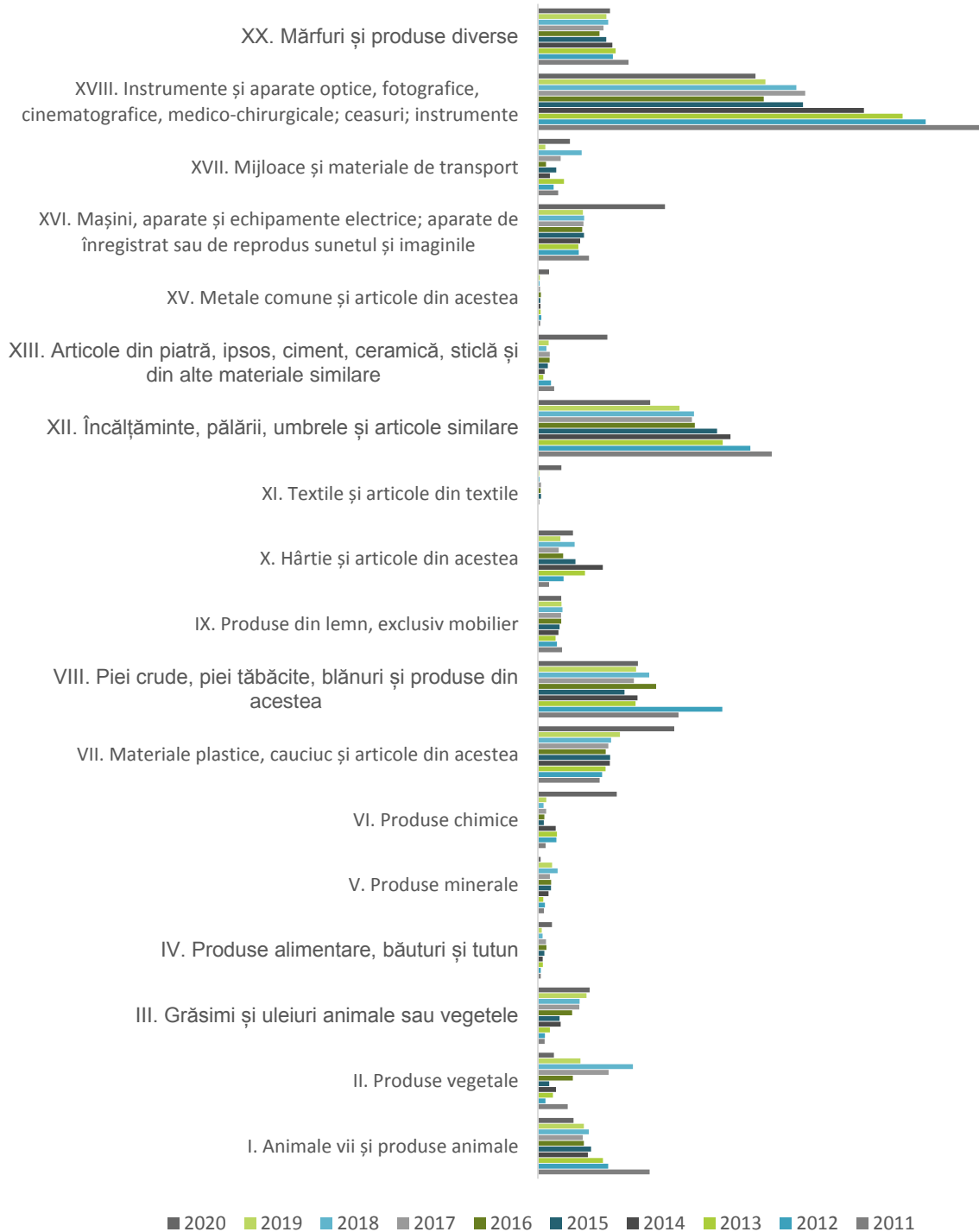
Analizând valorile indicatorului RCA pentru intervalul 2011-2020, se remarcă faptul că nivelul exporturilor indică un număr mai ridicat de produse ce prezintă avantaje comparative la nivelul județului Timiș. Rămân cu avantaje comparative raportat la național, pe întregul interval de analiză, instrumentele și aparatele optice, încălțăminte, pieile crude și materialele plastice, cauciuc.

¹⁰⁹ Datele privind comerțul internațional de bunuri sunt stabilite în funcție de sediul social din Registrul Statistic al Întreprinderilor (REGIS) al agenților economici care au realizat exporturile/importurile de bunuri. Fiecare operator economic care realizează schimburi de bunuri cu alte state membre ale UE ce depășesc un anumit prag valoric are obligația de a furniza date pentru sistemul statistic. În completarea chestionarului pentru furnizorii de informații statistice Intrastat, operatorii trebuie să ofere date despre sediul executiv al unității, adică acela unde se desfășoară efectiv activitatea și să declare dacă acesta coincide cu sediul administrativ (social). În cazul în care cele două nu coincid, atunci operatorii trebuie să declare adresa sediului executiv unde unitatea își desfășoară efectiv activitatea. În majoritatea cazurilor, conform rezultatelor obținute, putem trage concluzia că aceștia declară adresa sediului social. Din acest motiv, informațiile referitoare la comerțul exterior trebuie tratate cu o oarecare rezervă.

¹¹⁰ Zaman Gheorghe, Sistemul de indicatori ai competitivității românești în contextul dezvoltării durabile

¹¹¹ Formula de calcul utilizată este $RCA = (X_{ij}/X_{it}) / (X_{nj}/X_{nt})$, unde X_{ij} = exportul produsului j la nivel județean, X_{it} = valoarea totală a exporturilor la nivel județean, X_{nj} = exportul produsului j la nivel național și X_{nt} = valoarea totală a exporturilor la nivel național. O valoare supraunitară indică un avantaj comparativ al respectivei categorii de produse.

FIGURA 118. EVOLUȚIA INDICATORULUI RCS (BALASSA) DE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN PERIOADA 2011-2020

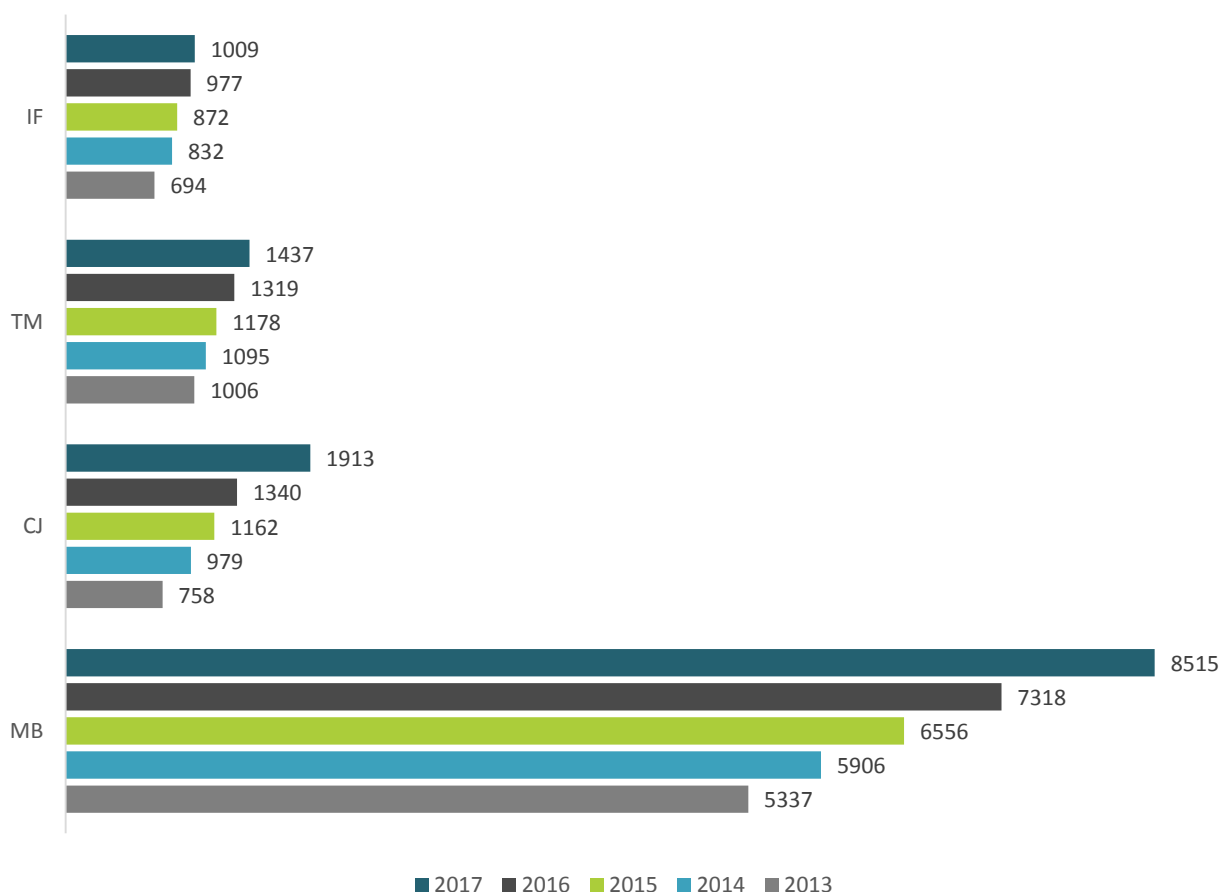
Sursa: Baza de date INS Tempo

La nivel de grupă de mărfuri din nomenclatorul combinat, avantajele comparative s-au înregistrat, în anul 2019, pentru uleiurile esențiale; zinc; vapoare, nave și structuri plutitoare; reactori nucleari; articole din piatră; materiale plastice; mobilă; articole textile; produse ale industriei chimice; articole din metale comune; fibre

sintetice; jucării, jocuri; extracte tanante sau colorante; produse fotografice sau cinematografice; covoare; combustibili și uleiuri minerale; săpun; cacao și preparate din cacao; instrumente muzicale. Din păcate, o bună parte dintre produsele prezentate mai sus sunt în principal intensive în materii prime, ceea ce poziționează Timișul la începutul lanțurilor de valoare globale, fără o valoare adăugată prea mare, urmând ca aceste materii prime să fie prelucrate în exterior, iar mai apoi importate în România la un preț pe măsură. În anul 2020, s-au înregistrat avantaje comparative pentru săpunuri; instrumente și aparate optice; produse ceramice; cauciuc; mașini, aparate și echipamente electrice etc.

Conform Băncii Naționale a României, serviciile înregistrează o balanță comercială pozitivă la nivel de țară, pentru majoritatea tipurilor de servicii. Județul Timiș contribuie în medie cu 7% la exporturile naționale de servicii, iar în intervalul de timp pentru care există date, s-a constatat o creștere semnificativă a contribuției cu 43%. Timișul ocupă poziția a treia după Municipiul București și județul Cluj la nivel național, din perspectiva exporturilor de servicii. Valorile cele mai mari ale exporturilor s-au îndreptat către Germania, în proporție de 17%, Italia 11%, Franța 9%.

FIGURA 119. STRUCTURA EXPORTURILOR DE SERVICII, SITUAȚIE COMPARATIVĂ ÎN MILIOANE EURO

Sursa: Banca Națională a României

6.9. ANALIZA SECTORULUI AGRICOL ȘI AL PRODUSELOR ALIMENTARE

6.9.1. FONDUL FUNCICIAR ȘI PROPRIETATEA AGRICOLĂ

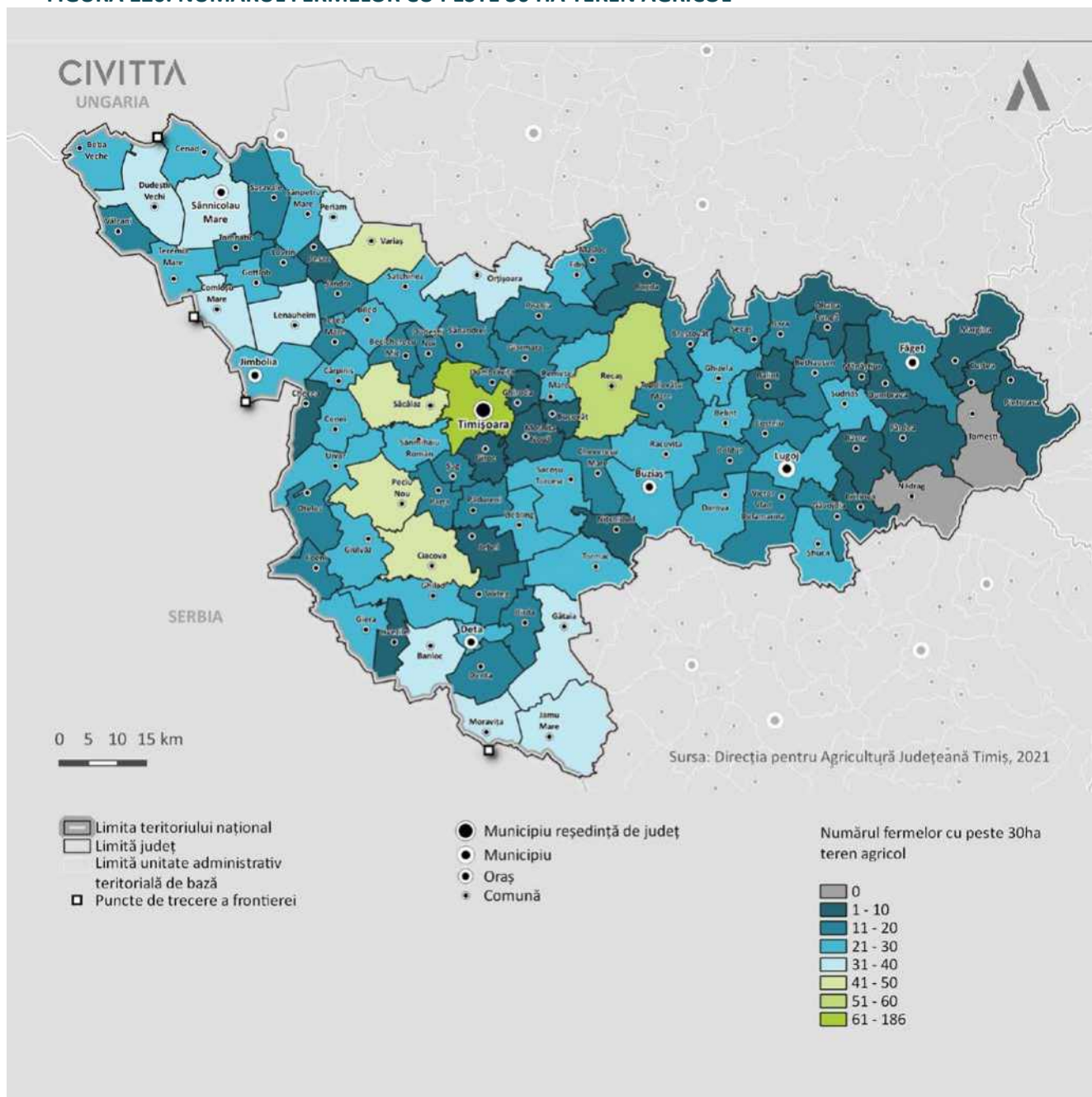
Solul județului Timiș oferă condiții favorabile pentru cultura cerealelor (cu potențial de diferențiere în cultivarea porumbului) și pentru viticultură (îi conferă județului o poziție de lider în clasamentul național). Are un potențial care poate fi exploatat în ceea ce privește efectivul de porcine.

Suprafața județului Timiș se situează pe primul loc în clasamentul județelor României, cu o mărime de 869.665 ha. Suprafața agricolă (691.299 ha) reprezintă aproape 80% din suprafața totală a județului¹¹², 37% din suprafața agricolă a Regiunii Vest și 4.7% din suprafața agricolă a României. Terenurile agricole reprezintă cea mai importantă rezervă naturală a teritoriului județean.

În prezent, terenurile agricole aparțin aproape în totalitate (97%) sectorului privat și în proporție de doar 3% sectorului de stat, după cum rezultă din datele statistice pe anul 2014, ultimul an pentru care există statistici oficiale. Din punct de vedere calitativ, doar 23% din terenurile agricole prezintă un potențial productiv bun și foarte bun (calitate I și II).

¹¹² <https:// groningen.nl/zaken-doen/economisch-klimaat/de-regionale-economie> conform statisticilor, provincia Groningen înregistrează 70% terenuri agricole, din suprafața totală, o caracteristică similară cu cea a județului Timiș.

FIGURA 120. NUMĂRUL FERMELOR CU PESTE 30 HA TEREN AGRICOL

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș

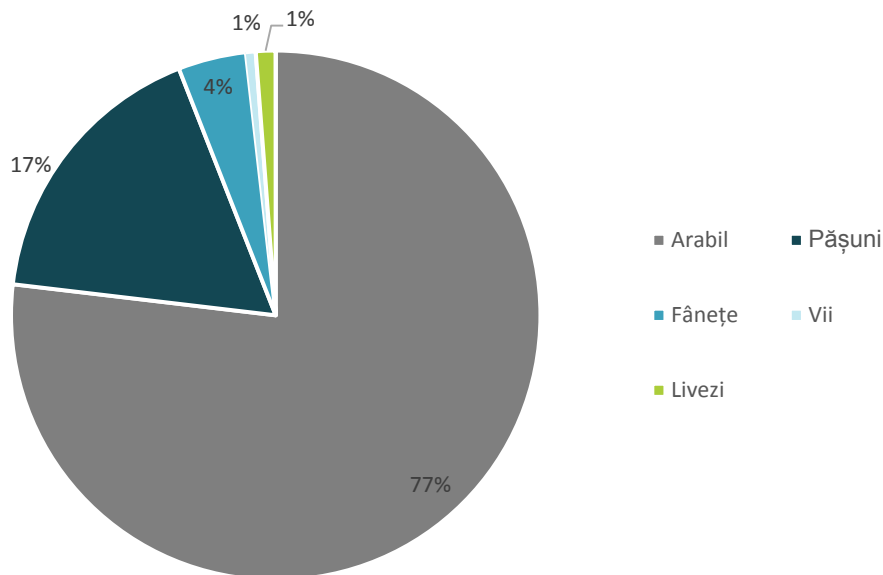
Pentru județul Timiș, problema ameliorărilor funciare a fost și este acută deoarece terenurile agricole sunt afectate de diverși factori limitativi ai capacității productive: exces frecvent de apă în sol, secetă frecventă, eroziunea solului prin apă, compactarea solului datorită lucrărilor executate necorespunzător etc. Astfel crearea unui sistem de canale, care să asigure o depozitare a apei în exces și apoi o redistribuie în timp de secetă, ar asigura folosirea unei resurse naturale importante în acest sector (conform bune practici în Olanda, în special).¹¹³

La sfârșitul anului 2019, suprafața terenurilor amenajate cu lucrări de irigații și suprafața agricolă irigată în județul Timiș era de 15.510 ha (2.3% din suprafața agricolă a județului). Aceasta este constantă din 2012, așadar

¹¹³ Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a județului Timiș 2015-2020/2023, pag. 55

recomandarea menționată în strategia anterioară și prezentată mai sus ar trebui să fie preluată în continuare și implementată în următoarea perioadă de programare.

FIGURA 121. SUPRAFAȚA AGRICOLĂ PE CATEGORII DE TERENURI, 2014, JUDEȚUL TIMIȘ, HA

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Suprafața arabilă deține ponderea cea mai ridicată în cadrul suprafeței agricole a județului (531.472 ha 61%), terenurile arabile având o frecvență mai mare (peste 90% din teritoriul) în Câmpia Torontalului și a Timișului. În celelalte zone de câmpie, procentul terenurilor arabile variază între 80 și 90%. În zona dealurilor, terenurile arabile reprezintă între 40 și 65% din suprafața agricolă, iar în zona Munților Poiana Ruscă, frecvența terenurilor arabile scade sub 10%. Suprafața arabilă a crescut cu 664 ha. Suprafețele cu pășuni (118.671 ha) și fânețe (28.632 ha) reprezintă 21% din suprafața agricolă a județului. Suprafețele cu pășuni și fânețe sunt frecvente în partea de est a județului și mai restrânse ca suprafață în zona de contact dintre dealuri și câmpii.

Conform strategiei de dezvoltare economico-socială aferentă perioadei de programare 2014-2020, județul Timiș are nu numai o suprafață agricolă raportată la populație suficient de mare pentru a putea fi valorificată în scopuri lucrative, ci și o calitate ridicată a terenurilor. Două treimi din localitățile județului sunt caracterizate printr-un potențial agricol ridicat, fie pentru culturile de cereale, fie pentru culturile de plante tehnice și legume, fie un potențial mare de creșterea animalelor. Dispunerea teritorială a ariilor de potențial evidențiază o zonă cu un complex de funcții situate în partea de nord a județului, în apropiere de municipiul Timișoara. Este vorba despre localitățile Satchinez, Orțișoara, Sânandrei, Pișchia. Calitatea terenurilor din această zonă se pretează cumulativ culturilor de cereale, de plante tehnice, cultivarea legumelor, plantarea pomilor fructiferi și pentru creșterea animalelor.

Structura terenurilor agricole, după cum se poate observa în figura de mai sus, cuprinde o mare suprafață de teren arabil, 77% din totalul suprafeței agricole încadrându-se acestui tip de folosință. Evoluția suprafeței cultivate în ultimii ani nu a variat semnificativ, înregistrând mici fluctuații și o dinamică a anului 2014 raportat la 2011 ușor negativă, suprafața agricolă scăzând cu 1.735 ha. După forma de proprietate a suprafețelor cultivate, se constată un trend fluctuant mai accentuat și cu o scădere cu 35% în perioada de raportare 2008-2019, pentru suprafețele cultivate în cadrul exploatațiilor agricole individuale, dar și faptul că ponderea acestora din suprafețele cultivate a început să scadă: de la 60%, în 2008, la 31% în 2019. acestea reprezintă ca și pondere mai mult de jumătate din suprafețele cultivate. Suprafața efectiv cultivată din suprafața arabilă are o valoare importantă, ajungând la o pondere de cca.80% din totalul suprafeței arabile în anul 2014 și reprezintă, la un alt

nivel de comparație, aproximativ jumătate (49.96%) din suprafața cultivată totală a Regiunii Vest și 5.5% din cea a României.

TABEL 25. EVOLUȚIA SUPRAFEȚEI CULTIVATE PE FORME DE PROPRIETATE, JUDEȚUL TIMIȘ

	2006	2009	2012	2015	2019
Total	434.918	384.000	411.418	445.738	500.330
Sector privat	430.384	383.138	406.432	440.402	496.111
Exploatații agricole individuale	288.991	242.166	187.119	149.807	153.615

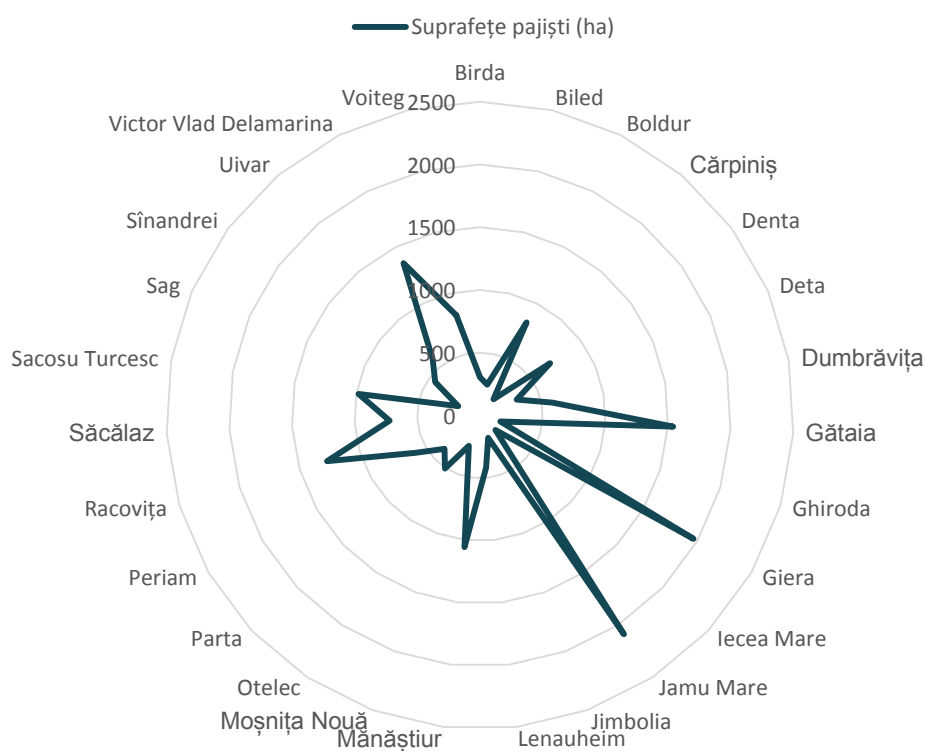
Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Situația trendului negativ mai accentuat al suprafețelor cultivate în cadrul exploatațiilor individuale evidențiază vulnerabilitatea acestor forme de valorificare a potențialului agricol în contextul unei perioade de recesiune economică, trend care s-a menținut până în anul 2017, după care a început să crească ușor.

Pajiștile și fânețele reprezentau 4.14% din suprafața agricolă totală a județului. În anul 2019, pajiștile cu valoare naturală ridicată se-ntindeau pe o suprafață de 18.879 ha, în scădere cu aproximativ 10.000 ha, față de anul 2014.

Cele mai mari întinderi cu pajiști se întâlnesc în următoarele localități:

FIGURA 122. SITUAȚIA PAJIȘTILOR CU VALOARE NATURALĂ RIDICATĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș

Cele mai întinse suprafețe cu pajiști în regăsesc în Jamu Mare, Giera, Gătaia, Victor Vlad Delamarina, Racovița, Mănăștiur.

6.9.2. STRUCTURA PRODUCȚIEI VEGETALE

Caracterul preponderent cerealier al structurii de producție reprezintă un aspect negativ al agriculturii județene. Ponderea suprafețelor ocupate de cereale în toate zonele este ridicată, chiar dacă în unele zone acestea nu dispun de condiții agro-pedoclimatice favorabile pentru cultivare. Anual, producția de cereale are oscilații în funcție de condițiile climatice, dar este influențată și de resursele financiare de care dispun producătorii agricoli pentru înființarea culturilor. Suprafețele cultivate cu principalele culturi (vezi în tabel care sunt acestea) acopereau în anul 2019 circa 78% din suprafața totală cultivată a județului Timiș.

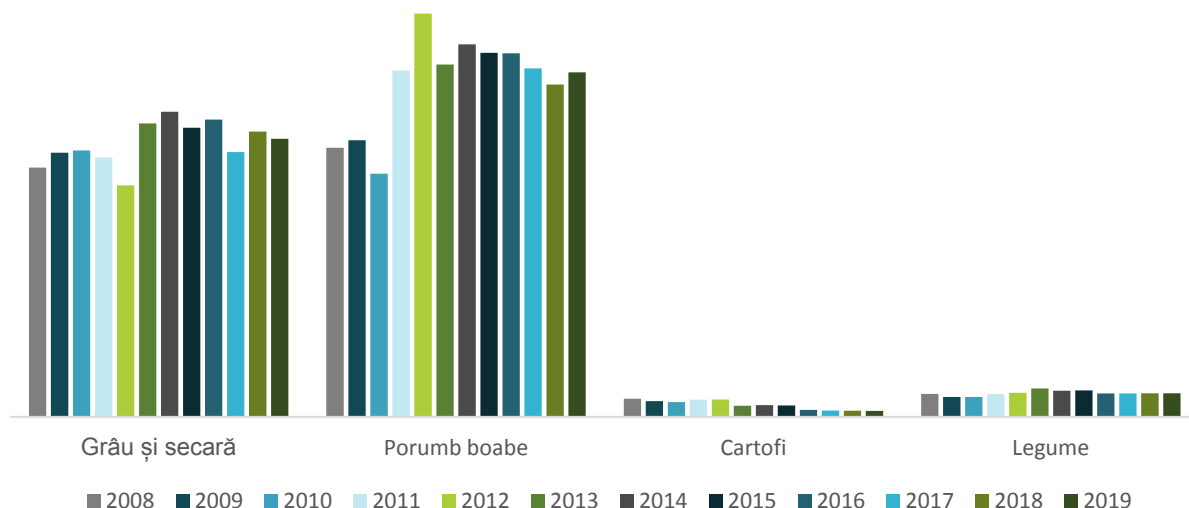
Evoluția principalelor culturi pe forme de proprietate evidențiază modificări de câteva procente de la an la an în perioada 2008-2019. În anul 2019 comparativ cu anul 2008, cea mai importantă scădere în suprafețele cultivate o are cultura de floarea-soarelui plantată în cadrul exploatațiilor agricole individuale. Această cultură, după cum se poate observa în graficul de mai jos, înregistrează o scădere de 95 procente. Din tabelul de mai jos, se observă o scădere, indiferent de forma de proprietate, a culturilor de cartofi, iar o regulă aproape generabil valabilă ține de faptul că majoritatea culturilor din exploatațiile agricole individuale au înregistrat scăderi.

TABEL 26. EVOLUȚIA SUPRAFEȚEI CULTIVATE CU PRINCIPALELE CULTURI PE FORME DE PROPRIETATE, JUDEȚUL TIMIȘ, TONE, 2008-2019

PRINCIPALELE CULTURO	2008	2011	2019	DINAMICA 2019/2008
Grâu total	119720	124640	133604	11.59
Sector privat	119666	124524	132531	10.75
Exploatații agricole individuale	55687	54350	35257	-36.68
Porumb boabe	129394	166561	165643	28.01
Sector privat	129236	166356	164411	27.21
Exploatații agricole individuale	97125	102835	77731	-19.96
Floarea soarelui	32832	29697	78242	138.31
Sector privat	32763	29601	77800	137.46
Exploatații agricole individuale	16085	7797	745	-95.36
Cartofi total	8738	8240	2866	-67.20
Sector privat	8738	8240	2865	-67.21
Exploatații agricole individuale	8540	8209	2835	-66.80
Legume - total	11051	10933	11286	2.12
Sector privat	11049	10925	11283	2.11
Exploatații agricole individuale	10950	10718	11145	1.78

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

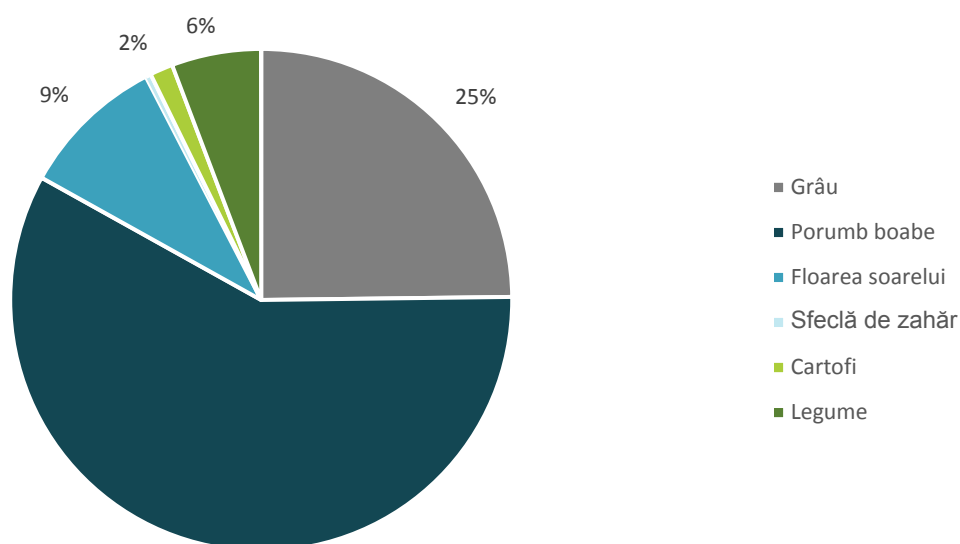
FIGURA 123. EVOLUȚIA SUPRAFEȚELOR CULTIVATE CU PRINCIPALELE CULTURI, JUDEȚUL TIMIȘ, TONE, 2008-2019

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Evoluția suprafețelor cultivate pe principalele culturi în 2019 evidențiază o dominanță a suprafețelor cultivate cu porumb, această cereală cumulând singură peste 58% din producția vegetală totală a celor mai importante culturi din județ.

FIGURA 124. STRUCTURA PRINCIPALELOR CULTURI, JUDEȚUL TIMIȘ, TONE, 2019

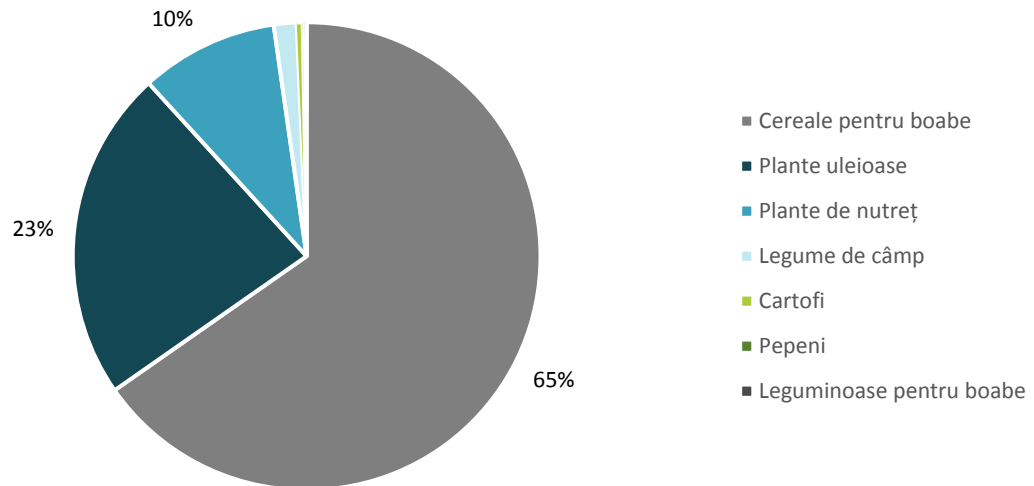

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Conform datelor primite de la partenerii Consiliului Județean Timiș – Direcția de Agricultură Județeană Timiș – în anul 2020, distribuția suprafețelor cultivate pe principalele culturi se prezintă conform figurii de mai jos. Ceea ce

se observă este că în anul 2020, suprafața cultivată cu cereale pentru boabe este mai mare comparativ cu cea din anul 2019.

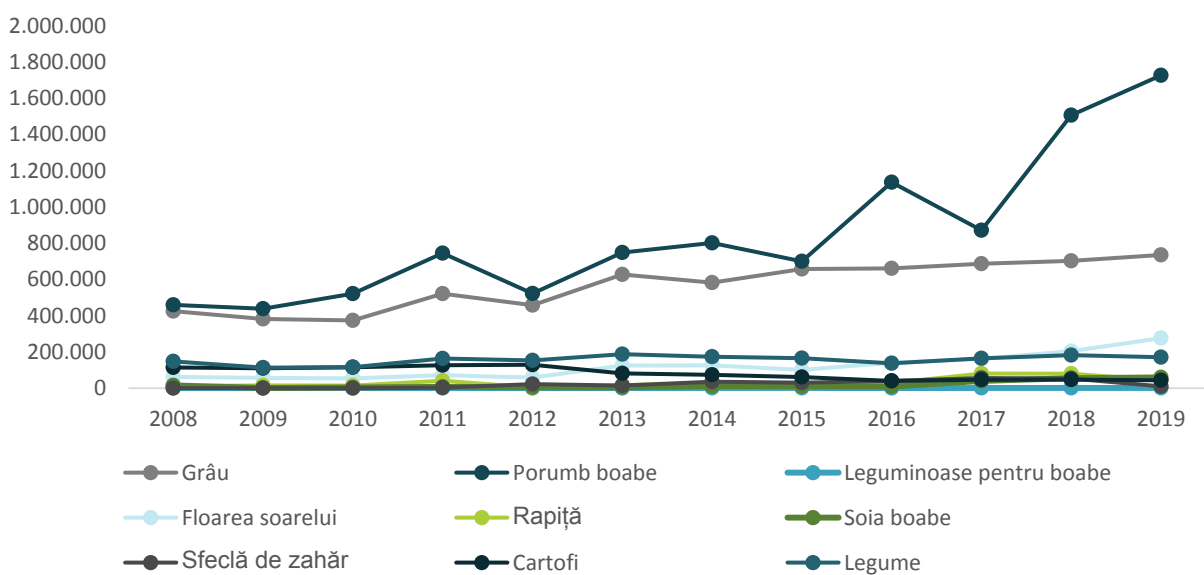
FIGURA 125. SUPRAFAȚA CULTIVATĂ PE PRINCIPALELE CULTURI, JUDEȚUL TIMIȘ, TONE, 2020

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

În ceea ce privește producția agricolă totală, aceasta a avut o tendință de creștere în ultimii ani, fiind stimulată de creșterea gradului de modernizare a fermelor și de progresul tehnologic în domeniul principalelor input-uri agricole (mașini și utilaje agricole, îngrășăminte și produse chimice, semințe etc.). Astfel, în anul 2019, județul Timiș a generat 15% din producția națională de grâu (locul 5 la nivel național), 6% din cea de orz și orzoaică (locul 9), 19% **din cea de porumb (locul 1)**, 16% din cea de floarea soarelui (locul 3), 15% din cea de rapiță (locul 7), 8% din cea de cartofi (locul 22), 21% din cea de soia boabe (locul 2) și 12% din cea de legume (locul 5).

FIGURA 126. DINAMICA PRODUCȚIEI AGRICOLE LA PRINCIPALELE CULTURI, JUDEȚUL TIMIȘ, 2008-2019, TONE

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Din tabelul de mai sus, se poate observa că producția de porumb este în creștere, un avantaj pe care județul ar trebui să-l capitalizeze în continuare.

Cultura porumbului este preferată în cea mai mare parte a teritoriului județean, dominantă fiind mai ales în partea de est a județului, către zona de deal și munte, unde acest tip de cultură se pretează mai degrabă decât altele. Cele mai mari producții la cultura de porumb se înregistrează, în ordine descrescătoare în localitățile: Jimbolia, Lenauheim, Cărpiniș, Orțișoara, Comloșu Mare, Gătaia, Uivar, Checea, Dudeștii Vechi, Jamu Mare, Șandra, Sacoșu Turcesc, Teremia Mare, Banloc, Săcălaz, Recaș.¹¹⁴ Producția obținută în anul 2019 se încadrează într-un interval de tone porumb, iar producția obținută la hectar pentru principalele culturi fluctuează în perioada 2008-2019 în funcție de condițiile climatice aferente anilor respectivi.

Conform datelor prezentate în strategia de dezvoltare aferentă perioadei de programare 2014-2020, județul avea un potențial mare pentru **cultura de rapiță**, avantaj privit din perspectiva creșterii cererii pentru biocombustibil. Astfel, peste jumătate din UAT-urile din județ aveau un potențial ridicat pentru acest tip de cultură: Banloc, Barna, Beba Veche, Becicherecu Mic, Belinț, Bethausen, Biled, Brestovăț, Buziaș, Cărpiniș, Chevereșu Mare, Ciacova, Comloșu Mare, Coșteiu, Criciova, Darova, Denta, Deta, Dumbrava, Dumbrăvița, Foeni, Gătaia, Găvojdia, Ghiroda, Giarmata, Giroc, Giulvăz, Jebel, Jimbolia, Lenauheim, Liebling, Lovrin, Lugoj, Mănăștiur, Mașloc, Moravița, Nițchidorf, Orțișoara, Peciu Nou, Periam, Pișchia, Racovița, Recaș, Remetea Mare, Sacoșu Turcesc, Șag, Sînandrei, Sânnicolau Mare, Sânpetru Mare, Satchinez, Teremia Mare, Timișoara, Topolovău Mare, Tormac, Traian Vuia, Variaș și Voiteg.

TABEL 27. EVOLUȚIA PRODUCȚIEI MEDII LA HECTAR, LA PRINCIPALELE CULTURI, 2008-2019, JUDEȚUL TIMIȘ, KG/HA

TIP	2008	2012	2015	2017	2019	DINAMICA 2019/2008
Grâu total	3549	4125	4734	5395	5501	55
Sector privat	3549	4141	4733	5398	5506	55.14
Exploatații agricole individuale	3538	3868	3900	5513	5186	46.57
Porumb boabe	3549	2695	4000	5202	10420	193.60
Sector privat	3550	2695	4000	5200	10441	194.11
Exploatații agricole individuale	3284	2009	3200	5953	8877	170.31
Floarea soarelui	1902	1920	2200	2204	3529	85.54
Sector privat	1901	1940	2201	2200	3530	85.69
Exploatații agricole individuale	1880	1029	1304	1774	2090	11.17
Cartofi total	12278	14985	10734	14314	14565	18.62
Sector privat	12278	14985	10734	14314	14562	18.60
Exploatații agricole individuale	12132	14989	10721	14325	14420	18.85
Rapiță	1798	1993	2001	3185	2670	48.49
Sector privat	1798	1994	1983	3201	2670	48.49
Exploatații agricole individuale	880	2639	1897	-	2506	184.77

¹¹⁴ Conform Strategiei de Dezvoltare Economico-Socială, pag. 60, date aferente anului 2011.

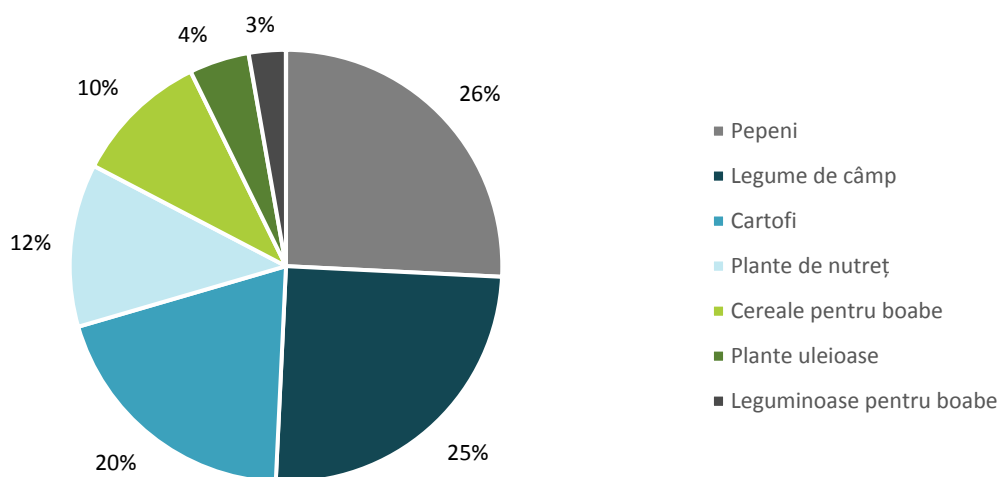
Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Se poate observa în tabelul de mai sus că producția medie la hectar a înregistrat o creștere la majoritatea culturilor, cea mai mare fiind în cazul porumbului, mai ales pe fondul modernizării exploatațiilor agricole și a progresului tehnologic din acest domeniu la nivel global. Producția medie la hectar este mai mare în cazul sectorului privat, iar explicația constă din faptul că exploatațiile agricole individuale au un grad redus de mecanizare, cei mai mulți mici proprietari lucrând pământul manual sau cu mașini agricole învechite, fără a aplica tehnologiile moderne.

În comparație cu media regională și națională, județul Timiș înregistrează producții la hectar mai ridicate, mai ales în cazul culturilor de porumb, excepții notabile fiind culturile de secară, mazăre, fasole, rapiță (mai puțin comparativ cu media regională), sfeclă de zahăr, cartofi.

În ceea ce privește producția medie la hectar, pentru anul 2020, situația stă în felul următor:

FIGURA 127. PRODUCȚIA MEDIE PE PRINCIPALELE CULTURI, JUDEȚUL TIMIȘ, KG/HA, 2020

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, 2021

VITICULTURA

Suprafața de vii și pepiniere viticole reprezintă 3.17% din suprafața arabilă a județului Timiș, poziționând județul pe locul 10 în context național. În valoare absolută, peste 4.100 ha reprezintă terenuri dedicate plantațiilor de vii.

Vița de vie este o cultură cu tradiție în județul Timiș, iar suprafețele ocupate au variat de-a lungul timpului, înregistrându-se o ușoară creștere cu 4% în intervalul de analiză. Suprafața viilor de rod plasează județul Timiș, în anul 2019, pe locul 20 în context național, contribuind la suprafața regională cu aproximativ 50%, iar la suprafața națională cu aproximativ 2%.

În anii 2019 și 2020, conform datelor primite de la Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, valorile obținute pentru cultura de viță de vie sunt următoarele:

TABEL 28. CULTURA DE VIȚĂ DE VIE

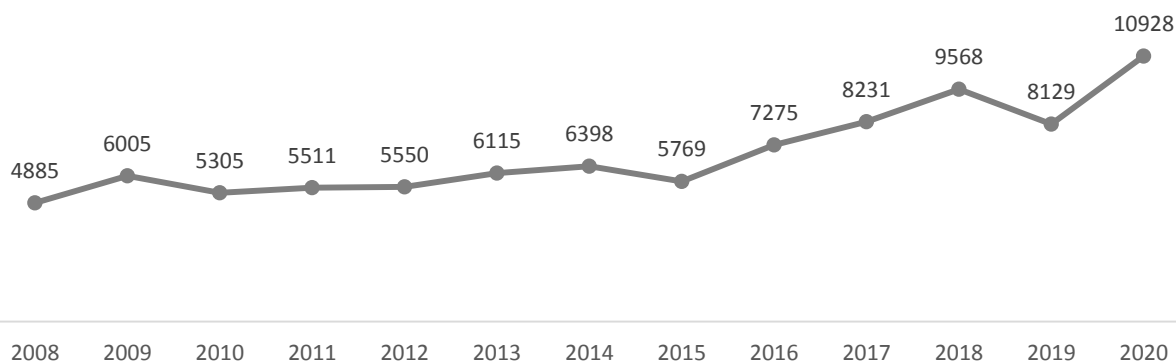
AN	SUPRAFAȚA (HA)	PRODUȚIA TOTALĂ (TONE)	SECTOR PRIVAT		SECTOR STAT	
			SUPRAFAȚA (HA)	PRODUȚIA TOTALĂ (TONE)	SUPRAFAȚA (HA)	PRODUȚIA TOTALĂ (TONE)
2019	3803	30485	3803	30485	-	-

AN	SUPRAFAȚA	PRODUȚIA	SECTOR PRIVAT		SECTOR STAT	
2020	3803	41561	3803	41561	-	-

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, 2021

Producția de struguri este puternic dependentă de condițiile climatice, astfel că valorile fluctuează, înregistrându-se un punct de maxim în anul 2018 27.328 tone plasând județul pe locul 14 în clasamentul național. În anul 2019, producția de struguri a scăzut cu aproape 4.000 tone, scădere remarcată în majoritatea județelor din țară, cu excepția județelor Alba și Vâlcea. În intervalul de analiză, producția de struguri aproape s-a dublat, județul contribuind cu 58% la producția regională și cu 2.39% la cea națională. În raport cu alte județe ale țării, cum ar fi Vrancea (valoarea maximă), care generează peste 17% din producția de struguri din țară, Timișul produce de 7 ori mai puțin, iar comparativ cu Sibiu sau Clujul (valorile minime), produce de 35, respectiv 23 ori mai mult.

FIGURA 128. PRODUCȚIA MEDIE DE STRUGURI, JUDEȚUL TIMIȘ, KG/HA, 2008-2020

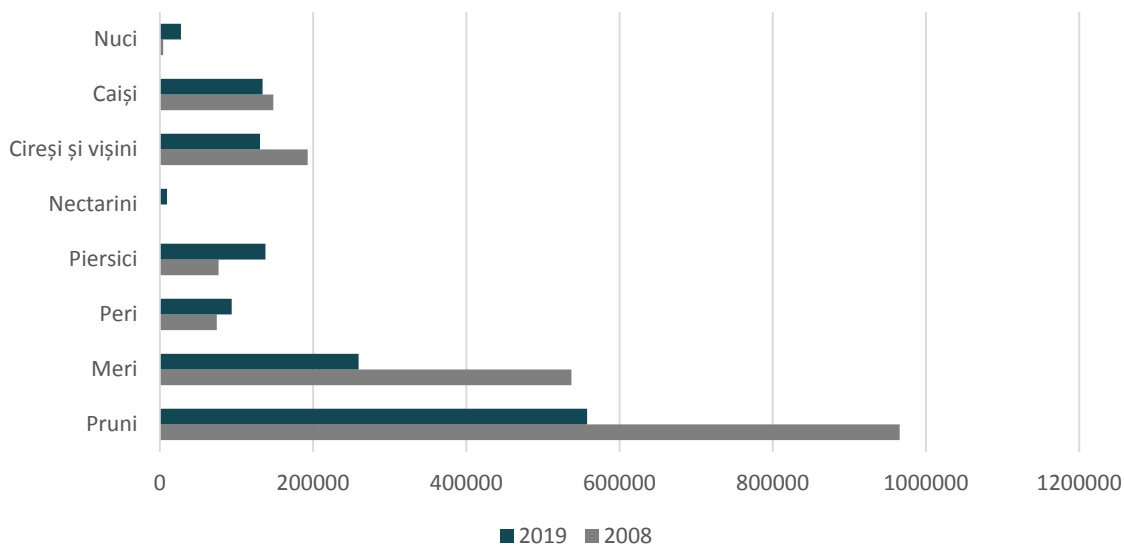
Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș și INS, 2021

Este îmbucurător faptul că județul Timiș înregistrează, în anul 2019, o producție medie ce-l poziționează pe locul 2 în ierarhia națională, cu o valoare absolută de 8.129 kg/ha, la mică distanță față de județul fruntaș Alba. În fapt, începând cu anul 2014, județul se luptă să-și mențină poziția de lider în clasament (oscilează între locul 1 și 2), iar producția medie de struguri realizată în anul 2020 îl poate readuce pe primul loc. Din perspectivă teritorială, localitățile cu renume în viticultură din județ sunt: Giarmata, Recaș, Teremia-Mare, Buziaș, Lugoj. Viile Cramelor Recaș, situate la aproximativ 30 de km de Timișoara, sunt cele mai renumite, datând din secolul al II-lea. Aici se cultivă peste 950 ha de viță de vie, de mai multe soiuri. Alte crame: Crama Aramic (Buziaș), Crama Thesaurus Wines (Buziaș), Crama Petro Vaselo (Petrovaselo) etc.

POMICULTURA

Județul Timiș are acoperită cu livezi și pepiniere pomicole doar 1.21% din suprafața agricolă. Ca în cazul majorității producțiilor, și producția de fructe evoluează în funcție de condițiile climatice.

FIGURA 129. NUMĂRUL POMILOR FRUCTIFERI PE CATEGORII, JUDEȚUL TIMIȘ, 2008-2019

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, 2021

Județul Timiș nu pare că ar avea un potențial deosebit în ceea ce privește numărul pomilor fructiferi, din acest punct de vedere poziționându-se pe locul 18 la nivel național. Singurele categorii de pomi fructiferi care au înregistrat creșteri în intervalul de analiză sunt perii (locul 13 la nivel național), **piersicii (locul 3)**, **nectarinii (locul 2)** și nucii (locul 27).

În anii 2019 și 2020, conform datelor primite de la Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, valorile obținute pentru pomii fructiferi sunt următoarele:

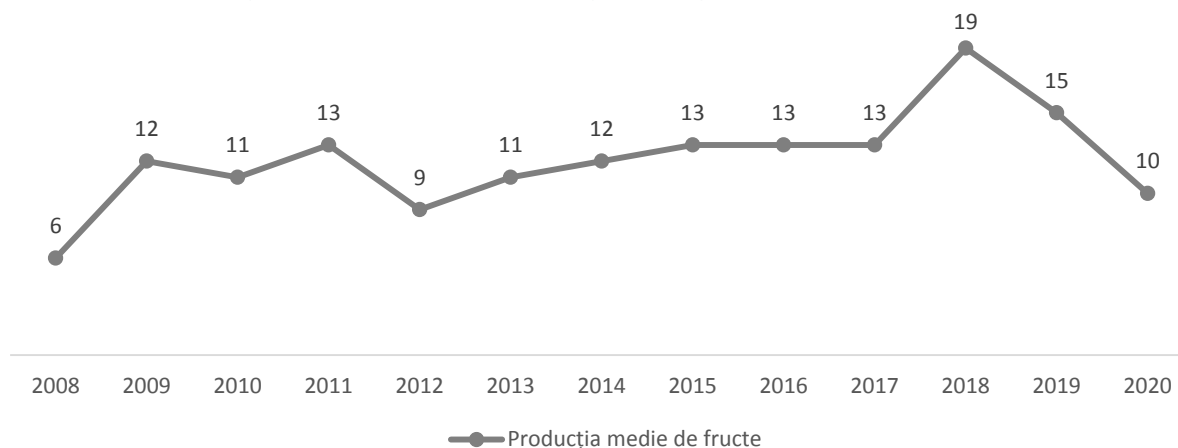
TABEL 29. POMI FRUCTIFERI

AN	POMI	PRODUȚIA TOTALĂ (KG)	SECTOR PRIVAT		SECTOR STAT	
			POMI	PRODUȚIA TOTALĂ (KG)	POMI	PRODUȚIA TOTALĂ (KG)
2019	8336	79723	1449	13052	27	189
2020	8334	80561	8307	80390	27	171

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, 2021

Producția de fructe este puternic dependentă de condițiile climatice, astfel că valorile fluctuează, înregistrându-se un punct de maxim în anul 2018 34.379 tone plasând județul pe locul 21 în clasamentul național. În anul 2019, producția de fructe a scăzut cu aproape 3.000 tone, scădere remarcată în toate județele din țară. În intervalul de analiză, producția de fructe a crescut de 2.5 ori, județul contribuind cu 22% la producția regională și cu 2.12% la cea națională. În context regional, Timișul nu conduce clasamentul din perspectiva producției de fructe, fiind depășit de Hunedoara și Caraș-Severin. În raport cu alte județe ale țării, cum ar fi Dâmbovița (valoarea maximă), care generează peste 7% din producția de fructe din țară, Timișul produce de 3 ori mai puțin, iar comparativ cu Ialomița (valoarea minimă), produce de 14 ori mai mult.

FIGURA 130. PRODUCȚIA MEDIE DE FRUCTE, JUDEȚUL TIMIȘ, KG/POM, 2008-2020

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș și INS, 2021

Pomicultura, din perspectiva producțiilor de fructe, nu este cel mai mare avantaj al județului. Spre exemplu, deși afirmam mai sus că județul stă bine la numărul piersici, se constată că producția medie nu este atât de mare 15 kg/pom plasând județul pe locul 22; nectarini locul 29 (aici numărul pomilor fructiferi variază foarte mult de la un an la altul, mai ales între 2017-2018 și 2018-2019, iar producția medie/pom pare mai mare în anul 2018, când, în fond, este inventariat un număr redus de pomi fructiferi 1.750 de nectarini în 2018 care au realizat o producție medie de 17 kg/pom comparativ cu 9.279 de nectarini, în 2019, care realizau o producție medie de 9 kg/pom); nuci - locul 27.

Din perspectivă teritorială, cele mai mari suprafețe acoperite de livezi sunt localizate în Victor Vlad Delamarina, Periam, Pișchia, Bara, Jamu Mare, iar, în partea de nord a județului, sunt unele localități care au potențial de dezvoltare: în nord livezi - Satchinez, Orțișoara, Sînandrei, Pișchia, Fibiș, Mașloc și Bogda, respectiv în est potențial pomicol Nădrag și Ohaba Lungă.

AGRICULTURA ECOLOGICĂ

Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș a furnizat informații referitoare la operatorii și suprafețele certificate pentru agricultura ecologică pentru anul 2019. Din păcate, acestea nu vor putea fi privite în interval de timp, pentru că nu ne-au fost furnizate. Astfel, în anul 2019, suprafața agricolă totală înregistrată în agricultura ecologică era de 55.896,34 ha, reprezentând 8% din suprafața agricolă totală, existând 3 conversii: conversia 1 9.776,63 ha, conversia 2 9.629,48 ha, conversia 3 1.873,77 ha. Suprafața certificată era de 34.616,46 ha, reprezentând 62% din suprafața agricolă totală înregistrată în agricultura ecologică.

Din totalul de 427 de operatori înregistrați eco, 392 erau producători agricoli, 36 procesatori, 2 operatori floră spontană, 7 importatori, 6 exportatori, 39 comercianți.

MECANIZAREA ȘI CHIMIZAREA AGRICULTURII

Conform estimărilor INS, la sfârșitul anului 2019, la nivelul județului Timiș era înregistrat următorul parc de mașini și utilaje agricole:

- 11.088 de tractoare fizice;
- 8.444 pluguri pentru tractor;
- 2.530 cultivatoare mecanice;
- 5.491 de semănători mecanice;
- 62 de mașini de stropit și prăfuit cu tracțiune mecanică;

- 1.467 de combine autopropulsate pentru recoltat cereale;
- 17 combine autopropulsate pentru recoltat furaje;
- 48 mașini pentru recoltat cartofi;
- 542 de prese pentru balotat paie;
- 11 de vindrovere pentru furaje.

Față de anul 2008, a crescut numărul tuturor categoriilor de mașini și utilaje agricole. Cele mai mari creșteri se înregistrează în cazul tractoarelor agricole fizice, semănătorilor mecanice, combinelor autopropulsate pentru recoltat furaje, și cel mai probabil, numărul acestora a crescut și ca urmare a implementării de proiecte cu fonduri europene derulate de fermele de mari dimensiuni din județ, cu productivitate mult mai ridicată.

FIGURA 131. DINAMICA PARCULUI DE MAȘINI ȘI UTILAJE AGRICOLE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

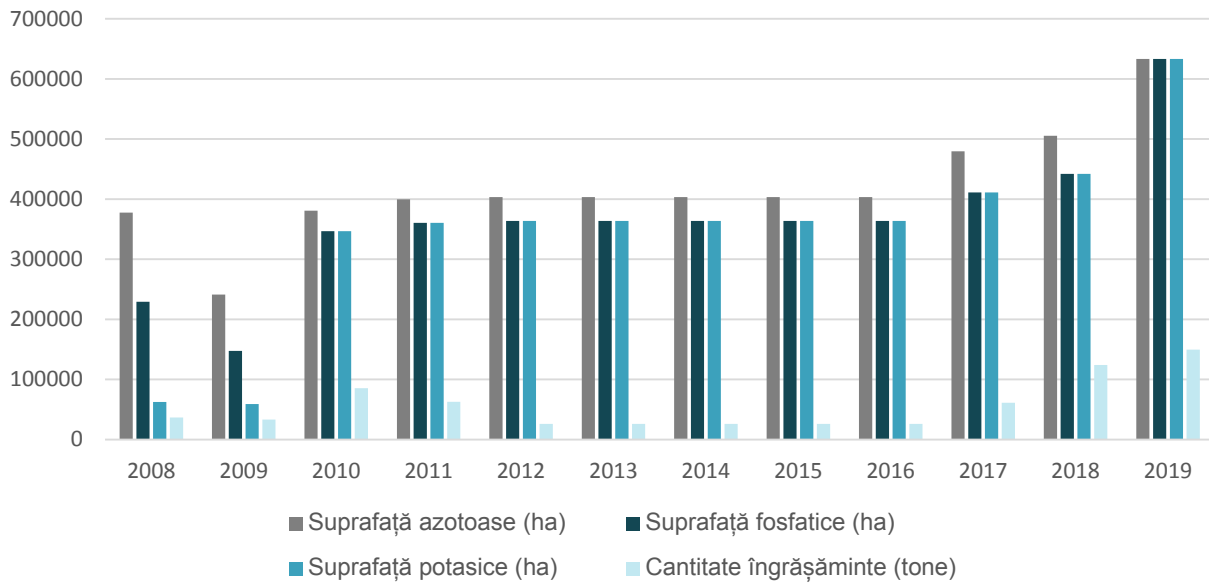

Sursa: Baza de date INS Tempo

În medie, la nivelul județului Timiș, exista un tractor la fiecare 5 ha de teren arabil, față de o medie regională de 1 tractor/57 ha și una națională de 1 tractor/46 ha. Per ansamblu, în anul 2019, în județul Timiș erau înregistrate 5% din tractoarele agricole din România, 5% din pluguri, 9% din cultivatoarele mecanice, 7% din semănătorile mecanice și 5% din combinele autopropulsate pentru recoltat cereale. Aceste valori indică un nivel mediu spre ridicat de mecanizare al agriculturii din județ în comparație cu alte zone din țară.

Conform datelor INS, în cursul anului 2019, s-au aplicat îngrășăminte chimice azotoase pe 633.271 ha de terenuri agricole din județ (92% din suprafața cultivată totală), îngrășăminte fosfatice, potasice pe aceeași suprafață. Față de anul 2008, se remarcă o scădere cu 5% a suprafeței pe care s-au administrat îngrășăminte chimice. În paralel, cantitatea de îngrășăminte administrată în județ a fost în anul 2019 de 149.474 de tone, dintre care 65.318 de tone de îngrășăminte azotoase, 42.078 de tone fosfatice și 42.078 tone potasice, în creștere de 4 ori față de anul 2008 (cu referire la cantitatea totală de îngrășăminte chimice).

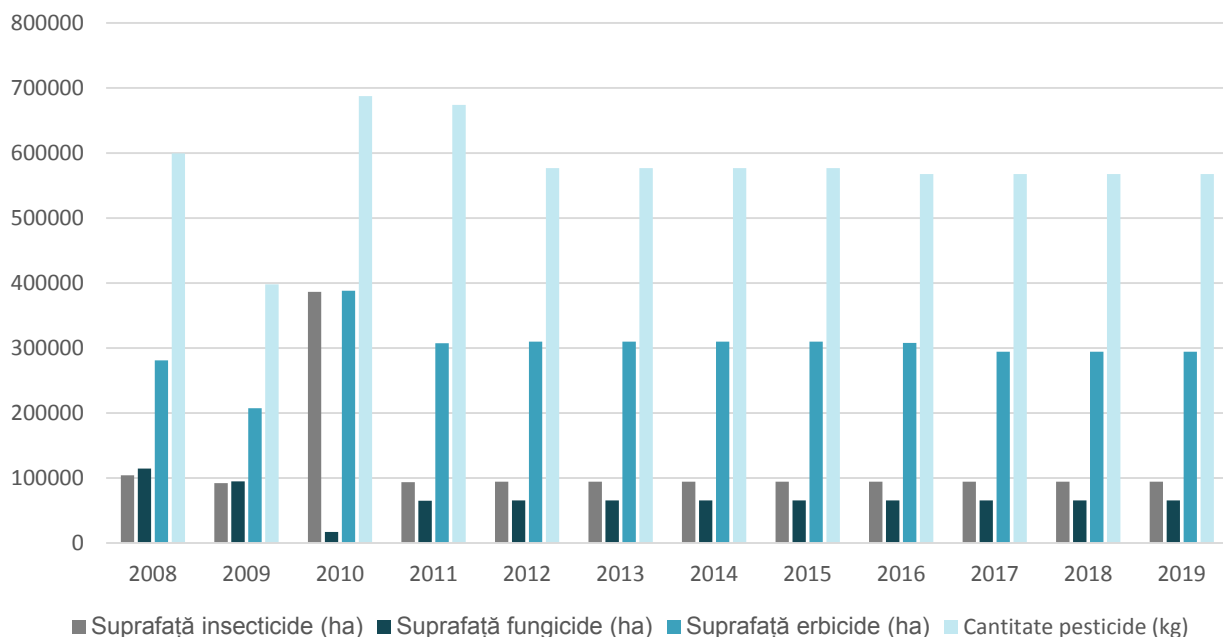
FIGURA 132. SUPRAFAȚA PE CARE S-AU ADMINISTRAT ÎNGRĂȘĂMINTE CHIMICE ȘI CANTITATEA ACESTORA, LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

O dinamică similară s-a înregistrat și în cazul pesticidelor, care au fost administrate în anul 2019 pe o suprafață de peste 454.000 ha, mai exact insecticidele pe 94.335 ha (18% din suprafața totală cultivată a județului), fungicidele pe 65.587 ha (13%), iar erbicidele pe 294.316 ha (59%). Cantitatea de pesticide aplicată în județ a ajuns în 2019 la 75.480 de kg de insecticide, 52.470 de tone de fungicide și 439.699 de erbicide, în scădere cu 5% față de anul 2008.

FIGURA 133. SUPRAFAȚA PE CARE S-AU ADMINISTRAT PESTICIDE ȘI CANTITATEA ACESTORA, LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

6.9.3. STRUCTURA PRODUCȚIEI ZOOTEHNICE

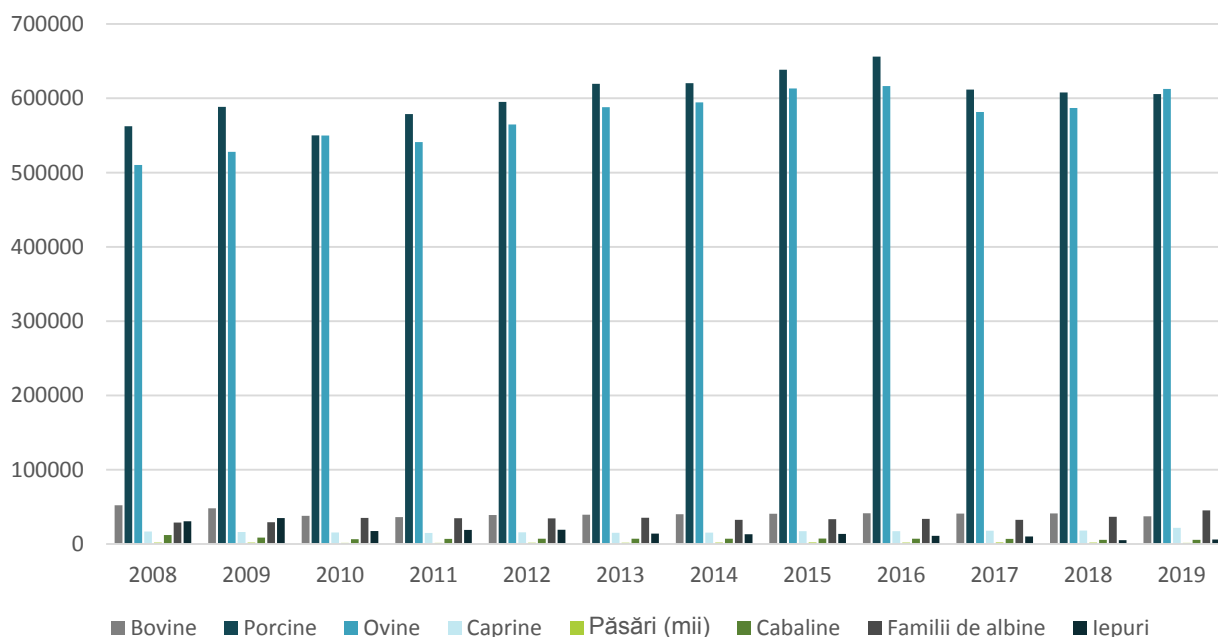
Conform estimărilor INS, la sfârșitul anului 2019, în județul Timiș existau următoarele efective de animale:

- 37.305 de bovine, dintre care 22.364 de vaci și bivolițe și 1.979 de juninci;
- 605.619 de porcine, dintre care 61.307 de scroafe de prăsilă și 11.481 de scrofițe pentru reproducere;
- 612.638 de ovine, dintre care 504.029 oi și mioare;
- 21.890 caprine, dintre care 18.366 de capre;
- 5.659 de cabaline, dintre care 5.305 de cabaline de tracțiune;
- 1524.625 de păsări, dintre care 1.173.618 de păsări ouătoare adulte;
- 45.332 de familii de albine;
- 6.149 de iepuri.

Cu excepția porcinelor și a păsărilor, cele mai importante efective de animale se regăseau în gospodăriile populației. Acestea reuneau 100% din efectivele de albine și iepuri, 99% din cele de caprine, 98% din cele de ovine, 77% din cele de bovine, 47% din cele de păsări și 42% din cele de porcine.

Prin urmare, spre deosebire de sectorul vegetal, sectorul zootehnic din județ este încă dominat de micile exploatații individuale, care, în cele mai multe cazuri, cresc animale pentru consumul propriu.

FIGURA 134. EFECTIVELE DE ANIMALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

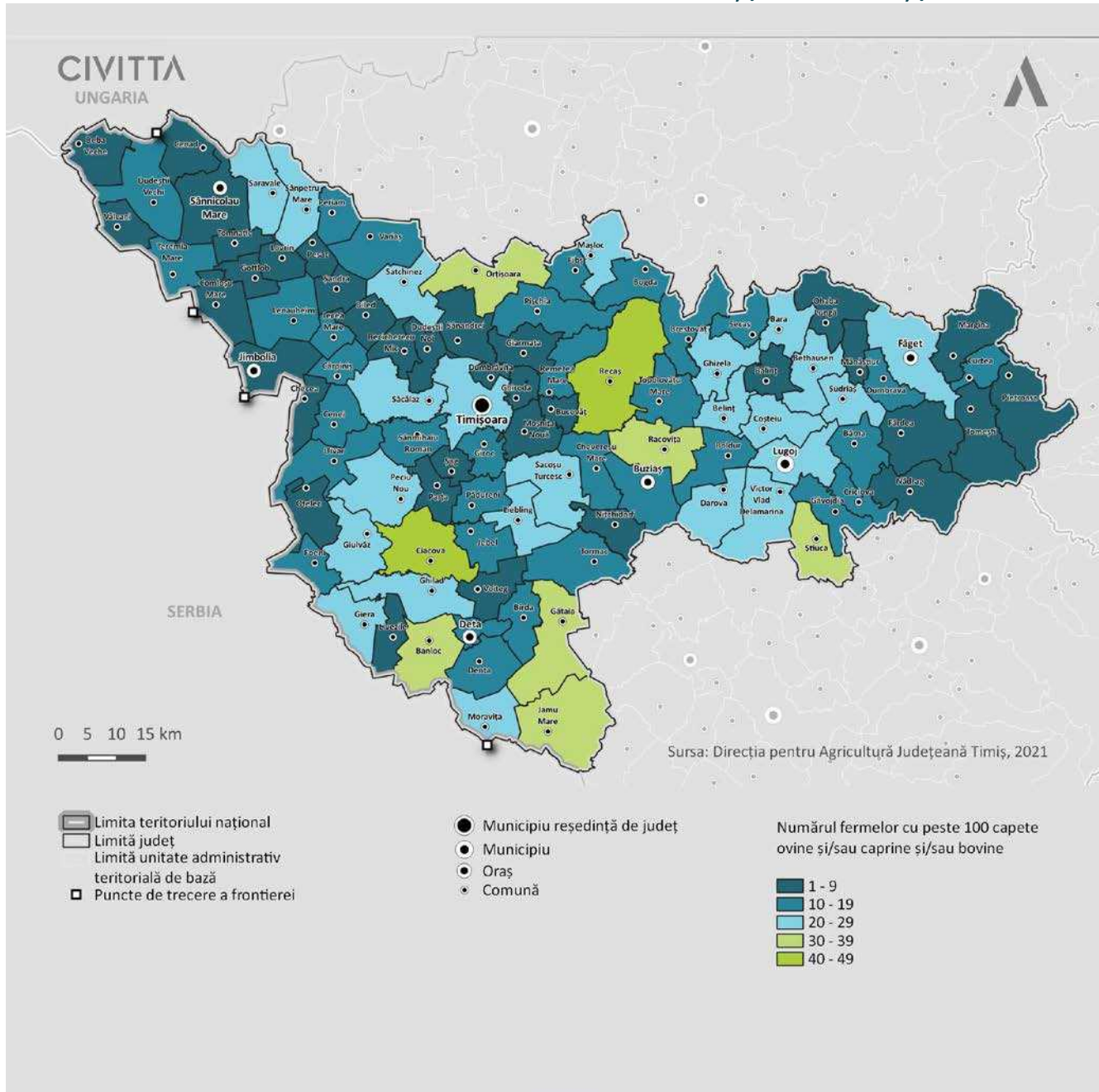

Sursa: Baza de date INS Tempo

Față de anul 2008, se constată scăderea efectivelor de bovine (-28%), păsări (-19%), cabaline (-53%) și iepuri (-80%), respectiv creșterea numărului de porcine (+7%), ovine (+20%), caprine (+29%) și familii de albine (+56%). Conform APIA Timiș, în prezent există 1.493 de ferme distribuite teritorial care au peste 100 de capete de ovine și/sau caprine și/sau bovine, asta însemnând cel puțin 14.930 de capete doar în ferme de mari dimensiuni, cu peste 30 ha, asigurând 2% din totalul efectivelor de animale.

Din perspectiva densității animalelor la 100 de ha de teren agricol, județul Timiș se situează sub media regională și națională la majoritatea categoriilor, ceea ce denotă o insuficientă valorificare a potențialului zootehnic al județului, cu excepția **porcinelor, unde depășește cu mult media națională și regională (plasându-se pe primul loc la nivel național)**, iar în cazul ovinelor și caprinelor, respectiv oilor, mioarelor și caprelor depășește doar media regională.

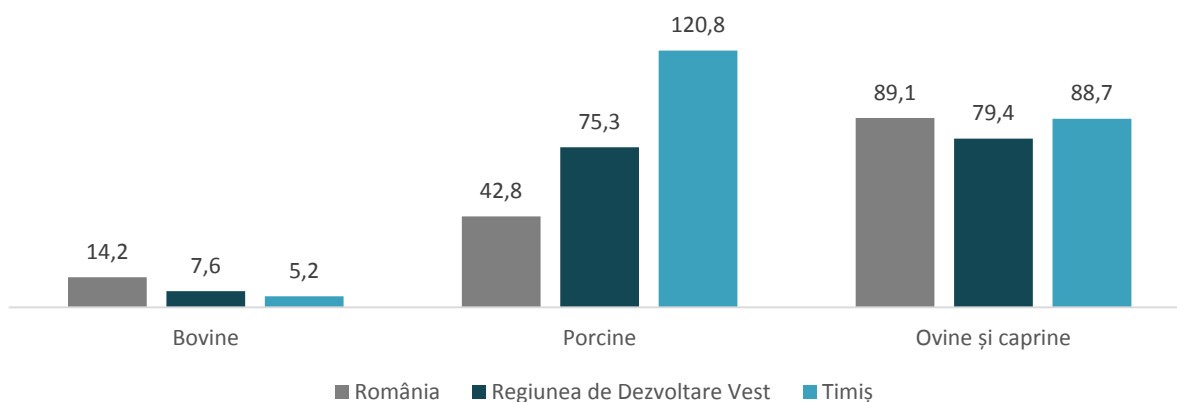
FIGURA 135. NUMĂRUL FERMELOR CU PESTE 100 DE CAPETE OVINE ȘI/SAU CAPRINE ȘI/SAU BOVINE

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș

Mai exact, la nivelul județului Timiș există doar 1,93% din efectivele de bovine de la nivel național, 16% din cele porcine, 6% din cele de ovine, 1,3% din cele de caprine, 1,3% din cele de cabaline, 2% din cele de păsări și 2,4% din cele de albine.

FIGURA 136. DENSITATEA ANIMALELOR LA 100 HA, LA NIVEL NAȚIONAL, REGIONAL ȘI JUDEȚEAN, ÎN ANUL 2019

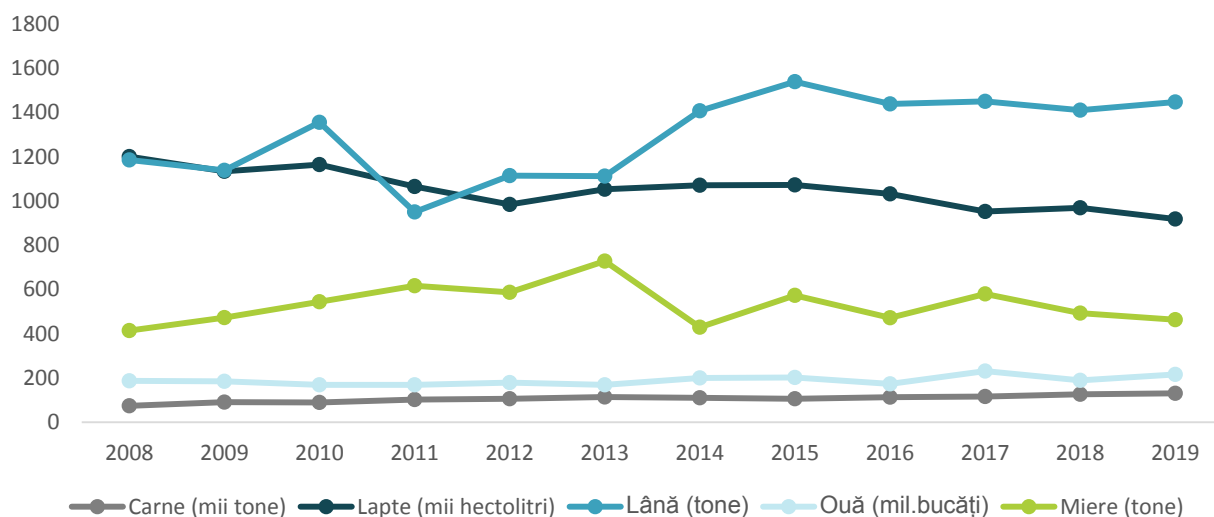

Sursa: Baza de date INS Tempo

În ceea ce privește volumul producției din sectorul zootehnic al județului, acesta a fost în anul 2019 următorul:

- 130.552 tone de carne, dintre care 2.342 de tone de carne de bovine, 114.246 de tone de carne de porcine, 6.384 de tone de carne de ovine și caprine, respective 7.567 de tone de carne de pasăre;
- 918 hl de lapte, dintre care 700 hl de lapte de vacă și bivoliță, respectiv 218 hl de lapte de oaie și capră;
- 1.447 de tone de lână;
- 463 de tone de miere de albine.

FIGURA 137. PRODUCȚIA ANIMALĂ DE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Față de anul 2008, a crescut producția de carne de porc (+90%), de carne de oaie și capră (+2%), de carne de pasăre (+136%), de lapte de oaie și capră (+3%), de miere de albine (+12%), de lână (+16%) și de ouă (+15%), în primul rând ca urmare a extinderii fermelor de tip industrial. În schimb, a scăzut producția de carne de bovine (-45%), lapte de vacă și bivoliță (-29%), principala cauză fiind scăderea numărului de vaci din gospodăriile populației. Per ansamblu, județul Timiș asigură, în anul 2019, 8,73% din producția totală de carne (1,3% din cea de bovine, 22% din cea de porcine, 5% din cea de ovine și caprine și 1% din cea de pasăre) a României, 2% din cea de lapte, 6% din cea de lână, 4% din cea de ouă și 1,8% din cea de miere. **Timișul se plasează pe primul loc, în context național, din perspectiva producției de carne de porc**, fiind urmat la mare distanță de un alt județ

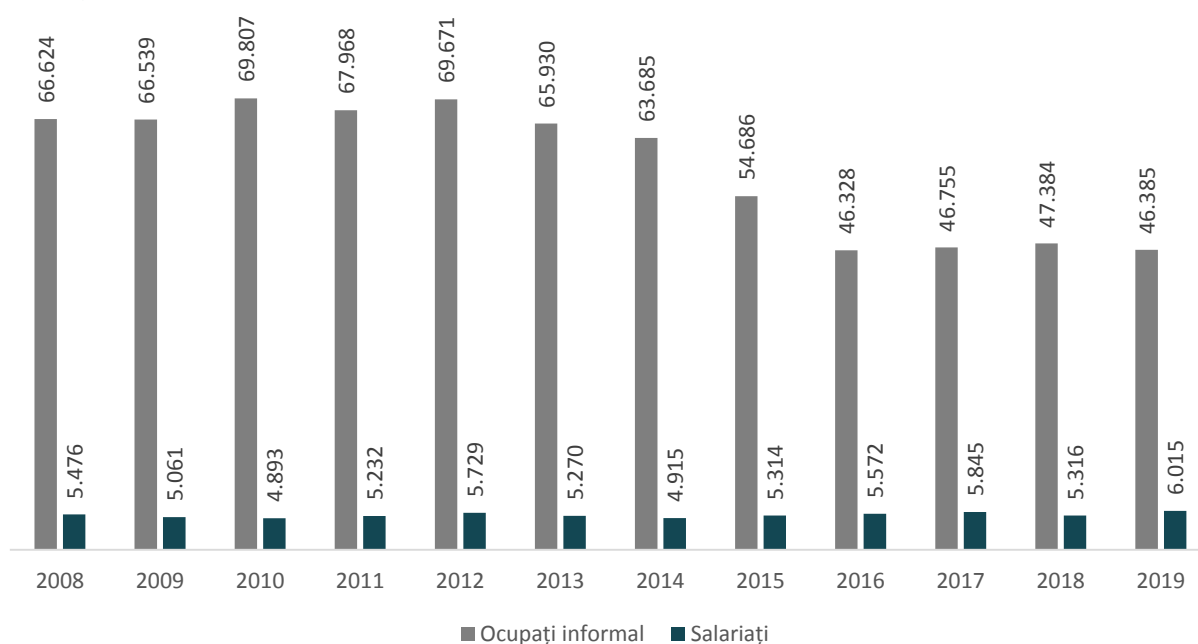
din Regiunea de Dezvoltare Vest Arad (de 4 ori mai mare fiind producția de carne din Timiș). Analizând celelalte aspecte, nu s-au observat avantaje competitive care ar putea fi valorificate din perspectiva producției și potențialului sectorului zootehnic.

6.9.4. FORȚA DE MUNCĂ OCUPATĂ ÎN AGRICULTURĂ

Conform estimărilor INS, la nivelul anului 2019, în domeniul agricol erau ocupați 52.400 de timișoreni, ceea ce reprezenta 15% din populația ocupată totală a județului. Aceste valori poziționau agricultura pe locul II în topul activităților economice din județ, după industria prelucrătoare și la egalitate cu comerțul. Totuși, față de anul 2008, numărul persoanelor ocupate în agricultură era cu 19.700 (-27%) mai mic, iar ponderea ocupării în acest sector scăzuse cu 6.5 puncte procentuale, rămânând însă mai scăzută decât media regională și națională.

Cea mai mare parte a populației ocupate (88% din total) în agricultura județului activa informal ca lucrători pe cont propriu sau muncitori neremunerați în propria gospodărie, în general practicând agricultura de subzistență, în condițiile în care numărul de salariați din domeniu atinge valoarea de doar 6.015 (11,4% din total ocupați).

FIGURA 138. FORȚA DE MUNCĂ OCUPATĂ ÎN AGRICULTURA JUDEȚULUI TIMIȘ, DUPĂ STATUTUL OCUPAȚIONAL, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Conform RPL 2011, se observă o rată de dependență economică față de activitățile agricole ridicată în majoritatea localităților ponderea oamenilor ocupați în agricultură variază între 30-45%, și o rată foarte ridicată cu o pondere de peste 50% în următoarele localități:

TABEL 30. RATA DE DEPENDENȚĂ ECONOMICĂ FAȚĂ DE ACTIVITĂȚILE AGRICOLE

LOCALITATE	OCUPAȚI ÎN AGRICULTURĂ	PROCENT DIN POPULAȚIA OCUPATĂ
Ohaba Lungă	389	80.21
Bara	103	72.03
Bogda	119	68.39
Ghizela	417	67.69
Barna	479	65.98

LOCALITATE	OCUPAȚI ÎN AGRICULTURĂ	PROCENT DIN POPULAȚIA OCUPATĂ
Pietroasa	282	65.58
Secaș	78	65.55
Știuca	476	60.48
Bethausen	605	60.14
Belinț	806	59.84
Racovița	874	59.66
Traian Vuia	489	59.56
Brestovăț	174	58.98
Gottlob	408	55.14
Jamu Mare	635	54.32
Giera	324	53.11
Tomnatic	564	51.84
Curtea	225	51.72
Victor Vlad Delamarina	491	50.00

Sursa: RPL 2011

Este imperios necesară diversificarea activităților ocupaționale din unitățile economice. În cazul unor localități sunt prezente câteva caracteristici în funcție de specificul zonei: Bara, Bogda, Jamu Mare potențial pentru pomicultură; Barna, Bethausen, Belinț, Racovița, Traian Vuia, Brestovăț rapița; Pietroasa este zonă montană defavorizată etc.

Salariul mediu net din sectorul agricol al județului a fost în anul 2019 de 2.762 de lei, dublat față de anul 2008, mai mare cu peste 300 de lei decât media regională și cu 500 de lei față de cea națională. Salariul oferit în domeniu, în județul Timiș, este mai mic doar decât cel oferit în Municipiul București și județul Alba.

6.9.5. SISTEMUL AGROALIMENTAR

Consumăm undeva la 700 de kilograme de mâncare/an. La scenă globală, se consumă undeva la 10 Turnuri Eiffel pe an. Sistemul agroalimentar este mecanismul prin care populația ajunge să consume mâncarea și are mai multe etape: cultivare, recoltare, prelucrare (sau transformare), ambalare, transport, comercializare, consum și eliminarea mâncării și a ambalajelor. De asemenea, include toate intrările necesare și ieșirile generate în cadrul fiecărei etape.

Județul Timiș are reprezentanți din fiecare etapă a sistemului agroalimentar. În tabel sunt redați câțiva jucători, în ordinea numărului contractelor active.

TABEL 31. SISTEMUL AGROALIMENTAR

DENUMIRE	ACTIVITATE	LOCALITATE
CULTIVARE		
Campo D'Oro	Cultivarea cerealelor	Oloșag/Știuca
Emiliana West Rom		Dudeștii Vechi
Genagricola România		Sânnicolau Mare
Merpano		Săcălaz
Mimagi SRL	Creșterea bovinelor	Timișoara
Ovoest	Creșterea păsărilor	Boldur
RECOLTARE		

DENUMIRE	ACTIVITATE	LOCALITATE
Farmer Point Banat	Activități auxiliare pentru producția vegetală	Murani/Pișchia
Cerealcom Timiș	Activități după recoltare	Timișoara
PRELUCRARE		
Smithfield Romania SRL	Prelucrarea și conservarea cărnii	Timișoara
Agil		Timișoara
Girotim Carn		Giroc
Grup Mapan SRL	Produse de morărit	Periam
AMBALARE		
C&M Packing SRL	Manipulări	Dumbrăvița
COMERCIALIZARE		
Selgros Cash & Carry	Comerț cu ridicata de produse alimentare	Timișoara
Randler Group		Lugoj
RECICLARE DEȘURI ALIMENTARE		
Ecolect Serv SRL	Colectarea deșeurilor periculoase	Timișoara

Agricultura reprezintă unul din domeniile evidente ca sursă potențială valorificabilă în economia județului Timiș. Cu toate acestea, județul se confruntă cu câteva provocări:

- Este un exportator net de materii prime și un importator net de produse agricole procesate. În prezent, în județ se importă cantități mari de produse agroalimentare, cu un grad mai mic sau mai mare de prelucrare, precum și produse agricole care cer condiții speciale de depozitare sau procesare. În plus, se prelucrează industrial numai o mică parte din materiile prime agricole. Din păcate, în aceste condiții, rezultatele obținute în comerțul exterior cu produse agroalimentare sunt mult sub cele dorite. Acest lucru mai înseamnă și că agenții economici din județ sunt incluși în lanțul valoric în faza de obținere a materiilor prime agricole, de cele mai multe ori a celor de origine vegetală, precum și în faza de desfacere a produselor agroalimentare. În aceste condiții, rezultă că agenții nu beneficiază în fazele intermediare de prelucrare a materiilor prime din agricultură, acolo unde, de altfel se creează plusvaloare.
- În general, lanțurile de distribuție din sistemul agroalimentar sunt foarte lungi, iar câștigul fermierului e diminuat de poziția dominantă a intermediarului.
- Pentru creșterea eficienței producției agricole, trebuie urmărită atât creșterea randamentului la producțiile culturilor agricole sau a creșterii randamentelor în sectorul zootehnic, dar mai ales sporirea cantităților de produse agricole vegetale și animale **prelucrate în unități/centre de producție proprii**. Trei avantaje ar putea rezulta din această abordare:
 - Reducerea importurilor pentru aceste produse agroalimentare pentru consumul populației
 - Prin faptul că materia primă devine procesată intern, de către unitățile de producție, sunt create noi locuri de muncă în economia județeană
 - Cresc veniturile la bugetul de stat.

Perspective:

- Biomasa, biogazul sau biocarburanții își găsesc cu ușurință locul în acest sector. Utilizarea biomasei pentru obținerea energiei termice necesare în cadrul fermei (încălzirea solarilor), folosirea biocombustibililor la activitățile agricole mecanizate, microstații de obținere a biogazului din reziduurile agricole sunt doar câteva astfel de exemple.

- Economia circulară
- Având în vedere că industria alimentară, agricultura și științele veterinare sunt puncte forte ale universităților din județ, politicile publice ar trebui să încurajeze inovarea în sectorul agroalimentar.
- Dezvoltarea laboratoarelor de testare și a unei rețele de depozite.

Sistemul agroalimentar a suferit câteva modificări pe fondul pandemiei de COVID-19. Redăm mai jos o parte dintre acestea.

OPORTUNITĂȚI	SURSA
FERMIERI ȘI FURNIZORI DE INPUTURI	
Un bazin mai mare de consumatori	Mai multe persoane care caută produsele locale
Inovații în procesul de producție care determină o eficiență mai bună a utilizării resurselor și un impact mai mic asupra mediului	Modificarea cererii și a preferințelor sociale care necesită modificări ale procesului de producție
Contact direct cu consumatorii și marje mai mari	Distanța redusă între fermieri și consumatori ca urmare a schimbării preferințelor consumatorilor
PRELUCRAREA, DEPOZITAREA ȘI TRANSPORTUL ALIMENTELOR	
Oportunități pentru furnizorii locali de a-și prezenta propriile produse	Creșterea interesului consumatorilor pentru produse locale va determina o scădere a impactului negativ asupra mediului
Ecologizarea procesului de producție alimentară	Cererea se modifică, iar procesul de producție trebuie să se transforme conform acesteia
Soluții noi și eficiente de transport și depozitare	Înteruperi ale transporturilor, întreruperea lanțurilor internaționale de aprovizionare
COMERCIANȚI RETAIL, RESTAURANTE ȘI CONSUMATORI	
Consumatori mai informați și apariția unor piețe noi	Tendință în creștere a trendului de a pregăti mâncarea acasă și creșterea conștientizării asupra problematicii sustenabilității
Creșterea interesului pentru magazinele specializate și efectul pozitiv asupra marjelor	Consumatorii au devenit mai pretențioși și preocupați de chestiuni ce țin de adoptarea unui stil de viață sănătos și dietă
Digitalizarea creșterea comenzilor online și livrarea la domiciliu a alimentelor	Hrană din confortul casei

Sistemul agroalimentar generează între 20-30% din emisiile globale de gaze cu efect de seră. Așadar, trebuie găsite variante prin care acesta poate fi transformat astfel încât să devină sustenabil și circular, să fie lansate produse noi, inovatoare și ingrediente care să contribuie la crearea unor alimente mai sănătoase. Există câteva modalități prin care agricultura și industria alimentară pot fi transformate prin circularitate:

1. Închiderea buclei nutrienților și a altor materiale nutrienții pot fi recirculați și să ajungă din nou în ferme, regenerând solurile și reducând astfel dependența de îngrășămintele artificiale;
2. Diversificarea producției stabilirea unor lanțuri de valoare mai scurte între fermieri și comercianți/intermediari, reducerea deșeurilor asociate transportului, crearea de joburi locale și creșterea rezilienței, precum și a conexiunilor urban-rural.
3. Utilizarea tehnologiilor digitale acestea permit măsurarea, urmărirea și localizarea alimentelor și a altor materiale organice cu mai multă precizie, permițând o mai bună gestionare și alocare a resurselor.

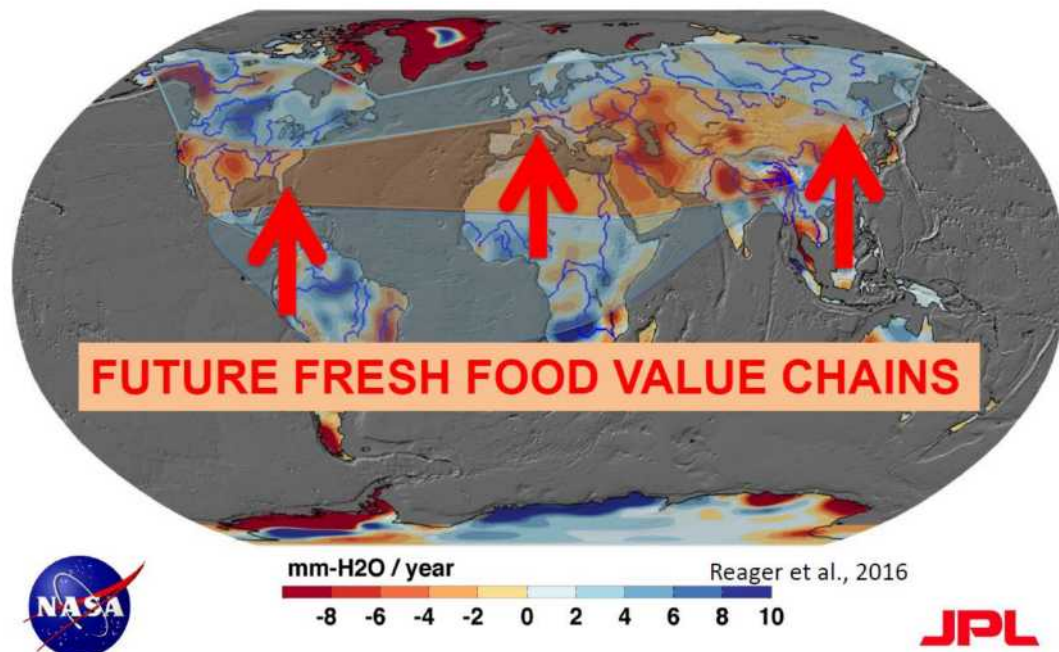
Aderarea la EIT FOOD¹¹⁵ ca parteneri de rețea sau asociați va deschide foarte multe uși în direcția transformării industriei agroalimentare. EIT FOOD construiește o comunitate incluzivă și inovatoare cu diverși parteneri din sectorul alimentar, pentru a stimula inovarea și antreprenoriatul în Europa. Își propun să facă asta prin:

- Implicarea stakeholderilor publici astfel încât aceștia să devină agenți de schimbare în sistemul agroalimentar;
- Lansarea de noi produse și ingrediente inovatoare pentru a furniza alimente mai sănătoase și mai durabile;
- Dezvoltarea talentelor și a liderilor pentru a transforma sistemul agroalimentar;
- Crearea și scalarea startup-urilor agroalimentare pentru a oferi produse agroalimentare noi și inovatoare.

Conform Misiunii GRACE (Gravity Recovery and Climate Experiment) care măsoară schimbările în ceea ce privește rezervele de apă existente pe glob se constată o schimbare a disponibilității acestei resurse. În următorii 30 de ani, California nu va mai produce roșii, migdale, practic această resursă (apa) va dispărea treptat. Canada va fi următoarea California; la polul opus, America Latină și Africa vor deveni intensive în această resursă. Cele mai bogate regiuni vor fi exact acelea care acum suferă de sărăcie, iar apa va deveni cea mai importantă resursă în viitor.

De aceea, lanțurile de valoare ale produselor de legume și fructe proaspete trebuie regândite, odată cu modul în care județul Timiș se poate integra în aceste lanțuri (trebuie gândite măsuri concrete referitoare la cum poate beneficia în viitor de acest *insight* extrem de valoros). Disponibilitatea viitoare a apei, ca resursă strategică, a climei favorabile și a forței de muncă va fi în acele regiuni care acum sunt cele mai sărace la nivel mondial.

FIGURA 139. SCHEMĂ FUTURE FOOD VALUE CHAINS

Sursa: Reager et al., 2016

Oportunități pentru județul Timiș (mai ales pentru zonele cu un sector agro și cu o producție agro ridicată):

¹¹⁵ <https://www.eitfood.eu/>

- Trebuie construită infrastructura de control a inundațiilor și trebuie dezvoltate capacități logistice pentru producția agricolă proaspătă (depozite frigorifice care, de obicei, sunt business-uri rentabile cu oameni puțini).
- Trebuie identificate modele noi de lanțuri de valoare care să prevină neo-colonizarea pentru cultivarea produselor proaspete.
- Integrarea tehnologiei blockchain pentru creșterea veniturilor fermierilor poate fi o soluție mai ales pentru țările cu potențial de export al produselor agro¹¹⁶.
- Dezvoltarea agriculturii sustenabile - prezintă un mare potențial în special în zona de utilizare a unor echipamente inteligente (folosirea dronelor, a mașinăriilor de mici dimensiuni etc. care să identifice exact unde există o nevoie de fertilizare sau irigare și să acționeze punctual în teren).

6.10. ANALIZA SECTORULUI SECUNDAR

6.10.1. ANALIZA PRINCIPALILOR INDICATORI AI ÎNTREPRINDERILOR CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚ

În ultimele decenii, la nivelul Uniunii Europene, s-a observat un trend de schimbare treptată a bazei de producție spre est, având la bază cel puțin următoarele motive: costurile forței de muncă, resursele naturale existente, standardele de mediu. Statele membre din estul UE sunt din ce în ce mai recunoscute ca baze de producție de către întreprinderile din țări precum Germania. Acestea fac parte din lanțurile de valoare globale, cu o forță de muncă relativ bine pregătită, dar la costuri mai reduse.

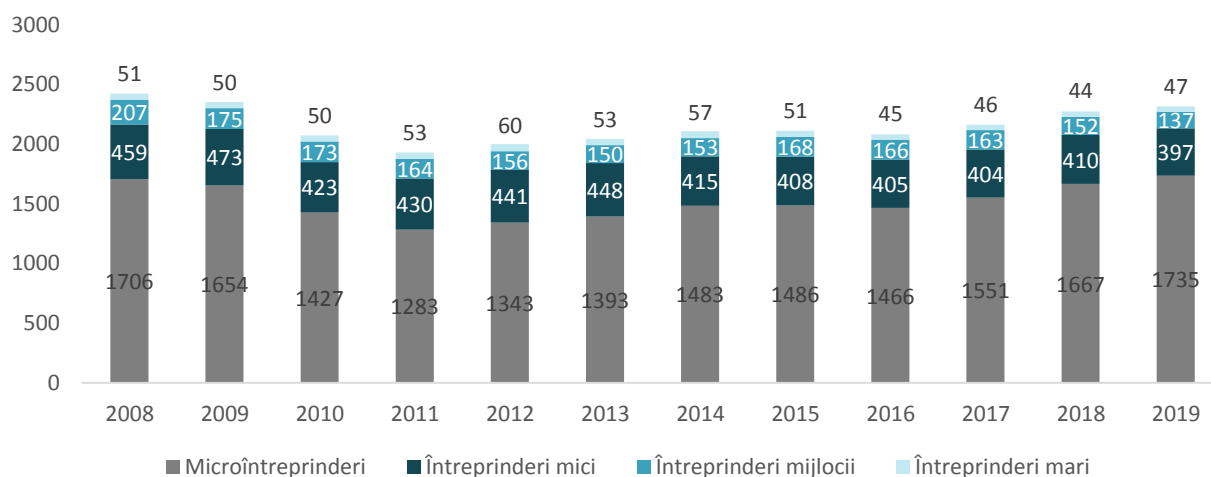
La nivelul anului 2019, conform datelor furnizate de Institutul Național de Statistică (INS), în județul Timiș funcționau 2.316 de unități locale active - ULA (care au sediul sau doar o sucursală / un punct de lucru pe raza județului, sunt active juridic și au depus situațiile financiare, din industria extractivă și cea prelucrătoare), reprezentând peste 8% din numărul total al ULA. Față de anul 2008, numărul lor a scăzut cu 107 (-4,41%).

Numărul de unități locale active în industrie este similar celui existent în Gröningen (2.379 unități locale active), provincia a cărei economii se bazează pe: agricultură și agrifood, healthcare și științele vieții, chimie (cu un focus pe chimie verde și materiale avansate), energie, WaterTech, logistică, digital și tech.¹¹⁷ Similară județului Timiș este provincia Gröningen (cea mai mare zonă urbană funcțională din regiunea Northern Netherlands) care se bazează și pe o universitate cu profil tehnic - Hanze University of Applied Sciences Gröningen (plus Universitatea de top 100 cele mai performante universități din lume - Universitatea din Gröningen, respectiv universitatea cu profil medical - University Medical Center), care, pe lângă perspective de internaționalizare, oferă premisele unei universități antreprenoriale, fiind una dintre cele mai antreprenoriale universități din lume.

¹¹⁶ Obiectivul este de a vedea cum poate această tehnologie de blockchain să sprijine dezvoltarea unor lanțuri de valoare în combinație cu serviciile logistice avansate pentru: o trasabilitate completă de la producător la consumator, transparența costurilor de-a lungul lanțului de valoare (se elimină și băncile de pe traseu), plăți directe și finanțare de la consumatorul final la producător. Practic, se scurtează lanțul de valoare și se renunță la intermediarii care acaparau câștigurile cele mai mari și se distribuie la producătorul/fermierul care se va putea dezvolta în continuare.

¹¹⁷ [https://groningen.nl/zaken-doen/economisch-klimaat/de-regionale-economie](https:// groningen.nl/zaken-doen/economisch-klimaat/de-regionale-economie)

FIGURA 140. NUMĂRUL DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE CLASE DE MĂRIME, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Județul Timiș se află pe primul loc în ierarhia națională din perspectiva numărului de companii mari, cele mai multe dintre acestea alegând să se dezvolte în județ invocând ca avantaje: calitatea forței de muncă, mai ales a celei STEM, proximitatea față de graniță, infrastructura care crește potențialul de progres etc.. Marii economiști (ex. Stiglitz¹¹⁸) consideră că firmele mari, industriale sunt cele care au șansele reale de a inova, deoarece au resurse financiare pentru a investi în activitatea de R&D, sunt ancorate în dinamica locală, sunt conectate la rețelele de cunoaștere din exterior etc.. Luând în calcul cel puțin această constatare, este important ca administrația publică să intre în contact cu acestea și să sprijine dezvoltarea unor centre de R&D (fie prin sprijin financiar scheme de ajutor regional, fie prin infrastructură etc.).¹¹⁹

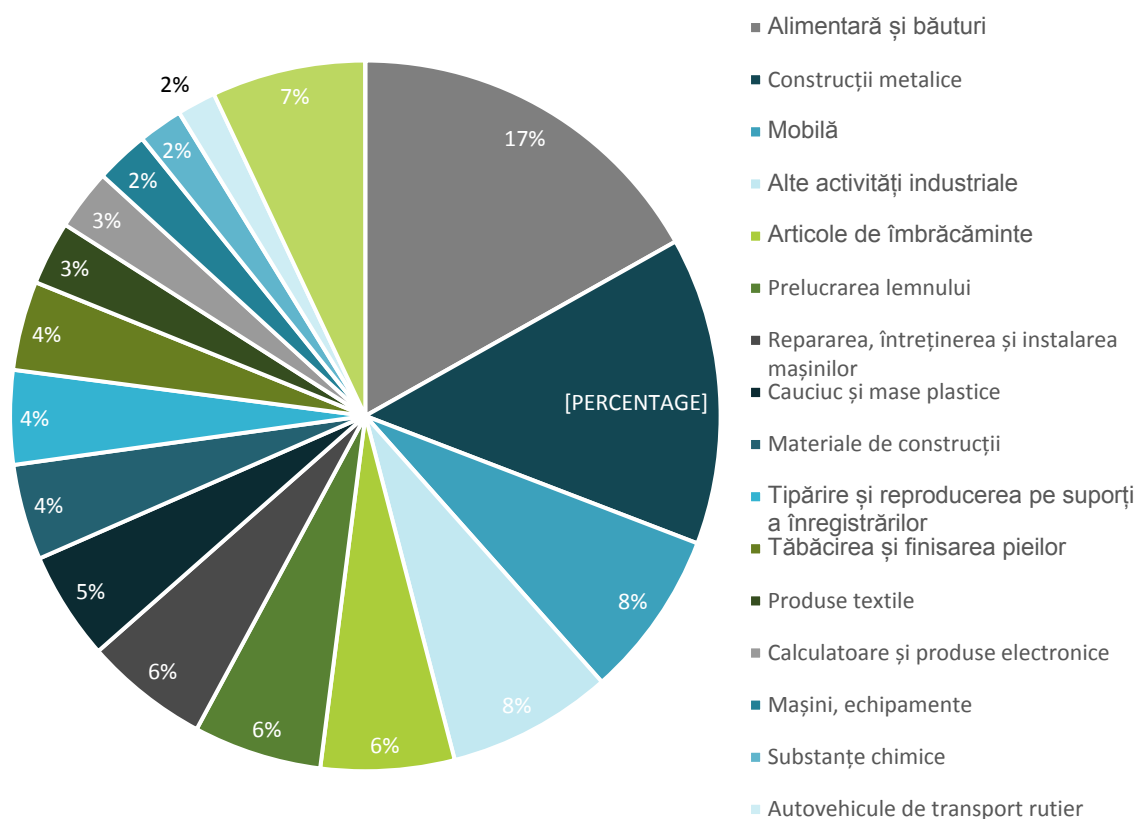
Astfel, dintre firmele cu profil industrial, 47 erau întreprinderi mari (peste 250 de salariați), față de 51 în anul 2008, acestea fiind active exclusiv în fabricarea autovehiculelor de transport rutier (15), fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice (9), fabricarea produselor din cauciuc și mase plastice (4), fabricarea substanțelor și produselor chimice (3), fabricarea produselor textile (3), industria alimentară (3), fabricarea echipamentelor electrice (3) etc.. Numărul întreprinderilor mijlocii (50-249 de salariați) cu profil de producție era de 137 în anul 2019, față de 207 în 2008, pe fondul închiderii sau restructurării unor fabrici, mai ales pe durata crizei globale, numărul acestora scăzând cel mai mult dintre toate categoriile de întreprinderi. Cele mai multe unități de producție de talie mijlocie activau în industria alimentară (17), tăbăcirea și finisarea pieilor (15), fabricarea articolelor de îmbrăcăminte (11), fabricarea produselor de cauciuc și mase plastice (11), industria construcțiilor metalice (11). Restul de 92% dintre firmele cu profil industrial au sub 50 de salariați, dintre care 75% sunt microîntreprinderi.

Per ansamblu, la nivelul anului 2019, cele mai multe unități industriale erau active în ramura producției de alimente (17% din total), construcții metalice (14%), mobilă (7,59%), alte activități industriale (7,5%), respectiv articole de îmbrăcăminte (6%). Față de anul 2008, numărul de firme cu profil industrial active din punct de vedere economic a scăzut în majoritatea domeniilor, excepție făcând repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor, extracția petrolului brut, fabricarea altor mijloace de transport, activități de servicii anexe extracției, alte activități industriale, fabricarea hârtiei, industria construcțiilor metalice.

¹¹⁸ "Creating a learning society", Stiglitz and Greenwald

¹¹⁹ Similar dezvoltării companiei Schaeffler din Brașov, care a investit în R&D prin dezvoltarea unui Centru de Testare, punând Brașovul pe harta dezvoltării grupului ca centru de R&D cu competențe de inginerie de înaltă calitate.

FIGURA 141. NUMĂR DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE RAMURI, ÎN ANUL 2019

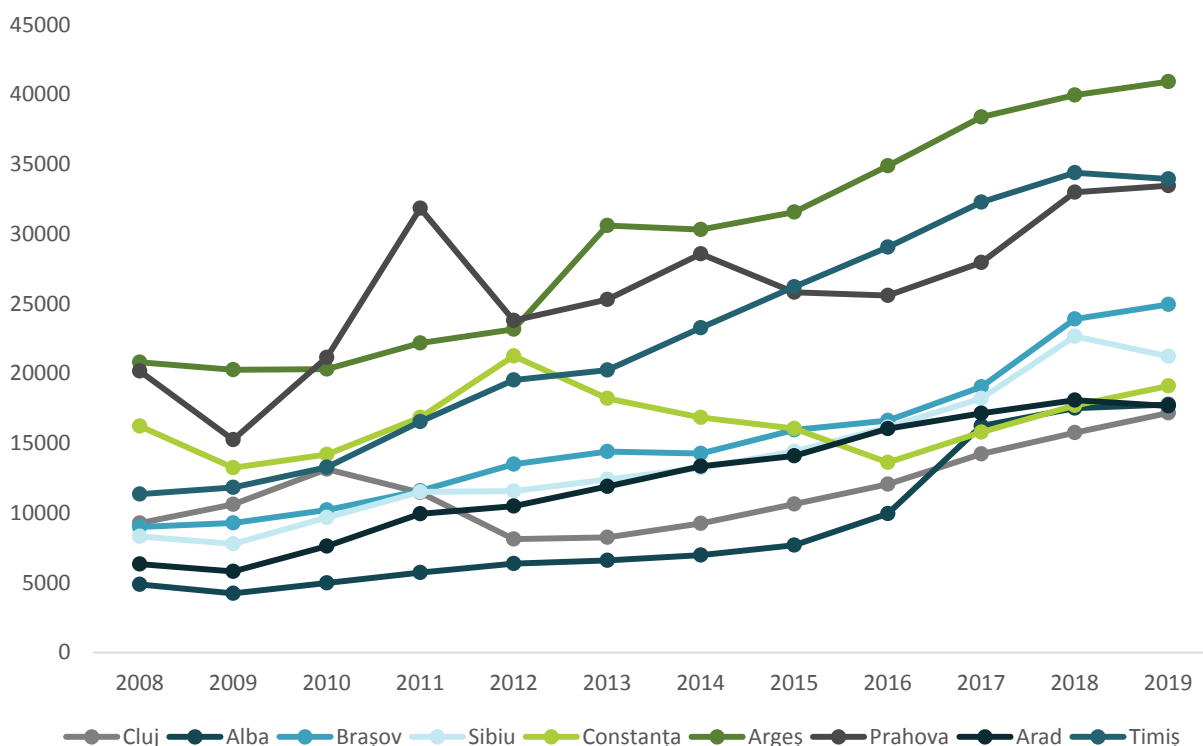
Sursa: Baza de date INS Tempo

Se observă din graficul de mai sus că cele mai profitabile businessuri din județ sunt reprezentate de puține companii, o explicație poate fi faptul că derularea unor activități în domeniile respective presupune investiții inițiale, mari, de capital, precum și asigurarea unor legături contractuale cu clienți externi. Este necesară implementarea unor măsuri de stimulare a spiritului antreprenorial mai ales în domenii precum calculatoare și produse optice, autovehicule de transport rutier sau mașini și echipamente. Startup-urile în industry 4.0, electronice, mașini electrice etc. trebuie încurajate, iar acest lucru poate porni de la transformarea Universității Politehnice Timișoara într-o universitate antreprenorială. Mai apoi pot fi gândite instrumente targetate pe publicul țintă absolvenți de profil tehnic cu aspirații antreprenoriale. Pentru scalarea mediului de business și pentru efervescența utilă inovării, este necesară crearea unei mase critice de companii, în mod special IMM-uri.

Cifra de afaceri totală a firmelor cu profil industrial din județul Timiș a fost în anul 2019 de 33.9 miliarde lei (echivalentul a circa 6.9 de miliarde Euro). Prin urmare, județul contribuie cu mai mult de jumătate la producția industrială a regiunii de dezvoltare Vest (57%) și cu 7,37% la cea a României, ceea ce arată faptul că județul Timiș este un important pol industrial, județul care deține toate ingredientele necesare dezvoltării hubului de Industry 4.0 al României, dând dovadă de diversitate și atractivitate având un potențial de dezvoltare ridicat pentru investițiile autohtone și străine. Valoarea producției industriale a județului a crescut de 3 ori față de anul 2008, ceea ce subliniază, și din acest punct de vedere, importanța județului în dezvoltarea industrială a țării. La nivel național, se poziționează pe locul 3 din perspectiva cifrei de afaceri realizată de jucătorii din industrie, după cum se poate vedea în graficul de mai jos¹²⁰.

¹²⁰ Nu a fost luat în calcul Municipiul București, care este pe primul loc.

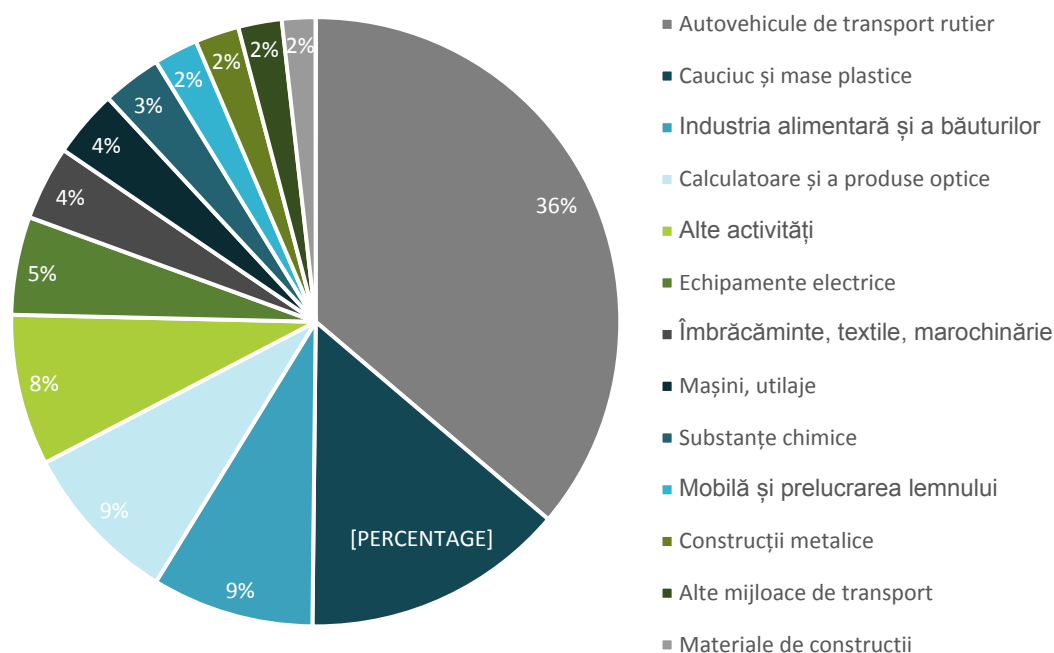
FIGURA 142. CIFRA DE AFACERI A UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, COMPARAȚIE CU ALTE JUDEȚE, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Pe ramuri, producția de autovehicule de transport rutier contribuia în anul 2019 cu circa 36% la producția industrială a județului, urmată fiind de cea de cauciuc și mase plastice (14%), a industriei alimentare (8,59%) și a calculatoarelor și produselor optice (8,58%). Față de anul 2008, valoarea producției industriale a crescut cu 14 puncte procentuale în producția autovehiculelor de transport rutier (o creștere cu peste 1.6 miliarde euro), cu 3 puncte procentuale în industria alimentară (397 milioane euro), cu 2 puncte procentuale în cea a producției de substanțe chimice (169 milioane euro), cu 75% în cea a confecțiilor metalice, cu 67% în domeniul producției electronice, dar a scăzut cu 6 puncte procentuale în producția de textile, îmbrăcăminte și marochinărie, cu 3 puncte procentuale în producția materialelor de construcții și cauciuc & mase plastice.

FIGURA 143. CIFRA DE AFACERI A UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE PRINCIPALELE RAMURI, ÎN ANUL 2019

Sursa: Listă Firme, 2021

Din perspectiva distribuției teritoriale, cele mai mari valori ale cifrei de afaceri din industrie se înregistrează în Timișoara (48,7%), Ghiroda (14%), Sânnicolau Mare (9%), Lugoj (3,99%), Jimbolia (3,93%), Giroc (3,31%), Parța (2,72%), Remetea Mare (1,93%), Giarmata (1,9%), Făget (1,54%), Dumbrăvița (1,21%) etc.

Firmele mari din industria prelucrătoare (indicatorul plasează județul pe locul 2, după Municipiul București, dar să nu uităm că sunt foarte multe firme înregistrate în capitală, dar care realizează activitățile local, în diferite județe ale țării, în cazul de față în Timiș), conform ITM, la sfârșitul anului 2020, erau următoarele:

TABEL 32. FIRMELE MARI DIN INDUSTRIA PRELUCĂTOARE

DENUMIRE FIRMĂ	DENUMIRE CAEN	NR. CONTRACTE ACTIVE	NR. SALARIAȚI ACTIVI
SC CONTINENTAL AUTOMOTIVE ROMANIA SRL	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	5664	5657
HELLA ROMANIA	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	4542	4537
SC FLEXTRONICS ROMANIA SRL	SUBANSAMBLURI ELECTRONICE (MODULE)	3581	3581
TRW Automotive Safety Systems S.R.L.	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	2756	2752
Continental Automotive Products SRL	ANVELOPE	2644	2580
ZOPPAS INDUSTRIES ROMANIA SRL	APARATE ELECTROCASNICE	2634	2634
Smithfield Romania SRL	PRELUCRAREA ȘI CONSERVAREA CĂRNII	2462	2461
VALEO LIGHTING INJECTION	FABRICAREA ALTOR PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC	1730	1730
SC ContiTech Romania SRL	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	1474	1473

DENUMIRE FIRMĂ	DENUMIRE CAEN	NR. CONTRACTE ACTIVE	NR. SALARIAȚI ACTIVI
ERICSSON ANTENNA TECHNOLOGY ROMANIA	ECHIPAMENTE DE COMUNICAȚII	1346	1346
S.C. ADIENT S.R.L.	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	1305	1292
APTIV Technology Services & Solutions SRL	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	1296	1295
S. MAHLE COMPONENTE DE MOTOR S.R.L.	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	1124	1124
KROMBERG & SCHUBERT ROMANIA TI SRL	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	989	987
COTTONTEX	ARTICOLE DE ÎMBRĂCĂMINTE	937	937
ELBA	ECHIPAMENTE ELECTRICE DE ILUMINAT	915	912
TRIMSOL ROMANIA	ARTICOLE TEHNICE ȘI INDUSTRIALE DIN TEXTILE	882	882
FRIGOGLOSS ROMANIA S.R.L.	ECHIPAMENTE DE VENTILAȚIE ȘI FRIGORIFICE	870	867
SUMIDA ROMANIA	SUBANSAMBLURI ELECTRONICE (MODULE)	863	863
HONEYWELL LIFE SAFETY ROMANIA	ECHIPAMENTE ELECTRICE	827	827
MONDIAL	OBIECTE SANITARE DIN CERAMICĂ	763	760
AEM S.A.	INSTRUMENTE ȘI DISPOZITIVE PENTRU MĂSURĂ, VERIFICARE, CONTROL, NAVIGAȚIE	718	710
AKWEL TIMISOARA ROMANIA	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	654	654
DPR DRÄXLMAIER PROCESE DE PRODUCTIE ROMANIA SRL	INSTRUMENTE ȘI DISPOZITIVE PENTRU MĂSURĂ, VERIFICARE, CONTROL, NAVIGAȚIE	644	644
RUS-SAVITAR	MOBILA N.C.A.	562	562
TELCO-PE	SUBANSAMBLURI ELECTRONICE (MODULE)	514	514
AVX ELECTRONICS SENSING AND CONTROL	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	503	501
FORNETTI ROMANIA SRL	FABRICAREA PĂINII; FABRICAREA PRĂJITURILOR ȘI A PRODUSELOR PROASPETE DE PATISERIE	488	488
S.C ACELLUM S.R.L	ÎNCĂLȚĂMINTE	479	478
KIMBALL ELECTRONICS ROMANIA	SUBANSAMBLURI ELECTRONICE (MODULE)	454	454
PLASESS ROMANIA SRL	PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC	441	441
DAR DRAXLMAIER AUTOMOTIVE S.R.L	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	434	431
LINDE GAZ ROMANIA SRL	GAZE INDUSTRIALE	418	418
AGIL	PRELUCRAREA ȘI CONSERVAREA CĂRNII	396	396
DURA Automotive Romania S.R.L	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	353	353
DALLI PRODUCTION ROMANIA S.R.L.	SĂPUNURI, DETERGENȚI ȘI PRODUSE DE ÎNTREȚINERE	350	349

DENUMIRE FIRMĂ	DENUMIRE CAEN	NR. CONTRACTE ACTIVE	NR. SALARIAȚI ACTIVI
ESSEGI TEX	ARTICOLE DE ÎMBRĂCĂMINTE	345	345
NOVENTA Romania SRL	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	317	316
SPORT MECHANICAL WORKSHOP SRL	BICICLETE ȘI VEHICULE PENTRU INVALIDIZI	297	297
AZUR	VOPSELE, LACURI	296	296
Ursus Breweries S.A. sucursala Timisoara	BERE	295	295
REDOXIM	PESTICIDE ȘI ALTE PRODUSE AGROCHIMICE	294	294
HAMILTON CENTRAL EUROPE SRL	DISPOZITIVE, APARATE ȘI INSTRUMENTE MEDICALE STOMATOLOGICE	289	289
BARUM AUTOMOTIVE	OPERAȚIUNI DE MECANICĂ GENERALĂ	288	288
SIMULTAN	PRODUSE LACTATE ȘI BRÂNZETURI	285	285
INTER-SPITZEN	ARTICOLE TEXTILE N.C.A.	285	285
S.C.SUDURI VEST 2.0	CONSTRUCȚII METALICE	272	272
ETA2U	CALCULATOARE ȘI ECHIPAMENTE PERIFERICE	262	259
LEMAN INDUSTRIE	PRODUSE METALICE OBȚINUTE PRIN DEFORMARE PLASTICĂ; METALURGIA PULBERILOR	262	262
INDUSTRIA DE INCALTAMINTE SOARA	ÎNCĂLȚĂMINTE	259	252
SMART WOOD ROMANIA	PRODUSE DIN LEMN	255	255
ELBROMPLAST	PLĂCI, FOLII, TUBURI ȘI PROFILE DIN MATERIAL PLASTIC	255	255

Sursa: ITM, 2020

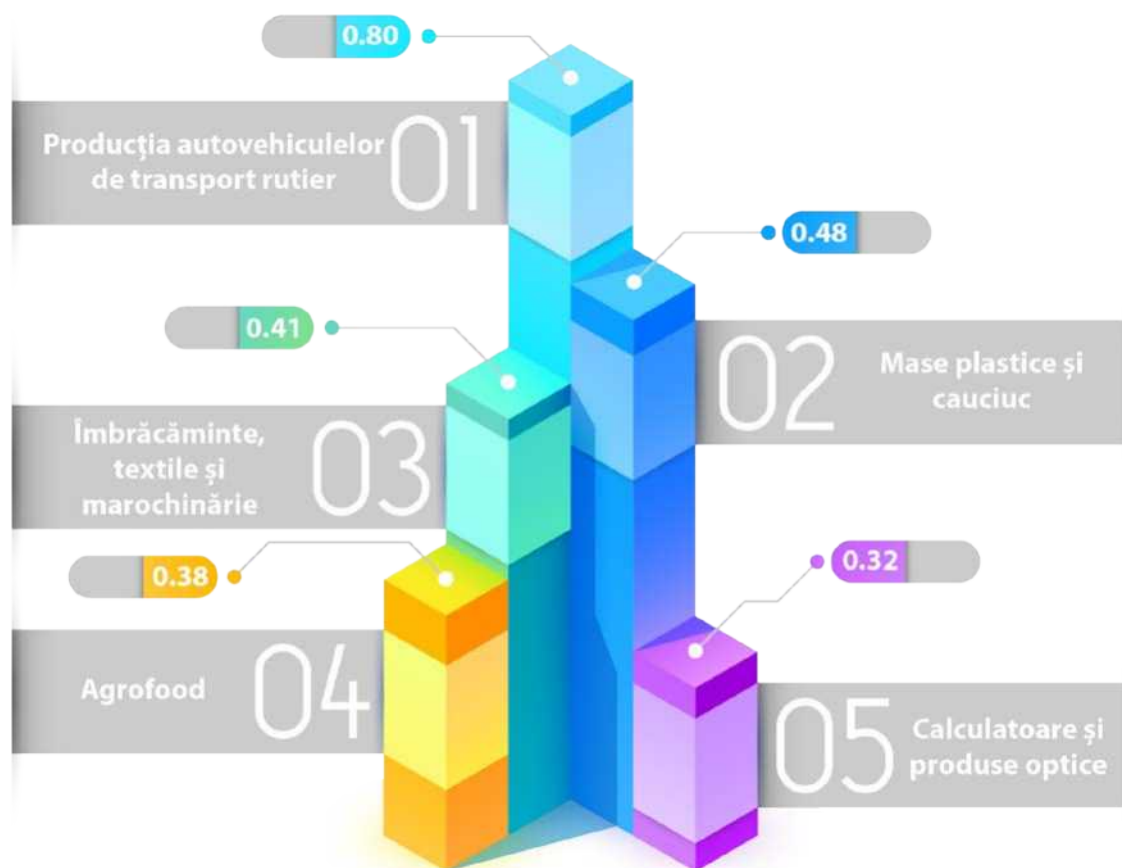
6.10.2. PRINCIPALELE RAMURI INDUSTRIALE ȘI DISTRIBUȚIA ACESTORA ÎN TERITORIU. DOMENII DE EXCELENȚĂ

Prin aplicarea Metodei utilității globale, luând în considerare ramurile industriale ale economiei județului Timiș, decizia finală care poate justifica stabilirea unor domenii prioritare, de excelență la nivel județean a poziționat următoarele industrii: autovehiculelor de transport rutier, de cauciuc și mase plastice, de îmbrăcăminte, textile și marochinărie, food și calculatoare și produse electronice, pe primele cinci locuri în clasamentul județean. Pentru prioritizare și pe baza unei analize multicriteriale, s-au luat în calcul următorii indicatori pentru fiecare ramură industrială:

- Număr de firme: cu un coeficient de importanță în decizia legată de prioritizarea domeniilor de excelență de 10%;
- Cifra de afaceri: cu un coeficient de importanță de 30%;
- Număr de angajați: 30%;
- Profit: 30%.

Indicatorii au fost raportați la populație și au reprezentat cele două limite ale intervalului de analiză, respectiv 2008 și 2019. Rezultatele procesului sunt prezentate în figura de mai jos.

FIGURA 144. CLASAMENTUL RAMURILOR INDUSTRIALE DE EXCELENȚĂ FOLOSIND METODA UTILITĂȚII GLOBALE

Sursa: Calcule proprii pe baza datelor de la INS, ListăFirme, 2021

Industria automotive este una bine ancorată în structura economică regională, dar mai ales în cea a județului Timiș, iar la nivel național, aceasta reprezintă 14% din PIB și 26% din exporturi¹²¹. Producția autovehiculelor de transport rutier se caracterizează prin clusterizarea activității economice și lanțuri de producție extrem de integrate.

La nivel de UE, în anul 2018, regiunea de dezvoltare Vest, în frunte cu județul Timiș, a avut cel mai mare nivel de specializare al forței de muncă pentru activitatea de producție a autovehiculelor, remorcilor și semiremorcilor¹²², urmată de Střední Čechy (Cehia) și Nyugat-Dunántúl (Ungaria) și care au raportat, de asemenea, cote de ocupare de două cifre pentru această activitate. Investitorii știu unde este polul automotive

¹²¹ Industria este extrem de importantă și la nivel de UE, angrenând peste 13.8 milioane de europeni, adică 6.1% din numărul total al locurilor de muncă. Cu investiții de peste 57.4 miliarde euro în R&D anual, industria de automotive este cel mai mare contributor privat din Europa în domeniul inovării, reprezentând 28% din cheltuielile totale ale UE în R&D.

¹²² Este vorba despre procentul de forță de muncă angrenată în activitatea de producție a autovehiculelor de transport rutier din totalul persoanelor ocupate. Regiunea Vest, la care majoritar participă județul Timiș, a înregistrat un procent de 12.8%, Střední Čechy (de 11.56%) și Nyugat-Dunántúl (11.54%).

al României¹²³, însă o promovare mai puternică, bazată pe o guvernare multinivel, axată pe nișe de specializare ar fi de bun augur.

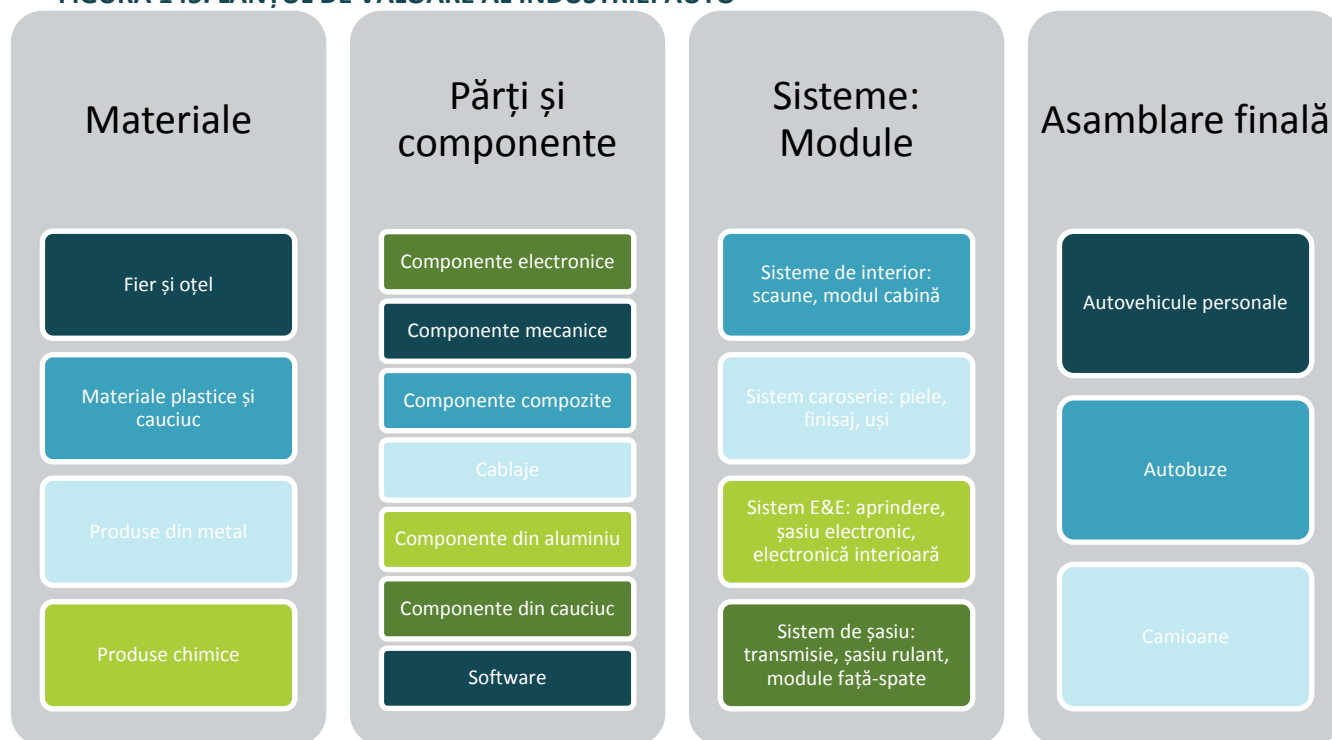
Domeniul este caracterizat ca o industrie grea prin nivelul ridicat de sofisticare, dat de intensitatea tehnologică și de capital. O singură mașină are aproximativ 30.000 de piese, unele piese sunt realizate intern de producătorii auto, dar multe sunt realizate de furnizori ierarhizați pe diferite niveluri (așa numiții TIER 1, 2 etc.). Cele 30.000 de piese sunt fabricate din diferite materii prime (metal, cauciuc, materiale plastice etc.) și prin diferite procese de producție. Ca atare, o dezvoltare sectorială adecvată va avea efecte secundare asupra piețelor și va crea alte sectoare.

Datorită dimensiunii mici a pieței locale și a industriilor de sprijin slab dezvoltate, raportul de localizare a industriei auto din România este încă scăzut, aceasta bazându-se mult pe piese și componente importate.

Cu toate acestea, există un surplus comercial de piese auto datorită producătorilor de piese auto orientați spre export care se află în România: Bosch, Yazaki etc. Așa cum am menționat, o singură mașină este sofisticată și asamblată din peste 30.000 de piese realizate din diferite sectoare prin diferite procese.

Ca atare, identificarea legăturilor intersectoriale pentru lanțul de valoare auto este o provocare. E interesant de văzut care sunt furnizorii de primul rang și ce furnizează ei (scaune, produse din fier, oțel etc.), sau de rangul doi care furnizează cabluri, produse din metal și plastic, servicii de turnătorie etc.

FIGURA 145. LANȚUL DE VALOARE AL INDUSTRIEI AUTO

¹²³ În condițiile în care costurile de transport reprezintă 50% din costurile logistice pentru ca un produs să ajungă de la producător la consumatorul final, trebuie luate în considerare soluții eficiente de economisire a timpului. Sunt create noi hub-uri de transport la nivel mondial, iar România este propusă să facă parte din drumul "Silk Road by Sea CEE" până în 2025, o rută maritimă extinsă din China până în Europa. Astfel de proiecte vor spori atractivitatea României ca poartă de intrare în Europa, având un impact asupra dezvoltării piețelor logistice și industriale. Cu un nivel al chiriilor pentru spațiile industriale și logistice cuprins între 3.6 și 4.1 euro/mp/lună, România este una dintre cele mai competitive piețe la nivel european, în condițiile în care nivelul salarial, conform Eurostat, este de 6.9 euro/h, cu 75% sub media UE (27.4 euro/h).

Sursa: analiză proprie

La o analiză mai detaliată a acestui domeniu, se poate constata că în județul Timiș se concentrează companii care fabrică următoarele produse și angrenează mulți angajați:

- Volane, sisteme de siguranță, centuri de siguranță, suspensii 2.695 angajați;
- Cablaje 4.747 angajați;
- Componente electrice și electronice 5.323 angajați;
- Sisteme de iluminat;
- Furtun de răcire 1.639 angajați;
- Soluții software 11.909 angajați;
- Anvelope 2.501 angajați;
- Lămpi 2.631 angajați;
- Componente motor 813 angajați;
- Textile 1.041 angajați;
- Armături metalice 1.203 angajați;
- Tuburi de combustibil 738 angajați.

E important de remarcat faptul că un număr mare de angajați sunt angrenați în activități high-tech, ce furnizează soluții software. De asemenea, ceea ce putem observa din enumerarea de mai sus este că multe din industriile conexe care au reieșit și din prioritizarea folosind metoda utilității globale, deservește industria automotive, în principal, industrie care răspunde unei nevoi de consum: injecție mase plastice, produse electronice, textile.

Pe termen lung, trebuie analizat dacă această nevoie de a deține o mașină va mai fi de actualitate. Așa cum deja se întâmplă, modelul de business nu se mai centreează pe produs, ci pe serviciu Product as a Service (PAAS), astfel că pe lângă trendurile ce vizează mașinile electrice sau autonome, unde administrațiile trebuie să gândească stații electrice de încărcare¹²⁴, infrastructură rutieră adecvată etc., trebuie să se țină cont de faptul că "pasiunea de a conduce", poate fi înlocuită cu "pasiunea de a fi condus la destinație" (robo-taxiurile vor deveni parte importantă a mobilității în centrele urbane mobility as a service), numărul mașinilor personale fiind în scădere, iar producătorii de mașini vor livra produsele către companiile de ride-sharing care le vor închiria, la rândul lor, consumatorilor.

Administrația poate, de acum să gândească și să planifice teritorial, zone de terenuri pe care astfel de companii le-ar închiria pentru a crea parcul de mașini, sau, în măsura în care dorește, poate crea oportunități de dezvoltare, de testare pentru companiile care inovează¹²⁵.

Dirjecțiile viitoare în industria automotive, de care ar trebui să se țină cont și la nivel județean, sunt: mașini mai ușoare, mai multă autonomie a bateriilor¹²⁶, consum optimizat, idei pentru confort sport,

¹²⁴ În Europa există undeva la 144.000 stații de încărcare, însă, până în 2030, estimările arată o cerere de cel puțin 2.8 milioane de stații de încărcare la nivel european. Patru țări acoperă 27% din suprafața totală a UE Olanda, Germania, Franța și UK asigurând 76% din necesarul stațiilor de încărcare de la nivelul UE.

¹²⁵ Vezi proiectul pilot propus în PATJ Cluj de către Consiliul Județean Cluj, în parteneriat cu Bosch și Porsche Engineering Romania Centrul de Inovare, Testare și Promovare Cluj (CITPC), care asigură componenta de testare a rezultatelor cercetării în domeniul mașinilor autonome, aducând beneficii în direcția atragerii de noi investiții generatoare de locuri de muncă înalt calificate și bine plătite.

interconectivitate, toate acestea sub impactul noilor revoluții industriale: Industry 4.0, Smart Mobility cu vehicule conectate și conducere autonomă, Smart Cities și Society 5.0. Un viitor mai conectat înseamnă mai multă electronică, soluții inteligente și sigure, ecologice pentru a combate schimbările climatice. Totodată, rolul sectorului IT și al chimiei va crește substanțial în automotive. Acestea trebuie dezvoltate în paralel cu educația duală din liceele tehnologice.

Administrația are un rol extrem de important, mai ales acum când, pe scena globală, lanțurile de valoare se re poziționează/reorganizează. Din acest motiv, administrațiile trebuie să fie conștiente de oportunitățile existente în țările vecine și să inițieze parteneriate cu administrațiile de acolo. Un exemplu în acest sens îl reprezintă compania coreeană SK Innovation, care va dezvolta în Ungaria Ivancsa, la 370 km față de Timișoara, cea mai mare fabrică de baterii electrice din Europa, pe o suprafață de 70 hectare, care va crea 2.500 de joburi noi. O astfel de investiție va re poziționa Ungaria ca un hub al bateriilor electrice.

Un alt exemplu îl va reprezenta viitoarea fabrică BMW de mașini electrice din Debrecen, Ungaria, cu care, de asemenea, s-ar putea lega verigi din lanțul valoric (companii din județul Timiș care ar putea să devină TIER 1 sau 2,3).

De asemenea, o altă contribuție pe care o mai poate avea autoritatea județeană, luând în calcul structura economică, ar fi în direcția promovării conceptului de strategie de dezvoltare industrială care lipsește cu desăvârșire în România, dar care poate orienta investițiile cu ușurință. Consiliul Județean Timiș poate să fie inițiatorul unui proiect în acest sens.

Nișe de dezvoltare marcate de companii din județul Timiș: robot livrator, aplicații integrate în sistemul smart al mașinii, sistem eCall¹²⁷, aplicații și tehnologii pentru fluidizarea traficului, optimizarea transportului public, dezvoltarea de soluții ecologice și de mediu, care pot fi susținute de administrație deoarece unele vizează spațiul public.

Companiile trebuie să aibă și un bazin de forță de muncă calificată, iar pentru asta, la Timișoara a fost înființat în anul 2016, CERC Centrul Regional de Competențe și Dezvoltare a Furnizorilor în Sectorul Automotive care susține implementarea unor servicii legate de pregătirea resurselor umane prin proiecte educaționale cursuri, demonstrații tehnologice, evenimente și conferințe. Centrul și-a asumat 3 obiective integrate: Academie de training; Portofoliu de consultanță; Laborator pentru utilizarea colaborativă de echipamente specializate, toate în beneficiul întreprinderilor din automotive.

Centrul, dezvoltat în colaborare cu municipalitatea timișoreană, are 3 corpuri și este dotat cu săli de curs, laborator mașini cu comandă numerică, laborator mașini injecție mase plastice. CERC este dedicat întreprinderilor din automotive, companiilor multinaționale din automotive, din Regiunea de Dezvoltare Vest, resursa umană din cadrul întreprinderilor, universitățile cu profil tehnic din Regiune, end userii sau cetățenii Municipiului Timișoara.

¹²⁶ În România, sursele din care se produce energia electrică ce va alimenta bateriile mașinilor electrice nu sunt foarte variate, iar energia produsă din cărbune se regăsește într-o pondere importantă (aproximativ 20% din producția totală de energie electrică).

¹²⁷ Sistemul este dezvoltat de Continental, iar în cazul unui accident, permite echipelor de intervenție o localizare precisă a mașinii implicate în eveniment; a fost dezvoltat în județ, în anul 2018 de către compania cu peste 10.000 de angajați în fabricile de componente electronice, anvelope, ContiTech și în centrul de R&D.

Specializarea industrială a localităților cuprindă o singură activitate dominantă sau două, în cazul în care cifra de afaceri este rezultatul unei activități industriale mai diversificate și caracterizează următoarea distribuție în economia județeană:

- Timișoara: industria automotive (26%), mase plastice (25%), industria alimentară (11%), calculatoare și produse electronice (11%);
- Ghiroda: industria automotive (93%);
- Giroc: industria alimentară (40%), industria construcțiilor metalice (35%);
- Lugoj: echipamente electrice (35%), materiale de construcții (19%);
- Dumbrăvița: calculatoare și produse electronice (25%), construcții metalice (23%), echipamente electrice (10%), industria alimentară (9%);
- Jimbolia: industria automotive (80%);
- Sânnicolau Mare: industria automotive (65%), echipamente electrice (31%);
- Recaș: industria băuturilor (95%);
- Buziaș: industria metalurgică (82%).

Comparativ cu situația înregistrată acum 10 ani la nivelul localităților¹²⁸, se observă o distribuție diferită a cifrei de afaceri pe activități care sunt cerute pe piața UE, semn că economia județului seamănă din ce în ce mai mult cu economia UE. Trei sectoare mari domină economia Uniunii Europene:

- Transport (producția de automobile, trenuri, avioane, autobuze, nave, tramvaie etc.);
- Aparate electrice și electronice (mașini de spălat, televizoare, toastere, mașini de cafea, aspiratoare, aragazuri etc.);
- Chimice (detergenți, îngrășăminte chimice, farmaceutice etc.).

În majoritatea localităților se observă un grad foarte mare de integrare la specificul pieței UE. Dacă în 2011, ponderea cifrei de afaceri din Lugoj, spre exemplu, era realizată mai ales de companiile din industria textilă și industria lemnului, acum acest lucru s-a schimbat în direcția acelor industrii ce reflectă structura economică UE. Aceeași concluzie poate fi trasă cu privire la orientarea Dumbrăviței care de la industria băuturilor și textilă, a trecut la calculatoare și produse electronice, echipamente electrice etc. Acest lucru este benefic dezvoltării economice locale și se observă și la nivelul PIB-ului/cap de locuitor.

Este extrem de important ca prin această strategie, să putem crea măcar cadrul dezvoltării viitoare. În mod cert, principiile circularității vor trebui aplicate în toate industriile, așadar în funcție de cererea de la nivelul UE, e de așteptat ca acestea să își schimbe modelele actuale de business liniare în unele circulare. Această transformare e de durată, însă județul trebuie să se pregătească pentru economia regenerativă, iar rolul autorității este de a facilita tranziția la acest tip de economie.

În ceea ce privește localitățile rurale cu o contribuție mai importantă la industria județeană, acestea au următoarea specializare industrială:

- Parța: echipamente de ventilație și frigorigice (99%);
- Remetea Mare: calculatoare și produse electronice (56%), industria automotive (31%);
- Giarmata: calculatoare și produse electronice (53%), industria automotive (11%);
- Făget: textile (56%), industria alimentară (39%), industria lemnului (5%).

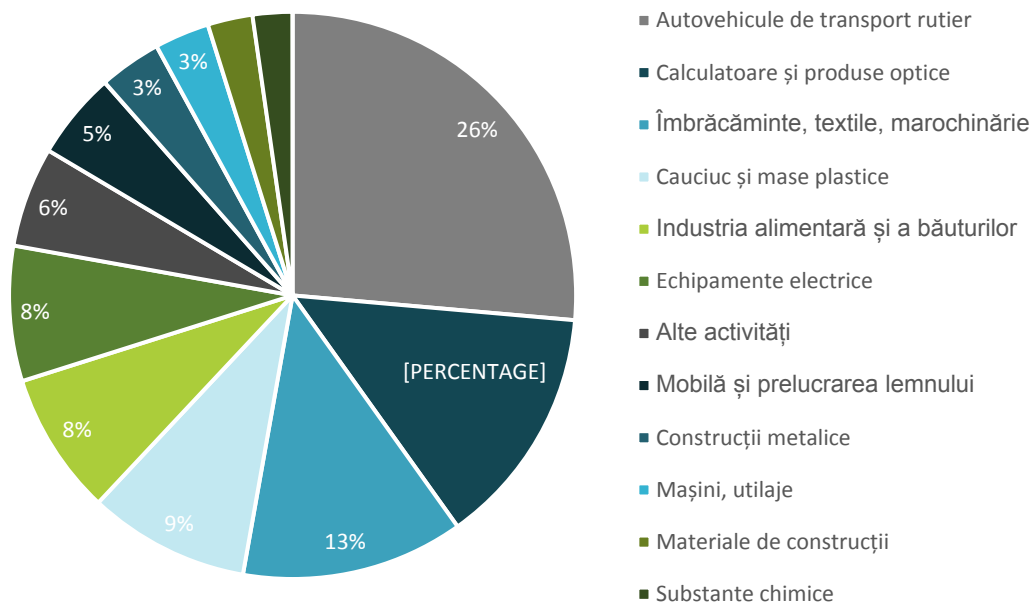
¹²⁸ Planul de Amenajare a Teritoriului Județului Timiș, 2013

6.10.3. FORȚA DE MUNCĂ OCUPATĂ ÎN INDUSTRIE

Conform INS, la sfârșitul anului 2019, personalul angajat în unitățile de producție din județul Timiș ajungea la 84.089, în creștere cu 8% față de anul 2008. Numărul de angajați din industrie reprezintă 38% din numărul total de angajați, procent ușor în creștere față de anul 2008. Cei mai mulți dintre aceștia lucrau în ramura de automotive (26% din total), urmată de cea a calculatoarelor și produselor optice (14%), a textilelor, articolelor de îmbrăcăminte și marochinărie (13%), respectiv a cauciucului și maselor plastice (9%). La nivel național, Timișul ocupă poziția a doua, după Municipiul București, dar acest lucru se întâmplă deoarece statistica ia în calcul doar angajații după sediile sociale, nu și punctele de lucru.

Astfel, o bună parte din companiile care practic produc creștere locală și angajează oameni din județ, raportează situațiile financiare la sediul social, care în majoritatea cazurilor, este declarat în București. Fiind vorba de multe companii străine, acestea aleg de cele mai multe ori să-și declare sediul social în București, capitala țării, unde, cel mai probabil, angajează cabinetele de avocatură să-i reprezinte și să se ocupe de constituirea societăților etc.

FIGURA 146. NUMĂRUL DE SALARIAȚI AI UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE PRINCIPALELE RAMURI, ÎN ANUL 2019

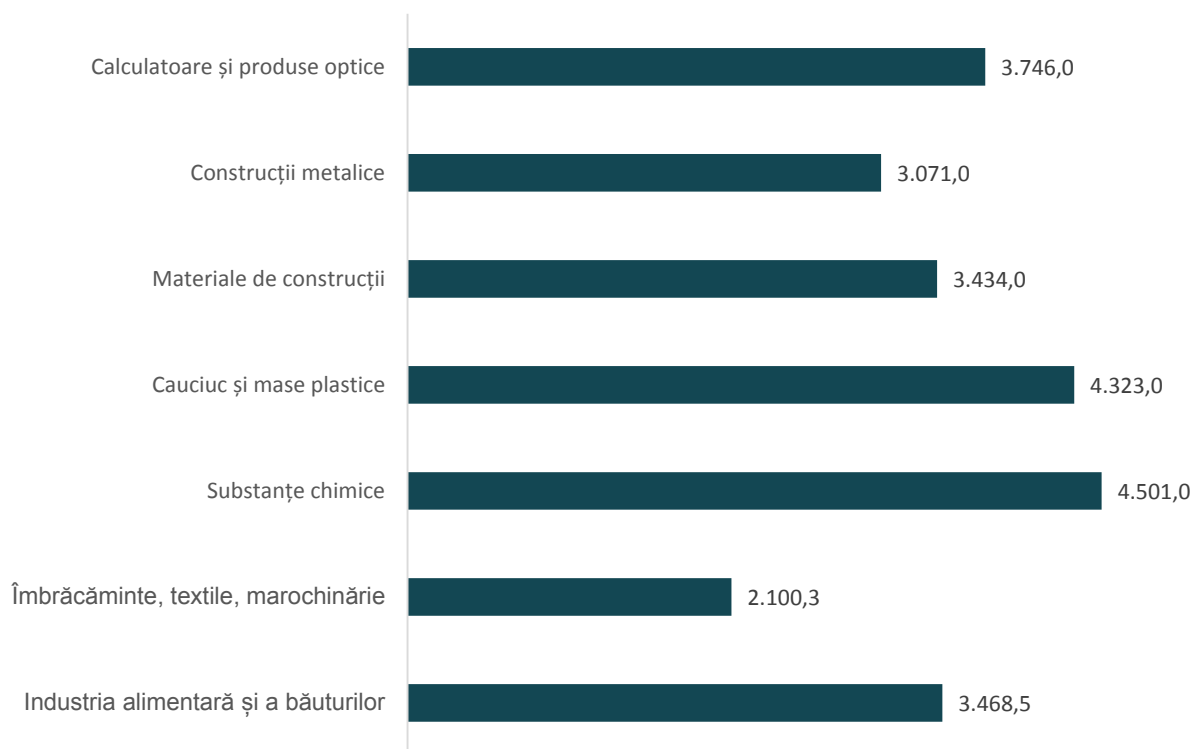
Sursa: Baza de date INS Tempo

Teritorial, Timișoara angrenează peste 53% din forța de muncă din industria, urmată de Sânnicolau Mare (9,3% - peste 7.100), Ghironda (7,4% - peste 5.700), Lugoj (5,2% - peste 4.000), Chișoda (3,9% - peste 3.000), Jimbolia (3,5% - peste 2.600), Dumbrăvița (2,1% - aproape 1.600) etc.

Salariul mediu lunar net din sectorul industrial al județului a fost în anul 2019 de 3.486 de lei, cu mult peste media regională și națională, ceea ce demonstrează faptul că nivelul de calificare al angajaților este unul mult mai ridicat, competențele sunt ingineresti, iar valoarea adăugată adusă de aceștia, mai ridicată. Salariul este aproape triplu față de anul 2008.

Județul Timiș oferă al doilea cel mai competitiv nivel salarial din sectorial industrial, din țară, după municipiul București. Pe ramuri, cele mai mari salarii se ofereau în anul 2019 în domeniul extracției petrolului (8.899 lei net/lună), al fabricării produselor de cocserie (5.072 lei), al fabricării substanțelor chimice (4.501 lei), activităților extractive (4.446 lei), fabricării autovehiculelor de transport rutier (4.353 lei). La polul opus, se află tipărirea și reproducerea pe suporturi a înregistrărilor (1.746 lei), articolele de îmbrăcăminte (1.908 lei), produsele textile (2.131 lei), cel mai prost plătite activități din județ.

FIGURA 147. SALARIUL MEDIU NET LUNAR (LEI) PE PRINCIPALELE RAMURI ALE INDUSTRIEI, ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Ramurile industriale de la nivel județean în care nivelul salariilor depășește media regională și națională sunt extracția petrolului, industria alimentară și a băuturilor, textile, îmbrăcăminte și marochinărie, prelucrarea lemnului, fabricarea hârtiei, substanțe chimice și produse farmaceutice, cauciuc și mase plastice, materiale de construcții, industria metalurgică, construcții metalice, calculatoare și produse electronice, echipamente electrice, mașini&utilaje, autovehicule de transport rutier.

În comparație cu media europeană, regiunea Vest oferă salarii competitive, peste această medie, în cazul următoarelor ramuri industriale: producția de textile, articole de îmbrăcăminte și marochinărie și producția de calculatoare și produse electronice.¹²⁹ Eurostat nu prezintă nivelul salarial pentru activitatea de producție a autovehiculelor de transport rutier, însă conform statisticilor oficiale INS, valoarea salariului mediu net în regiunea Vest o poziționează pe locul 2, în clasamentul național, depășind atât regiunea Sud-Muntenia, cât și Centru, care apar în statisticile Eurostat pe primele locuri în țară. Astfel, putem presupune că valoarea salariului în acest domeniu, la nivelul regiunii Vest, este peste 557.1 milioane euro (conform metodologiei Eurostat), cât se înregistrează în Sud-Muntenia, depășind media UE care este de 404.7 milioane euro.

Luând în calcul cele menționate, este foarte clar că activitatea de producție a autovehiculelor de transport rutier conferă un avantaj competitiv județului Timiș (aici se concentrează majoritatea activității din regiune), atât din perspectiva concentrării forței de muncă înalt calificată într-o activitate medium-high tech, cât și din perspectiva oportunităților salariale pe care le oferă. Astfel, industria automotive rămâne una dintre "piesele de

¹²⁹ Eurostat raportează nivelul salariilor în milioane euro tabelul [SBS data by NUTS 2 regions and NACE Rev.2 \[sbs_r_nuts06_r2\]](#), indicatorul [V133320 Wages and Salaries million euro](#), astfel că valorile sunt următoarele: textile EU=38.2, textile Vest=54.8; articole de îmbrăcăminte EU=29.3, articole de îmbrăcăminte Vest=63.6; marochinărie EU=18.7, marochinărie Vest=60.9; calculatoare și produse electronice EU=171.7, calculatoare și produse electronice Vest=184.4.

rezistență” ale județului care ar trebui promovată corespunzător pentru atragerea de talente și pentru orientarea către domeniile și joburile viitorului (industry 4.0, mașini electrice etc.).

Din perspectiva comparației specializării forței de muncă ocupate a regiunii Vest cu cea a altor regiuni din UE sunt câteva elemente de referință pentru fiecare ramură industrială, doar pentru un benchmarking pe care să-l avem în vedere în funcție de viziunea care va fi conturată la nivel județean:

TABEL 33. COMPARAȚIE SPECIALIZAREA FORȚEI DE MUNCĂ OCUPATE A REGIUNII VEST

INDUSTRIA ALIMENTARĂ		ARTICOLE DE ÎMBRĂCĂMINTE	
Max EL54 - Ipeiros	62.8	Max EL53 - Dytiki Makedonia	33.3
DE60 - Hamburg	7.8	HR04 - Kontinentalna Hrvatska (NUTS 2016)	6.2
CZ02 - Strední Čechy	7.7	SK04 - Východné Slovensko	6.1
DE26 - Unterfranken	7.6	RO42 - Vest	5.2
RO42 - Vest	7.6	EL30 - Attiki	5.1
DE71 - Darmstadt	7.5	PL81 - Lubelskie	5.1
UKJ2 - Surrey, East and West Sussex	7.5	EE00 - Eesti	5.0
CAUCIUC ȘI MASE PLASTICE		CONSTRUCȚII METALICE	
Max FRK1 - Auvergne	44.7	Max FRC2 - Franche-Comté	32.2
BE25 - Prov. West-Vlaanderen	6.6	SE11 - Stockholm	6.1
BG32 - Severen tsentralen	6.6	DED5 - Leipzig	5.8
CZ03 - Jihozápad	6.5	RO42 - Vest	5.7
RO32 - Bucuresti - Ilfov	6.5	UKI4 - Inner London - East	5.7
SE21 - Småland med öarna	6.5	UKI7 - Outer London - West and North West	5.6
RO42 - Vest	6.4	DE71 - Darmstadt	5.5
CALCULATOARE ȘI PRODUSE OPTICE		ECHIPAMENTE ELECTRICE	
UKJ2 - Surrey, East and West Sussex	15.1	FR12 - Limousin	28.8
DE25 - Mittelfranken	8.7	AT12 - Niederösterreich	6.5
UKJ4 - Kent	8.6	HU12 - Pest	6.4
FRJ2 - Midi-Pyrénées	8.5	BE24 - Prov. Vlaams-Brabant	6.3
DE72 - Gießen	8.0	DE11 - Stuttgart	6.3
DEG0 - Thüringen	8.0	RO42 - Vest	6.3
RO42 - Vest	8.0	NO03 - Sør-Østlandet	6.3
MAȘINI ȘI ECHIPAMENTE		AUTOVEHICULE DE TRANSPORT RUTIER ¹³⁰	
DE14 - Tübingen	28.8	SK01 - Bratislavský kraj	41.4
BE32 - Prov. Hainaut	3.1	DE50 - Bremen	32.8
EL61 - Thessalia	3.1	RO42 - Vest	31.0
LV00 - Latvija	3.1	SE23 - Västsverige	30.0
RO11 - Nord-Vest	3.1	HU22 - Nyugat-Dunántúl	29.9
RO42 - Vest	3.1	CZ02 - Strední Čechy	29.6

¹³⁰ De menționat faptul că acela este procentul angajaților din producția autovehiculelor de transport rutier în populația ocupată din industrie. Raportat la populația ocupată totală, regiunea Vest este pe primul loc în UE.

Sursa: Eurostat, 2021

6.10.4. AGLOMERĂRI INDUSTRIALE, CLUSTERE

Conform Strategiei Regionale de Specializare Inteligentă Vest 2021-2027¹³¹, elaborată printr-un proces participativ de către Agenția de Dezvoltare Regională Vest, clusterelor acoperă concentrările industriale, așa cum sunt ele definite în literatura de specialitate, având și masă critică și toate tipurile de actori cheie implicați. Astfel:

1. **Industria automotive** cea mai mare concentrare industrială în auto din România este în județul Timiș, astfel clusterul Automotivest vine să reprezinte interesele membrilor uneia dintre cele mai importante industrii din țară care trebuie atent direcționată pe termen lung către nișe cu valoare adăugată ridicată și cu know-how greu de replicat, pentru a fi mai dificil de automatizat sau computerizat.
2. **Banat Software** Clusterul TIC își face treaba din 2011 și promovează interesele membrilor, însă din informațiile publice pe care le-am găsit, nu pare că ar avea un specific sectorial care să-i ghideze interesele.
3. **Energii regenerabile, eficiență energetică, energii sustenabile** Clusterul ROSENC, înființat tot în anul 2011. În prezent, clusterul numără 96 de membri.
4. **Turism** Sectorul este reprezentat de puțin timp de asociația proaspăt înființată Cluster pentru Turism Banat (CLUSTRBANAT) care își propune să promoveze destinațiile turistice locale, județene și regionale.
5. **Healthcare** ROVEST Cluster
6. **Advertising, Printing și Ambalaje** APP Cluster, cu 25 membri

Proiectul **NICHE Dezvoltarea de lanțuri valorice inovative în sectorul agroalimentar**¹³², finanțat din INTERREG EUROPE, a fost coordonat de ADR Vest, fiind realizat în colaborare cu Regiunea Border din Irlanda, Regiunea Irlanda de Nord din Marea Britanie, Regiunea Tartu din Estonia, Regiunea Ostrobotnia de Sud din Finlanda, Regiunea Cuiavia-Pomerania din Polonia, Regiunea Creta din Grecia. A avut ca rezultat palpabil dezvoltarea unei platforme online aromeproprii.ro de promovare a produselor alimentare locale, iar pe termen lung, se dorește dezvoltarea unui lanț valoric local puternic în agrofood.

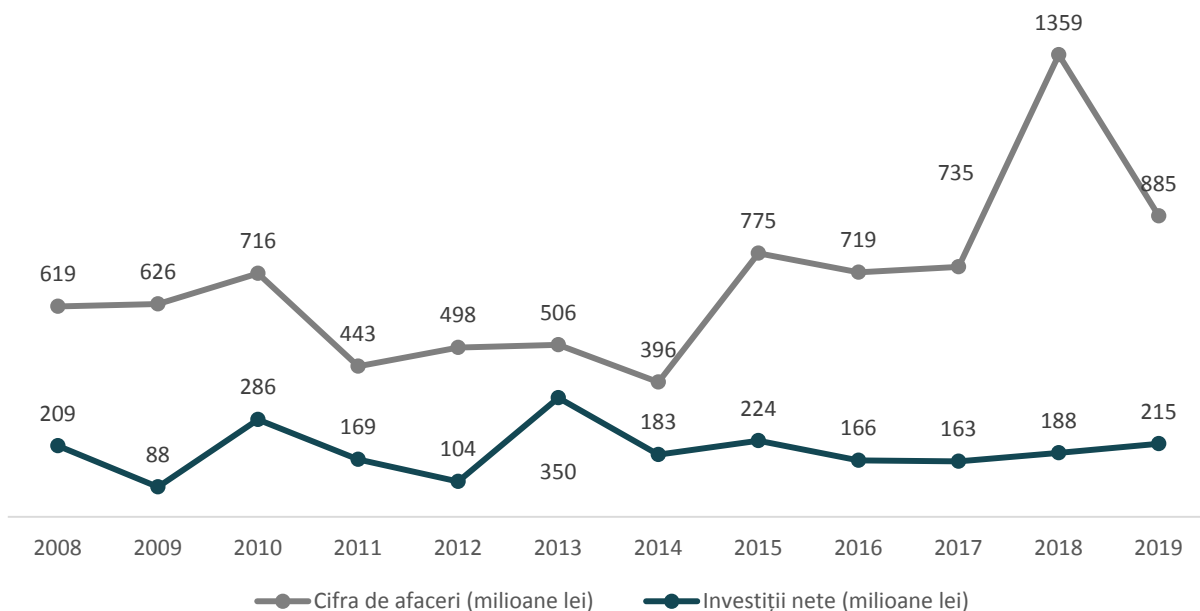
6.10.5. ENERGIA

În județul Timiș funcționau, în anul 2019, conform datelor INS, 71 unități locale active în domeniul energiei (locul 2 la nivel național după Municipiul București), dintre care 60 în domeniul producției de energie electrică. Cifra de afaceri a acestora se ridică la doar 885 mil. lei, cu 43% mai mare decât în anul 2008.

¹³¹ https://adrvest.ro/wp-content/uploads/2020/09/RIS3_28-09-2020.pdf

¹³² <https://www.interregeurope.eu/niche/>

FIGURA 148. CIFRA DE AFACERI ȘI INVESTIȚIILE NETE ALE UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL ENERGETIC DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

De asemenea, investițiile nete realizate de companiile din domeniul energetic au crescut cu circa 3% față de anul 2008. Chiar dacă reunea doar puțin peste 1.727 de salariați în anul 2019, domeniul energetic rămâne unul bine remunerat, cu un salariu mediu net lunar egal cu media județeană (3.759 de lei, în anul 2019, depășit la nivel regional, de județul Caraș-Severin).

Conform ITM, la sfârșitul anului 2020, existau 2.449 de contracte active și 2.445 de salariați activi, atât în companiile de stat, cât și în cele private. Procentul salariaților este redus în cazul companiilor private, majoritatea microîntreprinderi, ce reușeau să absoarbă doar 174 de salariați activi, cu o distribuție teritorială: Timișoara, Săcălaz, Sănnicolau Mare, Jimbolia, majoritatea companiilor activând în producția de energie electrică sau în furnizarea de abur și aer condiționat. Cea mai mare companie din domeniu este COLTERM Timișoara (compania de termoficare), urmată de E-Distribuție Banat și Electrificare Timișoara, toate companii mari, de stat și cu capital mixt.

TRENDURI

COGENERAREA ÎN 2050

Pactul Ecologic European promite să contribuie la dezvoltarea unui sistem energetic net zero până în 2050, prin ambiții referitoare la eficiența energetică, un sistem integrat și energie regenerabilă. Un studiu realizat de Artelys concluzionează că cogenerarea este unul din factorii esențiali pentru a atinge neutralitatea carbonului în Europa până în 2050. Realizarea potențialului cogenerării în toate sectoarele va maximiza eficiența energetică și va contribui la un sistem energetic european integrat la cel mai mic cost, aducând în același timp beneficii pentru consumatorii finali. Cogenerarea se bucură de un sprijin larg al industriei în întreaga UE și nu numai: de la producători de tehnologie, utilități, jucători industriali, companii de servicii energetice și asociații naționale.

Conform COGEN Europe, cogenerarea este una dintre cele mai eficiente soluții de integrare, conectând flexibil electricitatea, căldura și gazul, depășind generarea separată de energie și căldură care funcționează pe piețe neintegrate.

Cogenerarea sprijină o diversitate de aplicații de integrare a sistemului prin furnizarea de căldură eficientă și din ce în ce mai mult bazată pe surse regenerabile către sau în clădiri și industrie, legând astfel în mod rentabil sectoarele de căldură și gaze. De asemenea, poate transforma în mod eficient căldura reziduală din industrie în electricitate și căldură pe care să o poată folosi orașele.

Cogenerarea permite integrarea eficientă a sistemelor, prin furnizarea de energie electrică flexibilă și eficientă atunci când rețelele au nevoie de ea, în momente de cerere maximă de aprovizionare, cu vânt slab și soare.

Cogenerarea utilizează mai bine sursele de energie disponibile la nivel local pentru industrie, orașe și consumatori casnici. Aceasta include gaze cu conținut scăzut de carbon și gaze noi (H₂, (bio) metan, gaze electrice), precum și biomasă, geotermală, termică solară și căldură reziduală.

Cogenerarea reduce costurile globale ale sistemului, generând energie locală și astfel economisind costurile de funcționare și investiții ale rețelei electrice. De asemenea, reduce facturile de energie ale consumatorilor finali (din industrie, gospodării și orașe).

ENERGIE REGENERABILĂ

Domeniul energiilor regenerabile reprezintă un capitol de mare actualitate în contextul economiei regenerative, în condițiile utilizării eficiente a resurselor care sunt limitate, al diminuării depozitelor de combustibili tradiționali, precum și al cerințelor privind scăderea emisiilor de gaze poluante. Potrivit PATJ Timiș, energiile regenerabile sunt în dezvoltare incipientă la nivelul județului Timiș, însă din cauza condițiilor climatice, nu se poate preciza cu exactitate o zonă cu cel mai mare potențial, în județ. Prin urmare se recomandă să se realizeze studii sectoriale, specializate pentru a identifica cu exactitate acest potențial și a putea recomanda realizarea unor investiții viitoare. Județul Timiș are un potențial ridicat pentru recuperarea deșeurilor provenite din agricultură, din vestul României. **Biomasa** ar putea constitui pentru județul Timiș o potențială sursă regenerabilă de energie, atât din perspectiva potențialului, cât și din perspectiva posibilităților de utilizare.

De asemenea, **energia geotermală** îi conferă județului un avantaj competitiv, oferind oportunități de valorificare, utilizare și recuperare, reprezentând amplasamentul ideal pentru dezvoltarea aplicațiilor geotermale de adâncime. Utilizarea istorică a energiei geotermale și a forajelor existente pentru resurse (gaz, petrol) reprezintă un mare avantaj, deoarece minimizează riscul de foraj și economisește costurile de prospectare.

Conform studiilor realizate în acest domeniu, județul Timiș are un important potențial solar, în special în partea de vest a județului, un potențial mediu eolian și un important potențial agricol pentru culturile ce pot fi utilizate ca și biocombustibil (rapița, dar și resturile de alte culturi vegetale și din producția agricolă animală).

FIGURA 149. HARTA RESURSELOR DE ENERGIE ALTERNATIVĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: "Raport cu privire la potențialul de producere a energiei din surse regenerabile în Județul Timiș", IPA Fraunhofer-Germania

Modernizarea și producerea de noi capacități de producere a energiei electrice și termice prin valorificarea resurselor regenerabile de energie: eoliene, hidroenergetice, solare, a biomasei, a resurselor energetice geotermale, a produselor din cadrul fermelor agricole. Proiecte care au fost propuse în PATJ Timiș:

OBIECTIVE SPECIFICE	MĂSURI ȘI ACȚIUNI PRIORITARE
Implementarea utilizării energiei solare	Sisteme independente de instalații fotovoltaice pentru aplicații autonome în domeniul: sistemelor de comunicare, al rețelelor de telefonie mobilă, iluminare stradală inteligentă, stații meteo Parcul Județean Timiș de producție energie fotovoltaică Covaci
Implementarea utilizării energiei eoliene	Crearea unei hărți pentru potențialul eolian în județul Timiș Producție energie eoliană pentru zonele industriale Timiș, corelat cu posibilitatea valorificării potențialului existent
Implementarea utilizării energiei geotermale	Geotermia de adâncime centrale geotermale de 2 MW Jimbolia, Timișoara, Sânnicolau Mare, Lovrin Geotermia de suprafață program pilot de alimentarea a unor clădiri rezidențiale Studiu detaliat în Timiș Vest: Potențial, Gradiente, Roci, Debite forabile
Implementarea utilizării biomasei	Instalație pilot de fermentare a nămolului în localitățile Timișoara și Lugoj Utilizarea energetică la scară industrială a deșeurilor animale Utilizarea energetică industrială a deșeurilor din industria alimentară Combi Centrale cu Cogenerare Biomasă, Solar, Geotermie

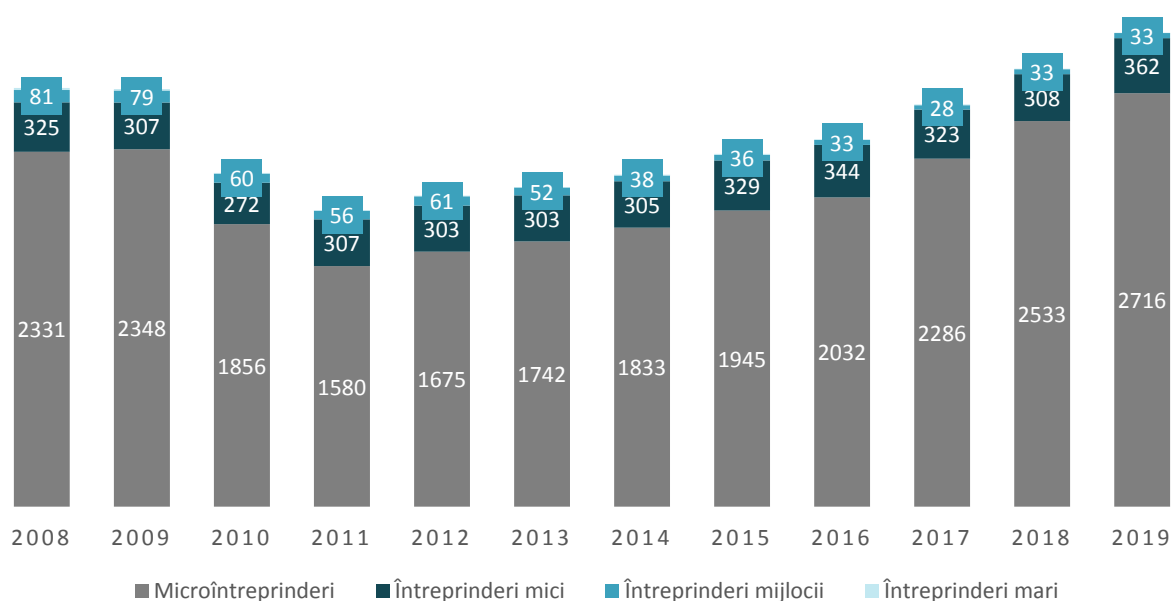
Sursa: PATJ Timiș

6.11. ANALIZA SECTORULUI DE CONSTRUCȚII

6.11.1. ANALIZA PRINCIPALILOR INDICATORILOR AI ÎNTRINDERILOR CU PROFIL DE CONSTRUCȚII DIN JUDEȚ

La nivelul anului 2019, în județul Timiș își desfășurau activitatea 3.113 de unități locale active cu profil de construcții, în creștere cu 13% față de anul 2008, plasându-se pe locul 3 la nivel național, după municipiul București și județul Cluj. Numărul de firme din construcții reprezintă 11.52% din numărul total de companii din județ. Dintre acestea, doar două aveau peste 250 de salariați (față de 14 în 2008), 33 între 50 și 249 de salariați (față de 81), 362 între 10 și 49 de salariați, iar 2.716 erau microîntreprinderi. Din totalul firmelor de profil, cele mai multe se ocupă cu construcțiile clădirilor rezidențiale și nerezidențiale (1.454 adică aproape jumătate), instalații sanitare (357), instalații electrice (283), dezvoltare imobiliară (248) etc. Se poate constata față de anul 2008, o tendință de fragmentare a companiilor din domeniu, dar și de diversificare a profilului de activitate, principala cauză fiind, mai ales, scăderea ponderii firmelor mari și foarte mari din domeniul construcțiilor de drumuri și poduri.

FIGURA 150. NUMĂR DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE CU PROFIL DE CONSTRUCȚII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE CLASE DE MĂRIME, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

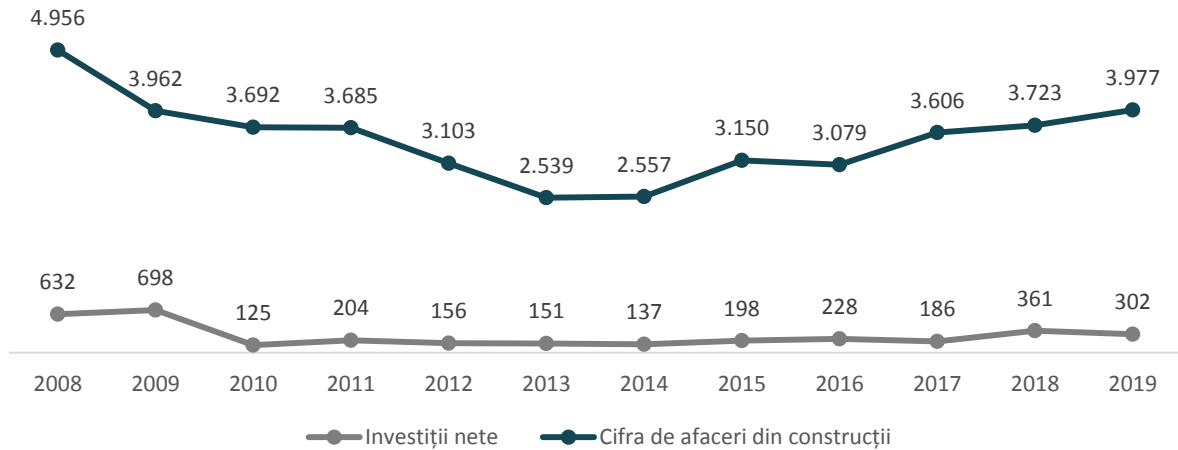
Conform datelor INS, la nivelul anului 2019, cifra de afaceri totală a unităților locale active din domeniul construcțiilor a fost de circa 814 milioane euro, ceea ce reprezenta circa 56% din totalul încasărilor realizate la nivel regional și 3.56% din cele de la nivel național. Județul Timiș este a șasea piață de construcții de la nivel național, după municipiul București, județele Cluj, Ilfov, Prahova, Iași.

Dacă în perioada 2013-2014 firmele timișorene din domeniu au înregistrat o scădere a cifrei de afaceri, în pofida unui context defavorabil al pieței, după 2014 volumul afacerilor din domeniu a început să-și revină. Concomitent, a scăzut la circa jumătate și volumul investițiilor realizate de companiile din domeniul construcțiilor în baza lor materială, începând cu anul 2009.

Companiile cu peste 100 de angajați din domeniu sunt următoarele: FLEXIK AUTOMATION (Timișoara), SUPERCONSTRUCT (Timișoara), AGASI (Timișoara), DELTANET SRL (Timișoara), MAXAGRO CENTER (Gătaia), PROFAL INDUSTRY (Toager, comuna Giera), AXELA CONSTRUCȚII (Timișoara), BIPT HOCHBAU SRL (Timișoara),

COMPACT PRODUCT (Lugoj), CONS ELECTRIFICAREA INSTAL (Timișoara), AXO UTIL (Timișoara), ILA VORHABEN SRL (Timișoara) etc.

FIGURA 151. CIFRA DE AFACERI ȘI INVESTIȚIILE NETE ALE UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL DE CONSTRUCȚII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

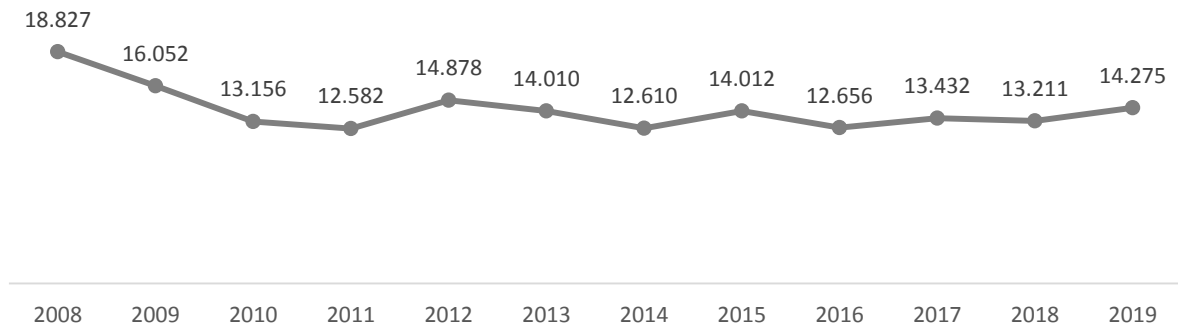

Sursa: Baza de date INS Tempo

6.11.2. ANALIZA FORȚEI DE MUNCĂ DIN DOMENIUL CONSTRUCȚIILOR

În anul 2019, conform INS, la nivelul firmelor cu profil construcții din județul Timiș activau 14.275 de salariați, în scădere cu 4.500 față de anul 2008, pe fondul reducerii activității de construcții publice, dar și migrației externe a personalului din domeniu. Salariații din construcții reprezintă aproximativ 6% din numărul total de angajați din județul Timiș. Conform ITM, la sfârșitul anului 2020, erau active 20.572 de contracte, respectiv 20.301 salariați activi.

FIGURA 152. SALARIAȚII UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL CONSTRUCȚII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Conform aceleiași surse, numărul de persoane ocupate în sectorul construcțiilor la nivelul Timiș era în 2019 de 17.400 de persoane, în scădere cu 24% față de anul 2008.

Distribuția teritorială în funcție de cifra de afaceri (presupunând că un nivel mai mare al cifrei de afaceri asigură și venituri mai mari administrației locale) este prezentată în următorul tabel:

TABEL 34. DISTRIBUȚIA TERITORIALĂ ÎN FUNCȚIE DE CIFRA DE AFACERI

LOCALITATE	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	1.627	1.951	7.464
Giroc	225	212	784
Dumbrăvița	234	188	858
Lugoj	158	136	677
Ghiroda	56	133	205
Moșnița Nouă	71	63	303
Parța	14	51	111
Nădrag	8	47	209
Gătaia	12	47	105
Sănnicolau Mare	41	41	191
Săcălaz	59	40	193

Sursa: Listă Firme, 2021

UAT-urile în care este concentrat un număr mai important de salariați în construcții sunt municipiul Timișoara, Dumbrăvița, Giroc, municipiul Lugoj, Moșnița Nouă, Ghiroda etc.

Salariul mediu net lunar din sectorul construcțiilor a fost de doar 2.564 lei în anul 2019, dublu față de anul 2008, dar încă mult sub media salariilor din alte domenii și chiar decât cea sectorială de la nivel regional și național. Acest lucru face că interesul pentru migrație externă al personalului calificat din construcții să se mențină ridicat, multe companii locale din domeniu reclamând dificultățile tot mai mari în recrutarea de personal.

6.12. ANALIZA SECTORULUI TERȚIAR

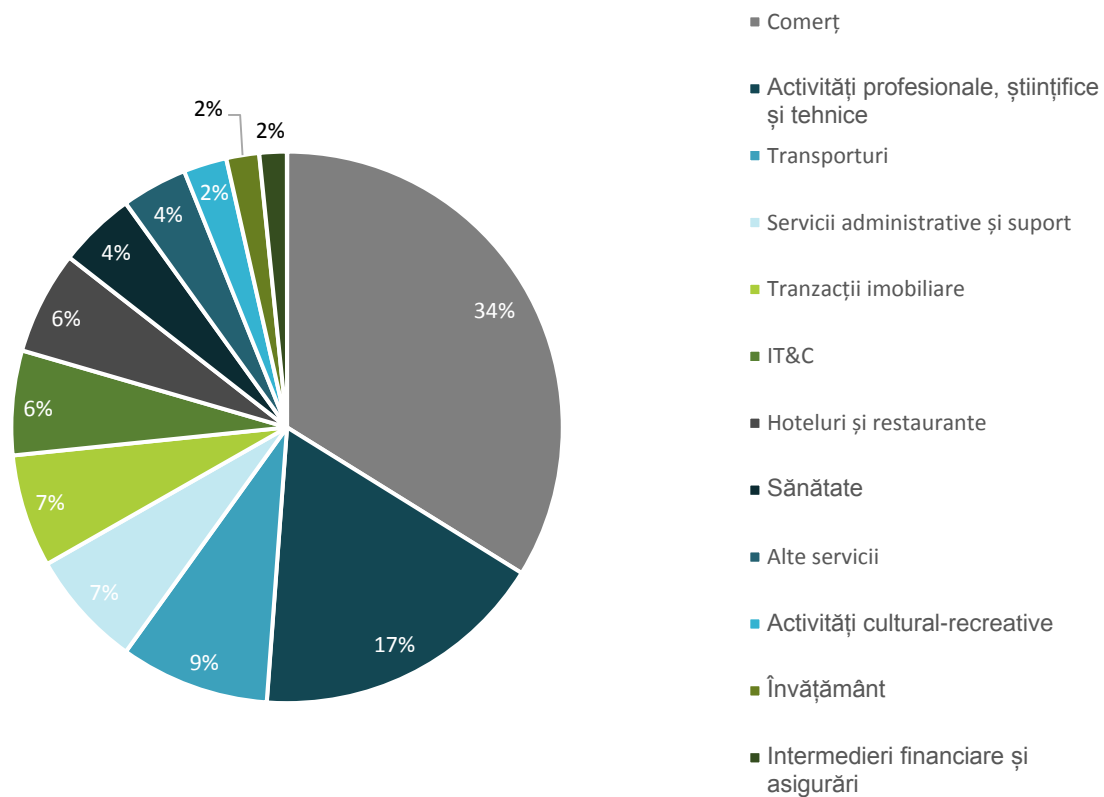
6.12.1. ANALIZA PRINCIPALILOR INDICATORI AI ÎNTREPRINDERILOR CU PROFIL DE SERVICII DIN JUDEȚ

Conform datelor INS, la nivelul anului 2019, în județul Timiș funcționau 20.319 de unități locale active cu profil terțiar, în creștere cu 10% față de anul 2008. Din totalul companiilor din județ, cele care activează în sectorul terțiar reprezintă 75%, ceea ce confirmă o realitate economică ce există de mult timp în cele mai dezvoltate țări în care terțiarizarea este pregnantă.

Dintre acestea, 33 firme erau mari (peste 250 de salariați), 242 erau mijocii (50-249 de salariați), 1.490 sunt mici (10-49 salariați), iar 18.554 sunt microîntreprinderi. Întreprinderile mari activează în domeniile transporturi și depozitare (10), informații și comunicații (9), comerț (8).

Circa jumătate dintre firmele din sectorul terțiar erau active în domeniul comerțului (mai ales a comerțului cu amănuntul în magazine nespecializate cu vânzare predominantă de produse alimentare). Acestea erau urmate de firmele din sectorul activităților științifice, tehnice și profesionale (17% din total, mai ales servicii de consultanță, inginerie, contabilitate), transporturilor și depozitării (8% din total, mai ales transporturi rutiere de mărfuri). La polul opus, cele mai puține firme din sectorul terțiar activau în învățământ și activități cultural-recreative.

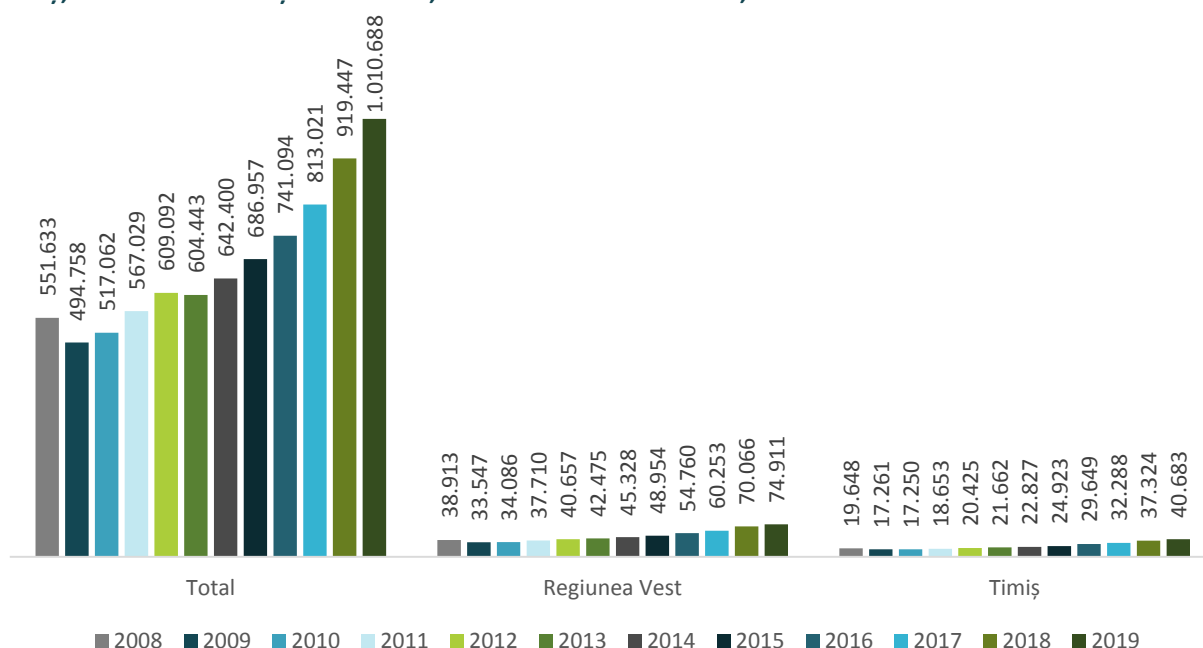
FIGURA 153. NUMĂRUL DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE CU PROFIL TERȚIAR DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE SUB-DOMENII DE SERVICII, ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Cifra de afaceri a întreprinderilor active din sectorul terțiar al județului a ajuns în anul 2019 la 40.683 mil. lei, cu 20% mai mare ca în sectorul industrial. După o scădere pe durata crizei globale, nivelul afacerilor din domeniu a crescut continuu, fiind de 2 ori mai mare față de anul 2008.

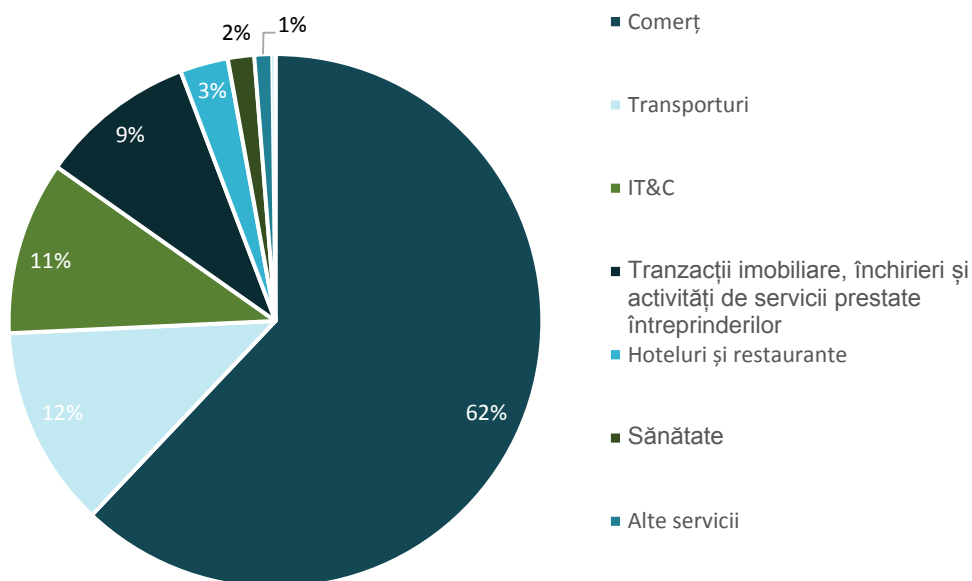
FIGURA 154. CIFRA DE AFACERI TOTALĂ A UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL SERVICII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, REGIUNEA VEST ȘI ROMÂNIA, ÎN PERIOADA 2008-2019, MILIOANE LEI

Sursa: Baza de date INS Tempo

Circa 62% din volumul de activitate din sectorul terțiar este generat de activitățile de comerț, urmat la mare distanță de transporturi (12%) și IT&C (10%). Restul activităților (de ex. serviciile financiar-bancare, imobiliare, de cazare și alimentație publică etc.) generează încasări modeste. Totuși, față de anul 2008, volumul cifrei de afaceri a crescut nominal cu 197% în domeniul HoReCa, transport și depozitare (178%), IT&C (154%).

FIGURA 155. CIFRA DE AFACERI A UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL DE SERVICII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE SUB-DOMENII DE SERVICII, ANUL 2019

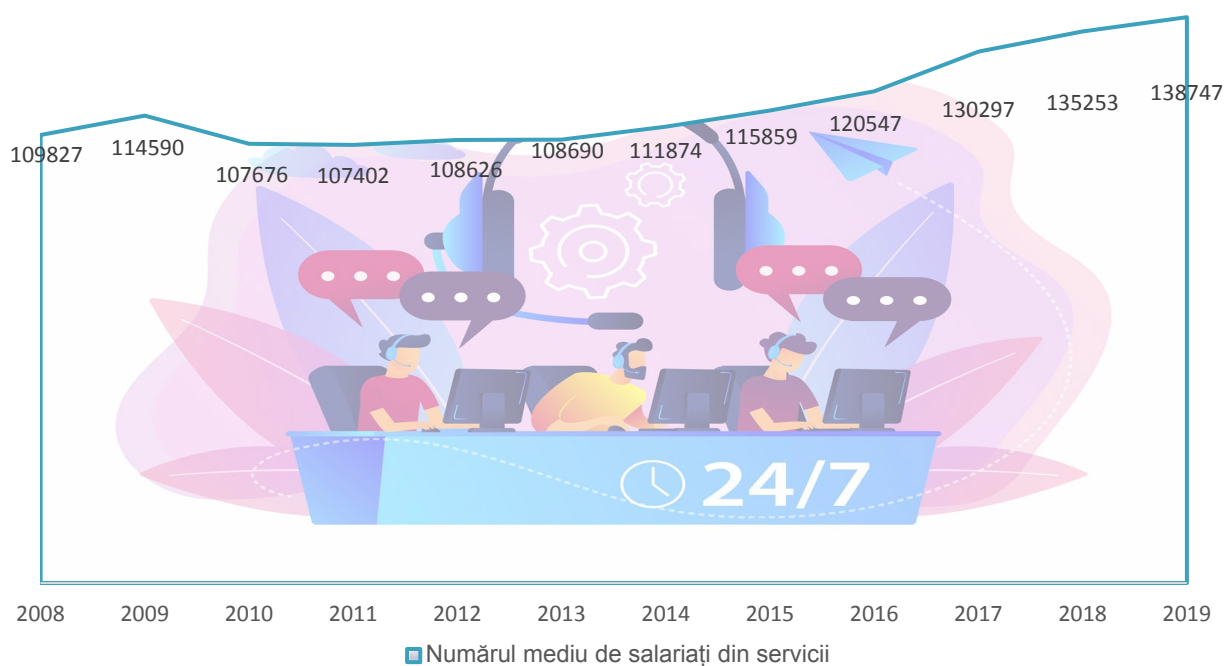
Sursa: Baza de date INS Tempo

Sectorul terțiar a devenit în ultimii ani principalul motor al investițiilor private din economia Timișului. Astfel, în anul 2019, firmele de profil au investit circa 2.6 miliarde lei, cele mai importante sume fiind orientate către tranzacții imobiliare, închirieri și activități prestate întreprinderilor (activități profesionale, științifice și tehnice; activități de servicii administrative și activități de servicii suport) (1.4 miliarde lei) și comerț (475 mil. lei).

6.12.2. ANALIZA FORȚEI DE MUNCĂ DIN DOMENIUL SERVICIILOR

În sectorul terțiar al județului Timiș lucrau, în anul 2019, peste 138.747 de salariați, cu circa 26% mai mulți decât în anul 2008. Aceștia reunesc atât angajații din sectorul serviciilor publice (administrație publică, sănătate, educație, cultură etc.), cât și pe cei din sectorul serviciilor private (comerț, transporturi, hoteluri și restaurante, informații și comunicații, intermediari financiare, diferite servicii private pentru populație și întreprinderi etc.). Din totalul de 138.747 de angajați în sectorul terțiar, circa 89.970 lucrează în sectorul privat, iar 36.631 în cel public.

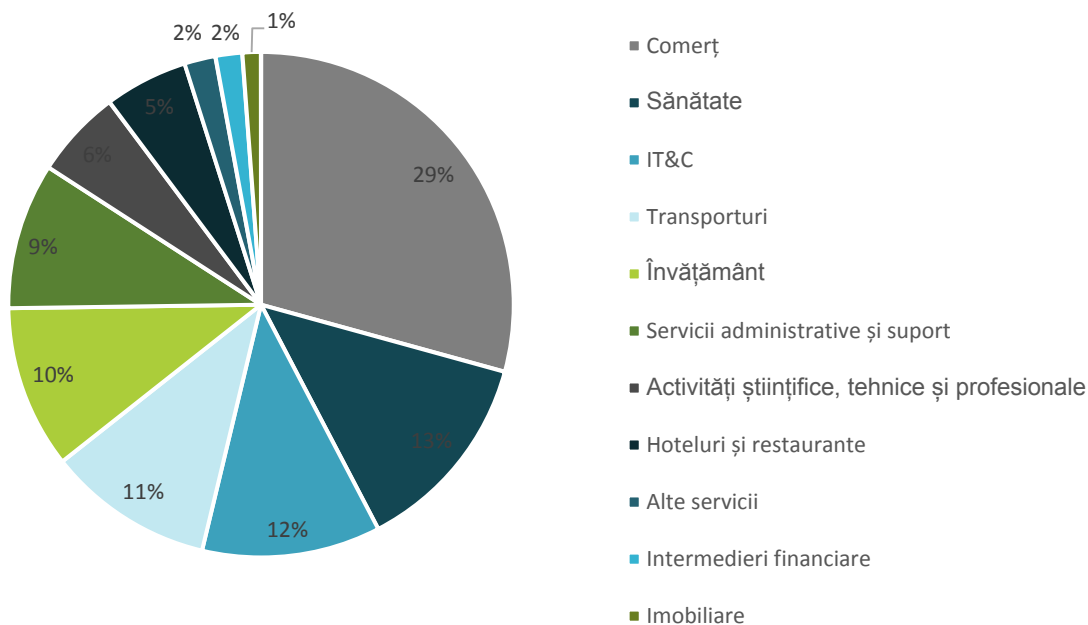
FIGURA 156. NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI AL UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL SERVICII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE SUB-DOMENII DE SERVICII, 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Revenind la sectorul serviciilor private (de piață), comerțul generează circa 27% din totalul locurilor de muncă, fiind urmat la mare distanță de IT&C (11%), transporturi (10%), serviciile administrative și suport (8.75%) și activități profesionale, științifice și tehnice (5%). Privind în dinamica pentru perioada 2008-2019, numărul de salariați a crescut în serviciile administrative, IT&C, activități profesionale, științifice și tehnice, hoteluri și restaurante, iar scăderi au fost înregistrate în intermediari financiare.

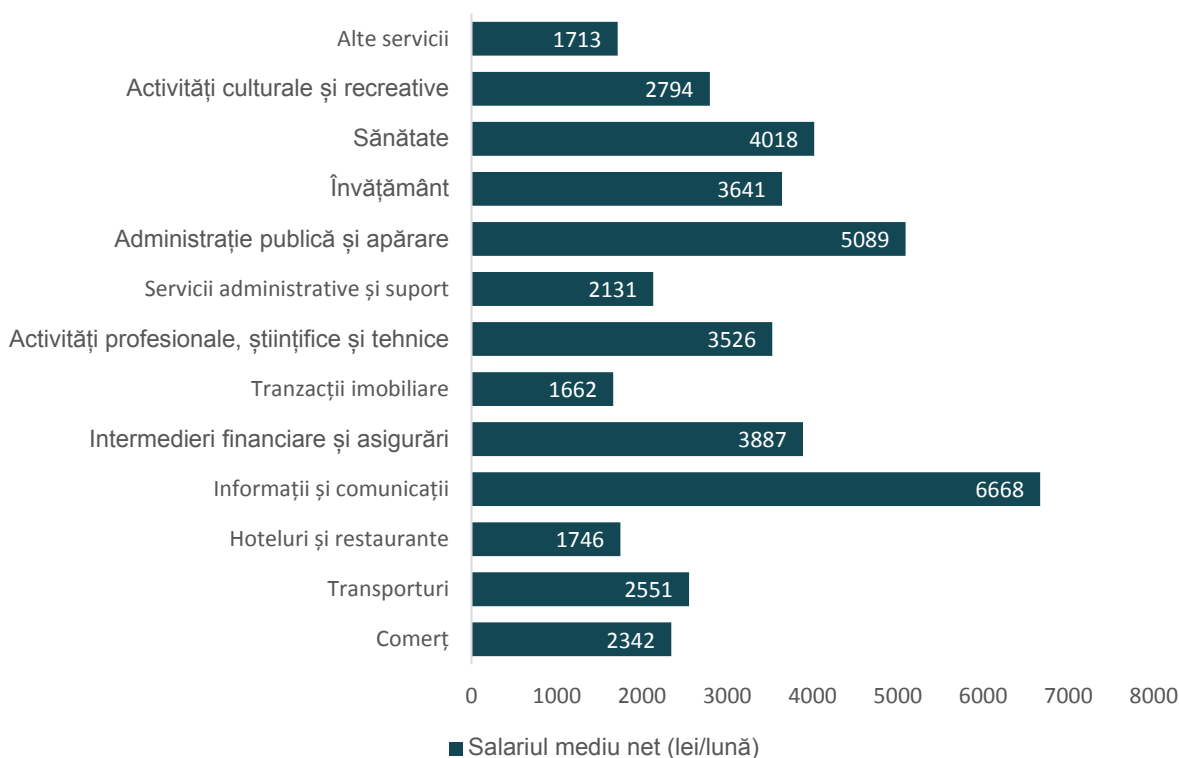
FIGURA 157. NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI AL UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL SERVICII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE SUB-DOMENII DE SERVICII, ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

În majoritatea domeniilor, nivelul salariilor medii nete este mult peste media județeană, cu excepția tranzacțiilor imobiliare. Cele mai mici salarii se înregistrează în domeniile care utilizează forță de muncă cu un nivel scăzut de calificare și care generează mai puțină plus-valoare, precum hoteluri și restaurante, comerț sau servicii administrative și suport.

FIGURA 158. SALARIU MEDIU NET LUNAR (LEI) PE SUB-DOMENII ALE SERVICIILOR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Nivelul salarial din IT&C plasează județul pe locul 2 la nivel național, după județul Cluj. Anumite activități din IT&C sunt mai bine plătite în Timiș comparativ cu Cluj, ca de exemplu: activități de producție cinematografică, video și de programe de televiziune, telecomunicații.

Cea mai bine remunerată activitate de telecomunicații de la nivel național se înregistrează în județul Timiș (6.071 lei), dublu față de Cluj.

6.12.3. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE COMERȚ

Sub-sectorul comerțului concentrează peste 33% din activitatea din sectorul terțiar, remarcându-se prin numărul mare de unități locale active (circa 6.875), cifra de afaceri de circa 5 miliarde de Euro/an și prin cei circa 38.015 de salariați, la care se adaugă încă aproximativ 14.800 de persoane ocupate cu alt statut decât cel salariat, în general patroni de mici unități comerciale.

Printre cele mai importante companii locale din domeniul comerțului, în ordinea descrescătoare a cifrei de afaceri, se numără: PROFI ROM FOOD SRL (Timișoara comerț cu amănuntul în magazine nespecializate, cu vânzare predominantă de produse alimentare, băuturi și tutun¹³³), ARTOIL SRL (Timișoara distribuitor produse petroliere), DM DROGERIE MARKET SRL (Timișoara comerț cu amănuntul al produselor cosmetice și de parfumerie), MEWI IMPORT EXPORT AGRAR INDUSTRIETECHNIK SRL (Orțișoara comerț cu ridicata al mașinilor agricole, echipamentelor), DALLI DC OST SRL (Dudeștii Noi, comerț cu ridicata al produselor cosmetice și de parfumerie), RWA RAIFFEISEN AGRO ROMANIA SRL (Timișoara comerț cu ridicata al cerealelor, semințelor, furajelor și tutunului), B.BRAUN MEDICAL SRL (Sânandrei comerț cu ridicata al produselor farmaceutice), SIDE TRADING SRL (Timișoara comerț cu ridicata al produselor cosmetice și de parfumerie), INC 1975 SRL (Varia intermediari în comerțul cu materii prime agricole, animale vii, materii prime textile și cu semifabricate), YELLOW FRESH FRUITS SRL (Remetea Mare comerț cu ridicata al fructelor și legumelor) etc.

Distribuția teritorială în funcție de cifra de afaceri (presupunând că un nivel mai mare al cifrei de afaceri asigură și venituri mai mari administrației locale) este prezentată în următorul tabel:

TABEL 35. DISTRIBUȚIA TERITORIALĂ ÎN FUNCȚIE DE CIFRA DE AFACERI ÎN SUB-SECTORUL DE COMERȚ

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	3.522	16.081	30.362
Ghiroda	122	602	678
Dumbrăvița	305	515	939
Lugoj	500	503	1.284
Orțișoara	15	471	232
Dudeștii Noi	23	332	64
Sânandrei	64	278	273
Giroc	231	352	570

Sursa: ListăFirme, 2021

Se observă că activitatea de comerț este concentrată mai ales în mediul urban și zona de influență a localităților Timișoara, Lugoj, Ghiroda, Dumbrăvița, Giroc, Orțișoara etc.

¹³³ De menționat faptul că, cel mai probabil, la rezultatele atât de mari ale companiei Profi, este foarte probabil ca sediul social să le cumuleze și pe cele aparținând mai multor puncte de lucru.

Din totalul celor 4.261 de magazine moderne, hipermarketuri, supermarketuri, magazine de discount sau proximitate modernă și cash&carry, 217 sunt localizate în județul Timiș, plasând astfel județul pe locul 2 la nivel național, după Municipiul București, dar cu mult înaintea județului Cluj. Oricum, este de la sine înțeles că mai ales județele puternice din punct de vedere economic sunt și cele care au o acoperire bună din punct de vedere al numărului de magazine.

Aceștia au câștigat, prin politica lor agresivă de investiții la nivel local, o cotă de piață tot mai ridicată, în detrimentul micilor comercianți locali. În municipiul Timișoara funcționează 4 centre comerciale (Kapa, Alfa, Galeria 1, Euro 1), respectiv 2 shopping center-uri (Bega Shopping Center, Shopping City) și Iulius Town, cel mai mare mall din afara capitalei.

În orașele foarte mici și în zona rurală, comerțul tradițional continuă să predomine, aici funcționând numeroase mici prăvălii, târguri, oboare, piețe în aer liber etc.

6.12.4. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE TRANSPORTURI ȘI LOGISTICĂ

Județul Timiș este al doilea cel mai activ județ din România din perspectiva operațiunilor logistice, după Municipiul București.

Sub-sectorul transporturilor este al treilea ca importanță în sfera activităților terțiare din județul Timiș. Acesta reunește circa 1.775 de companii active (este, în schimb, domeniul cu cele mai multe companii mari), cu o cifră de afaceri de peste 1 miliard de Euro pe an și 13.799 de salariați, cei mai mulți angrenați în transporturile rutiere de mărfuri, la care se adaugă încă 6.601 de persoane ocupate cu alt statut decât cel de salariat.

În domeniul transportului de persoane, s-a dezvoltat mult atât transportul rutier intern și internațional, cât și transportul aerian de pe Aeroportul Internațional "Traian Vuia" Timișoara, al treilea aeroport din țară după numărul de pasageri. Aeroportul servește drept bază operațională pentru Wizz Air, fiind considerat aeroport de rezervă pentru București, Budapesta și Belgrad. În 2018, peste 1 milion de pasageri au frecventat aeroportul.

Dintre companiile importante din sfera transporturilor care sunt active la nivelul județului Timiș, putem menționa: TIM RAIL CARGO SRL (Dumbrăvița operator feroviar privat și expeditor de marfă), GARTNER EUROTRANS ROMANIA SRL (Sânandrei transport rutier de mărfuri), MEGA TRUCKING TIMIȘOARA SRL (Timișoara transport internațional de mărfuri), DUNCA EXPEDIȚII SA (Dumbrăvița transport de mărfuri), FARTUD SRL (Orțișoara transport internațional de marfă), TRANSPORT PUBLIC TIMIȘOARA SA (Timișoara transport public), TERRAVIA SRL (Sânnicolau Mare transport rutier de mărfuri intern și internațional), CARBON LOGISTIC SA (Giarmata transport rutier de mărfuri), HARTL CARRIER SRL (Timișoara transport rutier de mărfuri), EST EUROPA EXPEDIȚII SA (Timișoara transport rutier de mărfuri).

Timișul este un important pol logistic la nivel național, oferind astfel oportunități de dezvoltare strategică pentru poziționarea depozitelor: FM Romania SRL (Dudeștii Noi servicii logistice: depozitare și manipulare, CO-packing, transport intern și internațional), HOPI RO LOGISTICS SRL (Dumbrăvița MDC warehouse servicii logistice pentru industria alimentară și agricultură), SIFI TM AGRO SA (Timișoara gestionează Siloz Carani **cel mai mare hub logistic pentru produse agricole din vestul României**), BEST BANAT DISTRIBUTION SRL (Săcălaz transport frigorific), RAIL OPERATOR CEREAL SRL (Lovrin servicii de depozitare), DE IMI SRL (Timișoara depozite frigorifice pentru produsele alimentare), RD ROMANIA (Lugoj depozit încălțăminte grup Rieker).

PARCURI LOGISTICE

Dunca Expediții Transport and logistic services (Dumbrăvița) include o hală de 34.500 mp, are teren și facilități necesare pentru dezvoltarea altor hale industriale, la cerere, sau spații de producție pe cel puțin 100.000 mp.

VGP Park (Timișoara) cu o suprafață totală închiriabilă de 149.000 mp, și o zonă disponibilă de 20.193 mp. Format din 4 clădiri cu un spațiu total de aproximativ 155.000 mp, parcul logistic se situează în partea de nord-est a orașului, aproape de aeroportul internațional. Amplasamentul se află la intersecția șoselei de centură cu drumul ce leagă orașul de aeroport, fiind o conexiune importantă între cele două puncte, ușor accesibilă din Drumul European E70 și în apropierea autostrăzii A1 aflată în construcție, parte a coridorului Pan-European IV.

WDP Dumbrăvița Dumbrăvița se află la răscruce de drumuri dintre România, Ucraina și Ungaria, fiind o locație perfectă pentru operațiuni logistice. Depozitul logistic are o suprafață totală de 12.000 mp.

CTPark Timișoara II cu o suprafață totală de 20 ha, din care 6.219 mp disponibil, fiind localizat la 6 km de Aeroportul Internațional și la 1 km de Autostrada A1.

LOG CENTER TIMIȘOARA (Remetea) este o dezvoltare industrială în două faze: LOG Center I constând dintr-un teren de 43.000 mp și o clădire industrială, LOG Center II constând dintr-un teren de 70.000 mp, ideal pentru logistica transfrontalieră.

Timișoara Airport Park (Giarmata) este un parc logistic cu o suprafață totală de 60.000 mp, din care suprafața de depozitare 35.000 mp.

Hub Logistic Mainfreight (Giarmata) este un hub logistic, în cadrul Timișoara Industrial Park, finalizat în 2020.

În domeniul curieratului, se remarcă următoarele companii: INTERAWB SRL (Timișoara), BIATIS TRANS SRL (Timișoara), CNF CURIER LOGISTIC SRL (Giarmata), PEGAMAR EXPRESS SRL (Utvina), DUGATRANS MDG SRL (Moșnița Veche), LCD PADO GROUP SRL (Săcălaz), NCF CURIER TRANSPORT SRL (Giarmata), NASUIA BOGDANI TRANS SRL (Timișoara), ANDREEA EXPRES SRL (Ghiroda), DAVID & RAFIN EXPEDITII SRL (Timișoara).

Distribuția teritorială în funcție de cifra de afaceri (presupunând că un nivel mai mare al cifrei de afaceri asigură și venituri mai mari administrației locale) este prezentată în următorul tabel:

TABEL 36. DISTRIBUȚIA TERITORIALĂ ÎN FUNCȚIE DE CIFRA DE AFACERI ÎN SUB-SECTORUL DE TRANSPORTURI ȘI LOGISTICĂ

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	826	1.668	5.464
Dumbrăvița	83	750	1.239
Giroc	82	354	742
Sânandrei	21	261	722
Ghiroda	43	152	512
Dudeștii Noi	5	148	779
Giarmata	23	141	379
Orțișoara	21	140	307
Lugoj	129	124	550
Săcălaz	50	115	327
Sănnicolau Mare	24	113	292

Sursa: Listă Firme, 2021

Trendurile din domeniul logisticii și spațiilor industriale sunt următoarele:

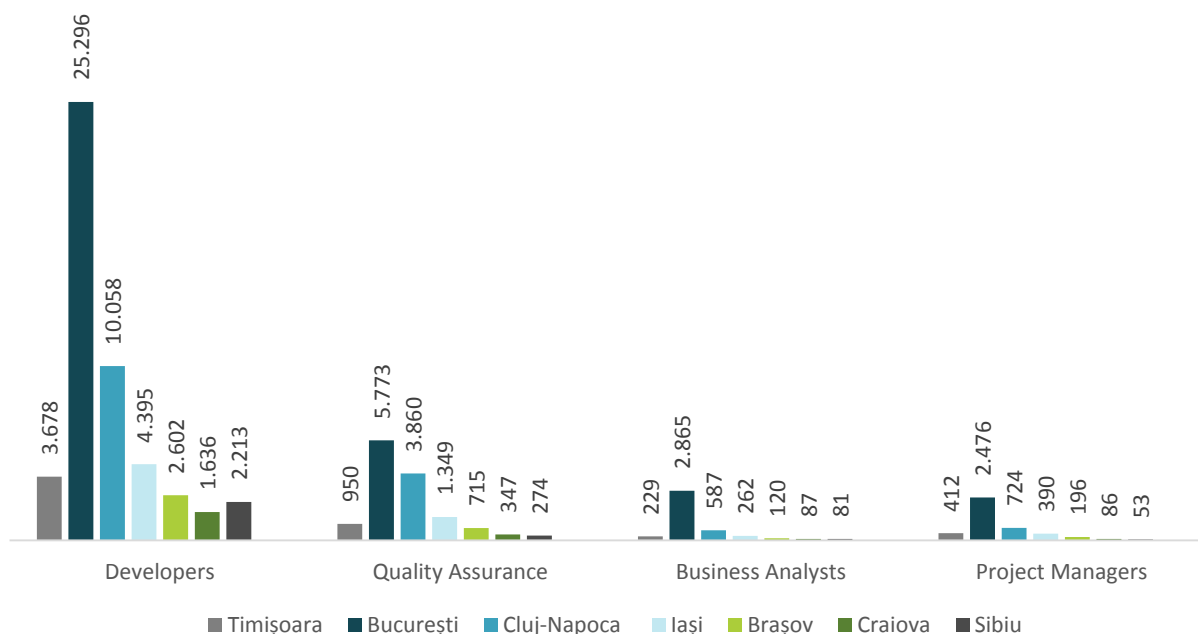
- Automatizarea și digitalizarea, care sunt adoptate în mod accelerat, contribuind la dezvoltarea unor organizații mai eficiente;
- E-commerce-ul, va accentua logistica "ultimului kilometru" (last-mile) mai ales în cazul depozitelor de la periferie sau din oraș, chiar pentru livrarea în aceeași zi;
- Testarea unor soluții inteligente pentru autostrăzi electrificate, similar Centrului de Logistică și Mobilitate din Frankfurt, având în vedere proximitatea autostrăzii;
- Livrarea cu drone și logistica elastică, ce propune adaptarea capacităților la schimbarea cererii consumatorilor folosind big data și AI.

6.12.5. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE IT&C

Timișoara este în prezent al patrulea hub IT (după București, Cluj-Napoca și Iași, din perspectiva numărului de specialiști care lucrează efectiv în domeniu conform figurii de mai jos), profitând de cea mai solidă reprezentare a industriei auto-motivale din România, industrie deservită major de companiile de IT&C.

O serie de companii au optat pentru Timișoara ca prima lor locație din România, devenind puternic ancorate în economia locală Continental¹³⁴, Veoneer, Draexlmaier, Hella, ACI, CMED. Tehnologiile de top utilizate în Timișoara sunt: Java, PHP, C/C++, C#/.NET, JavaScript.

FIGURA 159. NUMĂRUL SPECIALIȘTILOR PE PRINCIPALELE ROLURI DIN IT&C, COMPARAȚIE, 2020

Sursa: Brainspotting Romania, 2020

Din perspectiva numărului de angajați, IT&C înregistrează un trend ascendent în intervalul de analiză, spre deosebire de industrie, care deși absoarbe peste 30% din numărul total de angajați, înregistrează un trend, în ultimii ani, descrescător. Poate fi subliniată perioada anilor 2010-2014, în care numărul personalului din IT&C a stagnat în cazul Timișului, lucru care nu s-a întâmplat în cazul Clujului, principalul județ de benchmarking, trendul acestuia fiind crescător pe toată perioada de analiză.

Județul se dezvoltă mai ales pentru că există un număr important de studenți care finalizează anual studii în domeniul informaticii (sau a domeniilor conexe). Din numărul total de studenți din toate nivelurile de educație din Timiș, de 42.000 de studenți la nivelul anului 2019, 950 au absolvit specializarea „Tehnologiile Informației și comunicațiilor”, un număr mai mic în valoare absolută comparativ cu cât înregistrează Clujul 1.331 absolvenți. Dacă ne raportăm, însă, la ponderea absolvenților de IT&C în numărul total al absolvenților, vom observa **că în Timiș, 11% obțin o diplomă de absolvire în IT&C, comparativ cu județul Cluj, în care numai 9% din numărul total al absolvenților sunt IT-iști**, ceea ce demonstrează atractivitatea acestei specializări pentru studenți și a facultăților timișorene cu tradiție în domeniile tehnice.

La nivelul anului 2019, în județul Timiș funcționau 1.244 de unități locale active cu profil IT&C (locul III la nivel național), care realizau o cifră de afaceri de circa 874 milioane Euro și angajau circa 14.815 de persoane, cei mai mulți dintre aceștia fiind angrenați în activități de servicii informatice (67%).

Conform ITM, în anul 2020, firmele din IT&C, din județul Timiș, au declarat o valoare cumulată de 14.303 contracte de muncă active și 14.205 salariați activi pe piața muncii. Diferența dintre cei doi indicatori este dată de următoarele situații: contracte fără salarii, concedii de maternitate, contracte suspendate etc. În tabelul de mai jos este prezentat numărul contractelor de muncă active puse la dispoziție de ITM, dar în cazul unor firme

¹³⁴ Printre ultimele investiții ale companiei Continental se numără: clădirea de birouri a centrului de R&D din Timișoara, sistem de trigenerare la fabrica de componente electronice din Timișoara, precum și implementarea unui echipament pentru tratarea emisiilor la fabrica de anvelope din Timișoara.

care au punctele de lucru în mai multe județe ale țării, toți angajații se declară pe sediul social al companiilor, astfel încât, din perspectiva distribuției teritoriale a angajaților, realitatea este diferită, iar numărul acestora este mai mic. Acuratețea datelor statistice, în această situație, este discutabilă.

TABEL 37. CELE MAI MARI FIRME DIN IT&C ACTIVE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, DUPĂ NUMĂRUL DE CONTRACTE ACTIVE, 2020

DENUMIRE FIRME	DOMENIU	CONTRACTE DE MUNCĂ ACTIVE	CIFRĂ DE AFACERI 2019 MILIOANE LEI	LOCALIZARE
NOKIA NETWORKS S.R.L.	Telecom	2.061	496	Bega Business Center
BOSCH SERVICE SOLUTIONS	Servicii informaționale	1.432	178	ISHO Offices
VEONEER ROMANIA SRL	Soft la comandă	768	183	United Business Center 2
VITESCO TECHNOLOGIES ENGINEERING ROMANIA SRL	Soft la comandă	636	859	Str. Calea Buziașului
DELTATEL	Telecom	422	87	Str. Lazăr Gheorghe
SUSTAINALYTICS	Soft la comandă	370	44	City Business Centre
TOLUNA ROMANIA	Soft la comandă	310	40	Str. Brediceanu
INTEL SOFTWARE DEVELOPMENT	Soft la comandă	296	102	United Business Center
MODIS ITO	Soft la comandă	275	Înființată în 2020	Fructus Plaza Building
EVERIENCE ROMANIA	Activități de management a mijloacelor de calcul	261	30	City Business Excellence

Sursa: ITM și Ministerul Finanțelor Publice, 2021

Județul Timiș, cu Timișoara ca hub de tehnologie¹³⁵, este extrem de atractiv pentru investitorii din IT&C, mai ales, pentru forța de muncă numeroasă și calificată. O altă observație este referitoare la concentrarea companiilor IT în centrele de birouri din municipiu. Aceste birouri care creează efervescență trebuie să fie însoțite de dezvoltarea unor spații comune, în afara lor, pentru sporirea interacțiunilor dintre oameni. În acest fel, ideile sunt constant generate și așa apare inovarea. Pot fi create baruri, cafenele, huburi prin preajma acestor centre de birouri, pe modelul din Berlin.

Conform unui studiu realizat de Brainspotting "IT Talent Map 2019-2020", în Timișoara există 5.269 specialiști IT, cu următoarele roluri: 3.678 programatori, 950 testeri, 229 de analiști de business, 412 de manageri de proiect. Dacă însumăm numărul de absolvenți de IT&C (doar din 2014 există date pentru acest indicator) obținem o valoare de 4.223 de absolvenți, care aleg diferite roluri în companiile de IT. Diferența dintre numărul specialiștilor și numărul cumulativ al absolvenților pentru perioada 2014-2018, de 1.046, este, cel mai probabil reprezentată de persoane care au făcut reconversie profesională și, chiar dacă au absolvit alte facultăți sau alte specializări, au ales să lucreze în IT&C din varii motive.

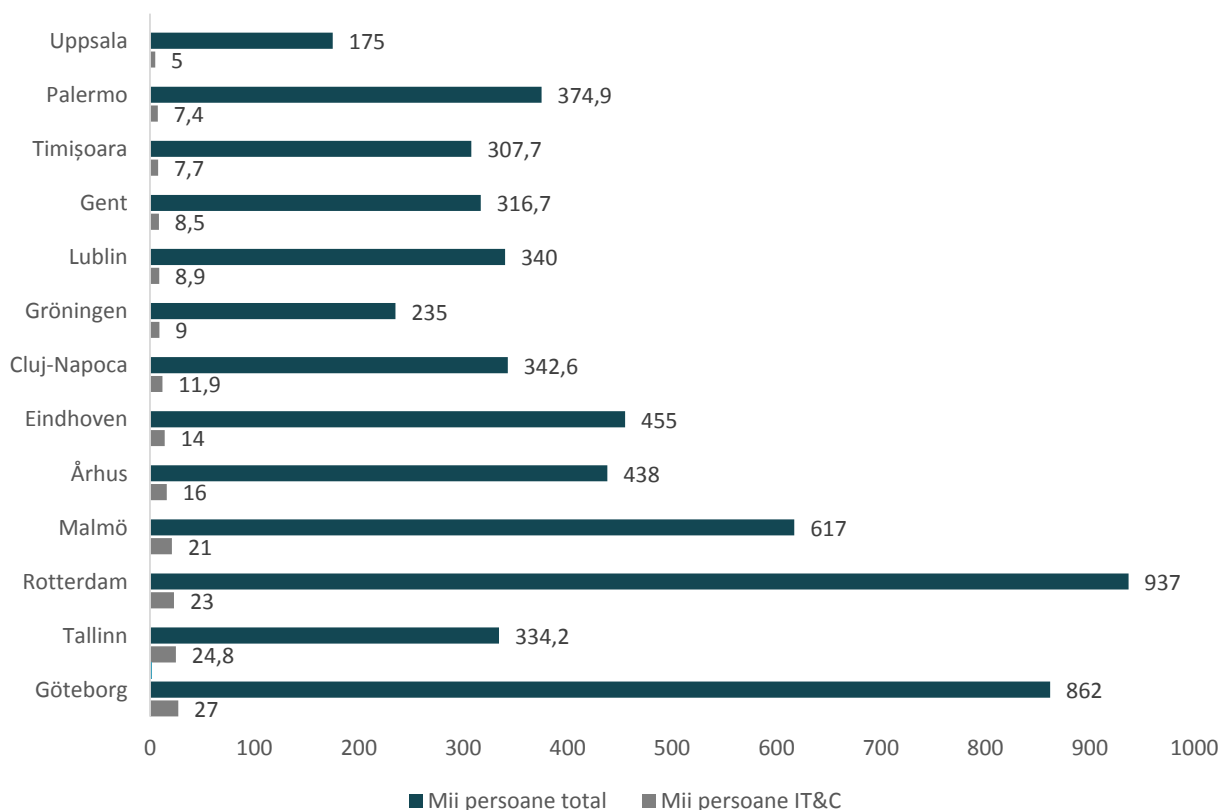
Spre comparație, în Cluj, din numărul total al specialiștilor cu roluri tehnice 15.229 specialiști, doar 5.353 au absolvit specializarea de IT&C în perioada 2014-2018, de unde rezultă că aproximativ 10.000 de oameni lucrează în IT&C fără o diplomă în domeniu. Putem presupune că în cazul acestui domeniu, învățământul universitar de lungă durată nu mai este un "must", ci cunoștințele și competențele se pot dobândi prin școli informale sau cursuri de formare profesională de scurtă durată.

¹³⁵ Majoritatea companiilor din IT&C sunt dependente de urban, așadar se concentrează în centrul urban, iar Timișoara este al patrulea hub IT din România.

De menționat faptul că diferența dintre numărul salariaților activi din județul Timiș și polul de specialiști tehnici (de 8.900 de salariați) este reprezentată de funcțiile suport customer service, PR, marketing, HR & recrutare, administrativ etc. Domeniul este preferat mai ales pentru că oferă flexibilitate angajaților, iar telemunca era o caracteristică uzuală chiar și înaintea pandemiei de COVID-19. Talentul IT este destul de competitiv, similar cu aproape toate piețele la nivel global.

Doar pentru comparație, mai jos este redat numărul de angajați IT&C din mai multe unități teritoriale NUTS 3 din Europa, doar pentru a plasa județul Timiș în context european.

FIGURA 160. NUMĂRUL PERSOANELOR ANGAJATE ÎN IT&C LA NIVELUL ZONELOR METROPOLITANE, 2017

Sursa: Eurostat 2021¹³⁶

Conform graficului de mai sus, numărul persoanelor angrenate în IT&C înregistrat în Timișoara este similar cu cel al altor zone metropolitane din țări precum Belgia, Polonia, Olanda etc. La nivelul Timișoarei, aproximativ 2.5% din numărul de persoane care lucrează în IT&C, comparativ cu Cluj-Napoca, unde 3.47% sunt angrenați în această activitate sau Lublin 2.61%, Gröningen 3.82%, Göteborg 3.13%, Tallinn 7.42%. Raportat la populație, densitatea IT-iștilor e de **11 IT-iști/1000 locuitori în Timișoara**, comparativ cu 12 IT-iști/1000 locuitori în Lublin și Rotterdam, 13 IT-iști/1000 locuitori în Gent sau Uppsala, 16 IT-iști/1000 locuitori în Göteborg, 17 IT-iști/1000 locuitori în Cluj-Napoca, 18 IT-iști/1000 locuitori în Århus sau Eindhoven, 21 IT-iști/1000 locuitori în Gröningen sau 42 IT-iști/1000 locuitori în Tallinn.

În marile centre urbane, sunt sute de mii de angajați IT&C și zeci de mii de companii. Spre exemplu, în Berlin, în prezent, activează peste 102.000 de angajați, în peste 10.700 companii de IT&C. Cu aproximativ 40.000 de înregistrări de companii pe an și peste 500 de startup-uri/an (Timișoara are o înregistrare de startup-uri de aproximativ 60 de startup-uri/an, ceea ce este puțin), Berlin este capitala fondatorilor, deosebit de atractiv mai ales pentru potențialii antreprenori din industriile creative și culturale și din cele de tehnologie. Startup-urile din

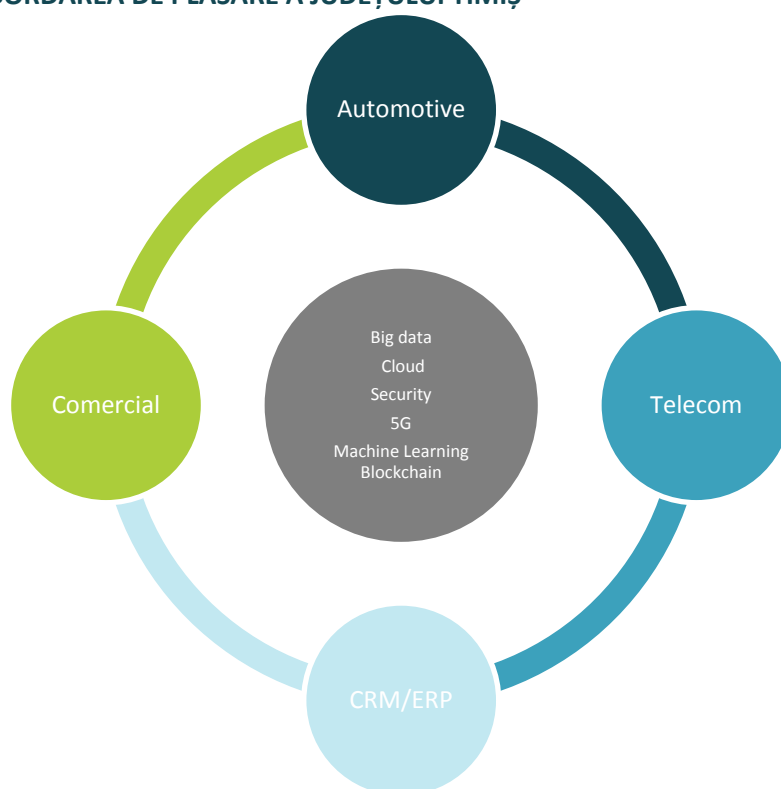
¹³⁶ Eurostat - Employment by NACE Rev.2 activity and metropolitan typology, cu mențiunea că Eurostat tratează zonele metropolitane ca județe (NUTS3).

Berlin creează peste 80.000 de locuri de muncă. În Amsterdam, peste 250.000 de persoane lucrează în IT&C, în Barcelona 59.000 de persoane sau în Munich 119.000 de persoane.

Firmele de IT&C din Timiș au o oportunitate pe care trebuie să o exploateze și ar trebui să deservească piața internă a companiilor non-IT: digitalizarea. IT&C-ul trebuie să contribuie la fenomenul de Industry 4.0, județul se poate poziționa ca primul astfel de pol din România, având toate caracteristicile necesare, dar mai ales o industrie automotive care-i potențează avantajele competitive. Acest lucru se va putea realiza cu susținerea DIH Regiunea Vest România, care a fost declarat admis în urma competiției organizate de Autoritatea pentru Digitalizarea României și Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri, în anul 2020.

Următoarele trenduri care vor influența radical dezvoltarea competențelor în viitor sunt: Big Data, Cloud, Security, 5G, Machine Learning, Blockchain. Acestea se utilizează pentru următoarele tipuri de aplicații: financiare, telecom, automotive, cyber intelligence, cyber security, customer engagement, CRM/ERP, Commercial. Din profilul pe care județul îl are, considerăm că abordarea de plasare corespunzătoare ar fi prin promovarea tehnologiilor menționate, utilizate mai ales pentru dezvoltarea aplicațiilor din:

FIGURA 161. ABORDAREA DE PLASARE A JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: prelucrare proprie

Internet of Things și Inteligența Artificială sunt două tehnologii puternic folosite în Industry 4.0., care trebuie încurajate la nivel județean și trebuie atrași investitori (fie străini, fie sprijiniți cei autohtoni) în aceste domenii. Totodată, generoase ar mai fi și companiile care ar putea activa în domenii precum realitate augmentată, robotică, fabricarea aditivă (tehnologii generice esențiale) etc. Acestea o să ofere, în mod cert, salarii mari și perspective de dezvoltare, transformând județul într-unul și mai atractiv pentru tinerele talente, contribuind în mod direct la creșterea nivelului de trai, mai ales în Timișoara.

Ceea ce este important de menționat este că trebuie create legături între polul IT existent în Timișoara și companiile non-IT care sunt distribuite teritorial, pentru a putea eficientiza procesul de transformare Industry 4.0. Aici, un rol important îl va avea DIH Regiunea Vest, care va oferi servicii de acest fel. De asemenea, pe lângă industrie, trebuie identificate tipuri de soluții care ar putea să crească și sectorul agrofood din perspectiva competitivității (mai ales în ariile în care județul se poziționează pe primul loc la nivel național) sau chiar pe cel al logisticii, care, de asemenea, oferă multe oportunități de dezvoltare pe termen lung.

6.12.6. ANALIZA SUB-SECTORULUI FINANCIAR ȘI DE ASIGURĂRI

Județul Timiș este al treilea pol financiar din țară, după municipiul București și județul Cluj. La nivelul anului 2019, în județul Timiș activau 329 de unități locale active cu o cifră de afaceri de aproape 19 milioane Euro (exceptând agențiile bancare, care nu prezintă situații financiare la nivel de subunități) și circa 2.221 de salariați, la care se adăugau 279 de colaboratori (de ex. brokeri de asigurări sau de credite).

La nivelul județului Timiș funcționează unități ale unor bănci comerciale precum: BCR, RAIFFEISEN BANK, BT, BRD, CEC Bank, OTP Bank, UNICREDIT Bank, BANCA ROMÂNEASCĂ, ALPHA BANK, Banca Comercială Feroviară, Banca Românească, Citibank, Credit Europe Bank, First Bank, Garanti Bank, ING Bank, Intesa Sanpaolo Bank, VISTA Bank etc.

Companiile cu cei mai mulți angajați sunt în general cele care realizează intermediari financiare. La nivel județean, compania cu cei mai mulți angajați (cu excepția băncilor) desfășoară activități de creditare Vitas Instituție Financiară Nebancară, cu 51 de contracte active.

Distribuția teritorială arată, și în acest caz, o concentrare a activităților în următoarele unități teritoriale:

TABEL 38. CONCENTRAREA ACTIVITĂȚILOR ÎN SUB-SECTORUL FINANCIAR ȘI DE ASIGURĂRI

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	232	69	403
Dumbrăvița	21	4	17
Giroc	26	5.6	24
Ghiroda	7	2.9	33
Săcălaz	6	2	5
Sânnicolau Mare	4	1.6	17
Moșnița Nouă	13	1.2	5

Sursa: Listă Firme, 2021

6.12.7. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE TRANZACȚII IMOBILIARE

În domeniul imobiliar funcționau, la nivelul anului 2019, 1.344 de unități locale active, cu o cifră de afaceri de circa 170 mil. Euro și 1.540 de salariați. Aproximativ jumătate dintre acestea se ocupau cu închirierea unor active imobiliare (spații industriale, comerciale, locuințe), în timp ce restul de dezvoltările imobiliare propriu-zise.

În principiu, stocul de birouri din principalele centre urbane (Cluj-Napoca, Timișoara, Iași și Brașov) s-a dublat în ultimii 5 ani, astfel că cel mai mare stoc de birouri se regăsește în Cluj-Napoca (282.000 mp), iar pe poziția a doua se clasează Timișoara (213.000 mp), beneficiind în ultimii ani de 70.000 de mp de spații noi. În 2019, Timișoara a beneficiat de câteva proiecte importante: Openville, ISHO, Vox Technology Park. Una din condițiile dezvoltării proiectelor imobiliare o reprezintă accesibilitatea, proximitatea față de centrele de interes facultăți, zone de entertainment, restaurante etc. Rata de neocupare era de 11%, iar chiriile de 13-14 euro/mp. În segmentul office, "orașul de pe Bega" a traversat una dintre cele mai importante creșteri, în condițiile în care, în anul 2013 existau 100.000 de mp de birouri.

Un proiect important, multifuncțional, care va contribui la schimbarea la față a Timișoarei este ISHO Offices, poziționat pe un teren de 5.3 ha, care va cuprinde atât o componentă rezidențială, cât și de office. Proiectul ar trebui să fie finalizat în acest an și își propune să devină un cartier vibrant, cu peste 1.200 de apartamente, peste 50.000 mp de birouri de ultimă generație, precum și alte tipuri de facilități: hotel, zonă pietonală cu restaurante, cafenele, magazine, centru bancar și va găzdui cel mai mare hub medical din vestul României.

Cele mai reprezentative clădiri de birouri, conform Forbes, sunt:

TABEL 39. CELE MAI REPREZENTATIVE CLĂDIRI DE BIROURI

CLĂDIRE	DEZVOLTATOR IMOBILIAR	PROPRIETAR ACTUAL	SUPRAFAȚA ÎNCHIRIABILĂ	AN FINALIZARE
City Business Centre	NEPI	NEPI	43.000 mp	2009-2015
UBC 2 și UBC 6	Iulius Management Center	Iulius Management Center	31.000 mp	2016-2017
UBC 0	Iulius Management Center	Iulius Management Center	50.000 mp	2019
ISHO Offices	Mulberry Development	Mulberry Development	50.000 mp	2018-2021

Sursa: Forbes

Cele mai importante companii din domeniu care activau la nivelul județului sunt: IULIUS MALL TIMIȘOARA SRL (Timișoara), GSA CONCEPT 2017 (Giroc), TITERLEA PROD 99 SRL (Făget), UNITED BUSINESS CENTER 2 TIMIȘOARA (Timișoara), UNITED BUSINESS CENTER 1 TIMIȘOARA (Timișoara), METALTIM SA (Timișoara), BEGA INVEST SA (Timișoara), TIMCO SA (Timișoara), TAKE WORK SA (Timișoara), IMRU SRL (Lugoj), SEETIMI SRL (Dudeștii Noi), UNITED BUSINESS CENTER 3 TIMIȘOARA (Timișoara) etc.

Distribuția teritorială arată, și în acest caz, o concentrare a activităților în următoarele unități teritoriale:

TABEL 40. CONCENTRAREA ACTIVITĂȚILOR ÎN SUB-SECTORUL DE TRANZACȚII IMOBILIARE

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	1.157	595	1.347
Giroc	71	55	81
Lugoj	44	34	143
Dumbrăvița	91	26	108
Făget	4	22	18
Ghiroda	25	15	36
Sănnicolau Mare	17	10	27

Sursa: Listă Firme, 2021

6.12.8. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE ACTIVITĂȚI ȘTIINȚIFICE, PROFESIONALE ȘI TEHNICE

Conform datelor INS, la nivelul anului 2019, în județul Timiș își desfășurau activitatea în sfera activităților științifice, profesionale și tehnice un număr de 3.524 de agenți economici activi (locul 3 la nivel național), cei mai mulți în domeniul arhitecturii și ingineriei (1.018), consultanței (793) și contabilității (558). Aceștia realizau o cifră de afaceri de 265 milioane Euro, iar numărul de salariați de circa 7.326 (în creștere cu aproape 40% față de 2008, locul 4 la nivel național), la care se adăugau circa 1.074 de timișoreni care lucrau pe cont propriu, fiind un domeniu care reunește majoritatea profesiunilor liberale (expert contabil, arhitect, inginer-proiectant, consultant etc.).

Conform ITM, erau active, la sfârșitul anului 2020, în acest domeniu 11.417 contracte și un număr de salariați activi de 11.183, ceea ce semnifică o creștere cu aproximativ 3.000 de oameni între 2019-2020.

Comaniile cu peste 100 de salariați activi în acest domeniu sunt: TRIGO ROMANIA (activități de testări și analize tehnice, Timișoara), LUDWIG PFEIFFER (activități de ingineri, Timișoara), GAUSS (activități de inginerie,

Timișoara), DYNATA ROMANIA S.R.L. (activități de studiere a pieței, Timișoara), STADA HEMOFARM SRL (activități de testări și analize tehnice, Timișoara), B.BRAUN SHARED SERVICES ROMANIA S.R.L. (activități de consultanță, Timișoara), OFICIUL DE CADASTRU ȘI PUBLICITATE IMOBILIARĂ TIMIȘ (activități de inginerie, Timișoara, proprietate de stat), CENTRUL METEOROLOGIC REGIONAL BANAT-CRIȘANA (alte activități profesionale, științifice și tehnice, Timișoara, proprietate de stat), INSTITUTUL DE CHIMIE „CORIOLAN DRAGULESCU” (CD în alte științe naturale și inginerie, Timișoara, proprietate de stat), ATTRIUS DEVELOPMENTS PL TIMIȘOARA (activități de consultanță pentru afaceri, Timișoara), STAȚIUNEA DE CERCETARE DEZVOLTARE AGRICOLĂ LOVRIN (CD în alte științe naturale și inginerie, Lovrin, proprietate de stat). Distribuția teritorială arată, și în acest caz, o concentrare a activităților în următoarele unități teritoriale:

TABEL 41. CONCENTRAREA ACTIVITĂȚILOR ÎN SUB-SECTORUL ACTIVITĂȚII ȘTIINȚIFICE, PROFESIONALE ȘI TEHNICE

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	2.576	1.000	5.743
Dumbrăvița	248	64	332
Giroc	138	53	208
Lugoj	154	29	270
Ghiroda	57	13	64
Moșnița Nouă	55	11	56
Giarmata	18	9	53
Săcălaz	36	9	58
Jimbolia	17	7	53

Sursa: Listă Firme, 2021

6.12.9. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE SERVICII ADMINISTRATIVE ȘI SUPPORT

În domeniul serviciilor administrative și suport funcționau, conform datelor INS aferente anului 2019, 1.391 de unități locale active, cu o cifră de afaceri de circa 216 mil. Euro și 12.146 de salariați (numărul acestora s-a dublat față de anul 2008). Acest domeniu a avut o dinamică pozitivă în ultimii ani, mai ales în domeniile precum activitățile de secretariat, servicii suport, cele de peisagistică și suport pentru clădiri sau cele de închiriere și leasing, activități care tind să fie externalizate în procent tot mai ridicat de către companii, instituții și chiar persoane fizice. Conform ITM, la sfârșitul anului 2020, erau active 13.561 de contracte și 13.455 de salariați.

La momentul actual, există 21 de companii cu peste 100 de contracte active. Dintre acestea putem menționa: SC IHM TOTAL CONSULT SRL (activități de contractare a personalului, Timișoara), CONSILIUL JUDEȚEAN DIRECȚIA DE PRESTĂRI SERVICII TIMIȘ (activități de protecție și gardă, Timișoara, proprietate de stat), CONCENTRIX ROMANIA (call center, Timișoara), SC WIPRO TECHNOLOGIES SRL (activități de secretariat, Timișoara), SAR SECURITY (activități de protecție și gardă, Timișoara), 360 CO-PACKING SRL (activități de ambalare, Dumbrăvița), HORTICULTURA (activități de întreținere peisagistică, Dumbrăvița, proprietate de stat), PERSONAL SHIELD (activitate de protecție și gardă, Timișoara), BLU EARTH SOLUTION (call center, Timișoara), INTERNET MARKETING ON-LINE (alte activități de servicii suport, Timișoara) etc.

Deși acest domeniu s-a dezvoltat la nivel local, rămâne unul care angajează mai ales forță de muncă cu un nivel scăzut de calificare (agenți de pază, de curățenie, muncitori necalificați etc.), context în care nivelul mediu de salarizare din companiile de profil este unul dintre cele mai scăzute de la nivelul județului Timiș.

Distribuția teritorială arată, și în acest caz, o concentrare a activităților în următoarele unități teritoriale:

TABEL 42. CONCENTRAREA ACTIVITĂȚILOR ÎN SUB-SECTORUL DE SERVICII ADMINISTRATIVE ȘI SUPORT

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	922	714	7.030
Dumbrăvița	84	94	575
Giroc	78	64	561
Lugoj	58	33	535
Ghiroda	28	27	417
Orțișoara	7	15	124
Sânnicolau Mare	14	10	130

Sursa: Listă Firme, 2021

6.12.10. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE SERVICII EDUCAȚIONALE, SANITARE, CULTURAL-RECREATIVE

După 1990, pe fondul desființării treptate a unităților comuniste, s-au dezvoltat numeroase mici afaceri care au exploatat consumul în creștere al populației pentru diferite servicii personale, de la cele de înfrumusețare, la cele de divertisment, de întreținere corporală și sport. De asemenea, îmbătrânirea demografică, patologiile tot mai complexe ale bolnavilor, precum și capacitatea insuficientă a unităților sanitare din sistemul public au reclamat dezvoltarea serviciilor medicale private, mai ales în domenii precum stomatologia, consultațiile de specialitate sau efectuarea de analize de laborator.

În domeniul serviciilor medicale private, cel mai mare operator este AVITUM SRL, din Remetea Mare, companie care a fost înființată de Grupul B.Braun, furnizor de servicii medicale. AVITUM SRL, companie cu peste 570 de salariați, se orientează spre servicii specializate de dializă. La aceasta se adaugă alte clinici, cabinete medicale și stomatologice sau laboratoare de analize, administrate de companii, precum: BIOCLINICA Timișoara, MATERNA CARE SRL Timișoara, ENMAISON Timișoara, M-PROFILAXIS SRL, MEDICI'S Timișoara, MIRAFLORE SRL Timișoara etc.

Per ansamblu, în acest domeniu funcționau, în anul 2019, un număr de 919 de agenți economici, cu o cifră de afaceri de 132 mil. Euro și 16.952 de salariați. Cifra de afaceri a crescut de cinci ori în intervalul de analiză. Din perspectiva numărului de angajați, județul Timiș se poziționează pe locul 4, la nivel național, după Municipiul București, Iași și Cluj.

Conform studiului "Orașe Magnet. Migrație și navetism în România", elaborat de Banca Mondială, unul dintre factorii de magnetism ai centrelor urbane din România sunt universitățile, care atrag talentele din zona pe care o polarizează. Un nivel ridicat de concentrare a talentelor atrage mai departe investiții, mai ales în domenii cu valoare adăugată ridicată, precum IT&C, servicii financiare, activități științifice, profesionale și tehnice, industrii creative care au o amprentă puternică asupra economiei locale etc..

Pe lângă universitățile publice concentrate mai ales în municipiul Timișoara care atrag talente, în domeniul învățământului privat, activează câteva universități autorizate și acreditate: Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir", Universitatea Tibiscus, Universitatea "Ioan Slavici", Universitatea Europeană Drăgan din Lugoj. În rest, majoritatea agenților economici sunt școli de șoferi, cele mai mari afaceri fiind derulate de firmele LINK GROUP EDUCATION SERVICES SRL (Timișoara), HIGHLIFE CONSULTING SRL (Timișoara), LIFEGURU SRL (Giroc) etc.. Conform datelor INS, exceptând rezultatele instituțiilor de stat universități, cei aproximativ 391 de agenți economici activi din domeniu realizează o cifră de afaceri de circa 16 milioane Euro și asigură 13.505 de locuri de muncă.

În sfera activităților recreative se remarcă mai ales activitățile de jocuri de noroc, unde cele mai mari firme sunt NEW MOZZART SRL (Timișoara), INTERGALACTIV JACKPOT (Lugoj), DREAMS COMPANY (Timișoara) sau NOREBO

(Dumbrăvița), BLACK EIGHT (Timișoara), GOOL GAME (Timișoara) etc. De asemenea, există un număr important de agenți economici care își desfășoară activitatea în domeniul activităților de interpretare artistică, și suport pentru interpretarea artistică.

În domeniul altor servicii pentru populație se remarcă existența unui număr mare de microîntreprinderi care se ocupă cu servicii de coafor și înfrumusețare, dar și de sport, fitness și întreținere corporală, care înregistrează însă performanțe economice modeste. Numărul de agenți economici din acest sector este mare (514), dar realizează o cifră de afaceri relativ modestă de 42 mil. Euro și cu un număr de 2.737 de salariați.

Economia creativă este deosebit de importantă pentru dezvoltarea ecosistemelor de inovare și s-a demonstrat că există o corelație pozitivă între concentrarea creativilor în orașe și nivelul de dezvoltare al ecosistemelor urbane de inovare. Ar trebui să existe programe de inovare urbană care să desfășoare activități creative și culturale la nivelul fiecărui județ sau primărie de "metropolă"¹³⁷. De asemenea, ar trebui dezvoltate măsuri prin care industriile creative și culturale pot să susțină turismul în județ, iar aici un potențial ar fi în promovarea unui circuit al cramelor.

6.13. ECONOMIA CIRCULARĂ ȘI SOCIALĂ

6.13.1. ECONOMIA CIRCULARĂ

Considerând o lume în care **populația este în creștere** (până în 2050, va ajunge la 9.7 miliarde), **urbanizarea este inevitabilă** (până în 2050, 70% din populația globală va locui în mediul urban), **schimbările climatice sunt deja o realitate** (disponibilitatea și calitatea resurselor naturale sunt o problemă), iar **creșterea economică este încă pe buzele tuturor decidenților** (până în 2030, investițiile în infrastructură se vor ridica la 6.7 trilioane de dolari/an), este lesne de înțeles că resursele nu sunt nelimitate, iar preocuparea referitoare la cum le utilizăm trebuie să devină prioritară.

Astăzi, orașele și regiunile consumă două treimi din energia globală, produc până la 80% din emisiile de gaze cu efect de seră și 50% din deșeurile globale. Economia circulară poate oferi un răspuns politic pentru a face față provocărilor mai sus menționate, ca motor de creștere economică, de creare a locurilor de muncă și de creștere a calității mediului înconjurător. Orașele și regiunile au un rol cheie pe scena economiei circulare în calitate de promotori și facilitatori ai acestui concept.

Conform planului de acțiune privind economia circulară de la nivel european, aplicarea principiilor economiei circulare în sectoarele și industriile UE are potențialul de a crea 700.000 de noi locuri de muncă până în 2030, dintre care cele mai multe în IMM-uri.¹³⁸ Circularitatea este o parte esențială a transformării industriei în traziția către neutralitatea climatică și competitivitatea pe termen lung, aceasta poate duce la economii în toate lanțurile valorice și procesele de producție și poate genera valoare adăugată.¹³⁹

Industria prelucrătoare contribuie cel mai mult la amplificarea efectelor schimbărilor climatice, consumând 20% din resursele de apă, generând 22% din emisiile de CO₂ și contribuind cu peste 70% la poluarea apelor. Cum economia județului Timiș se bazează în mare parte pe agricultură și industria prelucrătoare este foarte clar că trebuie avute în vedere măsuri concrete de pregătire pentru adoptarea principiilor circularității.

¹³⁷ Un exemplu de bună practică în acest sens îl reprezintă Divizia de Inovare Urbană din cadrul Centrului Cultural Clujean, un ONG finanțat atât de Consiliul Județean Cluj, cât și de Primăria Cluj-Napoca, care desfășoară foarte multe proiecte de conectare a culturii la oraș, cetățeni etc.

¹³⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0102&from=EN>

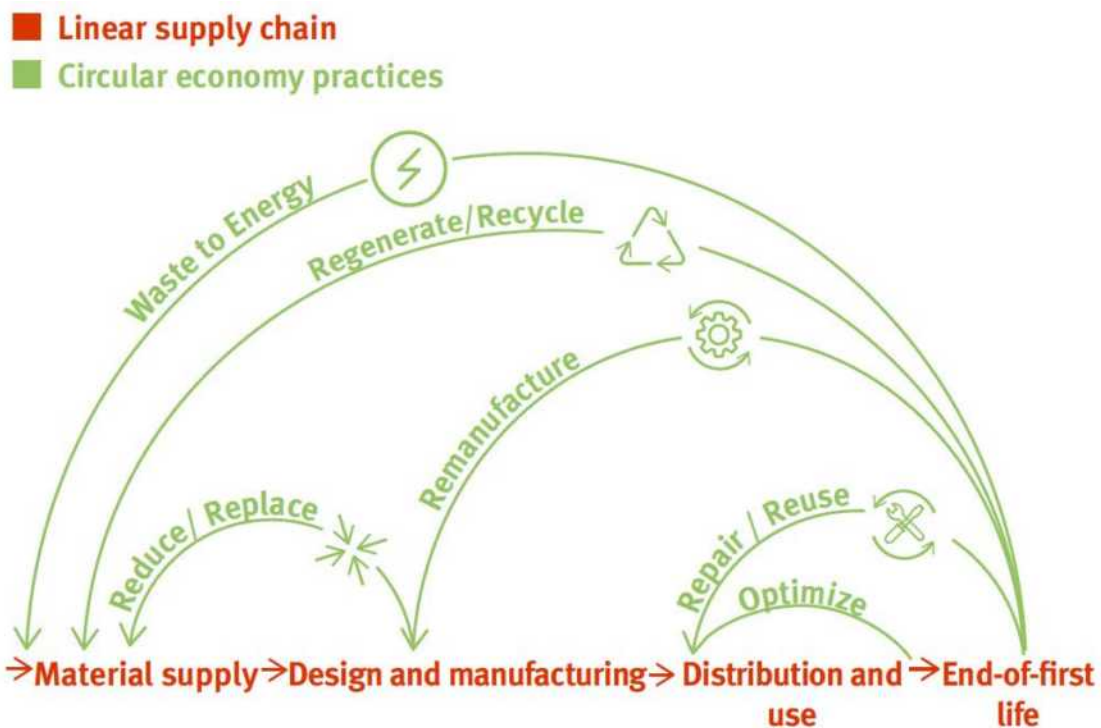
¹³⁹ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9903b325-6388-11ea-b735-01aa75ed71a1.0011.02/DOC_1&format=PDF

Practic, industria prelucrătoare a început metamorfozarea de la proiectarea prin design degenerativ la proiectarea prin design regenerativ, prin intermediul economiei circulare.¹⁴⁰ Mai simplu spus, prin intermediul aplicării principiilor economiei circulare sunt returnate produsele, piesele și materialele spre a fi utilizate în mod repetat:

- Produsele sunt proiectate pentru a rezista, a fi durabile;
- Valoarea este menținută cât mai mult posibil de-a lungul ciclul de viață;
- Generarea deșeurilor și poluarea sunt diminuate;
- Energia regenerabilă este utilizată de-a lungul lanțurilor valorice, cât mai mult posibil.

Facilitorii economiei circulare sunt: inovarea, buna administrare, parteneriatul, colaborarea între companii, guverne și consumatori de-a lungul lanțurilor valorice.¹⁴¹

FIGURA 162. MODELUL DE BUSINESS LINIAR VS. CIRCULAR

Sursa: Circular economy and private sector development, Learning Series, World Bank

De-a lungul lanțurilor valorice globale și domestice ar trebui avute în vedere următoarele principii:

- Eliminarea/înlocuirea anumitor produse (ex. plasticul de unică folosință);
- Design:
 - Reducerea cantității de material folosit;
 - Eliminarea/înlocuirea chimicalelor periculoase;
 - Îmbunătățirea durabilității / reutilizării / actualizării / reparabilității / reciclabilității;

¹⁴⁰ "Doughnut economics", Kate Raworth, 2017

¹⁴¹ Seria de workshopuri "Circular economy and private sector development. Transformation and opportunity in an age of disruption.", 2020, World Bank, United Nations Industrial Development Organization, GIZ

- Creșterea conținutului reciclat din produse;
- Maximizarea utilizării eficiente a resurselor în industria prelucrătoare;
- Optimizarea/intensificarea utilizării produselor și creșterea duratei de viață;
- Încurajarea conceptului de "remanufacturare";
- Reciclarea materialelor;
- După maximizarea circularității pe întreg "ciclul virtuos", recuperarea energiei din deșeurile rămase.

PRACTICILE ECONOMIEI CIRCULARE ÎNTĂRESC REZILIENȚA

Toate aceste principii se implementează la nivelul modelelor de business ale companiilor, dar e extrem de important ca administrațiile locale să le cunoască și să identifice modalități concrete prin care să faciliteze și, eventual, să stimuleze transformarea mediului de business. Este important să se înțeleagă că vom parcurge o perioadă în care rolul administrației se transformă – aceasta nu mai joacă numai rolul de planificator omniscient, ci trebuie să fie creator de oportunități, identificând alături de antreprenori, cercetători, chiar și cetățeni, noi activități pentru oraș, județ, regiune sau țară (așa-numitul "entrepreneurial state"). Sunt identificate 5 modele principale de afaceri, care sunt mai răspândite la scară largă:

- **Modele tip "inputuri circulare"**: exemple de companii care au adoptat acest model: Ceranex, Nespresso, SLM, Savory Institute, Iberdrola;
- **Modele tip "deșeurile ca valoare"**: exemple de companii care au adoptat acest model: Quality Circular Polymers, Schimitz Cargobull, Veolia, Patagonia;
- **Modelul creșterii duratei de utilizare**: Toyota, Cisco, Repair Cafe;
- **Modele tip platformă**: AirBnb, WeHelpen, SnappCar;
- **Modele de tip "PAAS" (produsul ca serviciu)**: Philips Lighting, Desso, Spotify, TechnoGym.

Majoritatea modelelor de afaceri circulare sunt limitate la câteva nișe economice, ca în tabelul de mai jos:

TABEL 43. MODELE DE AFACERI CIRCULARE

MODEL DE BUSINESS	SECTOR	PENETRARE PE PIAȚĂ
PAAS: orientarea pe rezultate (plastic)	Automotive	50 80%
PAAS: orientarea pe rezultate (conținut digital)	Muzică	50%
Deșeul ca valoare: reciclare	Hârtie	38%
PAAS: orientarea pe rezultate (conținut digital)	Cărți	25 35%
Deșeul ca valoare: reciclare	Metalul	25%
PAAS: orientarea pe rezultate (plastic)	Aerospace	5 15%
Deșeul ca valoare: reciclare	Plastic	13%
Creșterea duratei de utilizare: refurbishment	Telefoane smart	4 8%
Creșterea duratei de utilizare: remanufacturare	Mașini și echipamente	3 4%
Creșterea duratei de utilizare: remanufacturare	Aerospace	2 12%
Creșterea duratei de utilizare: remanufacturare	Automotive	1%
PAAS: user-oriented (car sharing)	Transport	< 1%

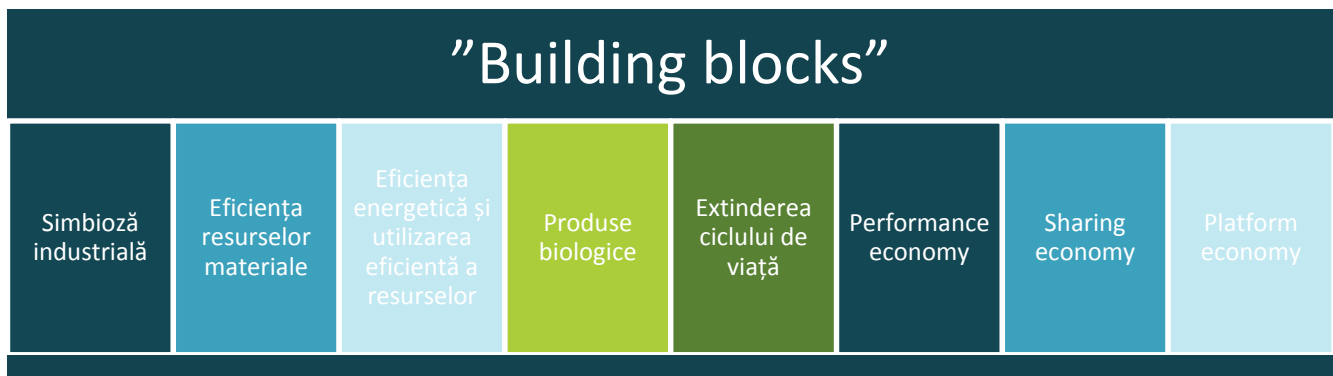
Sursa: Business Models for the Circular Economy, OECD

Modelele de afaceri circulare nu sunt noi, dar devin din ce în ce mai răspândite, diversificate și sofisticate. Cu toate acestea, trebuie făcute câteva mențiuni:

- Obținerea beneficiilor de mediu și scalarea nu sunt automate/imediate;
- Sunt necesare politici interne promovate de administrația centrală pentru:
 - A promova aprovizionarea cu produse circulare (standarde de proiectare, ERP, sprijin R&D);
 - A promova cererea (TVA diferențiat, standarde cu privire la conținutul reciclat);
 - Comerțul poate amplifica oportunitățile de reciclare, recondiționare, remanufacturare, dar trebuie să se supună normelor internaționale care reglementează circulația transfrontalieră a deșeurilor.

Alte organizații active în domeniul economiei circulare, precum Ellen Macarthur Foundation, au dezvoltat așa-numitele "building blocks"¹⁴², care reprezintă intersecția dintre politicile UE din domenii precum eficiență energetică, utilizarea eficientă a resurselor, și anumite concepte economice emergente.

FIGURA 163. BUILDING BLOCKS

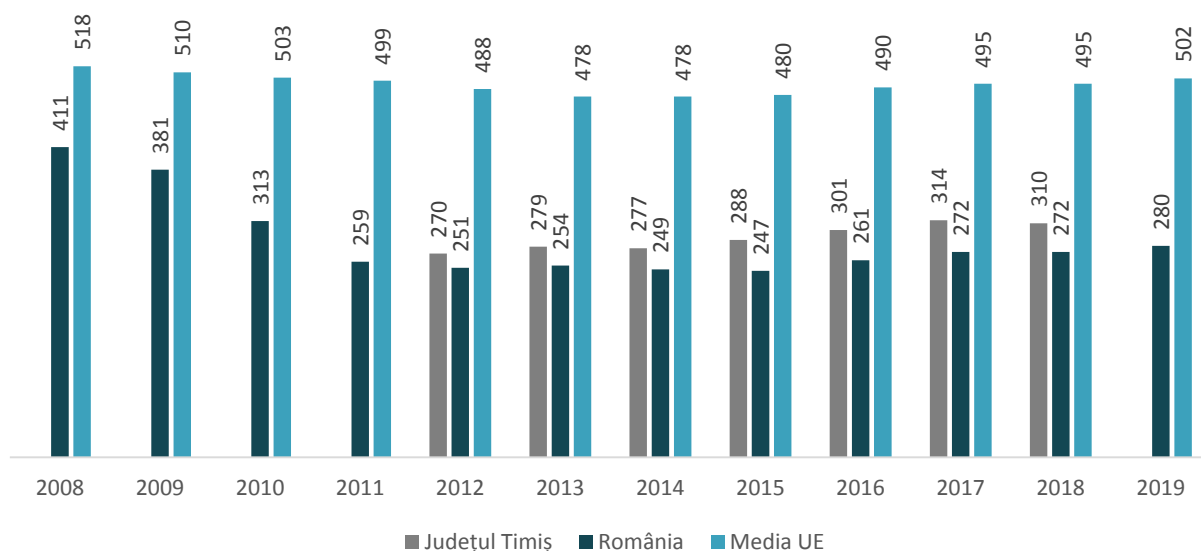
Sursa: Ellen Macarthur Foundation

1. **Simbioza industrială:** există două concepte ale simbiozei – un concept clasic al fluxurilor de resurse materiale și un concept al erei digitale bazat pe fluxurile de cunoștințe între rețele.
2. **Eficiența utilizării resurselor materiale:** procesul de diminuare a cantității resurselor necesare pentru a produce o unitate dintr-un produs sau, cu alte cuvinte, "a face mai mult cu mai puțin".
3. **Energie regenerabilă și eficiență energetică:** vizează diminuarea consumului de combustibili fosili și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.
4. **Produse biologice:** agricultura biologică, dependentă de fertilizatori și pesticide, a avut efecte negative asupra mediului și asupra calității produselor agroalimentare.
5. **Extinderea ciclului de viață:** ideea e de a proiecta produse cu o durată de viață mai lungă, ce pot fi reparate, reutilizate și reciclate.
6. **Performance economy:** vânzarea de produse ca servicii, sub forma închirierilor (echivalentul "Product as a service"). Potrivit acestui concept, numărul unităților de produse fabricate va scădea, însă veniturile pentru fiecare unitate produsă vor crește.
7. **Sharing economy:** acces partajat la bunuri.
8. **Platform economy:** facilitarea schimbului de informații și a interacțiunilor directe dintre cumpărători și vânzători la scară globală.

¹⁴² Understanding the Circular Economy in Europe, from Resource Efficiency to Sharing Platforms: The CEPS Framework. July 2016

Indicatorii colectați la nivel european din sfera economiei circulare nu targetează alte niveluri teritoriale, cu excepția celui național. Cu toate acestea, vom reda mai jos statusul acestora în România.

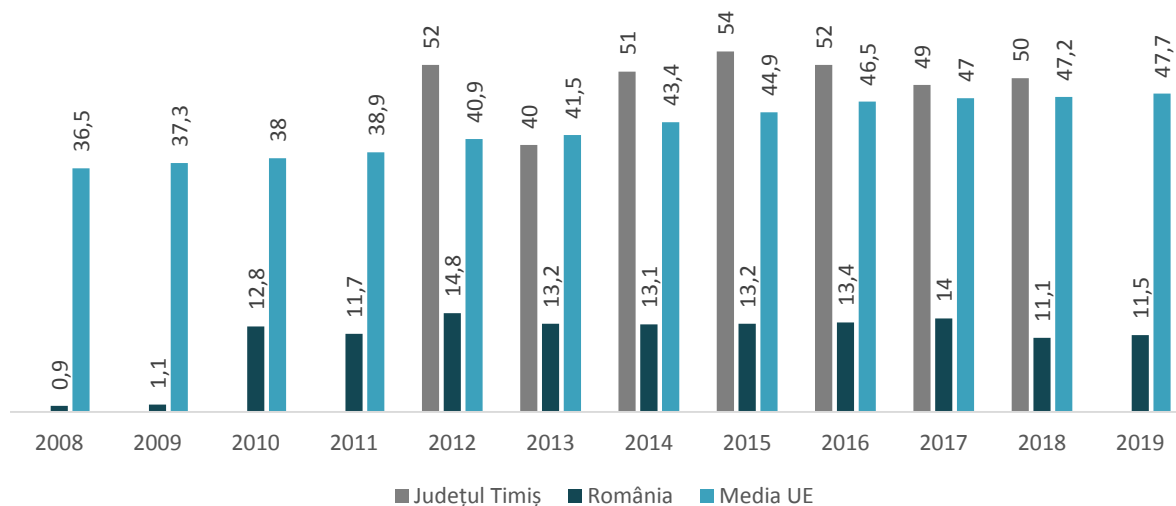
FIGURA 164. DEȘEURI MUNICIPALE GENERATE PE CAP DE LOCUIȚOR, KG

Sursa: Eurostat și Agenția pentru Protecția Mediului Timiș

Următoarele țări din perspectiva cantității de deșeurii generate sunt: Polonia 336 kg/capita, Serbia 338 kg/capita, Estonia 369 kg/capita, Ungaria 387 kg/capita. Cele mai mari cantități se înregistrează în Danemarca 844 kg/capita.

FIGURA 165. RATA DE RECICLARE A DEȘEURILOR MUNICIPALE, %

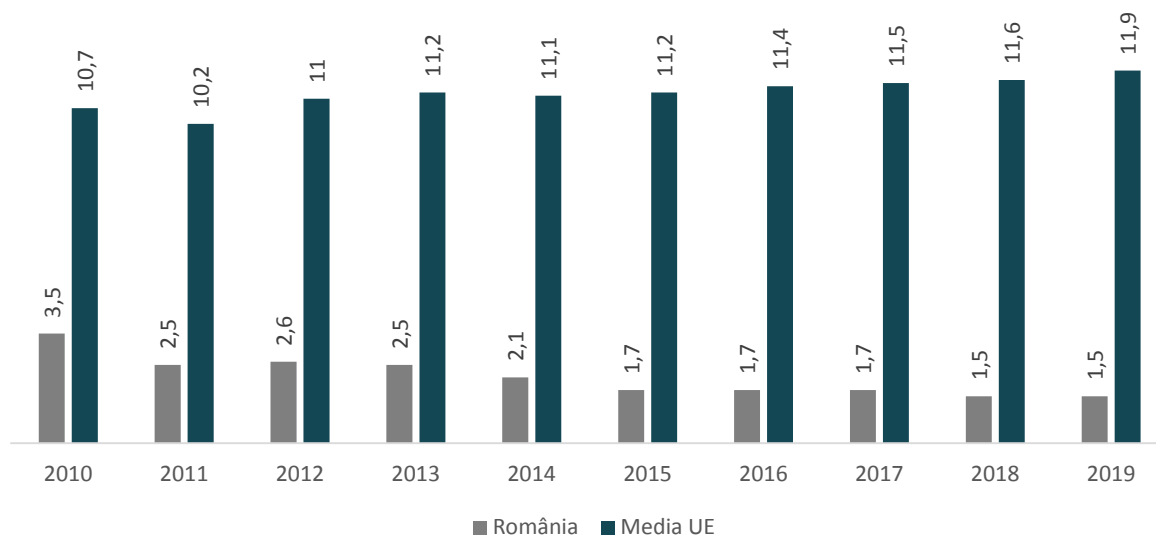

Sursa: Eurostat și Agenția pentru Protecția Mediului Timiș

România are o capacitate redusă de a recicla deșeurile municipale, din cantitatea totală de deșeurii municipale colectată în anul 2019, 714.000 tone au fost reciclate, adică 32 kg/capita. Țările cu cele mai ridicate rate ale reciclării sunt Germania (66.7%), Slovenia (59.2%), Austria (58.2%), Olanda (56.9%), iar România se poziționează la coada clasamentului, ceea ce ar trebui să ne mobilizeze să acționăm mai hotărât.

Un alt indicator care merită să fie analizat este cele legat de rata de utilizare circulară a materialelor.

FIGURA 166. RATA DE UTILIZARE CIRCULARĂ A MATERIALELOR, ÎN PROCENT DIN TOTALUL MATERIALELOR UTILIZATE

Sursa: Eurostat, 2021

Indicatorul măsoară ponderea materialului recuperat și readus în circuitul economic, economisind astfel o cantitate importantă de materii prime. Utilizarea circulară, cunoscută sub denumirea de rata circularității, este definită ca raportul dintre utilizarea circulară a materialelor și utilizarea generală a acestora. O pondere mai ridicată a ratei circularității indică faptul că materialele secundare înlocuiesc materiile prime primare, reducând astfel impactul asupra mediului. România se află pe ultimul loc și din acest punct de vedere, iar la celălalt capăt al intervalului se află Olanda cu o rată a circularității de 28.5%.

Indicatorii referitori la investițiile private, joburi și valoarea adăugată, aferenți economiei circulare¹⁴³, poziționează România pe următoarele locuri la nivel de UE:

1. Valoarea adăugată realizată de activitățile aferente economiei circulare ca procent din PIB (2018) 0.78% (în condițiile în care cea mai mare pondere se înregistrează în Croația - 1.56%);
2. Investițiile brute în bunuri corporale ca procent din PIB (2018) 0.18% (în condițiile în care cea mai mare pondere se înregistrează în Slovacia 0.25%);

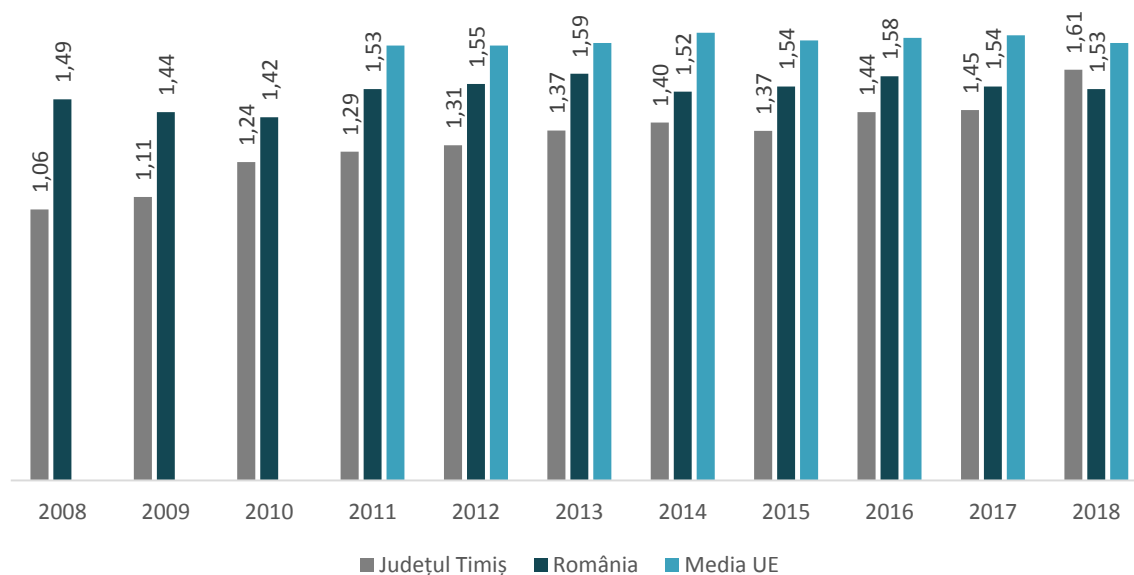
În ceea ce privește județul Timiș, s-a încercat o cuantificare a rezultatelor companiilor care activează în economia circulară și s-au obținut următoarele:

- Valoarea adăugată brută realizată în activitățile economiei circulare ca procent din PIB Timiș 1.79%, Cluj 2.41%, Iași 2.20%, Municipiul București 2.36%, depășind media națională;
- Numărul firmelor active în economia circulară este următorul: Timiș 973, Cluj 1.426, Iași 688, Municipiul București 3.382.

¹⁴³ Codurile CAEN la care se raportează acești indicatori sunt următoarele:

https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8105938/8465062/cei_cie010_esmsip_NACE-codes.pdf

FIGURA 167. PROCENTUL ANGAJAȚILOR ÎN ECONOMIA CIRCULARĂ¹⁴⁴ DIN TOTAL ANGAJAȚI

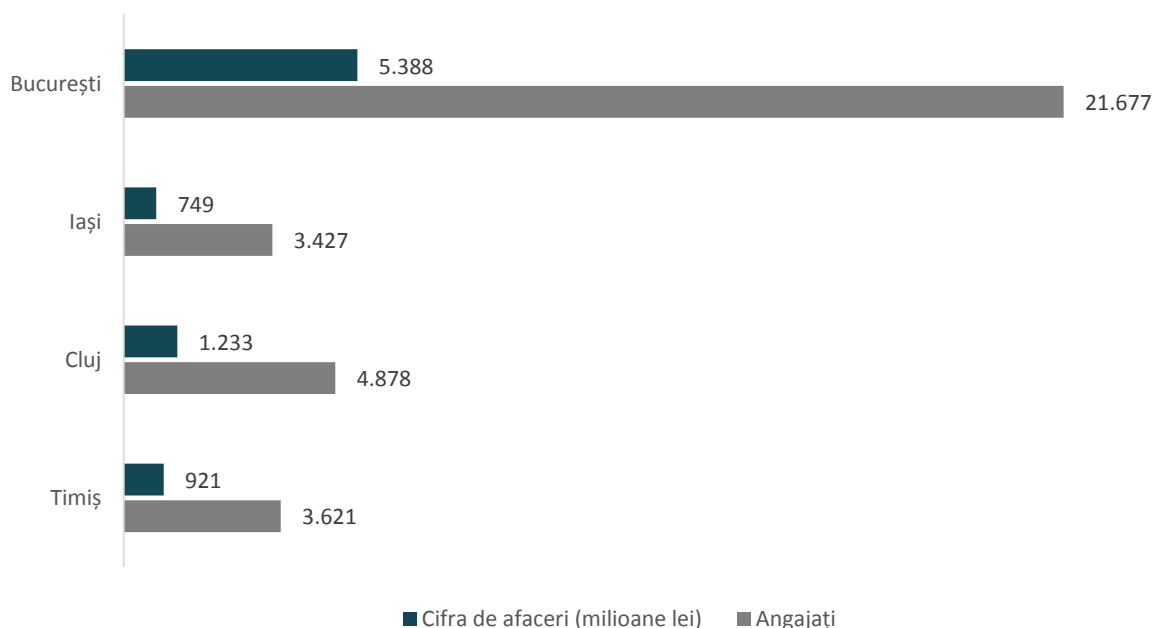

Sursa: Eurostat, Listă Firme, 2021

Țările care au cei mai mulți angajați în economia circulară, ca procent din numărul total de angajați, sunt Lituania (2.72% = 37.488 angajați) și Letonia (2.66% = 23.914 angajați). În valori absolute, cei mai mulți angajați sunt în Germania (680.199 angajați), Italia (518.859 angajați), Polonia (358.362 angajați). România are 132.551 de persoane angrenate în economia circulară, o poziție relativă bună, în valoare absolută. Ca procent din numărul total al angajaților, România se poziționează pe locul 16 la nivel european.

La nivel național, situația numărului de angajați și a rezultatelor economice înregistrate de firme sunt prezentate în graficul următor. La nivelul județului Timiș se înregistrează creșteri ale indicatorilor.

FIGURA 168. NUMĂRUL DE ANGAJAȚI ȘI CIFRA DE AFACERI DIN ECONOMIA CIRCULARĂ, 2019

¹⁴⁴ Pentru județul Timiș s-a estimat valoarea pe baza unor coduri CAEN care compun economia circulară.

Sursa: Listă Firme, 2021

Economia circulară reprezintă viitorul – va transforma comportamentele de consum, va prioritiza investiții, va duce la următorul nivel industriile. Se va transforma dintr-un concept orizontal, într-unul central, în jurul căruia se vor dezvolta noi concepte, noi meserii, noi produse etc. Va funcționa mână în mână cu concepte precum: digitalizare sau un stil de viață sănătos. Practic, modul în care trebuie să privim viitorul va fi conceptual, și nu sectorial.

În mod evident, nu putem să vorbim despre economie circulară fără să nu amintim și de dezvoltare durabilă. Cele 17 obiective de dezvoltare durabilă sunt monitorizate la nivel național de Departamentul pentru Dezvoltare Durabilă care a elaborat și Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă a României 2030¹⁴⁵. Cu referire la economia circulară, una din țintele 2030 asumate la nivel de țară vizează trecerea etapizată la un nou model de dezvoltare bazat pe utilizarea rațională și responsabilă a resurselor cu introducerea unor elemente ale economiei circulare. O altă țintă importantă asumată vizează reabilitarea industriilor pentru a deveni mai durabile, cu eficiență sporită în utilizarea resurselor și adoptarea sporită a tehnologiilor și proceselor industriale curate și ecologice. Toate țintele din aceste domenii emergente la nivel de țară se pot atinge doar printr-o colaborare strânsă dintre mediul privat și cel public, tocmai din acest motiv este important ca administrația să înțeleagă ce modele de business sunt accesibile la ora actuală la nivel mondial, să sprijine companiile care sunt mai agile, să le adopte, iar mai apoi să fie printre primii "early adopters".

Specialiștii la nivel global sunt de părere că, mai ales în zonele cu istorie industrială, ar trebui create așa-numitele "văi circulare". Un exemplu de "Circular Valley" este considerată a fi regiunea metropolitană Rhine-Ruhr din Germania, din cel puțin 5 motive:

- Acces la companii care au nevoie de soluții circulare – cerere pentru circularitate;
- Companii „circulare” nou-înființate – ofertă pentru circularitate;
- Peisaj științific/academic atractiv;
- Oferte culturale variate și cosmopolite;
- Istorie bogată care dăinuie în prezent.

"Circular Valley" conectează peste 300 de lideri de piață de la nivel mondial în 60 de minute. Câteva exemple de companii care fac din regiunea metropolitană un model: Remondis (lider european în reciclare), Jokey SE (soluții inovatoare de reciclare a plasticului), Wijld (haine din lemn), DSD/Grüner Punkt (lider de piață în sisteme de colectare) etc. Universitățile și institutele de cercetare au o ofertă de cercetare transectorială și deservește economia circulară – University of Cologne, University of Siegen, Fraunhofer IMS&IML, University of Essen, Circular Economy Round Table (inițiativă comună mai multor instituții) etc.

Regiunea este atractivă și primitoare pentru talentele din întreaga lume, existând deja comunități internaționale mari, de ex. Düsseldorf are cea mai extinsă comunitate japoneză – "Japantown". Düsseldorf a fost punctul de intrare în Europa pentru multe companii internaționale, trei aeroporturi internaționale fac legătura cu lumea întreagă. "Rhine-Ruhr Circular Valley" are peste 30 de clădiri de operă, teatre și clădiri de concerte celebre în întreaga lume.

Regiunea metropolitană are o istorie industrială bogată, importantă pentru circularitate. Apa și cărbunele au stat la baza principalelor activități industriale care s-au dezvoltat în primul și al doilea val al industrializării din secolele 18 și 19. Paleta industrială era variată: metal, mașini și utilaje, electrocasnice, produse chimice, fibre/textile de înaltă performanță, iluminat, ambalare. Toate acestea reprezintă "material" pentru economia circulară, iar mulți investitori apreciază tradiția.

¹⁴⁵ http://dezvoltaredurabila.gov.ro/web/wp-content/uploads/2020/10/Strategia-nationala-pentru-dezvoltarea-durabila-a-Romaniei-2030_002.pdf

Punctul de "cristalizare" care va servi ca centru al "văii circulare" este un fost rezervor de gaz, acceleratorul de economie circulară fiind planificat în apropierea companiei Vorwerk, înființată în 1883 în Wuppertal ca fabrică de covoare, ajungând să se dezvolte global și să deservească mai multe piețe electrocasnice, cosmetice etc.

Câteva recomandări generale pot să decurgă din analiza realizată:

1. Județele și orașele trebuie să promoveze economia circulară prin strategii dedicate care să aibă proiecte concrete ce implică cetățenii și stakeholderii din teritoriu.
2. Județele și orașele pot facilita conexiunile dintre companii, cetățeni și toate nivelurile de guvernare. Acestea ajută la informarea despre proiectele deja existente, oferă accesul la infrastructură soft și hard pentru noile afaceri circulare.
3. Județele și orașele pot grăbi tranziția către o economie circulară prin furnizarea instrumentelor economice și de guvernare adecvate: crearea unor grupuri de lucru circulare, acordarea unor stimulente, adaptarea unor reglementări etc.
4. Județele și orașele pot să promoveze o cultură a circularității.
5. Județele și orașele pot să încurajeze antreprenoriatul circular.
6. Județele și orașele pot să creeze cerere, devenind "primii consumatori" (mai ales în cazul business-urilor care au produse noi, circulare).
7. Județele și orașele pot crea spații de experimentare (huburi circulare, cartiere sau zone pentru inovare circulară, laboratoare vii și evenimente de co-creare).

6.13.2. ECONOMIA SOCIALĂ

Conform studiului realizat de CRIES Centrul de resurse pentru inițiative etice și solidare¹⁴⁶, în județul Timiș erau înregistrate, în martie 2021, 28 de întreprinderi sociale și de inserție. Dintre acestea, 12 sunt înregistrate în mediul rural. Dintre întreprinderile sociale înregistrate în mediul urban, majoritatea își desfășoară activitatea în Timișoara. Domeniile în care activează sunt:

- Alimentație sănătoasă, consum responsabil, educație pentru alimentație sănătoasă;
- Economie circulară și sustenabilă: recuperare și transformare ulei alimentar uzat, reducerea și combaterea risipei alimentare;
- Educație și formare profesională;
- Petrecerea timp liber și servicii de îngrijire pentru persoane vârstnice;
- Susținerea micilor producători locali și promovarea lanțurilor alimentare scurte.

18 dintre cele 28 de întreprinderi înregistrate la AJOFM Timiș aveau 64 de locuri de muncă, dintre care 10 locuri de muncă erau ocupate de persoane care provin din grupuri vulnerabile. Cu toate acestea, peste 80% dintre întreprinderile sociale și întreprinderile sociale de inserție înregistrate la AJOFM sunt nou înființate, cu mai puțin de un an de activitate. Ceea ce este specific județului Timiș în acest domeniu este unul din puținele programe de masterat în Economie socială din România, care se organizează în cadrul Universității de Vest Timișoara. Totodată, domeniul suferă de lipsa unui hub dedicat acestor întreprinderi care să faciliteze schimbul de experiență, să sprijine și să încurajeze dezvoltarea de parteneriate între actorii de economie socială, să ofere consiliere pentru persoanele interesate de dezvoltarea unor întreprinderi sociale etc.

¹⁴⁶ Economie socială material sinteză pentru Strategia de dezvoltare a județului Timiș

6.14. EFECTELE PANDEMIEI

Efectele pandemiei pot fi schematizate, din punct de vedere sectorial, astfel:

- Sectorul medical
- Sectoare afectate de reducerea bruscă și amplă a cererii, cauzată de măsurile de distanțare fizică impuse de stat sau adoptate voluntar:
 - Transport (mai ales aviație)
 - Turism
 - HORECA
 - Activități de organizare de evenimente culturale, artistice și sportive
 - Servicii a căror prestare este limitată de măsurile de distanțare fizică.
- Sectoare afectate de disfuncționalități pe lanțul de aprovizionare

Vulnerabilitatea, la acest nivel, este mai puțin evidentă și derivă din:

- Dependența diferitelor sectoare de materii prime;
- Măsura în care lanțurile de aprovizionare cu aceste materii prime sunt afectate de criză (nu există lanțuri de valoare locale).

Aici se remarcă mai ales vulnerabilitatea în sectoarele care depind de produse din import, în special din zonele puternic afectate de criza COVID-19:

- Automobile, inclusiv componente
- Textile
- Mobilă
- Transport de mărfuri
- Electronice
- Aparate de uz casnic
- Materiale plastice
- Construcții.

Reziliența este un obiectiv al dezvoltării inteligente și are ca și caracteristici adaptabilitatea, robustețea, redundanța, flexibilitatea, abilitatea în alocarea resurselor, incluziune și integrare. Aceasta se poate manifesta:

- Economic: diversitate sectorială și a competențelor, inovare, suport infrastructural
- Instituțional: viziune clară, resurse pentru sectorul public, colaborare multinivel, guvernare participativă
- Societate: incluziune, coeziune, rețele active, acces la servicii
- Mediu: dezvoltare sustenabilă, infrastructură adecvată și de încredere, resurse naturale disponibile.

Următoarele tehnologii pot fi implementate pentru a asigura reziliența: drone, roboți sociali/de intervenție, platforme blockchain, mecanisme crowdsourcing, IoT, servicii Cloud, vehicule autonome etc.¹⁴⁷

¹⁴⁷ "Dezvoltare inteligentă, circulară și rezilientă, necesitate a deceniului 2021-2030", Dr. Ing. Marian Constantin Vasile, 2020

Reziliența la fenomenele economice este o măsură a recuperării cât de repede își revine o familie sau o economie după ce a suferit un șoc negativ. Pot exista multe feluri prin care reziliența poate fi măsurată: cât de repede o familie care ajunge în sărăcie poate ieși din sărăcie sau cât de repede, în medie, o economie care experimentează un șoc negativ poate reveni la nivelul său pre-criză sau la nivelul pe care l-ar fi putut atinge în lipsa unei crize. Indiferent de nivel, este necesar să cunoaștem factorii determinanți ai rezilienței (ce influențează ca unele familii sau economii să fie mai reziliente decât altele). Este important să privim reziliența dintr-o perspectivă socială mai largă, dincolo de simplele măsuri sub forma veniturilor sau outputului industrial. Un aspect al crizei din 2008/2009 a fost acela că diferite țări au suferit șocuri de magnitudini diferite, iar, în general, redresarea a fost, de asemenea, mai lentă decât în cazul recesiunilor anterioare, ceea ce este de înțeles având în vedere amploarea șocului. Inițial, unii economiști s-au așteptat la o redresare în formă de V, economia revenindu-și rapid. Alții considerau că economia este mai puțin rezilientă și că recuperarea va avea forma U. Această din urmă perspectivă s-a dovedit corectă, iar în anii următori, dezbaterile au vizat analiza duratei punctului de minim al formei U. Experiențele acestea evidențiază faptul că o economie poate fi mai rezilientă raportat la șocurile mici, dar nu și în ceea ce privește șocurile mari. Pandemia de COVID-19 a avut un impact diferit de la o țară la alta, în funcție și de structura economică. În principiu, țările care au o structură economică similară cu cea a UE suferă în același fel, dar la o scară mai mică. Din acest motiv, unele sectoare au fost mai afectate decât altele, la nivel județean, deoarece nivelul de dependență de piețele externe este mare, iar un șoc al economiilor partenerilor se transmite și economiei județului Timiș (în condițiile în care economia depinde de evoluția principalilor parteneri comerciali – Germania, Italia și Franța).

Pentru sectoarele analizate mai sus, care au fost cel mai afectate de criza sanitară, trebuie identificate măsuri economice de redresare, în colaborare cu Consiliul de Strategie și Consiliere Economică, precum și cu reprezentanții domeniilor respective, însă acestea trebuie raportate la viitor. Administrația trebuie să ajute mediul de business să înțeleagă cum ar putea să folosească instrumentele active la această oră pentru a-și transforma modelele de business și a le face sustenabile.

6.15. TURISM

În ultimele decenii, sectorul turistic a demonstrat că poate contribui într-o mare măsură la dezvoltarea economică și la crearea unor locuri de muncă, fiind astfel un interlocutor pentru dialogul multicultural, incluziune socială și chiar dezvoltarea durabilă.

Dezvoltarea turismului atât ca modalitate de petrecere a timpului într-un mod plăcut, cât și ca servicii prestate în diverse etape ale unei călătorii turistice, reprezintă una dintre caracteristicile civilizației actuale, cu largi perspective de evoluție, fiind concomitent consecința și cauza unor schimbări economice, sociale, culturale și de mediu.

Notorietatea turistică a unei destinații se reflectă prin capacitatea locului de a-și optimiza gradul de atractivitate pentru rezidenți și vizitatori, în vederea satisfacerii cerințelor acestora prin servicii de calitate, inovatoare și atractive de turism, dar și pentru a câștiga cote de piață pe piețele interne și globale, asigurând în același timp că resursele disponibile pentru sprijinirea turismului sunt utilizate eficient și într-un mod durabil.

De asemenea, turismul permite unei comunități să-și diversifice sursele de venit și să nu se bazeze pe o singură industrie. Pe lângă contribuția economică remarcabilă pe care poate să îl aibă, turismul poate fi și o sursă de mândrie pentru comunitățile locale ce le permite să-și dezvolte propria identitate comunitară, bazată pe patrimoniu și cultura acestora.

În același timp, turismul este o industrie extrem de competitivă, astfel că pentru ca o destinație să poată concura în mod eficient cu alte destinații, este necesar ca vizitatorii să beneficieze de servicii și experiențe de o calitate superioară. Acest lucru este deosebit de important mai ales în contextul actual în care tendințele de călătorie sunt în continuă schimbare iar turiștii caută locuri din ce în ce mai atractive. De altfel, atractivitatea turistică este direct corelată cu atractivitate urbană, astfel că degradarea mediului fizic, a patrimoniului construit, a spațiilor verzi și a spațiului public reprezintă un impediment. Principiile unui turism atractiv constau în îmbunătățirea experiențelor turistice, îmbunătățirea eficienței gestionării resurselor, maximizarea competitivității destinației cu accent pe aspecte durabile.

Până în martie 2020, turismul a fost un sector sănătos și în expansiune, care a cunoscut o creștere constantă de peste șase decenii¹⁴⁸. Contextul actual al pandemiei de COVID-19 a influențat viața oamenilor de pe tot globul, atât turiștii cât și toți cei care lucrează în acest sector fiind extrem de afectați. Restricțiile de călătorie impuse în contextul pandemiei de COVID-19 au decimat sectorul turismului, un actor major în economia Uniunii Europene. Potrivit Organizației Mondiale a Turismului a Națiunilor Unite, la începutul pandemiei, toate destinațiile turistice de pe glob introduseseră restricții temporare de călătorie ca răspuns la pandemie.

Cu toate acestea, multe dintre țările europene, în ciuda pandemiei, au continuat să-și promoveze destinațiile turistice, abordând diverse strategii de promovare. De asemenea, companiile și lucrătorii din sectorul turismului beneficiază deja de măsuri ale UE adoptate ca răspuns la criza provocată de pandemia de COVID-19, inclusiv sprijin sub formă de lichidități, relaxări fiscale și o relaxare a normelor privind ajutoarele de stat.

Într-un timp record, pandemia a reușit să schimbe multe lucruri, iar cea mai mare provocare a fost de a identifica rapid și corect nevoile și soluțiile care trebuie să răspundă acestora. De altfel, industria HoReCa¹⁴⁹ este printre cele mai afectate de contextul actual al pandemiei de COVID-19, iar proprietarii restaurantelor și angajații acestora au fost puși în fața unor serii de restricții venite din partea autorităților publice. Vânzările au scăzut drastic în acest sector, iar acest lucru duce la o serie de provocări majore ale sectorului.

Lipsa unor decizii concrete în industria HoReCa a determinat antreprenorii să se reprofileze și să caute soluții inovatoare la problemele provocate de noua situație și noi strategii de continuare a businessului în contextul în care industria a intrat într-un blocaj aproape total în urma declanșării pandemiei de COVID-19.

¹⁴⁸ <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/215782/Manifesto-Paper-Concrete-Investment-Proposals-provisional.pdf>

¹⁴⁹ HoReCa este acronimul pentru industria ospitalității: Hoteluri, Restaurante, Cafenele

Cu toate acestea, turismul este din punct de vedere istoric un sector rezistent, care are capacitatea de revenire, însă în funcție de sprijinul acordat acestui sector, acest proces poate fi unul întins pe o perioadă mai lungă sau mai scurtă de timp. Se preconizează¹⁵⁰ faptul că noul turism va necesita o transformare accelerată a practicilor de turism existente și dezvoltarea unor noi ramuri care vizează sustenabilitatea și digitalizarea pentru a răspunde noii cereri.

6.15.1. RESURSELE TURISTICE

Turismul este un factor important de dezvoltare economică și socială. Sectorul stimulează creșterea economică prin generarea de venituri, locuri de muncă și investiții în județul Timiș. Aceasta ajută la susținerea patrimoniului cultural și natural, oferă venituri pentru finanțarea facilităților și infrastructurii de care se bucură vizitatorii și rezidenții și promovează conștientizarea unei identități unice în lume, care se distinge prin diversitatea sa.

Resursele turistice existente atât la nivelul municipiului, cât și în împrejurimi, conturează un produs turistic complex, diversificat, cu un potențial deosebit de mare de a satisface nevoile de călătorie ale unor turiști cu interese variate.

Județul Timiș are resursele naturale și culturale necesare pentru a-și consolida poziție drept o atracție turistică de interes atât pe plan național, cât și internațional. Amplasarea favorabilă pe care o are municipiul în cadrul Regiunii Vest, conectarea la axa națională a orașelor Satu-Mare Oradea - Arad, vecinătatea cu granițele țării din partea de vest cu Ungaria și Serbia ce conduc la un turism de tranzit ridicat, sau principalele parteneriate realizate cu celelalte județe din Regiunea Vest, reprezintă principalele avantaje competitive în dezvoltarea turistică.

Considerând patrimoniul turistic ca fiind ansamblul elementelor ce se constituie ca atracții turistice și care se pretează unei amenajări pentru vizitare și primirea călătorilor se poate aprecia că la nivelul județului Timiș se regăsesc astfel o serie de resurse, atât naturale cât și antropice.

RESURSELE NATURALE

Timiș este un județ în extremitatea vestică a țării, în regiunea istorică a Banatului. Cea mai mare parte a teritoriului se încadrează în zona de câmpie, având parte de o serie de resurse naturale de mare valoare pe întreg teritoriul.

Cele mai importante resurse de cadru natural prezente în județul Timiș sunt reprezentate de rezervații naturale, mlaștini, păduri și insule, puțin cunoscute de turiști și slab promovate în mediul online. Pe lângă aceste resurse, apele termale și minerale prezente la nivelul județului aduc un aport considerabil în ceea ce privește dezvoltarea turismului balneoclimatic, în special în zonele în localitățile care și-au creat deja o notorietate pe baza acestui tip de turism, sau nu, dar care pot fi incluse în diferite trasee turistice viitoare Sânnicolau Mare, Lovrin, Biled, Cărpiniș, Lenauheim, Jimbolia, Variaș, Periam, Teremia Mare, Beba Veche, Tomnatic, Beregsău Mic (comuna Săcălaz), Beregsău Mare (comuna Săcălaz), Comloșu Mare, Grabaț (comuna Lenauheim), Saravale, Șandra, Deta, Pișchia, Fibiș, Ivanda, Călacea (comuna Orțișoara), Timișoara, Uivar, Sânmihaiu German, Cebza, Banloc, Buziaș, Bogda, Mașloc, Sacoșu Mare sau Tomești.

Printre principalele atracții ale cadrului natural din județul Timiș se numără: Parcul Natural Lunca Mureșului, Rezervația Naturală Lunca Pogănișului, Rezervația ornitologică și mlaștina Satchinez, Rezervația ornitologică Beba Veche, lacul Surduc, Parcul dendrologic de la Bazoș și Buziaș sau Peștera cu apă Românești. Toate acestea sunt prezentate mai în detaliu în cadrul anexei 12.2.1.

¹⁵⁰ <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/215782/Manifesto-Paper-Concrete-Investment-Proposals-provisional.pdf>

Pe lângă acestea, mai există o serie de zone naturale care trebuie menționate precum: Pădurea Bistra, Sărăturile Dinaș, Mlaștinile Murani, Locul Fosilifer Rădmănești, cascada Cornet, Peștera Albastră, Peștera Nelu Balaș, Vulcanii Noroioși sau Pajiștea cu narcise de la Batești, toate acestea putând fi ușor vizitate de către turiștii aflați în tranzit sau care doresc să se bucure de natură și să descopere locuri noi.¹⁵¹

RESURSELE ANTROPICE

Județul Timiș este caracterizat de o diversitate impresionantă a resurselor turistice antropice care sunt mărturie a identității locale, fie că sunt reprezentative pentru istoria Banatului, pentru tradițiile locale sau pentru caracterul multicultural al destinației, ca județ de graniță și poartă de intrare pe teritoriul țării. Câteva dintre cele mai reprezentative resurse turistice antropice cuprind Cetatea Timișoara, Cetatea Cenad, cula turcească-Ciacova, fortificația preistorică de la Cornești, satul circular Charlottenburg, turnul clopotniță Sf. Nicolae din Lugoj sau Șoseaua Translucani. Aceste atracții sunt prezentate mai detaliat în cadrul anexei 12.2.2.

Multe dintre aceste resurse sunt puse în valoare și promovate prin intermediul traseelor turistice care reprezintă o oportunitate creșterea vizibilității obiectivelor turistice din județul Timiș, precum traseul Cetăților și Fortificațiilor din Banat¹⁵², rutele turistice propuse de Discover Timiș¹⁵³, traseele de bicicletă¹⁵⁴ existente la nivelul județului sau rutele Street Art organizare cu ajutorul festivalului Internațional de Street Art din Timișoara organizat de Fundația EnduRoMania și Facultatea de Arte și Design din Timișoara, ce își propune să aducă culoare pe clădirile din oraș.

Asemenea clădirilor monument, traseele turistice ce au fost marcate și promovate inițial prin broșuri sau în mediul online, în special pe pagina oficială Discover Timiș secțiunea Obiective Turistice¹⁵⁵, pe rețelele de socializare sau site-urile asociațiilor din domeniu, au nevoie de elemente de signalistică amplasate în spațiul public, pentru a putea fi cât mai ușor vizibile și parcurse chiar și de către turiștii în tranzit.

TIPOLOGII DE TURISM

Județul Timiș se bucură de un capital bogat de resurse turistice, concentrate într-o serie de areale cu potențial ridicat de dezvoltare, ce acoperă o gamă variată de atracții, de la elemente favorabile de cadru natural și de patrimoniu natural, la un patrimoniu cultural diversificat (atât material – monumente istorice, situri arheologice și instituții de cultură, cât și imaterial – meșteșuguri, tradiții, obiceiuri), dar și o paletă largă de activități de agrement. Așa cum este menționat și în cadrul Strategiei Sectoriale de Dezvoltare a județului Timiș 2018-2028, pe teritoriul județului au fost identificate o serie de tipologii de turism practicabile.

TURISMUL CULTURAL-ISTORIC ȘI RELIGIOS | Conform World Travel Organisation, turismul cultural este definit ca fiind orice deplasare a unei persoane din motive esențial culturale cum ar fi circuitele turistice de studiu, artele performative (dansul, teatrul, muzica etc.), circuitele culturale, călătoriile la festivaluri sau alte evenimente culturale, vizitele în locuri culturale și la monumente etc. Acest tip de turism abordează cultura unui loc, în special valorile ei artistice, și facilitează legătura dintre regiunile urbane și în zonele rurale.

Totodată, turismul religios joacă un rol foarte important în completarea turismului cultural-istoric. Acest tip de turism implică din partea turiștilor un nivel de instruire și un grad de cultură ridicate care să permită aprecierea

¹⁵¹ https://discovertimis.com/ro/places?cat_type=atrac-ie-turistica_1530632736

¹⁵² <https://turismtimis.ro/cetati-si-fortificatii-din-banat-judetul-timis/>

¹⁵³ https://discovertimis.com/ro/places?cat_type=ruta-turistica_1530605638

¹⁵⁴ https://discovertimis.com/ro/places?cat_type=traseu-biciclete_1530605704

¹⁵⁵ https://discovertimis.com/ro/places?cat_type=imprejurimi_1528106099

obiectivelor cultural-religioase din punct de vedere al arhitecturii, construcției, valorii, semnificațiilor spirituale și conținutului de obiecte de artă. Se păstrează încă pelerinajele determinate de tradițiile religioase legate de evenimente și manifestări specifice.

Acest tip de turism se bazează pe resursele locale din categoria lăcașurilor de cult religios, a instituțiilor de cultură, a monumentelor istorice și a spațiilor cu potențial de valorificare culturală, inclusiv prin implicarea patrimoniului imaterial, care a devenit din ce în ce mai promovat. Astfel, județul Timiș caracterizează printr-o diversitate de culturi urbane și rurale, care constituie rezultatul unei istorii îndelungate de ocupație, migrație și rezistență, toleranță și evoluție sincretică.

TURISMUL RURAL / AGROTURISMUL | Reprezintă acea formă de turism în care activitatea de a petrece vacanța se realizează în mijlocul naturii, prin întoarcerea la viața și obiceiurile tradiționale. Acest tip de turism se referă la toate activitățile ocazionate de petrecere a unei perioade de timp determinate în mediul rural, mijlocul de cazare fiind fie gospodăria țărănească, fie echipamente turistice generale cum sunt hanurile, hotelurile, popasurile etc. Turismul rural îmbrățișează toate activitățile turistice derulate în mediul rural, având drept scop valorificarea potențialului natural și uman al satelor bănățene și cehești.

Conform *Strategiei Naționale de dezvoltare a ecoturismului*, publicată în monitorul oficial nr. 520 bis din 26 iunie 2019, ecoturismul este o formă de turism în care principalul obiectiv este observarea și conștientizarea valorii naturii și a tradițiilor locale și care trebuie să îndeplinească o serie de condiții: să contribuie la conservarea și protejarea naturii, să utilizeze resursele umane locale, să aibă caracter educativ și să aibă impact negativ nesemnificativ asupra mediului natural și socio-cultural. În acest sens trebuie menționat proiectul *Eco Timiș un nou produs turistic*, finanțat de Uniunea Europeană prin Programul de cooperare transfrontalieră Interreg IPA CBC România - Serbia în data de 14 iunie 2017.¹⁵⁶

Frumusețea naturală și numeroasele locuri istorice, culturale și sportive dispersate în vale reprezintă o bijuterie turistică. În acest cadru există mai multe orașe (Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Reșița, Zrenjanin și Pančevo) și aproximativ 100 de alte așezări mai mici, cu circa 700.000 de locuitori care oferă partenerilor sprijin în realizarea obiectivelor propuse de acest proiect.

Tot mai mulți turiști caută experiențe inedite, când aleg să-și petreacă un sejur în mediul rural. Sectorul de agrement și de petrecere a timpului liber este o verigă importantă în dezvoltarea și promovarea conceptului de turism rural, acesta fiind extrem de ofertant, fie că ne referim la ospitalitatea specifică pensiunilor, la condițiile de relaxare și serviciile de agrement, la gastronomie sau la promovarea meșteșugurilor locale.

Festivalurile tradiționale organizate în mediul rural sunt un bun prilej de promovare a localităților drept destinații turistice. Turismul rural nu înseamnă doar ospitalitatea specifică pensiunilor, ci reprezintă mult mai mult decât atât. Meșteșugurile, patrimoniul natural și istoric, gastronomia, folclorul, portul popular reprezintă elemente care, incluse într-un program care beneficiază de o bună promovare, contribuie decisiv la dezvoltarea comunităților locale.

TURISMUL ACTIV ȘI DE AVENTURĂ | Această categorie de turism este reprezentată de diverse manifestații și evenimente care implică un interes profesional pentru anumite persoane ce sunt afiliate în diverse organizații, de exemplu evenimente de vânatoare, pescuit sportiv, pelerinaje etc.

În județul Timiș, cu precădere în Timișoara, se dezvoltă într-un ritm susținut activități și evenimente din sfera cicloturismului acesta fiind practicat ca și activitate recreativă. Pistele de biciclete create în județ nu au grade de dificultate ridicate, iar activități de tip Mountainbike pot fi organizate doar în zona de munte a județului respectiv în piemontul bănățean. Un alt proiect important este și cel realizat de APDT Timiș, Clubul Bănățean de Turism (CBT) prin departamentul Timisiensis Bikers și Primăria Comunei Nădrag, aceștia promova Cicloturism în Valea Padeșului și Zilele Padeșului la Nădrag. Cursa, în lungime de 32 de kilometri, cu „Plecare “și „Sosire” din fața Primăriei Nădrag se desfășoară sub formă de circuit, într-o mică parte prin localitate, după care continuă pe traseul identificat și marcat de către Clubul Bănățean de Turism: de pe Valea Padeșului se intră pe Valea Cârlionțului, apoi pe drumul forestier de legătură către Valea Gosta, de unde se revine pe Valea Padeșului.

¹⁵⁶ <https://www.eco-timis-network.eu/proiect/descriere-generală>

Traseul are diferențe de nivel cumulate de 800 m și străbate zone de un pitoresc deosebit. Atât platforma Visit Banat¹⁵⁷ dar și Eco Timiș¹⁵⁸, pun la dispoziție diferite hărți cu trasee turistice ciclabile și/sau de drumeție, pe care turiștii le pot parcurge cu ușurință. Tot în cadrul traseelor turistice, ocazional se organizează plimbări cu barca pe Bega.

Timișoara se conectează cu Dunărea prin Canalul Bega, aceasta fiind o legătură pe care orașul și județul încearcă să o restabilească, nu doar la nivelul infrastructurii, ci și la nivel cultural și turistic. Acesta este motivul pentru care Timișoara a găzduit ce-a de-a treia Conferința Internațională a Culturilor Dunărene intitulată Spațiul Dunărean Fluviul cu Experiență în anul 2015.¹⁵⁹

În anul 2018 a fost organizat de către Federația Ecvestră România, primul concurs internațional de echitație de pe teritoriul județului Timiș, fapt ce a început să trezească interes și pentru practicarea acestor tipuri de activități.

De asemenea, pe teritoriul județului Timiș se poate practica și turismul de vânătoare și de pescuit sportiv, pe teritoriul acestuia regăsindu-se aproximativ 20 de asociații de vânătoare și 30 de fonduri de pescuit și 86 de fonduri de vânătoare¹⁶⁰. Cu toate acestea, turismul de vânătoare și pescuit sportiv este puțin vizibil și dezvoltat, concursurile sau campionate de tir sau pescuit respectiv de chinologie vânătorească fiind organizate de multe ori în alte județe.

TURISMUL DE TIP CITY-BREAK | Această formă de turism se desfășoară ca un sejur scurt, de obicei cuprins între 2-4 zile, în care se pot vizita mai multe obiective. Pe lângă acestea, turismul cultural și turismul religios pot face parte din acest tip de turism și pot cuprinde o gamă diversificată de activități pentru petrecerea plăcută a timpului liber de către turiști. Acestea pot fi reprezentate de activități scurte, de la plimbarea prin oraș la drumeții, itinerarii ecumenice, campinguri în natură, trasee de ciclism, canotaj, pescuit sportiv sau observarea păsărilor.

TURISMUL MICE¹⁶¹ | Reprezintă acea formă de turism practică de angajați sau de alte categorii de persoane, în interes de serviciu, în interiorul sau în afara țării de reședință, incluzând: participarea la întâlniri de afaceri, târguri și expoziții, conferințe sau reuniuni. Aceste tipologii de turism sunt în prezent accesate de vizitatori care au o perioadă relativ scurtă sau medie de ședere, în special din cauza faptului că infrastructura turistică ce poate susține acest tip de activitate este slab dezvoltată.

Acest tip de turism se regăsește în Timișoara în cea mai mare pondere, fiind de asemenea și unul dintre orașele cu cea mai dezvoltată infrastructură pentru practicarea turismului de afaceri (după București, Cluj și Sibiu), precum și în orașele Lugoj, Sânicolau Mare, Deta și Jimbolia însă într-o proporție mult mai mică. Deși în prezent nu este utilizată ca o destinație MICE, municipiul Timișoara prezintă un potențial ridicat de dezvoltare a acestui tip de turism. Industria MICE poate reprezenta unul din motoarele principale de dezvoltare a destinației și un important generator al veniturilor, al ocupării forței de muncă și al investițiilor străine.

Municipiul dispune de structuri de cazare suficiente, cu facilități aferente, însă sunt necesare și noi infrastructuri indoor precum centre de conferință multifuncționale, de capacitate mare, care să poată găzdui evenimente cu participare internațională de mare amploare. Astfel de dotări sunt utile pentru a putea dezvolta acest tip de turism pe tot timpul anului, însă este necesar și un proces integrat de marketing și management al destinației bine puse la punct.

Potrivit unui studiu Carlson Wagonlit Travel, în ultimii ani se înregistrează o atitudine pozitivă față de mixul dintre călătoriile de afaceri și cele de agrement, fapt ce poate justifica dezvoltarea turismului de business și chiar promovarea acestuia împreună cu oferta turismului de agrement.

¹⁵⁷ <https://www.visitbanat.com/ro/prin-banat-la-pas>

¹⁵⁸ https://www.eco-timis-network.eu/public/data_files/trasee-eco-tamis.pdf

¹⁵⁹ Timișoara 2023 Asociația Timișoara Capitală Europeană a Culturii, Oraș Candidat.

¹⁶⁰ Strategia Sectorială de Dezvoltare a Turismului în județul Timiș 2018-2028

¹⁶¹ Meetings, Incentives, Conventions and Events

TURISMUL DE EVENIMENTE | Acest tip de turism face referire la o manifestare importantă de natură socială, culturală, sportivă (reuniune, congres, festival, olimpiadă etc.), fie o întâmplare deosebită, unică și care să genereze emoții sau o experiență de viață de neuitat. Organizarea evenimentelor din prima categorie capătă o importanță tot mai mare în cadrul turismului de afaceri pentru ca cea de-a doua categorie să se axeze mai mult pe evenimente naturale sau tematice și care să ofere turiștilor experiențe deosebite. Acest tip de turism este asociat frecvent și cu cel de aventură care se situează tot mai mult între preferințele turiștilor.

În județul Timiș se organizează evenimente sportive de anvergură locală și județeană care atrag de regulă participanți locali în principal în următoarele sporturi: fotbal, handbal, baschet, volei, tenis de masă, golf, sport ecvestru, canotaj, culturism și atletism. Cu toate acestea, acest lucru reprezintă un avantaj pentru județul Timiș și oferă județului posibilitatea de a dezvolta acest tip de turism din ce în ce mai mult.

De asemenea, pe teritoriul județului Timiș se organizează o serie de evenimente culturale de anvergură națională și chiar internațională de tip concerte și festivaluri care atrag anual o serie de turiști dornici să participe la aceste evenimente festivaluri de muzică, festivaluri cinematografice, festivaluri de teatru, festivaluri de literatură, festivaluri de modă, festivaluri de dans și folclor, festivaluri de arte combinate, festivaluri gastronomice, piețe și târguri.

TURISMUL DE RECREERE ȘI AGREMENT | Acest tip de turism este frecvent întâlnit, oferind un bun prilej de a cunoaște locuri noi, istoria și obiceiurile locurilor. Din acest punct de vedere, turismul de recreere interferează cu turismul cultural, însă scopul fundamental al practicării sale este satisfacerea nevoilor recreative ale populației antrenată în munci solicitante, cu mare consum de energie fizică și psihică, sau locuind în habitate recunoscute prin stresul lor cotidian. Practicarea turismului de recreere nu are în vedere o anumită categorie de populație, el este la îndemâna și celor proveniți din medii considerate mai puțin sau deloc stresante în general locuitorii așezărilor rurale.

Turismul de recreere valorifică, în primul rând, însușirile estetice ale fondului turistic aparținând cadrului natural care reconstruiește o punte între om și natură, oferindu-i acestuia posibilitatea de a se elibera de presiunea vieții cotidiene.

TURISMUL BALNEOCLIMATIC (WELLNESS) | Este o formă specifică a turismului de odihnă care a luat o amploare mare, atât ca urmare a dorinței de a preveni anumite îmbolnăviri, cât și pe fondul creșterii surmenajului și a bolilor profesionale provocate de ritmul vieții moderne. Din această cauză, el este legat mai mult de anumite stațiuni cunoscute pentru proprietățile lor terapeutice, pentru apele minerale, termale sau pentru nămoluri. Pe teritoriul județului Timiș se regăsesc două stațiuni balneoclimatice acreditate la nivel național respectiv, Stațiunea Buziaș de interes național și Băile Călacea de interes local.

Apele minerale de la Buziaș au fost folosite de către daco-romani. Localitatea Buziaș este atestată documentar din anul 1369, iar Stațiunea Buziaș situată la o altitudine medie de 128m este atestată ca stațiune balneară din anul 1819.

Unul dintre cei mai importanți factori terapeutici naturali ai stațiunii Buziaș îl reprezintă varietatea de ape minerale utilizate pentru cura externă ape carbogazoase, bicarbonatate, clorurate, sodice, calcice, magneziene, hipofone, cu un grad de mineralizare de până la 6.6 g/l. Acestea li se adaugă mofeta și bioclimatul sedativ.

Situată în Câmpia Banatului, stațiunea balneoclimatică Băile Călacea este situată la 20 km de Timișoara. Unul din punctele de atracție ale stațiunii Băile Călacea este grădina zoologică amenajată în mijlocul stațiunii, unde se găsesc fazani, păuni, iepuri de casă și de câmp și rațe sălbatice.

Apele termale de aici au temperatura de 38-40°C, fiind recomandate pentru boli ale aparatului locomotor, pentru sistemul nervos periferic, pentru afecțiuni reumatismale degenerative, precum și pentru gastrite sau afecțiuni hepato-biliare. În afara băilor cu apă termală, în baza de tratament de la Băile Călacea, turiștii pot beneficia de diverse tratamente: kinetoterapie, electroterapie, terapie laser, împachetări cu parafină, masaj sau băi de lumină.

TURISMUL GASTRONOMIC ȘI VITICOL | Turismul gastronomic sau turismul culinar reprezintă experimentarea culinară a unei regiuni geografice și este considerat o componentă importantă a turismului în general și a agroturismului în special. Alături de peisaj, cazare și climă în funcție de care turiștii își aleg destinațiile, experiența culinară a ajuns definitiv pentru cei care caută senzații gustative memorabile, care au o cultură a mâncării și a degustării unor băuturi (vin, cognac, țuică, etc.).

Bucătăria bănățeană tradițională este fascinantă prin bogăție și varietate, efect al influenței naționalităților care trăiesc în această zonă multiethnică: șvabi, maghiari, sârbi, ruși, bulgari, ruteni, romi etc.

În ceea ce privește gastronomia, șvabii se mândresc cu simplitatea și pragmatismul lor. Bucătăria șvăbească e bazată pe făină, cartofi, paste, produse lactate, carne de porc și vită. Simplitatea aceasta are puternice legături cu istoria, cu vremurile grele când carnea era o delicatessă. Cele mai importante mâncăruri erau *ștrudli*, *nudli*, *spektunkata* și *schmoring*. Șvabii sunt cunoscuți și pentru înclinația pe care o au pentru viticultură. Ei sunt viticultori pe cât de vestiți, pe atât de pricepuți, aducându-și din Germania soiuri speciale de viță-de-vie, fapt ce a aduc județul Timiș să fie astăzi recunoscut pentru vinul foarte bun de aici. Toate acestea vor fi prezentate mai detaliat în capitolul *Turism*.

Într-o perioadă în care populația este încurajată să mănânce sănătos și bucătarii cunoscuți spun tot mai des că agricultura de masă produce fructe și legume fără gust, turismul gastronomic și mâncarea locală devin resurse tot mai valoroase care au o contribuție importantă la economia locală și încurajează producătorii și comerțul local.

În general, turismul este considerat o sursă de dezvoltare economică atât la nivel local, cât și la nivel regional. Acesta oferă posibilitatea dezvoltării și creării unui cadru propice pentru dezvoltarea diverselor oportunități de inițiative antreprenoriale, dar și pentru acțiuni noi din partea administrației publice.

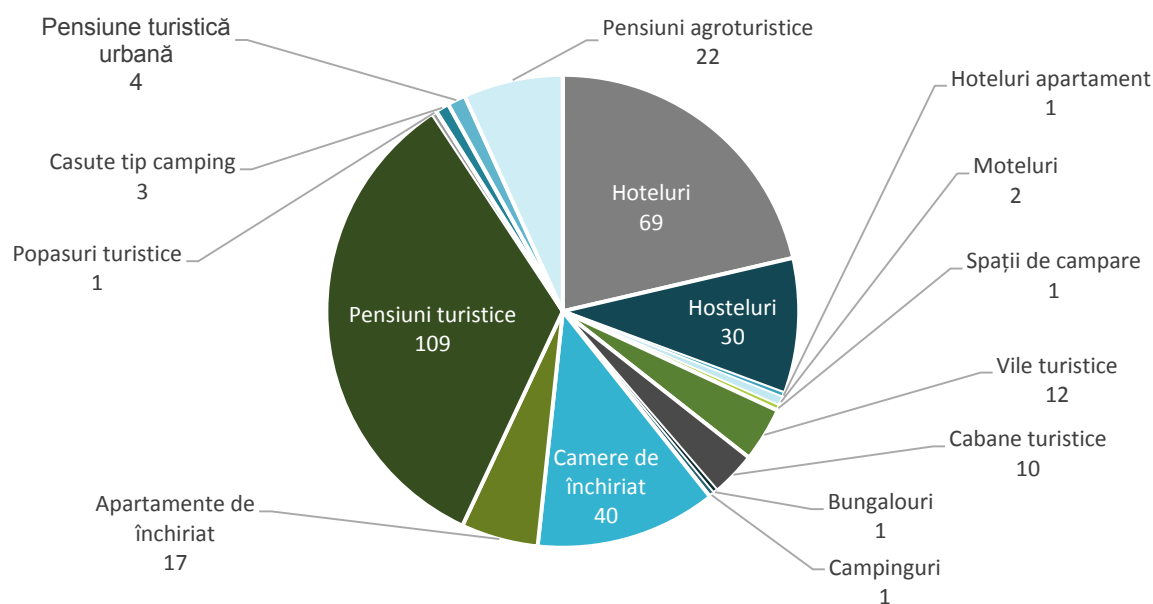
În cazul de față, aceste tipologii de turism sunt în prezent accesate de vizitatori care au o perioadă relativ scurtă de ședere sau care nu înnoptează pe o perioadă foarte lungă sau deloc în localitățile din județul Timiș, fiind locuitori din localitățile apropiate, precum și călători în tranzit către alte destinații. Pentru sporirea atractivității destinației pentru turismul de tip city-break sau de sejur este necesară dezvoltarea unor noi produse turistice atractive și o promovare mai accentuată a județului, astfel încât să atragă un număr cât mai mare și o gamă cât mai variată de turiști, care să găsească aici diverse oportunități inedite de petrecere a timpului liber.

6.15.2. INFRASTRUCTURA, SERVICIILE ȘI PRODUSELE TURISTICE

În ceea ce privește infrastructura turistică ce susține activitățile turistice, aceasta este alcătuită în primul rând din unitățile de cazare existente pe teritoriul județului Timiș. La nivelul anului 2021, în Timiș sunt clasificate conform datelor¹⁶² de pe site-ul Ministerului Turismului 323 de astfel de structuri, totalizând o capacitate de 10.234 de locuri.

¹⁶² Actualizate pe data de 26.02.2021

FIGURA 169. NUMĂRUL DE UNITĂȚI DE CAZARE DIN JUDEȚUL TIMIȘ , DUPĂ TIPOLOGIA STRUCTURILOR DE PRIMIRE TURISTICĂ ÎN ANUL 2021

Sursa: Baza de date a Ministerului Turismului

Din totalul acestor structuri, cea mai mare pondere este reprezentată de structura pensiunilor turistice care însumează un număr de 109 unități de cazare, cu o capacitate de 2.118 locuri de cazare pentru anul 2021, urmată de structura hotelieră, cu 69 de unități de cazare care însumează o capacitate de 5.160 de locuri de cazare. Sunt înregistrate în același timp și un număr de 40 de unități tip camere de închiriat, cu o capacitate de 702 locuri de cazare și 30 de hosteluri, cu o capacitate de 907 locuri de cazare. Structura pensiunilor agroturistice este una destul de redusă, fiind înregistrate doar 22 astfel de structuri, cu o capacitate de cazare de 195 de locuri, urmate de 17 unități tip apartamente de închiriat cu 142 de locuri, 12 vile turistice cu 288 de locuri și 10 cabane turistice cu 58 de locuri.

Cea mai redusă pondere este reprezentată de structura pensiunilor turistice urbane, existând 4 de acest tip cu 77 de locuri, urmate de căsuțele tip camping cu 3 unități și 65 de locuri și 2 moteluri cu 98 de locuri.

În ceea ce privește structura hotelurilor tip apartament, spațiile de campare, popasurile turistice, bungalourile și campingurile, există la nivelul anului 2021 o singură structură de acest fel pentru toate cazurile, cu o capacitate totală de: 50 de locuri și 25 de spații în cazul hotelurilor tip apartament, 20 de locuri și 5 spații în cazul spațiilor de campare, 68 de locuri și 32 de spații în cazul popasurilor turistice, 30 de locuri și 10 spații în cazul bungalourilor și 256 de locuri cu 73 de spații în cazul campingului.

TABEL 44. CAPACITATEA DE CAZARE TURISTICĂ EXISTENTĂ ÎN STRUCTURILE AUTORIZATE ÎN ANUL 2021 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ	NUMĂR	LOCURI
Hoteluri	69	5.160
Hosteluri	30	907
Hoteluri apartament	1	50
Moteluri	2	98
Spații de campare	1	20
Vile turistice	12	288
Cabane turistice	10	58
Bungalouri	1	30
Campinguri	1	256

TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ	NUMĂR	LOCURI
Camere de închiriat	40	702
Apartamente de închiriat	17	142
Pensiuni turistice	109	2.118
Popasuri turistice	1	68
Căsuțe tip camping	3	65
Pensiune turistică urbană	4	77
Pensiuni agroturistice	22	195
TOTAL	323	10.234

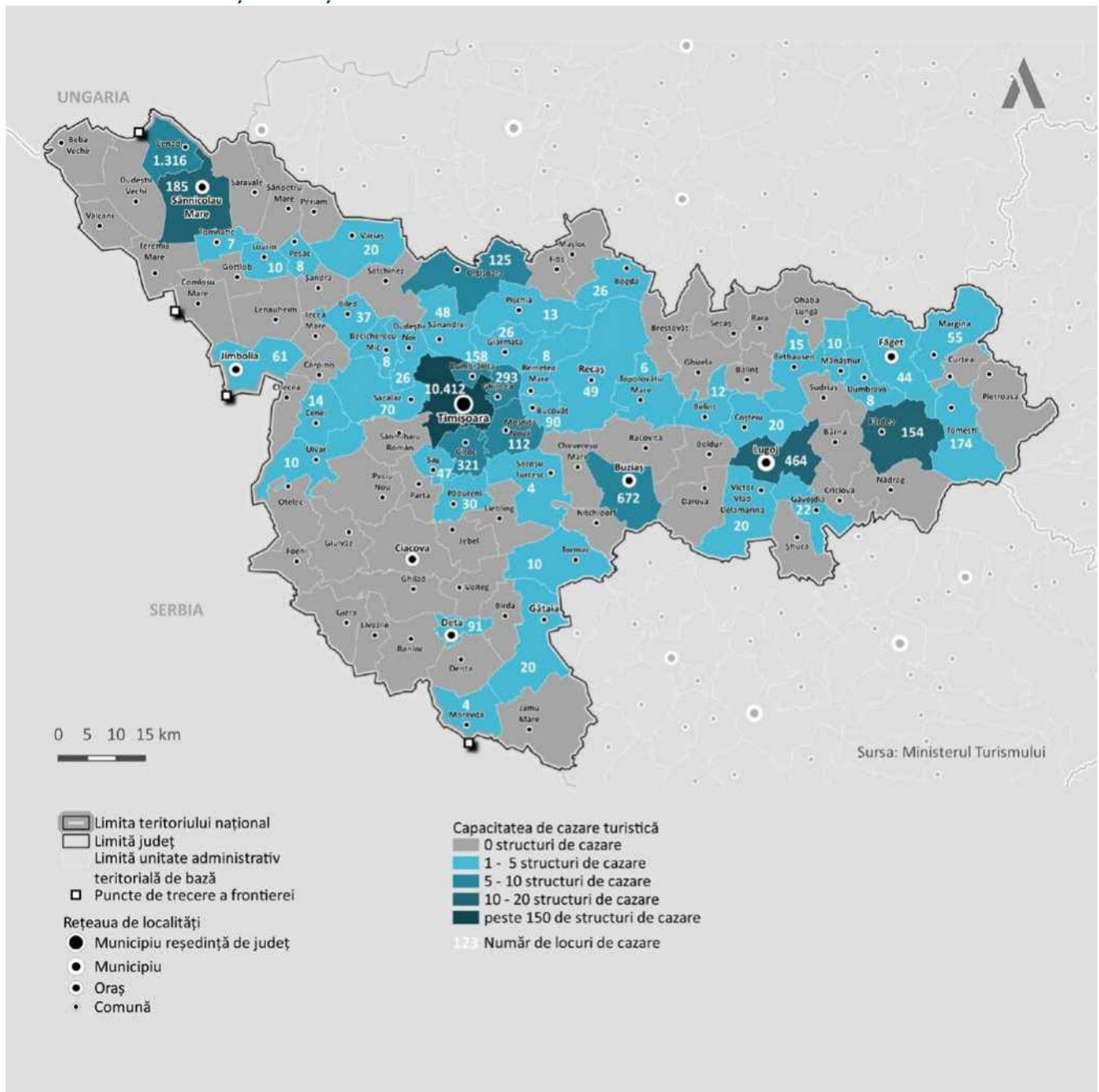
Sursa: Baza de date a Ministerului Turismului

În ceea ce privește distribuția acestora în teritoriu, se poate observa din figura următoare faptul că cele mai multe unități și locuri de cazare se află în municipiul Timișoara, respectiv peste 150 de unități, cu peste 10.000 de locuri de cazare.

Raportat la unitățile de cazare, municipiul Timișoara este urmat de UAT-urile Lugoj, Fârdea și Sânnicolau Mare cu un număr între 10 și 20 de unități de cazare. Cele mai multe UAT-uri au între 1-5 unități de cazare, însă există în același timp și un număr destul de ridicat de UAT-uri, respectiv 52 de unități, care nu beneficiază de nicio unitate de cazare.

În ceea ce privește numărul de locuri de cazare, municipiul Timișoara este urmat de UAT-urile Cenad (1.316 locuri), Buziaș (672 locuri), Lugoj (464 locuri), Giroc (321 locuri), Ghiroda (293 locuri), Sânnicolau Mare (185 locuri), Tomești (174 locuri), Dumbrăvița (158 locuri), Fârdea (154 locuri), Orțișoara (125 locuri) și Moșnița Nouă (112 locuri). Restul UAT-urilor înregistrează sub 100 de locuri de cazare.

FIGURA 170. CAPACITATEA DE CAZARE TURISTICĂ EXISTENTĂ ȘI NUMĂRUL DE LOCURI DE CAZARE EXISTENTE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2021

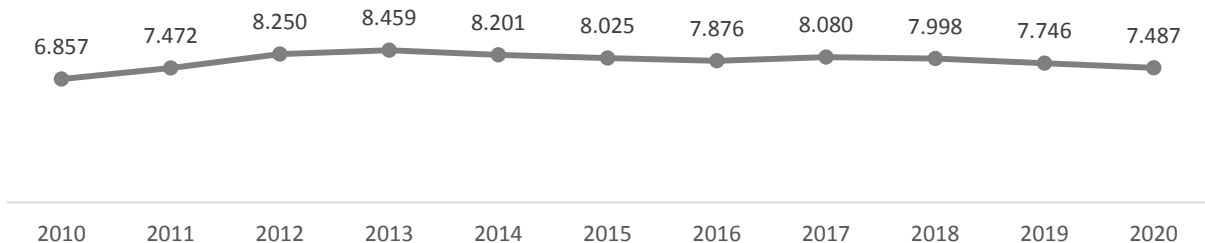

Sursa: Baza de date a Ministerului Turismului

În același timp, conform bazei de date a Institutului Național de Statistică, la nivelul anului 2020 se înregistrează un număr total de doar 161 de structuri de primire turistică, ce însumează o capacitate de cazare totală de 7.487 de locuri, fiind astfel diferențe de 162 de structuri de cazare, respectiv 2.747 locuri de cazare înregistrate față de baza de date a Ministerului Turismului.

Cu toate acestea, datele de pe site-ul Institutului Național de Statistică au fost utilizate pentru a observa tendința generală din ultimii ani în ceea ce privește oferta de cazare turistică în județul Timiș.

FIGURA 171. EVOLUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE TURISTICĂ EXISTENTĂ, NR. LOCURI ÎN PERIOADA 2010-2020 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Baza de date INS TEMPO

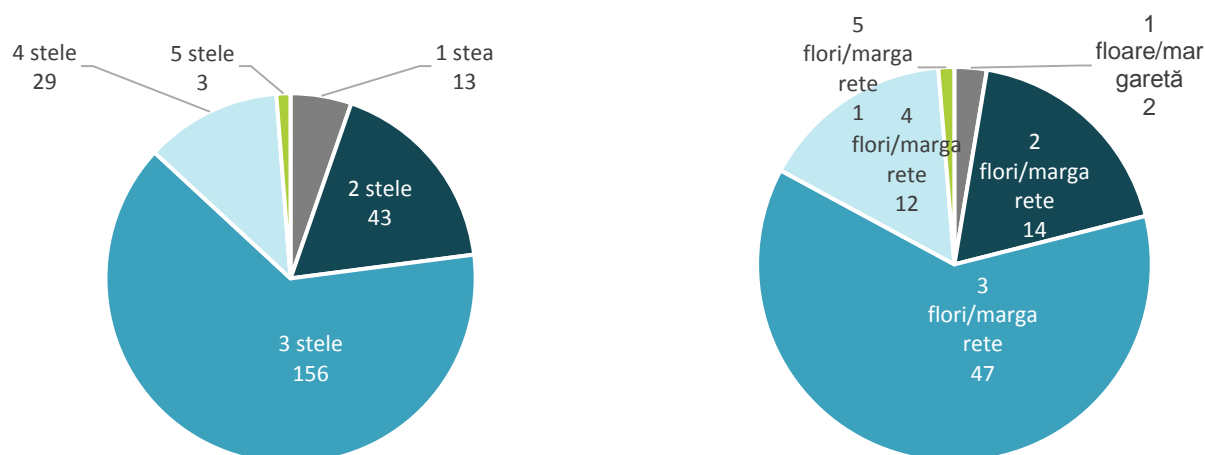
Se poate observa astfel un trend pozitiv în ceea ce privește capacitatea de cazare turistică pe tipurile de structuri de primire turistică existente la nivelul județului Timiș, fiind astfel vorba despre o creștere de aproximativ 9.18%, respectiv cu aproape 630 mai multe locuri de cazare în anul 2020, față de anul 2010 când se înregistrau doar 6.857 de locuri. Cu toate acestea, putem constata și faptul că au existat ani în care capacitatea de cazare turistică a fost mult mai crescută față de anul 2020, spre exemplu în anul 2013, atunci când se înregistrau aproape 8.500 de locuri de cazare, cu aproape 1.000 de locuri de cazare mai multe față de ultimul an. Se constată astfel o scădere începând cu anul 2013 din punct de vedere al numărului de locuri de cazare, însă o creștere față de anul 2010 când era înregistrat cel mai mic număr.

De asemenea, în ultimii ani, întreprinzătorii locali au intuit potențialul imens al turismului și au construit, amenajat și dotat numeroase structuri de cazare turistică hoteluri, pensiuni, moteluri, campinguri, venind și o ofertă mai modernă de închiriat apartamente sau camere în regim hotelier date ce reies în urma analizei ofertei existente la nivelul site-ului Ministerului Turismului.

De asemenea, se observă diferențe și din punct de vedere al structurilor clasificate, datele colectate de pe site-ul Ministerul Turismului punând în evidență o serie mai vastă de tipuri de structuri de primire turistică precum apartamentele de închiriat, căsuțele tip camping, bungalouri, spațiile de campare și pensiunile turistice urbane.

Diversitatea ofertei de cazare este vizibilă și la nivelul distribuției unităților de cazare clasificate pe categoriile de confort, în cadrul căreia predomină structurile de 3 stele, respectiv 156 de unități de acest fel și 3 flori/margarete cu 47 unități de acest fel. Este urmat de structurile de 2 stele unde se înregistrează un număr de 43 de unități de acest fel.

FIGURA 172. NUMĂRUL DE UNITĂȚI DE CAZARE CLASIFICATE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE CATEGORII DE CONFORT ÎN ANUL 2021

Sursa: Baza de date a Ministerului Turismului

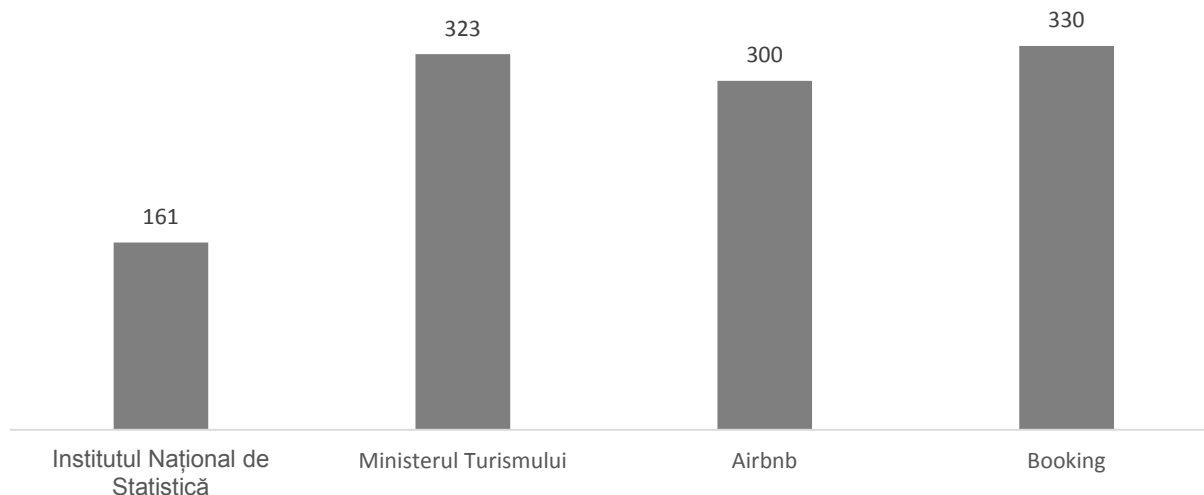
În ceea ce privește unitățile de cazare cu un grad superior de confort, pe teritoriul județului Timiș se înregistrează conform datelor, un număr de 29 de unități de 4 stele și 3 unități de 5 stele, respectiv 12 unități de 4 flori/margarete și 1 unitate de 5 flori/margarete.

Dacă ar fi să ne raportăm și la media națională pentru anul 2020¹⁶³, observăm faptul că în topul clasamentului în ceea ce privește numărul de structuri de primire turistică se află județele Brașov (cu 902 structuri), Constanța (cu 850 de structuri), Suceava (cu 496 de structuri), urmat de județele Harghita (cu 408 structuri) și Mureș (cu 363 structuri). Din păcate, județul Timiș se clasează în acest top pe locul 20/42¹⁶⁴ cu un total de 161 de structuri de primire turistică, conform datelor înregistrate pe site-ul Institutului Național de Statistică. Dat fiind faptul că există diferențe considerabile între datele înregistrate pe INS¹⁶⁵ și datele colectate la nivelul Ministerului Turismului, putem presupune faptul că situația este una ușor diferită în ceea ce privește numărul real al structurilor de primire turistică, dar asta nu înseamnă că ordinea din clasament se schimbă neapărat.

Aceiași situație o putem constata și în cazul clasamentului privind capacitatea de cazare turistică la nivel național pentru anul 2020. Pe primele locuri se clasează județele Constanța (cu 89.304 de locuri), Brașov (cu 28.726 de locuri), municipiul București (cu 21.809 de locuri), urmat de județul Bihor (cu 14.253 de locuri) și județul Suceava (cu 12.970 de locuri). Județul Timiș se clasează și în acest top pe un loc destul de scăzut, respectiv locul 17/42, cu un total de 7.487 de locuri.

În ceea ce privește oferta structurilor de cazare în județul Timiș, prin sondarea portalurilor web care intermediază servicii de cazare (Booking și Airbnb), se constată un număr diferit de înregistrări ale unităților de cazare față de datele disponibile în bazele de date ale Ministerului Turismului sau ale Institutului Național de Statistică, Airbnb înregistrând un număr de 300 de unități de cazare, iar Booking un număr de 330 de unități de cazare.¹⁶⁶

FIGURA 173. NUMĂRUL DE STRUCTURI DE CAZARE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, COMAPRAȚIE MINISTERUL TURISMULUI INS BOOKING AIRBNB ÎN ANUL 2020

Sursa: Baza de date INS TEMPO, baza de date Ministerul Turismului, Booking și Airbnb

Acest fapt aduce un aport considerabil la oferta totală de spații de cazare și asigură o serie de oportunități mai diversificate pentru vizitatori cu interese și posibilități financiare diferite.

¹⁶³ Conform date INS

¹⁶⁴ Totalul județelor din România

¹⁶⁵ Institutul Național de Statistică

¹⁶⁶ Datele înregistrate pentru ambele platforme sunt pentru perioada Iulie 2021, fiind excluse proprietățile care au fost deja rezervate pentru acea perioadă.

În timp ce infrastructura de cazare este relativ bine dezvoltată, nivelul de dotare turistică din județul Timiș înregistrează valori mai scăzute în ceea ce privește structurile cu funcție de alimentație publică clasificate¹⁶⁷ de către Ministerul Turismului. Pe teritoriul județului sunt înregistrate 232 de unități clasificate, ce se concentrează preponderent în municipiul Timișoara cu 140 de unități, fiind urmat de municipiul Lugoj cu 13 unități și orașul Buziaș cu 11 unități. Datorită faptului că gradul de dotare a infrastructurii de alimentație publică este unul relativ scăzut (dacă ne raportăm doar la structurile clasificate), pentru a putea asigura o ofertă turistică mai atractivă, este necesară dezvoltarea sectorului de alimentație publică prin structuri de calitate care să promoveze inclusiv specificul local al județului, precum și prin dezvoltarea unor noi facilități în zonele în care acestea nu există.

În același timp, ținând cont de situația dificilă în care se află în prezent afacerile din turism și servicii conexe ca urmare a stării create de pandemia de COVID-19 în întreaga lume, pentru a veni în sprijinul operatorilor de turism din Timiș și Banat, Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului (APDT) a demarat o serie de acțiuni de promovare a activităților de turism în perioada post-pandemie, cu scopul de a reconstrui atmosfera de încredere a vizitatorilor în destinația turistică Timiș.

Luând în considerare faptul că Timișoara și județul Timiș reprezintă în continuare o destinație predilectă pentru turismul de business, pentru a îmbunătăți și accelera vizibilitatea afacerilor de turism în rândul vizitatorilor interesați de această destinație, APDT Timiș a publicat și promovat prin intermediul aplicației / platformei *Discover Timiș* măsurile de securitate a turiștilor aplicate în cadrul afacerilor de turism.

În acest sens, operatorii de turism din regiune au fost invitați să comunice măsurile și deciziile pe care le-au luat în ceea ce privește serviciile pentru siguranța sejurului și experiențelor clienților lor, pentru a le prezenta în cadrul materialelor și acțiunilor de promovare turistică realizate de APDT Timiș în această perioadă.

Cele mai importante proiecte pe care APDT Timiș le propune pentru anul 2021 vizează în primul rând promovarea destinației turistice Timiș prin diferite proiecte¹⁶⁸ astfel:

- Promovarea Brand turistic Timiș prin Infotour-uri și reclame outdoor în orașele din România, în aeroporturile din Europa și în țările vecine Ungaria, Serbia și Austria;
- Participarea la târgurile de turism online naționale și internaționale;
- Participarea la invitațiile internaționale de promovare a destinației Timiș/Banat;
- Atragerea companiilor multinaționale în proiecte de dezvoltare durabilă.

Pe lângă aceste mari proiecte pe care destinația și le propune pentru anul 2021 se dorește și continuarea unor proiecte regionale deja începute, precum Banat Brunch sau Punctele Gastronomice Locale în Timiș.

Banat Bruch¹⁶⁹ este un proiect local realizat de Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în județul Timiș în colaborare cu Asociația My Transilvania. Este un eveniment despre cum să mănânci împreună cu alți oameni, dedicat turiștilor, pentru a cunoaște satul, obiceiurile și mâncarea din zona Banatului. Proiectul este o inițiativă comună a mai multor organizații Banat Brunch care a adus satele din Transilvania de Sud în atenția publicului și care dorește același lucru pentru satele din județul Timiș.

Brunch-urile sunt organizate în perioada de vară iulie-septembrie, program ce poate fi verificat pe platforma Eat-Local¹⁷⁰, loc de unde se pot procura și biletele pentru participarea la aceste evenimente. Pe masă turiștii vor găsi minim 15 specialități pe care le vor găti cei din sat. Cei care organizează Banat Brunch nu intervin asupra gătitului în sine, ci la cum să arate meniul, cum să arate platourile și la obținerea ingredientelor din zonă.

¹⁶⁷ Date actualizate pe 05.03.2021

¹⁶⁸ <https://turismtimis.ro/propunere-proiecte-apdt-timis-pentru-anul-2021/>

¹⁶⁹ <https://www.facebook.com/Banat-Brunch-297388264264085/>

¹⁷⁰ www.eat-local.ro

În funcție de eveniment, participanții pot participa și la alte activități care se desfășoară în cadrul evenimentului. De exemplu, Banat Brunch la Tanti Emilia în Coșteiu de Sus a constat în¹⁷¹: brunch cu produse tradiționale din zonă, ateliere pentru adulți și copii, vizită în sat și împrejurimi, olărit, demonstrație de opincărit, plimbare cu tractorul în satul vecin, tură de bicicletă în sat sau muls vaca.

Datorită faptului că evenimentele s-au desfășurat în perioada pandemiei de COVID-19, evenimentele Banat Brunch 2020 s-au organizat cu o serie de reguli: toate activitățile s-au desfășurat în exterior, a fost permisă înscrierea a maxim 50 de persoane, cei care pregătesc brunch-ul au purtat mănuși, iar mesele și păturile au fost puse la distanță corespunzătoare pentru a nu favoriza formarea cozii.

O altă inițiativă importantă este reprezentată de proiectul Punctele Gastronomice Locale, care reprezintă sunt bucătării particulare, ce servesc turiștilor rețete specifice zonei, și se pot afla în spațiul micilor ferme, exploatații familiale, stâne sau adăposturi pescărești.

Acest tip de organizare vine în sprijinul celor care produc alimente de bază și doresc să ofere servicii de alimentație publică în deplină siguranță pentru consumator, fără să dețină însă pensiuni turistice sau alte forme organizate de turism. Este o facilitate pentru unitățile de tip familial, care vor să presteze turism de scară mică turism rural, ecoturism sau turism cultural. Dincolo de profitul financiar, ele pot contribui la păstrarea și promovarea tradițiilor locale. Mai mult ca oricând, satele bănațene cu frumusețea locurilor, unicitatea și farmecul tradițiilor constituie o atracție crescândă pentru turiști, creând premisele dezvoltării turismului Timiș și creșterii numărului de turiști în destinație.

În scopul de a oferi informații și de a-i sprijini pe cei care doresc să înființeze astfel de puncte, APDT Turism Timiș a organizat în luna februarie 2021, în Tomești, o primă întâlnire pe această temă. Au fost invitați fermierii și producători locali, investitori din zonă, proprietari de pensiuni și primari ai comunelor învecinate. Aceștia au primit, de la consilierii ai Direcției Sanitar Veterinare și pentru Siguranța Alimentelor Timiș, informații despre cadrul legislativ și acces la Ghidul de bune practici realizat de Asociația Ivan Patzaichin Mila 23, inițiatore a proiectului privind Punctele Gastronomice Locale.

În același timp, destinația are pe agenda culturală a anului 2021 o serie de alte proiecte menite să promoveze destinația turistică a județului Timiș și să ofere oamenilor curioși o percepție nouă asupra turismului în special în acest context al pandemiei. Pe lista celor de la APDT Timiș, cele mai importante proiecte pentru anul 2021 sunt următoarele:

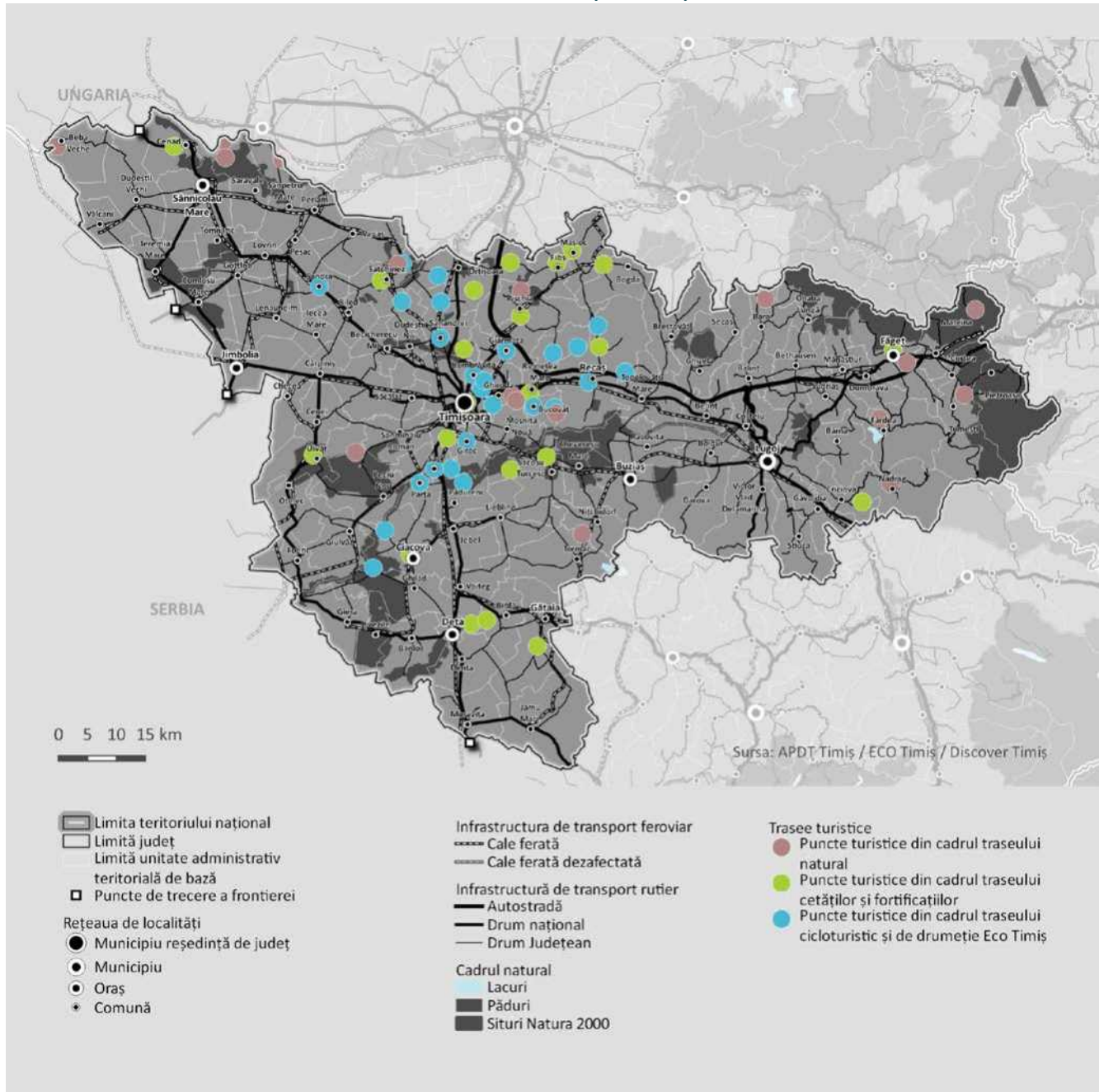
- Promovarea destinației Timiș-Banat în Europa
- Forumul Național al Turismului din Incoming;
- Proiectul Drumul mierii în Timiș;
- Proiectul Tura meșteșugurilor din Banat;
- Proiectul Drumul vinului și al răchiei în Timiș;
- Dezvoltarea turismului activ Tură de alergare pe Transluncani proiect de promovare a zonei și noului drum local spre obiective turistice naturale Tomești, Pietroasa, Curtea;
- Proiectul Vară în Metropolă promovarea turismului de familie și proximitate;
- Turism și multiculturalitate: bulgarii în Banat promovarea turismului rural prin valorificarea tradițiilor culturale și gastronomice;
- Proiectul 2021: Anul European al Drumețiilor Crearea a cel puțin unei Rute a drumețiilor în Timiș;
- Proiectul Zilele Lacului Surduc;
- Proiectul Festivalul Evreiesc, ediția a II-a Promovarea filmului evreiesc;

¹⁷¹ <https://eat-local.ro/event/VXyMYer86bOBQn6/banat-brunch-margina>

- Proiectul Conace și castele în Banat.

O posibilitate de creștere a avantajului competitiv al unei destinații turistice poate fi reprezentat și de realizarea și promovarea de trasee turistice.

FIGURA 174. TRASEE TURISTICE PRACTICABILE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: APDT Timiș / ECO Timiș / Discover Timiș

În cadrul județului Timiș se pot realiza o serie de trasee turistice ce pun în evidență atracțiile principale ale județului, atât cele naturale cât și cele antropice. Pe lângă o serie de monumente și atracții ce au căpătat notorietate, mai există și alte obiective mai puțin cunoscute. Astfel, din cadrul traseului natural, principalele atracții de vizitat sunt reprezentate de: Pădurea Cenad, Insula Mare Cenad, Insulele Igrîș, Rezervația Naturală Lunca Pogănișului, Rezervația Ornitologică și mlaștina Satchinez, Rezervația Ornitologică Beba Veche, Lacul Surduc, Parcul Dendrologic de la Bazoș și Buziaș sau Peștera cu apă Românești.

În cadrul traseului cetăților și fortificațiilor, APDT Timiș pune la dispoziția turiștilor o listă¹⁷² cu cele mai importante obiective din cadrul acestui traseu: Cetatea Cenadului – primul oraș bănățean, Charlottenburg – valul roman, Cula turcească de la Ciacova, Cornești – cel mai mare câmp fortificat din Europa, Cetatea Făgetului, valul roman de la Fibiș, Cetatea de pământ de la Herneacova, Cetatea Jdioara, cetatea de pământ de la Mașloc, Cetatea de pământ de la Opațița, valul roman de la Opațița, Valul roman I de lângă Pișchia, Cetatea din Remetea Mare, valul roman din Sacoșul Turcesc, cetatea de pământ din Satchinez, cetatea de pământ din Sânandrei, cetatea de pământ din Seceani, Dealul Șumigului din Șemlacu Mare, Cetatea bastionară din Timișoara, Cetatea medievală din Timișoara, valul roman de la marginea orașului din Timișoara, așezarea neolitică de la Uivar și Dealul Cetățuia din Unip.

În cadrul traseului cicloturistic și de drumeție pus la dispoziție de cei de la ECO Timiș¹⁷³, cele mai importante obiective din cadrul acestui traseu sunt: Rezervația Satchinez, Băile Călacea, Conacul Hodoni, localitatea Șandra, localitatea Dumbrăvița, localitatea Sânandrei, Covaci, Pădurea Verde, localitatea Giarmata, barajul Ianova, Cramele Recaș, domeniul Herneacova, Balta cu Nuferi, Parcul Dendrologic Bazoșul Nou, localitatea Moșnița Nouă, Muzeul Etnografic Giroc, Mănăstirea Șag, localitatea Șag, localitatea Parța, Mănăstirea Czbzba, Pădurea Macedonia, Cula Ciacova, precum și un traseu cu caiac Urseni-Șag.

O altă astfel de inițiativă este și proiectul de realizare a unui traseu de cicloturism și drumeție. Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în județul Timiș, cu sprijinul Clubului Sportiv Gratzu, a conturat și marcat, în premieră, un Traseu de cicloturism și drumeție în jurul Lacului Surduc. Astfel, pentru a sublinia potențialul turistic și a oferi prilejul descoperirii obiectivelor din zonă, a fost creionat și apoi marcat primul traseu de cicloturism din jurul Lacului Surduc, iar pentru a-l face vizibil a fost organizată o primă ediție a evenimentului Surduc Bike Trophy. Utilizarea bicicletelor într-un areal protejat constituie un avantaj în ceea ce privește accesul turiștilor la obiective atât de importantă culturală cât și sportivă.¹⁷⁴

Dincolo de faptul că proiectul aduce plus valoare investițiilor făcute deja în zonă prin intermediul proiectului European Eco Timiș – un nou produs turistic și achiziționarea unui catamaran cu motor electric și a mai multor canoe, acest proiect va contribui și la dezvoltarea investițiilor culturale, gastronomice și de altă natură în zonă, așa cum sunt cele de la Dumbrava, Fârdea sau Zolt.

În anul 2018 a fost lansat și proiectul EuroVelo 13 – Cicloturism European pe Drumul Cortinei de Fier, realizat de Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului Timiș, împreună cu parteneri sârbi, Fondul pentru Afaceri Europene a Provinciei Independente Voivodina, Secretariatul pentru Economie și Turism Novi Sad, respectiv Clubul Bănățean de Turism România.

De asemenea, situația creată de pandemia de COVID-19 a dus la dezvoltarea activităților de turism individual de tip drumeții, iar Cascada Șopot a atras în această perioadă un număr tot mai mare de vizitatori care vin atât din județele vecine – Arad, Caraș, Hunedoara – cât și din țară.

Din dorința de a pune în valoare patrimoniul cultural și natural al comunei Pietroasa, APDT Timiș, cu sprijinul Primăriei Comunei Pietroasa, al Regiei Pădurilor Romsilva Timiș, al Consiliului Județean Timiș și al Asociația Verde de Banat a realizat proiectul Cascada Șopot, în drumeții prin Țara Făgetului.

Accesibilizarea drumului spre cascadă prin intermediul proiectului a facilitat accesul turiștilor veniți să viziteze frumusețile naturale ale Timișului. Proiectul are de asemenea, o importantă componentă culturală prin conceperea, realizarea și montarea primelor panouri de promovare turistică a producătorilor locali din satele aparținătoare comunei Pietroasa și a permis dezvoltarea infrastructurii de turism din zona Cascadei Șopot. Astfel, proiectul a oferit ocazia de a scoate în evidență tradițiile și obiceiurile din zonă prin îmbunătățirea accesului turiștilor la destinație.

Trebuie menționate de asemenea și posibilitățile pe care administrația județului Timiș le are în a realiza și activa aceste noi trasee turistice odată cu promovarea pe scară națională și internațională a municipiului Timișoara

¹⁷² <https://turismtimis.ro/cetati-si-fortificatii-din-banat-judetul-timis/>

¹⁷³ <https://www.ecotamis.rs/harti/?lang=ro>

¹⁷⁴ <https://turismtimis.ro/cicloturism-si-drumetii-la-lacul-surduc-turism-cultural-si-activ-la-lacul-surduc/>

drept Capitala Europeană a Culturii 2023. Acest lucru nu numai că a atras notorietate municipiului, a culturii și a tradiției acestuia, dar a pus în evidență și minunatele obiective turistice de la nivelul întregului județ, fiind astfel posibilă demararea unor astfel de proiecte care au scopul de a atrage cât mai mulți turiști în următorii ani.

Totodată, acest statut oferă posibilitatea de a realiza o serie de proiecte comune și cu județele din imediata proximitate, existând astfel o cerere mult mai mare de a crea pachete turistice complexe de vizitare a acestor județe. Astfel de pachete se pot realiza între județul Timiș Arad Hunedoara Cluj Bihor sau Satul Mare, putând exista astfel un traseu al zonelor din Banat și Transilvania.

Printre cele mai recente proiecte de acest fel se numără și colaborarea strânsă dintre județul Timiș și județul Caraș-Severin, care lucrează împreună la revitalizarea turismului pe Semenic¹⁷⁵. Discuțiile aplicative au condus la mai multe posibilități de lucru, astfel încât pârtia să poată primi turiști la capacitate maximă în următorul sezon de iarnă, 2021-2022. În prezent, schiliftul este relativ funcțional, însă are nevoie de diverse intervenții tehnice, fapt valabil și pentru pârtia în sine. Finanțarea proiectului se dorește a se face pe fonduri europene, prin programul de redresare și reziliență, astfel încât, începând de iarna viitoare timișenii să poată schia pe pârtia Slalom Uriăș.

IDENTITATE TURISTICĂ

O imagine pozitivă a unui județ reprezintă o sinteză semnificativă asupra activității și structurii acestuia. Strategiile de brand și de identitate au devenit esențiale pentru județele și orașele care încearcă să prospere în economia globală. Identitatea în sine a devenit astfel un mod de a sublinia adesea o serie de elemente unice ale culturii și ale creativității locului, fiind promovate în acest mod imagini atractive și specifice.

Teritoriile urbane de astăzi evoluează constant și concurează intens pentru a proiecta o imagine atractivă. Orașele încercă astfel să consolideze o imagine vizuală captivantă și apoi, să lege acest conținut de activitatea culturală și cea economică, care se raportează și la nivelul întregului județ.

Timișoara este orașul stemă al Banatului și figurează în toate topurile privind destinațiile turistice din România, fiind una dintre destinațiile iubite de mii de turiști care, an de an, vizitează vestitul oraș.

O bijuterie, un oraș fortificat, o citadelă plină cu biserici, case de negustori bogați și o Capitală Europeană a Culturii pentru anul 2023, municipiul Timișoara dă trendul pozitiv în ceea ce reprezintă identitatea municipiului și a județului. Este astfel necesar și oportun, ca județul Timiș să acorde o atenție sporită acestui sector economic și să-și propună să devină o destinație turistică atrăgătoare și cunoscută, atât pe plan intern cât și internațional.

Cu toate acestea, județul Timiș nu prezintă trăsături identificabile ale unei destinații turistice cu o identitate și imagine clară atât în mediul fizic, cât și în spațiul online. Astfel, Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în județul Timiș a demarat în luna septembrie a anului 2020 procesul de realizare a Strategiei de Brand Turistic al județului Timiș, proces care va pune la dispoziția destinației Timiș un instrument eficient pentru poziționarea clară și creșterea vizibilității județului pe piața turistică națională și internațională, în vederea unei valorificări ridicate a șansei oferite prin alegerea Timișoarei ca și Capitala Europeană a Culturii în 2023¹⁷⁶. În acest moment procesul de realizare a Strategiei de Brand se află în punctul de stabilire a elementelor vizuale finale și a logo-ului.

În urma chestionarelor derulate pentru acest proiect, cei mai mulți respondenți sunt convingeți că „Tradițiile, cultura și obiceiurile locale, festivaluri și evenimente fac din Timiș o destinație culturală de top”, iar „Podgoriile, berea, folclorul vibrant și gastronomia sunt principalele atuuri”. Mai mult, cuvântul „dinamic” a fost ales ca fiind atributul care descrie fidel județul Timiș, fiind în același timp și punctul de pornire a noului brand turistic al județului.

¹⁷⁵ <https://www.facebook.com/675147522635099/posts/1851774671639039/>

¹⁷⁶ <https://turismtimis.ro/category/noutati/proiecte/>

Printre alte răspunsuri se numără și următoarele statistici¹⁷⁷:

- 89,7% dintre respondenți cred că Timișul poate deveni o atractivă destinație turistică.
- 83,8 % dintre respondenți cred că oferta turistică a județului nu este mai prejos decât cea a județelor vecine.
- 86,8% dintre respondenți își doresc ca județul Timiș să devină o destinație de top și sunt dispuși să activeze în acest sens.
- 1 respondent nu crede că județul Timiș va deveni o destinație turistică și va atrage foarte mulți turiști.

De altfel, Banatul este una dintre cele mai frumoase zone din România, cu ale sale păduri, munți și dealuri, peșteri, parcuri, obiective istorice și multe alte surprize, județul Timiș cu ale lui locații inedite fiind printre preferatele turiștilor. Printre cele mai cunoscute locuri din Timiș se numără: Buziaș un loc de poveste, Herneacova pentru călărie și aventură, Transluncani un drum de neuitat, Bazoș parcul cu pomi americani, Valea lui Liman locul preferat pentru relaxare, și Charlottenburg satul care se „dă rotund”, fiind unicul sat în formă circulară din România.

Râul Bega și râul Timiș sunt două artere atractive ale ofertei turistice, cărora li se adaugă Surduc, ca cel mai mare lac din vestul României, fiind un loc ideal pentru relaxare și sport. Ca elemente importante pentru brandul județului Timiș, nu trebuie uitate nici cunoscutele podgorii timișene, tradiția și arta producerii berii sau gastronomia bănățeană, la care se adaugă valoroasa tradiție muzicală, de la muzica de cor, populară, operă, jazz și rock.

În ceea ce privește activitatea de promovare a județului Timiș, există o multitudine de informații care circulă pe diferite site-uri de promovare turistică. Cel mai reprezentativ creator de conținut în acest sens este Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în Timiș¹⁷⁸ ce are ca scop principal promovarea potențialului turistic, cultural, a punctelor de atracție turistică existente, atât în țară, cât și în străinătate, prin creșterea fluxului turistic și asigurarea unei interacțiuni armonioase între sectorul turistic și factorii de ordin social și de mediu.

Activitățile asociației sunt diverse și vizează județul Timiș, dar și parteneriate în județele din vestul țării și nu numai. Crearea și impunerea unei mărci a turismului bănățean, organizarea și desfășurarea de activități de promovare a turismului județean, inițierea și desfășurarea unor programe atractive și utile în domeniul turismului, inventarierea principalelor obiective turistice, administrarea registrelor locale ale patrimoniului turistic, elaborarea unei baze de date cu obiectivele turistice din județul Timiș și zona Banatului fiind doar câteva dintre punctele de bază ale activității asociației.¹⁷⁹

Site-ul oficial al APDT Timiș pune astfel la dispoziția turiștilor diverse informații despre o serie de obiective de vizitat recomandate, precum și informații despre noul produs turistic Eco Timiș¹⁸⁰ inclus în campania #Together4Cohesion¹⁸¹. Noul produs turistic Eco Timiș a fost finanțat prin intermediul INTERREG IPA-CBC România-Serbia și a fost inclus în Campania Together for Cohesion, o campanie europeană menită să crească gradul de conștientizare a beneficiilor pe care le are Politica de Coeziune Europeană, Assembly of European Regions AER.

Cu toate acestea, site-ul celor de la APDT Timiș nu este unul strict turistic, astfel că pe această platformă se pot găsi mai mult informații despre ultimele proiecte implementate pentru dezvoltarea și promovarea turismului, și mai puține informații concrete despre turism în sine. În schimb, site-ul este foarte ușor accesibil tuturor turiștilor și tuturor celor care doresc să afle mai multe informații despre activitățile care se desfășoară pentru

¹⁷⁷ <https://turismtimis.ro/pasi-hotarati-spre-brandul-turistic-al-timisului-raport-de-etapa/>

¹⁷⁸ APDT Timiș

¹⁷⁹ <https://turismtimis.ro/despre-noi/>

¹⁸⁰ <https://turismtimis.ro/eco-timis/>

¹⁸¹ <https://together4cohesion.eu/eco-timis/>

promovarea turismului în Timiș, site-ul putând fi accesat în majoritatea limbilor de circulație precum Engleză, Franceză, Germană, Maghiară, Italiană, Rusă, Spaniolă, Sârbă și limba Neerlandeză (vechea Olandeză).

În ajutorul turiștilor, dar și locuitorilor care vor să experimenteze cât mai multe activități în zona bănățeană, vine și platforma Discover Timiș¹⁸², care poate fi descărcată și pe telefoanele mobile atât din App Store cât și din Google Play. Pe această platformă, se pot afla cele mai multe informații referitoare la evenimentele care se petrec în județ, obiectivele turistice de vizitat, rutele turistice recomandate, arhitectura județului și ce poate fi vizitat, precum și o serie de informații despre activitățile care se pot face în timpul liber, gastronomia județului cu bucătăria tradițională și o serie de restaurante și crame ce pot fi vizitate, precum și o secțiune dedicată meșteșugurilor și tradițiilor bănățene unde sunt prezentate pe larg tradițiile din Banat, obiceiurile și meșteșugurile de aici.

Pe lângă acestea, există secțiuni specifice pentru cazare în mediul rural și în mediul urban, fiind puse astfel la dispoziția turiștilor o serie de informații despre locurile de cazare pe care le caută precum adresa, numărul de telefon și site-ul web oficial al unității de cazare, direcții de navigare și o descriere succintă despre aceasta. Acest lucru este de mare ajutor în special în cazul turiștilor străini, care pot accesa site-ul și în limba engleză.

Totodată, platforma pune la dispoziția turiștilor și o secțiune intitulată „Caută un ghid”, unde se pot regăsi o serie de ghizi turistici disponibili pentru turiștii care doresc să cunoască experiența județului Timiș cu ajutorul unui ghid. Pe lângă această secțiune, există și o serie de informații utile pentru turiști precum: agențiile de turism, centrele de informare turistică, detalii despre cum pot ajunge în Timiș, transferul la aeroport, zone de închirieri auto, taxi sau unde se pot găsi toaletele publice, toate aceste detalii fiind ușor de găsit în secțiunea specifică „Utile turiști”.

Atât turiștii cât și localnicii se pot abona și la pagina oficială de Facebook Turism Timiș¹⁸³ pentru a putea fi la zi cu cele mai recente știri și informații, acestea fiind foarte multe și de actualitate.

Site-uri precum Ghidul Banatului¹⁸⁴, Timiș Online¹⁸⁵, Opinia Timișoarei¹⁸⁶ sau paginile oficiale ale Consiliului Județean Timiș¹⁸⁷ și ale Instituției Prefectului Județului Timiș¹⁸⁸ sunt alte exemple de site-uri unde se pot citi știri despre evenimentele din județul Timiș. Aici sunt prezentate mai pe larg de exemplu ce măsuri obligatorii a luat administrația împotriva COVID-19, ultimele detalii despre stadiul actual al Strategiei de Brand sau cu ce soluții au venit aceștia pentru a ajuta micii antreprenori din industria HoReCa.

Cooperarea între administrația publică și părțile interesate de la nivel local, regional sau național reprezintă atât o mare provocare, cât și un important element de potențial în vederea creării unei zone turistice atractive și competitive pentru turiștii români și străini.

Astfel, se poate exploata potențialul natural favorabil de care dispune județul Timiș, valorificarea patrimoniului cultural, istoric și arheologic și lansarea unor produse turistice noi, menite să permanentizeze interesul asupra zonei pe întreaga perioadă a anului.

Din analiza recomandărilor și ofertelor pentru turism în Timiș reiese că destinația nu are un contur geografic clar, iar punctele de reper cu cel mai mare impact sunt orașul Timișoara și Banatul, ca regiune cuprinzătoare a unor obiective turistice recunoscute. În mediul online, destinația turistică a județului Timiș se face remarcată prin prezența câtorva obiective recomandate pe diverse platforme turistice. Printre cele mai recomandate obiective în mediul online sunt:

¹⁸² <https://discovertimis.com/>

¹⁸³ <https://www.facebook.com/turismtimis>

¹⁸⁴ <https://ghidulbanatului.ro/>

¹⁸⁵ <https://www.tion.ro/>

¹⁸⁶ <https://www.opiniatimisoarei.ro/>

¹⁸⁷ <https://www.facebook.com/cjtimis>

¹⁸⁸ <https://www.facebook.com/PrefecturaTM/>

- Burgenwelt¹⁸⁹ cetățile Timișoara, Ciacova, Jdioara și Făget;
- Tripadvisor mănăstirile din județ, câteva biserici renumite, Complexul Zolt, Peștera Românești, Valea lui Liman, Parcul dendrologic Bazoș, Charlottenburg sau Șoseaua Transluncani;
- Romsilva¹⁹⁰ cabanele silvice din Timiș: Pișchia 2, Chevereșu, Fârdea și Cheia, dar și Muzeul Silvic și Cinegetic Charlottenburg prin intermediul platformei celor de la Romsilva,
- Travelminit¹⁹¹ o serie de articole ce înglobează mai multe atracții turistice din județul Timiș;
- Radio România Internațional¹⁹² recomandare pentru turismul viticol din județul Timiș.

În final, se observă faptul că identitatea joacă un rol important atunci când se urmărește susținerea sau revitalizarea unui teritoriu. Un astfel de instrument oferă noi modalități prin care un areal poate transmite imaginea sa în lume, permițându-i în același timp acestuia să se bucure de avantajele competitive de la nivel național și internațional care pot exista.

În același timp, identitatea sau un brand bine definit poate crea contextul unor parteneriate între actorii principali implicați precum autoritățile administrației locale și alți stakeholderi interesați. Astfel, este urmărită și cooperarea dintre mai multe entități, cu scopul de a asigura o dezvoltare care să asigure creșterea atractivității și a competitivității pe diferite planuri teritoriale.

6.15.3. CIRCULAȚIA ȘI PERFORMANȚA TURISTICĂ

Județul Timiș reprezintă un oraș poartă la nivel național, intens tranzitat datorită poziției favorabile la granița vestică a țării, principalul punct de tranzit al fluxurilor dinspre și înspre Europa.

Cu privire la circulația turistică, la nivel național, județul Timiș se află pe locul 11 din 42¹⁹³ în ceea ce privește numărul total de sosiri ale turiștilor în anul 2019, având un total de 396.644 de persoane înregistrate. Pe primele locuri se află municipiul București cu un număr de 2.038.858 de persoane, urmat de județul Brașov cu 1.421.901 de persoane și județul Constanța cu 1.380.607 de persoane. Județul Cluj pe locul 4 cu 670.560 de persoane, urmat de județele Mureș, Prahova, Sibiu, Bihor, Suceava și Vâlcea. Față de alte județene cu un profil similar la nivel național, județul Timiș ocupă o poziție fruntașă, spre exemplu, spre deosebire de județele Maramureș locul 13, Caraș-Severin locul 16, Arad locul 18 sau Alba locul 19.

Pe plan județean, în ceea ce privește circulația turistică în perioada 2010-2019, aceasta înregistrează o tendință de creștere. Atât numărul de sosiri, cât și numărul de înoptări ale turiștilor au cunoscut o tendință generală de creștere de peste 80% în ambele cazuri. Cu toate acestea, durata medie de ședere cunoaște în acest interval o ușoară tendință de scădere cu -1.51%, pe fondul unei evoluții mai temperate a numărului de înoptări față de cel de sosiri, în timp ce indicele de utilizare a capacității de cazare înregistrează o creștere de 58.07% față de 2010, explicat de ritmul mai scăzut de dezvoltare a structurilor de cazare.

TABEL 45. EVOLUȚIA PRINCIPALILOR INDICATORI AI CIRCULAȚIEI TURISTICE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ PENTRU PERIOADA 2010-2019

ANUL	SOSIRI TURIȘTILOR	ALE	ÎNNOPTĂRI TURIȘTILOR	ALE	DURATA ȘEDERE	MEDIE DE	INDICELE DE UTILIZARE AL CAPACITĂȚII DE CAZARE
2010	216.173		506.385		2,34		23.63%
2011	260.407		560.565		2,15		23.24%

¹⁸⁹ <http://www.burgenwelt.org/rumaenien/lokal/lokal2-timis.php>

¹⁹⁰ <http://timisoara.rosilva.ro/>

¹⁹¹ <https://blog.travelminit.ro/5-lucruri-pe-care-le-poti-face-ca-turist-judetul-timis/>

¹⁹² <https://www.rri.ro/ro-ro/turism-viticol-in-timis-2555018>

¹⁹³ Totalul județelor din România, inclusiv municipiul București

ANUL	SOSIRI TURIȘTILOR	ALE	ÎNNOPTĂRI TURIȘTILOR	ALE	DURATA ȘEDERE	MEDIE DE	INDICELE DE UTILIZARE AL CAPACITĂȚII DE CAZARE
2012	281.232		600.224		2,13		22.92%
2013	279.707		642.038		2,30		24.25%
2014	288.849		683.015		2,36		26.88%
2015	338.238		798.946		2,36		31.18%
2016	375.221		891.240		2,38		34.47%
2017	399.368		900.211		2,25		32.99%
2018	379.084		896.276		2,36		34.90%
2019	396.644		915.081		2,31		37.36%
EVOLUȚIE	83.48%		80.71%		-1.51%		58.07%

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Pe baza acestor valori se poate concluziona faptul că la nivelul județului Timiș, nevoia cea mai mare este cea de a crește atractivitatea ofertei turistice disponibile și de integrare a acesteia în cadrul unor circuite cultural-turistice care să le ofere turiștilor oportunitatea de a alege o ședere mai îndelungată.

În ceea ce privește sezonabilitatea activității turistice în județul Timiș la nivelul anului 2019, se remarcă faptul că lunile cu cele mai mari fluxuri turistice sunt lunile cuprinse în perioada mai și octombrie. Această perioadă de vârf este marcată de prezența accentuată a turismului cultural, de recreere, balneoclimatic sau de tranzit, dar și de turismul de business, predominant în perioada aceasta a anului. La polul opus se află lunile de iarnă și primăvară ianuarie, februarie și martie, fapt ce indică necesitatea diversificării ofertei turistice, astfel încât aceasta să acopere activități ce pot fi practicate pe tot parcursul anului.

TABEL 46. SEZONALITATEA ACTIVITĂȚII TURISTICE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

LUNA ANULUI 2019	SOSIRI TURIȘTILOR	ALE	ÎNNOPTĂRI TURIȘTILOR	ALE	DURATA MEDIE DE ȘEDERE	INDICELE DE UTILIZARE AL CAPACITĂȚII DE CAZARE	GRADUL DE UTILIZARE TURISTICĂ ¹⁹⁴
Ianuarie	24.803		57.700		2,33	28.20%	7.64%
Februarie	27.681		64.616		2,33	34.73%	8.56%
Martie	28.497		64.502		2,26	32.07%	8.54%
Aprilie	29.034		65.554		2,26	34.99%	8.68%
Mai	38.787		83.742		2,16	42.13%	11.09%
Iunie	36.231		83.109		2,29	39.54%	11.01%
Iulie	36.956		90.712		2,45	42.63%	12.02%
August	37.126		88.501		2,38	42.27%	11.72%
Septembrie	35.476		88.990		2,51	45.18%	11.79%
Octombrie	37.433		86.055		2,30	41.36%	11.40%
Noiembrie	34.021		75.260		2,21	34.52%	9.97%
Decembrie	30.045		65.468		2,18	32.07%	8.67%

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Dacă ar fi să ne raportăm și la gradul de utilizare turistică, putem observa că cele mai mari valori se înregistrează în perioada de sfârșit de vară, început de toamnă respectiv lunile iulie, august și septembrie. Cu toate acestea, valorile se află sub 15% în ceea ce privește utilizarea turistică a județului. Aceste valori scăzute indică faptul că

¹⁹⁴ Gradul de utilizare turistică a fost calculat folosind formula $nr. \text{ înnoptări ale turiștilor} * 100 / nr. \text{ locuitori din județul Timiș în anul 2019}$, respectiv 754.853 persoane (cf. INS)

județul Timiș nu este o destinație turistică majoră la nivel național, dar poate întreprinde acțiuni spre a ameliora această situație.

Deși anul 2020 nu a fost unul propice circulației turistice, dat fiind contextul pandemiei de COVID-19 și al limitărilor de circulației, observăm totuși că perioada august-septembrie a fost și de data aceasta cea care a înregistrat cele mai mari fluxuri turistice după ridicarea restricțiilor de călătorie. Acest lucru se poate pune și pe seama perioadei de carantină impusă de autorități pentru a frâna răspândirea virusului, și relansarea turismului. Oamenii au căutat astfel să își petreacă vacanțele de concediu în destinații care nu sunt foarte aglomerate, axate mai mult pe ecoturism și pe zone ideale pentru plimbări și drumeții.

Dacă ne-am raporta însă doar la numărul cel mai mare de la nivelul întregului an, lunile cu cele mai ridicate înregistrări sunt cele de la începutul anului respectiv ianuarie și februarie, fiind totodată și lunile în care nu existau restricții de călătorie.

TABEL 47. SEZONALITATEA ACTIVITĂȚII TURISTICE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2020

LUNA ANULUI 2020	SOSIRI ALE TURIȘTILOR	ÎNNOPTĂRI ALE TURIȘTILOR	DURATA MEDIE DE ȘEDERE	INDICELE DE UTILIZARE AL CAPACITĂȚII DE CAZARE	GRADUL DE UTILIZARE TURISTICĂ ¹⁹⁵
Ianuarie	26.236	55.972	2,13	27.63	7.38
Februarie	26.216	60.253	2,30	32.06	7.94
Martie	7.917	19.614	2,48	17.49	2.58
Aprilie	1.336	4.583	3,43	10.67	0.60
Mai	3.559	7.604	2,14	9.33	1.00
Iunie	9.813	24.172	2,46	16.00	3.19
Iulie	14.986	33.231	2,22	19.58	4.38
August	16.679	39.602	2,37	22.96	5.22
Septembrie	17.414	37.732	2,17	21.55	4.97
Octombrie	13.422	32.101	2,39	18.00	4.23
Noiembrie	10.235	23.367	2,28	14.17	3.08
Decembrie	10.991	22.755	2,07	14.25	3.00

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Cu toate acestea, datele indică faptul că atât numărul turiștilor sosiți cât și numărul de înoptări, a reprezentat în general cam jumătate din numărul celor care s-a înregistrat în anul 2019 în aceleași luni. În plus, în anul 2020 județul a avut un grad de utilizare turistică maxim de 7.98% la începutul anului înainte ca autoritățile să impună restricții. Cu toate acestea, după ridicarea restricțiilor aceste grad de utilizare a fost unul destul de scăzut, maximul fiind de 5.22% fapt ce arată că județul nu a fost printre topurile favorite ale oamenilor de a-și petrece o vacanță retrasă de aglomerația destinațiilor cu notorietate.

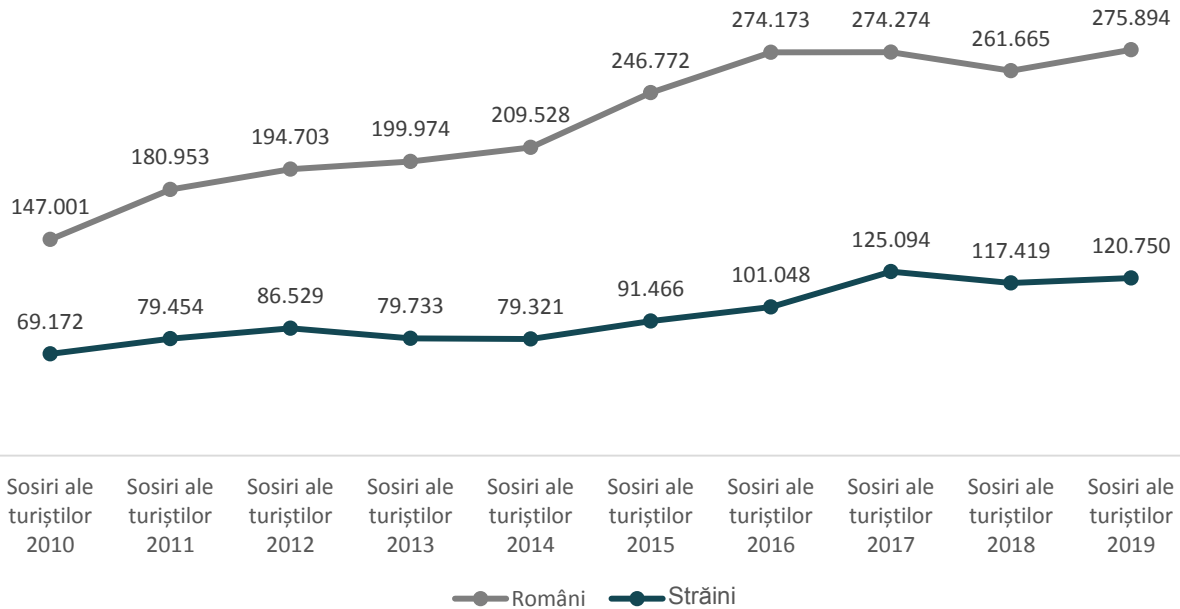
În ceea ce privește structura turiștilor sosiți în județul Timiș anteriori crizei sanitare, se remarcă diferențe majore înregistrate privind numărul de sosiri ale turiștilor străini față de cei români. Se observă astfel faptul că, în cazul turiștilor români, în intervalul 2010-2019 se înregistrează o creștere semnificativă a acestora, având însă pe parcursul anilor parte și de diferite fluctuații. Cu toate acestea, numărul total de vizitatori români înregistrați în anul 2019 este cu 87.68% mai mare decât numărul de turiști români înregistrați în anul 2010.

Tot o creștere se înregistrează și în cazul turiștilor străini, fiind astfel cu 74.56% mai mulți străini în anul 2019 față de anul 2010. Această creștere înregistrată la nivelul județului Timiș poate fi pusă și pe fontul notorietății crescute a municipiului Timișoara care este desemnat ca fiind Capitala Culturală Europeană în anul 2023 și care

¹⁹⁵ Gradul de utilizare turistică a fost calculat folosind formula $nr. \text{ înoptări ale turiștilor} * 100 / nr. \text{ locuitori din județul Timiș în anul 2020}$, respectiv 758.842 persoane (cf. INS)

de-a lungul anilor și-a păstrat un specific cultural aparte, atrăgând anual un număr foarte mare de turiști pasionați de arhitectura din Timișoara.

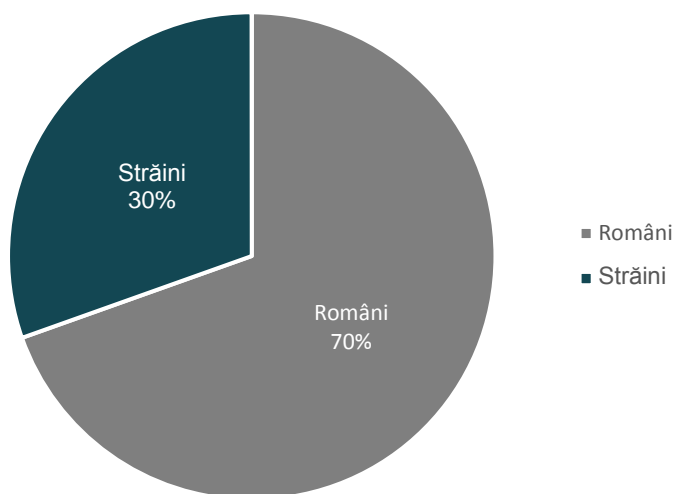
FIGURA 175. EVOLUȚIA TURIȘTILOR SOSIȚI ÎN PERIOADA 2010-2019 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, TURIȘTI STRĂINI VS. TURIȘTI ROMÂNI

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În același timp, ponderea vizitatorilor reflectă faptul că vizitatorii străini au o pondere de 30% față de turiștii români care reprezintă marea majoritate, respectiv 70% din totalul vizitatorilor. Cu toate acestea, procentul vizitatorilor străini este unul dintre cele mai ridicate din țară, fapt ce subliniază importanța unei promovări accentuate a destinației către piețele externe.

FIGURA 176. PONDAREA VIZITATORILOR STRĂINI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

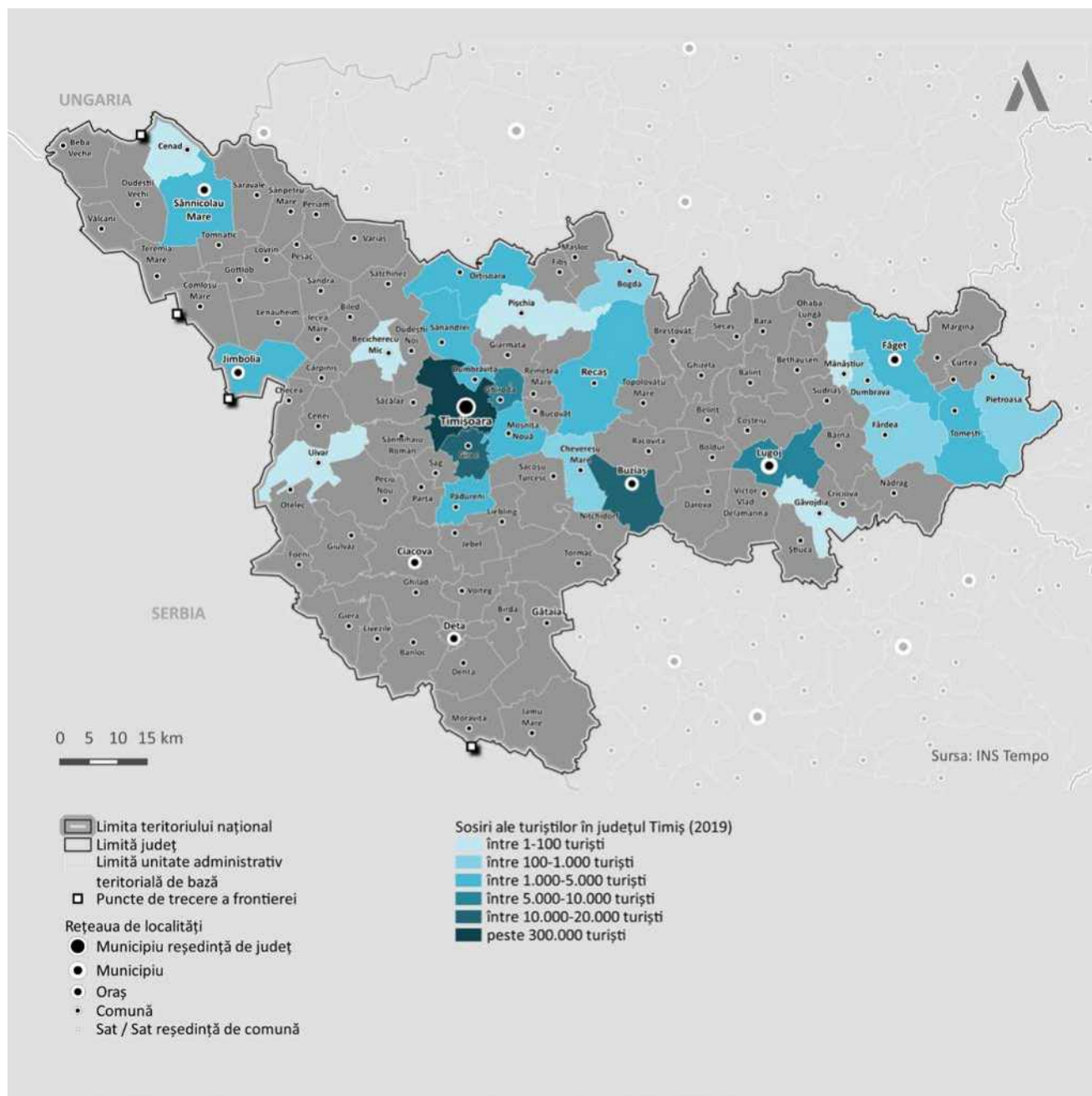

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Un real avantaj în domeniul turistic pentru județul Timiș este pus astfel și pe seama notorietății municipiului Timișoara de Capitală Europeană a Culturii 2023 și a proximității cu alte orașe apropiate. Acest lucru se remarcă în special în ceea ce privește numărul de sosiri ale turiștilor în județul Timiș, unde municipiul Timișoara a înregistrat în anul 2019 un număr de peste 300.000 de mii de turiști. Municipiul Buziaș și comuna Giroc înregistrează un număr cuprins între 10.000 și 20.000 de mii de turiști, urmat de Lugoj și Ghiroda cu un număr cuprins între 5.000 și 10.000 mii de turiști.

Există, de asemenea, un număr destul de ridicat de UAT-uri care nu au înregistrat în anul 2019 niciun turist.

FIGURA 177. SOSIRI ALE TURIȘTILOR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În plus, municipiul Timișoara are o serie de relații de parteneriate stabilite cu orașele înfrățite Porto (Portugalia), Lublin (Polonia), Palermo (Italia), Novi Sad (Serbia), Nottingham (UK), Szeged (Ungaria), Cernăuți (Ucraina), Trujillo (Peru), Graz (Austria), Mulhouse (Franța), Karlsruhe (Germania), RUEIL-MALMAISON (Franța), Gera (Germania), Treviso (Italia) sau Da Nang (Vietnam), fapt ce determină ca turiștii aflați în orașele înfrățite să

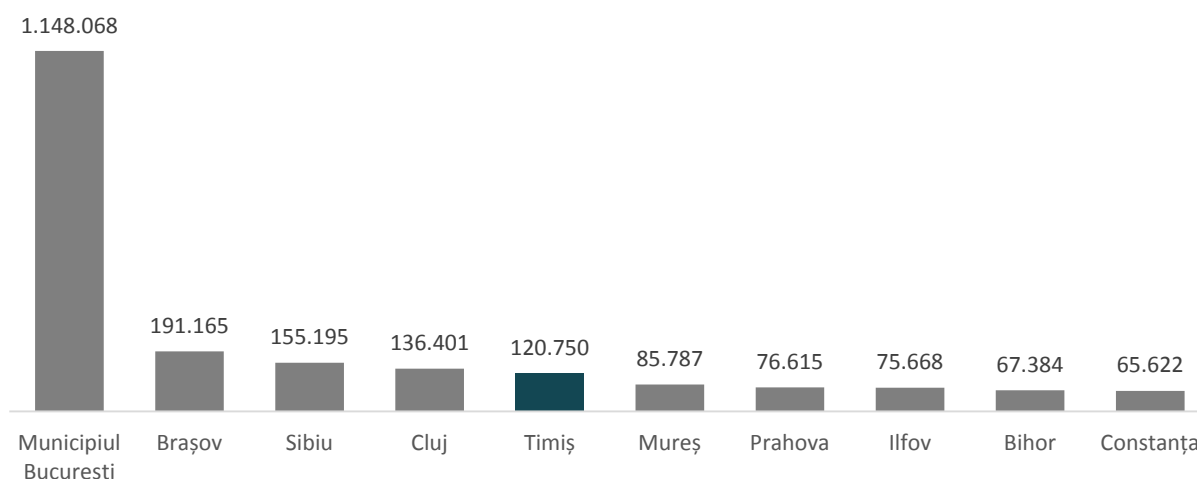

dorească să vină în Timișoara pentru a-i vizita obiectivele, arhitectura și pentru a cunoaște tradițiile și obiceiurile acestui oraș, dar și pentru a vizita împrejurimile acestuia.

În vederea creării unei zone turistice atractive și competitive pentru turiștii români și străini, cooperarea dintre administrația publică și părțile interesate reprezintă un important element de a exploata potențialul turistic favorabil de care dispune județul Timiș. Valorificarea patrimoniului istoric / natural și lansarea unor produse turistice tradiționale sau inedite, atrage și necesitatea de a construi o structură de management a destinației care să faciliteze dezvoltarea și promovarea acesteia.

În total, la nivelul județului Timiș se înregistrează pentru anul 2019 un total de 120.750 de mii vizitatori străini fiind astfel situat pe locul 5 în topul județelor cu cei mai mulți vizitatori străini la nivel național. , conform graficului următor, se poate observa faptul că județul Timiș atrage anual un număr mult mai ridicat de turiști străini față de județele Mureș, Prahova, Ilfov, Bihor și Constanța care au înregistrat în anul 2019 un număr de aproximativ 60-90 de mii de sosiri.

FIGURA 178. TOP 10 JUDEȚE CU CEI MAI MULȚI VIZITATORI STRĂINI ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Deși numărul sosirilor de turiști străini a crescut în anul 2019 în comparație cu anul 2010 de exemplu, pentru județul Timiș acest număr este în continuare unul destul de scăzut față de județele fruntașe precum municipiul București (cu 1.148.068 de sosiri), județul Brașov (cu 191.165 de mii de sosiri), Sibiu (cu 155.195 de mii de sosiri) sau județul Cluj (cu 136.401 de mii de sosiri). În același timp, acest lucru reprezintă o oportunitate de exploatare, fiind astfel posibilă crearea unor diverse oferte și pachete turistice care pot atrage un număr crescut de turiști interesați să își petreacă vacanța într-un circuit turistic de-a lungul mai multor orașe din mai multe județe.

Conform datelor furnizate de către CIT – Centrul de Informare Turistică, în turiștii străini care au accesat centrul se află din țări precum: Germania, Austria, Elveția sau Franța, aceștia fiind urmați de turiștii români. De exemplu, în anul 2011, majoritatea turiștilor străini au venit din Germania, Austria și Elveția fiind înregistrat un număr de 1.952 de turiști, urmat de Franța cu 763 de turiști. Cu toate acestea, în anul 2012 turiștii veniți din Franța au înregistrat un număr de 2.686, fiind urmat de Germania, Austria și Elveția cu 1.910 turiști. Pe parcursul anilor s-a observat o creștere constantă a turiștilor străini veniți din Franța, în anul 2019 fiind astfel înregistrați 6.716 turiști francezi, 2.935 de turiști români și 2.049 de turiști din Germania, Austria și Elveția.

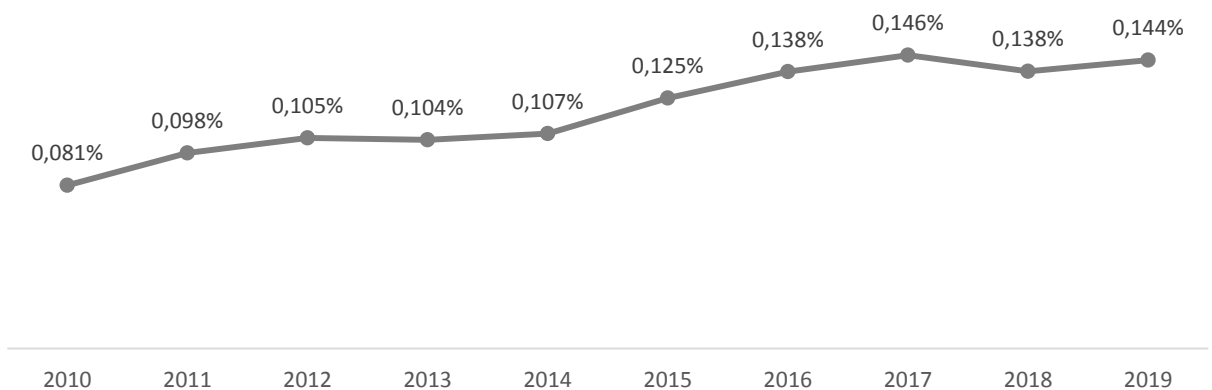
Turismul este un domeniu important al economiei naționale, aflându-se în centrul aspectelor legate de competitivitatea internațională și de oferta locală și se regăsește în domenii precum dezvoltarea regională, socială și economică națională. Pentru județul Timiș, dacă ar fi să ne raportăm la etapele sezonului turistic, am putea stabili următoarele etape: perioada de sezon plin, caracterizată prin intensitatea maximă a activității turistice, perioada de extrasezon, caracterizată printr-o activitate redusă sau chiar prin încetarea prestării de

servicii turistice și perioadele de început și sfârșit de sezon, marcate prin solicitări mai puțin intense ale activității turistice. Practic oferta și cererea turistică se află într-un permanent dezechilibru, situațiile apărând alternativ, cu o periodicitate anuală.

Se poate observa astfel că județul Timiș în perioada 2010-2019 intensitatea maximă a activității turistice¹⁹⁶ a cunoscut ușoare fluctuații de-a lungul acestei perioade, fiind înregistrată o creștere de 77,77% în 2019 față de anul 2010.

Această creștere a intensității activității turistice anuale poate fi pusă și pe fondul dezvoltării mai active a turismului de afaceri, de reuniuni și congrese sau a turismului balneoclimatic și cultural, acestea fiind în cea mai mare parte excepții ale activității turistice, adică se pot întâmpla indiferent de sezon.

FIGURA 179. EVOLUȚIA INTENSITĂȚII ACTIVITĂȚII TURISTICE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Cu toate acestea, dacă ar fi să ne raportăm la mediile naționale, o să observăm faptul că județul Timiș nu se află în topul județelor cu cea mai mare intensitate a activității turistice, primele locuri fiind ocupate de județul Brașov, cu o intensitate a activității turistice înregistrate în anul 2019 de 0.612%, urmat de județul Constanța cu o intensitate a activității turistice de 0.494%, Sibiu cu o intensitate a activității turistice de 0.337%, precum și județele Vâlcea și Mureș, cu o intensitate a activității turistice de 0.297%, respectiv 0.277%.

În acest clasament național, județul Timiș se află pe locul 17/42¹⁹⁷, fiind urmat la mică diferență de județe precum Arad, Neamț, Ilfov și Hunedoara. Pe ultimul loc se află județul Teleorman, cu o intensitate a activității turistice de doar 0.008%.

În contextul actual al pandemiei de COVID-19, multe măsuri restrictive ale autorităților publice au avut repercusiuni drastice asupra sectorului HoReCa, ce a fost grav afectat. Organizația Mondială a Turismului (UNWTO) a anunțat o reducere cu 65% a numărului de sosiri internaționale în primul semestru din 2020 la nivel global, ceea ce a însemnat pierderi de 460 de miliarde de euro pentru industria călătoriilor din întreaga lume.

Astfel, HoReCa este de departe sectorul care a fost cel mai puternic lovit de efectele pandemiei de Coronavirus însă, cu toate incertitudinile pe care le traversează acest segment, există măsuri de cooperare, digitalizare sau promovare care pot sprijini acest sector.

Industria HoReCa reprezenta la începutul anului 2020 peste 600 de societăți comerciale cu capital 100% românesc, având o cifră de afaceri de peste 200 milioane euro și peste 6.000 de angajați. Pe lângă aceștia, din conexiunea cu această industrie, 7.500 de mici activități, liberi profesioniști contribuiau la echilibrul financiar și susținerea economiei județului Timiș. Prin efect înlănțuit, prosperitatea HoReCa asigura o piață de desfacere

¹⁹⁶ Intensitatea activității turistice s-a calculat ca pondere a numărului mediu de turiști pe zi, raportat la numărul de locuitori ai județului în anul respectiv (cf. INS).

¹⁹⁷ Numărul total de județe din România

importantă pentru producătorii agricoli locali, producătorii și distribuitorii de materii prime, furnizorii de servicii auxiliare: mentenanță, curățenie, transport, ambalaje, producătorii de programe specializate, agregatorii și platformele de distribuție online, susținea un consum major de combustibil, energie, apă, gaze naturale.¹⁹⁸

Industria turismului și industria HoReCa din județul Timiș au fost printre cele mai afectate de contextul actual al pandemiei de COVID-19, iar proprietarii restaurantelor și angajații acestora au fost puși în fața unor serii de restricții venite din partea autorităților publice. Vânzările au scăzut drastic în acest sector, iar acest lucru are numeroase efecte negative asupra industriei. Lipsa unor decizii concrete în industria turismului a determinat antreprenorii să se reprofileze și să caute soluții inovatoare la problemele provocate de noua situație și noi strategii de continuare a businessului în contextul în care industria a intrat într-un blocaj aproape total în urma declanșării pandemiei de COVID-19.

Un proiect lansat destul de recent ce vine în ajutorul antreprenorilor, a fost și campania „EEN Can Help” cu scopul de a oferi sprijin firmelor din Regiunea Vest, care au nevoie de suportul Enterprise Europe Network în aceasta perioadă. Campania oferea la începutul pandemiei soluții alternative de aprovizionare, ajutor cu acces la materii prime, tehnologii pentru reconversia producției sau chiar găsirea unor soluții în cazul celor care doreau să își schimbe modelul de afacere.

- În același timp, mai multe sectoare au avut parte de sprijin financiar prin cadrul Măsurii 21 din Programul Național de Dezvoltare Rurală PNDR 2014-2020. Este vorba de sprijinul temporar cu caracter excepțional acordat fermierilor și IMM-urilor care au fost afectați în mod deosebit de criza COVID, destinată următoarelor sectoare: zootehnic (bovine, ovine și caprine), vegetal (legume-fructe și cartofi), în conformitate cu nota privind suplimentarea bugetului alocat de la 150 milioane de euro la 182.5 milioane de euro.¹⁹⁹

Astfel, Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură Timiș a demarat plata pentru suma de 101,58 milioane de euro pentru un număr de 65.531 fermieri, respectiv: 23.375 pentru sectorul legume fructe și cartofi, 24.826 pentru sectorul bovine și 21.616 de fermieri pentru sectorul ovine/caprine.

Pentru a reduce daunele provocate de lipsa sau reducerea activității în această perioadă, majoritatea restaurantelor au apelat la modalități de promovare în mediul online pentru a crește numărul vânzărilor prin livrări la domiciliu. Din perspectiva antreprenorilor, una dintre urmările experienței generate de pandemia de COVID-19 este faptul că tehnologia va fi adoptată foarte puternic și în industria HoReCa, care până acum nu depindea întotdeauna foarte mult de această experiență.

¹⁹⁸ https://adevarul.ro/locale/timisoara/industria-ospitalitatii-timisorene-cere-tratamentegal-celorlalte-sectoare-activitate-virusul-exista-tot-comunitar-1_5f96af665163ec42713c1aff/index.html

¹⁹⁹ <https://www.banatulmeu.ro/sprijin-excepțional-pentru-fermierii-din-timis-in-pandemie/>

6.16. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
ECONOMIE	
<p>Asigurarea guvernancei multinivel care trebuie să fie pusă pe picioare atât pentru strategiile de specializare inteligentă actuale, cât și pentru viitoarele strategii de specializare inteligentă durabile (S4).</p>	<p>Crearea unor spații de dialog între administrațiile de la nivel regional și local (județul e nivelul intermediar, poate asigura intersecția celor două layere).</p>
<p>Activitatea de transfer tehnologic între actorii cheie este redusă și trebuie identificate măsuri de susținere.</p>	<p>Administrația poate să creeze infrastructuri care să răspundă acestei nevoi însă care ar trebui să respecte minim următoarele condiții: să fie structuri agile, rapid schimbabile, care să permită personalizarea, să implice cetățeanul sau potențialul utilizator în procesul de co-creare, să fie deschise (să permită accesul companiilor private sau startup-urilor pay per use sau pe bază unor contracte de închiriere). Totodată, administrația mai poate lua în considerare dotarea școlilor generale sau liceelor cu echipamente de ultimă generație (robotică, printare 3D etc.), deoarece curiozitatea tinerilor, alimentată în mod corespunzător, poate avea o influență foarte mare asupra potențialului de inovare și asupra creativității. Printre aceste infrastructuri menționăm:</p> <p>Laboratoarele vii transdisciplinare, pentru co-creare de noi produse și testare împreună cu consumatorii finali, fab labs centre de prototipare.</p> <p>Crearea unor platforme de inovare deschisă în parteneriat cu restul administrațiilor, ca parte componentă a implementării strategiei de specializare inteligentă.</p> <p>Pe lângă aceste infrastructuri, administrația poate dezvolta și servicii dedicate inovării și transferului tehnologic:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lansarea unor concursuri de soluții pentru diferite tipuri de grupuri țintă (studenți, startup-uri etc.) pe marginea unor provocări județene. • Derularea unor programe de vouchere pentru companii.
<p>Județul exportă semnificativ produse ale industriei construcțiilor de mașini, cea a componentelor, echipamentelor electrice și accesoriilor auto, mărfuri cu o valoare adăugată mare, dar în același timp, importă bunuri din aceleași categorii, aducând componente necesare lanțului de valoare intern sau pentru mărirea capacităților de producție existente.</p>	<p>Producția locală ar trebui să se dezvolte în vederea diminuării importurilor, integrarea locală, respectiv dezvoltarea unui lanț de furnizori în proximitatea producătorilor, reprezentând o prioritate.</p>
<p>Județul este un exportator net de materii prime și un importator net de produse agricole procesate. În prezent, în județ se importă cantități mari de produse agroalimentare, cu un grad mai mic sau mai mare de prelucrare, precum și produse agricole care cer condiții speciale de depozitare sau</p>	<p>Sporirea cantităților de produse agricole vegetale și animale prelucrate în unități/ centre de producție proprii (care să colecteze, să proceseze și, eventual să asigure promovarea și marketingul produselor).</p> <p>Pentru creșterea eficienței producției agricole, trebuie</p>

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
<p>procesare. În plus, se prelucrează industrial numai o mică parte din materiile prime agricole.</p> <p>Din păcate, în aceste condiții, rezultatele obținute în comerțul exterior cu produse agroalimentare sunt mult sub cele dorite. Acest lucru mai înseamnă și că agenții economici din județ sunt incluși în lanțul valoric în faza de obținere a materiilor prime agricole, de cele mai multe ori a celor de origine vegetală, precum și în faza de desfacere a produselor agroalimentare. În aceste condiții, rezultă că agenții nu beneficiază în fazele intermediare de prelucrare a materiilor prime din agricultură, acolo unde, de altfel se creează plusvaloare.</p>	<p>urmărită atât creșterea randamentului la producțiile culturilor agricole sau a creșterii randamentelor în sectorul zootehnic.</p> <p>Integrarea tehnologiei blockchain pentru creșterea veniturilor fermierilor poate fi o soluție mai ales pentru țările cu potențial de export al produselor agro.</p> <p>Înființare cluster în agrofood.</p> <p>Aderarea la EIT Food.</p> <p>Dezvoltarea centrelor de procesare legume-fructe, corelat cu centre de transfer și laboratoare de cercetare în domeniul agricol</p> <p>Identificarea, păstrarea, dezvoltarea și promovarea soiurilor și a produselor locale, corelat cu cercetarea și dezvoltarea în domeniul agricol, și cu tranferul către producătorii locali</p> <p>Pe termen lung, integrarea tehnologiei blockchain pentru creșterea veniturilor fermierilor, în special în ceea ce privește produsele cu potențial pentru export</p>
<p>Sistemul agroalimentar generează între 20-30% din emisiile globale de gaze cu efect de seră.</p>	<p>Închiderea buclei nutrienților și a altor materiale nutrienții pot fi recirculați și să ajungă din nou în ferme, regenerând solurile și reducând astfel dependența de îngrășămintele artificiale.</p> <p>Stabilirea unor lanțuri de valoare mai scurte între fermieri și comercianți/intermediari, reducerea deșeurilor asociate transportului, crearea de joburi locale și creșterea rezilienței, precum și a conexiunilor urban-rural.</p> <p>Utilizarea tehnologiilor digitale acestea permit măsurarea, urmărirea și localizarea alimentelor și a altor materiale organice cu mai multă precizie, permițând o mai bună gestionare și alocare a resurselor.</p>
<p>Problema ameliorărilor funciare a fost și este acută deoarece terenurile agricole sunt afectate de diverși factori limitativi ai capacității productive: exces frecvent de apă în sol, secetă frecventă, eroziunea solului prin apă, compactarea solului datorită lucrărilor executate necorespunzător etc.</p>	<p>Crearea unui sistem de canale, care să asigure o depozitare a apei în exces și apoi o redistribuie în timp de secetă, ar asigura folosirea unei resurse naturale importante în acest sector</p>
<p>Conform Misiunii GRACE care măsoară schimbările în ceea ce privește rezervele de apă pe glob, se constată o schimbare a disponibilității acestei resurse.</p>	<p>Construirea infrastructurii de control a inundațiilor și dezvoltarea de capacități logistice pentru producția agricolă proaspătă (depozite frigorifice care, de obicei, sunt business-uri rentabile cu oameni puțini).</p>
<p>Timișul are cel mai mare număr de firme mari din țară, iar conform teoriei economice, firmele mari, industriale sunt cele care au șansele reale de a inova, deoarece au resurse financiare pentru a investi în activitatea de R&D, sunt ancorate în dinamica locală, sunt conectate la rețelele de cunoaștere din exterior etc.</p>	<p>Administrația publică poate să sprijine dezvoltarea unor centre de CDI, autosustenabile, care să fie crossectoriale, interdepartamentale, cu personal calificat care deservește mai multe companii și mai multe industrii etc. Principiul de shared resources, mai ales în materie de personal, trebuie adoptat cât de repede.</p>
<p>Pe termen lung, trebuie analizat dacă nevoia de a deține o mașină va mai fi de actualitate. Așa cum deja se întâmplă,</p>	<p>Administrația trebuie să gândească stații electrice de</p>

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
<p>modelul de business nu se mai centrează pe produs, ci pe serviciu Product as a Service (PAAS), astfel că pe lângă trendurile ce vizează mașinile electrice sau autonome, trebuie să se țină cont de faptul că "pasiunea de a conduce", poate fi înlocuită cu "pasiunea de a fi condus la destinație" (robo-taxiurile vor deveni parte importantă a mobilității în centrele urbane), numărul mașinilor personale fiind în scădere, iar producătorii de mașini vor livra produsele către companiile de ride-sharing care le vor închiria, la rândul lor, consumatorilor.</p>	<p>încărcare, infrastructură rutieră adecvată etc.</p> <p>Administrația poate, de acum să gândească și să planifice teritorial, zone de terenuri pe care astfel de companii le-ar închiria pentru a crea parcul de mașini, sau, în măsura în care dorește, poate crea oportunități de dezvoltare, de testare pentru companiile care inovează în acest domeniu. (vezi exemplul Consiliului Județean Cluj Centrul de Inovare, Testare și Promovare Cluj în parteneriat cu Bosch, Porsche Engineering). De asemenea, se pot iniția parteneriate de mobilitate cu Cluj-Napoca.</p>
<p>Reorganizarea lanțurilor de valoare la nivel mondial, cu reorientarea facilităților de producție din China către Europa, poate aduce oportunități de dezvoltare. Vezi exemple precum compania SK Innovation, care va dezvolta în Ungaria, la Ivancsa, la 370 km față de Timișoara, cea mai mare fabrică de baterii electrice din Europa, pe o suprafață de 70 hectare, care va crea 2.500 de joburi noi sau viitoarea fabrică BMW de mașini electrice din Debrecen, Ungaria.</p>	<p>Abordare strategică, bazată pe eforturile corelate ale unităților din cadrul CJ Timiș responsabile pentru strategii, atragere de investiții, promovare economică etc., și pe inițierea și operaționalizarea de parteneriate pentru dezvoltarea județului.</p> <p>Promovarea conceptului de strategie de dezvoltare industrială (cum Timișul este cea mai industrializată zonă din România).</p>
	<p>Sprajin pentru implementarea sistemelor de cogenerare și eficiență energetică, mai ales în companii</p>
	<p>Implementarea utilizării energiei eoliene, solare, geotermale, biomasei</p>
<p>Timișoara ca hub de tehnologie, este extrem de atractiv pentru investitorii din IT&C, mai ales, pentru forța de muncă numeroasă și calificată.</p>	<p>Crearea unor spații comune pentru a spori interacțiunile dintre oameni. "Coliziunile" dintre oameni intensifică inovarea. Pot fi create baruri, cafenele, hub-uri prin preajma centrelor de birouri care concentrează mai ales companiile IT, dar și platforme comune cu universitățile (ex. modelul Berlin).</p>
<p>Talentul IT din județ este destul de competitiv, similar cu aproape toate piețele la nivel global. Nivelul de reconversie profesională pare să fie mai scăzut comparativ cu județul Cluj.</p>	<p>Organizarea unor cursuri de specialitate și dezvoltarea unor școli informale care să certifice competențele tech, care să reacționeze rapid la nevoile din piață.</p> <p>Organizarea de programe de tipul "coding bootcamps" care să adreseze lipsurile de competențe cerute de piață (acestea se focusează atât pe programare, cât și pe competențe antreprenoriale și de business în mod intensiv). Este important că aceste programe se pot adresa și populației cu un nivel de pregătire mai scăzut de pe teritoriul județului, oferindu-le acestora oportunitatea de a dobândi un set de competențe de bază care sunt cerute de ecosistemul tech și astfel absorbția lor ar fi rapidă.</p>
<p>Automatizarea și computerizarea transformă joburile și va reprezenta o provocare pentru populația ocupată.</p>	<p>Dezvoltarea unui centru de învățământ responsabil cu promovarea și informarea cu privire la conceptele de digitalizare, automatizare.</p> <p>Recalificarea persoanelor care ar putea fi influențate negativ de automatizare.</p> <p>Oferirea unor subvenții pentru persoanele care fac o reconversie profesională la mijlocul carierei.</p>

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	<p>Conectarea programelor de educație terțiară la angajatori, pentru a crea un <i>pipeline</i> continuu de talente.</p>
<p>Stabilizarea volumului bazinului de forță de muncă existent.</p>	<p>Accesarea bazinului de forță de muncă potențial disponibilă, aptă de muncă, de 80.000 de persoane aflată în județ prin sprijinirea dezvoltării învățământului profesional dual, și promovarea oportunităților de muncă salariată a populației apte de muncă din zonele rurale (prin caravane de promovare, la care să participe și potențialii angajatori).</p>
<p>Ceea ce este important de menționat este că trebuie create legături între polul IT existent în Timișoara și companiile non-IT care sunt distribuite teritorial (Industry 4.0, agrofood, logistică etc.)</p>	<p>Sprijin pentru dezvoltarea și operaționalizarea Hub-ului de Inovare Digitală Regiunea Vest.</p>
<p>Dependența mare de un număr limitat de investitori străini este o vulnerabilitate a economiei județene.</p>	<p>Crearea unei structuri / birou de promovare și relații publice (internaționale) și de atragere de investiții străine pentru a crește notorietatea județului la nivel internațional, care să construiască în timp identitatea acestuia, promovând-o activ Biroul de diplomatie economică și promovare economică.</p> <p>Crearea unor centre expoziționale în cadrul cărora companiile să-și poate promova și testa produsele și serviciile noi, inovatoare.</p> <p>Crearea unui birou comercial și de reprezentanți externi - sensibilizarea cu privire la oportunitățile de export și investiții prin analize de piață; și oferirea de asistență tehnică, de formare și financiară (subvenții și împrumuturi) pentru întreprinderi pentru a-și dezvolta capacitățile de export.</p> <p>Fortificarea rețelei de parcuri industriale prin diversificarea serviciilor pe care le oferă acestea.</p>
<p>”Timiș Circular Valley”</p>	<p>Încurajarea înființării de noi companii în domeniile economiei circulare / încurajarea antreprenoriatului circular.</p> <p>Promovarea economiei circulare prin strategii dedicate care să aibă proiecte concrete ce implică cetățenii și stakeholderii din teritoriu.</p> <p>Facilitarea conexiunilor dintre companii, cetățeni și toate nivelurile de guvernare.</p> <p>Furnizarea instrumentelor economice și de guvernare adecvate: crearea unor grupuri de lucru circulare, acordarea unor stimulente, adaptarea unor reglementări etc.</p> <p>Promovarea unei culturi a circularității, începând cu educația școlară (de ex. introducerea de materii/ teme relevante) și conștientizarea tinerilor.</p> <p>Administrația poate crea cerere, devenind ”primul consumator” (mai ales în cazul business-urilor care au produse noi, circulare), și promovând achizițiile ”verzi”.</p> <p>Crearea unor spații de experimentare (huburi circulare,</p>

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!Instrumente Structurale
2014-2020

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
<p>Mediul de business adoptă cu greu principiile circulare, iar transformarea modelelor pentru a deveni mai sustenabile nu reprezintă încă o prioritate strategică.</p>	<p>cartiere sau zone pentru inovare circulară, laboratoare vii și evenimente de co-creare).</p> <p>Oferirea unor stimulente fiscale locale pentru întreprinderile care adoptă acțiuni circulare.</p> <p>Stimulente pentru obținerea "certificatului alb" (certIFICATE care dovedesc eficiența energetică a unei companii).</p> <p>Promovarea afacerii ca fiind verde.</p> <p>Sprijin prin achiziții publice (administrația achiziționează de la business-urile locale).</p> <p>Identifică exemple internaționale de bună practică și ajută companiile să le urmeze.</p> <p>Elaborează "Cartea bunelor practici" și oferă finanțare întreprinderilor care aplică respectivele reguli.</p> <p>Dezvoltarea unor inițiative dedicate mediului de business, mai ales IMM-urilor, astfel încât acestea să facă tranziția către o economie circulară (exemplul din Gröningen "Front Runner Project" prin care au fost sprijinite IMM-urile să adopte modele de business mai sustenabile. Timp de un an, companiile au beneficiat de consultanță din partea unui expert care le crea un profil de sustenabilitate și îi ajută să-și creeze un plan de acțiune și o strategie de comunicare pe baza recomandărilor primite).</p>
<p>Rată scăzută a antreprenoriatului local cu capital autohton.</p>	<p>Crearea unor incubatoare și/sau acceleratoare pentru încurajarea înființării startup-urilor (Timișoara).</p> <p>Încurajarea creării unui fond de investiții.</p> <p>Susținerea rețelelor de tip angel investors și VC care să acopere deficitul de finanțare.</p>

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	POSIBILE INTERVENȚII
TURISM	
<p>Necesitatea dezvoltării vocației turistice și a unei identități consolidate a județului Timiș.</p>	<p>Inițierea unui proiect complex de actualizare și implementare a unei strategii de dezvoltare și marketing turistic (inclusiv post 2023 și de capitalizare a titlaturii Timișoara Capitală Europeană a Culturii 2023). La momentul actual există o strategie de dezvoltare a turismului în județul Timiș, care necesită corelată și actualizată conform noii viziuni stabilite prin viitoarea strategie de dezvoltare economică a județului.</p> <p>Dezvoltarea identității vizuale a destinației și a manualului de brand.</p> <p>Implicarea unor specialiști externi în managementul destinației pentru suportul în demersul de elaborare a strategiei de brand a județului, precum și în definirea viitoarelor priorități și identificarea de noi produse turistice.</p> <p>Coordonarea activităților de management al destinației ale</p>

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	POSSIBILE INTERVENȚII
	<p>organizațiilor la nivelul municipiului Timișoara și al județului Timiș.</p> <p>Identificarea principalelor atracții turistice din județ și dezvoltarea poveștilor și legendelor acestora care pot fi utilizate în promovarea resurselor județului.</p> <p>Organizarea de campanii tematice / sezoniere / dedicate unor tipologii de public țintă sau unor teme de interes pentru municipiu, cum ar fi:</p> <ul style="list-style-type: none">• realizarea unei mini-serii de video-uri cu tema redescoperirii județului și a zonelor deosebite, care să ilustreze avantajele de a locui și a vizita județul Timișoara și promovarea acestora online unde să poată și locuitorii sau turiștii să posteze apoi propriile video-uri;• realizarea unor colaje 360, gamification sau chiar a unor materiale VR de promovare a mai multor zone din județul Timiș pentru o experiență autentică ex. reconstruirea unor cetăți în model 3D, a Fortificației preistorice de la Cornești sau a Cetăților care acum sunt ruine;• digitalizarea tuturor elementelor de patrimoniu în cadrul unei aplicații mobile interactive care să conțină jocuri cu premii, reduceri la diferite facilități etc.• organizarea unor activități de trasare hunt pentru descoperirea atracțiilor județului utilizând aplicații interactive pentru realizarea traseelor;• sprijinirea organizării în continuare de picnicuri în natură la care să se regăsească produse și alimente locale etc.• dezvoltarea unui brand județean (în lucru). <p>Încurajarea actorilor locali în dezvoltarea de programe care să stimuleze turismul de tip city-break, agroturistic și balneoclimatic și promovarea cooperării cu alte județe din regiune.</p> <p>Facilitarea parteneriatelor între actorii din domeniul turismului (spre exemplu, unități de cazare organizatori de tururi ghidate instituțiile culturale etc.) pentru realizarea / promovarea unor tururi de complexități diferite în zonele rurale din județ.</p>
<p>Insuficiența facilităților de informare asupra destinației și de planificare a călătoriei.</p>	<p>Realizarea unor hărți turistice ale județului Timiș, care să cuprindă detalieri ale ariilor de interes, precum și o serie de alte informații utile pentru turiști prezentarea Punctelor Gastronomice Locale, adrese exacte, posibilitatea de a lua legătură cu gazdele, conectarea la o aplicație interactivă etc.</p> <p>Dezvoltarea platformei online de promovare a județului, pentru a permite și posibilitatea planificării călătoriei sau vizualizarea calendarului de evenimente de la nivelul</p>

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	POSSIBILE INTERVENȚII
<p>Slaba reprezentativitate a județului Timiș pe scena turistică la nivel național și internațional.</p>	<p>întregului județ.</p> <p>Creșterea reprezentativității județului la nivel național și internațional prin valorificarea titlului Timișoara Capitală Europeană a Culturii 2023 printr-un program ce vizează întreg județul Timiș, prin dezvoltarea și promovarea ofertei culturale și turistice atât în Timișoara, cât și în teritoriu, inclusiv în parteneriat cu reprezentanții industriei HORECA.</p> <p>Sprijinirea actorilor din sectorul turistic în organizarea unor evenimente majore pentru promovarea turismului local proiecte precum Banat Brunch.</p> <p>Organizarea de schimburi de experiență între specialiștii în domeniul turismului din județ și personal implicat în exemple de succes din Europa pentru dezvoltarea și implementarea de noi practici în managementul turistic și în diversificarea ofertei turistice.</p> <p>Sprijinirea întreprinderilor locale, a tradițiilor și meșteșugurile locale și a micilor fermieri care pun la dispoziție cazare și mese tradiționale în mediul rural.</p> <p>Crearea unor pachete turistice tematice adresate vizitatorilor care apreciază valorile naturale și tradiționale ale satelor bănațene sau cultura satelor cehești din Banat. Acest lucru poate fi folosit și ca o metode de branding, astfel încât Timișul ar putea să între într-o competiție și cu alte județe din România.</p>
<p>Insuficiența sau neadecvarea sprijinului disponibil pentru industria HoReCa.</p>	<p>Introducerea unui program de finanțare nerambursabilă pentru dezvoltarea de produse turistice de către mediul independent domeniul HoReCa, cultură, sport etc.</p> <p>Organizarea de schimburi și colaborări între infrastructura hotelieră, a restaurantelor și cafenelelor cu fermieri locali.</p> <p>Organizarea unor grupuri de lucru periodice cu actori reprezentativi din domeniul HoReCa, precum și a unor evenimente majore pentru această industrie, de tipul Forumului profesioniștilor din turism.</p> <p>Implementarea unui program de recunoaștere a calității și sustenabilității serviciilor și produselor turistice (acțiune pilot pentru unități de cazare sau de alimentație publică, care să includă acțiuni de certificare a operatorilor locali, instruire și promovare dedicată).</p> <p>Facilitarea schimbului de experiență și formării de parteneriate între actorii locali din județul Timiș și județele limitrofe sau alte destinații externe (ex. alte orașe Capitale Europene ale Culturii precum Novi Sad sau capitale precum Budapesta) pentru dezvoltarea de circuite și promovarea comună a unei oferte turistice complementare.</p>
<p>Insuficiența promovare a patrimoniului natural al județului Timiș.</p>	<p>Organizarea de campanii tematice / sezoniere pentru promovarea patrimoniului natural.</p> <p>Includerea în circuitul turistic a satelor rurale prin activitățile turistice soft (plimbări, ciclism montan, birdwatching,</p>

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	POSSIBILE INTERVENȚII
	<p>picnicipuri în natură etc.).</p> <p>Crearea unor parteneriate între stațiunile turistice din județul Timiș cu cele din Caraș-Severin ex. Turnu Ruieni este a doua localitate din Caras-Severin care este pusa pe lista stațiunilor turistice de interes national, după Băile Herculane, pe această listă fiind inclusă și stațiunea de la Buziaș.</p> <p>Amenajarea rezervațiilor importante în scopul accesului și vizitării facile prin ghidaj și prin marcarea punctelor de interes. Amenajările trebuie realizate conform legislației privind protecția mediului.</p>
<p>Necesitatea dezvoltării infrastructurii și serviciilor turistice din județ, în vederea asigurării cadrului necesar pentru practicarea tuturor tipurilor de turism pe toată perioada anului.</p>	<p>Implementarea unui program de modernizare continuă a infrastructurii turistice care necesită lucrări de reabilitare / extindere / dotare.</p> <p>Implementarea unui program anual integrat de dezvoltare a infrastructurii turistice (parcări pentru autocare și autoturisme, stații de încărcare pentru autovehicule electrice, rastele de biciclete, acces amenajat pentru persoanele cu dizabilități, toalete publice, puncte de acces apă potabilă etc.) în raport cu obiectivele turistice prioritare la nivel județean.</p> <p>Dezvoltarea transportului public județean către obiectivele turistice de interes</p> <p>Realizarea unor dotări majore care să asigure spațiile necesare organizării de evenimente de interes la nivel național și internațional ex. concertul care se ține în fiecare an în Peștera cu Românești.</p> <p>Promovarea mai multor evenimente de acest fel și în alte spații neconvenționale în Parcurile Dendrologice, pe lacul Surduc, proiecții de filme pe ruinele cetăților etc.</p> <p>Includerea traseelor turistice în proiectul Visit Banat.</p> <p>Dezvoltarea unui sistem de monitorizare a satisfacției vizitatorilor pentru determinarea intereselor și tendințelor de călătorie ale acestora.</p>

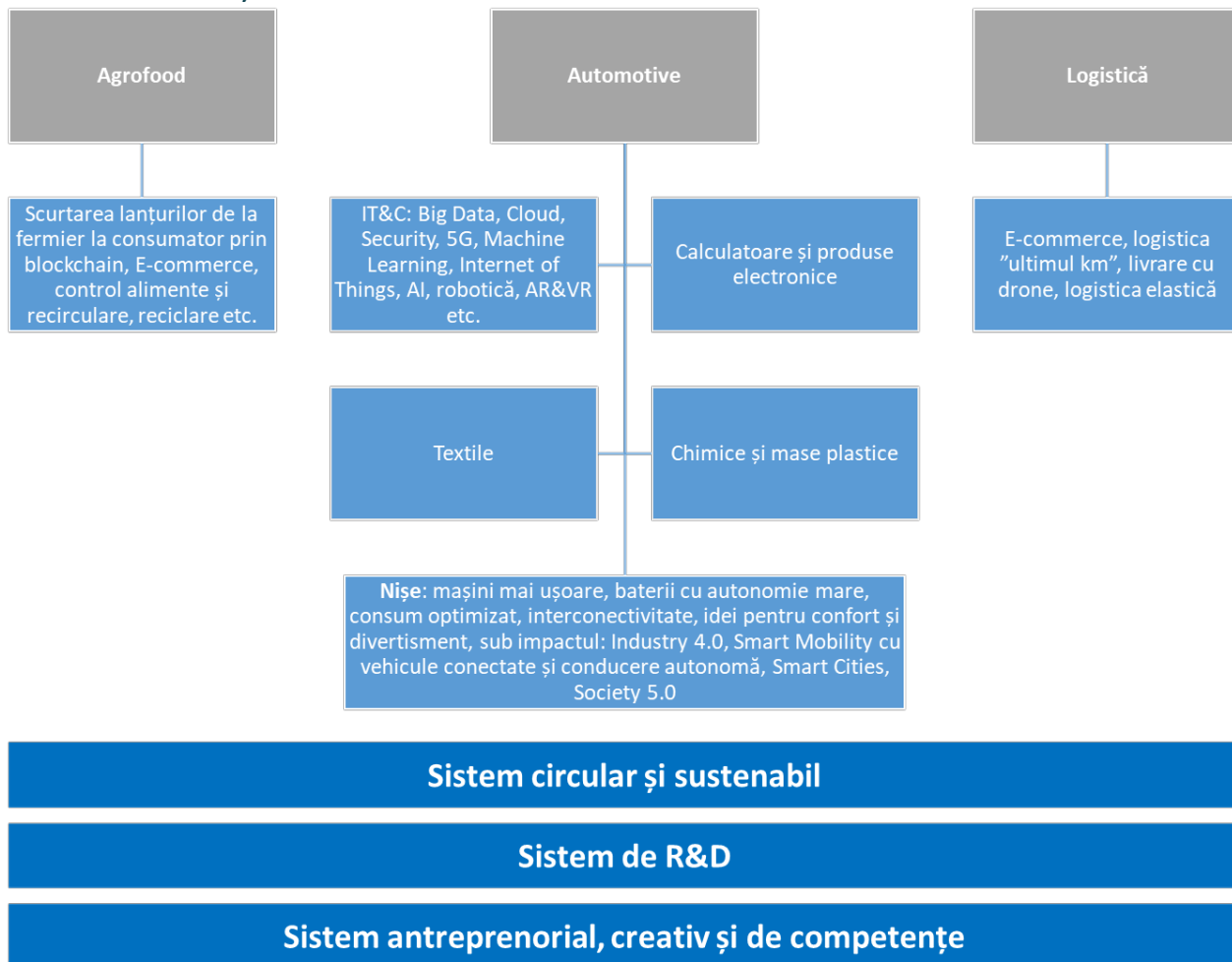
ECONOMIE

Oportunitatea pentru județul Timiș de a se poziționa la nivel național și european ca zonă de specializare prin inovare și digitalizare.

Județul Timiș - Zonă promițătoare pentru viitor

Direcțiile viitoare identificate ca nișe potențiale de dezvoltare și specializare inteligentă sustenabilă, care pot genera venituri salariale mai mari și o creștere a calității vieții în județ, unde s-a putut observa un potențial mai ridicat comparativ cu alte județe din țară, de care ar trebui să se țină cont și la nivel județean, sunt: mașini mai ușoare, mai multă autonomie a bateriilor, consum optimizat, idei pentru confort sportiv, interconectivitate, toate acestea sub impactul noilor revoluții industriale: Industry 4.0, Smart Mobility cu vehicule conectate și conducere autonomă, Smart Cities și Society 5.0. Un viitor mai conectat înseamnă mai multă electronică, soluții inteligente și sigure, ecologice pentru a combate schimbările climatice.

FIGURA 180. DIRECȚII VIITOARE IDENTIFICATE

Sursa: Prelucrare proprie

Pe lângă domeniile prezentate mai sus, care au o legătură directă cu producția, științele vieții și domeniul medical ar trebui să prezinte, de asemenea, un interes. Factori ai schimbării care vor influența strategia, de care trebuie să se țină cont în următorii ani sunt:

- Urbanizarea
- Caracterul internațional
- Dezvoltarea regională, migrația, creșterea și densificarea orașelor, localizarea locuințelor și a locurilor de muncă în aceleași zone și segregarea economică
- Transformarea industrială unele industrii mor, altele apar și creează noi locuri de muncă
- Transformare digitală, big data și open data
- Schimbarea naturii muncii și a învățării, schimbarea competențelor necesare în viața profesională, învățarea pe tot parcursul vieții
- Reconfigurarea modelelor de afaceri, inclusiv oportunități de crowdsourcing, modele bazate pe sharing economy sau platform economy, modele de business circulare
- Creșterea freelancingului și a nevoilor asociate acestuia, cum ar fi spațiul comun de lucru (spațiile de coworking)
- Globalizarea și schimbările viitoare de pe piața globală, cu impact asupra industriei județului Timiș

- Schimbările climatice, criza sustenabilității, cu accent pus pe responsabilitatea față de mediu.

TURISM

Conform studiului lansat recent de către ETC²⁰⁰, atât turismul, cât și cultura, sunt, din punct de vedere istoric, sectoare rezistente, dar care necesită în prezent o nouă abordare strategică pentru a reveni din criza cauzată de pandemia Covid-19, ce implică în primul rând reforme structurale în planificare și promovare. Atât sectorul turistic, cât și cel cultural, vor necesita o transformare accelerată a practicilor de afaceri și de destinație existente care vizează sustenabilitatea și digitalizarea pentru a răspunde noii cereri și pentru a promova destinații mai sănătoase și mai sigure.

Turiștii din întreaga lume caută experiențe memorabile atunci când vine vorba de alegerea unei noi destinații. Putem vorbi astfel despre o sinergie a sectoarelor culturale și turistice care presupune o abordare concentrată pe autentic, pe descoperirea unor locuri noi, culturi noi și comunități locale. Din acest considerent rezultă importanța concentrării celor două sectoare pe un produs de excepție a atracțiilor locale într-un format care să pună accent pe experiențele unice și autentice, precum și pe emoția generată de acestea.

Județul Timiș reprezintă una dintre porțile principale de intrare în țară dinspre Europa de Vest, fiind mai bine conectat la marile capitale europene (Belgrad, Budapesta, Viena și Bratislava) decât la alte centre urbane ale României. În ciuda potențialului deosebit dat de poziționarea geografică, de nivelul ridicat de dezvoltare economică, de cadrul urban și natural deosebite, județul Timiș încă se luptă cu o serie de provocări din punct de vedere turistic. De asemenea, în ciuda capitalului bogat de care dispune, județul Timiș nu este perceput ca o destinație turistică per ansamblu, ci mai mult municipiul Timișoara este cunoscut, promovat și utilizat ca punct turistic-cultural central, ce cunoaște maximul de atractivitate mai în timpul verii, atunci când vremea este prielnică. Mai mult, contextul actual de Capitală Europeană a Culturii în 2023 a făcut ca orașul să fie și mai reprezentativ pe scara națională și internațională, aducând un număr și mai mare de turiști curioși să îl cunoască.

În același timp, județul Timiș, prin obiectivele și instituțiile de cultură ce activează în acest areal, poate oferi experiențe inedite punând în valoare elementele de unicitate specifice unui teritoriu multicultural multiconfesional, creativ și mai puțin cunoscut național și internațional. Cetățile de pe teritoriul județului, reperle istorice cu cel mai ridicat potențial turistic precum și multitudinea de obiective turistice, reprezintă o oportunitate pentru implementarea unor proiecte ample de dezvoltare și valorificare, benefice pentru locuitori, dar și pentru creșterea atractivității zonei la nivel regional, național și internațional.

Având în vedere că există numeroase campanii la nivel global ce promovează turismul sustenabil, încurajând un mod de a călători mai prietenos cu natura și susținând comunitățile locale și tradițiile, din ce în ce mai mulți călători vor deveni conștienți de importanta responsabilității față de destinația turistică din Timișoara și din împrejurimile sale. Turismul sustenabil și turismul prietenos cu natură pot contribui în mod semnificativ la o viabilitate economică continuă a acestei zone speciale, reprezentând o legătură directă între peisajele de valoare ale județului și veniturile locale. Turismul nu doar că reprezintă o sursă de venit pentru cei care dețin unități de cazare, dar creează o piață pentru multe produse locale, în care cunoștințele locale și o bună gospodărire sunt recunoscute și valorificate în mod adecvat.

Mai mult, există în prezent o varietate mare de evenimente gastronomice, culturale și de recreere în zona județului Timiș, la care pot participa sute de turiști curioși de a avea parte de experiențe noi și speciale. Din oferta turistică a destinației fac parte și zone cu notorietate crescută precum municipiul Timișoara sau Lugoj, însă puțini sunt cei care știu spre exemplu și de cabanele silvice din Timiș de la Pișchia, Chevereșu, Fârdea și Cheia, sau de cascada Cornet de lângă Lugoj, Peștera Albastră din Pietroasa sau Peștera Nelu Balaș din Nădrag.

²⁰⁰ European Travel Commission - Call for action: accelerate social and economic recovery by investing in sustainable tourism development

Într-un context în care tehnologia ne este la îndemână și toate informațiile le putem afla doar cu ajutorul acesteia, dispozitivele inteligente, internetul și conectivitatea sunt cele mai căutate chiar și atunci când vorbim despre turism. Telefoanele inteligente se remarcă printre dispozitivele mobile cel mai des utilizate. Reflectând preferințele utilizatorilor și stocându-le datele personale, aceste dispozitive joacă un rol-cheie în realizarea unor servicii bazate pe locație. Astfel aplicațiile pentru telefoanele mobile pot ușura accesul turiștilor la informație. Mai mult, în contextul pandemiei de COVID-19, accesul turiștilor la informație în mediul online sau pe aplicații mobile este unul dintre cele mai sigure metode de a proteja turiștii în timpul călătoriilor lor

Cu toate acestea, turismul în județul Timiș necesită o dezvoltare mai accentuată a noilor tehnologii. Deși există o serie de inițiative de valorificare și promovare a destinației turistice a județului Timiș în mediul online, lipsește însă o identitate umbrelă a destinației care poate fi însă valorificată prin intermediul noii strategii de brand care este în proces de realizare.

În final, turismul, ca activitate socio-economică în general, și toate tipurile de turism prezente în județul Timiș, sunt elementele fundamentale pentru dezvoltarea durabilă a acestui teritoriu. Acestea contribuie la bunăstarea pe plan local și în același timp reprezintă o cale de conservare și prezentare a moștenirii culturale, aducând chiar și plus valoare economică pentru comunitățile locale.

7. SERVICII PUBLICE

7.1. SERVICIILE DE EDUCAȚIE

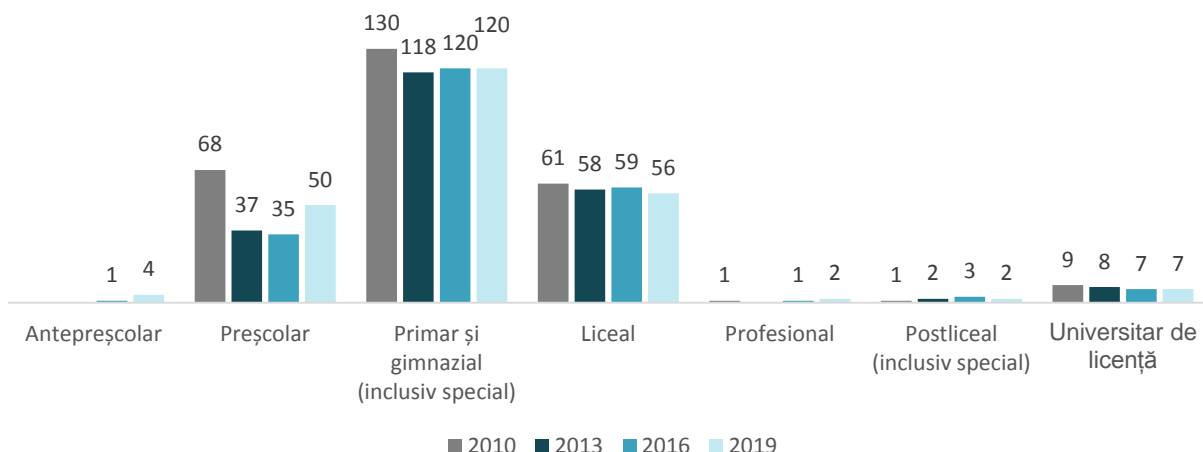
Rolul acestei secțiuni este de a identifica situația furnizării de servicii de educație și formare în județul Timiș. Sunt evidențiate principalele elemente de infrastructură, alături de modul în care funcționează aceste tipuri de servicii. Pentru o mai bună înțelegere a dezvoltării recente, este evidențiată dinamica dezvoltării serviciilor în raport cu nevoia din teritoriu. În același timp, sectorul educațional este analizat din perspectiva gradului de dotare și organizare și măsura în care aceste aspecte sunt adecvate pentru stimularea de competențe și abilități necesare în societatea de astăzi.

7.1.1. INFRASTRUCTURA DE ÎNVĂȚĂMÂNT

Conform datelor Inspectoratului Școlar Județean Timiș, în anul școlar 2020-2021 sunt în operare un total de 228 de instituții cu personalitate juridică ce compuneau rețeaua de asigurare a procesului educațional la nivel județean. Luând în considerare numărul total de instituții de învățământ la nivelul județului Timiș, se obține un total de 600 de unități școlare (cu personalitate juridică și arondate), la care se adaugă entitățile suport precum Inspectoratul Școlar Județean, Palatul Copiilor etc. Din numărul total al acestora, peste jumătate din instituții asigură forma de învățământ preșcolar (51.2% grădinițe), 22% sunt dedicate învățământului gimnazial, iar 13.5% ciclului primar. La nivel județean se numără și 58 de unități de învățământ liceal, dintre care 12% în mediul rural.

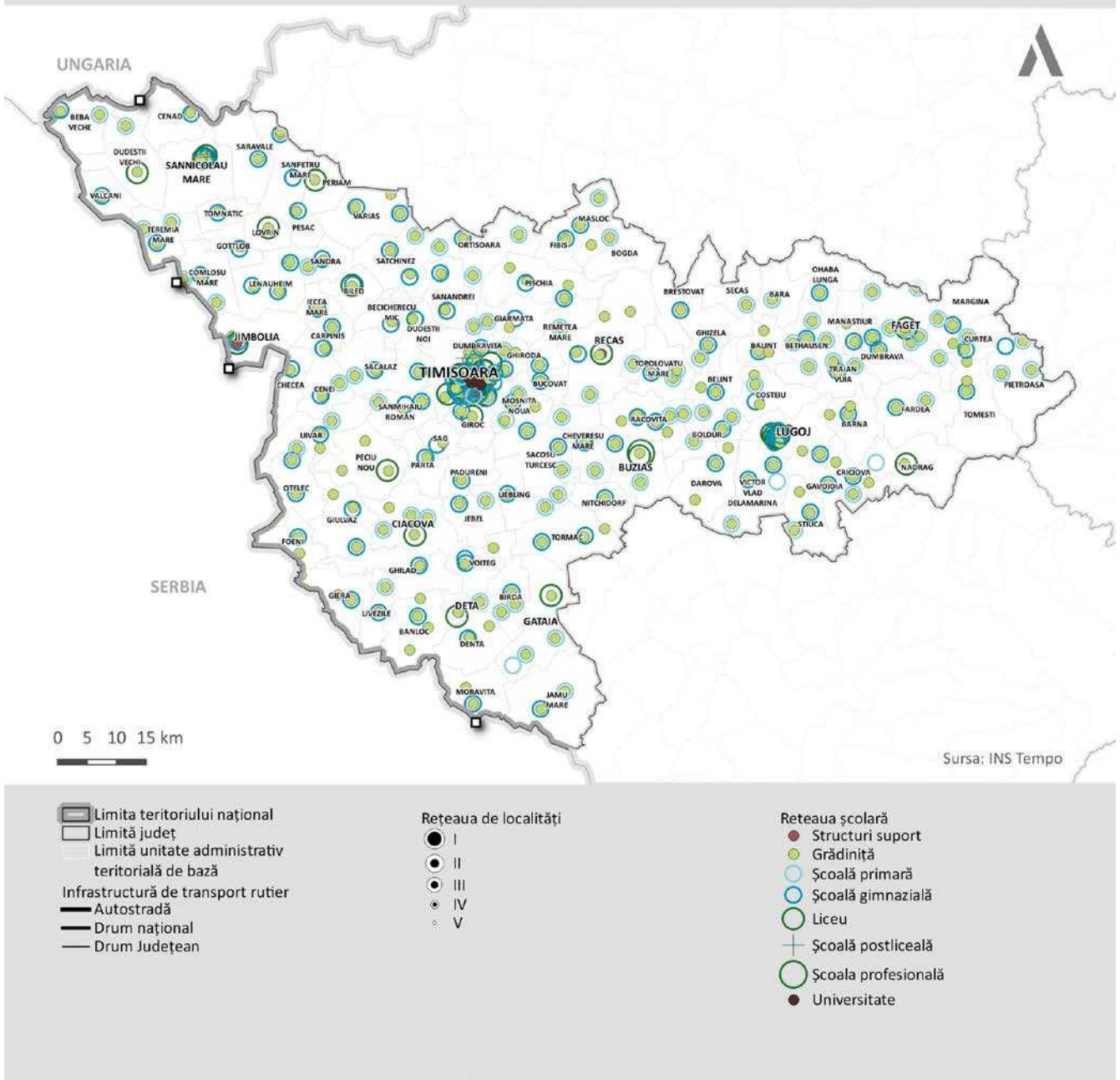
În județul Timiș s-a înregistrat, conform datelor disponibile la Institutul Național de Statistică, o scădere de 10.7% a unităților școlare cu personalitate juridică din cadrul rețelei educaționale, fapt ce se explică însă în mare parte prin procesul de comasare a instituțiilor de învățământ. Conform INS, fluctuațiile cele mai mari s-au înregistrat pentru învățământul preșcolar, în 2019 funcționând 50 de astfel de entități cu personalitate juridică, cu un sfert mai puțin decât în anul 2010. Și în cadrul ciclurilor primar, gimnazial și liceal au fost înregistrate scăderi ale numărului de instituții din acest punct de vedere, însă în proporție de sub 10%.

FIGURA 181. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE UNITĂȚI ȘCOLARE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

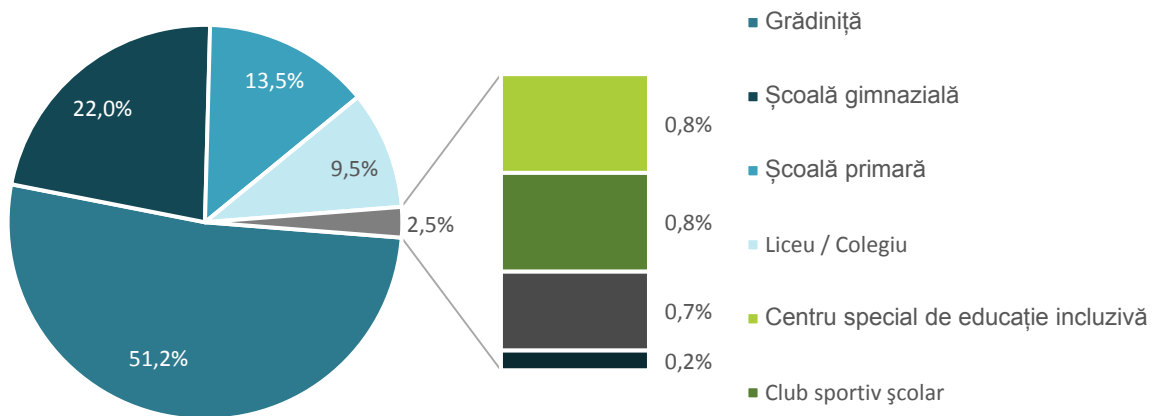
Sursa: Tempo INS

FIGURA 182. REȚEAUA ȘCOLARĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

Sursa: ISJ Timiș

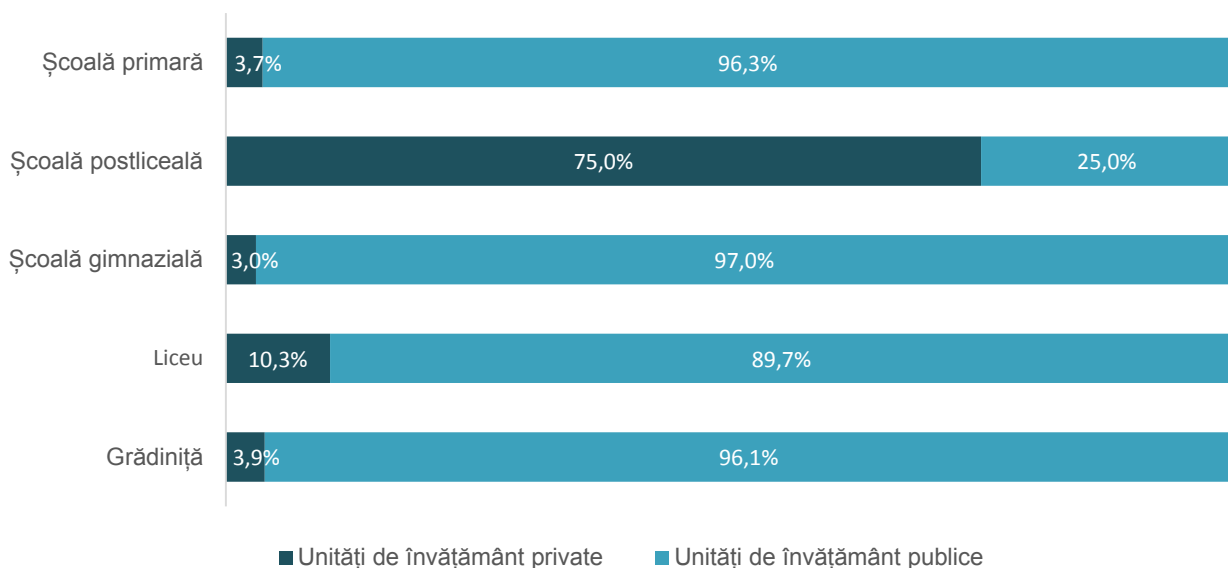
FIGURA 183. DISTRIBUȚIA INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN ANUL ȘCOLAR 2020-2021 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa:
ISJ Timiș

Din perspectiva formei de proprietate a instituțiilor de învățământ preuniversitar, majoritatea instituțiilor sunt unități publice (peste 95%), doar în cazul școlilor postliceale proporția fiind inversă (din 4 instituții existente, 3 sunt private). Cele mai reduse ponderi ale instituțiilor private se observă în cazul învățământului preșcolar, unde doar 3% dintre instituții au această formă de proprietate, precum și în cazul școlilor primare, cu doar 3,7% entități private.

FIGURA 184. DISTRIBUȚIA UNITĂȚILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT DIN JUDEȚUL TIMIȘ DUPĂ FORMA DE PROPRIETATE, 2020

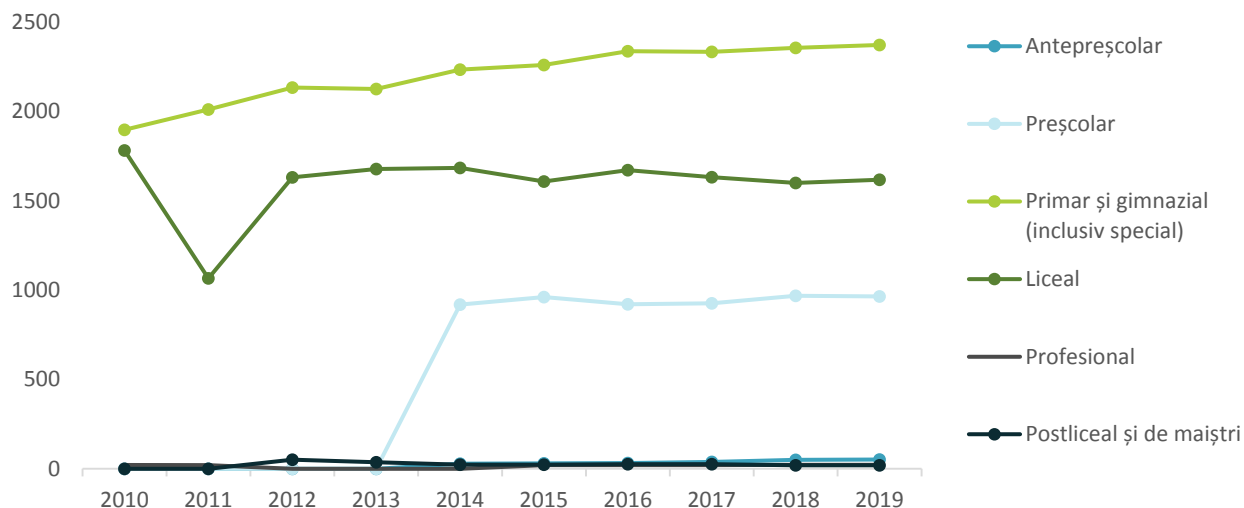

Sursa: ISJ Timiș

Numărul sălilor de clasă disponibile în rețeaua județeană de învățământ a crescut cu aproape o treime între 2010 și 2019 (31,4%), fapt ce a contribuit la scăderea numărului de elevi per sală de clasă (mai multe detalii sunt prezentate în subcapitolul Populația școlară). Comparativ cu anul 2014, pentru care există cele mai multe date disponibile, cea mai mare creștere a numărului de săli de clasă s-a înregistrat pentru învățământul antepreșcolar (85%), numărul acestora fiind însă în continuare unul redus în comparație cu celelalte cicluri de studii. Cele mai multe săli sunt disponibile pentru ciclurile primar și gimnazial, în 2019 înregistrându-se aproape 2400 de astfel

de spații destinate procesului educativ. Asemănător ca anvergură, pentru ciclul liceal se înregistrau în anul 2019 puțin peste 1600 de săli disponibile, însă în scădere cu 3,9% față de anul 2014 și cu 9,2% față de anul 2010.

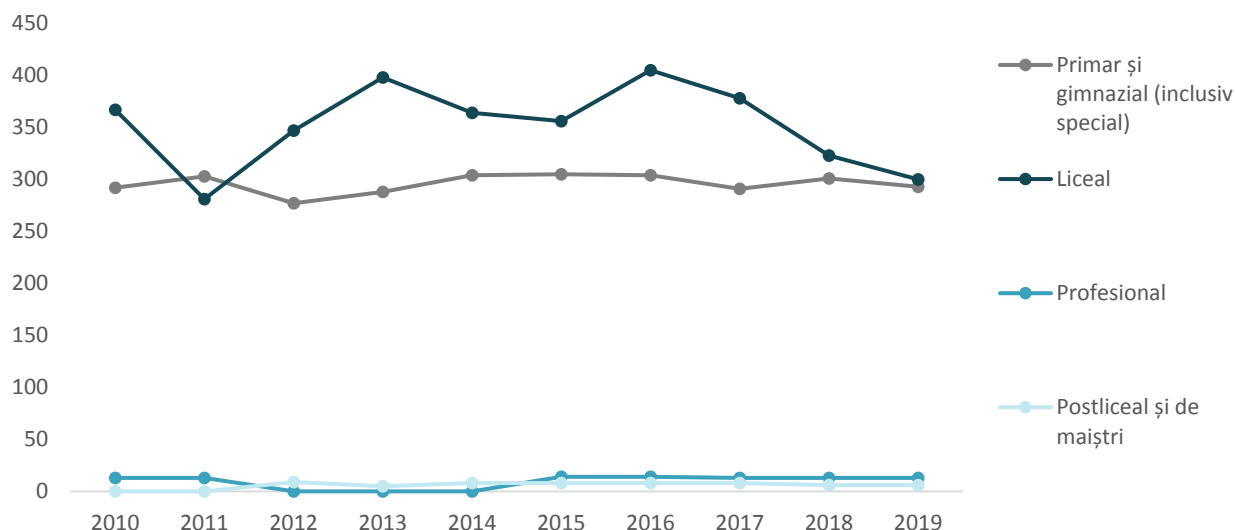
FIGURA 185. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SĂLI DE CLASĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Tempo INS

Referitor la disponibilitatea laboratoarelor existente în teritoriu, în cazul ciclurilor primar și gimnazial evoluția numărului acestora a fost una aproximativ constantă pe parcursul ultimilor 10 ani. Mai îngrijorător este însă cazul laboratoarelor disponibile în licee, unde deși au fost înregistrate fluctuații semnificative între 2010 și 2019, la finalul perioadei analizate se regăseau în teritoriu cu 18,3% mai puține facilități de acest fel. Per total, pentru învățământul preuniversitar din județul Timiș se întrevade astfel o involuție a acestor facilități.

FIGURA 186. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SĂLI DE CLASĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

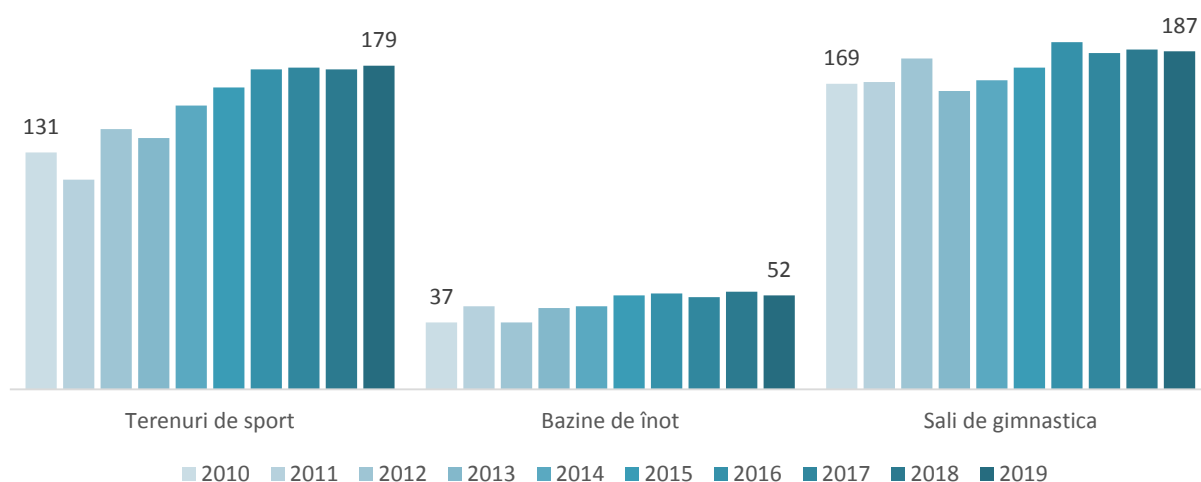

Sursa: Tempo INS

O situație mai bună se observă în cazul facilităților sportive disponibile la nivel județean, numărul de terenuri de sport, bazine de înot și săli de gimnastică înregistrând creșteri constante în ultimii 10 ani per total. Cea mai mare creștere s-a înregistrat în cazul terenurilor de sport, de 36,6%, majoritatea făcând parte din instituțiile de învățământ primar și gimnazial, în rândul cărora se înregistrează și cele mai multe facilități de acest gen. Tot

pentru același nivel de învățământ se înregistrează și cele mai multe săli de gimnastică la finele anului 2019 (122 de săli), cu un sfert mai mult decât în 2010.

FIGURA 187. EVOLUȚIA FACILITĂȚILOR SPORTIVE DIN CADRUL REȚELEI EDUCAȚIONALE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Tempo INS

În ce privește disponibilitatea facilităților sportive defalcat pe niveluri de educație, numărul de terenuri de sport și cel al sălilor de gimnastică au scăzut în cazul învățământului liceal (-1,8% și respectiv -16,1%), iar pentru nivelul universitar se înregistrează un număr de bazine de înot mai mic decât în 2010 (-10,5%). Raportat la situația din 2010, numărul de bazine de înot pentru învățământul primar și gimnazial a înregistrat cea mai ridicată rată de creștere, până în anul 2019 aproape triplându-se (rată de creștere de 177%). Așadar, per ansamblu, se observă un interes crescut din partea autorităților locale și județene în ceea ce privește diversificarea oportunităților de dezvoltare pentru elevi, astfel încât aceștia să aibă posibilitatea dezvoltării într-o manieră sănătoasă, prin practicarea de la vârste mici a sportului. Ca exemplu, în luna martie a anului 2021, Consiliul Județean Timiș a semnat un contract de proiectare și execuție pentru construirea unui bazin de înot didactic (proiect pilot), cu o capacitate de 65 de persoane, destinat elevilor din orașul Jimbolia și localitățile limitrofe, valoarea investiției fiind aproximată la 9 milioane RON.

TABEL 48 EVOLUȚIA FACILITĂȚILOR SPORTIVE PE NIVELURI DE EDUCAȚIE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

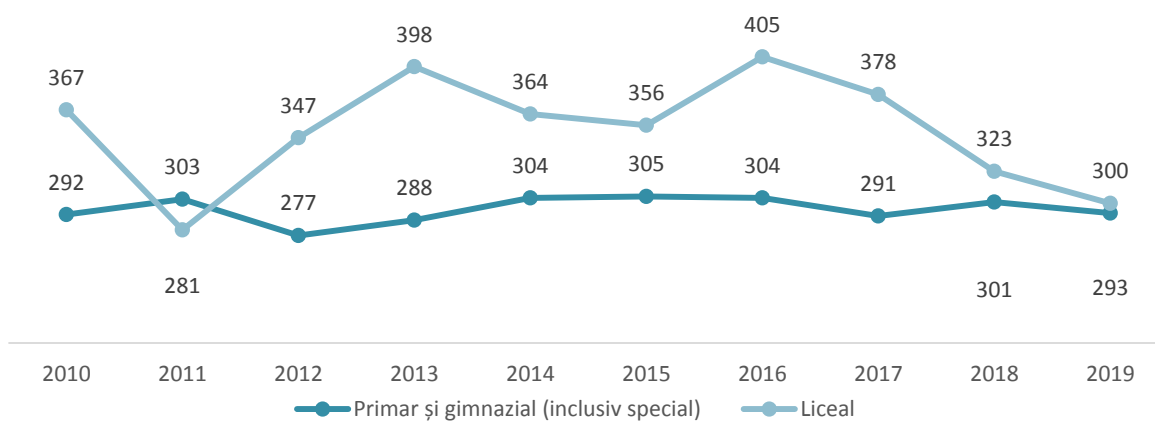
NIVEL DE ÎNVĂȚĂMÂNT	TIP FACILITĂȚI	2010	2014	2019	RATE DE CREȘTERE 2010-2019
Primar și gimnazial	Terenuri de sport	62	89	109	75,8%
	Bazine de înot	9	18	25	177,8%
	Săli de gimnastică	97	106	122	25,8%
Liceal	Terenuri de sport	57	56	56	-1,8%
	Bazine de înot	8	12	10	25,0%
	Săli de gimnastică	62	56	52	-16,1%
Universitar	Terenuri de sport	10	12	13	30,0%
	Bazine de înot	19	15	17	-10,5%
	Săli de gimnastică	9	9	11	22,2%

Sursa: Tempo INS

În ciuda progresului înregistrat însă, conform datelor ISJ Timiș, încă există un necesar de 198 de săli și terenuri de sport (construcții noi) la nivelul unităților de învățământ, 48,9% dintre acestea fiind instituții cu personalitate juridică din mediul urban. În plus față de acestea, la nivel județean au mai fost identificate 61 de săli de sport ce necesită renovare, 105 terenuri de sport ce trebuie reamenajate și 138 de proiecte de dotare a infrastructurii sportive. În concluzie, cel puțin o treime din infrastructura sportivă disponibilă ar trebui reabilitată, iar necesarul de noi construcții de facilități sportive este de aproape jumătate din numărul actual (conform datelor INS) existent (de facilități sportive).

În ceea ce privește laboratoarele din cadrul rețelei de învățământ în județul Timiș, conform datelor de la INS numărul acestora a cunoscut o scădere semnificativă pentru învățământul liceal în ultimii 4 ani. Dinamica acestora între 2010 și 2019 este parțial explicată și de restructurările realizate în sistemul educațional referitor la arondarea anumitor unități de învățământ cu efective școlare mai mici. Prin comparație însă, în învățământul primar și gimnazial dinamica a fost mult mai moderată, numărul de laboratoare didactice menținându-se în jurul valorii de 290 de unități, iar în mediul universitar s-a înregistrat chiar o creștere de 25,8%. Situația este în schimb mai modestă în cazul învățământului profesional și a celui postliceal și de maiștri, unde numărul cumulativ de laboratoare didactice dedicate acestor niveluri nu depășește 20 de unități la nivelul anului 2019 (conform INS).

FIGURA 188. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE LABORATOARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Tempo INS

În urma analizei mai detaliate din aceeași perspectivă pentru unitățile de învățământ preuniversitar, conform datelor de la Inspectoratul Școlar Județean Timiș, la finalul anului școlar 2019-2020 se înregistra un total de 467 de laboratoare. Dintre acestea, jumătate erau dedicate pentru disciplinele informatică și TIC, pe când pentru materiile chimie, fizică și biologie se înregistrau câte 77 - 79 de astfel de spații. Important de precizat este faptul că se înregistrează ponderi însemnate pentru numărul de laboratoare în cadrul cărora nu s-au realizat achiziții în ultimii 5 ani. Chiar dacă pentru laboratoarele de chimie, fizică și biologie putem preciza că dotările sau materialele didactice nu presupun o actualizare sau reînnoire la fel de rapidă, în cazul informaticii se pune problema sustenabilității dotărilor vechi în contextul evoluției accelerate a tehnicii și software-urilor. Așadar, cel puțin pentru aceste aproape 33% dintre laboratoarele de informatică, se poate deduce faptul că predarea are loc utilizând o infrastructură veche, ce poate cauza probleme de ineficiență sau de compatibilitate cu noile software-uri, viteze de lucru mai reduse datorită performanțelor scăzute de hardware etc. În plus, la nivel județean se pot identifica și cazuri în care instituțiile de învățământ au transformat o parte din laboratoare în săli de clasă (39 de laboratoare la nivel județean), reducând astfel utilitatea acestora în procesul educativ.

Este de remarcat și faptul că o parte din instituțiile ce au echipat laboratoare de informatică, au realizat acest demers nu doar prin achiziții, ci și cu ajutorul donațiilor, iar în ce privește restul elementelor componente ale unui laborator, s-a mai remarcat sporadic dotarea cu table inteligente și videoproiectoare. Din punct de vedere al echipamentelor achiziționate în ultimii 5 ani, se distinge o frecvență mai ridicată a preferințelor pentru unități de calcul mobile (de exemplu laptop-urile sau tabletele în locul unor PC-uri de tip desktop, care în urmă cu 10 ani reprezentau specificul majorității achizițiilor de acest tip).

TABEL 49. SITUAȚIA LABORATOARELOR ȘCOLARE LA SFÂRȘITUL ANULUI ȘCOLAR 2020 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

TIP LABORATOR	INFORMATICĂ	BIOLOGIE	FIZICĂ	CHIMIE	TOTAL
Număr de laboratoare	234	79	77	77	467
Număr de laboratoare fără achiziții în ultimii 5 ani	77	53	54	46	230
Pondere laboratoare fără achiziții în ultimii 5 ani (%)	32,9	67,1	70,1	59,7	49,3
Număr instituții ce au realizat dotări IT cel puțin minimal (PC, laptop, videoproiector, tablă inteligentă)	92	5	4	5	-

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Pe de altă parte, anul 2020 a impus trecerea activităților de predare-învățare în mediul online pe fondul restricțiilor în cadrul pandemiei de Covid-19. Organizarea orelor pentru elevi în mediul online a presupus un necesar de instrumente IT pentru aproximativ 6000 de elevi și 100 de cadre didactice în primă fază, la nivelul lunii martie 2020. În acest scop, a fost organizată "Campania e-learning TM", care prin intermediul donațiilor a dorit să strângă laptop-uri, tablete și telefoane mobile inteligente pentru a putea asigura accesul elevilor la educația online. În plus, în luna decembrie 2020 au fost primite și distribuite ultimele tablete achiziționate prin programul guvernamental "Școala de acasă", în total fiind vorba de 6367 de echipamente pentru 78 de unități de învățământ. În plus, pentru învățământul liceal, în luna martie 2021, prin programul național ROSE a fost distribuită elevilor și a doua tranșă din cele 1992 de laptopuri în 38 de unități de învățământ.

Așadar, în urma pandemiei de Covid-19 învățământul preuniversitar a cunoscut un progres important raportat la dotările de echipamente IT, însă necesarul de dotări nu se limitează doar la acestea. Conform datelor ISJ Timiș, la nivel județean sunt nu mai puțin de 2191 de săli de clasă și 374 de cabinete unde este nevoie și de mobilier nou, dintre care 58,6% din numărul sălilor și 72,5% din numărul cabinetelor aparțin instituțiilor din mediul urban. De asemenea, și în cazul liceelor tehnice sau tehnologice au fost identificate 79 de ateliere (majoritatea în mediul urban) cu necesar de dotări adecvate cerințelor actuale, cele mai multe fiind destinate pentru a studia mecanică, electronică-automatizări sau alimentație publică.

Din perspectiva infrastructurii de cazare pentru elevi, la nivelul județului Timiș numărul unităților de învățământ care dispun de internate operaționale a scăzut în decursul anilor, o parte dintre acestea alegând să le transforme în săli de clasă sau să le utilizeze în alt scop, în timp ce celelalte nu au dispus de fondurile necesare renovării, astfel că s-au degradat. Conform situației ISJ Timiș din 2018, la nivel județean erau utilizate 27 de clădiri în cadrul instituțiilor de învățământ din județ cu scopul cazării elevilor. Dintre acestea, 25 aparțineau unităților școlare din Timișoara, majoritatea fiind destinate liceelor tehnice și vocaționale, iar în total erau cazați 1.453 de elevi, la aproape 50% din capacitate. De menționat este și faptul că 10 dintre aceste internate nu erau acreditate, însă 3 dintre acestea aveau cazați elevi.

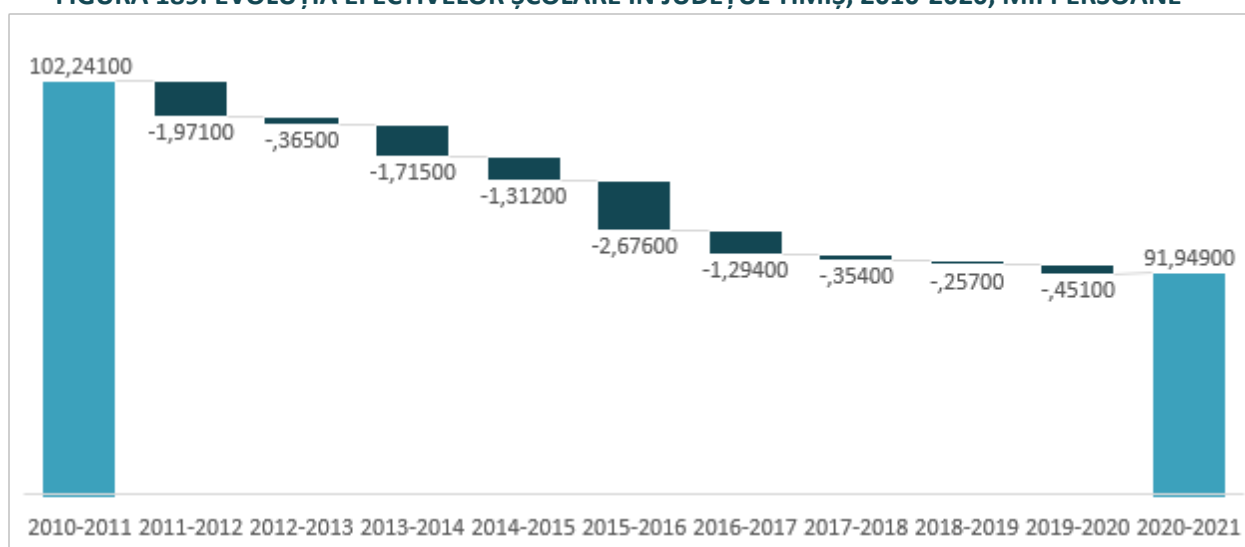
În cazul lipsei posibilităților de cazare sau alegerii navetei pentru a participa la cursuri, elevii se deplasează și cu ajutorul microbuzelor școlare, la nivelul județului Timiș existând 167 astfel de vehicule, dintre care 19 fiind aferente unităților de învățământ din municipiul Timișoara. Majoritatea microbuzelor disponibile la nivel județean sunt de capacitate 16+1 locuri (145 de vehicule), însă mai există și 3 autobuze, cu capacitate de 28 de locuri, ce sunt utilizate la școlile din comunele Jamu Mare și Moșnița Nouă, precum și la Liceul Tehnologic Agricol din Orțișoara. Acestea însă nu reușesc să acopere necesarul de deplasare pentru toți elevii, în prezent

fiind nevoie de 33 de alte microbuze (majoritatea cu capacitate de 16+1 locuri), care să deservească aproape 900 de elevi.

7.1.2. POPULAȚIA ȘCOLARĂ

Conform datelor ISJ Timiș, la nivel județean erau înscriși în învățământul de stat 91,9 mii de elevi la finalul anului 2020, valoare ce a înregistrat evoluții negative anual între 2010 și 2020. În schimb, este de așteptat ca această tendință să se schimbe, având în vedere că populația tânără, de sub 15 ani, a înregistrat evoluții pozitive în ultimii ani, de la 102,3 mii persoane (2010) la 110,7 mii persoane (2020) conform INS (indicator referitor la populația după domiciliu la 1 ianuarie).

FIGURA 189. EVOLUȚIA EFECTIVELOR ȘCOLARE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020, MII PERSOANE

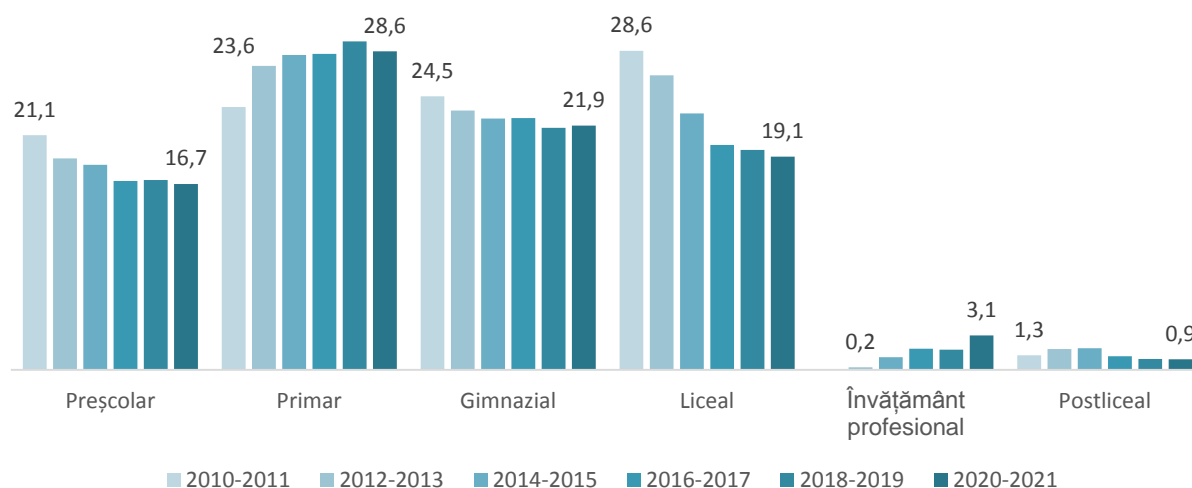

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Analizând datele efectivelor școlare pe niveluri de educație, se observă aceeași evoluție negativă pentru ciclurile preșcolar, gimnazial și liceal. În schimb, deja în învățământul primar numărul de elevi a crescut cu 21% din 2010, ceea ce se transpune prin o încărcare a infrastructurii disponibile cu aproximativ 5000 de elevi în plus în anul 2021 față de 2010. Aceste cifre ne indică faptul că în urma tranziției grupelor școlare, în următorii ani și infrastructura de învățământ gimnazial și liceal va trebui să acopere un necesar mai mare de efective școlare decât în prezent. Chiar și în acest caz, datele aferente anului școlar 2010-2011 arată faptul că la nivel liceal au mai fost înregistrate efective de aproximativ 28,6 mii elevi (cifra asemănătoare cu cea înregistrată în învățământul primar la nivelul anului școlar 2020-2021), așadar tranziția în decurs de 8 ani nu ar impune probleme din această perspectivă. În schimb, între ciclurile primar și gimnazial se observă o diferență de aproximativ 6700 de elevi la nivelul anului 2021, așadar în decurs de 4 ani rețeaua școlară pentru nivelul gimnazial trebuie să fie pregătită să poată asimila acest număr de elevi.

De notat este și faptul că învățământul profesional a cunoscut o creștere fulminantă a efectivelor școlare, având în vedere că în anul 2013 doar 241 de elevi au ales să urmeze această formă de învățământ, iar în 2021 se înregistrau aproape 3100 de persoane în acest ciclu de studii. Pe de altă parte, învățământul postliceal a cunoscut o reducere cu 28% a efectivelor anuale, înregistrând în anul școlar 2020-2021 doar 946 de persoane.

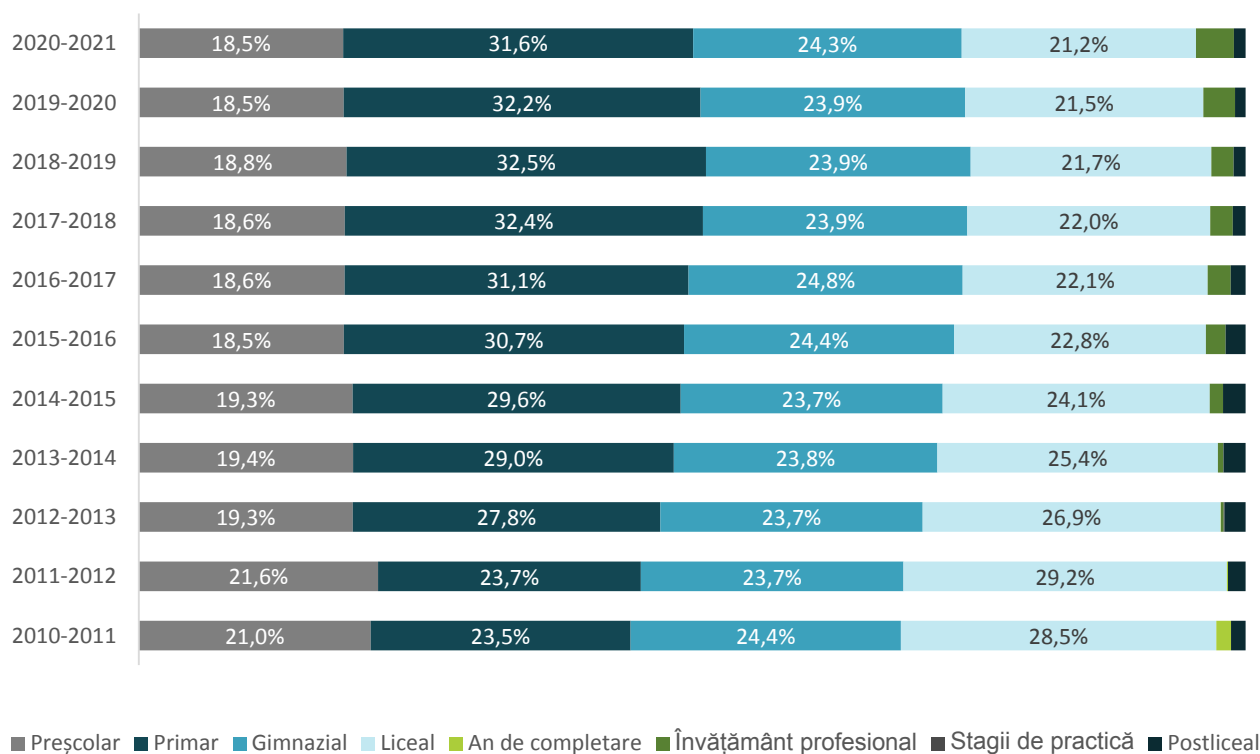
FIGURA 190. EVOLUȚIA EFECTIVELOR ȘCOLARE PE NIVELURI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2021

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Privind distribuției comparative pe niveluri de învățământ a efectivelor școlare, se observă clar tendința pozitivă a evoluției învățământului primar, de la 23,5% în 2010 la 31,6% în 2021 din totalul elevilor din învățământul de masă. Ponderea efectivelor școlare în ciclul gimnazial a avut modificări minore în jurul valorii de 24,4%, pe când ponderea elevilor din ciclul liceal a scăzut semnificativ, cu aproximativ șapte procente.

FIGURA 191. DISTRIBUȚIA EFECTIVELOR ȘCOLARE ANUALE PE NIVELURI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2021

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Învățământul preșcolar prezintă, de asemenea, o scădere a efectivelor școlare, și automat a ponderii în totalul elevilor la nivel județean, deși s-a înregistrat în ultimii 10 ani o creștere a populației cu vârste sub 6 ani. Conform INS, în anul 2020 la nivelul județului Timiș se regăseau puțin peste 22.500 de copii cu vârste între 3 și 5 ani, pe când doar 16.682 de copii erau înscriși în cadrul grădinițelor existente. Așadar, la nivel județean, puțin peste un sfert din copiii sub 6 ani nu urmează nivelul de învățământ preșcolar, fapt ce se poate explica pe de-o parte prin anumiți factori geografici, cum ar fi proximitatea unei astfel de instituții de casă, dar pe de altă parte și prin unii factori socio-economici, cum ar fi o situație materială precară.

Raportând efectivele școlare anuale la numărul de săli de clasă disponibile (conform INS), se obține o situație bună în ceea ce privește învățământul primar și secundar, cu valori situate mult sub pragul maxim de elevi ce pot fi încadrați într-o formațiune de studiu. Cu alte cuvinte, aceste rezultate indică faptul că la nivel județean există spații suficiente pentru a asigura buna desfășurare a procesului educativ, însă conform necesarului de care dispune ISJ Timiș, se întâlnesc în teritoriul situații de instituții care au fost nevoite să aloce ca săli de clasă și spațiile cu destinație inițială de laborator. În plus, de notat faptul că în cazul rezultatelor prezente sunt și valorile mari obținute pentru învățământul profesional și cel postliceal și de maiștri, unde este clar că spațiile existente impun realizarea activităților de predare prin rotația grupelor.

TABEL 50. RAPORTAREA EFECTIVELOR ȘCOLARE LA NUMĂRUL DE SĂLI DE CLASĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2019

NIVEL DE ÎNVĂȚĂMÂNT	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Preșcolar	20.0	17.8	18.4	18.2	17.6	17.3
Primar și gimnazial (inclusiv special)	9.1	8.5	8.1	8.1	8.1	7.9
Liceal	13.7	13.1	12.1	12.2	12.3	12.0
Profesional	-	82.5	95.1	92.4	82.7	117.4
Postliceal și de maiștri	84.5	72.3	47.2	40.4	51.8	45.5

Sursa: prelucrare după datele ISJ și Tempo INS

În același timp, conform situației puse la dispoziție de ISJ Timiș, numărul elevilor aflați în risc de abandon școlar a crescut în ultimii ani, existând un maxim la nivelul anului școlar 2016-2017, de aproximativ 1.454 de elevi (1,5% din total elevilor înregistrați în învățământul de masă), iar la nivelul anului 2021 fiind 944 de elevi în această situație (1%). Pe niveluri de educație, se observă că procentual, în învățământul profesional se înregistrează constant cei mai mulți elevi cu risc de abandon școlar, adică cel puțin 4% dintre aceștia anual. Ponderile pentru învățământul primar și secundar se situează de obicei sub pragul de 2% anual, singura excepție din acest punct de vedere înregistrându-se în anul școlar 2016-2017 pentru ciclul gimnazial, când ponderea a atins 2,6%.

TABEL 51. STATISTICA ELEVILOR AFLAȚI ÎN RISC DE ABANDON ȘCOLAR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2013-2021

AN ȘCOLAR	CICLU PRIMAR	CICLU GIMNAZIAL	CICLU LICEAL	ÎNVĂȚĂMÂNT PROFESIONAL
2013-2014	0,6%	1,0%	0,9%	4,1%
2014-2015	0,8%	1,7%	0,9%	4,8%
2015-2016	0,9%	1,7%	0,6%	8,1%
2016-2017	1,7%	2,6%	1,4%	5,2%
2017-2018	1,0%	2,0%	1,6%	5,7%
2018-2019	0,8%	1,6%	1,1%	6,2%
2019-2020	0,6%	0,7%	0,6%	4,4%
2020-2021	0,8%	1,5%	1,0%	6,6%

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

În schimb, ratele efective de abandon școlar la nivel județean au scăzut continuu în ultimii 10 ani, astfel că în anul școlar 2019-2020 doar 0,4% dintre persoanele înscrise în învățământul de stat au abandonat. Privind situația pe niveluri de învățământ, tot în cazul elevilor din învățământul profesional se înregistrează cele mai mari rate de abandon, pe când pentru învățământul primar și secundar aceste ponderi anuale au scăzut sub 1%. De notat este faptul că în anul școlar 2019-2020, 4,2% din elevii înscriși în învățământul profesional au abandonat, pondere însemnată în comparație cu valorile anilor precedenți. Această valoare este posibil să se datoreze și situației create de pandemia de Covid-19, având în vedere că începând cu luna martie 2020 sistemul de învățământ a trebuit organizat în mediul online, însă nu dispunea pentru niciun nivel de studii de infrastructura completă necesară acestor activități.

În plus, în ce privește exmatricularea elevilor, pentru nivelurile liceal și profesional numărul acestora a scăzut anual, de la 662 de elevi exmatriculați în anul școlar 2010-2011, la doar 147 în anul 2019-2020 (dintre care majoritatea erau încadrați în ciclul liceal peste 90%).

TABEL 52. EVOLUȚIA RATELOR DE ABANDON ȘCOLAR PE NIVELURI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

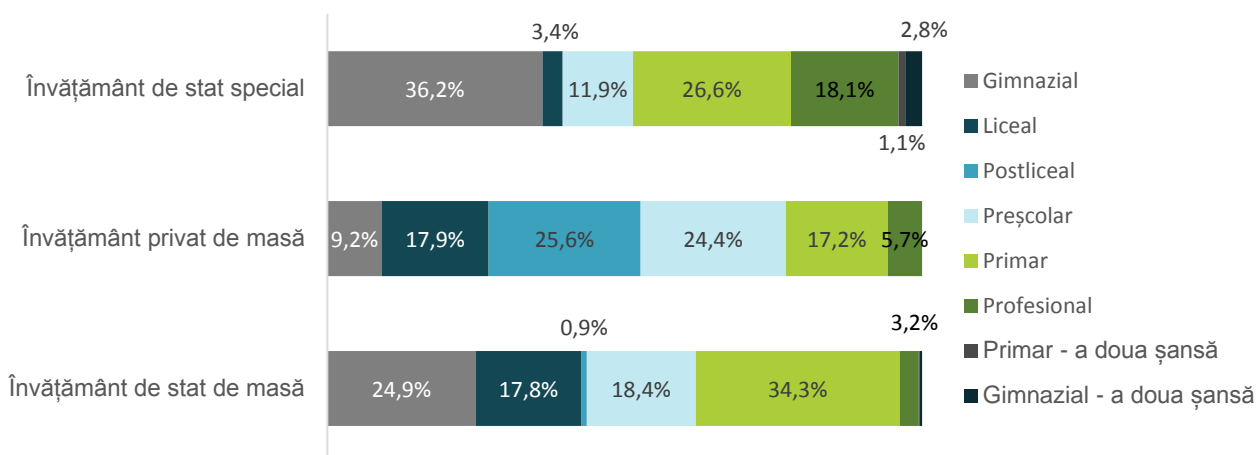
AN ȘCOLAR	CICLU PRIMAR	CICLU GIMNAZIAL	CICLU LICEAL	ÎNVĂȚĂMÂNT PROFESIONAL
2010-2011	0,52%	1,03%	1,93%	-
2011-2012	0,64%	1,10%	1,94%	-
2012-2013	0,71%	0,86%	1,28%	-
2013-2014	0,53%	0,98%	1,01%	6,03%
2014-2015	0,23%	0,34%	0,15%	1,05%
2015-2016	0,08%	0,30%	0,19%	0,55%
2016-2017	0,17%	0,41%	0,67%	1,32%
2017-2018	0,10%	0,23%	0,22%	0,38%
2018-2019	0,18%	0,34%	0,13%	0,44%
2019-2020	0,20%	0,30%	0,57%	4,22%
2020-2021	0,05%	0,14%	0,04%	0,32%

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

7.1.3. OFERTA ȘI PERFORMANȚA INSTITUȚIONALĂ

La nivelul anului 2020, planul de școlarizare în județul Timiș a prevăzut 4.433 de clase, dintre care 90,1% pentru învățământul de stat de masă, 5,9% pentru cel privat, iar 4% pentru învățământul special. Acestea au fost împărțite conform efectivelor școlare, cele mai multe fiind disponibile pentru învățământul primar public 1.183 de clase, pentru 26.329 de elevi. Distribuția numărului de clase în planul de școlarizare pe niveluri de învățământ propune proporții diferite în funcție de modalitatea de finanțare a acestora. Observăm că în învățământul privat de masă există o proporție mai mare a claselor destinate studiilor postliceale (25,6%) și preșcolare (24,4%), pe când în învățământul public de masă au fost propuse mai multe locuri pentru ciclul profesional (18,1%) și cel gimnazial (36,2%).

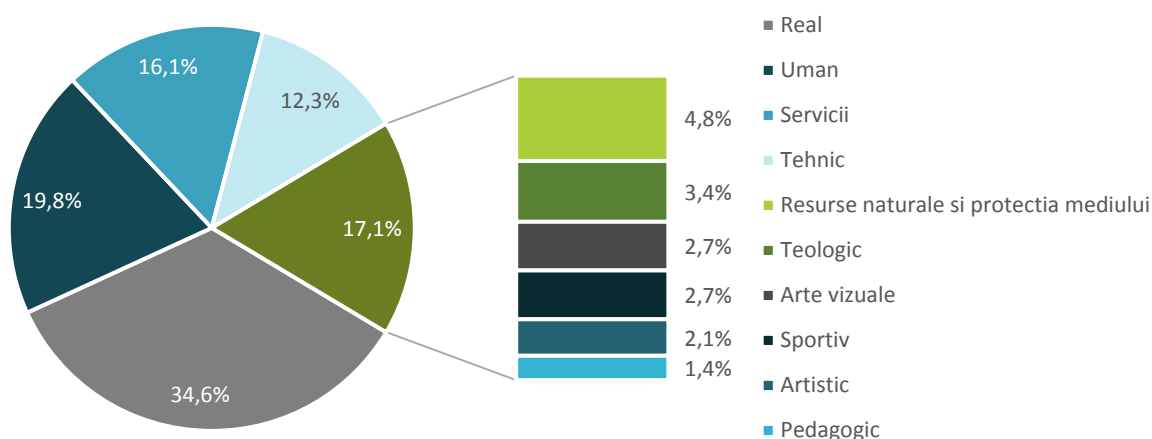
FIGURA 192. DISTRIBUȚIA CLASELOR ÎN PLANUL DE ȘCOLARIZARE PENTRU ANUL 2020-2021 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Referitor la opțiunile de studiu pentru liceu, cea mai mare atribuire a locurilor disponibile a fost în cazul profilurilor real și uman, care au reprezentat împreună 54,5% din numărul total de 4.082 de locuri pentru învățământul de stat de zi. Apoi, alte 658 de locuri au fost atribuite profilului de servicii (16,1%) și 504 pentru cel tehnic (12,3%). La polul opus, cele mai puține locuri s-au regăsit pentru profilurile artistic (2,1%) și pedagogic, de doar 1,4%.

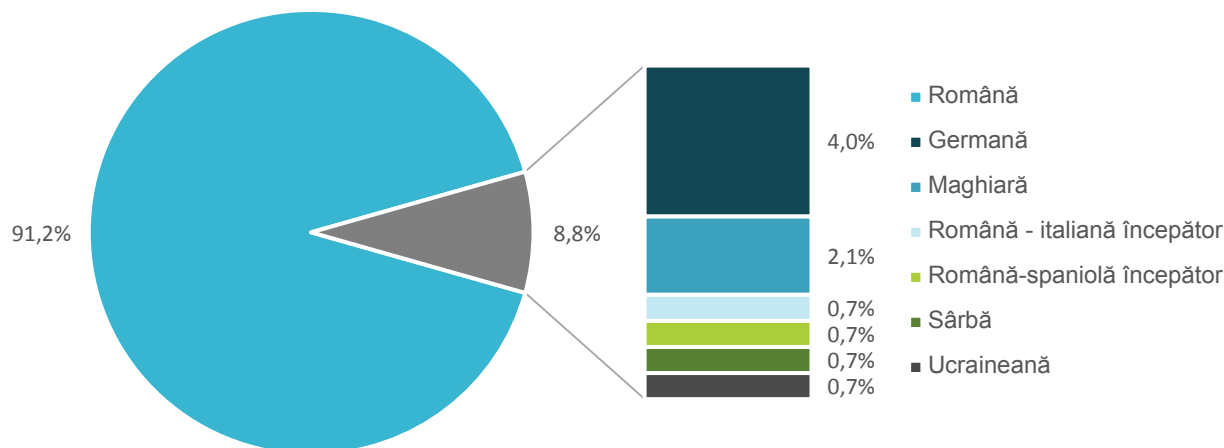
FIGURA 193. DISTRIBUȚIA LOCURILOR DISPONIBILE LA ADMITEREA LA LICEU DUPĂ PROFIL, ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2020

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Din punct de vedere al limbii de predare, majoritatea locurilor disponibile au fost dedicate claselor de limba română, proporția exactă fiind de 91,2%. În schimb, la nivel județean au fost disponibile locuri la licee unde se organizează și clase de limbă germană (4%), sârbă (0,7%) și ucraineană (0,7%), iar în plus, au fost organizate și clase bilingve, cu predare în română-italiană și română-spaniolă.

FIGURA 194. DISTRIBUȚIA LOCURILOR DISPONIBILE LA ADMITEREA LA LICEU DUPĂ LIMBA DE PREDARE, ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2020

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Conform informațiilor de pe website-ul ISJ, între 2016 și 2019 ultimele medii de admitere la licee nu au suferit modificări semnificative, în top situându-se Liceul Teoretic "Grigore Moisil", Colegiul Național "Constantin Diaconovici Loga" și Colegiul Național "Ana Aslan". Observăm că în top 5 licee la nivelul județului Timiș ultima medie de intrare a fost mai mare de 8, fapt ce presupune un nivel ridicat de performanțe școlare ale elevilor ce au fost admiși. Dacă analizăm top 10 licee, se poate observa că, în afară de instituțiile de învățământ liceal din Timișoara, este cuprins și un liceu din Giroc, unde însă ultima medie de admitere s-a situat sub 7. Așadar, din perspectiva atractivității instituțiilor de liceu, reședința de județ oferă cele mai căutate opțiuni de către elevii cu medii bune la terminarea ciclului gimnazial.

TABEL 53. TOP 10 LICEE DUPĂ ULTIMA MEDIE DE ADMITERE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2016-2019

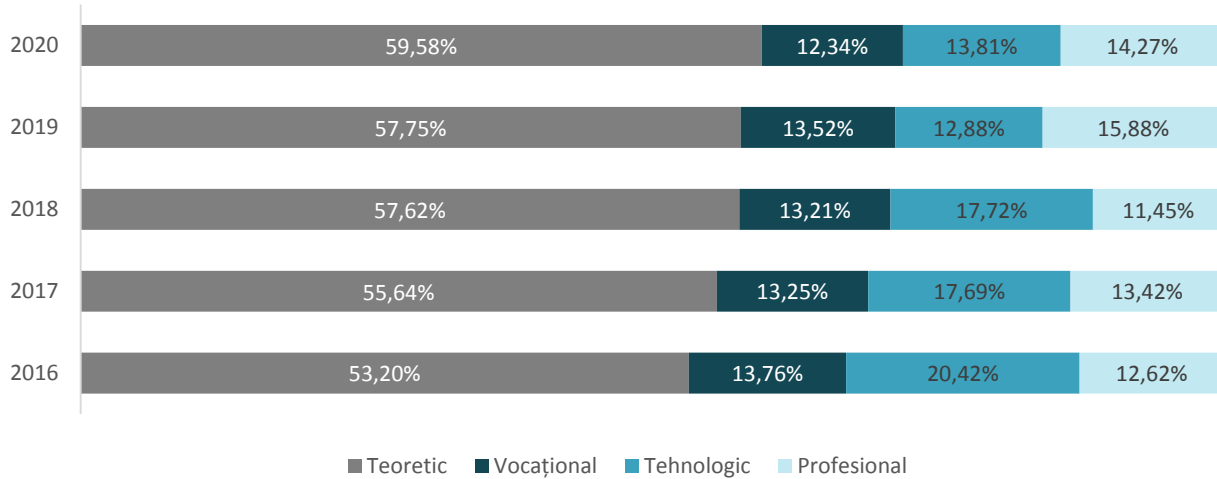
NR. CRT.	DENUMIRE LICEU	ULTIMA MEDIE DE ADMITERE			
		2016	2017	2018	2019
1	Liceul Teoretic "Grigore Moisil"	9,31	9,34	9,15	9,31
2	Colegiul Național "Constantin Diaconovici Loga"	8,49	8,73	8,27	8,55
3	Colegiul Național "Ana Aslan"	8,39	8,68	8,21	8,54
4	Colegiul Național Pedagogic "Carmen Sylva"	8,27	8,62	8,23	8,41
5	Liceul Teoretic "William Shakespeare"	8,02	8,41	7,97	8,16
6	Liceul Teoretic "Vlad Țepeș"	7,53	7,93	7,37	7,89
7	Liceul Teoretic "Jean Louis Calderon"	6,64	6,98	7,19	7,71
8	Colegiul Economic "Francesco Severio Nitti"	7,25	7,7	7,2	7,66
9	Liceul Waldorf	7,13	6,21	7,77	7,08
10	Liceul Teoretic "David Voniga" Giroc	3,81	4,64	5,33	6,95

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Conform Centrului Județean de Resurse și Asistență Educațională Timiș, în ultimii 5 ani opțiunile elevilor au fost în mare parte dedicate filierei teoretice, pentru care se observă și o creștere ușoară de 1-2 puncte procentuale pe an. Acest demers are loc în contextul scăderii preferințelor elevilor pentru profilul tehnologic, care în 2016

înregistra peste 20% dintre opțiunile elevilor, dar în 2020 a ajuns doar la 13,81%. Pentru profilurile profesional și vocațional, dinamica este una stabilă în mare parte, de aproximativ 13-15% și respectiv 12-13%.

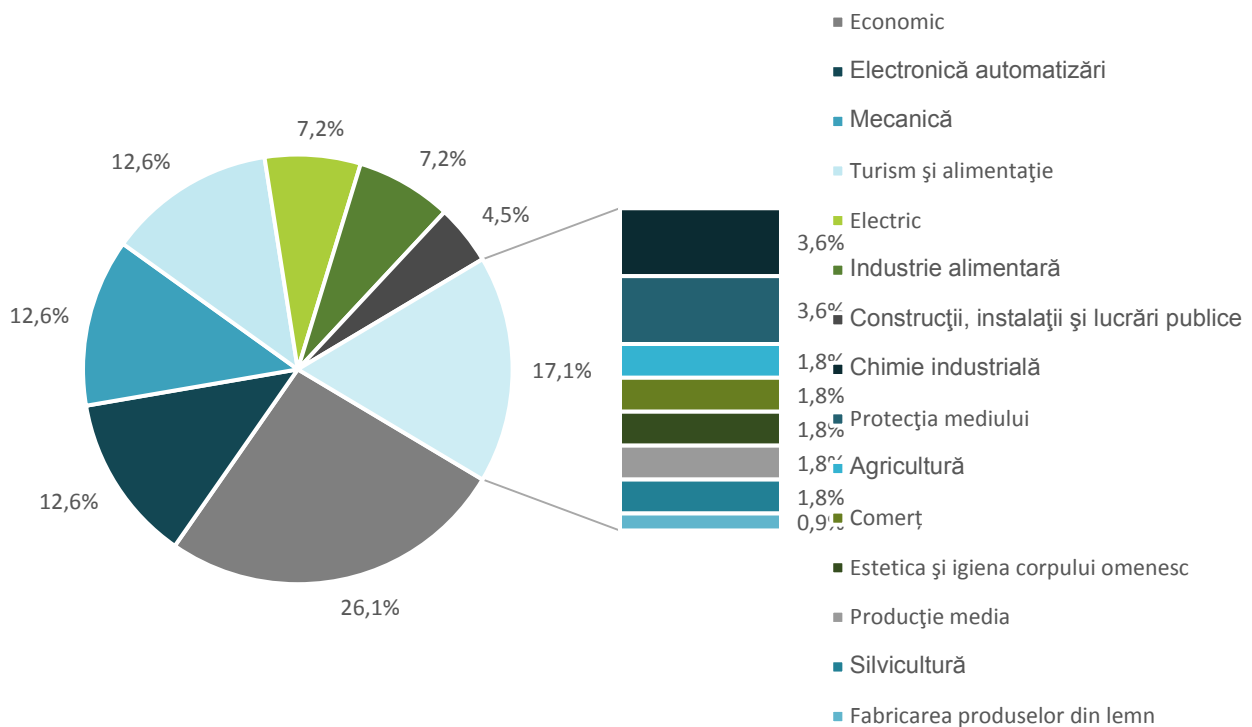
FIGURA 195. EVOLUȚIA COMPARATIVĂ A OPȚIUNILOR PE TIPURI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Centralizator opțiuni școlare 2021-2022, CJRAE Timiș

În ceea ce privește oferta educațională pe filiera tehnologică din 2020, cele mai multe locuri au fost disponibile în domeniul economic (26.1%), iar apoi au fost atribuite câte 12.6% din locuri domeniilor Mecanică, Electronică-automatizări și Turism și alimentație. La polul opus, pentru domeniul fabricării produselor din lemn au fost disponibile doar 14 locuri și câte 28 pentru agricultură, comerț, estetică și igiena corpului, producție media și silvicultură.

FIGURA 196. DISTRIBUȚIA LOCURILOR DISPONIBILE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL TEHNIC ÎN ANUL 2020

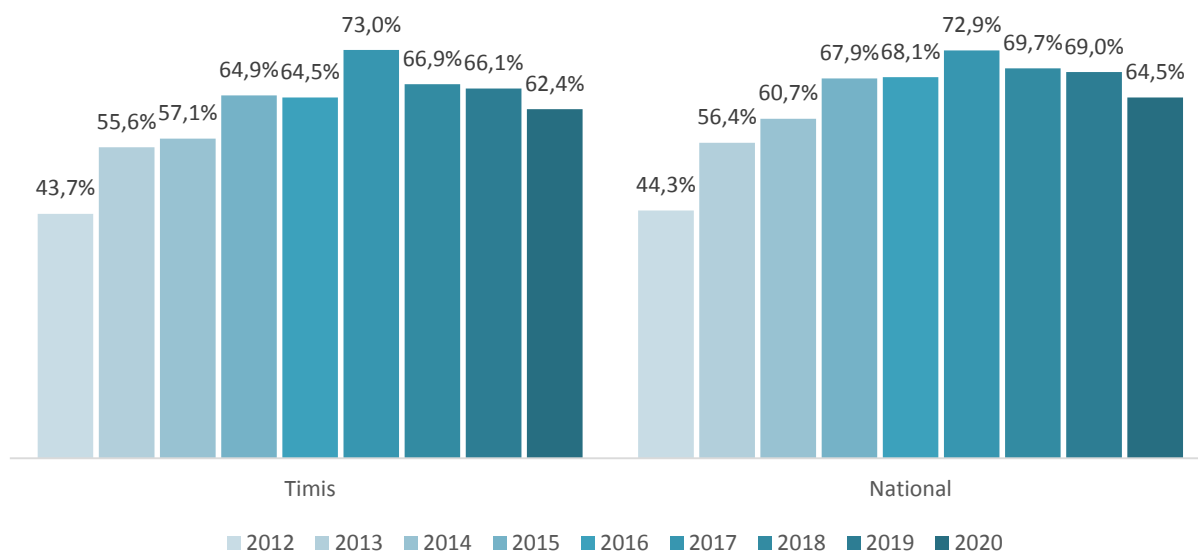

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Pentru filiera vocațională, opțiunile elevilor s-au concretizat în 2020 pentru 512 locuri, dintre care cele mai multe au fost ocupate pe domeniile artistic (41.6%), sportiv (28.3%) și teologic (13.5%). În același timp, în privința învățământului profesional, inclusiv dual, în 2020 au fost propuse 509 locuri, cele mai multe fiind disponibile în domeniile electrică, electromecanică, mecanică, construcții și comerț (câte 56 de locuri per domeniu). În plus, în cadrul învățământului profesional, liceele din județul Timiș au realizat în anul școlar 2020-2021 156 de parteneriate cu actori economici, astfel încât să asigure învățarea competențelor cheie necesare în mediul economic. Dintre aceste parteneriate, 90 au fost realizate de către instituții de învățământ din Timișoara, celelalte fiind realizate cu licee din Lugoj, Deta, Făget, Sânnicolau Mare, Lovrin, și câte unul din Jimbolia și Recaș. La nivel de parteneriate pentru învățământ dual, prin care să fie asigurată și practica elevilor, în total au fost încheiate în același an 63 de acorduri, dintre care câte 1 în Lugoj și Jimbolia, iar restul în municipiul reședință de județ.

Din perspectiva performanțelor școlare, promovabilitatea la examenul de bacalaureat în sesiunea iunie-iulie în județul Timiș s-a situat anual aproape (excepție fiind anul 2017) sub media înregistrată la nivel național. Conform dinamicii ratei de promovabilitate, în ultimii 3 ani acest indicator a scăzut la nivel județean, similar mediei naționale, rămânând însă sub pragul de 75%. Din cei 2.934 de elevi care au luat examenul, doar 12 au obținut nota maximă și 724 note peste 9. Observăm că distribuția pe medii de promovare a examenului nu indică un procent ridicat de elevi cu rezultate excepționale, ci mai degrabă un echilibru aproximativ în funcție de fiecare interval de note. În urma susținerii examenului de bacalaureat în sesiunea august-septembrie, doar un procent de 34.81% dintre elevi au reușit să obțină note de trecere la acest examen, însă de această dată doar cu medii sub 9 în general, dintre care majoritatea sub 7 (84.3%).

FIGURA 197. DINAMICA RATEI DE PROMOVARE A BACALAUREATULUI ÎN SESIUNEA IUNIULIE, TIMIȘ VS. NIVELUL NAȚIONAL, 2012-2020

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Analizând topul liceelor după promovabilitatea la bacalaureat în prima sesiune, observăm că doar Liceul Teoretic Moisil a înregistrat în Timiș o valoare de 100% a elevilor promovați în 2020. În plus, în top 10 pe județ regăsim instituții de învățământ liceal care au obținut rate de promovare de peste 85%, 9 dintre acestea situându-se chiar peste pragul de 90%. La polul opus, regăsim 21 de instituții unde rata de promovare a fost de sub 50%, iar în 9 dintre acestea chiar sub 25%.

TABEL 54. TOPUL LICEELOR

NR. CRT.	INSTITUȚIE	PROMOVABILITATE BAC
----------	------------	---------------------

NR. CRT.	INSTITUȚIE	PROMOVABILITATE BAC
1	Liceul Teoretic "Grigore Moisil"	100,00%
2	Colegiul Național "Constantin Diaconovici Loga"	99,52%
3	Liceul Teoretic "William Shakespeare"	98,33%
4	Colegiul Național Bănățean	97,33%
5	Liceul Teoretic "Vlad Țepeș"	95,74%
6	Liceul Teoretic "Nikolaus Lenau"	95,08%
7	Colegiul Național "Ana Aslan"	94,26%
8	Colegiul Național Pedagogic "Carmen Sylva"	92,81%
9	Liceul Teoretic "Jean Louis Calderon "	90,97%
10	Colegiul Economic " Francesco Saverio Nitti "	87,98%

Sursa: admitereliceu.ro/top-licee

Referindu-ne în schimb la cadrele didactice care asigură procesul de predare în școlile din județul Timiș, vedem că în perioada 2014-2019 numărul acestora a crescut cu 4,4%, de la 9.418, la 9.831, conform datelor INS. Această tendință se observă pentru toate nivelurile de învățământ, unde cea mai mare rată de creștere s-a înregistrat în cazul învățământului postliceal, însă pentru care numărul de profesori este încă unul redus în comparație cu cel gimnazial, unde activau în 2019 2.348 de persoane, cu 9,1% mai mult decât în 2014.

TABEL 55. NUMĂRUL DE CADRE DIDACTICE PE NIVELURI DE EDUCAȚIE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2019

NIVELURI DE EDUCAȚIE	2014	2019	RATA DE CREȘTERE
Învățământ preșcolar	1293	1326	2.6%
Învățământ primar (inclusiv special)	1447	1613	11.5%
Învățământ gimnazial (inclusiv special)	2152	2348	9.1%
Învățământ liceal	1961	1981	1.0%
Învățământ profesional	0	42	-
Învățământ postliceal (inclusiv special)	21	79	276.2%
Învățământ universitar	2544	2442	-4.0%

Sursa: Tempo INS

Aceste tendințe au condus la o situație mai bună a încărcării cadrelor didactice la nivel județean, fapt reliefat prin raportarea numărului de cadre didactice la efectivele școlare din județ. Dacă în 2014 un cadru didactic din învățământul preșcolar era responsabil de 15,3 elevi în medie, la nivelul anului 2019 această valoare a scăzut la 14,6 elevi, iar pentru ciclurile primar, gimnazial liceal și postliceal această evoluție se păstrează la fel. În schimb, în învățământul profesional se observă o supraîncărcare din acest punct de vedere, fapt susținut de creșterea atractivității acestor tipuri de cursuri în rândul tinerilor, astfel că de la 39,4 elevi per cadru didactic (2015), s-a ajuns la peste 70 de elevi raportat la un profesor. Nu în ultimul rând, în cazul învățământului universitar se regăsește aceeași situație de creștere a indicatorului, în contextul în care efectivele studentești au crescut la nivel județean.

TABEL 56. NUMĂRUL DE ELEVI RAPORTAT LA NUMĂRUL DE CADRE DIDACTICE PE NIVELURI DE EDUCAȚIE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2019

NIVELURI DE EDUCAȚIE	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Învățământ preșcolar	15.3	13.4	14.3	14.6	14.9	14.6
Învățământ primar și gimnazial (inclusiv special)	14.4	14.9	14.5	14.4	13.8	13.2
Învățământ liceal	12.3	11.3	10.6	10.5	10.5	10.4
Învățământ profesional	-	39.4	50.1	57.6	55.7	77.5

NIVELURI DE EDUCAȚIE	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Învățământ postliceal (inclusiv special)	157.2	44.8	39.6	33.9	36.6	37.9
Învățământ universitar	15.7	16.4	16.5	16.9	17.1	17.2

Sursa: Tempo INS

7.1.4. ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Județul Timiș dispune în cadrul municipiului reședință de județ Timișoara de un pol național universitar important, cu atractivitate ridicată, fiind cel mai mare din zona de vest a României. La nivelul județului activează în prezent, conform datelor Ministerului Educației, nu mai puțin de 7 instituții de învățământ universitar, după cum urmează:

- Instituții de învățământ superior de stat civile:
 - Universitatea Politehnica Timișoara.
 - Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului "Regele Mihai I al României" din Timișoara.
 - Universitatea de Vest din Timișoara.
 - Universitatea de Medicină și Farmacie "Victor Babeș" din Timișoara.
- Instituții de învățământ superior particular acreditate:
 - Universitatea Europeană "Drăgan" din Lugoj.
 - Universitatea "Tibiscus" din Timișoara.
- Instituții de învățământ superior particulare autorizate să funcționeze provizoriu:
 - Fundația pentru Cultură și Învățământ "Ioan Slavici" - Universitatea "Ioan Slavici" din Timișoara (începând cu 2020 nu a mai avut studenți).

Din punct de vedere al opțiunilor de școlarizare în cadrul acestor instituții, persoanele ce doresc să urmeze un nivel de studii universitare, au la dispoziție o ofertă diversă la nivel județean, în total numărându-se 594 de specializări, dintre care 246 de nivel licență, 260 de master și 88 pentru studii doctorale. Aproape jumătate din numărul total de specializări se regăsesc în cadrul Universității de Vest din Timișoara, care are cuprinse în ofertă nu mai puțin de 114 specializări de licență, 122 de master și 44 de doctorat. Alte 170 de specializări sunt disponibile și în cadrul Universității Politehnica, cu 67 dedicate studiilor de licență, 77 pentru ciclul de masterat și 26 în cadrul școlilor doctorale.

TABEL 57. OFERTA DE STUDII UNIVERSITARE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

INSTITUȚIE	LICENȚĂ	MASTER	DOCTORAT	TOTAL
Universitatea de Vest din Timișoara	114	122	44	281
Facultatea de Arte și Design	6	15		21
Facultatea de Chimie, Biologie, Geografie	8	7		15
Facultatea de Drept	2	8		10
Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor	14	24		38
Facultatea de Educație Fizică și Sport	4	5		9
Facultatea de Fizică	3	8		11
Facultatea de Litere, Istorie și Teologie	48	10		59

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

Instrumente Structurale
2014-2020

INSTITUȚIE	LICENȚĂ	MASTER	DOCTORAT	TOTAL
Facultatea de Matematică și Informatică	6	9		15
Facultatea de Muzică și Teatru	5	2		7
Facultatea de Sociologie și Psihologie	8	21		29
Facultatea de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării	10	13		23
Școala doctorală a Facultății de Economie și administrarea afacerilor			10	10
Școala doctorală de arte			2	2
Școala doctorală de chimie			2	2
Școala doctorală de drept			2	2
Școala doctorală de fizică			2	2
Școala doctorală de geografie			2	2
Școala doctorală de informatică			2	2
Școala doctorală de matematică			2	2
Școala doctorală de Muzică			4	4
Școala doctorală de Psihologie			6	6
Școala doctorală de Sociologie, Filosofie și Științe Politice			6	6
Școala doctorală de științe umaniste			4	4
Universitatea Politehnică Timișoara	67	77	26	170
Facultatea de Arhitectură și Urbanism	3	4		7
Facultatea de Automatică și Calculatoare	7	10		17
Facultatea de Chimie Industrială și Ingineria Mediului	5	6		11
Facultatea de Construcții	9	8		17
Facultatea de Electronică, Telecomunicații și Tehnologii Informaționale	6	7		13
Facultatea de Electrotehnică și Electroenergetică	2	3		5
Facultatea de Inginerie din Hunedoara	8	5		13
Facultatea de Management în Producție și Transporturi	6	5		11
Facultatea de Mecanică	18	27		45
Facultatea de Științe ale comunicării	3	2		5
Școala Doctorală de Studii Inginerești			26	26
Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului "Regele Mihai I al României" din Timișoara	31	31	10	72
Facultatea de Agricultură	11	6		17
Facultatea de Bioingineria Resurselor Animale	2	4		6
Facultatea de Horticultură și Silvicultură	5	9		14
Facultatea de Inginerie Alimentară	6	5		11
Facultatea de Management și Turism Rural	4	7		11
Facultatea de Medicină Veterinară	3			3
Școala doctorală de Ingineria Resurselor Vegetale și Animale			8	8
Școala doctorală de medicină veterinară			2	2
Universitatea de Medicină și Farmacie "Victor Babeș" din Timișoara	15	12	6	33
Facultatea de Farmacie	4	4		8
Facultatea de Medicină	8	7		15
Facultatea de Medicină Dentară	3	1		4

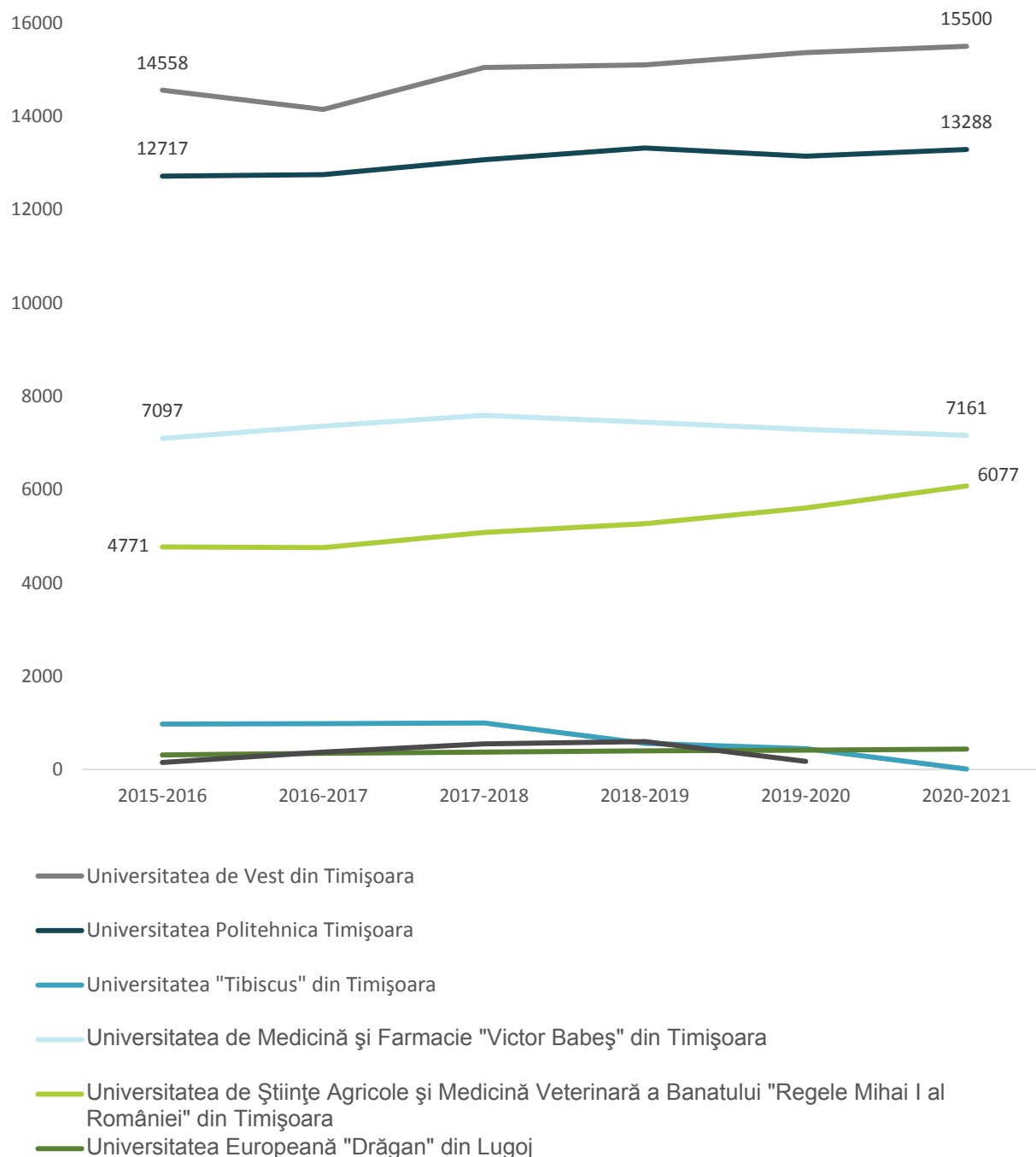

INSTITUȚIE	LICENȚĂ	MASTER	DOCTORAT	TOTAL
Școala Doctorală Medicină - Farmacie			4	4
Școala Doctorală Medicină Dentară			2	2
Universitatea "Eftimie Murgu" din Reșița	14	12	2	28
Facultatea de Inginerie și Management	4	4		8
Facultatea de Științe Economice	4	3		7
Facultatea de Științe Sociale	6	5		11
Școala doctorală de inginerie			2	2
Universitatea "Tibiscus" din Timișoara	5	6		11
Facultatea de Calculatoare și Informatică Aplicată	1	2		3
Facultatea de Drept și Administrație Publică	1	1		2
Facultatea de Psihologie	1	1		2
Facultatea de Științe Economice	2	2		4
TOTAL	246	260	88	594

Sursa: prelucrare după datele disponibile pe data.gov.ro

Din perspectiva atractivității mediului universitar local, se observă că Universitatea de Vest din Timișoara și Universitatea Politehnică Timișoara angrenează în cadrul facultăților de care dispun două treimi din numărul total de studenți din județ, conform datelor Unității Executive pentru Finanțarea Învățământului Superior a Cercetării Dezvoltării și Inovării. Mai mult decât atât, acestea au înregistrat o creștere a efectivelor de studenți în perioada 2014-2020 de 6,5% și respectiv 4,5%. Aceeași tendință pozitivă o întâlnim și în cadrul Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului "Regele Mihai I al României" din Timișoara, în cadrul căreia erau școlarizați la nivelul anului 2021 peste 6.000 de studenți, cu peste un sfert mai mult decât în 2014. La polul opus se regăsesc universitățile "Tibiscus" și "Ioan Slavici" ce au rămas fără studenți.

FIGURA 198. EVOLUȚIA EFECTIFELOR DE STUDENȚI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2015-2020

Sursa: prelucrare după datele disponibile la UEFISCDI

Conform datelor despre numărul studenților, în cadrul instituțiilor din județul Timiș, cele mai preferate 3 domenii științifice de specializare de către tineri sunt medicina, științele economice și ingineria, în cadrul cărora erau înscriși peste 50% din numărul studenților de la nivel licență în anul universitar 2019-2020. Printre preferințele studenților se numără și informatica, științele juridice, psihologia și științele comportamentale, filologia și medicina dentară, pentru toate dintre acestea înscriindu-se la fiecare peste 1.000 de studenți în universitățile din Timiș.

TABEL 58. TOP RAMURI ȘTIINȚIFICE DUPĂ NUMĂRUL DE STUDENȚI ÎNSCRIȘI LA STUDIILE NIVEL LICENȚĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

RAMURA ȘTIINȚIFICĂ (NIVEL LICENȚĂ)	NUMĂR STUDENȚI	PONDERE DIN TOTAL STUDENȚI LA STUDIUL CU FRECVENȚĂ (%)
Medicină	4.719	15,5
Științe economice	2.960	9,7
Inginerie mecanică, mecatronică, inginerie industrială și management	2.271	7,5
Ingineria resurselor vegetale și animale	2.063	6,8
Ingineria sistemelor, calculatoare și tehnologia informației	2.030	6,7
Inginerie electrică, electronică și telecomunicații	1.955	6,4
Informatică	1.519	5,0
Științe juridice	1.386	4,6
Psihologie și științe comportamentale	1.320	4,3
Filologie	1.062	3,5
Medicină dentară	1.021	3,4

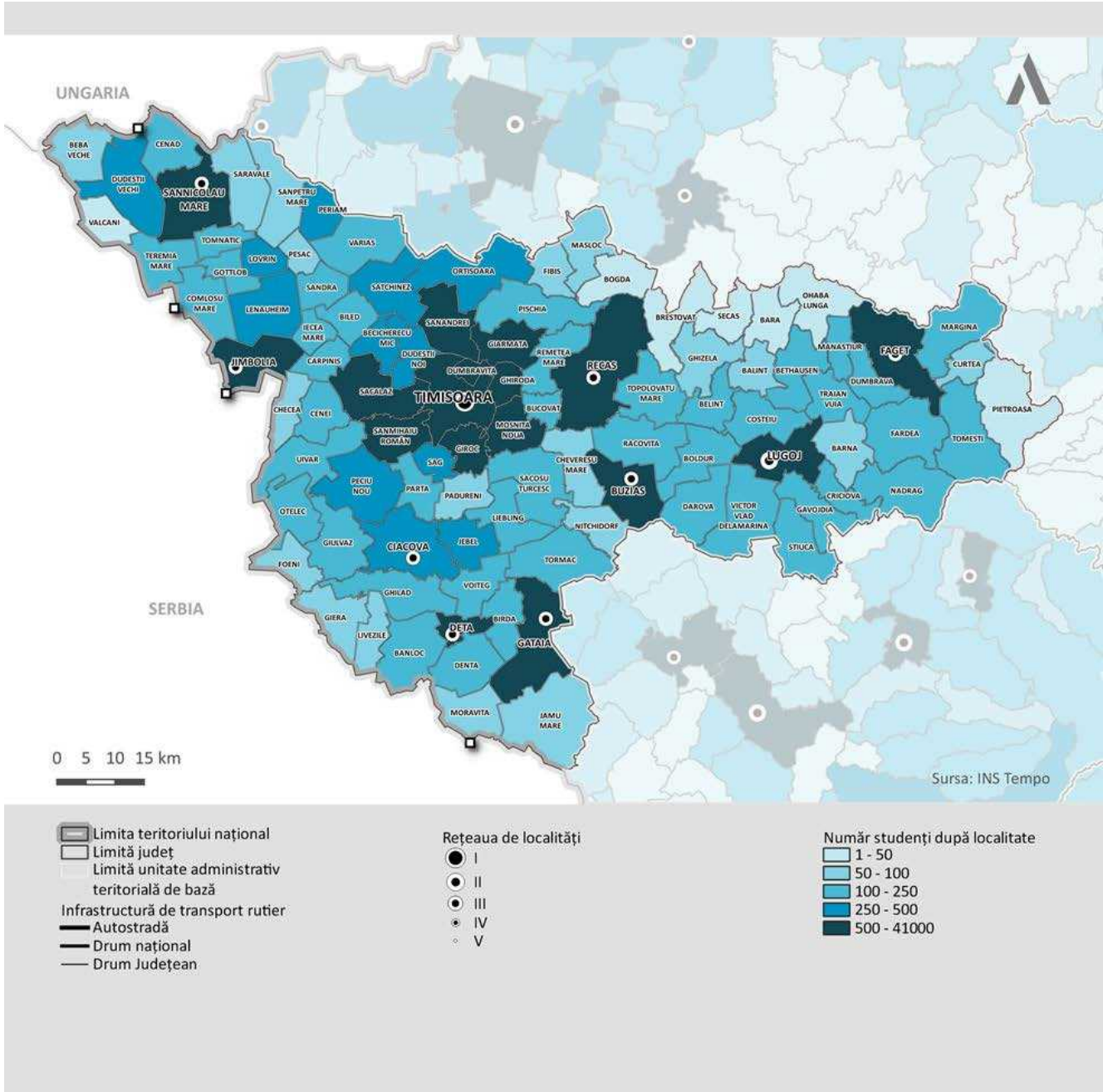
Sursa: prelucrare după datele disponibile pe data.gov.ro

Conform datelor UEFISCDI, în plan teritorial, universitățile prezente atrag foarte mulți studenți de la nivelul județului Timiș, în special din zonele urbane și cea periurbană a municipiului Timișoara, peste 500 de persoane înscriindu-se în învățământul universitar județean din aceste localități. În același timp, aria de atragere a efectivelor de studenți însemnate se extinde și peste granițele județului, Arad fiind municipiul reședință de județ cel mai apropiat din punct de vedere al mobilității, astfel că multe persoane preferă să își continue studiile după liceu în Timișoara.

Aceleași proporții și tendințe se mențin și în cazurile studenților înscriși la cicluri de studii diferite. În cazul studiilor de licență, universitățile din Timiș au înscris câte 250 de persoane cel puțin din orașele județului, în cazul localităților Timișoara, Recaș, Lugoj, Jimbolia și Sânnicolau Mare această valoare situându-se peste 500. În schimb, în zona rurală de nord și est atractivitatea studiilor universitare de licență nu este la fel de ridicată, regăsindu-se sub 100 de persoane din aceste UAT-uri înscrise în cadrul universităților.

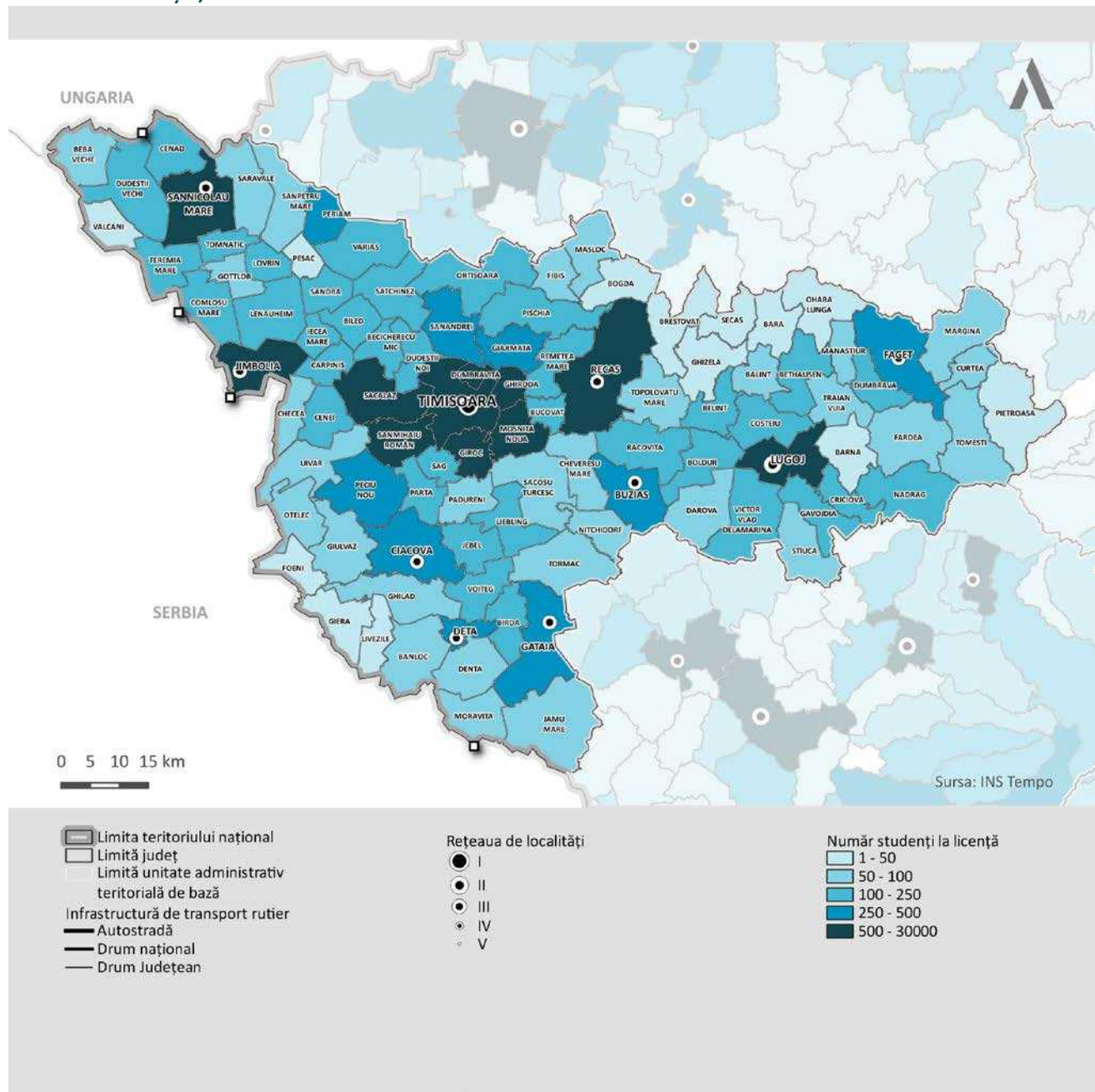
În plus, populația absolventă de studii de licență care dorește continuarea acestora la ciclul de master în cadrul universităților din Timiș provine în mare parte din mediul urban, mai ales din municipiile Timișoara și Lugoj. Din mediul rural se întrevăd câte cel mult 250 de persoane care au domiciliul în zona periurbană a Timișoarei (Dumbrăvița, Ghiroda, Moșnița Nouă, Giroc, Sâg, Sânmihaiu Român, Săcălaz, Dudeștii Noi, Sânnandrei) și între 250 și 500 în cazul comunei Giroc. Din restul teritoriului județean, câte cel mult 50 de persoane au ales să urmeze studii de master în Timiș.

FIGURA 199. DISTRIBUȚIA DUPĂ DOMICILIU A STUDENȚILOR ÎNSCRIȘI LA UNIVERSITĂȚILE DIN TIMIȘ, 2020

Sursa: prelucrare după datele UEFISCDI

FIGURA 200. DISTRIBUȚIA DUPĂ DOMICILIU A STUDENȚILOR ÎNSCRIȘI LA UNIVERSITĂȚILE DIN TIMIȘ, NIVEL LICENȚĂ, 2020

Sursa: prelucrare după datele UEFISCDI

În cazul studiilor de master, la nivel județean erau înscriși de 3 ori mai puțini studenți, adică 8.400 de persoane la studiile de nivel master cu frecvență. Printre cele mai căutate ramuri științifice de aprofundare a cunoștințelor se numără din nou științele economice, ingineria și psihologia și științele educației. În top 10 ramuri științifice se regăseau la 1 ianuarie 2020 75% din numărul studenților de master (cu frecvență), în acest caz regăsindu-se și filologia și artele ca domenii de preferință.

TABEL 59. TOP RAMURI ȘTIINȚIFICE DUPĂ NUMĂRUL DE STUDENȚI ÎNSCRIȘI LA STUDIILE NIVEL MASTER ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

RAMURA ȘTIINȚIFICĂ (NIVEL MASTER)	NUMĂR STUDENȚI	PONDERE DIN TOTAL STUDENȚI LA STUDII CU FRECVENȚĂ (%)
Științe economice	1341	16,0

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

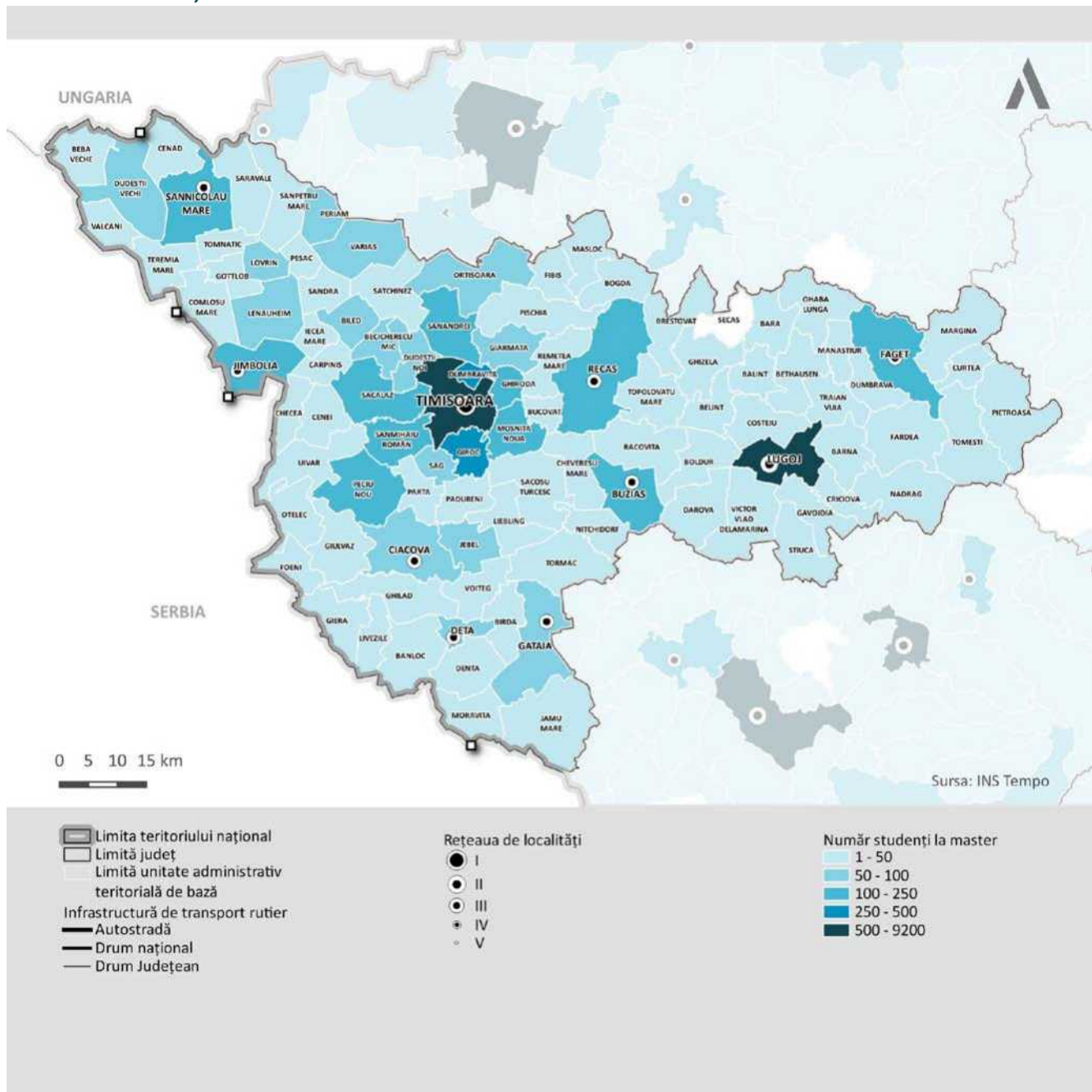

Instrumente Structurale
2014-2020

RAMURA ȘTIINȚIFICĂ (NIVEL MASTER)	NUMĂR STUDENȚI	PONDERE DIN TOTAL STUDENȚI LA STUDII CU FRECVENȚĂ (%)
Ingineria resurselor vegetale și animale	1120	13,3
Inginerie mecanică, mecatronică, inginerie industrială și management	1104	13,1
Inginerie electrică, electronică și telecomunicații	641	7,6
Psihologie și științe comportamentale	406	4,8
Ingineria sistemelor, calculatoare și tehnologia informației	391	4,7
Informatică	388	4,6
Inginerie civilă	351	4,2
Filologie	289	3,4
Arte	273	3,3

Sursa: prelucrare după datele disponibile pe data.gov.ro

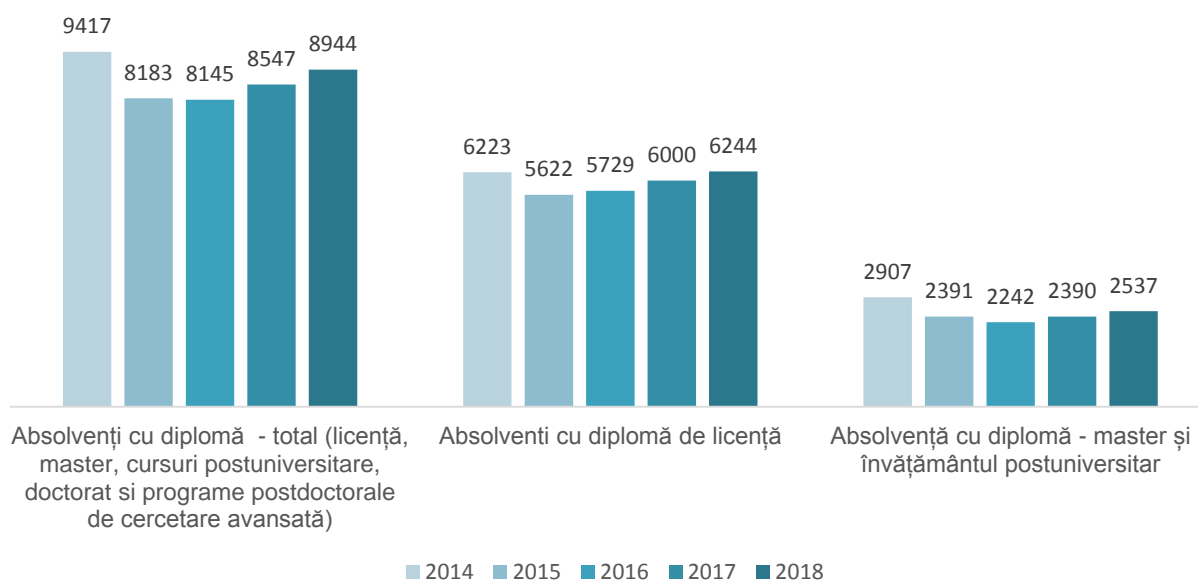
FIGURA 201. DISTRIBUȚIA DUPĂ DOMICILIU A STUDENȚILOR ÎNSCRIȘI LA UNIVERSITĂȚILE DIN TIMIȘ, NIVEL MASTER, 2020

Sursa: prelucrare după datele UEFISCDI

Conform datelor disponibile la Institutul Național de Statistică, deși numărul de studenți a crescut în ultimii ani în județul Timiș, în perioada 2013-2018 s-a înregistrat o scădere a numărului de persoane care obțin o diplomă în urma studiilor avansate. În cazul studiilor de licență, se observă o revenire în 2018 din acest punct de vedere, numărul de absolvenți cu diplomă fiind comparabil cu cel din 2014, însă la nivel master a fost înregistrată aceeași tendință negativă, în 2018 înregistrându-se 2.537 de absolvenți cu diplomă, față de 2.907 persoane cu aceeași calitate în 2014.

FIGURA 202. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ABSOLVENȚI CU DIPLOMĂ ÎN CADRUL UNIVERSITĂȚILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2018

Sursa: prelucrare după datele Tempo INS

7.1.5. FINANȚAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

Finanțarea sistemului educațional preuniversitar se realizează în 3 moduri: prin finanțare de bază, finanțare complementară și finanțare suplimentară. „Statul asigură finanțarea de bază pentru antepreșcolarii, preșcolarii și elevii din învățământul de stat, pentru antepreșcolarii și preșcolarii din învățământul particular și cel confesional, acreditate, precum și pentru elevii din învățământul general obligatoriu particular și cel confesional, acreditate. De asemenea, statul asigură finanțarea de bază pentru învățământul profesional, liceal particular și cel confesional, acreditate, precum și, după caz, pentru beneficiarii cursurilor de pregătire pentru examenul național de bacalaureat. Finanțarea se face în baza și în limitele costului standard per elev, per preșcolar sau per antepreșcolar, după caz, după metodologia elaborată de Ministerul Educației Naționale.”²⁰¹ Astfel, finanțarea de bază provine de la bugetul de stat, prin bugetul stabilit de Ministerul Educației și Cercetării, care acoperă cheltuielile de personal, alături de bugetele locale pentru cheltuieli și servicii.

În schimb, cheltuielile de capital, sociale și altele asociate procesului educativ sunt asigurate strict prin alocări de la bugetele unităților administrativ teritoriale de care aparțin unitățile de învățământ. În același timp finanțarea suplimentară, oferită în funcție de performanțele înregistrate, la rândul său este compusă din sume fixe alocate de Ministerul Educației și alte alocări bugetare ale consiliilor locale și județene. Așadar, administrațiile publice locale și județene sunt nevoite să aloce cote părți din bugetul propriu în vederea asigurării unei bune desfășurări a procesului educativ, finanțarea complementară (prin bugetul local) presupunând acoperirea următoarelor categorii de cheltuieli ²⁰²:

- investiții, reparații capitale, consolidări;
- subvenții pentru internate și cantine;
- cheltuieli pentru evaluarea periodică națională a elevilor;

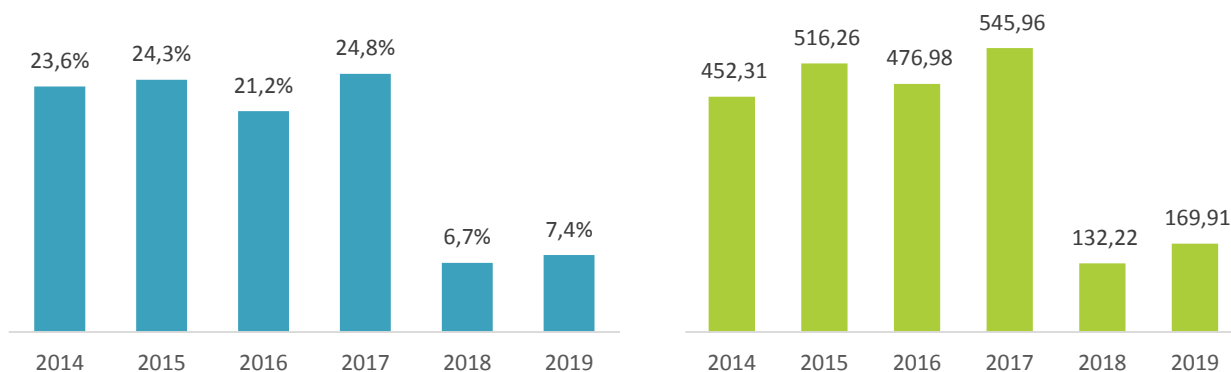
²⁰¹ Articolul 101 (2) din Legea Educației Naționale

²⁰² Articolul 105 (2) din Legea Educației Naționale

- cheltuieli cu bursele elevilor.

Analizând situațiile privind execuția veniturilor și cheltuielilor anuale per UAT și la nivel județean, disponibile la Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației, în județul Timiș se înregistrează o scădere a alocațiilor din bugetele locale pentru învățământ începând cu anul 2018. Cea mai mare valoare alocată învățământului a fost înregistrată în anul 2017, de 545,96 milioane RON, adică 24,8% din totalul cheltuielilor la nivel de județ, însă începând cu anul 2018, balanța de venituri și cheltuieli la nivel de județ a fost negativă, iar sumele acordate au scăzut de 4 ori (în 2018), ajungând la o alocare din totalul cheltuielilor de 6,7%, și respectiv 7,4% în 2019.

FIGURA 203. EVOLUȚIA CHELTUIELILOR PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNT DIN BUGETELE LOCALE ȘI JUDEȚEAN CA VALOARE (DREAPTA, MIL. RON) ȘI CA PONDERE DIN TOTALUL CHELTUIELILOR (STANGA, %), JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2019

Sursa: baza de date a Ministerului Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației

Această evoluție negativă este una nefericită, în condițiile în care, conform Sintezei Raportului de audit al performanței privind finanțarea învățământului preuniversitar în perioada 2014-2016, realizat de Curtea de Conturi a României, se specifică faptul că "finanțarea învățământului din România nu a atins cuantumul legal de minimum 6% din produsul intern brut în cei trei ani auditați, cu toate că a înregistrat o evoluție ascendentă". În plus, conform datelor disponibile la Eurostat, în 2017 România se situa pe ultimul loc în Europa în ce privește ponderea cheltuielilor din PIB alocate pentru educație.

Din prisma investițiilor realizate la nivel județean, conform datelor primite de la administrațiile publice locale, în ultimii 6 ani au fost finalizate investiții în infrastructura de învățământ în valoare de aproximativ 14,02 milioane euro. De asemenea, există proiecte destinate rețelei de educație locale în diferite faze de execuție cu o valoare totală de aproximativ 52,44 de milioane euro, și în pregătire aproximativ 40 de proiecte, cu un necesar de 45,61 milioane euro, pe lângă cele noi, approximate la 18,25 de milioane euro. Așadar, doar din datele disponibile la începutul anului 2021, administrațiile publice locale vor avea nevoie de fonduri (aproximativ 64 de milioane euro) în următorii ani, în cuantum asemănător cu investițiile realizate sau în curs de realizare (66,5 milioane euro).

7.1.6. NIVEL CALIFICARE/EDUCAȚIE

Din punct de vedere al dezvoltării cunoștințelor elevilor, la nivelul unităților de învățământ profesorii pot propune cursuri opționale, prin intermediul cărora să asigure o mai bună înțelegere a noțiunilor sau să aprofundeze cunoștințele acestora pe diferite teme specifice. În contextul industriei 4.0 și a progresului accelerat al instrumentelor IT, dezvoltarea competențelor digitale ale noilor generații este esențială în vederea creșterii nivelului de calificare și pregătire pentru inserția pe piața forței de muncă actuale.

Procesul de digitalizare reprezintă o oportunitate pentru populație în a crea sisteme de acces rapid la informații, noi metode de interacțiune și cunoaștere. În prezent, internetul se regăsește ca funcție sau resursă utilă în aspectele sociale ale vieții cotidiene, precum educația, sănătatea, obținerea unui loc de muncă sau participarea

civică. Persoanele care nu dispun de mijloacele tehnologice sau abilitățile necesare pentru a utiliza astfel de resurse sunt considerate în prezent defavorizate, însă în același timp, incluziunea digitală este importantă în măsura în care oferă indivizilor instrumentele necesare pentru a lua parte la aceste procese, alături de informații esențiale despre drepturile și oportunitățile pe care aceștia le au. Conform datelor Eurostat, în 2019 România se situa pe ultimul loc în topul țărilor europene din prisma nivelului de aptitudini digitale ale cetățenilor, 43% dintre românii cu vârste cuprinse între 16 și 74 de ani nedisponând de aptitudini digitale minime. În acest caz, se impune la nivel național alegerea unui set de măsuri care să vină în sprijinul dezvoltării competențelor digitale ale populației, iar un prim pas în acest sens îl reprezintă introducerea în programele școlare a unor cursuri specifice pe domeniul tehnologiei informațiilor și comunicațiilor.

În acest sens, la nivelul județului Timiș, în anul școlar 2020-2021 au existat 121 de cursuri propuse de către cadrele didactice pe tematica tehnologiei informațiilor și comunicațiilor sau în arii tematice conexe. De exemplu, separat față de orele prevăzute în planurile de învățământ pentru disciplina informatică, la nivelul instituțiilor de învățământ liceal au mai fost propuse alte 53 de cursuri de informatică, fie de nivel mediu, fie avansat, cumulând 73 de ore pe săptămână. De asemenea, regăsim și 7 cursuri opționale dedicate învățării metodelor de programare pentru clasele de gimnaziu, și 11 cursuri de robotică pentru același ciclu școlar. În plus, alte 5 cursuri opționale propun studiul metodelor de dezvoltare a paginilor web și bazelor de date, 2 elemente cheie pe care se bazează în prezent informația disponibilă online. Nu în ultimul rând, regăsim și 44 propuneri de cursuri de TIC sau conținut conex, o parte destinate și ciclului gimnazial, care au un rol bine definit în dezvoltarea abilităților digitale și a cunoștințelor despre componentele hardware și software ale unităților computaționale.

Separat de orele petrecute în unitățile de învățământ, la nivel județean elevii pot opta și pentru participarea de cursuri extrașcolare destinate deprinderii de competențe și aptitudini pe teme precum digitalizare, securitatea informației, aplicații mobile sau robotică. În sensul acesta se disting 16 astfel de cursuri, 7 dintre ele fiind susținute de Palatul Copiilor din Timișoara, unde sunt organizate mai multe cercuri științifice: aeromodele/rachetomodele, automatizări/calculatoare, electronică, electrotehnică și informatică (5 sunt organizate în municipiul Timișoara, iar alte 2 în Jimbolia și Lugoj).

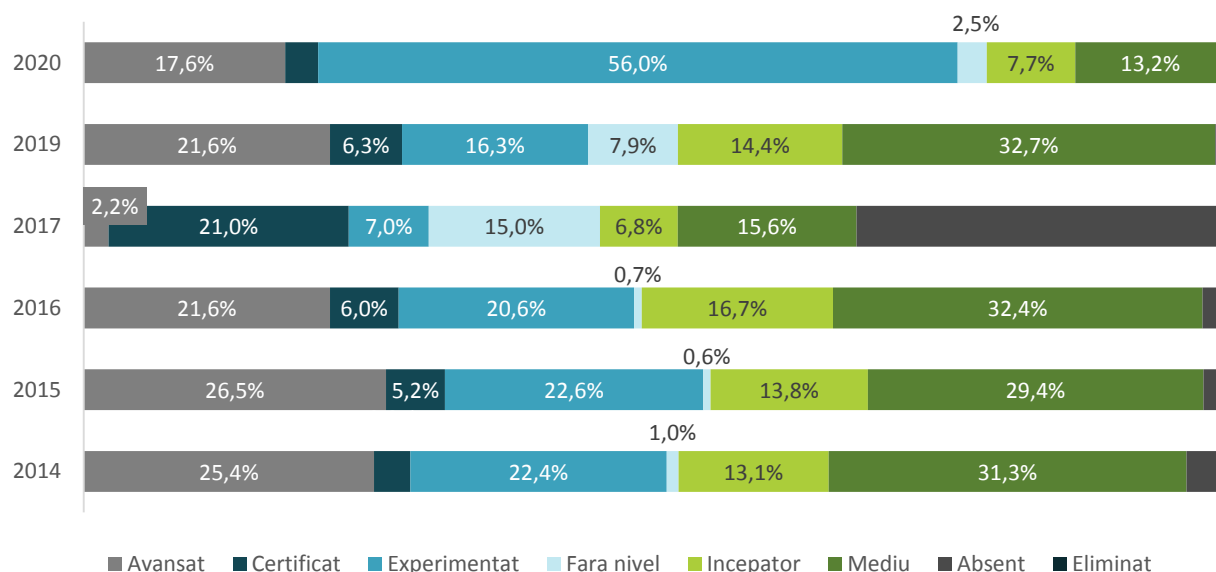
Deși toate aceste propuneri de cursuri sunt în număr destul de redus comparativ cu multitudinea materiilor cuprinse în planurile de învățământ, creșterea nivelului de participare a elevilor și diseminare a rezultatelor de pe urma acestora reprezintă un punct bun de pornire în vederea multiplicării orelor de educație digitală la nivel județean. Mai mult, faptul că astfel de cursuri sunt deja propuse de către cadrele didactice de informatică, matematică sau TIC, reprezintă un atu în contextul în care Ministerul Educației își propune să elaboreze și să îmbunătățească în următorii ani curriculum pentru dezvoltarea competențelor digitale, conform Strategiei de Digitalizare a Educației.

În afară de cursurile propuse pentru dezvoltarea de competențe digitale, în evidența ISJ se regăsesc și alte 13 cursuri opționale propuse pe teme de interes actual, precum educație financiară, reciclare sau știință și tehnologie. Din punct de vedere al actualității acestor arii tematice, numărul acestor cursuri este încă unul foarte scăzut, astfel că ar fi favorabilă diseminarea materialelor suport pentru ca accesul la astfel de conținuturi didactice să fie crescut.

Din perspectiva rezultatelor măsurabile la nivelul populației tinere, cele mai la îndemână seturi de date sunt rezultatele la probele de competențe digitale din cadrul examenului național de bacalaureat. În acest sens, statistica nivelurilor de calificare obținute de către elevii din Timiș la această probă relevă faptul că există interes și din partea elevilor în a învăța și deprinde noi abilități de utilizare a resurselor digitale, însă nu în toate cazurile informația este asimilată corespunzător. Din dinamica anilor 2014-2020 putem vedea clar că cel puțin o treime dintre elevii ce susțin examenul de bacalaureat dețin un nivel ridicat de cunoștințe pe această temă, iar o parte dintre aceștia au preferat să își obțină pe parcurs și o certificare a competențelor (de exemplu testele ECDL).

În schimb, observăm că există și o altă treime a populației în vârstă de muncă ce se situează la un nivel scăzut sau mediu din perspectiva cunoștințelor digitale.

FIGURA 204. STATISTICA REZULTATELOR LA PROBA DE COMPETENȚE DIGITALE DIN CADRUL BACALAUREATULUI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2020

Sursa: Prelucrare după datele disponibile pe data.gov.ro

În afară de competențele digitale necesare în prezent pentru înțelegerea și utilizarea corespunzătoare a resurselor informatice, la nivel european se pune accentul pe educația STEM (știință-tehnologie-inginerie-matematică). Cunoștințele și abilitățile legate de știință, tehnologie, inginerie și matematică sunt cruciale pentru a răspunde provocărilor cu care Europa se confruntă ca societate. Evoluțiile din aceste domenii stau la baza progreselor în cercetarea științifică în toate disciplinele și stimulează inovarea și crearea de locuri de muncă. Din 2003 până în 2013, numărul persoanelor care au ocupații ce implică abilități și cunoștințe STEM a crescut cu 12%, de trei ori mai rapid decât numărul total de locuri de muncă din Uniunea Europeană. Ocupațiile din aceste domenii reprezentau la nivelul anului 2014 7% din toate locurile de muncă și se anticipează că cererea de competențe legate de aceste discipline va crește continuu. Coaliția EU STEM lansată în octombrie 2015 contribuie la dezvoltarea și implementarea strategiilor naționale de promovare a acestor discipline la nivel european.

În context național, interesul elevilor pentru educația STEM se poate deduce în funcție de performanțele școlare ale acestora în cadrul materiilor specifice STEM. Ca evaluare standardizată a competențelor specifice STEM, examenul de bacalaureat impune, în funcție de profilul studiilor, o probă de matematică și o probă la alegere, unde absolvenții pot alege testarea cunoștințelor de științe exacte (fizică, chimie, biologie, informatică). În județul Timiș, conform rezultatelor primei sesiuni de bacalaureat din 2020, 34,3% dintre elevi nu au reușit să obțină nota 5 în cadrul probei de matematică, care presupune competențe de bază, utile și în studiul științelor. Observăm că ponderea elevilor foarte buni, cu note peste 9, este destul de scăzută, de doar 12,8%, aceștia reprezentând resursa umană cea mai competentă în a urma studiul de aprofundare a domeniilor STEM. În cazul materiilor de fizică, chimie și biologie, situația este asemănătoare, ponderea celor care nu reușesc să obțină nota 5 fiind cuprinsă între 25% și 30% în funcție de materia selectată. În schimb, din perspectiva distribuției notelor, în 2020, 679 de elevi au obținut cel puțin nota 9, valoare mai mare decât în cazul probei de matematică (530 de elevi), iar în intervalul de note 8-10 s-au încadrat cel puțin o treime dintre cei prezenți la examen la fiecare din cele 3 materii. Nu în ultimul rând, dintre elevii ce au ales să susțină proba la informatică, unde programa presupune și cunoștințe de programare, 94,6% au obținut cel puțin nota 5, peste jumătate din rezultate fiind bune și foarte bune (cel puțin nota 8).

TABEL 60. STATISTICA REZULTATELOR LA EXAMENUL DE BACALAUREAT PENTRU MATERIILE STEM ÎN 2020, JUDEȚUL TIMIȘ

NOTA	MATEMATICĂ	FIZICĂ	CHIMIE	BIOLOGIE	INFORMATICĂ
------	------------	--------	--------	----------	-------------

UNIUNEA EUROPEANĂ

NOTA	MATEMATICĂ	FIZICĂ	CHIMIE	BIOLOGIE	INFORMATICĂ
1-1,99	16,1%	9,5%	4,2%	6,5%	0,0%
2-2,99	7,3%	6,3%	2,1%	10,0%	1,0%
3-3,99	7,0%	2,1%	10,4%	8,2%	2,5%
4-4,99	3,8%	4,2%	12,5%	4,1%	1,9%
5-5,99	18,1%	25,3%	10,4%	12,5%	7,3%
6-6,99	11,1%	7,4%	8,3%	10,3%	13,7%
7-7,99	11,4%	7,4%	4,2%	9,9%	16,8%
8-8,99	12,4%	10,5%	10,4%	10,5%	25,1%
9-9,99	11,3%	20,0%	33,3%	21,0%	30,8%
10	1,5%	7,4%	4,2%	6,9%	1,0%
Elevi prezenți per materie	3240	95	48	1916	315

Sursa: Prelucrare după datele disponibile pe data.gov.ro

Este totuși de remarcat preferința absolvenților de liceu pentru examenul de biologie (aproape 60%), în detrimentul materiilor de chimie, fizică și informatică, unde într-adevăr conținutul lecțiilor nu presupune la fel de mult studierea unor elemente vizibile în clasă, materiale, ci un grad mai ridicat de abstractizare a noțiunilor teoretice. Cel mai bun exemplu este ponderea înregistrată în cazul probei de chimie, sub 2% dintre cei care au susținut examen la matematică alegând această disciplină ca a treia probă. În plus, este clar că această materie este aleasă conform nivelului de înțelegere a noțiunilor, aproape jumătate dintre elevi obținând cel puțin nota 8.

7.2. SERVICIILE DE SĂNĂTATE

În contextul actual în care sectorul sanitar a dovedit încă o dată faptul că este esențial pentru buna funcționare a unei comunități, precum și pentru asigurarea unei capacități sporite de reziliență și răspunsuri la riscuri, este necesar ca serviciile de sănătate să fie cât mai dezvoltate, inclusiv pe baza utilizării tehnologiilor moderne, inteligente, care să permită asigurarea unei îngrijiri cât mai eficiente pentru pacienți și să contribuie la prevenirea bolilor grave. Astfel, este important ca întreg sistemul sanitar să funcționeze pe baza unor soluții integrate (acces la infrastructura sanitară, nivel de dotare cu echipamente performante, personal medical specializat, soluții inteligente, soluții tehnice inovatoare, analize de date, computerizare în cloud a ideilor inovatoare despre co-managementul pacienților, monitorizarea sănătății acestora, respectiv prevenirea stilurilor de viață nesănătoase), scopul vizat pe termen lung fiind acela de a spori nivelul de calitate a vieții cetățenilor.

7.2.1. STAREA DE SĂNĂTATE A POPULAȚIEI

Starea de sănătate a populației este evaluată printr-o serie de indicatori specifici, aceștia referindu-se la morbiditate incidentă și prevalență, dar și la procese demografice. În continuare vor fi prezentate cele mai importante concluzii și tendințe observate la nivelul județului Timiș.

În cadrul Raportului Național privind Starea de Sănătate a Populației în anul 2019 sunt identificate următoarele situații specifice pentru județul Timiș²⁰³:

- Este printre județele cu cea mai mare speranță de viață (76,91 de ani);
- Este printre județele cu cele mai multe întreruperi de sarcină (1.993);
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale mortalității prin boli ale aparatului circulator (494,6‰);
- Este printre județele cu cele mai mari creșteri privind rata mortalității prin bolile aparatului circulator (22,8‰);
- Este printre județele unde anii de viață pierduți au crescut prin decese cauzate de bolile aparatului circulator;
- Este printre județele cu cele mai mari valori ale numărului de ani de viață pierduți prin decese cauzate de tumori maligne;
- Este printre județele care au înregistrat valori în creștere ale anilor de viață pierduți prin decese cauzate de bolile aparatului respirator;
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale mortalității prin boli ale aparatului digestiv (47,2‰);
- Este printre județele cu cele mai mari rate ale morbidității spitalizate din perspectiva cazurilor de boli ischemice ale inimii (539,7‰);
- Este printre județele cu cele mai mari creșteri ale ratei morbidității spitalizate din perspectiva cazurilor de boli ischemice ale inimii (61,8‰);
- Este printre județele cu cele mai mici valori ale deceselor prin boli ischemice ale inimii (140,7‰);
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale morbidității spitalizate prin boli cerebro-vasculare (229,8‰);
- Este județul cu cea mai mică rată a mortalității prin boli cerebro-vasculare (84‰);

²⁰³ <https://insp.gov.ro/sites/cnepss/wp-content/uploads/2020/12/Raport-Starea-de-Sanatate-2019.pdf>

- Este printre județele cu cele mai mari valori înregistrate ale ratei morbidității prin diabet zaharat (505,7‰);
- Este printre județele cu cele mai mari scăderi ale ratei morbidității spitalizate prin diabet zaharat (46,3‰);
- Este printre județele cu cele mai mari rate ale morbidității asociate cazurilor de cancer (1.455,9‰);
- Este printre județele cele mai mari scăderi ale ratei morbidității spitalizate prin cancer la sân la femei (67,5‰);
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale prevalenței în ceea ce privește cazurile de cancer de prostată (184,1‰);
- Este printre județele cu cele mai mari scăderi ale ratei morbidității spitalizate prin cancer de prostată (49,4‰);
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale mortalității prin decese asociate cancerului de prostată (16,2‰);
- Este printre județele cu cele mai mari rate ale mortalității prin cancer pulmonar (57,4‰);
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale morbidității spitalizate prin BPOC (204,8‰);
- Este printre județele cu cele mai mari rate ale mortalității prin astm (3‰);
- Este printre județele cu cele mai mari rate de examinare CT înregistrate (2.721,5‰);
- Este printre județele cu cele mai mari rate de examinare RMN înregistrate (649,3‰);
- Este printre județele cu cele mai multe angioplastii efectuate;
- Este printre județele cu cele mai multe bypass-uri efectuate în sistem public.

În același timp, raportul de activitate al DSP pentru anul 2019 prezintă o serie de aspecte referitoare la morbiditatea din județul Timiș, după cum urmează:

- Prevalența infecției cu HIV/SIDA este în creștere, de la 114 adulți în anul 2017 la 123 în anul 2019 (1,6 cazuri la 10.000 de locuitori);
- TBC pe teritoriul județului există în evidență 354 de bolnavi (4,7 cazuri la 10.000 de locuitori);
- Tumori (cancer) au apărut 1.877 de cazuri noi (24,8 cazuri la 10.000 de locuitori) 61,7% în mediul urban și 30,3% în mediul rural;
- Diabetul zaharat constituie o cauza de morbiditate care a înregistrat o creștere permanentă în ultimii ani la nivel național (1.177 de cazuri noi 15,6 cazuri la 10.000 de locuitori);
- Numărul persoanelor cu boli psihice este în creștere, astfel că au apărut în anul 2019 716 de cazuri noi (9,5 cazuri la 10.000 de locuitori) 52,6 în mediul urban și 47,4 în mediul rural;
- Morbiditatea spitalicească este urmărită prin numărul de bolnavi externați, în anul 2019 fiind de 121.215 (16% din populația totală).

Având în vedere situațiile specifice menționate anterior care fac referire la nivelul de morbiditate sporit din județul Timiș, se remarcă faptul că este necesară o atenție deosebită pentru a se lua măsuri în vederea reducerii acesteia. În acest sens, serviciile de medicină primară ocupă un loc aparte în ceea ce privește sprijinul în acest demers, acesta fiind (conform OMS) cele mai eficiente și cost-eficiente modalități de atingere a UHC Universal

Health Coverage, la nivel mondial ²⁰⁴. Aceste servicii de medicină primară reprezintă de fapt o abordare a sănătății și bunăstării centrată pe nevoile și circumstanțele de viață ale indivizilor, familiilor și comunităților, adresând într-un mod cuprinzător și inter-relaționat sănătatea fizică, mintală, socială, precum și bunăstarea. Astfel, cuprinde trei componente, și anume:

- Asigurarea accesului tuturor persoanelor la servicii de promovare, prevenție, protecție, curative, de recuperare și paliative pe tot parcursul vieții, prioritizând funcțiile cheie ale sistemului de sănătate adresate indivizilor și familiilor ca parte centrală a unor servicii integrate, livrate la toate nivelurile de asistență medicală (primară, secundară și terțiară);
- Adresarea sistematică a determinanților sănătății (inclusiv cei sociali, economic, de mediu, precum și caracteristicile individuale-genetice și comportamentale) prin politici publice informate de dovezi și prin acțiuni multi-sectoriale;
- Stimularea și sprijinirea indivizilor, a familiilor și a comunităților pentru a-și optimiza propria sănătate, prin implicarea în politicile de promovare și protecție a sănătății și bunăstării, dezvoltarea comună (împreună cu autoritățile) a serviciilor sociale și prin asumarea rolurilor de auto-îngrijire și îngrijire a altor membri ai comunității ²⁰⁵.

7.2.2. INFRASTRUCTURA DE SĂNĂTATE ȘI SERVICIILE MEDICALE

Infrastructura medicală din județul Timiș este reprezentată de 16 unități sanitare publice cu rol de deservire județeană, dintre care 6 aparțin de Ministerul Sănătății, 2 de ministere cu rețea sanitară proprie, iar celelalte 8 de alte instituții publice locale.

Spitalele din subordinea Ministerului Sănătății sunt următoarele:

SPITALUL CLINIC JUDEȚEAN DE URGENȚĂ „PIUS BRÎNZEU” TIMIȘOARA | Fiind cel mai important spital de la nivelul județului Timiș, acesta prezintă cea mai mare capacitate din perspectiva numărului de paturi (1.174 ²⁰⁶) și a serviciilor oferite. Astfel, în cadrul spitalului există un laborator clinic de analize medicale și asigură servicii de ambulator integrat. Totodată, beneficiază de o multitudine de secții în cadrul clinicilor universitare, diferitor compartimente, clinici specializate, nuclee de cercetare, care asigură facilități pe mai multe tipuri de servicii. Aceste servicii sunt prezentate în continuare: anestezie și terapie intensivă, cardiologie, chirurgie generală, chirurgie vasculară, diabet, nutriție și boli metabolice, gastroenterologie și hepatologie, nefrologie, neurochirurgie, neurologie, terapie intensivă coronarieni, urologie, endocrinologie, medicină internă, hemodializă, bloc operator, imunologie de transplant (bancă de celule stem), anatomie patologică, computer tomograf, medicină nucleară, planning familial, radiologie și imagistică medicală, stomatologie, politraumatologie, ortopedie, RMN, boli genetice, imunofiziologie, laparoscopie/fertilizare, obstetrică-ginecologie, ORL, pediatrie, psihiatrie și unitate primiri urgențe. În ceea ce privește digitalizarea, spitalul se remarcă prin o serie de dotări atât hardware, cât și software care asigură posibilitatea de a îmbunătăți serviciile medicale atât la nivel de organizare, dar și la nivel de practică medicală. Există un sistem informatic integrat Hospital Manager Suite ²⁰⁷, un sistem informatic integrat Hipocrate ²⁰⁸ și aplicații informatice pentru gestionarea

²⁰⁴ [https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-\(uhc\)](https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-(uhc))

²⁰⁵ https://insp.gov.ro/sites/cnepss/wp-content/uploads/2019/04/2.-Analiza-de-Situatie-ZMS-2019_AcopUnivServPrev.pdf

²⁰⁶ Raport de activitate DSP Timiș (2019)

²⁰⁷ Este o aplicație modulară care acoperă toate departamentele unui spital modern și permite controlul complet și administrarea individuală, într-un singur sistem, a pacienților, personalului, inventarului, resurselor, gestiunilor și tuturor celorlalte funcțiuni ale spitalului, respectiv furnizează în timp real reprezentanților spitalului informații exacte referitoare la starea pacienților, respectiv costurile asociate îngrijirii acestora

salariilor, a fișelor de personal etc ²⁰⁹. Mai mult, în cadrul Centrului de Diabet din Timișoara sunt acordate servicii de telemedicină care vin în sprijinul pacienților, oferind inclusiv în mod gratuit consultații prin video-conferință, call-center sau corespondență prin e-mail, adresându-se tuturor pacienților cu diabet din România ²¹⁰.

INSTITUTUL DE BOLI CARDIOVASCULARE TIMIȘOARA | Această unitate sanitară publică asigură asistență medicală completă de cardiologie: cardiologie clinică, cardiologie intervențională și cateterism cardiac, supraveghere și tratament pacienți critici cardiaci, chirurgie cardiovasculară, anestezie terapie intensivă, recuperare și prevenție cardiovasculară, explorări funcționale electrofiziologice cardiovasculare, implant stimulatori și defibrilatori cardiace, explorări ne-invasive și ambulator de specialitate, deserving atât zona interjudețeană, cât și pacienți proveniți din celelalte zone din țară și străinătate. Institutul are atribuții inclusiv în învățământul superior medical și mediu sanitar, de cercetare științifică medicală și de îndrumare metodologică de specialitate ²¹¹.

SPITALUL DE PSIHIATRIE ȘI MĂSURI DE SIGURANȚĂ JEBEL | Acest spital asigură servicii după cum urmează: consultații, tratament și îngrijire în specialitatea psihiatrie, testare psihologică, psihoterapie individuală și de grup, ergoterapie, întocmirea documentației pentru obținerea certificatului de încadrare în grad de handicap și/sau pensiei de boală, consultații de medicină internă și electrocardiografie, consultații și tratamente stomatologice, examene de laborator, servicii sociale și de consultanță juridică. Pe lângă cele 6 secții cu specialitatea psihiatrie, există și un compartiment de toxicomanie.

SPITALUL DE PSIHIATRIE GĂTAIA | Acest spital se adresează pacienților atât din județul Timiș, cât și din zone limitrofe precum Caraș-Severin, Arad și Hunedoara. Serviciile pe care le asigură sunt următoarele: ergoterapie, psihologie, ambulatoriu integrat cu cabinet în specialitatea psihiatrie, medicină internă, asistență socială psihologică și kinetoterapie ²¹².

CENTRUL MEDICAL DE EVALUARE, TERAPIE, EDUCAȚIE MEDICALĂ SPECIFICĂ PENTRU COPII ȘI TINERI CRISTIAN ȘERBAN BUZIAȘ | Aceasta este o instituție unică în România prin profilul ei, fiind înființată inițial pentru copii și tineri cu diabet zaharat și hemofilie, ulterior asigurând inclusiv servicii ce vizează obezitatea, dislipidemiile, alte boli ale sângelui în afară de hemofilie, boli cronice, recuperarea fizică. De asemenea, pacienții pot beneficia în cadrul centrului și de evaluare și intervenție psihologică, și totodată se desfășoară activități științifice de perfecționare medicală ²¹³.

(<https://www.bursa.ro/info-world-implementeaza-in-spitalul-judetean-de-urgenta-suceava-sistemul-informatic-hospital-manager-suite-4216122>)

²⁰⁸ Acesta contribuie la integrarea și interconectarea tuturor activităților dintr-o instituție medicală, determinând o multitudine de beneficii precum gestiunea tuturor costurilor generate de pacient în spital, urmărirea traseului unui pacient de la internare până la externare, automatizarea prelucrării și transferului de date și imagini etc (<http://rsc.showmineit.ro/ro/Hipocrate/>)

²⁰⁹ <https://www.hosptm.ro/serviciul-informatica/>

²¹⁰ <https://telediabet.ro/>

²¹¹ <http://www.cardiologie.ro/>

²¹² <http://spitalgataia.ro/>

²¹³ <https://www.ccsurban.ro/>

SERVICIUL JUDEȚEAN DE AMBULANȚĂ TIMIȘ | Obiectivul principal fundamental al activității desfășurate este reprezentat de asistența medicală publică de urgență prespitalicească (inclusiv consultații medicale de urgență și transport sanitar neasistat)²¹⁴.

SPITALUL MILITAR TIMIȘOARA | Scopul de bază al acestei unități sanitare îl reprezintă asigurarea asistenței medicale de specialitate pentru personalul militar, civil și membrii familiilor acestora, precum și pentru pensionarii militari și veteranii de război din județele Timiș, Arad, Bihor și Caraș-Severin, respectiv alt personal din afara sistemului național de apărare, ordine publică și siguranță națională. Astfel, pentru aceștia se asigură următoarele tipuri de servicii: ambulator, cardiologie, chirurgie generală, dermaventrlogie, ginecologie, medicină internă, medicină de familie, medicina muncii, neurologie, ORL, oftalmologie, pneumologie, psihiatrie, medicină dentară, ortopedie și traumatologie, psihologie, chirurgie generală, ATI, laboratoare, CPIAAM, radiologie și imagistică, computer tomograf, primiri urgențe²¹⁵.

SPITALUL CF TIMIȘOARA | În cadrul spitalului se asigură servicii de medicină internă, oftalmologie, chirurgie generală, ORL, ATI, geriatrie-gerontologie, diabet zaharat, nutriție și boli metabolice, laborator de analize medicale, radiologie și imagistică medicală, bloc operator, anatomie patologică²¹⁶.

SPITALUL CLINIC MUNICIPAL DE URGENȚĂ TIMIȘOARA | Alături de Spitalul Clinic Județean de Urgență „Pius Brânzeu”, aceste două spitale sunt cele mai importante la nivelul județului, asigurând cele mai multe paturi pentru pacienți (1.018²¹⁷) și cele mai variate tipuri de servicii. În ceea ce privește serviciile oferite, se numără următoarele: radioterapie, hematologie de laborator și analize medicale, ASCAR (asistența cardiacilor), ATI, chirurgie generală, chirurgie oncologică, chirurgie oro-maxilo-facială, chirurgie toracică, dermaventrlogie, medicină internă, oftalmologie, oncologie medicală, recuperare, medicină fizică și balneologie, neonatologie, ORL, obstetrică-ginecologie, gastroenterologie, geriatrie și gerontologie, medicina muncii, UPU, unitate de transfuzii, ambulatorii de specialitate, bloc operator, laboratoare de analize și de radiologie și imagistică medicală, de reproducere umană, anatomie patologică²¹⁸. În cadrul Strategiei de Dezvoltare a spitalului pentru perioada 2017-2019, sunt prezentate problemele cu care acesta se confruntă, acestea fiind referitoare la: inexistența în unele secții a unor aparaturi și echipamente de ultimă generație, lipsa departamentului de fertilizare in vitro, imposibilitatea de monitorizare a tuturor activităților din cauza faptului că nu a fost realizat un sistem informatic unitar, necorelarea ICM și TCP cu cheltuielile efective realizate în spital, lipsa unor protocoale de practică medicală, suprasolicitarea personalului existent, subnormarea cu personal prin migrația către unități sanitare private și din străinătate sau prin îmbătrânirea și pensionarea personalului, lipsa unei politici coerente de formare profesională a personalului, clădiri care necesită lucrări de reabilitare, cheltuieli administrative mari, desfășurarea activității secțiilor cardiologie și obstetrică în clădiri retrocedate pentru care se achită chirii considerabile, respectiv insuficiența fondurilor alocate²¹⁹.

SPITALUL CLINIC DE URGENȚE PENTRU COPII LOUIS ȚURCANU TIMIȘOARA | Acesta este o unitate sanitară publică pentru copii, în cadrul căreia sunt asigurate următoarele tipuri de servicii: ATI, pediatrie, (inclusiv recuperare nutrițională), chirurgie pediatrică, ortopedie pediatrică, unitate transfuzii sanguine, neonatologie prematuri, psihiatrie pediatrică, neurologie pediatrică, pneumologie, UPU, bloc operator, sterilizare, compartiment de transplant medular, centru de sănătate mintală, laboratoare, ambulator integrat, centru de endocrinologie și diabetologie pediatrică, centru regional de genetică medicală²²⁰.

SPITALUL CLINIC DE BOLI INFECȚIOASE ȘI PNEUMOFTIZIOLOGIE VICTOR BABEȘ TIMIȘOARA | Acesta este unul dintre cele mai importante spitale din regiune cu acest profil, având 2 mari secții: de boli infecțioase și de

²¹⁴ <https://ambulantatimis.odoo.com/>

²¹⁵ <http://www.smutm.ro/>

²¹⁶ <https://www.spitalcftm.ro/>

²¹⁷ Raport de activitate DSP Timiș (2019)

²¹⁸ <https://www.spitalul-municipal-timisoara.ro/>

²¹⁹ https://www.spitalul-municipal-timisoara.ro/public/data_files/content/plan-management/strategie-dezvoltare-2017-2020.pdf

²²⁰ <https://www.spital-copii-timisoara.info/>

pneumologie, cu mai multe compartimente precum TIBI, ATI, chirurgie toracică, endoscopie bronșică, recuperare medicală respiratorie, prevenție/control pentru infecții nosocomiale, asistență psiho-socială, dispensar TBC, ambulatoriu integrat, laboratoare ²²¹.

SPITALUL MUNICIPAL DR. TEODOR ANDREI LUGOJ | În cadrul municipiului Lugoj există un singur spital public, acesta asigurând servicii de sănătate atât pentru populația municipiului, cât și pentru persoane din localități limitrofe. Serviciile oferite sunt următoarele: ATI, chirurgie generală, medicină internă, obstetrică-ginecologie, pneumologie, psihiatrie, boli infecțioase, diabet zaharat, nutriție și boli metabolice, îngrijiri paleative, neonatologie, neurologie, pediatrie, primiri urgențe, urologie, laboratoare, ambulator de specialitate și compartiment de primiri urgențe ²²².

SPITALUL ORĂȘENESC DETA | Fiind singurul spital general public din zona de sud-vest a județului Timiș, acest spital asigură servicii medicale atât pentru locuitorii orașelor Ciacova și Gătaia, unde nu există spitale, cât și pentru comunele din proximitate. Serviciile oferite de acesta sunt următoarele: cameră de gardă, medicină internă, chirurgie, pediatrie, ginecologie, neonatologie, ATI, boli cronice, ginecologie, planning familial, pneumoftiziologie, laboratoare de analize, investigații imagistice, explorări funcționale ²²³.

SPITALUL DR. KARL DIEL JIMBOLIA | În cadrul spitalului se asigură servicii de chirurgie generală, ortopedie și traumatologie, urologie, ATI, boli cronice, pneumologie, pneumoftiziologie, medicină internă, neurologie, cardiologie, recuperare, medicină fizică și balneologie, obstetrică-ginecologie, nou născuți, ambulatoriu integrat ²²⁴.

SPITALUL ORĂȘENESC SÂNNICOLAU MARE | Acest spital asigură servicii medicale după cum urmează: chirurgie generală, obstetrică-ginecologie, medicină internă, pediatrie, neonatologie, ATI, ORL, laboratoare de analize, ambulator integrat, dispensar TBC ²²⁵.

SPITALUL ORĂȘENESC FĂGET | Serviciile medicale oferite de acest spital public sunt următoarele: chirurgie generală, obstetrică-ginecologie, neonatologie, pediatrie, boli infecțioase, pneumoftiziologie, ATI, radiologie și imagistică medicală, laboratoare de analize, cameră de gardă, ambulatoriu, ortopedie-traumatologie, dispensar T.B.C. ²²⁶

Se remarcă faptul că, la nivelul întregului județ, gama cea mai variată de servicii medicale asigurate în sistem public se concentrează în municipiul Timișoara. În contextul zonei de cooperare transfrontalieră România-Serbia (care cuprinde județele Timiș, Caraș-Severin și Mehedinți din România, respectiv districtele Severno-Banatski, Srednje-Banatski, Juzno-Banatski, Branicevski, Podunavski și Borski din Serbia), acest municipiu asigură servicii medicale de aproximativ două ori mai multe față de celelalte zone din cadrul ariei eligibile ²²⁷. Pe de altă parte, în ceea ce privește zona de cooperare transfrontalieră România-Ungaria (care cuprinde județele Timiș, Arad, Satu Mare și Bihor, respectiv județele Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés, Csongrád, calitatea serviciilor medicale oferite în zona României este mult mai redusă față de situația din Ungaria, ceea ce contribuie la o migrație a forței de muncă în domeniul medical ²²⁸.

În ceea ce privește celelalte așezări urbane din județ în afara municipiului reședință, pe lângă municipiului Lugoj și orașele Deta, Jimbolia, Sânnicolau Mare și Făget, celelalte 4 orașe (Buziaș, Recaș, Ciacova și Gătaia) nu beneficiază de spitale generale publice (deși conform Legii nr. 351/2001, aceasta este una dintre dotările de bază care ar trebui să existe în cadrul unui oraș).

²²¹ <https://www.vbabestm.ro/#>

²²² <https://www.smlugoj.ro/>

²²³ <https://www.spitaldeta.ro/dotarile-spitalului>

²²⁴ <http://www.spitaluljimbolia.ro/index.html>

²²⁵ <https://www.spsnm.ro/>

²²⁶ <http://www.spitalfaget.ro/#/>

²²⁷ Anexa I - INTERREG IPA CBC Romania Serbia Programme, 2017

²²⁸ Interreg V-A România-Ungaria 2014-2020

Din perspectiva digitalizării, din nou municipiul Timișoara este fruntaș în ceea ce privește primii pași realizați în direcția eSănătății (există servicii digitale asigurate în cadrul Spitalului Clinic Județean de Urgență „Pius Brânzeu” Timișoara, după cum este amintit anterior). De astfel de servicii (îndeosebi telemedicina) pot beneficia toți locuitorii județului Timiș. Chiar dacă telemedicina nu reprezintă o înlocuire totală a actului medical, ci doar reprezintă o soluție smart care contribuie la optimizarea timpului de intervenție, populația din județ poate beneficia de avantajul apropierii de municipiul Timișoara, care se află la distanță de maxim 1 ora și jumătate de cea mai îndepărtată așezare de pe teritoriul județului (din zona de est). În plus, se mai remarcă la nivelul județului o serie de proiecte desfășurate la nivel local, precum:

- Testarea soluției de telemedicină dezvoltată de Fundația de Ajutor Medical Profilaxis Timișoara cu medici specialiști din municipiu, astfel că se desfășoară consultații la distanță specializarea cardiologie și boli interne (de exemplu în zone aflate la 100 km de Timișoara comuna Tomești) medicul specialist se află în Timișoara în fața unui calculator, iar pe teren există un alt medic care se deplasează cu un ecograf conectat la laptop și la internet, astfel că poate transmite informații în timp real;
- Implementarea unui sistem de consultații în colaborare cu spitalul din orașul Deta, care nu beneficia de medic cardiolog, ci doar medic de boli interne timp de aproximativ 1 an, personalul medical a fost ajutat cu consultații în sistem de telemedicină pentru a acoperi această specializare.

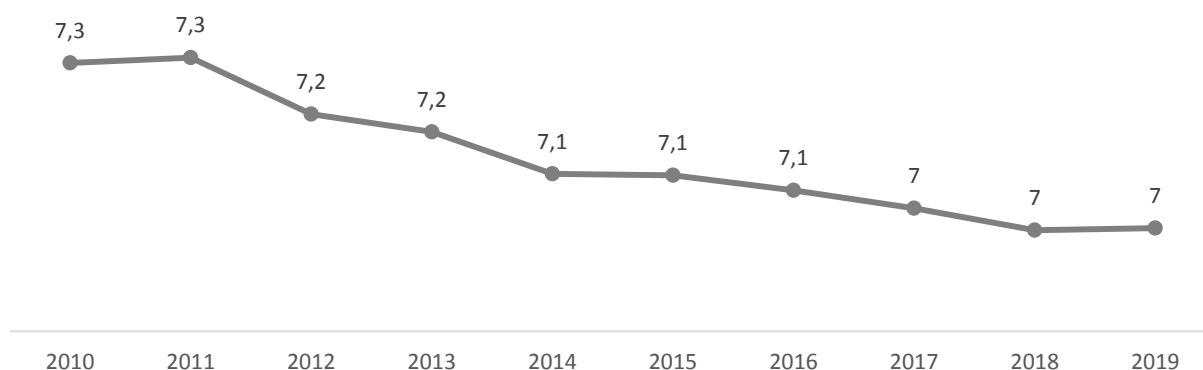
În același timp, serviciile medicale private nu contribuie foarte mult la completarea celor din sistemul public. În afara municipiului Timișoara, unde sistemul privat de dotări și servicii este cel mai dezvoltat, și municipiul Lugoj într-o măsură mult mai mică ²²⁹, în cadrul celorlalte orașe nu există clinici/centre care să compenseze oferta serviciilor oferite în sectorul public (se regăsesc preponderent laboratoare de analize medicale, respectiv centre de imagistică). Mai mult, pe fondul deficienței previzionate în ceea ce privește forța de muncă din domeniul sănătății îndeosebi în cadrul spitalelor orașenești și în mediul rural, este deosebit de importantă dezvoltarea telemedicinii, care poate oferi soluții prin conectarea micilor spitale cu cele de specialitate din municipiul Timișoara.

Încă o soluție eficientă pentru dezvoltarea serviciilor medicale în contextul eSănătății este cea de tipul „second opinion”. Implementarea acesteia vizează realizarea de parteneriate cu spitale atât din țară, cât și din străinătate în vederea sporirii nivelului de atractivitate pentru accesarea de servicii medicale pe teritoriul județului, fără ca pacienții să se deplaseze în alte orașe (precum Budapesta sau Viena, care sunt cele mai frecventate) de exemplu, acces la investigații imagistice bine dezvoltate, care pot fi transmise în format electronic medicului și pacientului.

Din punct de vedere al gradului de dotare, conform bazei de date INS Tempo, la nivelul anului 2019, în județul Timiș se găseau 7 paturi în spitalele publice la 1.000 de locuitori. Această valoare este în ușoară scădere față de anul 2010 (când era 7,3), în intervalul 2010-2019 remarcându-se de altfel o scădere constantă a valorii. Cu toate acestea, valoarea este considerabil mai mare față de cele înregistrate la nivel regional (6,1) și național (5,6).

²²⁹ Unitățile sanitare cele mai importante sunt Policlinica Lugoj (prin clinica Regina Maria), care asigură servicii de obstetrică-ginecologie, ORL, dermatologie, endocrinologie, urologie, alergologie, medicina muncii, și Centrul Medical MedLife Lugoj (prin clinica MedLife), care asigură servicii de dermatovenerologie, ecografie, ginecologie, medicină generală, medicină internă, ORL

FIGURA 205. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE PATURI ÎN SPITALELE PUBLICE LA 1.000 DE LOCUITORI, 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Numărul de paturi defalcat pe unitățile sanitare publice din județul Timiș se prezintă astfel:

- Spitalul Clinic Județean de Urgență „Pius Brînzeu” Timișoara - 1.174 de paturi;
- Institutul de Boli Cardiovasculare Timișoara - 166 de paturi;
- Spitalul de Psihiatrie și Măsuri de Siguranță Jebel - 460 de paturi;
- Spitalul de Psihiatrie Gătaia - 445 de paturi;
- Centrul Medical de Evaluare, Terapie, Educație Medicală Specifică și Recuperare pentru Copii și Tineri Cristian Șerban” Buziaș - 50 de paturi;
- Spitalul Militar Timișoara - 175 de paturi;
- Spitalul CF Timișoara - 212 de paturi;
- Spitalul Clinic Municipal de Urgență Timișoara - 1.018 de paturi;
- Spitalul Clinic de Urgență pentru Copii „Louis Țurcanu” Timișoara - 501 de paturi;
- Spitalul Clinic de Boli infecțioase și Pneumoftiziologie „Victor Babeș” Timișoara - 295 de paturi;
- Spitalul Municipal „Dr. Teodor Andrei” Lugoj - 368 de paturi;
- Spitalul Orășenesc Deta - 63 de paturi;
- Spitalul „Dr. Karl Diel” Jimbolia - 125 de paturi;
- Spitalul Orășenesc Sânnicolau Mare - 135 de paturi;
- Spitalul Orășenesc Făget - 115 de paturi ²³⁰.

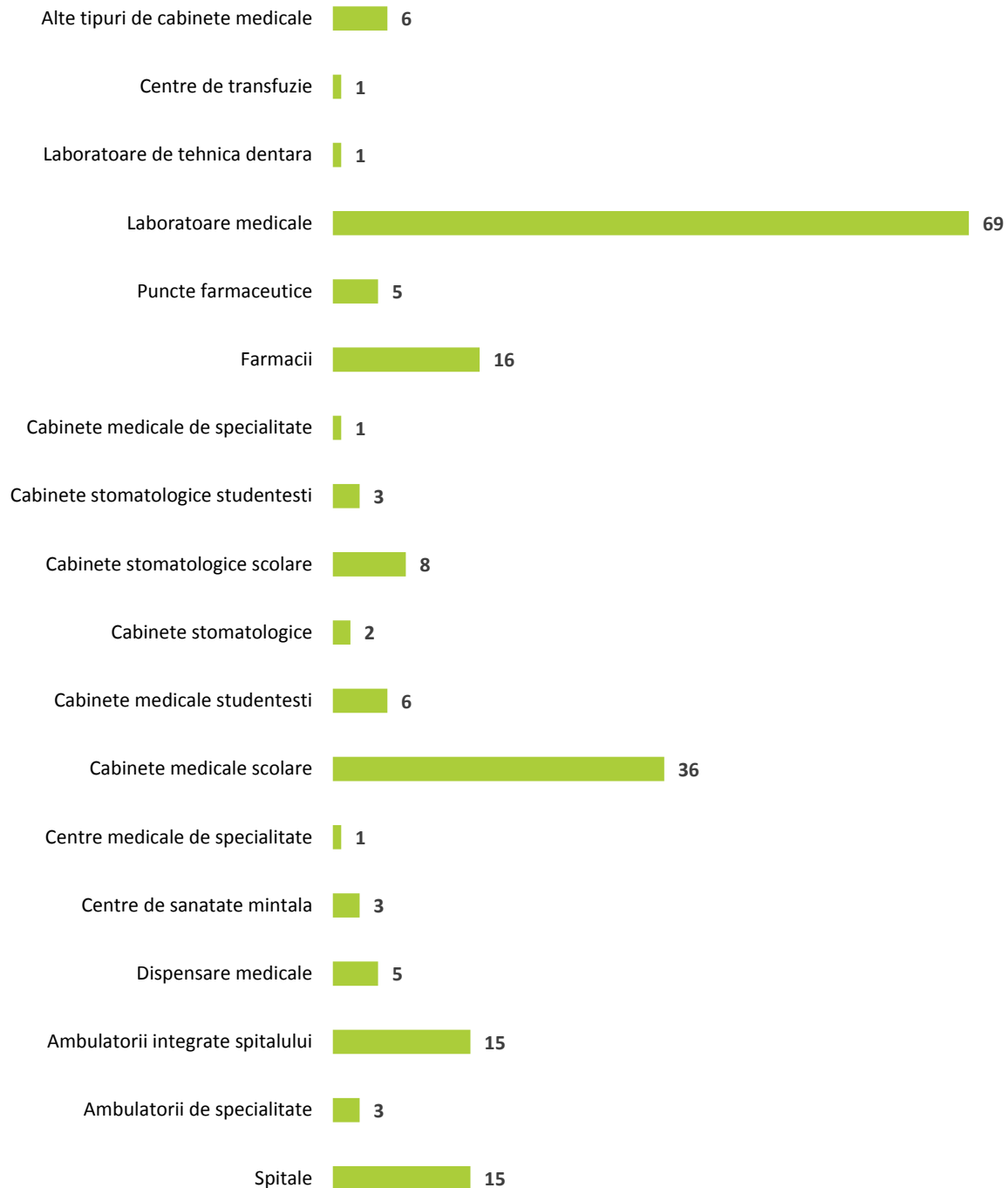
În plus față de spitale, în cadrul județului Timiș mai există dotări medicale de deservire locală, după cum se poate în vedea în figura următoare. În anul 2011 a avut loc un proces accentuat de privatizare a cabinetelor unora dintre categoriile prezentate (cabinete medicale de familie, cabinete stomatologice etc), astfel că în anul 2019 se observă faptul că majoritatea populației este deservită de unități private, ceea ce atrage atenția asupra unor provocări cum ar fi limitarea responsabilității și capacității de intervenție a administrației publice în ceea ce privește calitatea serviciilor medicale oferite, respectiv majorarea costurilor serviciilor medicale.

La nivelul anului 2019 se remarcă faptul că nu mai există niciun cabinet medical de familie în sistemul public, toate cele 480 fiind în mediul privat (această categorie de unități sanitare se regăsește în aproape toate UAT-urile, existând cel puțin unul în fiecare, cu excepția a 4 comune: Bara, Beba Veche, Secaș și Otelec). În ceea ce

²³⁰ Conform Raport de activitate DSP 2019

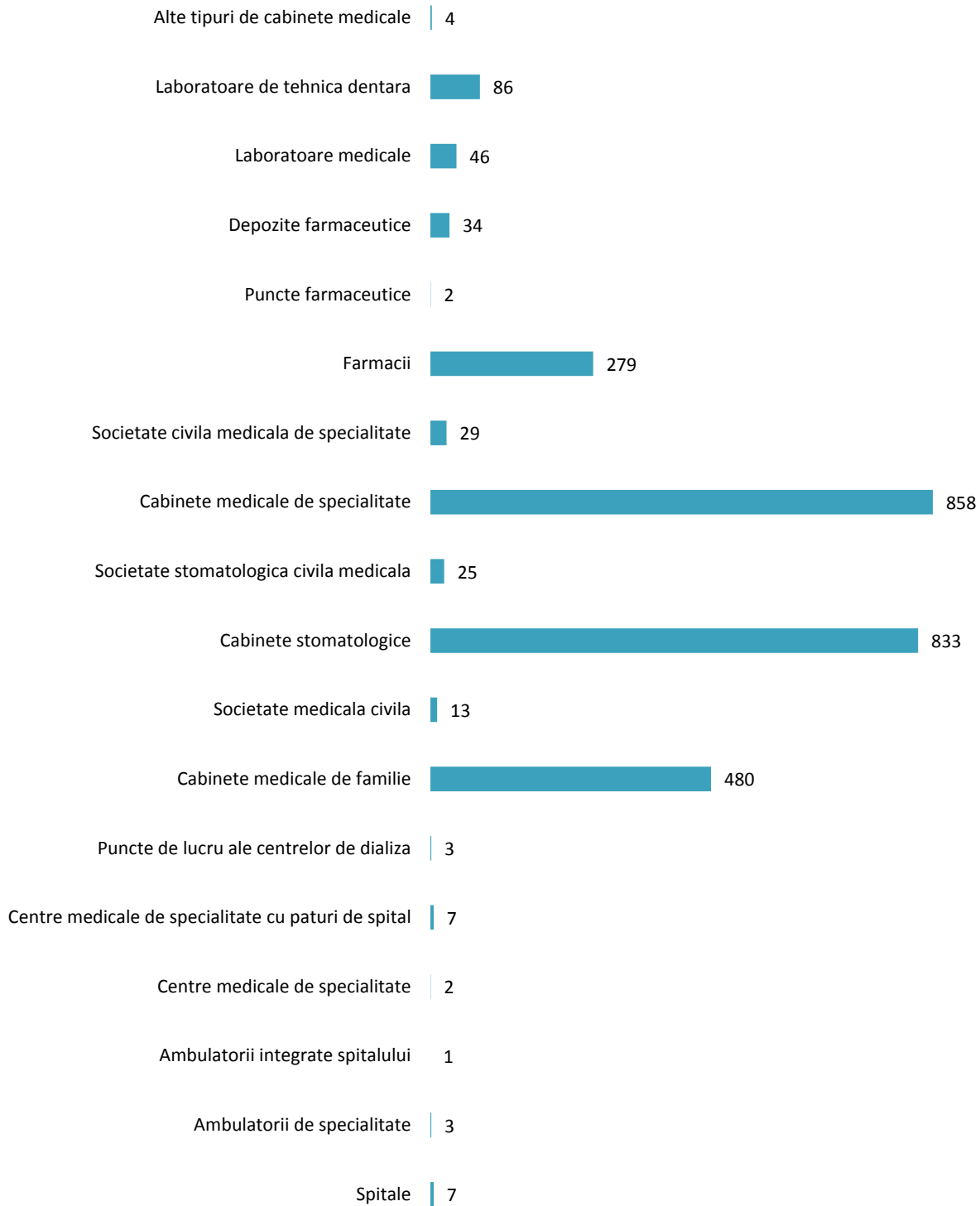
privește mediul rural, cu excepția cabinetelor medicale familiale, a cabinetelor stomatologice și a farmaciilor, care se regăsesc în majoritatea comunelor, pentru celelalte tipuri de servicii populație este nevoită să se deplaseze în așezările urbane.

FIGURA 206. DISTRIBUȚIA STRUCTURILOR DE SERVICII MEDICALE PUBLICE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, 2019

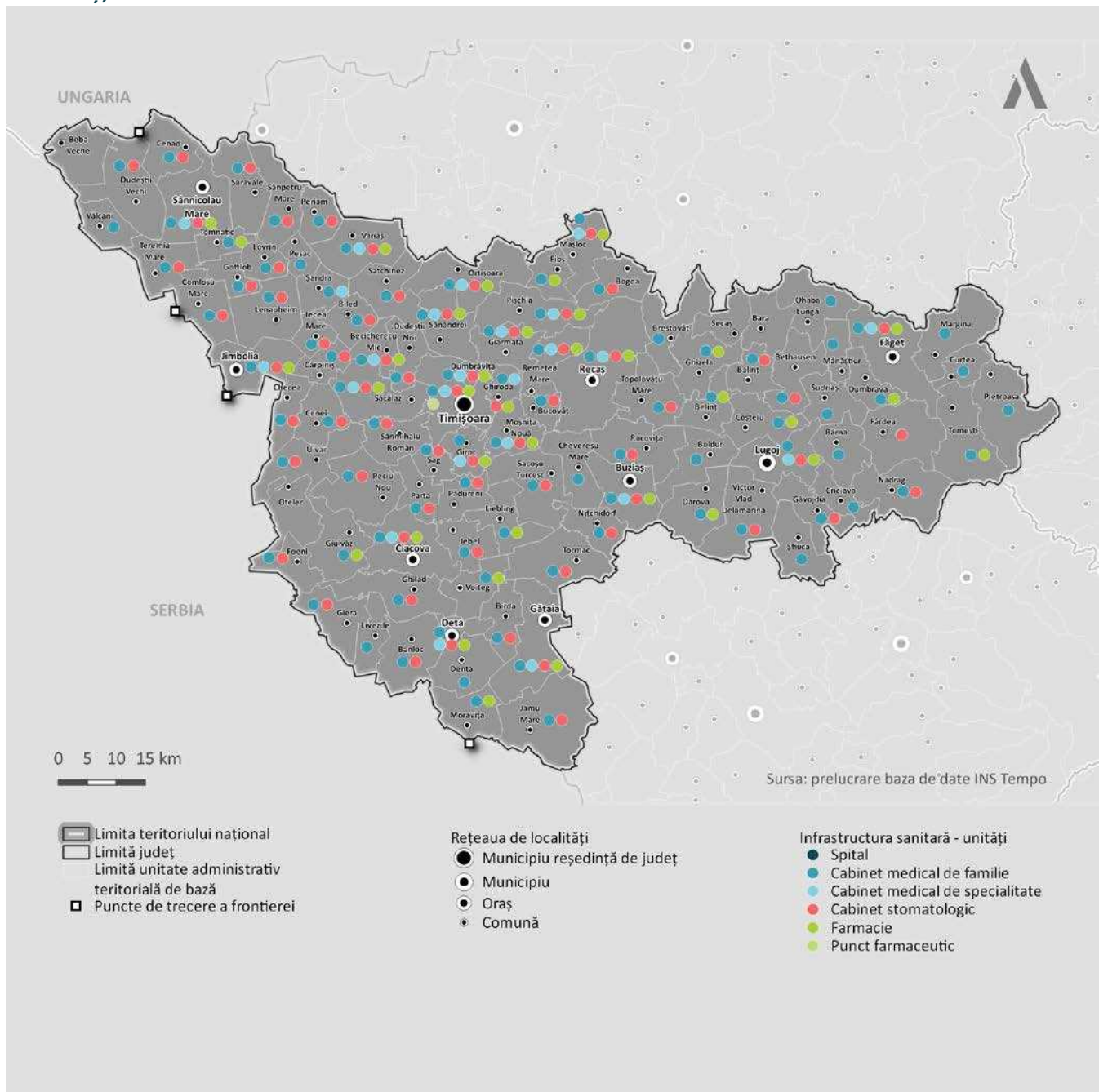
Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 207. DISTRIBUȚIA STRUCTURILOR DE SERVICII MEDICALE PRIVATE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 208. DISTRIBUȚIA PRINCIPALELOR STRUCTURI DE SERVICII MEDICALE PE TERITORIUL JUDEȚULUI TIMIȘ, 2019

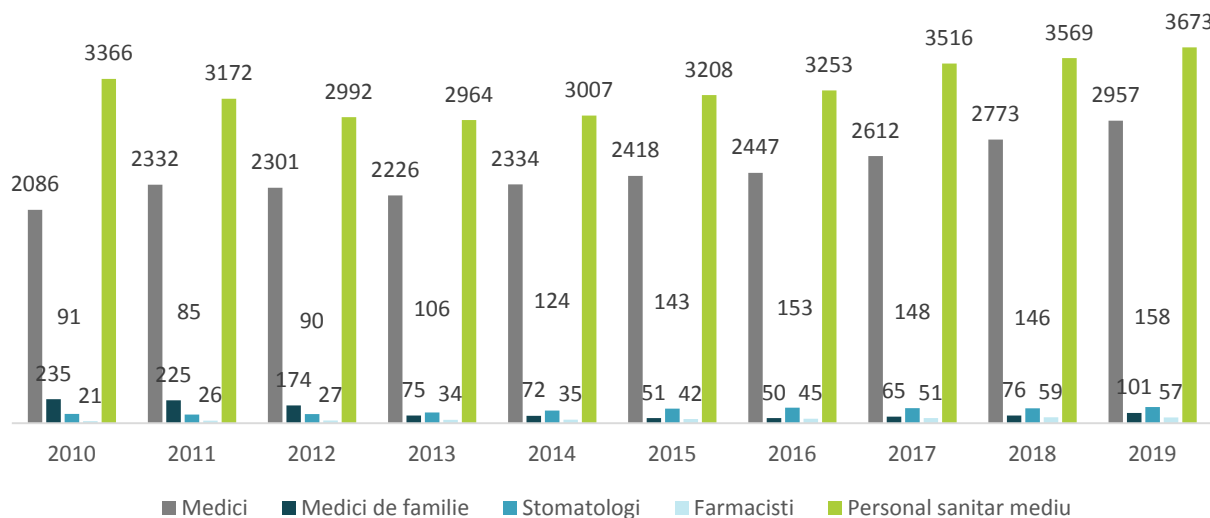

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În anul 2019 existau în județul Timiș 6.946 (50,9% din total) de cadre medico-sanitare în sistemul public, respectiv 6.692 în sistemul privat (49,1% din total). Din totalul lor, categoria cu cele mai multe cadre este cea a personalului sanitar mediu (47,5%), urmată de cea a medicilor (34,5%).

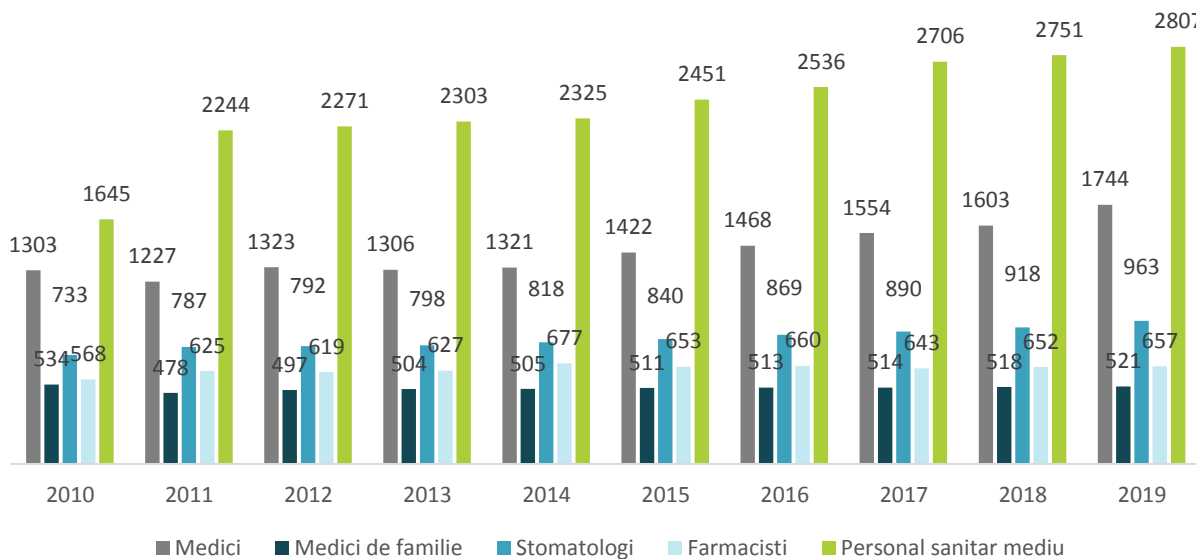
Per total, numărul personalului a crescut în intervalul 2010-2019 cu 28,9%, cea mai mare creștere fiind înregistrată în cazul mediului privat (+39,9%). În plus, procesul de privatizare a serviciilor de sănătate, care a început în anul 2011, a generat un transfer de medici de familie, stomatologi și personal sanitar mediu din domeniul public către domeniul privat. În privința medicilor nu au fost sesizate schimbări structurale majore între cele două medii deoarece celelalte dotări publice s-au menținut la valori similare. Totuși, a fost constatăată o creștere semnificativă a majorității categoriilor de personal medico-sanitar din mediul privat (cu excepția medicilor de familie), corelată cu creșterea antreprenoriatului în domeniul medical.

FIGURA 209. EVOLUȚIA PERSONALULUI MEDICO-SANITAR DIN SISTEMUL PUBLIC ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

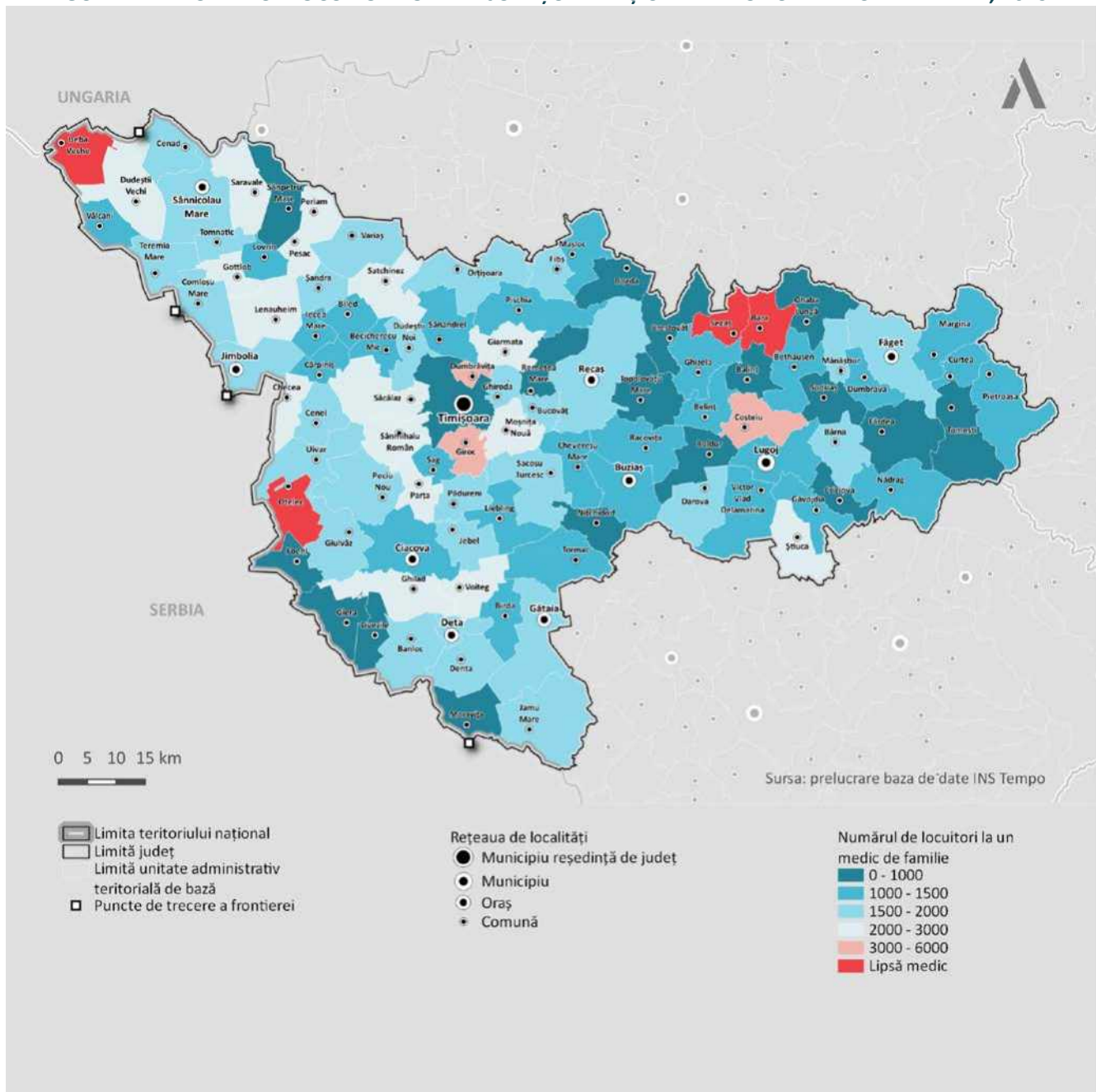
Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 210. EVOLUȚIA PERSONALULUI MEDICO-SANITAR DIN SISTEMUL PRIVAT ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 211. NUMĂRUL LOCUITORILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ CE REVIN UNUI MEDIC DE FAMILIE, 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În ceea ce privește numărul de persoane ce reveneau unui medic de familie din județul Timiș, această valoare era în medie în anul 2019 de 1.216. Totuși având în vedere valorile impuse de Ministerul Sănătății cu privire la acest indicator, care nu ar trebui să depășească valoare de 3.000 de persoane, se remarcă următoarele UAT-uri care nu se încadrează în aceste standarde: Giroc (5.649 de persoane), Coșteiu (3.873 de persoane) și Dumbrăvița (3.463 de persoane). Din perspectiva evoluției, din anul 2010 până în anul 2019, numărul de persoane ce revin unui medic de familie a crescut cu 25,8%.

Din perspectiva personalului medical, în municipiul Timișoara există Universitatea de Medicină și Farmacie „Victor Babeș”, care asigură următoarele specializări: medicină, medicină dentară și farmacie. Astfel, există pe teritoriul județului posibilitatea de specializare în acest domeniu, formându-se noi generații de cadre medicale, dar poate fi exploatată inclusiv oportunitatea pentru studenți de a se implica în activități de voluntariat în cadrul unităților sanitare din județ.

Mai mult, prin programul POCU 2014-2020 s-a realizat, de către Școala Națională de Sănătate Publică, Management și Perfecționare și Domeniul Sanitar București în parteneriat cu MAI și cu o serie de spitale din București, un proiect ce vizează instruirea asistenților medicali din țară, una dintre sesiuni fiind desfășurată și în municipiul Timișoara în anul 2019 (cursuri de boli cardiovasculare și monitorizare, de boli respiratorii acute și cronice, respectiv de boli renale acute și cronice) ²³¹.

În același timp, autoritățile responsabile cu sănătatea publică implementează în mod constant activități ale Programelor Naționale de Sănătate cu scopul prevenirii, tratării și diagnosticării afecțiunilor. Astfel, în anul 2019 DSP Timiș a realizat o serie de campanii prin intermediul Programului Național de Supraveghere și Control al Bolilor Transmisibile Prioritare, Programul Național de Imunizări, Programul de Supraveghere și Control al Infecției HIV, Programul de Supraveghere și Control al Tuberculozei, Programul național de prevenire, supraveghere și control al tuberculozei, respectiv Programul național de supraveghere și limitare a infecțiilor asociate asistenței medicale și a rezistenței microbiene, precum și de monitorizare a utilizării antibioticelor.

În ceea ce privește persoanele consumatoare de droguri, la nivel național există două rețele de tratament: rețeaua de tratament de tip ambulatoriu și rețeaua de tratament în regim rezidențial. Acestea sunt foarte importante dat fiind faptul că inclusiv județul Timiș prezintă o serie de probleme pe acest palier:

- Este unul dintre cele 10 județe unde cauzistica rămâne concentrată din perspectiva consumului de canabis, înregistrând în anul 2019 peste 25 de cazuri de urgențe cauzate de acest drog (singular sau în combinație);
- Este unul dintre cele 9 județe unde cauzistica urgențelor medicale datorate de consumul de NSP (noi substanțe psihoactive) este foarte concentrată, astfel că se înregistrează peste 100 de cazuri la nivelul anului 2019;
- Analiza repartiției urgențelor medicale în raport cu ponderea numărului de cazuri de urgență înregistrate plasează județul Timiș în categoria zonelor cu risc mare (între 5% și 9%) ²³².

În acest context, la nivelul județului Timiș s-au derulat în anul 2019 și activități de informare-educare-consiliere privind consumul de droguri, astfel că s-au realizat:

- Un proiect local prin Penitenciarului Timișoara denumit „Dependent de libertate” - scopul a constat în creșterea gradului de informare, educare și conștientizare a populației școlare în vederea neînțelegerii consumului de droguri prin organizarea de programe școlare, extrașcolare și de petrecere a timpului liber;
- Un alt proiect local desfășurat prin Penitenciarul Timișoara, denumit „Un altfel de drum” scopul a constat în sporirea nivelului de informare, educare și conștientizare în vederea prevenirii consumului de canabis și NSP, precum și în schimbarea atitudinii privind consumul ²³³.

²³¹ <https://pocugerota.ro/inscriere-in-grupul-tinta/>

²³² Raportul Național privind Situația Drogurilor, 2019

²³³ http://ana.gov.ro/wp-content/uploads/2020/01/RN_2019_28.11.pdf

7.3. SERVICIILE SOCIALE

Acest tip de servicii, care sunt în general furnizate într-o manieră personalizată, sunt menite să răspundă nevoilor utilizatorilor din grupuri vulnerabile, fiind dezvoltate pe principiul solidarității și al egalității de acces. Aceste servicii se pot delimita, în contextul Legii nr.292/2011 Legea asistenței sociale, în beneficiile de asistență socială și servicii sociale²³⁴.

Condițiile de trai și calitatea vieții într-un oraș sunt influențate și de oferta serviciilor de tip eCare în contextul asistenței sociale, acesta reprezentând un domeniu din ce în ce mai important care are capacitatea de a îmbunătăți serviciile furnizate, alăturând inclusiv într-un mod mai eficient furnizarea serviciilor de îngrijire medicală, socială și informală, datorită sprijinului tehnologiei informației și comunicațiilor.

7.3.1. INFRASTRUCTURA ȘI SERVICIILE SOCIALE

Oferta de servicii sociale din județul Timiș este asigurată prin intermediul următoarelor categorii, puse la dispoziție atât de mediul public, cât și de cel privat:

- Servicii pentru tineri/adulți;
- Servicii private pentru copii;
- Servicii pentru adulți cu handicap;
- Servicii publice pentru copii;
- Servicii pentru adulți bătrâni;
- Servicii primare.

FIGURA 212. HARTA SERVICIILOR SOCIALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: DGASPC Timiș

Astfel, serviciile sociale se găsesc pe teritoriul județului Timiș în cadrul următoarelor localități, după cum este prezentat în tabelul următor:

TABEL 61. LOCALIZAREA SERVICIILOR SOCIALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2021

LOCALITĂȚI	TIPURI DE SERVICII SOCIALE
Comuna Bacova	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii pentru adulți bătrâni
Comuna Biled	Servicii primare
Satul Bulgăruș (Comuna Lenauheim)	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Buziaș	Servicii primare, servicii pentru tineri/adulți
Comuna Checea	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Ciacova	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Comloșu Mare	Servicii primare, servicii pentru adulți bătrâni
Satul Cornești (Comuna Orțișoara)	Servicii primare
Comuna Dudeștii Noi	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Dumbrăvița	Servicii primare
Comuna Gavojdia	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii publice pentru copii
Comuna Ghiroda	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Giarmata	Servicii private, servicii private pentru copii
Comuna Giulvăz	Servicii primare
Satul Jdioara (Comuna Criciova)	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Jimbolia	Servicii primare, servicii pentru adulți bătrâni
Municipiul Lugoj	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii pentru adulți bătrâni, servicii private pentru copii, servicii publice pentru copii, servicii pentru tineri/adulți
Comuna Margina	Servicii primare
Comuna Moșnița Nouă	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Peciu Nou	Servicii primare, servicii private pentru copii
Satul Pietroasa Mare (Comuna V.V. Delamarina)	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Recaș	Servicii primare, servicii publice pentru copii
Municipiul Timișoara	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii pentru adulți bătrâni, servicii private pentru copii, servicii publice pentru copii, servicii pentru tineri/adulți
Comuna Remetea Mare	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Nădrag	Servicii primare
Comuna Periam	Servicii primare
Comuna Variaș	Servicii primare, servicii pentru adulți bătrâni

Sursa: DGASPC Timiș

În completarea infrastructurii de servicii sociale prezentate anterior, se remarcă inclusiv o serie de ONG-uri care își desfășoară activitatea în parteneriat cu DGASPC și sunt active în domeniul social. Astfel, există 12 fundații, 1 federație și 5 asociații, acestea fiind următoarele:

TABEL 62. LISTA ONG-URILOR ACTIVE ÎN DOMENIUL SOCIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2021

ONG-URI

ONG-URI

Fundația Umanitară Chosen	municipiul Timișoara
Federația „Caritas a Diecezei”	municipiul Timișoara
Asociația Societatea de caritate Blythswood România Filiala Banat	orașul Jimbolia
Fundația Mâini Tămăduitoare	municipiul Timișoara
Fundația de Abilitare Speranța	municipiul Timișoara
Fundația Missio Link Internațional	municipiul Timișoara
Fundația „M.U.T. Herz Fur Kinder”	comuna Lenauheim
Fundația Umanitară „Beracă”	satul Jdioara (comuna Criciova)
Fundația „Siguranța pentru Copii în România”	comuna Checea
Fundația Estera	municipiul Timișoara
Asociația Evanghelistică și de Caritate „Isus Speranța României”	municipiul Timișoara
Fundația „Sf. Francisc” Deva	filiala din orașul Jimbolia
Asociația Darul Vieții	municipiul Timișoara
Fundația Bashford	municipiul Timișoara
Kinderzukunft Fundația „Rudolf Walther”	filiala din municipiul Timișoara
Asociația Creștină „Speranța și Lumina”	municipiul Timișoara
Fundația Umanitară Râul Vieții	comuna Orțișoara
Asociația Micile Comori	municipiul Timișoara

Sursa: DGASPC Timiș

Conform Ministerului Muncii și Protecției Sociale Direcția Politici Servicii Sociale, lista completă la începutul anului 2021 a furnizorilor privați și publici de servicii sociale care sunt acreditați în baza Legii nr.197/2012²³⁵ este prezentată în continuare:

- În municipiul Timișoara:
 - 2 structuri specializate din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 1 autoritate a Administrației Publice Centrale ori altă instituție aflată în subordinea sau coordonarea acesteia care are stabilite prin lege atribuții privind acordarea de servicii sociale pentru anumite categorii de beneficiari (public);
 - 39 de organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
 - 2 culte recunoscute de lege;
 - 8 operatori economici în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Municipiul Lugoj:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 5 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
 - 1 cultă recunoscută de lege;
- Orașul Ciocova:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);

²³⁵ http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/08012021_Furnizori.pdf

- Orașul Sânnicolau Mare:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Orașul Făget:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
 - 1 cultă recunoscută de lege;
- Orașul Buziaș:
 - 1 autoritate a Administrației Publice Centrale ori altă instituție aflată în subordinea sau coordonarea acesteia care are stabilite prin lege atribuții privind acordarea de servicii sociale pentru anumite categorii de beneficiari (public);
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Orașul Jimbolia:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Coșteiu:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Șag:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
 - 1 operator economic în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Săcălaz:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Dumbrăvița:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 3 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
 - 3 operatori economici în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Giroc:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 2 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
- Comuna Mașloc:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Orțișoara:
 - 2 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
 - 1 operator economic în condiții speciale prevăzute de lege (privat);

- Comuna Pișchia:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Giarmata:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Ghiroda:
 - 2 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
- Comuna Banloc:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Periam:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Sânmihaiu Român:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Bucovăț:
 - 1 operator economic în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Dudeștii Noi:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Lenauheim:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
 - 1 operator economic în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Checea:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Criciova:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Moșnița Nouă:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
 - 1 operator economic în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Topolovățu Mare:
 - 1 operator economic în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Comloșu Mare:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Darova:

- 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Gottlob:
 - 2 structuri specializate din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Peciu Nou:
 - 1 operator economic în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Remetea Mare:
 - 1 operator economic în condiții speciale prevăzute de lege (privat).

Cu scopul dezvoltării calității și infrastructurii serviciilor sociale existente la nivelul județului Timiș,, DGASPC a transmis proiectele specifice pe care 4 dintre UAT-urile județului Timiș le au în vedere pentru perioada următoare, acestea fiind următoarele:

- În municipiul Timișoara: realizarea unui centru de zi pentru copii;
- În comuna Checea: dezvoltarea serviciului de asistență comunitară integrată;
- În comuna Gottlob: realizarea unui centru comunitar integrat;
- În orașul Jimbolia: realizarea unui creșe.

7.3.2. GRADUL DE DESERVIRE AL SERVICIILOR SOCIALE ȘI PRINCIPALELE CATEGORII DE BENEFICIARI

Dezvoltarea serviciilor sociale reprezintă un subiect de importanță majoră pentru Timiș având în vedere faptul că la nivelul județului există o serie de grupuri vulnerabile (de exemplu, copii și familii aflate în dificultate etc). Astfel, pentru aceste grupuri este nevoie de un sistem integrat de servicii sociale, scopul fiind acela de a spori accesul populației la educație, consiliere și sprijin în vederea ocupării pe piața muncii etc.. Cu atât mai mult, aceste aspecte sunt relevante în contextul în care grupurile vulnerabile sunt în situația de a nu avea în general acces facil la posibilități care să contribuie la asigurarea unui stil de viață sănătos, implicit la o calitate sporită a vieții ²³⁶.

Conform datelor obținute din partea Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Timiș, în anul 2020 exista un total de 1.961 de familii în care părinții sunt plecați în străinătate la muncă, acesta fiind în creștere față de anul 2010 (+ 118.6%). Creșterea este remarcată inclusiv pe fiecare categorie dintre cele 3 prezentate în graficul următor (+ 8.3% pentru ambii părinți, + 158.2% pentru un singur părinte, respectiv + 118.3% pentru părinte unic susținător al familiei monoparentale).

²³⁶ https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0012/99975/E91883.pdf

FIGURA 213. NUMĂRUL FAMILIILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN CARE PĂRINȚII SUNT PLECAȚI ÎN STRĂINĂTATE LA MUNCĂ, 2010-2020

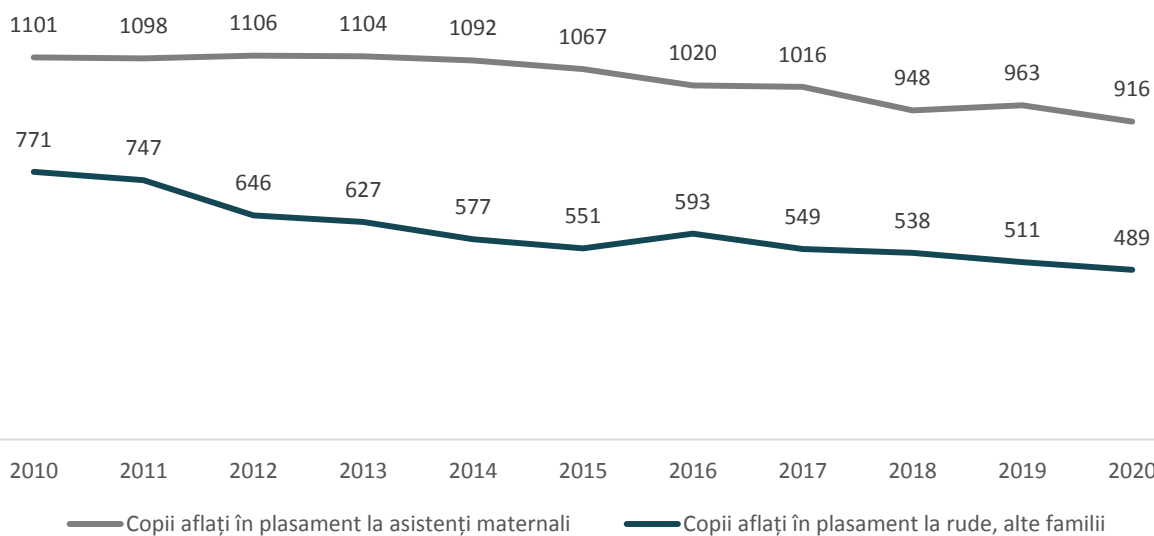
Sursa: DGASPC Timiș

În același timp, la nivelul anului 2020 existau în județul Timiș, 916 copii aflați în plasament la asistenți maternali, respectiv 489 de copii aflați în plasamente familiale (la rude, alte familii) ²³⁷. În cazul ambelor categorii, în intervalul 2010-2020, aceste valori au scăzut considerabil: - 16.8% pentru prima categorie, respectiv - 36.6% pentru cea din urmă. Totuși, se remarcă faptul că numărul asistenților maternali atestați ²³⁸ a scăzut în intervalul de timp analizat, de la 242 în anul 2010 la 200 în anul 2020 (- 17.4%). Acest fapt este cauzat de numărul mare de retrageri din activitate. Pe de altă parte, numărul asistenților maternali care ocrotesc copii cu handicap este în creștere constantă, de la 130 în anul 2010 la 221 în anul 2020 (+ 70%).

²³⁷ Date centralizate până la data de 30.09.2020, trimestrul al III-lea

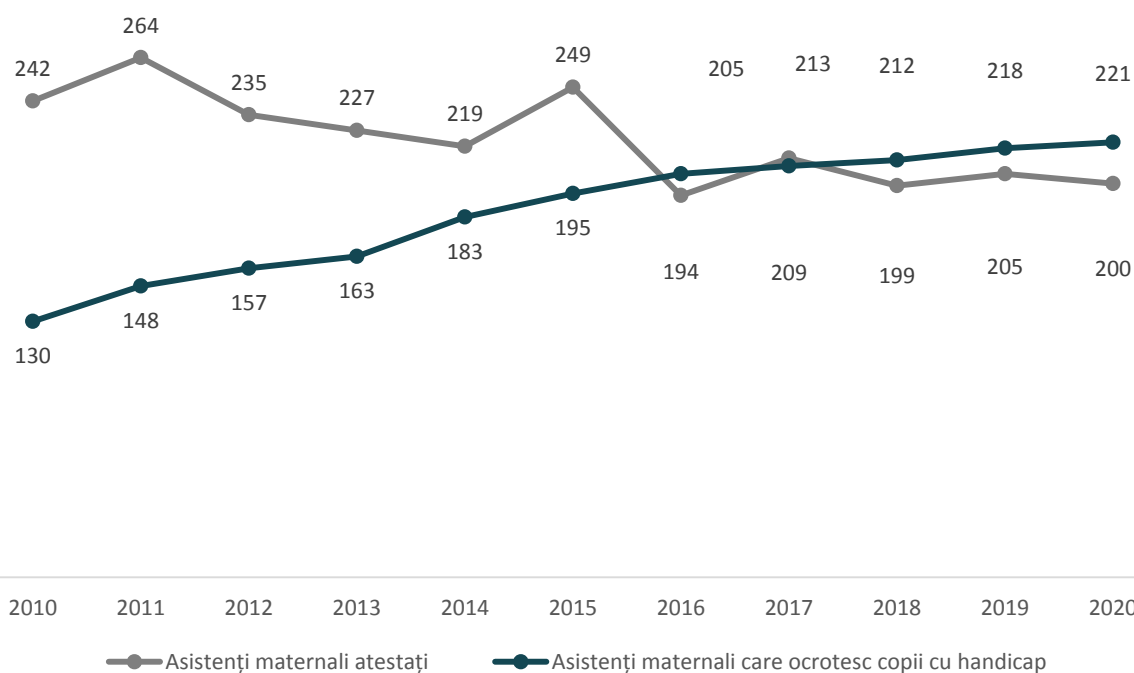
²³⁸ Atestare AMP (asistent maternal profesionist) și reînnoiri atestate AMP

FIGURA 214. NUMĂRUL COPIILOR AFLAȚI ÎN PLASAMENT DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

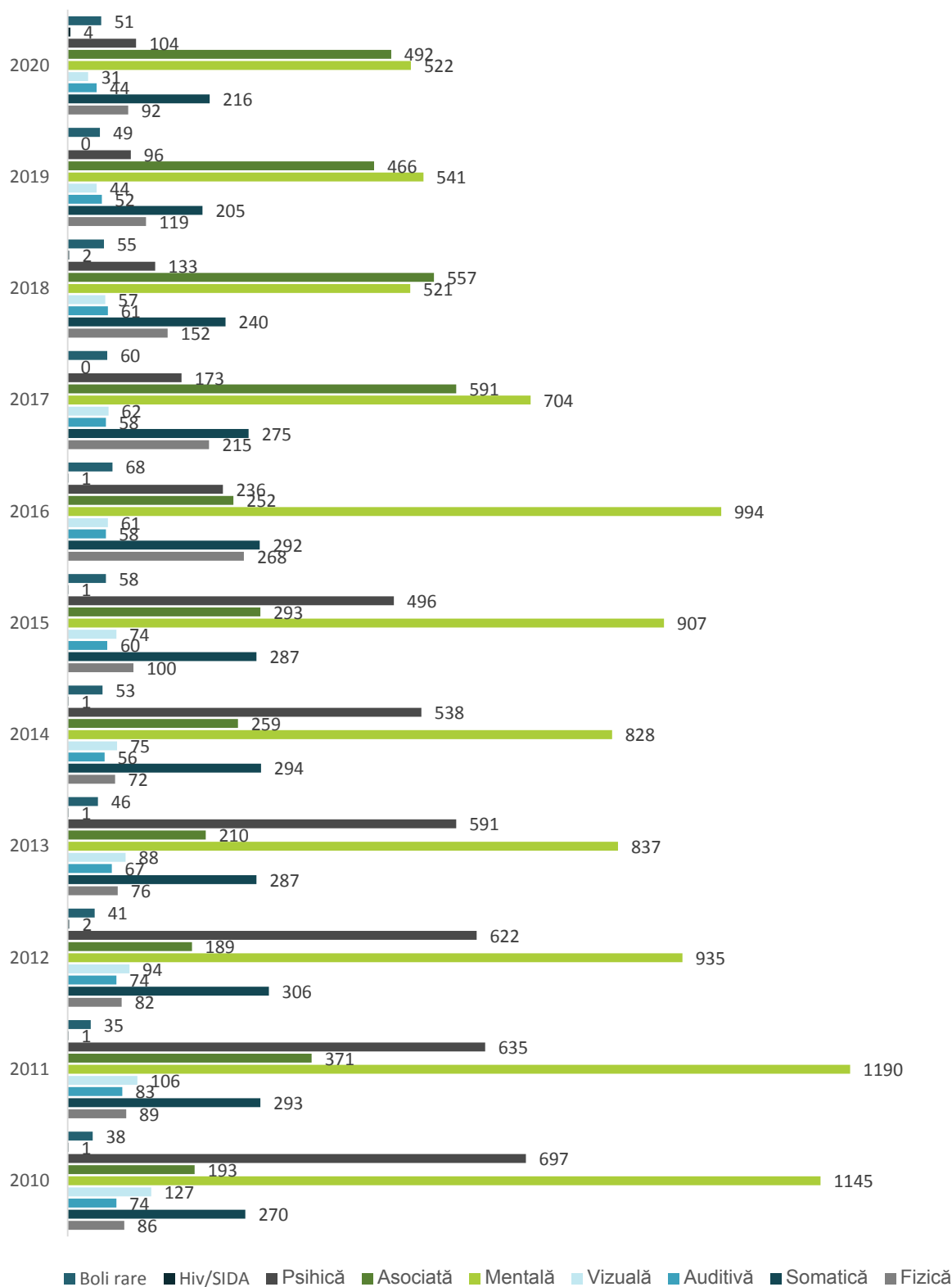
FIGURA 215. NUMĂRUL ASISTENȚILOR MATERNALI DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

La nivelul anului 2020 existau în județ un număr de 1.556 de copii încadrați cu diferite grade de handicap, această valoare fiind în scădere față de anul 2010 cu 40.9%. Cei mai mulți dintre copii suferă de afecțiuni mentale, deși numărul acestora a scăzut considerabil în ultimii ani (- 54.4%). În plus, în timp ce se înregistrează scăderi mari și în ceea ce privește numărul copiilor cu afecțiuni somatice, auditive, vizuale, mentale și psihice, se observă categoriile asociate afecțiunilor fizice, asociate, bolilor rare și HIV/SIDA care au înregistrat creșteri în același interval de timp.

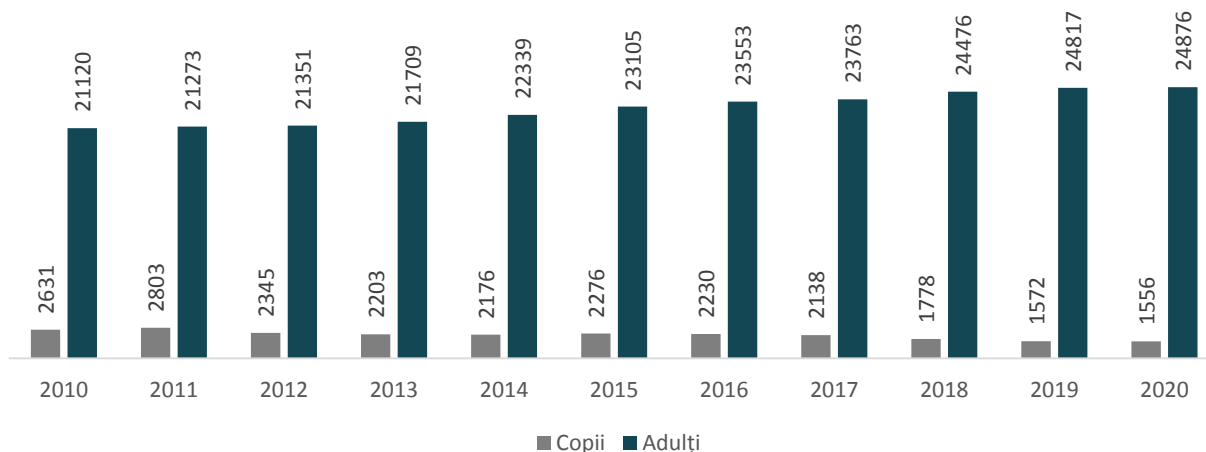
FIGURA 216. NUMĂRUL COPIILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎNCADRAȚI ÎNTR-UN GRAD DE HANDICAP PE TIPURI DE AFECȚIUNI, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

De remarcat este și faptul că, deși numărul copiilor cu handicap din județul Timiș se află în scădere ²³⁹, cel al adulților a crescut constant din anul 2010 până în anul 2020, cu un total de 17.8% ²⁴⁰. Totodată, în ansamblu, numărul persoanelor cu handicap a crescut în intervalul de analiză cu 11.3%.

FIGURA 217. SITUAȚIA PERSOANELOR CU HANDICAP DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

În ceea ce privește dinamica numărului de persoane cu dizabilități angajate în perioada 2010-2020, a fost posibilă obținerea de informații din partea a 69 de UAT-uri din totalul de 99 ²⁴¹. În majoritatea UAT-urilor nu există persoane cu dizabilități angajate, cu câteva excepții, după cum se poate observa din tabelul următor (3 așezări din mediul urban și 3 din mediul rural):

TABEL 63. DINAMICA NUMĂRULUI DE PERSOANE CU DIZABILITĂȚI ANGAJATE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

UAT	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Timișoara	45	0	0	0	0	0	0	0	0	12	16
Buziaș	33	4	1	0	0	0	0	5	5	6	5
Deta	3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Giarmata	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Lenauheim	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0
Pișchia	4	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1

Sursa: DGASPC Timiș

²³⁹ Date obținute ca urmare a transmiterii statisticilor din partea Serviciului Evaluare Complexă Copii cu Dizabilități din cadrul DGASPC Timiș

²⁴⁰ Date obținute ca urmare a transmiterii statisticilor din partea Serviciului de Evidență Drepturi Persoane cu Dizabilități din cadrul DGASPC Timiș

²⁴¹ Cele care nu au răspuns sunt: Bara, Bârna, Becicherecu Mic, Bogda, Cărpiniș, Cenad, Comloșu Mare, Darova, Făget, Fârdea, Ghilad, Giulvăz, Jebel, Jimbolia, Lovrin, Lugoj, Moravița, Pădureni, Periam, Pesac, Pietroasa, Racovița, Saravale, Săcălaz, Secaș, Știuca, Teremia Mare, Tormac, Traian Vuia și Variaș

7.4. INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE CULTURALE

Cultura, definită prin artă, literatură, tradiții, limbi, valori și credințe, este aproape universal considerată ca importantă pentru toleranță și integrare, iar activitățile cu funcție expresivă care țin de acest domeniu sunt importante pentru cel puțin trei sferturi din populația Europei.²⁴²

De asemenea, cultura reprezintă combinația dintre cunoștințele, convingerile și normele sociale pe care le adoptăm și pe care le transmitem ulterior viitoarelor generații. Cultura este factorul principal de socializare care reglementează diverse sfere ale interacțiunii între oameni, începând de la comunicarea de zi de zi și până la funcționarea economiei mondiale.²⁴³

În același timp, fie că este vorba despre importante resurse de patrimoniu, fie că se remarcă oportunitățile de loisir din oraș și din împrejurimi, toate acestea stau la baza identității județului, având un rol semnificativ în conturarea imaginii de ansamblu a teritoriului.

Aspectele referitoare la cultură și petrecerea timpului liber reprezintă elemente de plus valoare și un avantaj competitiv nu numai la nivel local, dar și la nivel de județ și chiar regiune, elementele culturale și de petrecerea timpului putând fi astfel folosite pentru a atrage atenția și a spori notorietatea județului. Mai mult, poziția sa în partea vestică a țării, îi oferă județului Timiș un avantaj competitiv din punct de vedere turistic, reprezentând una dintre principalele porți de intrare a fluxurilor turistice din Europa.

Dincolo de impactul economic, cultura, și în special patrimoniul cultural, sunt valoroase și din perspectiva posibilităților de exprimare umană. Astfel, cultura și industriile creative sunt din ce în ce mai utile orașelor a căror economie este bazată și pe aceste resurse. De asemenea, cultura poate reprezenta elementul catalizator în jurul căruia se pot cristaliza și dezvolta și alte sectoare ale serviciilor.

Cu toate acestea, pandemia a afectat toți cetățenii și numeroase sectoare economice se află într-o situație dificilă, iar sectorul cultural se numără printre sectoarele cel mai grav afectate. Artiștii întâmpină numeroase dificultăți în a-și câștiga existența, deoarece în toată Europa spectacolele au fost anulate, festivalurile, conferințele și expozițiile au fost amânate, cinematografele, teatrele și muzeele au fost închise, iar producțiile de film și de televiziune au fost întrerupte.

Cultura din România a fost unul din domeniile cel mai puternic lovite de pandemia de COVID-19. Teatrele, cinematografele, sălile de spectacol sau concertele s-au închis primele și s-au redeschis ultimele pentru a fi închise rapid la loc. În acest context, este foarte important de analizat stadiul sectoarelor culturale și creative înainte de criza sanitară, pentru a determina eforturile necesare pentru a ne întoarce la acei parametri, dar și noutățile pe care această situație le-a adus în domeniu și care pot fi valorificate pe viitor, precum avantajele noilor tehnologii.

7.4.1. INFRASTRUCTURA CULTURALĂ

Creșterea economică, climatul politic și raporturile existente între etniile Banatului au generat mai de grabă o concurență constructivă între locuitorii de etnii diferite și nicidecum stări conflictuale interetnice, situație care și-a pus amprenta și asupra dezvoltării culturale a întregii regiuni.

Spre deosebire de alte zone ale Europei, spațiul timișean se caracterizează printr-o relativă armonie interetnică, nefiind invocate în mod special apartenența etnică și șansele uneia sau alteia dintre etnii de a accede în mod strict doar pe criterii etnice sau religioase, în condițiile în care, de multe ori, imaginea despre celălalt este distorsionată, alterul fiind privit din perspectiva propriului set de valori din perspectivă etnocentristă.²⁴⁴

²⁴² <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/ge-04-16-540-ro-n.pdf>

²⁴³ <https://www.culturepartnership.eu/ro/publishing/course/lecture-1>

²⁴⁴ Strategia Culturală a Județului Timiș 2018-2022

Prin poziția sa, județul Timiș a fost dintotdeauna o punte de legătură la nivelul Europei, un ținut al multiculturalității. În acest context, județul se remarcă printr-o bogată și inedită cultură populară românească și a minorităților etnice, pe teritoriul județului Timiș existând mărturii materiale ale prezenței omului chiar din timpuri preistorice, dovadă a faptului că teritoriul a fost mereu prielnic dezvoltărilor umane.

Mai mult, în istoria sa, Timișoara a fost deschizător de drumuri în multe domenii de activitate, inclusiv în dezvoltarea ulterioară a județului și a regiunii, dintre care se pot aminti următoarele: prima fabrică de bere de pe teritoriul actual al României (1718), Timișoara primul oraș al Imperiului Austro-Ungar cu iluminat stradal (1760) sau faptul că Timișoara este singurul oraș din Europa care avea și are trei teatre de stat, unul în limba română, unul în limba maghiară și unul în limba germană (1953).

Conform platformei interactive salt.gov.ro²⁴⁵, județul Timiș înregistrează un număr de 1.251 de instituții publice cu caracter cultural. Printre principalele dotări culturale prezente în județ se regăsesc următoarele echipamente majore:

MUZEE ȘI COMPLEXE MUZEALE, GALERII | Muzeul Banatului Timișoara, Muzeul etnografic al șvabilor Giarmata, Muzeul folcloristului Bela Bartok Sânnicolau Mare, Casa-muzeu a poetului german Nikolaus Lenau Lenauheim, Casa memorială Traian Vuia din localitatea cu același nume, Muzeul Satului Bănățean, Casa memorială dr. Karl Diel din Jimbolia, Casa memorială Petre Stoica Jimbolia, Muzeul Presei Sever Bocu Jimbolia, Muzeul Ștefan Jäger Jimbolia, Muzeul Pompierilor Florian Jimbolia, Muzeul de Artă Timișoara, Colecția muzeală a Episcopiei Ortodoxe Sârbe Timișoara, Muzeul Episcopiei Romano-Catolice Timișoara Timișoara, Colecția muzeală a Mitropoliei Ortodoxe a Banatului Timișoara, Muzeul de Istorie și Etnografie Lugoj, Muzeul Militar Timișoara, Casa memorială a Revoluției din Decembrie 1989 Timișoara, precum și multe alte instituții de acest tip disponibile pe întreg teritoriul județului.

TEATRE ȘI BIBLIOTECI | Teatrul Național Mihai Eminescu, Teatrul German de Stat, Teatrul Maghiar de Stat Csiky Gergely, Teatrul pentru Copii și Tineri Merlin, Filarmonica „Banatul”, Fundația „Teatrul Nud”, Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș, Opera Națională Română, Teatrul Municipal Traian Grozăvescu Lugoj, Teatrul de Vară Timișoara, Sala de spectacole Sânnicolau Mare, Biblioteca Centrului Cultural German Timișoara, Biblioteca Județeană Timiș, Biblioteca Academiei Române Timișoara, Biblioteca Sârbilor din România Timișoara, Biblioteca Britanică Timișoara, Biblioteca Centrală Universitară Eugen Tudoran Timișoara, Biblioteca Municipală Lugoj, Biblioteca orășenească Ciacova, Biblioteca orășenească M.E. Jimbolia, precum și multe alte instituții de profil care au influențe puternice în formarea culturală a timișenilor.

LĂCAȘURI ȘI EDIFICII DE CULT | Catedrala Ortodoxă Timișoara, Catedrala Romano Catolică Timișoara, Mănăstirea Săraca Șemlacu Mic, Mănăstirea Partoș, Catedrala ortodoxă Sârbă Timișoara, Sinagoga din cetate Timișoara, Catedrala Ortodoxă Lugoj, Biserica din lemn Povârgina și Biserica romano-catolică Dudeștii Noi etc.

MONUMENTE DE FOR PUBLIC | Bastionul Cetății Timișoara, Primăria Veche Timișoara, Ruinele cetății Morisena Cenad, Ruinele cetății Ciacova, Ruinele fortăreței feudale Margina, Cetatea Bastion, Monumentul martirilor revoluției din 16-22 decembrie 1989, Monumentul Sf. Ioan Nepomuk Timișoara, Monumentul Unirii Lugoj, Statuia Generalului Dragalina Lugoj, Turnul de Apă Iosefin Timișoara, Fântâna Punctelor Cardinale Timișoara, Statuia Lupoacei Timișoara, Monumentul ostașului necunoscut Timișoara precum și multe alte monumente de for publice existente pe teritoriul județului.

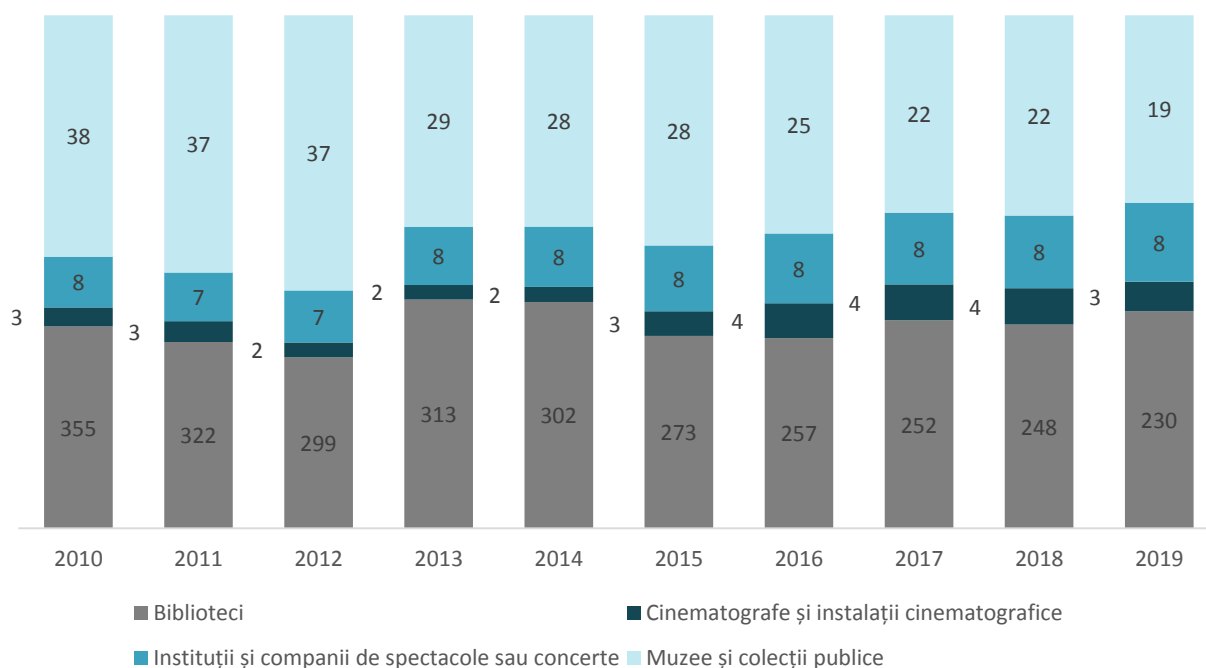
ATRAȚII REPREZENTATIVE | Castelul Huniazilor Timișoara, Castelul Regal Banloc, Palatul Dicasterial Timișoara, Palatul Episcopal Romano Catolic Timișoara, Castelul Pașa Buinen, Casa prințului Eugeniu de Savoya Timișoara și Prefectura Veche Timișoara, Peștera de la Românești Peștera albastră lângă Pietroasa și Peștera „Stânca lui Florian” lângă Tomești, Piața Cetății Ciacova, Cula din Ciacova, Fântâna cu pești Timișoara, Ceasul Floral Timișoara, Ceasul Electric Lugoj, Castelul Nyeky-Wekerle Clopodia, Palatul Nikolici

²⁴⁵ Conform Platformei SALT Serviciile Administrației Publice pentru Tine, sesiunea octombrie 2020 <https://salt.gov.ro/index.php>

Rudna, Palatul Manaszky Clopodia, Castelul Beniczky Folea, Palatul Mocioni Foeni, Palatul Bukovinszky Gavojdia, precum și multe alte atracții turistice reprezentative care au fost detaliate în capitolul de Turism.

În ceea ce privește infrastructura culturală a județului Timiș, aceasta este alcătuită din biblioteci, muzee și colecții publice, cinematografe, instituții sau companii de spectacole și concerte, precum și case de cultură sau cămine / centre culturale și culte. Distribuția instituțiilor de cultură la nivel municipal indică o acoperire relativ bună. Astfel, în anul 2019, în județul Timiș, conform datelor disponibile în baza de date Tempo Online a Institutului Național de Statistică, funcționau 19 muzee și colecții publice, 230 de biblioteci (din care 52 sunt publice), 3 cinematografe și 8 instituții și companii de spectacole sau concerte.

FIGURA 218. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE BIBLIOTECI, MUZEE ȘI COLECȚII PUBLICE, CINEMATOGRAFE ȘI INSTITUȚII ȘI COMPANII DE SPECTACOLE SAU CONCERTE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

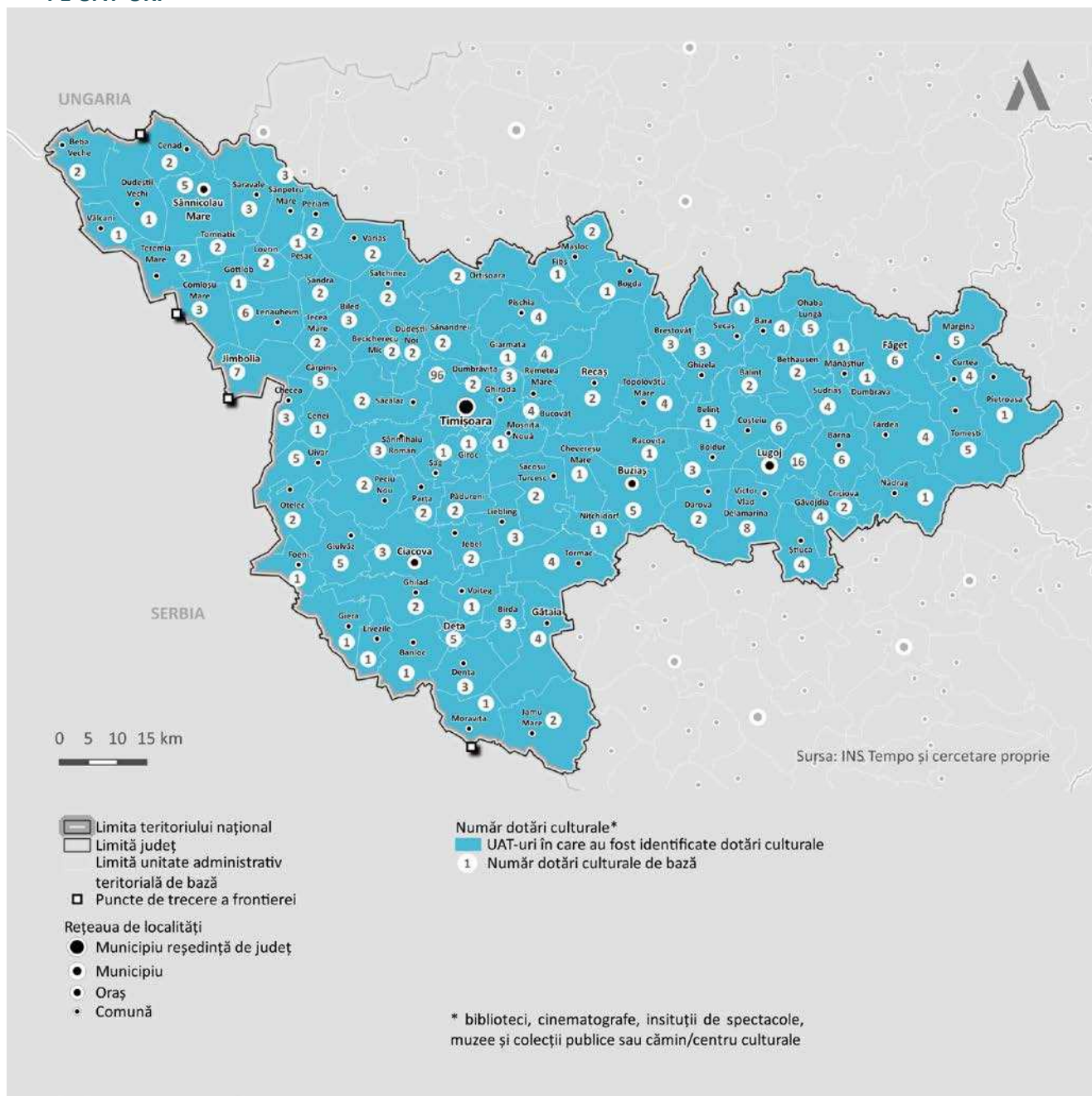

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Cu toate acestea, în ceea ce privește distribuția spațială și capacitatea de deservire a locuitorilor, atractivitatea și vizibilitatea dotărilor sau starea acestora indică existența unor provocări majore. Astfel, în anul 2019 erau înregistrate cu -35.21% mai puține biblioteci față de anul 2010. Acest trend negativ în intervalul 2010-2019 în ceea ce privește numărul de biblioteci se manifestă atât pe fondul tendințelor actuale de accesare a surselor online de informare, cât și din cauza unei oferte de multe ori puțin atractive a acestora. Această scădere se identifică și în cazul muzeelor și colecțiilor publice, fiind în anul 2019 înregistrate cu -50% mai puține muzee și colecții publice față de anul 2010 când, pe teritoriul județului se aflau un număr de 39 de astfel de instituții.

În cazul cinematografelor și al instituțiilor și companiilor de spectacole sau concerte, se observă mici fluctuații de-a lungul acestei perioade însă nu foarte substanțiale, fiind astfel în anul 2019 înregistrate același număr de cinematografe și instituții de spectacole sau concerte ca în anul 2010.

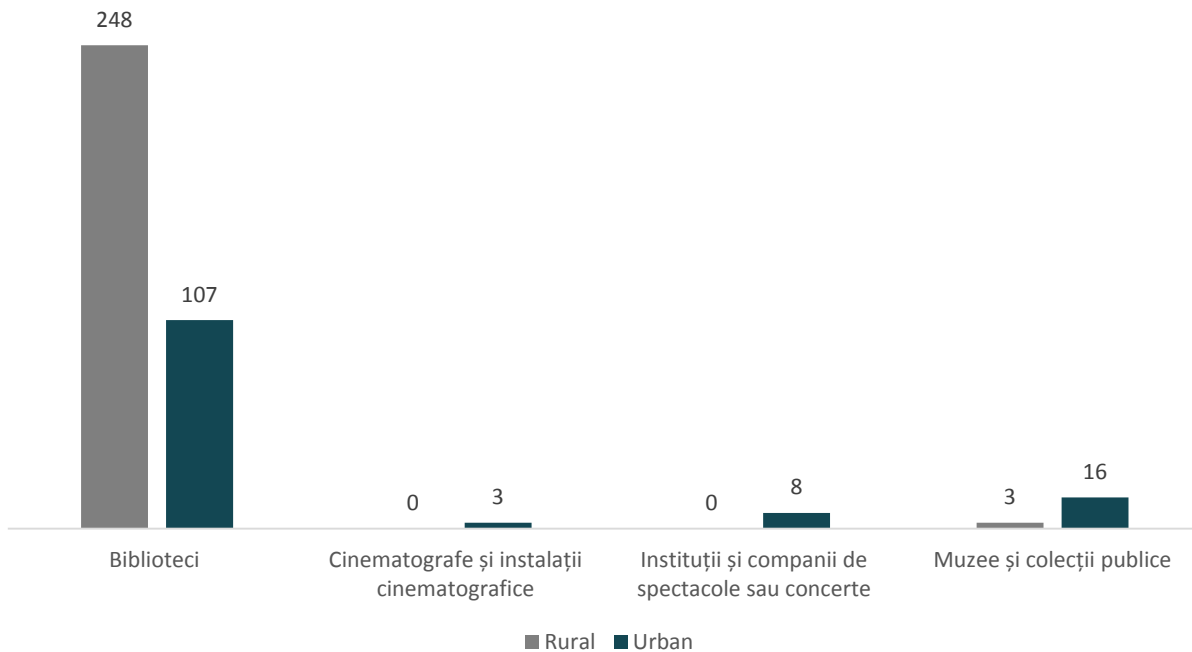
FIGURA 219. DISTRIBUȚIA DOTĂRII CULTURALE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ȘI NUMĂRUL ACESTORA PE UAT-URI

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În ceea ce privește distribuția spațială a acestora, se constată faptul că facilitățile culturale specializate se află preponderent în mediul urban, respectiv cinematografe, instituții și companii de spectacole și majoritatea muzeelor și colecțiilor publice.

FIGURA 220. DIFERENȚE URBAN-RURAL ÎN CEEA CE PRIVEȘTE INSTITUȚIILE CULTURALE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

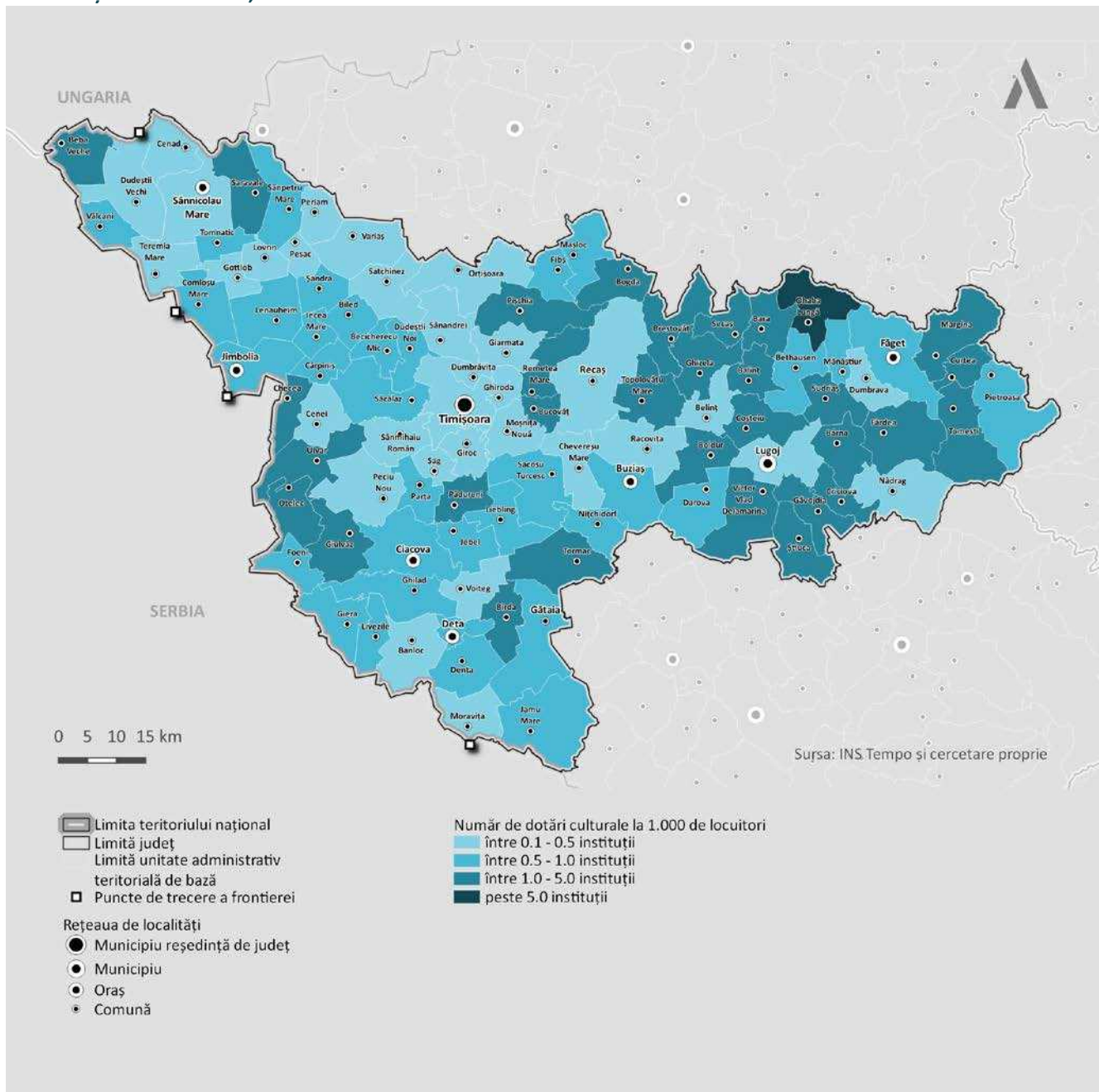

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Cele mai multe biblioteci se găsesc totuși în mediul rural deoarece sunt luate în considerare și bibliotecile școlare, dar care nu sunt întotdeauna dotate corespunzător. Astfel, cele mai multe biblioteci se regăsesc în municipiul Timișoara cu un număr de 76 de unități, urmat de municipiul Lugoj 12 unități, comuna Victor Vlad Delamarina 5 unități și orașul Sânnicolau Mare 4 unități. Atât cinematografele cât și instituțiile de spectacole sau concerte se află pe teritoriul municipiului Timișoara, restul municipiilor, orașelor și comunelor neavând acces la astfel de infrastructuri.

Din punct de vedere al gradului de deservire a localităților județului Timiș cu instituții culturale la mia de locuitori, se observă faptul că cea mai mare majoritate a acestora sunt deservite între 0.1 - 0.5 instituții la mia de locuitori, din această categorie făcând parte inclusiv mari orașe și municipii precum municipiul Timișoara care este deservit de 0.29 instituții la mia de locuitori, urmat de municipiul Lugoj cu 0.39 la mia de locuitori. Orașul Făget prezintă un grad de 0.79 instituții la mia de locuitori, urmat de orașul Deta cu 0.65, orașul Gătaia cu 0.61, Buziaș cu un grad de deservire de 0.59 la mia de locuitori, orașul Ciacova cu 0.55 instituții la mia de locuitori și orașul Jimbolia cu 0.51 la mia de locuitori. Cele mai mici valori se înregistrează în cazul orașului Sânnicolau Mare cu 0.34 instituții la mia de locuitori, urmat și de Recaș cu 0.20 instituții la mia de locuitori.

FIGURA 221. DISTRIBUȚIA DOTĂRILOR CULTURALE RAPORTATE LA NUMĂRUL DE LOCUITORI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019, %

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Printre localitățile care prezintă un grad de deservire relativ crescut la mia de locuitori se numără și localitățile: Bara 13.02 dotări la mia de locuitori, urmată de Ohaba Lungă, Brestovăț, Bârna, Curtea, Secaș sau Victor Vlad Delamarina.

În plus, un rol deosebit de important în cadrul patrimoniului cultural îl au și de lăcașurile și edificiile de cult de pe teritoriul județului Timiș, care, pe lângă aportul semnificativ pe care îl aduc la identitatea județului, poartă un rol esențial în menținerea coeziunii sociale, prin serviciile spirituale, culturale, educative și comunitare pe care le asigură. Populația județului a fost și este alcătuită din români, maghiari, romi, germani, sârbi, ucraineni, bulgari, slovaci, evrei, cehi și multe alte etnii și este firesc să existe lăcașuri reprezentative pentru mai multe confesiuni. Este prezentă astfel, biserica catolică, biserica greco-catolică, biserica reformată, biserica evanghelică luterană și

cultul mozaic. Totodată, sunt prezente bisericile neo-protestante, printr-o importantă comunitate baptistă, precum și comunitățile adventiste și cele pentecostale.

În ceea ce privește lăcașurile de cult, cele peste 680 de biserici²⁴⁶ din județul Timiș sunt distribuite uniform la nivelul județului, acoperind majoritatea zonelor de locuit și având o concentrare mai ridicată în zona centrală a orașelor și în areale care se suprapun cu cele mai vechi zone construite. Nu în ultimul rând, lăcașurile de cult reprezintă și o importantă resursă culturală și turistică pentru județul Timiș, numeroase biserici contribuind la conturarea identității, precum și la dezvoltarea turismului ecumenic la nivelul județului.

Printre aceste lăcașuri se numără și obiective clasate pe lista monumentelor precum: Biserica de lemn „Sf. Arhangheli” din Timișoara, Biserica romano-catolică „Sf. Ecaterina”, Biserica romano-catolică Iosefin, Biserica sârbească „Sf. Nicolae”, Sinagoga din Cetate, Biserica ucraineană de lemn „Nașterea Domnului” din Dragomirești, Mausoleul familiei Mocioni din Foeni, Biserica ortodoxă sârbească „Adormirea Maicii Domnului” din Sânnicolau Mare, precum și multe alte biserici de interes național și local care prezintă un mare interes turistic.

În același timp, un rol deosebit de important îl au și casele de cultură și căminele culturale, acestea reprezentând una dintre principalele locații pentru desfășurarea activităților culturale la nivelul UAT-urilor componente din județ, pe lângă bibliotecile locale. Printre unitățile administrativ teritoriale din județul Timiș în care s-au identificat astfel de dotări se numără localitățile: municipiul Lugoj și municipiul Timișoara, Făget, Receaș, Gătaia, Ciacova și Jimbolia²⁴⁷, precum și următoarele sate în cadrul cărora au fost identificate proiecte recente de modernizare / construire de cămine culturale: Petroman, Opăița, Cerna, Mănăstirea, Clopodia, Dumbrava, Criciova sau în localitatea Lovrin²⁴⁸. În același timp, însă, se remarcă interesul autorităților locale pentru sectorul cultural prin numeroasele investiții desfășurate în ultimii ani pentru construcția, modernizarea sau dotarea caselor de cultură și a căminelor culturale din numeroase unități administrativ-teritoriale. Exemple de astfel de investiții sunt reprezentate de proiectele care se află în derulare sau în achiziție precum: căminul cultural din satul Butin, orașul Gătaia, din satul Iecea Mică, Macedonia, Sânmihaiu Roman sau din localitatea Birda.

În ansamblu, cu toate că oferta culturală a județului Timiș cuprinde o pondere relativ ridicată a dotărilor de bază de exemplu biblioteci, județul beneficiază de un real avantaj prin rolul suprateritorial pe care îl are și oferta culturală accesibilă de care dispune. Se remarcă însă o serie de provocări inclusiv la acest capitol, județul Timiș și mai ales principalul pol urban Timișoara, nedisponând de o infrastructură majoră de evenimente care să permită organizarea de acțiuni de mare amploare atât culturale, dar și din alte domenii, spre exemplu, de business.

În plus, este necesară și o diversificare și o promovare sporită a facilităților oferite, fiind oportune în continuare lucrări de reabilitare, modernizare, extindere și chiar construire de noi dotări culturale, inclusiv în satele și localitățile care în acest moment nu sunt suficient de bine deservite, pentru a răspunde nevoilor celor mai multe tipologii de utilizatori.

Un astfel de exemplu este și proiectul de restaurare și promovare a Turnului de apărare Cula de la Ciacova, care pe lângă restaurarea și refuncționalizarea monumentului, autoritățile doresc și crearea unor spații expoziționale în interiorul turnului, împărțite pe cele cinci niveluri ale acestuia. În acest moment, proiectul este în curs de execuție.

De asemenea, orașul Deta are pe lista de idei, un proiect de modernizare și reabilitare a Centrului Civic din centrul orașului, proiect care se află în stadiul de SF și care ar putea aduce locuitorilor o serie de modernizări ale

²⁴⁶ Conform Platformei SALT Serviciile Administrației Publice pentru Tine, sesiunea octombrie 2020 <https://salt.gov.ro/index.php>

²⁴⁷ Conform Platformei SALT Serviciile Administrației Publice pentru Tine, sesiunea octombrie 2020 <https://salt.gov.ro/index.php>

²⁴⁸ <https://www.cni.ro/proiecte/proiecte#>

dotărilor culturale existente. În localitatea Foeni se află în curs de pregătire proiectul de realizare a unei baze sportive, precum și ideea unui proiect viitor de refuncționalizarea unei clădiri existente în Cămin Cultural.

Printre alte idei de proiecte pentru perioada 2021-2027 pe care administrația locală din județul Timiș o pregătește se pot evidenția următoarele:

- Amenajare Muzeul Satului Gavojdia;
- Modernizarea și reabilitarea Centrului Civic oraș Jimbolia;
- Reabilitarea și modernizarea Căminului Cultural Pesac;
- Modernizarea Bibliotecii Comunale Variaș.

7.4.2. ELEMENTE DE PATRIMONIU

Patrimoniul cultural este definit, prin legislația în vigoare în România, ca fiind format din totalitatea bunurilor care reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor naționale, indiferent de regimul de proprietate al acestora²⁴⁹. Acesta cuprinde o colecție de mărturii ale creativității umane de-a lungul istoriei sale de la bunuri mobile și imobile, la tradiții și expresii culturale imateriale.

În ceea ce privește patrimoniul cultural, acesta este foarte variat și este compus din patrimoniu cultural material (clădiri, peisaje și artefacte, și patrimoniu cultural imaterial (limbă, muzică, obiceiuri și tradiții). Ambele tipologii au un rol deosebit de important în conturarea identității unui teritoriu, prin dovezile pe care le poartă privind cultura și istoria unei comunități.

Județul Timiș beneficiază de un patrimoniu cultural-istoric și religios de mare valoare prin care se remarcă: biserici și ansambluri mănăstirești, monumente și ansambluri de arhitectură, centre istorice și situri arheologice, care creează posibilitatea de promovare turistică inclusiv la nivel suprateritorial.

PATRIMONIUL MATERIAL

Din categoria patrimoniului cultural material, artefactele arheologice, obiectele etnografice, operele de cultură populară precum și monumentele, lucrările de arhitectură, lucrările de sculptură sau pictură, elementele sau structurile arheologice monumentale reprezintă elemente cu o deosebită valoare pentru arta, istoria sau civilizația națională și / sau universală.

Monumentele istorice reprezintă principala resursă care stă la baza identificării unor areale cu o valoare culturală ridicată. Județul Timiș este caracterizat de un număr relativ ridicat de monumente istorice, pe teritoriul acestuia regăsindu-se în total 340²⁵⁰ de monumente istorice clasificate și protejate prin lege, dintre care 112 monumente sunt încadrate în categoria A, de importanță națională și 228 de monumente în categoria B, de importanță locală. Cu toate acestea, la nivel național, acesta nu se află în topul județelor cu o moștenire istorică bogată, județe precum Argeș, Cluj, Dâmbovița, Iași, Mureș, Prahova și Sibiu înregistrând cele mai mari valori ale numărului total de monumente (în principal, peste 1.000 de monumente istorice).

TABEL 64. PATRIMONIUL CULTURAL CONSTRUIT AL JUDEȚULUI TIMIȘ

MONUMENTE ISTORICE	CATEGORIA A MONUMENTE ISTORICE DE VALOARE NAȚIONALĂ SAU UNIVERSALĂ	CATEGORIA B MONUMENTE ISTORICE REPREZENTATIVE PENTRU PATRIMONIUL CULTURAL LOCAL	TOTAL
--------------------	---	---	-------

²⁴⁹ Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil
http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=24709

²⁵⁰ Conform Listei Monumentelor Istorice din anul 2015

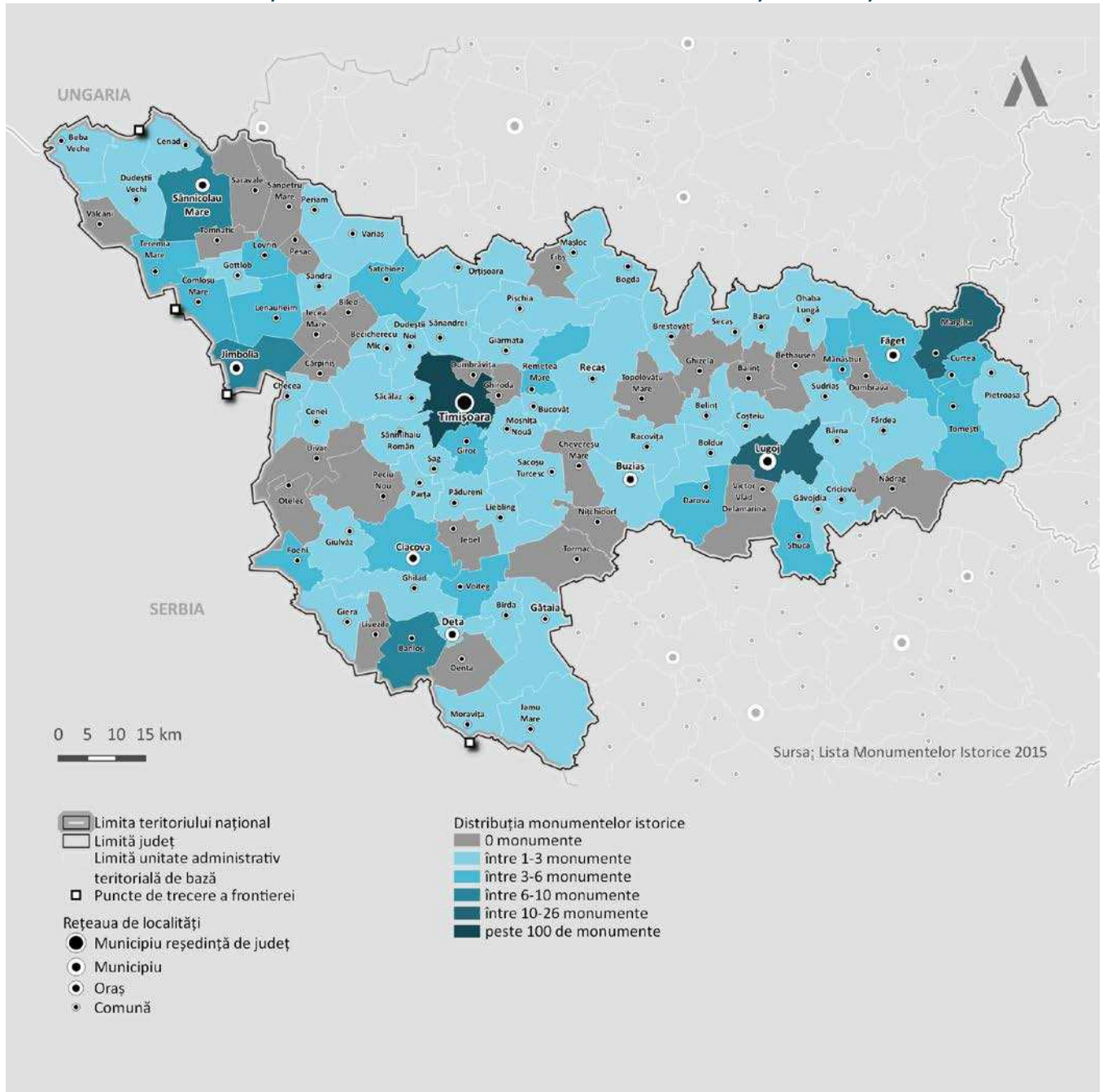
MONUMENTE ISTORICE	CATEGORIA A MONUMENTE ISTORICE DE VALOARE NAȚIONALĂ SAU UNIVERSALĂ	CATEGORIA B MONUMENTE ISTORICE REPREZENTATIVE PENTRU PATRIMONIUL CULTURAL LOCAL	TOTAL
I. Monumente și situri arheologice	5	52	57
II. Monumente și ansambluri de arhitectură	98	139	237
III. Monumente de for public	7	20	27
IV. Monumente memoriale / funerare	2	17	19
TOTAL	112	228	340

Sursa: Lista Monumentelor Istorice, 2015. Institutul Național al Patrimoniului, Ministerul Culturii

Patrimoniul cultural al județului Timiș poartă amprenta stilurilor central-europene, dar se definește și drept creația reprezentativă și ilustrativă a minorităților locale, evidențiind aspectele multiculturale și multietnice drept componente definitorii pentru patrimoniul material și nu numai. Acesta cuprinde monumente istorice, reflectând și reprezentând epocile istoriei județului Timiș, începând cu primele perioade și culminând cu monumente industriale sau ale tehnicii din secolul al-XX-lea. Printre cele mai importante și recunoscute monumente arhitecturale se numără: fortificații și cetăți Cetatea Timișoara sau Cetatea Jdioarei, castele Castelul Huniade din Timișoara sau Castelul Mercy din Carani, palate Palatul Baroc, Palatul Dejan și Palatul Dicasterial din Timișoara, conace precum Conacul Nako din Sânnicolau Mare sau Conacul Banloc, turnuri turnurile de apă din Timișoara sau turnul de apărare de la Ciacova, ansambluri urbane și ansambluri de arhitectură balneară, precum stațiunea Buziaș, biserici de lemn de secol XVII, XVIII și XIX de la Batești, Bulza, Dobrești, Jupânești etc., biserici și ansambluri mănăstirești, ansambluri tradiționale rurale, monumente de arhitectură populară și arhitectură industrială, inclusiv ecluze și alte amenajări hidrotehnice, precum Casa Baraj de la Sânmihaiu Român, Ecluza de la Uivar sau Centrala Hidroelectrică Timișoara.

De asemenea, pe teritoriul județului există și o serie de monumente arheologice complexe paleolitice, așezări și necropole din neolitic, eneolitic, epoca bronzului și din prima epocă a fierului precum și așezări de factură dacică și daco-romană. Pe lângă acestea, patrimoniul cultural imobil din județul Timiș cuprinde o multitudine de monumente istorice de for public și de monumente cu caracter memorial / funerare case memoriale, grupuri statuare, busturi, plăci comemorative, cimitire și morminte.

FIGURA 222. DISTRIBUȚIA MONUMENTELOR ISTORICE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: Lista Monumentelor Istorice, 2015. Institutul Național al Patrimoniului, Ministerul Culturii

Timișoara este reședința județului Timiș și una dintre cele mai vechi și mai frumoase așezări din această zonă a țării. Orașul are o istorie bogată, fiind construit pe ruinele unor așezări antice, apoi pe cele ale unor cetăți fortificate cea mai cunoscută fiind și Cetatea Medievală a Timișoarei împreună cu Bastionul Maria Theresia. Bastionul Maria Theresia este un monument în stil baroc de o mare însemnătate istorică, fiind cea mai mare bucată de zid păstrată din vechea cetate a Timișoarei. Alte fragmente ale fostei cetăți se pot observa în Parcul Botanic și pe Calea Al. Ioan Cuza. Dacă scopul inițial al Bastionului a fost acela de apărare a cetății, în prezent este folosit ca pasaj de trecere atât pentru autoturisme cât și pentru pietoni. De asemenea, Bastionul găzduiește câteva spații comerciale, restaurante, o librărie, Secția de Etnografie a Muzeului Satului și două expoziții permanente ale Muzeului Banatului: „Vioara o pasiune de o viață” și expoziția „Tehnologia Informației și Comunicațiilor”.

Începând cu Palatul Culturii și până la Catedrala Mitropolitană, centrul orașului cunoscut și sub numele de Piața Victoriei sau Piața Operei concentrează un număr impresionant de palate și clădiri care încă păstrează gloria și arhitectura spectaculoasă de pe vremuri.

O simplă privire în sus de-a lungul a celor două alei centrale dezvăluie un uimitor amestec de istorie și actualitate. Stilul preponderent este cel baroc vienez (de unde și denumirea Timișoarei de Mica Vienă) dar și stilurile neo-bizantin și Art Nouveau care și-au pus amprenta pe numeroase clădiri. Palatele care pot fi admirate în plimbări prin oraș sunt: Palatul Lloyd, Palatul Neuhausz, Palatul Marbl, Palatul Camerei de Comerț și Industrie, Palatul Dauerbach, Palatul Loffler, Palatul Hilt-Vogel, Palatul Szechenyi și Palatul Weiss. Majoritatea găzduiesc astăzi restaurante cu diferite specifice culinare, instituții sau magazine.

Castelul Huniade (Muzeul Banatului) se numără printre multele obiective turistice cu care se poate mândri Timișoara și implicit centrul orașului. Mai mult decât un monument istoric, Castelul Huniade este și cea mai veche clădire din Timișoara, fiind construită între anii 1443 – 1447 de către Ioan de Hunedoara, pe ruinele unui vechi castel din secolul al XIV-lea. În curtea interioară s-au descoperit fundațiile zidărilor și a turnului donjon, care se presupune a data din 1307 – 1314. În perioada marcată de comunism, castelul a fost denumit „Complexul Muzeal Județean Timiș”, în tentativa de a șterge termenul istoric de Banat din toate denumirile oficiale. Astăzi Castelul Huniade găzduiește Muzeul Banatului și cele trei secții ale sale: Istorie, Arheologie și Științele Naturii. Construcția prezintă un interes deosebit atât datorită istoriei sale îndelungate și a stilului arhitectonic, cât și datorită exponatelor interesante din muzeu.

Pe lângă toate acestea, Fabrica de Bere Timișoreana este una din emblemele orașului și prima fabrică de bere din România, înființată în anul 1718 în sudul cartierului Fabric. Existența fabricii este legată de numele Prințului Eugeniu de Savoia, care a venit cu inițiativa construirii fabricii, din două motive – pentru a aproviziona armata austriacă cu bere și pentru a suplimenta apa potabilă din oraș.

Odată cu trecerea timpului, fabrica a trecut și ea la rândul ei prin numeroase lucrări de modernizare, adăugându-i-se noi clădiri și instalații de ultimă generație sau dărâmându-se cele care nu mai erau funcționale. Astfel s-au renovat rând pe rând Uzina de frig, silozul, secția de fabricare a malțului, tancurile pentru fermentarea berii, pivnițele și depozitele. De asemenea, s-au construit noi spații de administrare și depozitare și un muzeu. Muzeul oferă turiștilor spații generoase de expunere în care sunt prezentate utilaje, instalații tehnologice, materiale publicitare, fotografii și chiar o sală de proiecție (unde este prezentată istoria fabricii).

În același timp, în cadrul proiectului Timișoara – Capitală Culturală Europeană 2021, a fost deschisă spre vizitare și Hidrocentrala de pe Bega. Aceasta se află la o distanță de aproximativ 4.5 km față de centrul orașului. Inaugurată în 1910, hidrocentrala a reușit să producă 89% din consumul de energie electrică a orașului. Mai mult de atât, aceasta este și una dintre primele hidrocentrale construite în Europa.

Orașul Timișoara a moștenit un amplu patrimoniu de clădiri istorice (peste 14.000 de clădiri), care sunt răsfirate de-a lungul celor șase cartiere vechi: Iosefin, Elisabetin, Fabric, Fratelia, Mehala și Freidorf. De asemenea, pe lângă oraș, moștenirea culturală se reflectă și la nivelul întregului județ, unele dintre cele mai importante elemente culturale fiind prezente chiar și în zone mai puțin cunoscute ale județului.

Muzeul de Istorie, Etnografie și Artă Plastică din Lugoj este un alt obiectiv turistic important din zonă. Acesta cuprinde colecții arheologice, etnografice, memoriale, de artă plastică și de istorie medie. Aici pot fi admirate numeroase obiecte și documente istorice culese de pe întreg teritoriul județului Timiș. În afara muzeului, în orașul Lugoj pot fi vizitate câteva case memoriale, ansamblul arhitectural al vechiului oraș, dar și monumente și biserici vechi.

În localitatea Banloc din județul Timiș se află un impresionant castel ce aparține familiei nobile Karatsonyi. Construcția ansamblului arhitectural a început în secolul al XVIII-lea, iar lucrările de decorare ale acestuia și ale domeniului ce îl înconjoară, în stil Renaissance, s-au realizat în decursul secolelor XIX și XX. În anul 1935 clădirea ajunge în proprietatea Reginei Elisabeta a Greciei, sora Regelui Carol al II-lea al României, care îl renovează în urma distrugerilor suferite în Primul Război Mondial. Elementele de decor ale castelului au devenit sursă de inspirație pentru Palatul Elisabeta din București. În prezent, atât castelul, cât și domeniul său se află în ruină.

Castelul Nakó se află în centrul localității Sânnicolau Mare și a fost proprietatea contelui Kálmán Nakó. Clădirea a fost construită în anul 1868, în stil neoclasic, fiind înconjurată de un parc cu arbori de esență rară. Ceea ce impresionează la acest ansamblu arhitectural este mărimea sa, castelul având 99 de camere. În trecut, clădirea adăpostea o bibliotecă impresionantă, ce cuprindea peste 5.000 de volume, dar și numeroase obiecte valoroase de mobilier, statui, porțelanuri sau picturi. Acestea s-au pierdut însă, după al 2-lea Război Mondial, când clădirea a fost ocupată de sârbi, apoi de francezi. De-a lungul timpului, aici și-au avut sediul o școală, o cazarmă, un muzeu, o casă a pionierilor și o casă de cultură, iar în prezent este sediul muzeului orașului.

Zona Făgetului este considerată Mica Bucovină din Banat datorită valorosului patrimoniu cultural și religios existent aici. Bisericile de lemn vechi de câteva sute de ani prezintă trăsături bănățene, fiind diferite de cele din Transilvania și Maramureș. Sunt construite după eliberarea Banatului de sub ocupația Otomană, de către trupele lui Eugeniu de Savoya, în 1716.

Martore ale unui trecut zbuciumat, bisericile de lemn din zona Făgetului se găsesc prin sate de deal și de munte Crivina de Sus, Pietroasa, Poeni, Românești, Zolt, Povârgina și multe altele, toate sunt în sine localități pitorești, destul de izolate, cu viață tradițională.

Dintre cele 16 biserici, cea de la Crivina de Sus este cea mai veche din Banat, iar acum trece printr-un amplu proces de restaurare. La nici 8 kilometri de Crivina de Sus se află o altă biserică de lemn, cea din Poieni. Este prima între lăcașurile de cult din lemn a cărei restaurare este aproape finalizată. Biserița din bârne masive de gorun a fost ridicată la mijlocul anilor 1700. La începutul secolului următor, mai precis la 1812, biserica a fost pictată în interior de Petrar Necolici. La mai bine de 250 de ani de la construcție, biserica din Poieni este și azi funcțională. Este singura din ansamblul celor 16 lăcașuri de cult din Țara Făgetului unde, duminică de duminică, credincioșii vin la slujbă.

Pornind de la toate aceste resurse și nu numai, Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în Timiș își propune promovarea unor obiective despre care mulți timișeni știu încă destul de puține, și sunt vizate în egală măsură obiective din Timișoara sau județ, obiective turistice naturale, culturale sau istorice. Exemple elocvente în acest sens sunt Muzeul Traian Vuia și istoria acestui mare inventator român, cu toată istoria sa și a primului său zbor; Bisericile de lemn din zona Margina sau Casele memoriale și conacele din vestul Timișului.

În vestul județului Timiș poate fi pus în continuare accentul și pe circuitele transfrontaliere promovate prin DKMT²⁵¹. Există de asemenea, obiective turistice cultural-istorice în Timiș precum cele din zona Bogda sau zona viticolă Recaș, unde trebuie dezvoltată infrastructura rutieră pentru a putea crește accesul turiștilor doritori.

Structura urbană și clădirile de secol XVIII ale orașului Timișoara sunt un reper nu numai pentru România, dar și pentru Europa Centrală și de Est. Proiecte finanțate cu fonduri europene și aflate în prezent în implementare vor conduce la punerea în valoare a acestor spații publice din centrul orașului Timișoara. Rămân însă importante provocări pentru a îmbunătăți calitatea spațiilor publice și în afara centrului orașului, precum și în localitățile din județul Timiș.

În prezent, sunt necesare intervenții integrate, cât mai urgente, pentru a stopa degradarea clădirilor monument și pentru a prezerva ansamblul unitar și reprezentativ al zonei istorice de pe teritoriul municipiului Timișoara. Cu toate că majoritatea acestor spații cu valoare culturală și istorică pentru comunitate sunt în proprietate privată, autoritățile locale pot încuraja și susține revitalizarea acestora prin achiziție directă sau prin diverse pârghii fiscale, de reglementare sau finanțare, pentru inițiativele private de revitalizare.

Conform datelor puse la dispoziție de Direcția Județene pentru Cultură Timiș, există o serie de obiective din județul Timiș care în acest moment se află într-o stare precară:

- Biserica romano-catolică din localitatea Bobda;

²⁵¹ Euroregiunea DKMT (română Dunăre-Criș-Mureș-Tisa), este o regiune europeană de colaborare transfrontalieră, înființată în 1997, între România, Ungaria și Serbia. Cel mai mare oraș este municipiul Timișoara. În componența ei intră: județele Arad, Caraș-Severin, Hunedoara, Timiș din România, județele Bács-Kiskun, Bichiș, Ciongrad, Jász-Nagykun-Szolnok din Ungaria și provincia autonomă Voivodina din Serbia.

- Biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului din satul Căpăt, comuna Racovița;
- Monumentul Sf. Treime din satul Teremia Mare, comuna Teremia Mare;
- Sinagoga din municipiul Timișoara;
- Biserica (ucraineană) de lemn Nașterea Domnului din satul Dragomirești, comuna Știuca;
- Biserica de lemn Cuvioasa Paraschiva din satul Poieni, comuna Pietroasa;
- Biserica de lemn Sf. Arhangheli din municipiul Timișoara;
- Conacul Petala din satul Clopodia, comuna Jamu Mare;
- Conacul Gudenus din satul Gad, comuna Ghilad;
- Castelul Contelui de Mercy din satul Carani, comuna Sânnandrei;
- Mausoleul familiei Mocioni din satul Foeni, comuna Foeni;
- Castelul Huniade, azi Muzeul Banatului din municipiul Timișoara;
- Monumentul militar austriac „Victoria”, Coloana Fidelității din municipiul Timișoara;
- Biserica de lemn Sf. Arhangheli Mihail și Gavril din orașul Făget;
- Casă Dudeștii Vechi din satul Dudeștii Vechi;
- Casă Memorială Nikolaus Lenau din comuna Lenauheim.

Totodată, în vederea revizuirii LMI 2015, Direcția Județeană pentru cultură Timiș intenționează ca, în anul 2021, să desfășoare o amplă acțiune de verificare a stării reale a patrimoniului mobil și imobil de la nivelul județului Timiș. Această acțiune va fi desfășurată împreună cu asociații de profil din județ. De asemenea, se are în vedere întocmirea de obligații de folosință pentru monumentele istorice de categorie A.

Mai mult, în anul 2020, a fost demarată procedura de clasare a unor imobile din județul Timiș pentru a putea fi incluse în viitoarea Listă a Monumentelor Istorice, respectiv următoarele imobile:

- Imobilul de la adresa str. Abrud, nr. 16, Timișoara;
- Podul de cărămidă intravilan comuna Gavojdia, DJ 584AB, km 0+766, județul Timiș;
- Podul de cărămidă Tapia din Lugoj, județul Timiș;
- Podul de Fier din Lugoj, județul Timiș;
- Podul de cărămidă extravilan comuna Parța, DJ 593B, km 5+000, județul Timiș.

Deși există un cadru legislativ specific la nivel național care permite implicarea municipalităților în reabilitarea unor clădiri care sunt în proprietate privată, nu sunt multe autorități publice locale care să folosească acest cadru legislativ. Programul municipal de reabilitare din Timișoara este printre puținele exemple în România de asumare reală a responsabilității autorităților publice locale în acest domeniu extrem de important și de dificil de gestionat. Eforturile implică și creșterea nivelului de încredere a proprietarilor în autoritățile publice locale, dar și în puterile proprii că vor putea asigura, prin ratele lunare fără dobândă, rambursarea împrumutului care, deși este acordat în condiții foarte avantajoase, rămâne totuși un împrumut, într-un context general economic destul de nefavorabil. În același timp, incertitudinile și procedurile greoaie de restituire a proprietăților constituie un impediment major în aplicarea acestor programe. În acest context dificil, este poate nevoie de mai

multe resurse umane și financiare pentru acțiuni de vizibilitate și de convingere, pentru că procesele de decizie din cadrul asociațiilor de proprietari sunt foarte dificile și este nevoie de mult timp și de multă energie.²⁵²

În ceea ce privește monumentele istorice, se remarcă existența la nivelul județului și a altor inițiative de valorificare și promovare a acestora, cum este, spre exemplu, proiectul Timbrul Monumentelor Istorice (TMI) pentru care Timișoara o să primească finanțare de 1 milion de RON pentru clădirile istorice ale orașului.

Timbrul Monumentelor Istorice a fost instituit în scopul de a sprijini activitățile de protejare, restaurare și punere în valoare a monumentelor istorice, prin finanțarea de lucrări (precum: intervenții de urgență, amenajări în vederea pregătirii monumentelor istorice pentru vizitare gratuită), investigații și elaborarea de reglementări, norme și metodologii, programe sau proiecte culturale privind monumentele istorice.²⁵³

În același timp, există și o serie de lucrări de renovare, restaurare, conservare și punere în valoare prin intermediul finanțării POR 2014-2020 Axa prioritară 5.1 / 5.1. și la nivelul județului Timiș, precum²⁵⁴:

- Lucrări interioare și exterioare de renovare, conservare, reabilitare a clădirii Catedralei Romano-Catolice din Timișoara și a împrejurimii, în vederea integrării în circuitul turistic național și internațional, perioada 2017-2021;
- Restaurarea și promovarea Turnului de apărare (cula) monument istoric din orașul Ciacova; perioada 2017-2021;
- Restaurarea și amenajarea peisagistică a ansamblului arhitectural Biserica Romano-Catolică Sf. Vendelin din Dudeștii Noi, perioada 2017-2021;
- Restaurarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural de interes național Biserica Ortodoxă Învierea Domnului din comuna Belinț, perioada 2017-2021;
- Reabilitarea și introducerea în circuitul turistic a Bisericii de lemn Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul din Românești, comuna Tomești, perioada 2019-2021;
- Consolidarea și restaurarea Colonadei din orașul Buziaș, perioada 2018-2019;
- Îmbunătățirea calității vieții populației orașului Ciacova prin investiții în obiective culturale și spații publice ce cuprinde reabilitarea și modernizarea Pieței Cetății transformând-o într-un pol generator de evenimente cu important rol social și turistic, modernizarea, reabilitarea, dotarea și refuncționalizarea clădirii Palatului Administrativ din orașul Ciacova în centru multifuncțional cultural-recreativ, reabilitarea în paralel a Palatului administrativ și a Pieței Cetății și crearea unui traseu/circuit turistic al centrului istoric din orașul Ciacova, precum și pietonizarea întregului ansamblu istoric cu mutarea circulațiilor auto pe alte străzi ale orașului, perioada 2018-2021;
- Reabilitarea bazinului de pe amplasament și amenajarea unui spațiu exterior cultural-recreativ de tip amfiteatru/gradene din orașul Ciacova, perioada 2018-2021;
- Îmbunătățirea calității vieții populației din orașul Jimbolia prin investiții în obiective culturale și infrastructură ce cuprinde reabilitare și dotare a Teatrului de Vară, intervenție de reabilitare a trotuarelor situate într-o zonă de la marginea acestui centru urban (Calea Mărășești), perioada 2020-2022.

Astfel de proiecte ajută la sporirea capacității administrațiilor locale și județene de a înțelege mai bine nevoile cetățenilor și contribuie la promovarea multiculturalismului și a diversității acestora cu ajutorul patrimoniului.

Totodată, componenta arheologică este încă insuficient promovată și pusă în evidență, infrastructura turistică existentă fiind de calitate scăzută, iar obiectivele arheologice, slab promovate din punct de vedere vizual. Un

²⁵² https://www.primariatm.ro/file_uploads/cultura/STATEGIA-CULTURALA-NEEDITA.pdf

²⁵³ <https://culturaladuba.ro/finantare-de-un-milion-de-lei-pentru-cladirile-istorice-ale-timisoarei/>

²⁵⁴ <https://mfe.gov.ro/investitii-por-timis/>

astfel de exemplu este chiar Imensa fortificație de pământ de la Cornești, cunoscută de localnici sub numele de Iarcuri (mai recent și sub numele de Dâmburile turcești), ce se află în Câmpia de Vest, la aproximativ 20 km nord de Timișoara.

După o pauză de aproape șapte decenii, în toamna anului 2007, cercetarea arheologică a fortificației preistorice de la Cornești-Iarcuri a fost reluată în mod sistematic de un colectiv format din arheologi din România și Germania. Noile surse de finanțare au permis utilizarea tehnologiilor de datare și analiză precum analizele radiocarbon, XRF, analize palinologice etc. Multidisciplinaritatea cercetărilor arheologice de la Cornești-Iarcuri este ilustrată și de proiectul unui colectiv de cercetare format din geografi de la Freie Universität din Berlin care, începând din anii 2014-2015, s-au alăturat echipei de arheologi și au studiat arealul cunoscut și sub numele de Câmpia Vingăi.

Puțini știu însă că toate siturile arheologice din Timiș și-au găsit loc pe Internet, sub forma unei hărți. Istoria și prezentul siturilor au fost cuprinse într-o carte, care a fost tipărită doar în 10 exemplare. Lucrarea *Baza de date a patrimoniului arheologic cuprins în Lista Monumentelor Istorice a județului Timiș* Rezultatele cercetărilor de teren se poate găsi însă pe Internet, sub forma unor documente online²⁵⁵.

Cele mai vechi situri descoperite datează din perioada primei epoci a pietrei, din paleolitic, în zonele Românești și Coșava, iar cele mai târzii sunt vechile vetre de localități românești de dinainte de sistematizarea habsburgică, de la finele secolului al 18-lea.

Dacă în Lista monumentelor istorice din județul Timiș sunt trecute doar 44 de situri arheologice, specialiștii spun că au mai identificat circa 600 de obiective arheologice noi.

Un proiect foarte important derulat de Direcția Județeană pentru Cultură Timiș a fost și Proiectul Patrimoniu imobil monumente, arheologie din Programul Areal Banat, ce s-a finalizat cu documentul *Arheologia Banatului Cercetări. Descoperiri. Intervenții*.²⁵⁶ Acest document a venit în urma unor cercetări arheologice sistematice, acestea fiind cercetări științifice de lungă durată, efectuate de muzee, instituții de învățământ superior sau institute de cercetare, care se întind de obicei pe mai mulți ani.

Un nou reper turistic a fost marcat zilele acestea, în zona localității Jdioara. Este vorba despre situl arheologic Crivina Leopoldsberg, sit dacic descoperit în urma unor săpături desfășurate în zonă, la finalul anului 2020. Prima campanie de săpături sistematice s-a desfășurat la sfârșitul toamnei anului 2020. Rezultatele obținute din această scurtă campanie au fost peste așteptări, fiind scoase la lumină urmele unei clădiri dacice, cu fundație din piatră și pereți din chirpici. Totodată, au fost documentate mai multe faze de nivelare a terasei datând din aceeași perioadă. Cea mai consistentă categorie de obiecte descoperite a fost ceramica.

În același timp, trebuie menționat și proiectul de punere în valoare a cetății medievale Jdioara, intitulat „Protejează trecutul. Protejează siturile arheologice. Jdioara ești tu!”, care a început în anul 2016, la inițiativa Direcției Județene pentru Cultură Timiș. Primele panouri turistice au fost montate în zona cetății, un an mai târziu, cu sprijinul elevilor de la Liceul Teoretic „David Voniga” Giroc. Se intenționează de asemenea ca, în viitorul apropiat, Direcția Județeană pentru Cultură Timiș să completeze traseele către cetatea medievală Jdioara cu o serie de panouri ce vor conține informații și despre flora și fauna din zonă

Deși patrimoniul arheologic reprezintă pentru unele epoci istorice singura sursă de informații pentru reconstituirea trecutului umanității, din ignoranță sau rea-credință, legislația în domeniu este adeseori încălcată. Deoarece Direcția Județeană pentru Cultură Timiș are responsabilitatea de a aplica legislația în vigoare pentru acest domeniu, aceasta desfășoară activități pentru protejarea patrimoniului arheologic mobil și imobil.

²⁵⁵ http://www.opiniatimisoarei.ro/wp-content/uploads/2011/11/ArheoGIS-situri-arheologice-judetul-timis_Part1.pdf

²⁵⁶ <http://www.culturatimis.ro/wp-content/uploads/2016/02/Arheologia-Banatului-final-1.pdf>

PATRIMONIUL IMATERIAL

În ceea ce privește patrimoniul cultural imaterial, acest termen este definit ca fiind totalitatea practicilor, reprezentărilor, expresiilor, cunoștințelor, abilităților împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora - pe care comunitățile, grupurile sau, după caz, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural. Patrimoniul cultural imaterial este transmis din generație în generație, recreat în permanență de comunități și grupuri umane, în interacțiune cu natura și istoria lor, conferindu-le acestora un sentiment de identitate și continuitate, contribuind în același timp la promovarea respectului față de diversitatea culturală și creativitatea umană²⁵⁷.

Cultura tradițională este diversă și complexă, dar în același timp ea este cea mai ușor de alterat ori chiar să ajungă în situația în care să se piardă sub influența contemporanului, când o serie de datini, obiceiuri, meșteșuguri nu mai au cui să fie transmise mai departe și astfel e nevoie permanentă și de o strategie de recuperare a acestor manifestări de patrimoniu imaterial. Satul românesc în general, și cel bănățean în special, cu greu își mai păstrează rolul de păstrător al tradițiilor și obiceiurilor tradiționale. Ca atare, este nevoie de o implicare mai mare a autorităților locale și județene în a sprijini cercetările specialiștilor în domeniu, dar și a unor activități de anvergură, bine coordonate, care să reușească să mențină dorința de a transmite mai departe ceea ce ține de sfera patrimoniului imaterial și care pentru Banat este unul foarte complex, dacă îl privim prin prisma interculturalității și multiculturalității specifice acestui spațiu geografic.²⁵⁸

De altfel, în cadrul județului Timiș există numeroase resurse de patrimoniu imaterial ce merită conservate, valorificate și promovate, un rol important în aceste activități avându-l Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș CCAJT, aflat în subordinea Consiliului Județean Timiș, precum și Direcția Județeană pentru Cultură Timiș. Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș, prin specificul activităților sale, răspunde nevoilor culturale ale județului prin conservarea patrimoniului cultural existent, diversificarea ofertei culturale, creșterea accesului la cultură, atât în mediul urban cât și în mediul rural, dar și prin educarea gustului estetic al consumatorului cultural.

Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș a luat ființă în anul 2000 prin comasarea a trei instituții: Ansamblul Banatul, Școala Populară de Artă și Centrul de Conservare, Valorificare a Culturii Tradiționale. Misiunea Centrului de Cultură este de a iniția programe și proiecte culturale prin care conservă, promovează și valorifică patrimoniul cultural național. Principalele obiective ale instituției sunt²⁵⁹:

- Cercetarea, conservarea și valorificarea culturii tradiționale și a patrimoniului cultural imaterial;
- Protejarea, promovarea și punerea în valoare a creației artistice contemporane;
- Realizarea de produse și servicii culturale diverse în vederea satisfacerii cerințelor culturale comunitare, în scopul creșterii gradului de acces și implicit a participării reale a cetățenilor la viața culturală;
- Educația permanentă, formarea și perfecționarea continuă în interesul cetățenilor, în afara sistemelor formale de educație.

Astfel de activități sunt deosebit de importante deoarece tradițiile, arta culinară, muzica, ritualurile, obiceiurile, abilitățile și meseriile tradiționale, precum și instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate cu ele permit perpetuarea identității culturale ale locuitorilor județului Timiș. Una dintre trăsăturile definitorii ale comunității din Timiș este caracterul multietnic și multiconfesional. Alături de populația română majoritară, în județ locuiesc comunități minoritare care au avut un aport extrem de important în evoluția istorică a teritoriului și a căror prezență se simte atât în aspectele concrete de arhitectură, limbi vorbite sau tradiții și obiceiuri, cât și în conturarea spiritului local.

²⁵⁷ Legea nr. 26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial

<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/90098>

²⁵⁸ Strategia Culturală a județului Timiș 2018-2022

²⁵⁹ <https://ccajt.ro/despre-noi/>

Cultura în județul Timiș este reprezentată de o intensă viață spirituală, deosebit de importante fiind tradițiile și evenimentele culturale. Opera Română din Timișoara, Filarmonica „Banatul”, Teatrul Național Timișoara, Teatrul Maghiar și Teatrul German, precum și alte instituții de profil, au adâncit tradiții și influențe în formarea culturală a timișenilor.

EVENIMENTE

Diversitatea acestor grupuri și buna conviețuire au condus la dezvoltarea unei civilizații comune, contribuind la diversitatea culturală și confesională a județului. Există o multitudine de festivaluri / zile culturale sau evenimente sectoriale care se desfășoară în localitățile din județul Timiș, însă unele dintre cele mai importante evenimente care marchează această multiculturalitate în județul Timiș, sunt: Festivalul Etniilor, Festivalul Lada cu Zestre, Festivalul Ana Lugojana, Festivalul Inimilor²⁶⁰, Festivalul Saltimbanciada, Festivalul Interetnic Jaku Ronkov, Festivalul Internațional Timorgelfest²⁶¹, Festivalul de datini, colinde și obiceiuri de iarnă, Festivalul Istoric Banatul, Balul Vienez de la Timișoara²⁶², Gala Internațională de Jazz, Festivalul toacelor de la Giroc, Festivalul codru, Zilele culturii spaniole, Târgul meșterilor populari, Festivalul condeirilor plugari, Târgul olarilor de la Jupânești, Colindatul cu Dube, Festivalul papricașului și vinului de la Buziaș, Festivalul berii și Festivalul vinului la Timișoara. O prezentare mai detaliată a acestor evenimente se regăsește în anexa 12.3.1.

MEȘTEȘUGURI ȘI TRADIȚII

În același timp, la nivelul județului Timiș se identifică o serie de meșteșuguri specifice ce pot reprezenta subiectul unei promovări a patrimoniului cultural imaterial pe plan național. Olăritul, creația costumelor populare, prelucrarea pieilor de animale și cojocăritul, țesutul, torsul, broderia, prelucrarea și sculptura lemnului sau pictura pe sticlă sunt doar câteva dintre meșteșugurile cunoscute și apreciate ca purtătoare ale tradiției în județul Timiș. Există astfel și o serie de meșteșuguri specifice²⁶³ care prezintă interes în conturarea identității culturale a județului, unele dintre cele mai cunoscute fiind: olăritul și ceramica bănățeană, vatra de olari de la Jupânești, prelucrarea pieilor de animale și cojocăritul, prelucrarea și sculptura lemnului, pictura pe sticlă și cusutul și țesutul. O prezentare mai detaliată a acestor meșteșuguri și tradiții se regăsește în anexa 12.3.1.

GASTRONOMIA BĂNĂȚEANĂ

Pe lângă aceste aspecte referitoare la multiculturalitate, o altă categorie, nu complet distinctă, de elemente valoroase de patrimoniu imaterial este cea a gastronomiei specifice, care contribuie la crearea identității culturale a timișenilor, cum este cazul următoarelor evenimente, produse și obiceiuri dedicate exclusiv gastronomiei bănățene.

Bucătăria bănățeană tradițională este fascinantă prin bogăție și varietate, efect al influenței naționalităților care trăiesc în această zonă multiethnică: șvabi, maghiari, sârbi, ruși, bulgari, ruteni, romi etc.

Zupa de găină de curte cu tăiței de casă, *supa gulaș*, *ciorbele* condimentate cu tarhon, *zacusca*, *papricașul*, *varza călită* cu cârnați, *sarmalele bătrânești*, *ceapa umplută*, *ciorbele de fasole* cu costiță afumată, *plescavița*, *carnea* cu sos din roșii, vișine, mere, usturoi (*rasol*), *carnea friptă* (*friptură*) cu cartofi, *compotul* (de prune, gutui, pere sau mere), dar și prăjiturile de casă sunt doar câteva dintre felurile de bucate nelipsite de pe masa locuitorilor acestei zone.²⁶⁴

²⁶⁰ <https://festivalulinimilor.ro/>

²⁶¹ <https://timorgelfest.net/>

²⁶² <http://balul-vienz.ro/ro>

²⁶³ <https://discovertimis.com/places/mestesugurile-traditionale-megvnocabbssaa>

²⁶⁴ <https://discovertimis.com/places/gastronomia-banateana-ijdje9i6msxkew>

Printre cele mai cunoscute produse gastronomice de pe teritoriul județului Timiș și pe care orice turist le poate încerca se numără următoarele: clătitele bănățene, varga beleș (cunoscută și ca budinca din tăiței de casă cu brânză de vaci și stafide), iofca (alt preparat din tăiței cu brânză, nucă, lapte, mac sau varză), păturată de crumpi (este una dintre mâncărurile din Banat bazată pe cartofi), pogăcelele cu jumări (făcute din aluat cu jumări), prospături de porc, karfiol pane (conopidă pane cu cartofi prăjiți și sos tartar), mălai copt la cuptor sărat sau dulce sau cotoroage. O prezentare mai detaliată a acestor produse gastronomice se regăsește în anexa 12.3.1.

În Banat există o listă lungă de deserturi specifice, dintre care amintim numai câteva: *crofne* sau *croafne* (gogoși pufoase), *coardă* (cozonac cu umplutură), *cuglu* (cozonac cu umplutură în formă de melc), plăcintă acră (sau dospită), plăcintă dulce (nedospită), plăcintă întinsă (ștrudel), cremșnit sau *crempita*, *Apfelkuchle* (mere în pijama), *gomboți* cu prune, rulouri cu spumă de căpșuni (șamrole pră tuleu), turtă (orice fel de prăjitură modernă), *tortă* (tort, pandișpan cu multă cremă făcută pe bază de ouă și unt) sau *doboș*.

Aceste istorii și tradiții, inclusiv relația lor cu patrimoniul construit și spațiul public, nu sunt însă cunoscute și asumate de mulți dintre locuitorii județului Timiș, sau se cantonează într-o atitudine nostalgică despre perioada de odinioară. Există o activitate relativ susținută a autorităților locale și județene de încurajare a unor proiecte de documentare și realizare de monografii, studii și cercetări, care au însă nevoie și de o acțiune mai amplă de diseminare, pe de o parte, și de valorizare contemporană, pe de altă parte.

În acest sens, se remarcă extrem de utile inițiativele recente de promovare pe scară regională a gastronomiei bănățene promovate de Consiliul Județean Timiș și nu numai. Mâncăruri tradiționale din Banat și obiceiuri culinare locale sunt promovate pe un site interactiv lansat recent de Grupul de Acțiune Locală (GAL) Colinele Recaș și Consiliul Județean (CJ) Timiș, unde sunt așteptate și propuneri de rețete specifice zonei, de la cititori.

Pe site-ul bucatarie.inbanat.ro²⁶⁵, se găsesc rețete unice, scrise în grai bănățean, adevărate comori păstrate în timp și lansate acum pe o platformă accesibilă tuturor. Proiectul a fost dezvoltat de GAL Colinele Recaș și finanțat de CJ Timiș, prin agenda culturală. Cu acest proiect, GAL Colinele Recaș vine în sprijinul HORECA, industrie puternic afectată în această perioadă de contextul COVID-19.

O altă inițiativă recentă este cea a Asociației Acasă în Banat, care a lansat în anul 2020 proiectul „La masă în Banat”, o amplă inițiativă de documentare și promovare a patrimoniului gastronomic din zona Banatului, finanțat de Consiliul Județean Timiș în cadrul etapei I de finanțare a proiectelor culturale online din anul 2020.

În ultimele luni, voluntarii asociației au luat la pas mai multe localități din județul Timiș pentru a descoperi ce rețete se mai găsesc în gospodăriile localnicilor și care au potențialul de a fi valorificate de către comunitățile locale. Proiectul constă în documentarea la fața locului a rețetelor, a modului în care sunt pregătite, a oamenilor minunați care dau mai departe moștenirea gastronomică și a poveștilor care s-au țesut în jurul acestor preparate.

Pe măsură ce sunt documentate, rețetele sunt publicate și puse la dispoziția publicului larg, atât pe pagina de internet dedicată [lamasainbanat.ro](http://www.lamasainbanat.ro)²⁶⁶, cât și pe rețelele de socializare.

Printre alte proiecte lansate recent de către Consiliul Județean Timiș se numără și proiectul Banat Brunch proiect de cultură gastronomică. Banat Brunch este un concept prin care se poate vedea un loc din Timiș, Caraș-Severin sau județele învecinate și se poate lua și masa acolo, cu mâncare tradițională și produse de-ale locului.

Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în județul Timiș în colaborare cu Asociația My Transilvania Sibiu, alți parteneri, asociații și organizații neguvernamentale, promovează seria de evenimente de cultură gastronomică din regiunea de Vest intitulate Banat Brunch.

²⁶⁵ <https://bucatarie.inbanat.ro/>

²⁶⁶ www.lamasainbanat.ro

Pentru anul în curs sunt stabilite mai multe reguli privind respectarea măsurilor COVID-19, iar numărul evenimentelor este mai mic. De asemenea, până la apariția unor noi norme, numărul participanților este limitat la 50 și, în cazul în care situația la nivel național o va cere, evenimentele vor fi suspendate.

În cadrul brunch-ului, pe masa întinsă sunt de obicei 15 specialități gătite de gospodarii din satul respectiv un bufet rece, unul sau două preparate calde, ceaiuri din plantele ce se găsesc în locurile respective, siropuri și alte multe preparate. Un astfel de brunch costă aproximativ 100 de lei, iar biletul poate fi achiziționat de pe site-ul Eat-Local²⁶⁷.

În funcție de specific, participanții pot participa și la alte activități care se desfășoară în cadrul evenimentului. De exemplu, Banat Brunch la Tanti Emilia în Coșteiu de Sus a constat în²⁶⁸: brunch cu produse tradiționale din zonă, ateliere pentru adulți și copii, vizită în sat și împrejurimi, olărit, demonstrație de opincărit, plimbare cu tractorul în satul vecin, tură de bicicletă în sat sau mulsul vacii.

Un alt proiect ce trebuie menționat este cel de creare a Rețelei de Puncte Gastronomice Locale în Timiș, acestea fiind bucătării particulare, care servesc turiștilor rețete specifice zonei și se pot afla în spațiul micilor ferme, exploatații familiale, stâne sau adăposturi pescărești.

Acest tip de organizare vine în sprijinul celor care produc alimente de bază și doresc să ofere servicii de alimentație publică în deplină siguranță pentru consumator, fără să dețină însă pensiuni turistice sau alte forme organizate de turism. Este o facilitate pentru unitățile de tip familial, care vor să presteze turism de scară mică turism rural, ecoturism sau turism cultural. Dincolo de profitul financiar, ele pot contribui la păstrarea și promovarea tradițiilor locale. Mai mult ca oricând, satele bănățene cu frumusețea locurilor, unicitatea și farmecul tradițiilor constituie o atracție crescândă pentru turiști, creând premisele dezvoltării turismului în Timiș și creșterii numărului de turiști în destinație.

Combinatia dintre mâncare și turism este tot mai atractivă în ultimii ani. Turiștii străini sau din țară care vizitează o destinație turistică gustă tot mai mult produse locale și iau parte la brunch-uri și tradiții locale. Acest lucru a adus un plus de imagine destinațiilor turistice și a impulsionat activitatea economică din destinație și din împrejurimi.

Județul Timiș este la început din punct de vedere al marketingului culinar, deși potențialul pentru promovare de destinații turistice prin mâncare locală este foarte mare. Turismul gastronomic sau culinar înseamnă să călătorești ca să cauți și să te bucuri de mâncare și băuturi deosebite. Acest lucru include experiențe culinare memorabile, nu numai în restaurante renumite, dar și într-o cafenea sau un restaurant într-o zonă total necunoscută publicului larg.

Social media joacă un rol important în stârnirea interesului și entuziasmului pentru experiențele gastronomice. Turismul culinar este popular mai ales printre tineri, care postează experiențele culinare pe paginile personale de Facebook sau Instagram. De aceea, cei ce promovează acest tip de turism, îl promovează prin festivaluri gastronomice, brunch-uri, ateliere de gătit etc. și îi încurajează pe oameni să răspândească experiențele lor prin poze. Acest trend se vede din ce în ce mai mult și prin efortul depus de autoritățile publice în crearea de acest fel de experiențe inedite pe teritoriul județului Timiș.

PERSONALITĂȚI

Județul Timiș dispune, de asemenea, de mari personalități pentru renumele județului și a timișenilor de pretutindeni. Unul dintre cele mai cunoscute personalități este Traian Vuia celebrul inventator al primului aparat de zbor, considerat pionerul aviației mondiale.

Pe lângă aceștia, mari personalități din foarte multe domenii au parte ce au parte de recunoaștere mondială, oferă județului prilejul de a se mândri cu ei: Hertha Müller (scriitoare germană de limbă germană și română,

²⁶⁷ www.eat-local.ro

²⁶⁸ <https://eat-local.ro/event/VXyMYer86bOBQn6/banat-brunch-margina>

originară din Timiș, laureată a Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 2009), Ioan Holender (recunoscut datorită faptului că a cântat alături de Pavarotti la Opera din Timișoara, făcând orașul de pe Bega un nume important pentru lumea muzicii clasice), Aurel Cosma (primul prefect român al județului Timiș-Torontal după unirea Banatului cu România), Ioan Huniade (cunoscut sub numele de Iancu de Hunedoara - a construit Castelul Huniade, cel mai vechi monument istoric din Timiș), Claudius Mercy (a eliberat Timișoara de ocupația otomană, a reconstruit cetatea după model occidental, a colonizat-o cu șvabi și a transformat-o într-un important centru economic și capitală a Banatului), Carol Telbisz (primarul Timișoarei cu cel mai lung mandat peste 30 de ani) și bineînțeles Ana Blandiana (scriitoare și luptătoare pentru libertate civică în România, fiind unul dintre puținii oameni care a avut curajul să-l înfrunte direct pe dictatorul Nicolae Ceaușescu prin declarații publice și publicații în străinătate). O prezentare mai detaliată a acestor personalități se regăsește în anexa 12.3.1.

Județul Timiș a fost marcat de numeroase personalități cu o puternică amprentă asupra dezvoltării și recunoștinței județului și orașului Timișoara pe plan național, regional și chiar internațional. Odată cu realizarea Strategiei de Brand a județului Timiș, printre cele mai reprezentative personalități al timișenilor care au potențial de a fi promovate ca parte integrantă a identității județene sunt Traian Vuia, Hertha Müller și Ioan Holender.

7.4.3. VITALITATEA CULTURALĂ

Societățile prezentului sunt într-o continuă dinamică din punct de vedere economic, social, politic, moral și cultural. Este important să vedem cum se caracterizează orașele din România din perspectiva vitalității culturale, în contextul în care economia creativă are o pondere din ce în ce mai mare în modul în care mediul urban se dezvoltă.

Vitalitatea culturală în acest sens ne arată modul în care Timișoara, viitoare Capitală Europeană a Culturii în 2023 poate da un impuls transformării atât orașului, cât și întregului județ, putând fi astfel creat un produs cultural complex și unitar, care să pună în valoare viața culturală a județului Timiș

Situată geografic la confluența mai multor culturi provenind din toate zonele, de la vest la est și de la sud la nord, Timișoara are o tradiție cosmopolită, reunind peste 30 de grupuri culturale și etnice incluzând germani, maghiari, sârbi sau bulgari, toți conviețuind pașnic timp de secole. Orașul a fost punctul cel mai dinamic al regiunii, oferind locuitorilor săi oportunitatea de a progresa, în timp ce diaspora Timișoarei s-a răspândit pe continent, creând un context favorabil prin care membrii săi au putut interacționa cu alți europeni.

De-a lungul istoriei sale, Timișoara a fost orașul a cărui evoluție a fost marcată de o serie de scipiri devenind totodată premiere ce au declanșat schimbări pe tot continentul. De asemenea, pentru timișoreni, cultura reprezintă o componentă ce accelerează schimbarea la nivel politic, religios, economic, educațional și social. Prin urmare, statutul de Capitală Europeană a Culturii este mai mult decât o distincție simbolică, acest rol aducând pe lângă o serie de proiecte culturale unice, progres economic și social.

Pregătirea unei Capitale Culturale Europene este o oportunitate pentru orașul desemnat de a primi această titlatură, procesul contribuind la dezvoltarea urbană, a industriilor creative și la promovarea imaginii orașului respectiv pe plan internațional. Statutul de Capitală Culturală Europeană generează sute de lucrări de construcție și restaurare, sute de evenimente culturale în anul în care orașul respectiv deține titlul, servicii pentru toate acestea și, implicit, noi locuri de muncă sau chiar intrarea orașului în topul destinațiilor turistice. Cu alte cuvinte, titlul conferă orașului posibilitatea modernizării infrastructurii, a atragerii de noi investiții, a dinamizării imaginii orașului și a întregii regiuni.²⁶⁹

Timișoara, după Sibiu, este al doilea oraș românesc care a obținut acest titlu, însă din păcate, într-o perioadă în care mobilitatea și viața socială a cetățenilor au fost grav afectate de criza provocată de COVID-19. Prelungirea

²⁶⁹ <https://timisoara2021.ro/ro/despre/capitale-europene-ale-culturii/>

perioadei în care se desfășoară programul Capitalei Europene a Culturii până în anul 2023 va oferi vizitatorilor străini posibilitatea de a descoperi unul dintre cele mai frumoase și pline de istorie orașe românești, dar și oportunitatea ca orașul să continue să formeze și noi parteneriate în sectorul cultural.

Un astfel de exemplu este cel dintre Timișoara și Novi Sad care sunt înfrățite din 2005, iar în dosarele de candidatură ale celor două orașe pentru a deveni Capitale Culturale Europene în 2023 au fost menționate aceste colaborări între Banat și Voivodina. Cooperarea între cele două regiuni va fi realizată prin colaborări de bune practici, conlucrarea cu organizații din cultură și educație, încurajarea schimbului de artiști, organizarea de seminare dar și lansarea unor proiecte culturale care vor putea fi finanțate și promovate în comun.

Este extrem de important să existe astfel de colaborări, atât intracomunitare, pe plan local, dar și internaționale, cu instituții europene și cu alte orașe partenere. În acest sens, atât Cluj-Napoca, cât și Arad și Oradea au creat deja parteneriate culturale cu municipiul Timișoara. De asemenea, tour-operatorii locali oferă programe turistice combinate pentru orașele Timișoara Arad Oradea Cluj-Napoca și vin cu idei de circuite în vestul țării în care se pot vizita cele mai importante orașe din zonă.

Orașele și-au pierdut în ultimul an din vitalitatea culturală, iar producția culturală la nivelul acestora este foarte valoroasă pentru determinarea aportului cultural la viața oamenilor, dar și la trendul pozitiv pe care acesta îl dă în viitoare dezvoltări asupra orașelor. Vitalitatea culturală a orașelor vorbește despre potențialul cultural al comunităților locale și evidențiază dezvoltarea orașelor în plan cultural. Indicii de vitalitate reflectă infrastructura culturală, participarea culturală, cheltuielile bugetare alocate sectorului cultural, resursele umane specializate și industriile creative în cele mai importante orașe din țară.

În acest context, studiului „Vitalitatea culturală a orașelor din România”²⁷⁰ realizat la nivel național, analizează și municipiul Timișoara în comparație cu alte 45 de orașe. În acest clasament, orașul Timișoara se situează pe locul 9 din cele 46 de orașe studiate cu o valoare totală a scorului de 0.35.

TABEL 65. POZIȚIILE OCUPATE ÎN CLASAMENTUL PRIVIND VITALITATEA CULTURALĂ A ORAȘELOR, PE INDICATORI

Municipiul Timișoara	Locul 9 / 46	
Subindicele infrastructură culturală	Locul 8 / 46	• Valoarea scorului obținut 0.009
Subindicele cheltuielilor bugetare	Locul 6 / 46	• Valoarea scorului obținut 1.797
Subindicele resurselor umane specializate	Locul 19 / 46	• Valoarea scorului obținut -0.08
Subindicele participării culturale	Locul 6 / 46	• Valoarea scorului obținut -0.24
Subindicele industriilor culturale	Locul 6 / 46	• Valoarea scorului obținut 0.03

Sursa: Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală - Vitalitatea culturală a orașelor din România ediția 2018

Vitalitatea culturală reprezintă un element tot mai important. Orașele creative sunt orașe cu o economie puternică ce acționează ca centre de atragere a populației în defavoarea orașelor care nu investesc deloc în dezvoltarea industriilor creative. În acest context, se observă astfel că, din punct de vedere al vitalității culturale, municipiul Timișoara se află pe un loc fruntaș la nivel național, fiind situat în primele 10 locuri.

²⁷⁰ Studiul „Vitalitatea culturală a orașelor din România” ediția 2018, este realizat de către Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală pe parcursul anului 2018, se raportează la nivelul anului 2016, an pentru care au fost disponibile majoritatea datelor obținute de la Institutul Național de Statistică, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Borg Design și o parte prin colectare internă.

În același timp însă, pornind de la aceste valori, se pot identifica și ariile în care este oportun a fi acordat un interes mai ridicat din partea comunității și administrației locale, cum este cazul resurselor umane specializate din domeniu.

TABEL 66. VITALITATEA CULTURALĂ A ORAȘELOR ANALIZĂ COMPARATIVĂ

NR. CRT.	NUME ORAȘ	VALOAREA SCORULUI OBTINUT	POZIȚIA OCUPATĂ ÎN CLASAMENTUL GENERAL
1.	Cluj-Napoca	1.00	1
2.	Sibiu	0.61	4
3.	Timișoara	0.35	9
4.	Oradea	0.21	14
5.	Arad	0.16	18

Sursa: Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală - Vitalitatea culturală a orașelor din România ediția 2018

În același timp, conform Barometrului Urban Calitatea Vieții în Orașele din România^{271 272} municipiul Timișoara se află pe locul al 3-lea în topul celor 20 de orașe în 2020 din punct de vedere al atractivității orașelor. Acesta se clasează după Cluj Napoca și Brașov, fiind urmat de București, Sibiu și Oradea.

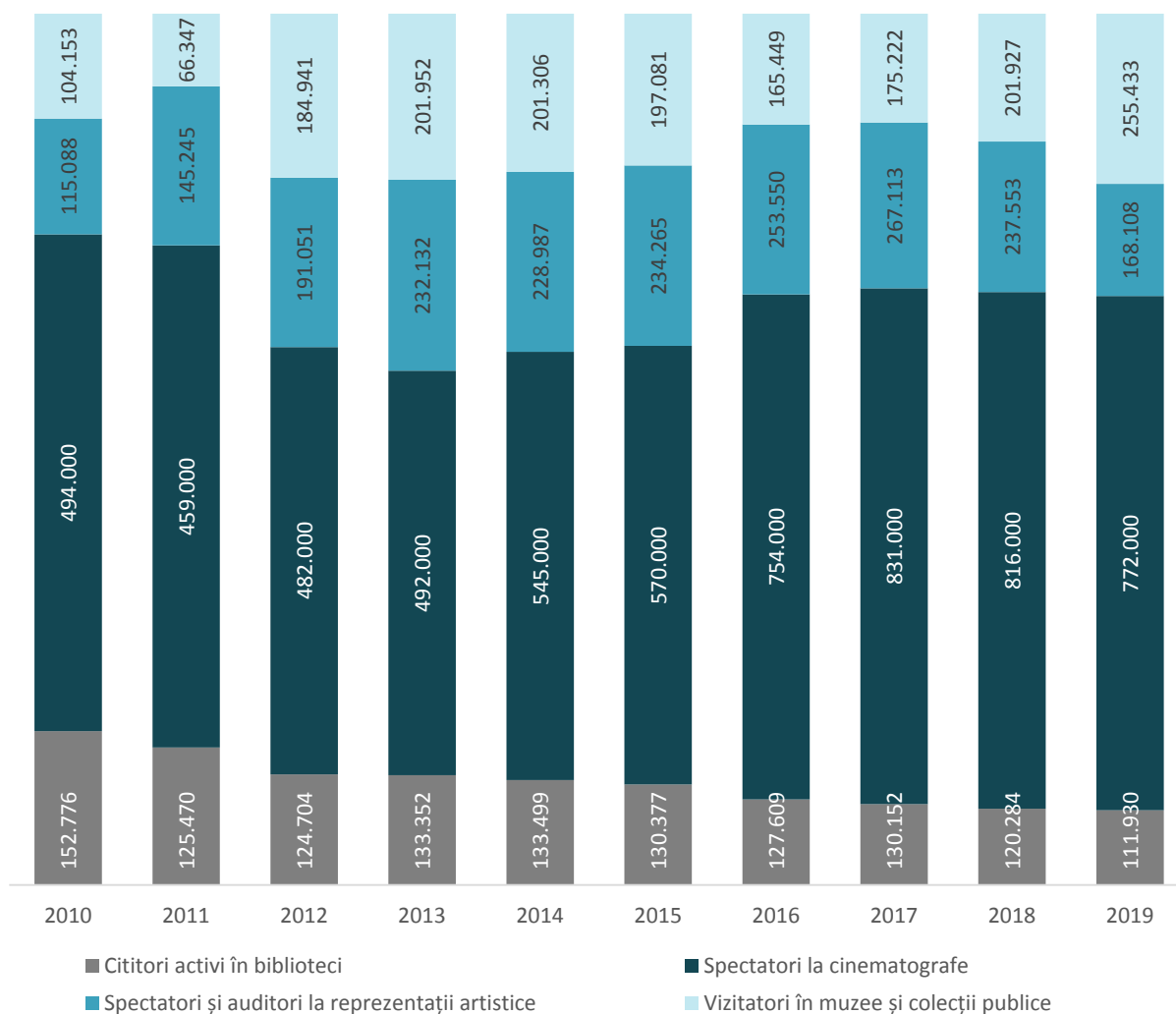
Un aspect foarte important este și aprecierea tinerilor față de condițiile de petrecere a timpului liber, Timișoara fiind pe locul al 2-lea după Cluj-Napoca. Acest lucru se poate explica și prin faptul că municipiul beneficiază de o multitudine de resurse culturale, istorice și turistice chiar și în afara perimetrului municipiului, întreg județul având de oferit resurse diverse de petrecere a timpului liber.

Pornind de la toate aceste aspecte, trebuie punctat faptul că o componentă importantă a vitalității culturale este reprezentată și de consumul cultural, aspect ce poate fi analizat la nivelul întregului județ. În acest sens, se observă faptul că acesta a cunoscut o creștere relativ accentuată în intervalul 2010-2019, în special în rândul spectatorilor la cinematografe, precum și a vizitatorilor în muzee și a celor la reprezentații artistice. Astfel, numărul de participanți la activitățile culturale a crescut considerabil această perioadă, de la un total de 866.017 de participanți în anul 2010, la un total de 1.307.471 de participanți în anul 2019.

²⁷¹ https://citadini.ro/wp-content/uploads/Barometrul-Urban_Politica-Urbana-a-Romaniei.pdf

²⁷² În perioada 1 iulie - 15 august 2020 a fost elaborat un sondaj cuprinzător privind calitatea vieții în 41 de localități urbane din România. Sondajul a fost modelat după Eurobarometrul Flash, care se aplică periodic unor orașe selectate din Uniunea Europeană.

FIGURA 223. CONSUMUL CULTURAL LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Această creștere accentuată este datorată în special interesului crescut al vizitatorilor în muzee, fiind înregistrată o creștere de 145.2% în anul 2019, cu aproximativ 150.000 de mii de persoane mai mult. În același timp, în cazul spectatorilor în cinematografe se înregistrează o creștere a numărului acestora de 56.2%, respectiv cu aproximativ 300.000 de mii de spectatori mai mulți în această perioadă. Aceste tendințe se bazează pe indicatorii statistici, însă a fost remarcat faptul că aceștia nu reflectă întocmai realitatea, mai ales în contextul în care cinematografele de tip multiplex din centrele comerciale atrag un număr de spectatori în continuă creștere la nivel național.

În cazul spectatorilor și auditorilor la reprezentații artistice, se înregistrează de asemenea o creștere de 46% în anul 2019, adică cu aproximativ 53.000 de mii de persoane mai mult. Nu în ultimul rând, în cazul cititorilor activi, aceste valori au înregistrat o scădere accentuată în acest interval, diferența fiind cu aproximativ -26.7% mai puțini cititori în anul 2019 față de 2010.

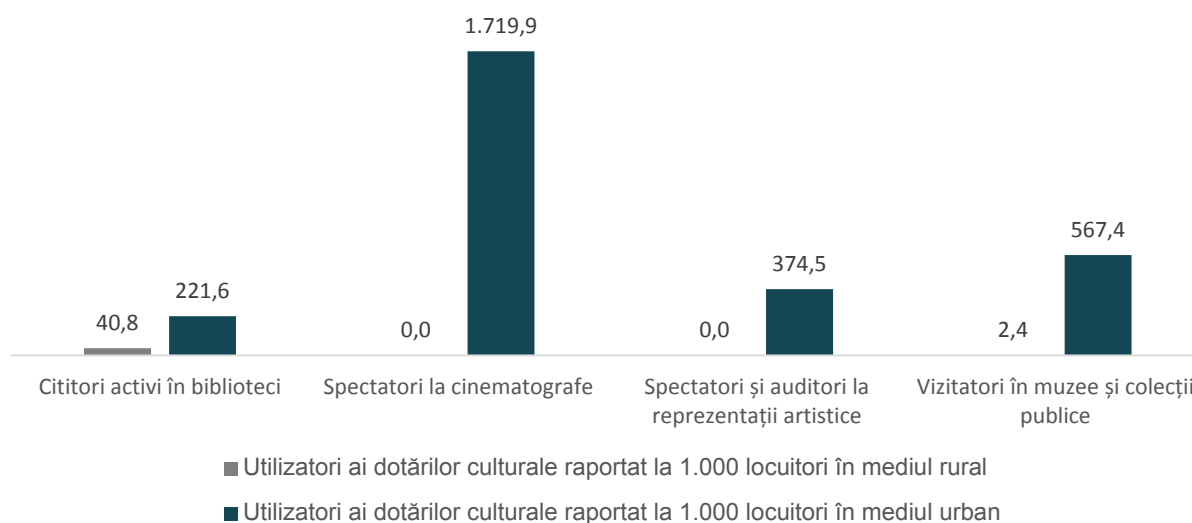
Se constată astfel că numărul cititorilor activi se află pe un trend descendent, iar bibliotecile clasice pierd tot mai mult teren în fața conținutului digital / online. În acest context, majoritatea bibliotecilor investesc acum în modernizări sau vin cu idei și proiecte menite să-i convingă pe cetățeni să citească, dar și să transforme aceste spații în adevărate centre comunitare. Un astfel de exemplu este cel de la Biblioteca Județeană din Cluj, unde, pe lângă cele 600 de mii de volume existente, cititorii au acces la calculatoare și la rețea Wi-Fi. În plus, sunt des organizate evenimente de lectură sau ateliere speciale pentru părinți, copii sau tineri pentru a promova lectura.

De asemenea, este de menționat și proiectul DBSR (Digitalna biblioteka Srba u Rumuniji – Biblioteca Digitală a Sârbilor din România). Prima inițiativă în acest sens a apărut în cadrul Organizației Locale Timișoara a Uniunii Sârbilor din România, prin hotărârea de a digitaliza cu ajutorul tehnologiei curente mai întâi colecțiile unice de ziare sârbești existente în fondul Bibliotecii Sârbești din Timișoara. În acest mod s-au creat premisele ca nou-createle exemplare digitale să constituie fondul unei noi biblioteci virtuale, astfel ca patrimoniul editorial deosebit de bogat al Sârbilor din România – ale cărui începuturi se află în deceniul trei al secolului al XIX-lea – să poată fi pus la dispoziție publicului larg, prin intermediul acestui site²⁷³.

Biblioteca Digitală a Sârbilor din România (DBSR) este o bibliotecă virtuală deschisă, cu acces nelimitat tuturor vizitatorilor. În acest sens, toate materialele de pe site se pot descărca în scopul utilizării ulterioare. Pentru o disponibilitate mai largă, există versiuni identice ale site-ului (paginilor) în limbile sârbă (cu caractere chirilice și latine), română și engleză.

Nu în ultimul rând, Biblioteca Județeană Timiș „Sorin Titel” se bucură de un proiect pilot de digitizare a cărților și periodicelor, astfel încât acestea să fie accesibile online. Conform informațiilor de pe site-ul oficial²⁷⁴ demersul s-a concretizat până la ora actuală în digitizarea unui număr de 155 de cărți aparținând scriitorilor bănățeni. Mai mult, biblioteca pune la dispoziția utilizatorilor online și un Catalog Online²⁷⁵ prin care se poate verifica statusul unei cărți, localizarea acesteia, tipul de material, de unde se poate împrumuta și dacă a mai fost rezervată de cineva.

FIGURA 224. DIFERENȚE URBAN-RURAL ÎN CEEA CE PRIVEȘTE CONSUMUL CULTURAL ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În ceea ce privește analiza consumului cultural la nivelul zonelor urbane vs. zonele rurale, se observă că aproape în toate cazurile consumul cultural este mai activ la nivelul zonelor urbane, respectiv în municipiile și orașele județului Timiș.

Printre cele mai active se identifică astfel spectatorii la cinematografe, vizitatorii în muzee și colecții publice, urmat de spectatorii la auditorii și reprezentații artistice, urmat de cititorii activi în biblioteci.

În mediul rural, principalul consum cultural este realizat la nivelul cititorilor activi în biblioteci, urmat de vizitatorii în muzee și colecții publice.

²⁷³ <http://dbsr.ro/index-ro.html>

²⁷⁴ <https://www.bjt.ro/biblioteca-virtuala/#> - site accesat la data de 18.03.2021

²⁷⁵ <http://tinread.bjt.ro/opac>

Vorbind despre vitalitate culturală și consum cultural, poate unul dintre cele mai relevante aspecte care trebuie menționat face referire la titulatura Timișoarei de Capitală Europeană a Culturii, o ocazie cu care oferta culturală a orașului, dar și a teritoriului înconjurător se poate diversifica și poate căpăta notorietate la nivel național și internațional. Este nevoie însă de eforturi susținute pentru a stabili un calendar coerent de acțiuni pentru anii următori, acțiuni orientate atât spre consumul liber de cultură, în spații publice, accesibile tuturor, cât și spre consumul specializat, pentru publicul pasionat, care să crească și cultura evenimentelor contra cost.

Odată cu declanșarea pandemiei de COVID-19, a fost nevoie de impunerea unor măsuri de distanțare fizică / socială menite să reducă răspândirea virusului care provoacă această boală. Măsurile luate atât de Guvernul României, cât și de autoritățile publice din cauza pandemiei au afectat semnificativ domeniul cultural, inclusiv organizarea evenimentelor și activităților culturale. Astfel că, încă din martie 2020, organizarea evenimentelor culturale, sportive, religioase sau de divertisment au fost interzise sau mult limitate. Acest lucru a avut și un efect direct asupra consumului cultural la nivelul județului Timiș.

În acest context, și programul Timișoara 2023 pentru titlul de Capitală Culturală Europeană a fost semnificativ întârziat sau restructurat, chiar dacă după câștigarea titlului, Timișoara a depus eforturi considerabile în misiunea de a dezvolta Programul Cultural, precum și de a strânge fondurile necesare organizării, promovării și implementării unor proiecte și evenimente culturale de mare amploare. În anul 2019, în primul an de producție propriu-zisă, Asociația a derulat împreună cu partenerii săi peste 400 de evenimente culturale la care au luat parte peste 130.000 de persoane.

În același timp, Muzeul Național al Banatului Timișoara a pregătit pentru anul 2020 o serie de evenimente extrem de interesante pentru public. Au fost astfel incluse pentru anul 2020 peste 40 de evenimente în calendar, acțiuni și expoziții. Printre cele mai așteptate evenimente erau și cele de deschidere a unei noi expoziții „Fețe noi și vechi ale armelor”, organizată împreună cu Muzeul Național de Istorie al României, sau expoziția dedicată Culturii Cucuteni, organizată împreună cu Muzeul din Iași. Împreună cu TM2021 și Universitatea Politehnică Timișoara, era programată o expoziție care va promova Timișoara și cartierul Elisabetin. La Huniade era programată a doua ediție a festivalului medieval, un eveniment care a atras un public numeros în anul precedent.

Cu toate acestea, pandemia de COVID-19 a redus drastic bugetul pentru manifestările culturale, iar ca urmare a măsurilor preventive pentru limitarea răspândirii virusului COVID-19, Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș a decis să suspende toate evenimentele programate până la data de 31 martie 2020.

Au fost anulate astfel următoarele evenimente:

- Spectacolul Școlii de Artă, „Guitar in my heart”, din data de 12 martie 2020
- Festivalul concurs Lada cu Zestre, din perioada 14 martie - 5 aprilie 2020
- Participarea Școlii de Artă la evenimentul Kids Fest din data de 15 martie 2020
- Festivalul concurs „Gelu Stan”, din perioada 16-18 martie 2020
- Spectacolul Școlii de Artă, „Dragi mi-s cântecul și jocul”, din data de 26 martie 2020
- Spectacolul Școlii de Artă, „Armonii de primăvară”, din data de 30 de martie 2020
- Audiția de Pian „Vreau să fiu artist”, din data de 31 martie 2020

Aceste evenimente din agenda Centrului de Cultură și Artă, cu potențial de a mobiliza un număr mare de artiști și spectatori, trebuiau reprogramate după ce perioada de risc a propagării virusului COVID-19 urma să fie depășită. Cu toate acestea, în contextul pandemiei de COVID-19 evenimentele culturale cu public sunt deocamdată sistate. S-au desfășurat doar unele evenimente culturale, transmise în variantă online.

Astfel, începând cu data de 4 mai 2020, pe pagina de Facebook Timișoara 2023, liderii unor organizații sau inițiative culturale timișorene au împărtășit cu publicul, prin intermediul unor scurte intervenții filmate, reunite sub titlul TransFormArt, gândurile lor despre transformările prin care trece sectorul cultural, dar și soluțiile concrete identificate pentru continuarea programelor.

Inițiativa Asociației Timișoara 2021 vizează să ofere contextul unei analize constructive asupra dificultăților pe care le traversează sectorul cultural, dar și să stimuleze o reflecție comună care poate servi întregului sector cultural din Timișoara, dar și din România.

În final, din toate evenimentele propuse pentru anul 2020, o bună parte din suma cuprinsă pe Agenda Culturală a fost destinată evenimentelor din luna decembrie – celebrarea Zilei Naționale, Serbările Crăciunului și Târgul de Crăciun, urmate de evenimente precum Ziua Timișoarei, Festivalul Inimilor, Festivalul de Operă și Operetă și Bega Bulevard, acestea fiind evenimente care s-au putut desfășura în deplină siguranță în contextul pandemiei.

Impactul pandemiei a pus astfel în pericol tot sezonul 2020, iar industria muzicală și cultural-artistică a fost poate prima afectată și printre ultimele care vor ieși din criză. În acest context sunt foarte importante deciziile strategice luate la nivel național și local privind relansarea acestor sectoare, dar și modalitățile de sprijin care pot fi identificate pentru susținerea actorilor culturali în această perioadă.

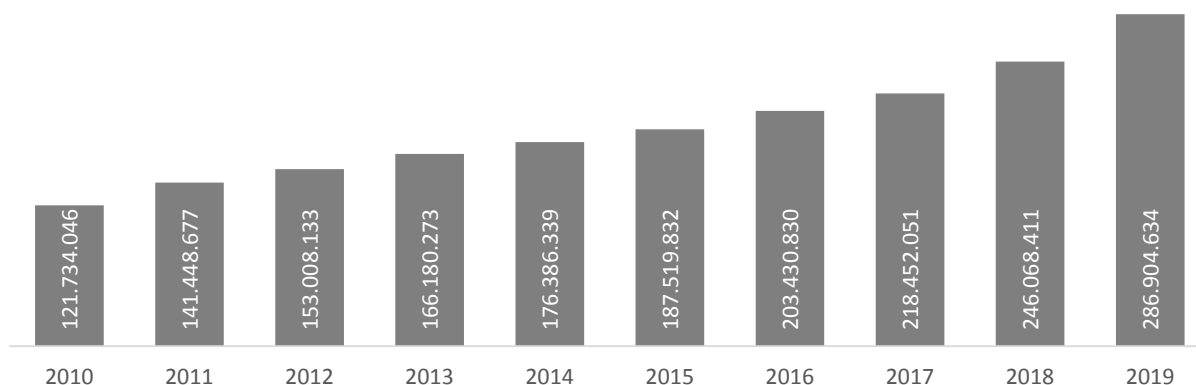
Pentru anul 2021, în acest moment situația evenimentelor culturale este încă una incertă, marea majoritate a evenimentelor care trebuiau să se desfășoare în anul 2020 fiind reprogramate pentru anul acesta, însă totul depinde de evoluția pandemiei și a restricțiilor impuse de către autoritățile publice.

SECTOARELE CULTURALE ȘI CREATIVE

În ultima perioadă, sectoarele culturale și creative au devenit un punct principal de interes la nivelul orașelor și zonelor cu un puternic element cultural din România, printre care și municipiul Timișoara și inclusiv județul Timiș. Sectoarele creative și culturale din Timiș contribuie în mod semnificativ la creșterea economică, la ocuparea locurilor de muncă, dar și la promovarea și dezvoltarea inovării și coeziunii sociale în municipiul reședință și în județ.

În acest context, un rol deosebit de important îl au instituțiile publice care gestionează și/sau finanțează o parte dintre serviciile și activitățile culturale la nivelul unui teritoriu. În ceea ce privește investițiile în domeniul cultural în ultimii ani, se poate observa faptul că acestea au crescut considerabil în perioada 2010-2019, înregistrând astfel o creștere cu aproape 135.68% mai mult în anul 2019 față de anul 2010.

FIGURA 225. BUGETUL ANUAL ALOCAT ÎN CULTURĂ, RECREERE ȘI RELIGIE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019, LEI

Sursa: http://www.dpfb1.mdrap.ro/sit_ven_si_chelt_uat.html

Aceste investiții vin în urma interesului crescut pentru acest domeniu, prin care se încearcă consolidarea antreprenoriatului cultural și dezvoltarea domeniilor precum: artele vizuale, teatru, muzică, dans, artă digitală, educație prin cultură, promovarea patrimoniului cultural material, promovarea patrimoniului cultural imaterial sau promovarea culturii scrise, dar și pe fondul creșterii notorietății municipiului Timișoara drept Capitală

Europeană a Culturii pentru anul 2023. Acest lucru a adus un aport considerabil la bugetul anual alocat în acest sector, fiind nevoie de resurse financiare mai mari pentru a organiza astfel de evenimente majore.

Cu toate acestea, sectorul cultural creativ este grav afectat în această perioadă, iar pe lângă cultura în sine, există și sectoare asociate, precum mass-media, publicitate, modă, proiectare și editare sub toate formele, dar și noi industrii precum jocurile video sau aplicațiile digitale, care au de suferit de pe urma contextului actual al COVID-19.

Pe lângă actorii publici, un rol deosebit de important în acest domeniu îl au și actorii privați din sectoarele culturale și creative, în acest context remarcându-se importanța ridicată pe care o au industriile creative în județul Timiș.

În viziunea documentului Cartea Verde, industriile creative sunt acele industrii care utilizează cultura ca input și care au o dimensiune culturală. Acestea includ arhitectura și designul, care integrează elemente creative în procese mai ample, precum și sub-sectoare precum grafica, moda sau publicitatea. La un nivel mai puțin specific, multe alte industrii se bazează pe producția de conținut pentru propria dezvoltare, fiind, prin urmare, interdependente într-o oarecare măsură cu ICC. Printre ele se numără turismul și sectorul noilor tehnologii.²⁷⁶

Din perspectiva microeconomică, în județul Timiș se întâlnesc companii în toate domeniile de activitate ce fac parte din sectoarele culturale și creative: arhive, biblioteci, carte și presă, arte vizuale, artele spectacolului / arte interpretative, audiovizual și media, software, IT și jocuri, arhitectură, publicitate, patrimoniu cultural, artizanat și meșteșuguri și cercetare²⁷⁷, doar un număr redus de sub-sectoare nefiind prezente. În anul 2018, în județul Timiș activau un număr total de 3.048 de firme din sectoarele culturale și creative, reprezentând 9.59% din numărul total de întreprinderi din județ 31.789 de firme. Cu toate acestea, acest lucru nu se reflectă și la nivelul indicatorilor de performanță economică, sectoarele culturale și creative însumând un număr total de 13.730 de salariați, respectiv 6.79% din numărul total la nivel județean și totalizând o cifră de afaceri de 2.673.478.829 RON, respectiv doar 4.02% din cifra totală de afaceri a companiilor din județul Timiș care însumează un total de 66.450.592.188 RON.

TABEL 67. TOP 5 SECTOARE CREATIVE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

NR	SALARIAȚI / SECTOR	CIFRĂ DE AFACERI / SECTOR	NUMĂR FIRME / SECTOR
1.	Patrimoniu cultural muzee, monumente istorice, situri arheologice, patrimoniu intangibil	Patrimoniu cultural muzee, monumente istorice, situri arheologice, patrimoniu intangibil	Arte vizuale arte plastice, fotografie, design
2.	Artizanat și meșteșuguri	Artizanat și meșteșuguri	Artele spectacolului / Arte interpretative muzică, dans, teatru, arte combinate și alte spectacole live
3.	Software, IT și jocuri	Software, IT și jocuri	Software, IT și jocuri
4.	Audiovizual și media film, radio, televiziune, video, fonograme, opere multimedia, video game	Arte vizuale arte plastice, fotografie, design	Publicitate
5.	Arte vizuale arte plastice, fotografie, design	Audiovizual și media film, radio, televiziune, video, fonograme, opere multimedia, video game	Arhitectură

²⁷⁶ Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, Cartea Albă pentru activarea potențialului economic al sectoarelor culturale și creative din România

²⁷⁷ Domenii identificate de Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală în Cartea albă pentru activarea potențialului economic al sectoarelor culturale și creative din România, 2016.

Sursa: Prelucrare proprie cu ajutorul datelor la nivelul anului 2018 din baza de date Listafirme

În funcție de numărul de firme, cifra de afaceri și numărul de salariați, cele mai importante sectoare la nivelul județului Timiș sunt cele reprezentate de:

- Patrimoniu cultural cu 5.759 de salariați, 1.207.220.165 RON cifra de afaceri și 223 de firme;
- Arte vizuale cu 835 de salariați, 158.914.982 RON cifra de afaceri și 530 de firme;
- Artizanat și meșteșuguri cu 2.216 salariați, 409.063.573 RON cifra de afaceri și 297 de firme;
- Artele spectacolului cu 664 de salariați, 96.682.902 RON cifra de afaceri și 501 firme;
- Software, IT și jocuri cu 1.181 de salariați, 304.038.268 RON cifra de afaceri și 384 de firme;
- Audiovizual și media cu 862 de salariați, 122.432.430 RON cifra de afaceri și 206 firme;
- Publicitate cu 579 de salariați, 109.391.408 RON cifra de afaceri și 307 firme;
- Arhitectură cu un număr de 483 de salariați, 79.326.961 RON cifra de afaceri și 301 firme.

În ceea ce privește sub-domeniile acestor categorii care au avut cel mai mare aport la nivelul județului Timiș, acestea sunt reprezentate de: fabricarea încălțămintei (cu 4.221 de salariați, 681.507.098 RON cifra de afaceri și 89 de firme), fabricarea de mobilă (cu 1.286 de salariați, 237.155.849 RON cifra de afaceri și 147 de firme înregistrate), activități de editare a altor produse software (cu 627 de salariați, 176.570.722 RON cifra de afaceri și doar 54 de firme înregistrate), activități ale agențiilor de publicitate (cu 547 de salariați, 103.489.728 RON cifra de afaceri și 289 firme), comerț cu amănuntul al unor bunuri noi (cu 534 de salariați, 117.164.354 RON cifra de afaceri și 169 de firme înregistrate), fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere (281 de salariați, 332.660.798 RON cifra de afaceri și 9 firme), fabricarea altor produse din lemn (cu 485 de salariați, 134.773.658 RON cifra de afaceri și 56 de firme), activități de arhitectură (cu 483 de salariați, 79.326.961 RON cifra de afaceri și 301 firme), activități recreative și distractive (cu 277 de salariați, 45.879.865 RON cifra de afaceri și 229 de firme), comerțul cu amănuntul al unor bunuri noi (cu un total de 534 de salariați, 117.164.354 RON cifra de afaceri și 169 de firme) sau activități de design specializat (cu un total de 149 de salariați, 30.719.495 RON cifra de afaceri și 155 de firme).

TABEL 68. TOP 5 CAEN DIN SECTOARELE CREATIVE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

NR	SALARIAȚI / SECTOR	CIFRĂ DE AFACERI / SECTOR	NUMĂR FIRME / SECTOR
1.	1520 Fabricarea încălțămintei	1520 Fabricarea încălțămintei	7111 Activități de arhitectură
2.	3109 Fabricarea de mobilă	2041 Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere	7311 Activități ale agențiilor de publicitate
3.	5829 Activități de editare a altor produse software	3109 Fabricarea de mobilă	9329 Alte activități recreative și distractive
4.	7311 Activități ale agențiilor de publicitate	5829 Activități de editare a altor produse software	4778 Comerț cu amănuntul al unor bunuri noi, în magazine specializate
5.	4778 Comerț cu amănuntul al unor bunuri noi, în magazine specializate	1629 Fabricarea altor produse din lemn, fabricarea articolelor din plută, paie și din alte materiale vegetale împletite	7410 Activități de design specializat

Sursa: Prelucrare proprie cu ajutorul datelor la nivelul anului 2018 din baza de date Listafirme

Cu toate acestea, putem spune că sectoarele creative din județul Timiș s-au dezvoltat destul de bine în ultimii ani, dispunând totodată și de o mai mare atenție alocată către acestea și participarea lor la stabilizarea economiei. Un factor catalizator a fost și cel datorat statutului municipiului Timișoara de Capitală Europeană a

Culturii pentru 2023, fapt ce a deschis mai mult atenția către acest sector și către importanța acestora la prosperitatea regiunii.

În final, sectorul cultural și creativ activează și o serie de asociații și fundații care au ca scop promovarea activităților culturale, fie printr-o paletă integrată de activități în domeniile de creație, fie axându-se pe anumite domenii, cum ar fi, muzica, teatrul, producția cinematografică sau meșteșugurile și tradițiile locale.

Registrul Sectorului Cultural (CULT) este unul dintre demersurile INCFC de a cartografia și a determina statistic sectorul creativ din România, scopul principal fiind inventarierea entităților din domeniul culturii de pe teritoriul României. Fie că este vorba despre persoane fizice (lucrători culturali), organizații neguvernamentale sau societăți comerciale cu profil cultural, Registrul și-a propus să aibă o evidență a entităților din domeniul cultural.²⁷⁸

În județul Timiș sunt înregistrate conform datelor prelucrate în Registrul CULT, un număr de 193 de persoane fizice²⁷⁹, 70 de organizații neguvernamentale²⁸⁰ și 122 de societăți comerciale²⁸¹ cu un total de aproximativ 385 de entități din domeniul culturii.

Câteva asociații, indivizi și grupuri mici remarcabile identificate pe teritoriul județului Timiș sunt descrise în cadrul anexei 12.3.2.

De cele mai multe ori s-a constatat faptul că între marea majoritate a instituțiilor, asociațiilor și organizațiilor există o strânsă colaborare. De-a lungul anilor au fost realizate o serie de proiecte de promovare a tinerelor talente, cele mai multe dintre acestea promovând an de an, în cadrul diferitelor expoziții de artă sau concerte, elevi și studenți care se remarcă prin deosebite merite.

De asemenea, asociațiile și fundațiile sunt implicate și menționate în proiectele cu instituțiile culturale. Acesta este motivul pentru care, împreună cu firmele din sectorul cultural, aceștia ar trebui să fie mult mai des implicați și susținuți de către autoritățile publice pentru implementarea unor noi inițiative care să diversifice oferta culturală a județului Timiș. Au fost însă demarate mai multe demersuri în acest sens, instituții publice precum Centrul de Cultură și Artă al județului Timiș și nu numai, fiind un promotor al parteneriatelor public-private și fiind implicat activ în transferul de cunoștințe care să permită scalarea sau replicarea unor acțiuni culturale de amploare.

Mai mult decât atât, rolul municipiului Timișoara de Capitală Europeană a Culturii a oferit posibilitatea creării parteneriatelor public-privat și implicarea multor firme din sectorul cultural, inclusiv a celor din sectorul cultural independent, lucru care a fost de mare ajutor în această perioadă.

SOLUȚII DIGITALE ÎN PANDEMIE

În funcție de evoluția pandemiei, măsurile care au fost adaptate, au declanșat o serie de schimbări în ceea ce privește atât oferta de produse culturale, cât și consumul acestora, fiind nevoie de multe ori de găsirea unor soluții noi adaptate sectorului digital.

Prioritatea instituțiilor de cultură de pe teritoriul județului Timiș, și nu numai, a fost de a identifica noi canale de promovare a ofertei, dar și de distribuție a produselor culturale. Instituțiile de cultură au încercat să dezvolte moduri adecvate de a se conecta cu publicul de la distanță. De exemplu, instituțiile de spectacol dețin filmări cu înregistrările premierelor spectacolelor aflate în repertoriu, muzeele au deja tururi virtuale ale expozițiilor, iar

²⁷⁸ <https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/>

²⁷⁹ <https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/lucratori-culturali/>

²⁸⁰ <https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/organizatii-neguvernamentale-inscrise-in-registrul-cult/>

²⁸¹ <https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/societati-comerciale/>

librăriile au cărți în format digital sau e-book²⁸². În alte cazuri însă, adaptarea presupune o schimbare radicală a actului artistic: spectacole de teatru jucate fără public sau concerte susținute în locuințe și transmise online.

Se poate observa, de asemenea, o redefinire a rolului pe care îl joacă platformele online în activitatea instituțiilor de cultură. Dacă înainte de această criză platforme precum Facebook sau YouTube erau folosite mai degrabă pentru promovarea activității culturale, pentru a atrage spectatorii către evenimentele organizate în incinta instituțiilor, acum aceste instrumente sunt folosite drept canale de distribuție a produselor culturale, spre a fi consumate de către public. Practic, activitatea culturală se mută din offline în online, iar astfel, mediul digital dobândește un rol important în promovarea și în desfășurarea actului cultural.

Printre cele mai importante soluții adoptate de către instituțiile de cultură de pe teritoriul județului Timiș se numără următoarele:²⁸³

- Teatrul pentru Copii și Tineret Merlin Timișoara a anunțat pe 22 martie că începe transmisia spectacolelor în mediul online și a publicat programul pentru perioada 23-29 martie. Pe 30 martie, după consultări cu publicul, a anunțat și difuzarea unui program de povești citite, sub *tagul*²⁸⁴ #stămacasă. Pe 7 aprilie a început campania #stai_acasă_și_joacă_te_cu_copilul_tău, campanie ce continuă și în prezent.
- Teatrul Național „Mihai Eminescu” Timișoara a anunțat pe 25 martie proiectul „Întâlnire la voi acasă”, fiind puse la dispoziția oamenilor o serie de spectacole pe canalul de YouTube. Pe 2 aprilie s-a alăturat altor 80 de reprezentanți ai festivalurilor din Europa într-o discuție moderată de European Festivals Association despre importanța artelor în situația distanțării sociale. Timp de 15 zile, a difuzat, pe canalul de YouTube, câte un spectacol din repertoriu pe zi. Înregistrările tuturor acestor spectacole difuzate pe canalul YouTube al Teatrului Național au fost disponibile până în data de 1 mai 2020.
- Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely” Timișoara pe 26 martie a început campania #staiunminut, un calup de clipuri cu actori ai teatrului desfășurând diverse activități casnice și îndemnând publicul să stea acasă. Pe 31 martie a anunțat seria de transmisiuni online care a cuprins 9 spectacolele difuzate în luna aprilie.
- Teatrul German de Stat Timișoara pe 27 martie a sărbătorit Ziua Internațională a Teatrului cu difuzarea online a spectacolului „Jurnal de România. Timișoara” / „Tagebuch Rumänien. Temeswar”. Pe 27 aprilie a continuat transmisiunile cu spectacolul „În umbra uitării” de Simona Vintilă urmat de „Prostia omenească” după Ion Creangă.
- Opera Națională Română din Timișoara de pe 18 martie a început să transmită online, gratuit, fragmente din arhiva spectacolelor de operă ale instituției.
- Filarmonica Banatul Timișoara pe data de 31 martie a anunțat o serie de postări muzicale în versiune interpretativă proprie, realizate în zilele de marți (recitaluri camerale) și vineri (concerte simfonice) ale fiecărei săptămâni pe canalul YouTube al Filarmonicii.

²⁸² Un e-book (abreviere din engleză de la electronic book, citit aproximativ 'i-buc, în română: carte electronică) este un fișier electronic digital ce conține textul și imaginile unei cărți, între timp chiar și clipuri video. Ele se pot citi pe mai multe tipuri de aparate cu monitor (ecran), în general portabile: calculatoarele personale, tablete, telefoane mobile, sau și pe dispozitive special construite pentru cititul cărților, numite e-reader sau e-book reader.

²⁸³ <https://culturadatainteractiv.ro/monitorizarea-domeniului-cultural-in-timpul-crizei-covid19/adaptarea-ofertei-culturale/>

²⁸⁴ Tag-ul este un termen folosit în sistemele de informații, și reprezintă un cuvânt cheie sau termen folosit la asignarea unei bucăți de informație, cum ar fi o poză digitală, un fișier sau un bookmark. Această metadata ajută la descrierea unui obiect sau la căutarea și găsirea mai rapidă a unor informații.

Patrimoniul sub reflectoare Timișoara / Spotlight Heritage Timișoara este produs de Universitatea Politehnica Timișoara și Muzeul Național al Banatului în parteneriat cu Asociația Timișoara 2021 Capitală Europeană a Culturii, proiect cultural co-finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale, Primăria Municipiului Timișoara, Consiliul Județean Timiș.

Patrimoniul sub reflectoare Timișoara spune multiplele povești ale orașului prin intermediul tehnologiilor digitale, povești ale patrimoniului cultural și istoric, ale dezvoltării tehnice, ale comunităților și vecinătăților, împletite cu poveștile personale ale locuitorilor de ieri și de azi. Evenimentul se desfășoară în mansarda Muzeului Național al Banatului și poate fi vizitată până în 31 ianuarie 2021.

Spotlight Heritage Timișoara / Patrimoniul sub reflectoare Timișoara este un proiect cultural conceput și implementat de Universitatea Politehnica Timișoara, prin Centrul ID/IFR și e-Learning și Centrul Multimedia, în parteneriat cu Muzeul Național al Banatului și Asociația Timișoara 2021- Capitală Europeană a Culturii.

În 2020 proiectul prezintă „Cartierul Elisabetin și Netti dr. Diel o lume într-un cufăr”, un roman în expoziție, o expoziție stradală în cartierul Elisabetin și o aplicație mobilă de realitate augmentată, împreună cu pagina de web.

Proiectul invită publicul într-o lume complexă în care istoria și poveștile de altădată ale Timișoarei sunt reactualizate prin intermediul tehnologiilor digitale pagină web²⁸⁵ și aplicație mobilă cu realitate augmentată. Proiectul urmărește construirea de straturi multiple de memorii personale și date din istoria cartierelor, comunităților, etniilor și locuitorilor.

Toate componentele digitale actuale au fost dezvoltate de cadre didactice ale Centrului Multimedia și ale Centrului ID/IFR și e-Learning, studenți ai anului IV Tehnologii multimedia și anul I Master Tehnologii Multimedia, de la Universitatea Politehnica Timișoara, împreună cu Cobalt Sign Timișoara, Design MMD și Fundația Politehnica.

De asemenea, cele mai multe muzee au promovat în această perioadă conținut deja existent online: tururi virtuale, imagini panoramice ale expozițiilor permanente sau bunuri culturale mobile digitalizate 3D, alături de postări despre aniversări sau exponate din expozițiile curente. O listă a muzeelor cu tur virtual și o lista a evenimentelor digitale au fost realizate de către Direcția Patrimoniu Mobil, Intangibil și Digital din Institutul Național al Patrimoniului.²⁸⁶

Muzeele care s-au adaptat rapid acestui trend din județul Timiș și unde pot fi accesate în mod gratuit conținut online sunt următoarele:

- Muzeul Banatului Timișoara;
- Colecția muzeală a Episcopiei Ortodoxe Sârbe Timișoara;
- Muzeul Episcopiei Romano-Catolice Timișoara Timișoara;
- Colecția muzeală a Mitropoliei Ortodoxe a Banatului Timișoara;
- Muzeul de Artă Timișoara;
- Muzeul Pompierilor „Florian” Jimbolia;
- Muzeul „Ștefan Jäger” Jimbolia;
- Muzeul Presei „Sever Bocu” Jimbolia;
- Casa memorială „Petre Stoica” Jimbolia;
- Casa Memorială „dr. Karl Diel” Jimbolia.

²⁸⁵ <https://spotlight-timisoara.eu/>

²⁸⁶ <http://www.cimec.ro/muzee/muzee-cu-tur-virtual.html>

În plus, o parte dintre muzee au avut pe Facebook postări despre activitatea curentă desfășurată de angajați, dar și despre noi expoziții pregătite în această perioadă și care au putut fi vizitate imediat cu încetarea restricțiilor impuse.

În același timp, încercând să susțină conectarea de la distanță cu utilizatorii bibliotecilor, acestea au creat rubrici online dedicate unor variate subiecte și categorii de vârste, provocări interactive adresate publicului, precum și spații expoziționale virtuale pentru arta produsă de public.

Biblioteca Județeană „Sorin Titel” Timiș pe 30 martie a transmis live primul video din seria „Teatru și Povești online cu povestea Păcală”, pe 1 aprilie a difuzat povestea „Soacra cu trei nurori” de Ion Creangă și pe 3 aprilie, „Povestea unui om leneș” de Ion Creangă. Pe 6 aprilie a lansat campania de recomandări de lectură prin clipuri video transmise de către copii pe pagina de Facebook a bibliotecii, iar pe 8 aprilie membrii Cenaclului Seniorii au început să transmită scurte mesaje video pe pagina de Facebook a bibliotecii²⁸⁷. Din aprilie, prin pagina de Facebook a bibliotecii se fac în continuare transmisiile de teatru și povești online via Consiliul Județean Timiș, precum și postări de tipul informatic „Știați că?”, promovând astfel diferite informații cultural-istorice despre județul Timiș sau personalități importante ale județului pentru publicul larg.

Un aspect foarte important în conturarea și adaptarea ofertei culturale a fost și patrimoniul. Majoritatea centrelor de promovare și conservare a culturii au adoptat de asemenea oferte culturale digitale, fiind puse la dispoziția publicului diferite tururi virtuale ale patrimoniului sau experiențe vizuale de tipul 360°.

Unul dintre cele mai moderne proiecte realizate de către APDT Timiș împreună cu sprijinul Consiliului Județean Timiș este proiectul Tururi virtuale în Țara Făgetului: Frumuseți Naturale²⁸⁸, unde se pot experimenta virtual unele dintre cele mai fascinante locuri din județul Timiș – Cascada Șopot, Peștera cu Apă Românești, traseul Transluncani, Lacul Surduc, Cascada Cornet, Cetatea Jdioara sau Vârful Padeș din Munții Poiana Ruscă, precum și proiectele Tururi virtuale: Biserici de lemn din Banat²⁸⁹ sau Jimbolia: Orașul celor șase muzee²⁹⁰, care oferă turiștilor posibilitatea de a vedea o parte din atracțiile județului Timiș într-un mod inedit și mai sigur, în special în contextul actual al pandemiei de Coronavirus.

Proiectul a avut scopul de a pune în lumină potențialul cultural și turistic pe care îl are regiunea Țara Făgetului și de a trezi interesul turiștilor pentru alte locații din afara Timișoarei. În fapt, proiectul propune folosirea tehnologiei de ultimă generație în prezentarea și promovarea bisericilor de lemn din Țara Făgetului și a punctelor de interes din punct de vedere natural.

Realizat în premieră, Turul virtual al Țării Făgetului – biserici de lemn și frumuseți naturale a permis dezvoltarea promovării zonei și contribuie la creșterea numărului de oameni curioși de aceste locuri spectaculoase.

Pentru mai multe experiențe 360° platforma ExpRO360²⁹¹ pune la dispoziția turiștilor o serie de *spații sacre, spații umane și spații naturale*, atât din județul Timiș, cât și din alte zone ale României, precum zona Transilvania, pe care turiștii le pot vedea din confortul propriei case.

La nivel județean, o mare parte a instituțiilor de cultură din Timiș au o prezență în mediul online prin existența unui site oficial sau a unei pagini de Facebook oficiale, însă acest lucru se pune mai mult pe seama instituțiilor din zonele urbane și nu neapărat în cele rurale. Principalul avantaj al acestor servicii este accesul facil la informație precum programul, informațiile generale despre instituție sau tarifele.

De asemenea, comorile arhitecturale ale Timișoarei, precum Palatul Lloyd, Palatul Apelor, Liceul Carmen Sylva sau Sinagoga din Fabric au devenit începând cu anul 2021 mai cunoscute atât timișenilor, cât și întregii lumi, Timișul având de acum și un Muzeu Virtual al Evreilor.²⁹²

²⁸⁷ <https://www.facebook.com/bjtimis>

²⁸⁸ <https://discovertimis.com/ro/places/tururi-virtuale-in-tara-fagetului-bisericile-de-lemn-si-frumuseti-naturale>

²⁸⁹ <https://discovertimis.com/ro/places/tururi-virtuale-bisericile-de-lemn-din-banat>

²⁹⁰ <https://discovertimis.com/ro/places/tururi-virtuale-in-jimbolia-orasul-celor-6-muzee>

²⁹¹ <https://expro360.ro/>

²⁹² <https://www.facebook.com/cjtimis/posts/1837488269734346>

Consiliul Județean, prin Centrul Multifuncțional Bastion Timiș INFO, găzduiește expoziția dedicată celebrului arhitect Lipot Baumhorn. Astfel, la începutul lunii februarie 2021 a avut loc atât vernisajul expoziției, cât și lansarea Muzeului Virtual al Evreilor din Timișoara „Prim Rabin Dr. Ernest Neumann”. Inițiativa reprezintă o sursă digitală pentru toate aspectele legate de istoria și patrimoniul cultural al evreilor din Timișoara, cu secțiuni despre istoria comunității, contribuția acestora la dezvoltarea economică și culturală a orașului, personalități marcante sau religie și obiecte de cult. Ambele evenimente au avut loc sub umbrela proiectului *Rediscover*, care angrenează administrații locale și instituții culturale / turistice din opt țări europene, inclusiv România.

Se observă faptul că identitatea joacă un rol important atunci când se urmărește susținerea sau revitalizarea unui teritoriu. Un astfel de instrument oferă noi modalități prin care un areal poate transmite imaginea sa în lume, permițând în același timp acestuia să se bucure de avantajele competitive de la nivel național și internațional care pot exista. De asemenea, instituțiile își pot promova creațiile, valorile, produsele, arta, cultura etc, având acces la o varietate de platforme online care servesc drept spațiu de prezentare. Instituțiile culturale pot ajunge astfel la maximizarea și eficientizarea rezultatelor pe paginile proprii și minimizarea eforturilor de a căuta informații în alte surse.

7.5. INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE PENTRU SPORT ȘI AGREMENT

În concepția actuală, activitatea sportivă în timpul liber capătă două aspecte fundamentale: utilitatea practică și lupta împotriva oboselii, plăcerea de necontestat a exercițiilor fizice și a mișcării în aer liber a oamenilor. Activitatea sportiv-recreativă constituie astfel o necesitate care condiționează randamentul sportiv al cetățeanului, indiferent de vârstă sau profesie. Prin rolul atribuit de societate, activitățile sportive și recreative se dovedesc utile în formarea și pregătirea cetățenilor pentru viața socială.

În același timp, este dovedit faptul că sportul și activitățile de agrement sunt considerate instrumente de socializare extrem de importante, care sunt necesare pentru o dezvoltare favorabilă a comunității. Sportul și exercițiul fizic pot fi considerate instrumente de socializare extrem de importante și de aceea societatea are o mare responsabilitate în a le promova și dezvolta. În societățile moderne sportul reprezintă un fenomen a cărui importanță a crescut foarte mult, devenind din ce în ce mai prezent în viața cotidiană.

În timpul pandemiei de COVID-19, când mulți oameni au fost limitați în mișcare, este și mai important pentru persoanele de toate vârstele și abilitățile să fie cât mai active. Preocupările tot mai intense legate de răspândirea mondială a virusului au dus la decizii oficiale de anulare sau amânare a evenimentelor sportive și a competițiilor din întreaga lume. Activitățile sportive la toate nivelurile și funcționarea normală a organizațiilor și cluburilor sportive sau a sălilor de spor au fost de asemenea restricționate, perturbate sau oprite.

Infrastructura, activitățile, evenimentele și serviciile pentru sport și agrement reprezintă astfel un mod de a satisface necesitățile comunității locale, implicarea actorilor locali publici și privați jucând un rol deosebit de important în asigurarea unor oportunități de petrecere a timpului liber care contribuie la menținerea atât a unui mediu de viață sănătos pentru comunitatea locală, cât și a unui cadru social atractiv.

7.5.1. INFRASTRUCTURA ȘI ACTIVITĂȚILE SPORTIVE

Activitățile sportive joacă un rol deosebit de important în dezvoltarea armonioasă a unei persoane. În contextul în care sportul contribuie la menținerea unui echilibru fizic și mental, dar și la dezvoltarea interacțiunilor sociale, este necesar ca acesta să devină o prioritate în dezvoltarea municipiului, iar beneficiile acestuia să fie promovate de către cât mai multe persoane. În același timp, trebuie făcută diferența dintre sportul de masă și sportul de performanță, întrucât acestea au scopuri diferite și se adresează unor categorii diferite de persoane.

Pe de-o parte, sportul de masă sau sportul pentru toți reprezintă o oportunitate pentru dezvoltarea de comportamente care favorizează orientarea către performanța cotidiană și asigură o dezvoltare sănătoasă a omului. Pe de altă parte, prin sportul de performanță²⁹³ se urmărește valorificarea aptitudinilor individului într-un sistem organizat de selecție, pregătire și competiție, având ca scop ameliorarea rezultatelor sportive, realizarea de recorduri și obținerea victoriei.

Județul Timiș dispune de o infrastructură sportivă competitivă la nivel național și se bucură de o diversitate ridicată din punct de vedere al numeroaselor discipline practicate aici precum fotbal, baschet, polo, rugby, tenis de câmp, volei, kaiac, escalade, scufundări, speologie, lupte greco-romane, judo, înot sau gimnastică.

Printre dotările sportive majore din județul Timiș se numără și Stadionul din Timișoara, care a fost construit în 1963 și poartă numele fotbalistului timișorean Dan Păltinișanu (1951-1995), care a jucat 10 sezoane la FC Politehnica Timișoara. Acesta are o capacitate de 32.972 locuri, iar prima denumire a fost: Stadionul 1 Mai.

La acesta se adaugă și alte dotări majore precum: Sala Sporturilor Constantin Jude Timișoara, Sala de Sport UVT Oituz Timișoara, noua Sală Polivalentă Timișoara care se află în construcții, Sala Polivalentă Dumbrăvița,

²⁹³ Conform Legii 69/2000

Sala Sporturilor Lavinia Milosovici din Lugoj, Baza Sportivă nr. 2 Politehnica bazin de înot sau Centrul de înot de la Clubul Sportiv Școlar nr. 1 Timișoara.

În prezent, majoritatea echipamentelor sportive majore se află preponderent în municipiul Timișoara, aici fiind și locul unde se desfășoară majoritatea competițiilor și evenimentelor sportive. De exemplu, Sala Sporturilor Constantin Jude este una dintre cele mai vechi dotări de acest fel din județ, fiind realizată în urmă cu 52 de ani. Aici evoluează echipele de baschet, handbal și futsal²⁹⁴ ale Timișoarei, fiind totodată și locul unde s-au jucat de-a lungul anilor meciuri în Cupele Europene de handbal, un campionat european de baschet feminin, sau meciuri din Liga Campionilor de fotbal în sală. Sala are în prezent 1.400 de locuri în tribună și o lojă construită deasupra vestiarelor.

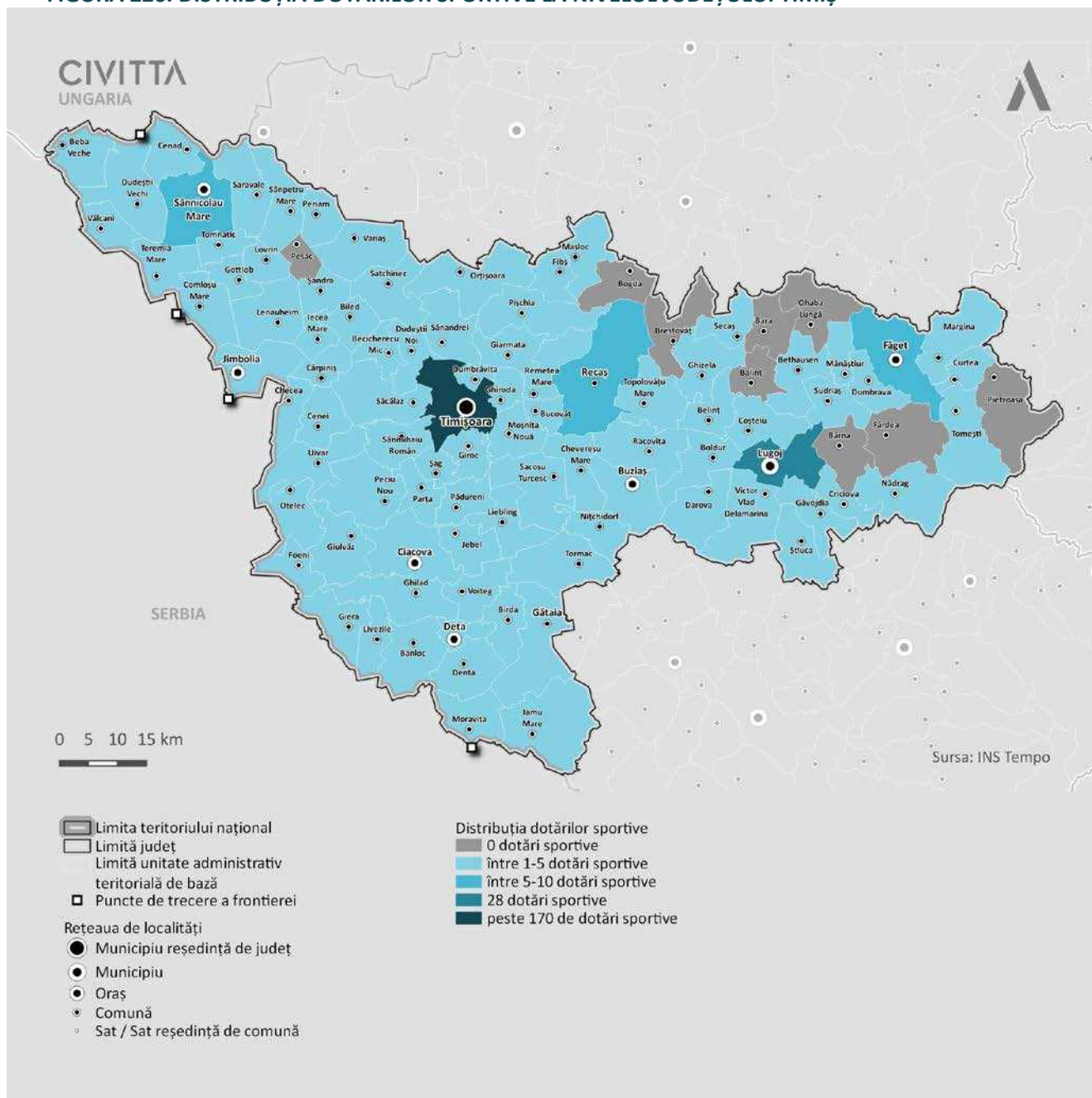
Analizând distribuția infrastructurii sportive la nivelul județului Timiș, se remarcă faptul că infrastructura sportivă este alcătuită din terenuri de sport, baze sportive și stadioane, aflate în mare parte în proprietatea unor instituții publice precum Ministerul Tineretului și Sportului, Consiliului Județean sau Primăriile Municipiilor. La acestea se adaugă și principalele dotări pentru sportul de masă cum este cazul sălilor de sport / fitness private sau dotările aferente unităților de învățământ, județul Timiș dispunând în anul 2019 de 187 de săli de gimnastică, 179 de terenuri de sport și 4 bazine de înot în cadrul școlilor, liceelor și universităților, care pot fi și închiriate publicului în afara orelor de curs.

Cu toate acestea, se remarcă faptul că pentru 17 dintre unitățile administrativ-teritoriale (din 99 de unități) nu a putut fi identificată existența unei dotări sportive. În acest caz se află localitățile: Vălcani, Pesac, Uivar, Pădureni, Liebling, Giera, Gătaia, Bogda, Brestovăț, Ghizela, Balinț, Bara, Ohaba Lungă, Bethausen, Bârna, Fârdea și Pietroasa.

Cele mai multe dotări sportive se înregistrează în municipiul Timișoara cu un număr de 171 de dotări, urmat de municipiul Lugoj, cu 28 de dotări, Sânnicolau Mare cu 8 dotări sportive, Recaș cu un număr de 7 dotări sportive și Făget cu doar 6 dotări sportive.

²⁹⁴ Futsal-ul este versiunea interioară a fotbalului clasic cu 5 jucători în fiecare echipă

FIGURA 226. DISTRIBUȚIA DOTĂRILOR SPORTIVE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Interesul autorităților locale pentru dezvoltarea infrastructurii sportive este vizibil prin lucrările de investiții care urmează a fi realizate, spre exemplu prin obținerea fondurilor din partea Companiei Naționale de Investiții (C.N.I.). În acest context, trebuie menționate investițiile finanțate de către C.N.I. pentru perioada 2010-2019, dar și proiecte care se află pe lista de sinteză.

În ceea ce privește sălile de sport, au fost finalizate în perioada 2010-2019 următoarele proiecte: sală de sport la Școala cu clasele I - VIII din Comloșu Mare și din Periam, sală de sport la Universitatea de Vest din Timișoara și sală de sport în localitățile: Buziaș, Gavojdia, Gătaia, Giarmata, Săcălaz, Uivar și satul Izvin.

De asemenea, se află în derulare următoarele proiecte: sală de sport în Dudeștii Noi, Gottlob, Variaș, satul Sandra, satul Săcălaz și satul Șag, sală de sport cu tribuna 180 de locuri în localitățile: Topolovățul Mare, satul Biled, comuna Tomnatic, Fârdea și Iecea Mare și sală de sport școlară în comunele Birda și Boldur.

În ceea ce privește bazinele de înot, în acest moment se află în derulare proiectul de realizare a bazinului didactic de înot din Timișoara, bazinul de înot din satul Moșnița Noua și bazinul didactic de înot din Jimbolia, precum și alte 3 proiecte care se află în achiziție, respectiv: construire bazin de înot sat Ghiroda, bazin de înot sat Sânanndrei și bazin de înot Comuna Dudeștii Noi. Administrația de la Ciacova dorește și construirea unui bazin de înot, precum și reabilitarea, modernizarea, dotarea și extinderea Complexului sportiv din oraș, acestea fiind unele dintre ideile de proiecte pentru perioada 2021-2027, dar pentru care încă nu s-au realizat demersuri.

Pentru complexuri sportive, județul Timiș se află în acest moment în proces de derulare a 3 proiecte dintre care: construire bază sportivă în orașul Buziaș, construire bază sportivă în orașul Sânnicolau Mare, construire baza sportiva în municipiul Timișoara precum și construire bază sportivă în orașul Recaș (în promovare). Pe lângă acestea, pe lista de la C.N.I. mai apar menționate pentru anul 2020 și proiectele de construire bază sportivă în satul Urseni, comuna Moșnița Noua și amenajare Complex Sportiv în satul Ghiroda din comuna Ghiroda.

Alte exemple sunt și complexul sportiv care se află pe lista ideilor de proiecte pentru perioada 2021-2027 în localitatea Dumbrăvița, respectiv: bazin didactic de înot, construirea unor parcuri și locuri de joacă sau un complex de agrement. În localitatea Fârdea, de asemenea se află în acest moment în stadiul de SF proiectul de construire a unui cămin cultural, dar și o serie de idei de proiecte viitoare precum: construirea unui complex sportiv și amenajarea parcurilor și spațiilor verzi.

Aceste proiecte vor răspunde unor nevoie actuale ale județului Timiș, de a suplimenta oferta de dotări sportive omologate pentru mai multe ramuri sportive, de a spori oferta de terenuri sintetice pentru practicarea sporturilor în sezonul rece, precum și de a asigura servicii superioare de recuperare pentru sportivii de performanță. Vor fi însă în continuare necesare și o serie de măsuri conexe care să faciliteze accesul la dotări sportive pentru cât mai mulți locuitori ai municipiului, cum ar fi amenajarea unor terenuri de sport din incinta instituțiilor de învățământ pentru a fi adaptate mai multor ramuri sportive (spre exemplu, prin trasare marcaje), implementarea unui sistem online de programare și abonare la bazele sportive din orașe și comune (inclusiv la cele din instituțiile de învățământ, în afara orelor de program) sau chiar realizarea unei noi săli a sporturilor sau și în alte zone din județ pentru a permite organizarea de activități de amploare mai mare.

De asemenea, pe lângă lipsa unei evidențe clare a infrastructurii sportive din județ, acesta se confruntă și cu o serie de alte provocări precum lipsa unor echipamente majore cum ar fi o bază sportivă majoră care să permită organizarea de evenimente indoor și outdoor, dedicate mai multor ramuri sportive și care să fie optime pentru pregătirea sportivilor de performanță.

Cu toate acestea, la nivel județean există această preocupare pentru realizarea unor echipamente majore care să susțină orice fel de eveniment major și în special să fie concepute astfel încât să susțină sportul de performanță. Astfel de proiecte care se află în curs de realizare sunt:

- Modernizarea, reabilitarea, dotarea și refuncționalizarea clădirii Palatului Administrativ și bazin de înot din orașul Ciacova în centru multifuncțional cultural recreativ;
- Realizare bază sportivă în localitatea Foeni;
- Realizare bazin de înot în localitatea Sânanndrei;
- Construire Bază sportivă tip 1 în orașul Sânnicolau Mare;
- Înființare Centrul de recuperare, tratament și agrement în orașul Sânnicolau Mare;
- Bază sportivă și Centru de Agrement în localitatea Teremia Mare;
- Amenajare cursuri pârâu Speia Gavojdia și Sălbăgelu, Vana Mare Jena Gavojdia;
- Parcuri de joacă pentru copii Moravița;
- Amenajare teren de sport Pădureni;
- Realizarea unui ștrand Pădureni;
- Construirea unei săli de sport la Școala Gimnazială;

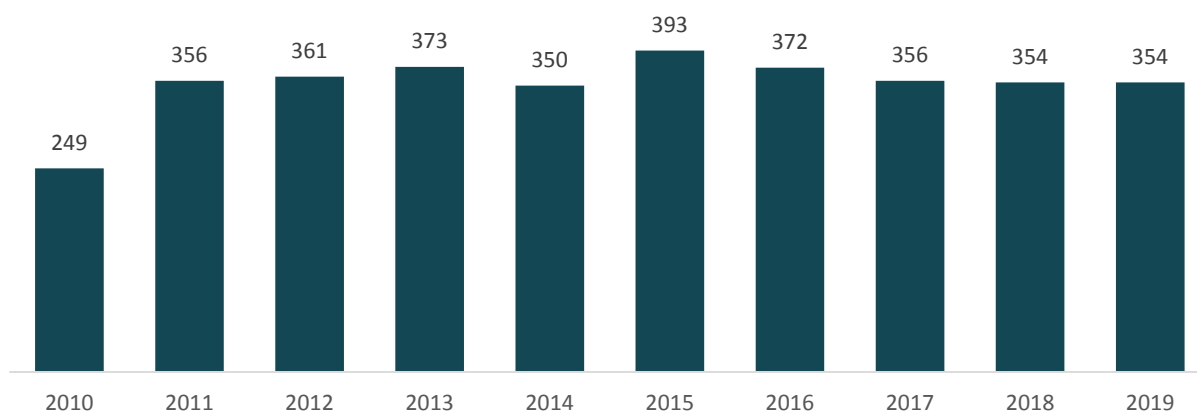

- Amenajarea parcuri Peciu Nou, Dinaș și Sânmartinul Sârbesc Peciu Nou;
- Construire teren de sport în localitatea Fărășești Pietroasa;
- Reabilitare sala de sport Recaș;
- Construirea unui centru de agrement Recaș;
- Realizarea unor tabere pentru copii Teremia Mare;
- Construirea unei săli de sport multifuncționale Teremia Mare;
- Realizarea unui Complex Turistic cu punerea în valoare a Centralei Hidroelectrice și a canalului Bega Timișoara;
- Realizare Port Agrement Timișoara;
- Construire bazin de înot Vâlcani;

Analizând situația la nivelul întregului județ, se remarcă faptul că acest sector al sportului de performanță a cunoscut o tendință ușoară de creștere, fiind înregistrate pe parcursul ultimilor ani creșteri substanțiale atât în cazul numărului de secții sportive, cât și din punct de vedere al sportivilor legitimați. Astfel, în perioada 2010-2019, numărul de secții sportive a cunoscut o creștere generală de 42.16% în anul 2019 față de anul 2010, adică cu 105 secții sportive mai multe în timpul acestei perioade.

Este de remarcat totuși și faptul că numărul secțiilor sportive a atins apogeul în această perioadă în anul 2015, când erau înregistrate în total un număr de 393 de secții în județul Timiș.

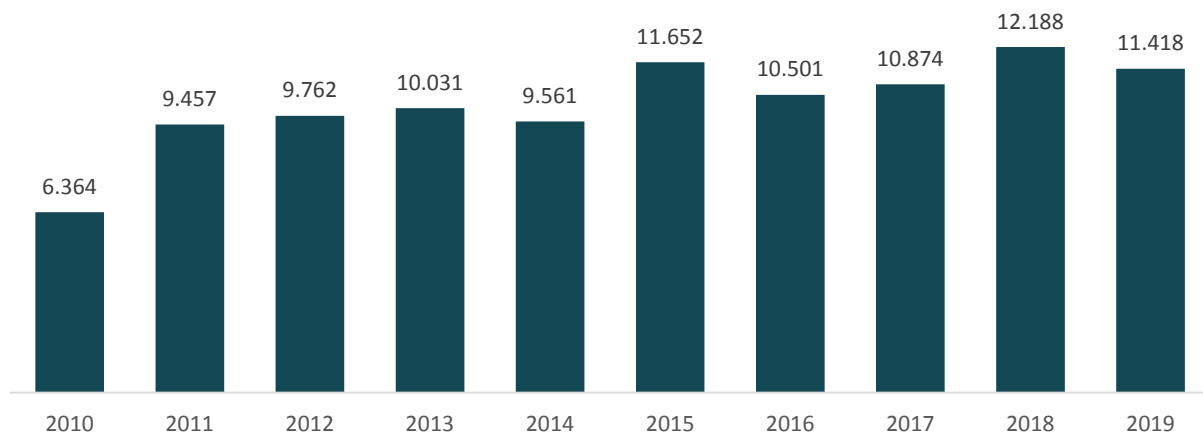
FIGURA 227. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SECȚII SPORTIVE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În același timp, numărul total al sportivilor legitimați din județul Timiș a înregistrat o creștere de 79.41%, reprezentând cu aproximativ 5.000 de sportivi legitimați mai mulți în anul 2019 față de anul 2010. Această creștere indică o sporire a atractivității acestui sector în rândul populației, dar și a faptului că tot mai mulți tineri doresc să facă performanță în acest domeniu.

FIGURA 228. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SPORTIVI LEGITIMAȚI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În ceea ce privește activitățile sportive desfășurate în județul Timiș, câțiva dintre principalii actori relevanți în acest domeniu sunt Asociația Județeană de Fotbal Timiș²⁹⁵, Clubul Sportiv Municipal Timișoara, Clubul Sportiv Universitar Universitatea de Vest din Timișoara sau Clubul Școlar Lugoj.

Clubul Sportiv Municipal Timișoara a fost înființat în anul 1985 și este o instituție publică în subordinea Ministerului Tineretului și Sportului, care are ca obiect de activitate performanța, selecția, pregătirea și participarea la competiții interne și internaționale.

În cadrul Clubului Sportiv Municipal Timișoara, activează 12 secții pe ramuri de sport, din care 9 olimpice: atletism, box, badminton, canotaj, lupte libere, natație, tenis de câmp, tir, volei și 3 neolimpice: modelism, radioamatorism și samba.

Rezultatele obținute de CSM Timișoara în decursul anilor, situează clubul în eșalonul fruntaș al cluburilor din România situându-se în fiecare an în primele 10 cluburi din țară. În palmaresul clubului se află un număr de 116 medalii la Campionate și Cupe Mondiale, 150 medalii la Campionate Europene și un număr de 617 medalii la Campionate Naționale și Cupe Naționale.

Clubului Sportiv Universitar Universitatea de Vest din Timișoara (CSU UVT) a fost înființat în anul 2015 și are active în acest moment 9 secții sportive handbal, volei, șah, arte marțiale, motoparapantă, badminton, ciclism, lupte și fotbal, obținând deja rezultate notabile: medalii la competițiile naționale de șah, titlul național la șah seniori masculin, arte marțiale, badminton titlul național la badminton seniori masculin, locul III la CN individual de lupte, calificare la turneul final de promovare în liga I la volei masculin.

Clubul Sportiv Școlar Lugoj s-a înființat în 1959, cu trei secții de performanță: atletism, fotbal și gimnastică. Are o contribuție remarcabilă la sportul timișean, fiind remarcate: 671 medalii de aur și titluri de campioni naționali, 108 de medalii, cupe și trofee obținute la concursuri și competiții internaționale peste 100 sportivi la loturile naționale seniori și juniori 89 medalii la competiții Balcanice 7 medalii la Campionate Europene pentru juniori 6 medalii la Campionate Europene seniori 4 medalii la Campionate Mondiale 8 sportivi participanți la Jocurile Olimpice

Pe lângă acestea, în județ există și alte cluburi și asociații recunoscute²⁹⁶ precum Asociația Club Sportiv Taifun Racing Timișoara motociclism, Baschet Club Municipal ELBA Timișoara baschet masculin, Asociația Sportivă Clubul Pascota Ioan Ilie motociclism, Rugby Club Municipal Timișoara, Aem-Luxten Timișoara șah, Clubul Sportiv-Baschet Danzio Timișoara baschet feminin, Asociația Județeană de Canotaj Timiș canotaj, Asociația Județeană de Arte Marțiale sau Clubul Sportiv Universitatea Politehnica Timișoara handbal masculin.

²⁹⁵ <https://www.frf-ajf.ro/timis>

²⁹⁶ <http://www.cjtimis.ro/activitate/sport.html#main-menu>

De altfel, cluburile sportive la nivel de Timiș, înființate de zeci de ani, au format numeroase generații, din care s-au remarcat personalități sportive bine cunoscute pe plan național și internațional, campioni olimpici și mondiali, precum și tehnicieni de marcă în domeniul sportiv – Iolanda Balas Sotter, Henri Rang, Ion Dramba, Ioan Olimpiu Marconi, Lavinia Milosovici, Cosmin Contra, Corina Caprioriu, Dan Paltinisanu, Doina Mot sau Camelia Macoviciuc.

Numeroase medalii, plachete, cupe, diplome și trofee evidențiază rezultatele obținute de sportivii români, de la primele lor participări la competițiile naționale și internaționale. Spre exemplu, un tânăr bănățean (născut în suburbia timișoreană Freidorf în 1904), un adevărat atlet, de cinci ori campion olimpic de înot în anii 1924-1928, deținător a nenumărate recorduri mondiale, era descris în anii săi de înalte performanțe nautice, drept „un elegant Adonis”.²⁹⁷

În total, în județul Timiș activitățile sportive sunt susținute de numeroși actori privați / independenți, fiind înregistrate aproximativ 369 de cluburi sportive și asociații, care promovează numeroase sporturi precum: aeronautică, airsoft, aikido, arte marțiale, alpinism și escaladă, atletism, badminton, baschet, baseball, biliard, bowling, bridge, canotaj, ciclism, chanbara, cricket, culturism și fitness, dans sportiv, darts, fotbal în sală, fotbal tenis, gimnastică, go, ecvestra, golf, haltere, handbal, hochei pe gheață și pe iarbă, judo, kaiac canoe, karate, kempo, korfbal, motociclism, natație, oină, patinaj, pescuit, polo, popice, rugby, schi, scrabble, scrimă, sport pentru persoane cu nevoi speciale, sport pentru toți, squash, șah, table, tenis, tir cu arcul, tir sportiv, volei și chiar și yachting.

Nu în ultimul rând, trebuie menționate și evenimentele sportive majore care se organizează în cadrul județului precum: SportGuru Timișoara 21K, Campionatul Național de Judo Veterani, Women Rally, Festivalul Sport 21, Cupa Pădurea Verde, Light up your city – Tura Licuricilor, Campionatul Național de MTB XCO, Noaptea Spartanilor, Finala Campionatului Național de Fotbal American, Timișoara Air Show, Liberty Marathon, Make it! Race it! Recycle it!, The Color Run Love Tour, Marșul Tăcerii, Timotion – Timișoara se mișcă, Cupa Kolping la Baschet, meciuri de fotbal naționale, competiții naționale și internaționale oficiale, campionate de volei, arte marțiale și baschet.

Toate acestea susțin o ofertă diversificată a activităților sportive disponibile pentru comunitatea locală din județul Timiș și în special pentru municipiul Timișoara. Este însă necesară sporirea activităților de promovare a sportului în vederea atragerii a unui număr cât mai mare de participanți, în acest caz fiind identificată necesitatea dezvoltării unui program integrat la nivelul orașului dedicat sportului pentru toți. De asemenea, organizarea frecventă a competițiilor sportive de talie națională sau internațională ar putea spori activitatea turistică și socio-economică, ar stimula îmbunătățirea sau dezvoltarea infrastructurii sportive actuale și totodată ar revitaliza tradiție sportivă locală.

7.5.2. INFRASTRUCTURA ȘI ACTIVITĂȚILE DE AGREMENT

În ceea ce privește infrastructura și activitățile de agrement existente pe teritoriul județului Timiș, acestea se grupează în general în cadrul unor categorii principale în funcție de interesul utilizatorilor. Majoritatea obiectivelor din județ sunt concentrate în municipiul Timișoara, însă pot fi descoperite locuri deosebite pe întreg teritoriul județului, unele dintre care au fost prezentate mai pe larg în capitolul de Turism, din care amintim Parcul Natural Lunca Mureșului, Pădurea Cenad, Insula Mare Cenad, Insulele Igrîș, Rezervația Naturală Lunca Pogănișului, Rezervația Ornitologică, Mlaștinile Satchinez, Rezervația Ornitologică Beba Veche, Lacul Surduc sau Parcul Dendrologic de la Buziaș și Bazoș.

Astfel, printre cele mai des practicate activități de către timișeni sunt cele în aer liber, unele dintre cele mai importante dotări din această categorie fiind reprezentate de parcuri, spații verzi, locuri de joacă pentru copii, zone de promenadă și zonele de pescuit. O selecție a celor mai frecventate / reprezentative spații de petrecere a timpului liber cuprinde arealul aferent râului Bega, Parcul Alpinet Timișoara, Parcul Botanic Timișoara, Parcul

²⁹⁷ Strategia de dezvoltare a educației fizice și a sportului în județul Timiș pentru perioada 2018-2023

Central „Anton Scudier” Timișoara, Parcul Civic Timișoara, Parcul Justiției Timișoara, Parcul Poporului Timișoara, Parcul Rozelor Timișoara, Parcul de aventură Herneacova, Parcul de aventură Nădrag, Băile Călacea, stațiunea balneoclimatică Buziaș, ștrandul termal Sânmihaiul German, ștrandul termal Lovrin, ștrandul termal Deta, ștrandul termal „Santa Maria” Jimbolia, centrul de echitație Domeniul Herneacova sau centrul de echitație Herghelia Izvin. O prezentare mai detaliată a acestor spații și servicii se regăsește în anexa 12.4.1.

Pe lângă toate acestea, în zona centrală, parcurile, scuarurile verzi, piețele, locurile de joacă și terenurile de sport fac parte din oferta cea mai la îndemână pentru loisir și sunt în general bine amenajate și întreținute. De asemenea, prezența cursului râului Bega și a unor vaste suprafețe amenajate adiacente acestuia, îl pune pe harta atracțiilor importante din oraș. Prin amenajarea acestor suprafețe, cu mijloace simple în primele faze, orașul a obținut un plus de valoare deosebit pentru zonele rezidențiale învecinate și o atracție pentru vizitatorii Timișoarei.

În plus, Asociația de Utilitate Publică pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului (APDT) în județul Timiș, respectând Normele anti-COVID în vigoare pentru sezonul estival 2020, a pus, de exemplu, în funcțiune Catamaranul cu motor electric Eco Timiș pe lacul Surduc în intervalul 4 iulie 2020 – 18 octombrie 2020. În tot acest interval, în perioada de week-end, un angajat al APDT Timiș a oferit plimbări gratuite cu turiștii, în zilele de sâmbătă și duminică.²⁹⁸

Având o capacitate de opt locuri, catamaranul are motor electric, este complet nepoluant și a fost achiziționat de APDT Timiș prin intermediul proiectului european RORS-39, Eco Timiș – un nou produs turistic cu scopul de a contribui la dezvoltarea serviciilor de turism din Timiș prin promovarea Rezervației naturale lacul Surduc.

O altă ramură destul de dezvoltată în ceea ce privește tipologiile de dotări de petrecere a timpului liber existente pe teritoriul județului Timiș cuprinde dotările de alimentație publică (restaurante, baruri, cafenele), care în funcție de specificul și localizarea lor, pot fi frecventate atât de locuitori, cât și de vizitatori. De altfel, o analiză a gradului de satisfacție față de aceste spații în funcție de rating-ul primit pe Google Maps, Tripadvisor sau aplicațiile conexe precum Discover Timiș și Timișoara City App by Eventya indică o calitate relativ superioară a serviciilor oferite, cea mai mare parte a restaurantelor, pub-urilor, barurilor, cafenelelor și cluburilor primind un punctaj de peste 4.5 din 5 puncte.

Cu toate acestea, deși oferta de petrecere a timpului liber în județul Timiș este caracterizată de numeroase aspecte pozitive, există și o serie de elemente care necesită îmbunătățiri, precum lucrări de reabilitare, modernizare, extindere și chiar construire de noi dotări pe teritoriul județului, precum și de promovare mai accentuată a facilităților oferite, inclusiv în mediul online, pentru a atrage turiștii din țară, cât și din străinătate, dar mai ales pentru a fi vizibil către comunitatea locală.

²⁹⁸ <https://turismtimis.ro/week-end-cu-catamaranul-gratuit-pe-lacul-surduc/>

7.6. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARIILE PRIORITARE DE INTERVENȚIE
SERVICIILE DE EDUCAȚIE	
Infrastructura de învățământ la nivel județean se află doar la jumătatea parcursului de modernizare și reabilitare, considerând finanțarea primită pentru intervenții în comparație cu necesarul actual.	Creșterea alocărilor bugetare la nivel local și atragerea de finanțări nerambursabile pentru a realiza investiții trebuie să fie realizată în ordinea necesității și creșterii gradului de deservire al noilor infrastructuri școlare.
Resursele umane calificate pentru procesul de predare la clasă sunt scăzute pentru mediul rural, astfel că nu se poate asigura un nivel de calificare echilibrat între elevii din mediile rural și urban.	Campanie de promovare a profesiei didactice în rândul populației din mediul rural și urban, complementară cu încurajarea menținerii cadrelor didactice calificate (în special în mediul rural) și creșterea calității cursurilor de formare oferite profesorilor existenți.
Atractivitatea profilului tehnologic pentru elevi în cazul nivelului liceal a scăzut semnificativ, sub 14% alegând acest tip de învățământ.	Realizarea unei campanii anuale de informare a elevilor de gimnaziu atât online, cât și offline, în vederea creșterii interesului pentru învățământul profesional și tehnic. Implementarea unui sistem periodic de informare a populației (atât adulte, cât și tinere) în legătură cu situația economică local și județeană, incluzând date cheie despre preferințele operatorilor și locurile de muncă vacante. Dezvoltarea învățământului dual, în parteneriat cu mediul de afaceri din județ, în special în domeniile industriei și HORECA. Dezvoltarea unui spațiu-pilot destinat învățământului tehnic și dual, de tip campus/ platformă/ living lab cu infrastructură partajată modernă, promovând parteneriatul și inovarea.
Rata de promovare a examenului de bacalaureat la nivel județean a scăzut în ultimii 3 ani, situându-se constant sub media națională, iar la nivelul liceelor, aproape jumătate dintre acestea au înregistrat rate de promovare de sub 50%. Principalele provocări privind promovabilitatea se manifestă în mediul rural, decalajul urban-rural fiind semnificativ.	Crearea unei structuri/centru de învățare facultativă (sub forma centrului de excelență existent), care să asigure suport secundar în pregătirea elevilor prin integrarea în programă de cursuri pregătitoare.
Structurile universitare prezente la nivel județean pregătesc efective însemnate din forța de muncă disponibilă, 2 instituții de acest tip din municipiul Timișoara fiind printre cele mai bine cotate și cunoscute universități la nivel național. Județul Timiș concurează cu alte centre universitare din țară (București, Cluj, Iași), dar are și o puternică vocație internațională	Facilitarea parteneriatelor între mediul universitar și operatorii economici prezenți la nivel local reprezintă metoda de referință pentru modelarea specializărilor viitoare din cadrul instituțiilor de învățământ superior. Identificarea și sprijinirea unor domenii transdisciplinare ce pot fi dezvoltate prin parteneriate între universități, definind astfel noi arii de studiu, rezultând și în creșterea atractivității mediului universitar din Timiș, și respectiv a numărului de studenți (ex. parteneriate la intersecția informaticii și medicinei, informaticii și agriculturii etc.) Poziționarea județului Timiș la nivel național, euroregional și internațional, prin promovarea unor domenii de excelență, prin valorificarea Consorțiului Universitar "Timișoara Universitară" și prin dezvoltarea de parteneriate

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!Instrumente Structurale
2014-2020

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
<p>Dotările realizate în urma pandemiei de Covid-19 prin achiziția și distribuția de resurse IT au creat cadrul unei dezvoltări accelerate a metodelor și materialelor de predare online, atât la nivel județean, cât și național.</p>	<p>internaționale.</p> <p>Extinderea /Realizarea unei baze de date unice cu materiale didactice specifice metodelor de predare online, în vederea asigurării accesului liber al profesorilor la resurse informaționale.</p> <p>Organizarea mai multor cursuri de dezvoltare a competențelor digitale ale profesorilor, în vederea utilizării cu ușurință de către aceștia a software-urilor educaționale disponibile (implementarea unor noi metode de predare la clasă sau noi conținuturi).</p>
SERVICIILE DE SĂNĂTATE	
<p>Există comune care nu beneficiază de cabinete medicale de familie. De asemenea, există comune care nu beneficiază de unități sanitare de bază precum farmacie, cabinet stomatologic etc, fiind nevoiți să se deplaseze în alte localități pentru a beneficia de astfel de servicii.</p>	<p>Extinderea rețelei medicale astfel încât să acopere toate nevoile din mediul rural.</p> <p>Crearea de servicii medicale mobile cu frecvență ridicată care să ajungă în comunitățile cu acces dificil la servicii medicale.</p>
<p>Există așezări urbane care nu beneficiază de infrastructură spitalicească de bază (nu există spital general public), iar multe dintre spitalele existente necesită lucrări de modernizare/reabilitare/dotare cu echipamente.</p>	<p>Crearea de noi spitale cu rol de deservire atât județeană, cât și locală.</p> <p>Reabilitarea corpurilor spitalelor existente, unde este cazul.</p>
<p>Există un decalaj semnificativ urban-rural în ceea ce privește deservirea cu infrastructură și servicii medicale:</p> <p>De ex. numărul medicilor de familie este insuficient în unele localități din mediul rural, aceștia fiind supraaglomerați, înregistrându-se cazuri de comune care cu până la 5.000 de locuitori / medic de familie.</p>	<p>Dezvoltarea de infrastructură medicală specializată în teritoriu, reducând polarizarea municipiului Timișoara (de ex. Lugoj).</p> <p>Stimularea antreprenoriatului în domeniul medical la nivelul comunităților rurale și atragerea de medici de familie.</p> <p>Crearea de servicii medicale mobile cu frecvență ridicată care să ajungă în comunitățile cu acces dificil la servicii medicale.</p> <p>Creșterea accesului populației din mediul rural la serviciile din mediul urban, prin servicii de transport dedicate.</p>
<p>Situația stării de sănătate a populației prezintă o serie de indicatori de prevalență și morbiditate cu valori foarte mari la nivel național.</p>	<p>Realizarea de campanii de informare a populației, ce au componente de activități practice, cu privire la problematicile unui stil de viață sănătos.</p> <p>Realizarea de acțiuni intense de prevenire, diagnosticare și tratare a afecțiunilor cu rate maxime de prevalență.</p>
SERVICIILE SOCIALE	
<p>Infrastructura de servicii sociale de la nivel județean nu este suficient dezvoltată nici ca prezență teritorială, nici ca diversitate de servicii.</p>	<p>Asigurarea de servicii sociale integrate destinate copilului și/sau familiei.</p> <p>Extinderea serviciilor sociale către mediul rural.</p> <p>Asigurarea de servicii sociale integrate destinate persoanelor cu dizabilități, care pe lângă masă și cazare să ofere servicii complexe ca diferite tipuri de terapii, integrare pe piața muncii, etc.</p> <p>Asigurarea de alte servicii sociale specializate.</p>

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
<p>La nivel județean nu a putut fi posibilă obținerea unei imagini complete asupra persoanelor aflate în situații de vulnerabilitate, mai ales în mediul rural.</p>	<p>Identificarea nevoii de servicii sociale din întreg județul prin identificarea persoanelor aflate în situații vulnerabile pe tipuri de categorii și stabilirea necesarului de dezvoltare a infrastructurii sociale.</p>
CULTURĂ, SPORT ȘI AGREMENT	
<p>Polarizarea puternică a municipiului Timișoara pe scena cultural-artistică la nivel național și internațional.</p> <p>În paralel, cultura și tradițiile locale sunt insuficient promovate.</p>	<p>Promovarea mai intensă a valorii județului Timiș astfel încât acesta să capete notorietate crescută la nivel național promovarea artiștilor locali, promovarea proiectelor realizate în parteneriate cu alte județe sau între UAT-uri, promovarea sectorului cultural-creativ mult mai bine etc.</p> <p>Utilizarea ambasadurilor culturale (personalități reprezentative) pentru promovarea pe piețe-țintă (ex. UK).</p> <p>Implicarea personalităților din Diaspora astfel încât aceștia să reprezinte vectori de imagine în mediul european.</p> <p>Sprijinirea instituțiilor culturale și din mediul rural în internaționalizarea creațiilor și artiștilor locali.</p> <p>Dezvoltarea/ promovarea/ preluarea unor festivaluri care promovează cultura bănățeană/ cultura tradițională și multiculturalitatea.</p> <p>Sprijinirea instituțiilor culturale și din mediul rural în organizarea unor evenimente majore la nivel județean și nu numai.</p> <p>Sprijinirea instituțiilor culturale și din mediul rural în promovarea și internaționalizarea creațiilor și artiștilor locali.</p>
<p>Promovare insuficientă a ofertei culturale disponibile la nivelul județului Timiș.</p>	<p>Promovarea sporită și diversificată a patrimoniului cultural (material și imaterial), în special cel prezent în zone mai puțin cunoscute din județ zone rurale cu specific autentic și bogat în patrimoniu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • prin includerea acestuia în circuite turistice la nivel suprateritorial spre exemplu, prin amenajarea unor trasee între județele vecine sau transfrontaliere: Arad, Bihor, Cluj, Hunedoara, Caraș-Severin sau chiar cu Serbia și Ungaria. • prin includerea mai mult a comunităților etnice în promovarea multiculturalității locale; • prin încurajarea dezvoltării / reînvierii unor tradiții și activități tradiționale spre exemplu, promovarea mai bună a diferitelor festivaluri etnice, a olăritului și ceramicii bănățeană, sau a preparatelor specifice bănățene care nu sunt cunoscute de toată lumea. Acestea pot fi prezentate și prin intermediul unor ateliere meșteșugărești cu rol de muzee vii, festivaluri participative, implicarea societății în cultura etnică respectivă, manuale de patrimoniu imaterial etc.; • prin realizarea unei serii de povești reale sau

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL

ARIILE PRIORITARE DE INTERVENȚIE

augumentate, care pot crea un fundal atractiv pentru o serie de evenimente culturale povești cu vechile cetăți sau povești despre marile personalități ale județului etc.

- prin generarea unor axe noi care să asigure o legătură atractivă între centrele istorice ale municipiilor și orașelor, în special municipiul Timișoara, și zone din mediul rural sau periurban ale municipiilor în week-enduri sau zile de sărbătoare se pot organiza fie organizate evenimente în aer liber care să includă mai multe puncte culturale de pe aceste axe, fie mici brunch-uri, plimbări cu bicicletele prin sate etc.

Dezvoltarea unor strategii de dezvoltare și marketing pentru domeniile culturale care să identifice publicul țintă pentru oferta culturală din județ.

Continuarea unor proiecte de punere în valoare a cetăților medievale din Banat ex. „Protejează trecutul. Protejează siturile arheologice. Jdioara ești tu!”, început în anul 2016.

Dezvoltarea unei platforme online care să reunească și să promoveze toate activitățile din agenda culturală a întregului județ pe parcursul unui an poate fi cuplată cu o platformă integrată de promovare a județului.

Dezvoltarea unui sistem de signalistică la nivelul județului prin intermediul căruia să fie promovate atracțiile culturale din tot județul într-o manieră atractivă și unitară.

Implementarea unui program care să recunoască restaurantele care se aprovizionează cu produse locale.

Organizarea de spectacole itinerante și de activități educaționale în localitățile din județ pentru sporirea accesului la oferta culturală.

Sprijinirea unui program de organizare de evenimente culturale inedite prin asociere cu o serie de locații noi (spre exemplu, spectacole de muzică, teatru, film etc. în grădini de vară / în parcuri / în piațete / pe Bega / în Parcurile Naturale / la centrele de echitație etc.

Provocări în ceea ce privește starea și gradul de dotare al echipamentelor culturale în special în zonele rurale.

Dezvoltarea infrastructurii pentru organizarea de evenimente de mare anvergură prin realizarea unei săli polivalente și/ sau a unui nou stadion, care să permită organizarea unor evenimente periodice (ex. festival anual), care să crească notorietatea și atractivitatea Timișului la nivel regional și euroregional

Implementarea unui program de modernizare a instituțiilor publice de cultură astfel încât să ofere servicii necesare și de calitate.

Realizarea unui ghid de amenajare a instituțiilor publice de cultură astfel încât acestea să implementeze instrumente moderne de prezentare și descriere a ofertei culturale.

Suplimentarea infrastructurii culturale a județului prin

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!Instrumente Structurale
2014-2020

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	<p>sprijinirea realizării de noi dotări precum spații multifuncționale pentru evenimente de mare anvergură, sedii ale unor instituții culturale și în special cămine culturale, biblioteci și centre culturale în UAT-urile care nu sunt suficient deservite în acest moment.</p> <p>Crearea unor Centre Culturale Creative și în celelalte municipii din județul Timiș pe modelul celor de la Timișoara pentru promovarea evenimentelor culturale, de artă vizuală sau a altor tipuri de reprezentații artistice.</p> <p>Inventarierea și valorificarea spațiilor abandonate sau a spațiilor în stare avansată de degradare din județ pentru transformarea lor în echipamente socio-culturale.</p> <p>Realizarea unui ghid de reabilitare / consolidare / amenajare a monumentelor istorice și a clădirilor cu valoare arhitectural-ambientală ridicată din zonele rurale, astfel încât acestea să respecte identitatea locală, inclusiv prin identificarea unor posibili specialiști ce pot fi implicați și aceste intervenții.</p> <p>Încurajarea utilizării noilor tehnologii XR (VR Realitate Virtuală, AR Realitate Augmentată, MR Realitate Mixtă) pentru îmbogățirea mijloacelor de prezentare / reconstrucție a resurselor culturale, dar și pentru a oferi un acces mai facil la acestea.</p>
<p>Insuficiența sau neadecvarea sprijinului disponibil pentru actorii culturali.</p>	<p>Dezvoltarea unor spații de lucru / hub-uri pentru actorii din sectoarele culturale și creative, ce pot primi și funcțiuni de centre comunitare, rezidențe artistice, spații de creație și expoziție sau dotări pentru formare, cercetare și inovare în domeniu.</p> <p>Realizarea și promovarea periodică a unui catalog privind sursele disponibile de finanțare pentru actorii culturali.</p> <p>Implementarea unor programe de accelerare și incubare pentru antreprenorii din sectoarele culturale și creative.</p> <p>Organizarea unor grupuri de lucru periodice cu actori reprezentativi din sectoarele culturale și creative.</p> <p>Crearea unui consorțiu / unei platforme prin care toate inițiativele culturale de la nivel local să fie reunite și organizate, astfel încât toate ideile să fie mai ușor centralizate și accesibile pentru toți actorii reprezentativi.</p> <p>Promovarea proiectelor realizate în parteneriat, în special în cazul proiectelor mici prin care pot fi incluși toți actorii interesați de pe teritoriul întregului județ proiectele pot fi locale, sau grupate, fiind astfel posibilă și o conexiune între evenimente.</p>
<p>Necesitatea dezvoltării infrastructurii și serviciilor sportive din județ, în vederea asigurării cadrului necesar pentru practicarea sportului de masă sau de performanță.</p>	<p>Realizarea unor dotări sportive majore care să asigure spațiile necesare practicării sporturilor de performanță, dar și organizării de evenimente și competiții de interes la nivel municipal, național și internațional exemplu posibilitatea realizării unei săli polivalente în Timișoara sau imediat în zonele periurbane de lângă acesta, sau chiar și în alt</p>

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	<p>municipiu/oraș pentru a crea condiții noi.</p> <p>Realizarea și actualizarea permanentă a unei evidențe a infrastructurii sportive din județ (atât în funcțiune, cât și în stare avansată de degradare sau care urmează să se realizeze), care să cuprindă informații despre tipologia echipamentelor, starea, regimul juridic, capacitatea și gradul de dotare a acestora.</p> <p>Implementarea unui program de modernizare continuă a infrastructurii sportive care necesită lucrări de reabilitare / extindere / dotare.</p> <p>Dezvoltarea unei soluții online de programare și abonare online la dotările sportive din județ.</p>
<p>Insuficienta dezvoltare și promovare a ofertei de activități sportive la nivelul întregului județ.</p>	<p>Promovarea sportului către comunitate prin campanii de activare, precum simulatoare sportive sau evenimente și activități sportive în aer liber pe faleza râului Bega, în Parcurile Naturale etc</p> <p>Dezvoltarea unei platforme online care să reunească și să promoveze toate activitățile din agenda sportivă a județului pe parcursul unui an poate fi cuplată cu o platformă integrată de promovare a județului.</p> <p>Sprrijinirea organizării de evenimente sportive majore care să sporească vizibilitatea activităților sportive în județ de exemplu evenimente tip Color Run nu numai în Timișoara, curse cu canoia pe lacul Surduc, competiții sportive de înot etc.</p> <p>Includerea foștilor sportivi de performanță în campaniile de promovare a sportului, în special prin parteneriate cu instituțiile de învățământ.</p>
<p>Insuficienta dezvoltare și promovare a ofertei de agrement la nivelul întregului județ.</p>	<p>Dezvoltarea oportunităților de petrecere a timpului liber prin crearea / reactivarea unor zone noi / neconvenționale pentru petrecerea timpului liber.</p> <p>Dezvoltarea dotărilor de agrement existente la nivel municipal și construirea unora noi spre exemplu, valorificarea băilor termale și a stațiunilor balneoclimatice, a parcurilor de aventură, ștrandurilor termale de pe teritoriul județului etc.</p> <p>Amenajarea unor trasee ciclabile care să conecteze zone de interes la nivel județean.</p>

SERVICIILE DE SĂNĂTATE

Polarizarea ofertei de servicii medicale variate și complexe în municipiul Timișoara, restul județului beneficiind de o ofertă foarte limitată, în unele cazuri fiind inexistentă (lipsa spitalelor generale publice în orașele Buziaș, Recaș, Ciacova și Gătaia, respectiv lipsa cabinetelor medicale familiale în comunele Bara, Beba Veche, Secaș și Otelec).

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

SERVICIILE SOCIALE

Zonele care se conturează ca fiind lipsite de servicii sociale sunt în partea de nord-vest a județului, partea de sud și partea de est și nord-est (având ca imagine referitoare la distribuția spațială a acestor servicii Harta Serviciilor Sociale).

CULTURĂ, SPORT ȘI AGREMENT

Oferta culturală a județului Timiș este relativ bine dezvoltată, însă este necesară o diversificare și o promovare sporită a facilităților oferite. Aceasta este caracterizată de numeroase aspecte pozitive, dar și de o serie de elemente care necesită ameliorare. La nivelul județului, infrastructura culturală de bază, alcătuită din biblioteci și case de cultură sau cămine culturale, este prezentă în cea mai mare parte a unităților administrativ teritoriale componente, fiind, de asemenea, subiectul a numeroase investiții din partea administrației publice în ultimii ani. Cu toate acestea, sunt necesare în continuare lucrări de reabilitare, modernizare, extindere și chiar construire de noi dotări culturale în localitățile din județ, precum și de promovare mai accentuată a facilităților oferite, inclusiv în mediul online, pentru a atrage comunitatea locală, în special tinerii, către aceste dotări. Mai mult, având în vedere că numărul facilităților culturale specializate din categoria muzeelor, instituțiilor de spectacole sau cinematografele este redus în mediul rural, este necesară sporirea și diversificarea acestor dotări, inclusiv prin activarea unor spații valoroase, care au un potențial insuficient exploatat, pentru a atrage cât mai mulți utilizatori.

În cadrul județului Timiș există și numeroase resurse de patrimoniu imaterial ce merită conservate, valorificate și promovate, acestea fiind din ce în ce mai prezente în oferta culturală a județului. În acest context, patrimoniul imaterial poate fi asociat cu alte resurse, pentru a se crea o serie de produse inedite, atractive pentru vizitatori. Acesta poate fi în același timp o resursă importantă pentru conturarea identității județului printr-o colecție a istoriilor și legendelor locale, reunite în monografia generală a județului, sau prin ilustrări grafice, reprezentative pentru cultura locală.

Cu privire la actorii culturali relevanți, mediul public este caracterizat de numeroasele parteneriate încheiate între instituțiile de la nivel județean, precum Consiliul Județean Timiș, Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș sau Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în Timiș, și cele de la nivel local, însă este necesară și o cooperare între diferite UAT-uri, care în momentul de față lipsește, pentru a dezvolta evenimente și inițiative comune, care să contribuie la diversificarea ofertei culturale județene.

În acest demers este implicată și o varietate de actori privați, a căror activitate joacă un rol deosebit de important în definirea Timișului ca un județ de top în sectorul creativ și cultural. Mai mult, având în vedere prezența în județul Timiș a peste 380 de asociații și fundații în sectorul cultural și creativ, se poate concluziona că mediul privat ar trebui să fie mult mai des implicat și susținut de autoritățile publice pentru implementarea unor noi inițiative culturale în beneficiul comunității locale și nu numai.

În ceea ce privește oferta de agrement, județul Timiș este caracterizat de o gamă diversă de activități ce pot fi practicate în cadrul parcurilor de distracție, al dotărilor de wellness și relaxare, al centrelor de echitație, dar în special de cele care se pot practica și în natură. Cu toate acestea, se remarcă faptul că aceste facilități sunt accesate pentru scurtă durată.

În acest context, este necesară extinderea dotărilor de agrement, care se concentrează în acest moment cu precădere într-un număr restrâns de areale, dar e nevoie mai ales de promovarea integrată a acestora în cadrul unor pachete și produse noi și inedite, alături de alte atracții din județ, pentru a putea atrage vizitatorii să petreacă mai mult timp aici.